

ՈՒՇ ՄԻՋՆԱԴԱՐԻ
ՀԱՅ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

II

АКАДЕМИЯ НАУК АРМЯНСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ ИМ. М. АБЕГЯНА

АРМЯНСКАЯ ПОЭЗИЯ
ПОЗДНЕГО СРЕДНЕВЕКОВЬЯ
(XVI—XVII ВВ.)

В ДВУХ ТОМАХ

ТОМ ВТОРОЙ

Научно-критический текст,
предисловие и комментарий
АСМИК СААКЯН

ИЗДАТЕЛЬСТВО АН АРМЯНСКОЙ ССР
ЕРЕВАН 1987

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
Ի. ԱՐԵՎՅԱՆԻ ԱՆՈՎԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

231.231.3

V

I

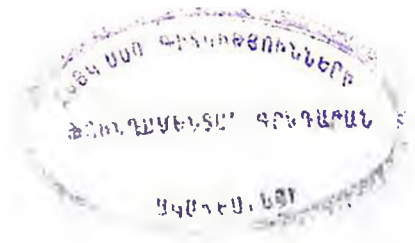
ՌԵԾ ՄԻՋՆԱԳԱՐԻ
ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
(XVI—XVII ԴԴ.)

ԵՐԿՈՒ ՀԱՏՈՐՈՎ,

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ,

Աշխատասիրությամբ
ՀԱՄՄԻԿ ՍՍՀԱԿՅԱՆԻ

A II 76568

Տպագրվում է ՀՍՍՀ ԳԱ Մ. Աբեղյանի անվան պրակտիկական ինստիտուտի
գիտական խորհրդի որոշմամբ

Պատասխանատու խմբագիր՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր

Ա. Շ. Մնացականյան

Գիրքը հրատարակության են երաշխավորել պրակտիկական ինստիտուտի
Ա. Ն. Սրապյանը և բանասիրական գիտ. թեկնածու Վ. Ս. Ներսիսյանը

Ուշ միջնադարի հայ բանաստեղծությունը (XVI—XVII դդ.)
ՈՒ 570 Բնագրեր (2 հատորով) ՀՍՍՀ ԳԱ Մ. Աբեղյանի անվ. պրակ-
տիկական ինստիտուտի շ. Սահակյանի.— Եր.: ՀՍՍՀ ԳԱ
հրատ.

Հ. 2/[Պատ. խմբ.՝ Ա. Շ. Մնացականյան].— 1987.— 832 էջ.

Ժողովածուի հերթորդ հատորն ընդգրկում է XVII դարի 80 բանաս-
տեղծի 197 բանաստեղծություն, որոնցից 132-ը տպագրվում են առաջին
անգամ պրակտիկական մատյաններից:

Այն ամբողջական պատկերացում է տալիս XVII դարի հայ բանաստեղ-
ծության մասին և օգտակար կարող է լինել ինչպես մասնագետների, այն-
պես էլ բնիկների հասարակության համար:

4702080100

Ու ——————81—86

703(02)—87

ԳՄԴ 8421

Ընթերցող հասարակայնությանն է ներկայացվում «Ուշ միջնադարի հայ բանաստեղծությունը» ժողովածուի երկրորդ հատորը: Ժողովածուն կազմելու սկզբունքները մանրամասն շարադրված են առաջին հատորի «Երկու խոսքում», ուստի հարկ էնք համարում այստեղ համառոտակի անդրադառնալ միայն ամենակարևորներին:

Սույն հատորն ընդգրկում է այն հեղինակների ստեղծագործությունները, որոնք գործել են ժե՛ղարում, քեև նրանց մեջ կան նաև ժՁ՝ դարից եկող կամ ժԸ՝ դարի առաջին տասնամյակներին հասած բանաստեղծներ:

Հատորից դուրս են մնացել Մարտիրոս Ղրիմեցու, Նաղաշ Հովնաթանի, Ստեփանոս Դաշուեցու և Դպուստ Կայծակ Ամասիացու ստեղծագործությունները, որոնք հրատարակվել են առանձին գրքերով. ինչպես նաև երևմիա Քյումուրճյանի ողբերը, չափածո ուղերձները, քղթերը, գանձերը և տաղերի զգալի մասը, քանի որ հրապարակված են նրա «Թրագրությամբ» հետ միասին: Հատորի մեջ չեն մտել նաև այն հեղինակները, որոնց ռտանավորներն անցյալի բանաստեղծների ստեղծագործությունների անարվեստ կրկնություններ են, ինչպես և հատորում ընդգրկված հեղինակների առանձին ռտանավորներ (սրանց մատենագիտությունը տե՛ս «Քստարան, ցանկեր» բաժնում):

Ընդհանուր առմամբ պահպանված է ժամանակագրական կարգը, հեղինակները միմյանց են հաջորդում ըստ իրենց ապրած ժամանակների, իսկ այն դեպքում, երբ հնարավոր չի եղել գտնել կենսագրական որոշակի տեղեկություններ, նրանց գործունեության ժամանակը որոշելիս հկատի են առնված կողմնակի կովաններ, այդ թվում, քե որ ժամանակների գրչագրերում են գետեղված ռտանավորների մեզ հասած ընդորինակությունները: Ո՛չ միշտ ենք կարողացել նշությունը պահպանել նույն հեղինակների երկերի հերթականությունը, քանի որ ռտանավորների հորինման ստույգ թվականները, հանախ, հայտնի չեն:

Քննական բնագրերը կազմելիս հիմք ենք ընդունել հնագույն և առավել ամբողջական տարբերակները: Այս սկզբունքից շեղումներ թույլ են տրված միայն այն դեպքերում, երբ հնագույնները քերի են, աղավաղ-

ված, ունեն այնպիսի տարրերեցվածներ, որոնք չեն համապատասխանում բանաստեղծության ոգուն կամ տարբեր են ձևով: Նման դեպքերում նախընտրել են համեմատաբար ավելի անադարտ օրինակներ: Անհրաժեշտության պահանջով երբեմն բնագրերի մեջ մուծել են ո՛չ հիմնական տարբերակների տարրերեցվածներ: Երև ձեռքի տակ եղել են և՛ ձեռագրերը, և՛ դրանց հիման վրա հրատարակված օրինակները, վերջիններս հաշվի չեն առել:

Այն դեպքերում, երբ մեզ են հասել հեղինակների ինքնագրերը, գրչագրերում պահվող ընդօրինակությունները չեն օգտագործել:

Ուղղել են լսկնայտ սխալները, բնագրերը նշգրիտ ներկայացնելու համար որոշ միջամտություններ են արել ինչպես մեկական օրինակներով հայտնի, այնպես էլ բազմաթիվ տարբերակների բաղդատությամբ կազմված բնական բնագրերում՝ այդ մասին հիշատակելով տողատակում:

Ժամանակի լեզվի պատկերը նիշա ներկայացնելու նպատակով պահպանել են գրաբարի կանոններից բույլ տրված որոշ շեղումներ, որոնք բնորոշ են այս ժամանակների բանաստեղծների զգալի մասին:

Օգտագործված ձեռագիր աղբյուրները նշանակել են լատինական այբուբենի մեծատառերով, տպագիր աղբյուրները՝ նույն այբուբենի փոքրատառերով:

ԲՆԱԳՐԵՐ

1. ՏԱՂ Ի ԳՐԻԳՈՐԷ ԿԵՍԱՐԱՑԻՈՅ ԱՌ Ի ՎԱՐԴԱՊԵՏՆ ԻԻՐ

Աստուածային հրամանն որ կէ,
Աղամային սեռիս վերկէ,
Առեալն հոգոյ ի հոգ զառնկ,
Արդար հոգին առ Տէր գնկ:

5 Բոյրորայէս մարդիկք լրմամբ,
Բաւեալ յերկրի փոխին մահումբ,
Բալց և արգարք նոյն հրախրմամբ,
Բառնան յերկրէ Տեառն կոչմամբ:

Գալ հասանէ նոյն օր արագ,
10 Գլխոյն ընտրեալ հայկազնոյս թափ՝
Գրիգորիսի, որ պատրիարհ,
Գրիգորաշէն տան լուսածագ:

Դրախտ հոգւոց և ծաղկազարհ,
Դարմանելով բուժեր զմարհ,

Խ Ո Ր Ա Ք Ի Ր

BCDfգ Անխորագիր E Տաղ պիտանի

Բ Ն Ա Ք Ի Ր

2 BD սեռինս

3 E Առեալ fգ՝ ի

4 C զառնա փխ գնա

5 E մարդիք

6 CD Բաւեալ: յերկր և փոխին

10 A հայկազնոյ CD հայկազնու

11 CD Գրիգորիոս

12 CD Գրիգորաշէն ի լուսոյ ծագ:

13 B Դրախտ Bfգ հոգոց CD Դարմանական ողբ պիտոյ արդ (նայնը՝ B-ի տողաւանդով):

14 CD Դիտապետիս հոգիազարդ (նայնը՝ B-ի տողաւանդով):

15 Դատարկացեալ մնաց անդարԴ,
Դառնակսկիծ խոցեալ զմեր լեարԴ:

Եւ քերթողացն այս յայտնի է,
Եչըն և Եթըն վերջադաս չէ:

Եչըն ի վերջի փոխի ի յէ,

20 Եթըն այսպէս բազմաց յալտ է:

Զօրք երկնայինք զոչեմք առ ձեզ,

Զուարթնոց դասք լացէք զմեզ,

Զգեցաք զխաւար, հանէք զբեհեզ,

Զրկեալ հօրէն, որ ծնաւ զմեզ:

25 Էնն, որ ընտրեաց զնա յերկրէ:

Էհար զմեզ որպէս կամբն է,

Էառ զթագն գլխոյս մերմէ,

Էթող անտէր զհօտն ի հովուէ:

Ընթերցողաց դասք արտասուէ,

30 Ըզմամբ ողբալ մեզ արժան է,

Ընդ իմ լալոյ ժամանակ է,

Ըստ առակին, որ հրամայէ:

Թախծեալ սգով քաղաք Ամիր,

Թողեր զուրախութեանդ առիր,

35 Թաքեաւ յերկրիդ անդին յակիրնիր,

Թափուր մնաց քո սուրբ զաւիր:

15 CD Դեռարոյս ծառս, որ հատաւ արդ (նայնը՝ B-ի տողատակում):

16 B խոց զմեռեալս արդ CD Դիրաթնառամ Էղև սաղարթ (նայնը՝ B-ի տողատա-
կում):

17 B այտնի է իզ հայտնի է

19 C նա յէ փխ ի յէ իզ ի է

20 A այտէ

21 E Զօրքն AEFq երկնային իզ քեզ փխ ձեզ

22 AEq Զուարթնոց B տողը չիք

23 A խաւար E հանաք

24 իզ ծնօղ է մեզ

26 Է էհան CD կամն է

28 BCDիզ ի հովուէ

31 B լալուս

33 ABDEF Թաղծեալ Cq Թաղձեալ AD յԱմիր C զգեցալ քղամիր փխ քաղաք

Ամիր

35 C յերկիր

- Ժամանակով նամակիս գուժ,
 Ժամանակ է սղբալոյ յոյժ,
 Ժուժկալելոյ շունի սր ժոյժ,
 40 Ժախեալ հղաք վիրօք անբուժ:
- Իմաստունք վե՛հ աջդ քաղաքի,
 Իմացուցէք զաջդ յՈւռհայի,
 Ի ձէնջ արեն, որ մեզ ծագի,
 Իջեալ Թաքեաւ ի խոր գրի:
- 45 Լեզուն արագ զի կայ լուեալ,
 Լուսատիոյ կերպն ալլագունեալ,
 Լսող ահանջն ալլ ոչ լուեալ,
 Լալով լացէք, ո՛վ սիրեցեալ:
- 50 Խրատն յորդոր որպէս ըզուղի,
 Խափանեցաւ նա յոյժ կանուխ,
 Խամբեալ բերանն աստուածամուխ,
 Խփեալ շրթանցն մշտաբուխ:
- 55 Ծով էր մտօք ՚ւ ալիօք ծաղկաՄ,
 Ծայրագունի յիմաստ հասաՄ,
 Ծասկեր բանիւ զսրբոցն առաՄ,
 Ծով իմաստիւք համատարաՄ:
- Կրթեր տառիւ խրթնածածուկ,
 Կարգաւ մեկնէր յատուկ-յատուկ,
 Կոծով ասէք վա՛յ և հղո՛ւկ,
 60 Կործանեցաւ սին և նեցուկ:
- Հոգայ քաղաք աստուածապաշ

39 BDEԲզ շունցի փխ շունի B յոյժ C ուժ EԲզ ժուժ

42 BCD յՈւրհայի E Ուրհայի Բզ Ուռհայի

43 D Ի մէնջ

44 CD Իջաւ

47 BCDEԲզ լեալ

52 E շրթանն

53 ABԲԲզ Մեր փխ Ծով CDԲզ շիւք ՚ւ E հալիօք

54 D Ծայրագոյնի ACD իմաստ

55 ACD զսրբոցն

59 A ասէր B մեզ փխ և Բզ վա՛յ մեզ ՚ւ հղո՛ւկ

61 CD Հոգոյ գ Հոգոյ

Հեղինակիս մերոյ զմաշ,
 Հայաստանեայ շիջաւ մեծ զաշ,
 Հրճուիլն մեր հղի անշաշ:

- 65 Ձայնն լռեալ բանին հանդերձ,
 Ձեռք կարկամեալ աստուածամերձ,
 Ձօրձ ի հողոյ զմարմինն էհերձ,
 Ձգեր զանձամբն որպէս հանդերձ:

- 70 Ղեկաւար մեր զմեզ կթող,
 Ղօղեալ ի ծով, որ է ի հող,
 Ղեկ խորտակեալ նախն վարող,
 Ղամպար շիջաւ լուսոյն ծագող:

- Հարտար քարողն աստուածահաճ,
 Հահեալ զորդիքս կթող անաճ,
 75 Հոխանալով որդւոցն հարձ,
 Հեմեալ շարկամբն հղեն զուարձ:

- Միջադետաց ձայն գուժոյ տաՄ,
 Մեծիդ Ամթայ, Ուռհայոց բաՄ,
 Մխիթարեւ զձեզ ջանաՄ,
 80 Միանգամայն անկարանաՄ:

Յոյս մեր հատաւ, հղաք լալոՅ,
 Յորդ արտասուք յաշաց հեղլոՅ,
 Յոյժ թշուառեալ, արժան ողբոՅ,
 Յայնպէս հովուէն զմեզ զրկելոՅ:

62 ABDE Հեղինակիս

65 A լռեալ փխ լռեալ

67 C զարմին

68 CD Ձգեալ

70 CD ի ծովէ A որպէս փխ որ

72 B Ղամբար D Ղամպարն BD լուսոյ ի ծագող

74 ABC որդիքս

75 CDEիզ որդոցն

76 C լարկամբ նեղեն փխ հղեն

78 A որ հայոց BD'ը որհայոց E յՈւրահայոց իզ Ուրահայոց

79 իզ Մխիթարեալ

82 Aիզ արտասուք CD արտասու CDիզ աշաց Eիզ հեղոՅ

83 Bիզ թշուառեալ

84 ABE Յանպէս

- 85 նսեմացաւ ծագող լուսոյն,
նստեալ ողբամբ որդիքս զնոյն,
նաւն բեկաւ ի մէջ ծովուն,
նաւորդքն յապշեալ յահէ հողմոյն:
- Շարժեալ բերանն աստուածահրաՇ,
90 Շրթանցն բղխէր բան հօրահրաՇ,
Շունչն գովեալ հոգիահրաՇ,
Շիջաւ ահա, մնացար անճաՇ:
- Ո՞վ Հայաստան, հարս մեծարգոյ,
Ո՞ր է շքեղ սուրբ փեսայն քոյ,
95 Ուղի անդարձ գնաց, ո՞չ գոյ,
Ողբաւ և լա՞ց զայրութիւն քոյ:
- Չուեաց ի մէնչ զմեզ ուսուցիՉ,
Չունիմք զայլ որ զգիրս թարգմանիՉ,
Չկայ խրթին տառից մէկնիՉ,
100 Չմնաց հանգոյն նորա վիպիՉ:
- Պարթեազանց տան հոյակաՊ,
Պարիսպն անկաւ, հղև տազնաՊ,
Պարծեալ լեզուքս եղևն ի կաՊ,
Պարտեաց զմեզ խառար և տաՊ:
- 105 Զահն շիջաւ յեկեղեցւոՋ,
Զահունակ իւր բարձաւ տեղւոՋ,
Զուր ցամաքեալ Տեառն այգւոՋ,
Զարդեալ հաստաւ բարի բողբոՋ:

87 D ծովու

88 ABCDE նաւորդիքն: ափշեալ

90 f քան փխ բան

91 A Շունչ fգ Շունջն C հոգիս հրաՇ

94 fգ շքեաղ փխ շքեղ

100 A Զի մնաց

101 fգ տուն

103 CD եղև փխ եղևն

105 CDE եկեղեցւոՋ

107 C տնաւ իզոց փխ Տեառն այգւոՋ

110 Ռարբոյն մեր կեանք զվճարն էամի,
 Ռամից խաւար եղի խոստամի,
 Ռեհն մահու զնա էամի,
 Ռամուտս լացից մեծարարումի:

Սուգ առ յերկիր, օղնեա հիգոյՍ,
 Սապէս արե ամփոփեաց զլոյՍ,
 115 Սփռեցաւ մէջ վերայ հոգոյՍ
 Սեաթորեալ խաւար անլոյՍ:

Վարդապետաց վարժիչն սիրով,
 Վերափոխեալ առ Տէր հոգւով,
 Վճիռ մարմնոյն պատեալ հոգով,
 120 Վա՛յ զրկելոյս հազար լեզուով:

Տանն աստուծոյ սիւնն հաստաՏ,
 Տապալեցաւ, անկաւ ի վաՏ,
 Տան բնակիչքս վատարախՏ,
 Տխրեալ լացցուք անթիւ և շաՏ:

125 Բաբունս զմեզ անտես արար
 Բապաղ եղաք մեր և շիւար,
 Բամեալքս ողբամբք անմխիթար,
 Բախ մեր դարձաւ սուգ մահարար:

Յամաքեցաւ ջուրն ԿենաՅ,
 130 Յաւք մեծագոյն զմեզ պատեաՅ,
 Յուպն բեկաւ աշակերտաՅ,
 Յնծութիւն մեր փոխաւ ի լաՅ:

Իւզինեկիս վասն մահո՞ւ
 Իւզ և հիւթ տարրացելո՞ւ

109 A Ռարբոյնն B Ռարունոյն C Ռարբոյն B շիւ մեր

114 D ամփոփեայ

116 A Սեաթարեալ

117 BEfq վարժիչ CD վարիչ

120 E զրկելոյ ABCfq լեզուով

126 fq Բապար D միշտ վիս մեր

127 fq Բամեալքն

132 BCDEFq փոխեալ

133 AD Իւզինեկիս BC Իւզինեկիս fq Իւզէն իսկ վիս Իւզինեկիս

134 B ի հիւթ

135 Իիսկալ բանիցս մոռ առ մոռ
Իիծեալ Գրիգորս Կեսարոն:

Փութով զկենացն ելից զչափ,
Փառացս եղև տերեաթափ,
Փրկչէն առեալ զծաղիկն անթափ,

140 Փոխի մահուամբ թուիս այսչափ:

Քանակ Հայոց թուին համարք
Քառից կրկին հարիւրիւ շափք,
Քան զայս յաւել երկերիւրեակք,
Քառիւն մի պարզ, մի և յիսնեակք:

2. ՈՂԲ ՊԻՏԱՆԻ

Գովեալ անուն տէր Սրապիոն, բաբունի յարք,
Գրիգորիոս կաթողիկոս, մեծ պատրիարք,
Կերիս եղէ տեսոյդ կարօտ, մնացի փափաք,
Գրիգորս թշուառ քո աշակերտ 'ւ քոյին ճրար:

5 Բուպ ամանակ մերձ ոչ գտայ ի յայնմ աւուր,
Բաբունըդ յորժամ աւանդէիր զհոգիդ մաքուր,
Բախացոյցիչ քո օրհնութիւնէդ մնացի թափուր,
Բապաղս արժան չեղէ լսել զայնպիսի լուր:

Ի մահարար յայնմ աւուր, ժամ վախճանի

10 Ի քո վերջին սուրբ ողջունէդ թէ որ զրկի,

140 C մահամբ: Թի D թվի

141 ABCDԻզ թին

143 BCD զայդ փխ զայս AE աւել

144 BCD Քառիւ Իզ Քառիւն E չիւ և

Խ ո ր ա գ ի ր

ABCD Անխորապիր

Ք ն ա գ ի ր

1 CD Սրապիոն: սաբրի փխ բաբունի AE արք CD արաք

4 CD Գրիգորիոս AB թշառ E որ փխ քո ABE և փխ 'ւ

6 CD Բաբունոյդ

7 BCD օրհնութեանդ

8 CD Բապախս AB արժանի

9 CD Ի յայն

Իբր զնսաւ՝ եղբօր մեծին Իսրայէլի,
Ի յողբալոյն աչն եղկելին զիա՞րզ լսի:

- Գողով հանգոյն Բարդուղիմի, որ մնաց փափա՞Գ,
Գողեալ կուսին փոխման յատուրն արփիածա՞Գ,
15 Գերագունոյզ և ես մնացի աչնպէս փափա՞Գ,
Գեթ համբուրի շեղէ արժան և երկրպա՞Գ:

- Ո՛հ, թէ եղէ ես զրկեցեալ քոյին տեսմ,
Որ ըստ կարգի բոլորովին անդամոց քմ,
Որպէս զոսկի զուտ և մաքուր մասանցդ մարմնմ,
20 Ոտիցդ անբիծ մինչև ի սուրբ զլուխն քմ:

Բաբունոյզ իմ զտեսութիւն ո՞վ որ ինձ տա՞յր,
Բախացոյցիչ կերպարանիդ ցանկամ, ո՞վ հա՞յր,
Բոպէսովար արև նման աշերդ, որ կա՞յր,
Բուպ զուղնաքեայ սուղ ժամանակ ինձ երեա՞յր:

- Ինձ ո՞վ որ տա՞յր զմաքուր քս ունկդ, որ խօսէ՞ր,
Ի քս անգունսնդ հաշկելով ես հրճուէ՞ր,
Ի սուրբ լեղուէդ զքաղցր բարբառդ, որ խէ՞ր,
Ի տեսանել ծաղկեալ ալեացդ, որ ցանկա՞յր:

- Էրջանիկ սուրբ աջոյդ համբոյր ով ժամանէ,
30 Էրանի տամ ես աչնոցիկ որ համբուրէ,
Է՛ անարժանս իշխանութիւն առեալ նմանէ,
Է՛ վասն որոյ փափազ սրտիս, որ տեսանէ:

Բազկատարած աչն սուրբ ձեռացդ վերամբարձմամբ,
Բոլոր սրտիւ, յոյժ կարօտիւ, մեծաւ տենչմամբ,

12 ABCE Ի յողբալոյ

13 AE Բարդուղիմէ B Բարդուղովմի

14 A աւուրն CD աւուր

15 E Գերագունիդ

20 E Ոտիցս

21 BCDE Բարբոյզ իմոյ

24 B ժամանակի

26 ABC սնկունսդ B հրճուէր

27 E բարբառս

28 A աջոյն

33 CD համբարձմամբ

34 BE կարօտիմ CD կարօտեմ

35 Բողոքոջարոյս ձեռաց թաթիղ տասնեակ մատամբ,
Բանականաւն ցանկամբ հողոյ տասնեակ մատամբ:

Յլլե սրտիդ վարագորի կրծիցդ, որ կԱ,
Մյն գեղեցիկ մաքուր լանջացդ հողիս բաղձԱ,
Այ թէ լինէր, որ գնէի գերես ի նմԱ,

40 Այնպէս իրրե արար որդին ԶերեղիԱ:

Ներակրթեալ քո սուրբ ծնկանցն ծնարադրութիւն,
Նմին բղձամ առ ի համբոյր և տեսութիւն,
Ներբանց ստիղ բոյին կոխող զշար պօրութիւն,
Նայնպէս ցանկամ ողջադուրիս զլիադրութիւն:

45 Սոյն տեսութեան թէ չէր արժան տեսանելիՍ,
Սակաջն համբաւ, ո՞հ, թէ հնչէր ի լսելիՍ,
Սուտ է զբոլց մահուան նորա, սուգ է՞ր նստիՍ,
Սոյն աւետիք ո՞ւր էր արդեսք, թէ գալք առ յիՍ:

Արդ աղաչեմ զբեզ, ո՞վ հալք, ի յիս գթԱ,

50 Առ Տէրն մեր պաղատելով վասն իմ մաղթեԱ,
Աստի կենացս թէպէտ տեսոյդ ևս զբեզեԱ,
Այլ անտի կեանս զբեզ տեսանել բարեխօսեԱ:

Յանցատորիս անառակի քոյին որդոՅ,
Յայտեալ զգովիդ, մի՞ բաժաներ զիս քո տեսոՅ,

55 Յորժամ առնուս զսրտակն փառաց ըստ իմ յուսոՅ,
Յարարեալ լինել ծառայս ընդ տեառնդ իմոՅ:

35 BCDE Թաթիղ

36 A Բանականաւ E ցանկամ

37 CD վարագորի կրծից

38 B լաջաց CD լանջաց

40 C ԶերեղեԱ E ԶերեթԱ

41 B ծնաց A ծնադրութիւն CD ծնարադրութիւն

45 CD տեսութիւն

46 D հարէր փիս հնչէր

48 ABCD առ իՍ

49 B աղաչեմք

50 D Տէր Յիսուս մեծ փիս Առ Տէրն մեր

51 BE տեսոյդ թէպէտ

53 C որդոՅ

54 C Յայտեալ D զգովի

55 ABE սրտակն

56 B տողք չիք D լինիլ

Սուրբ տիրամայր Աստուածածին, Իսկուհի կոյՍ,
 Սահեալս մեղօք զքեզ բարեխօս ունիմ ե յոյՍ,
 Սեղանակից լինել զծառայդ ընդ Տեառն իմոյՍ,
 60 Սեղանն Հօր, զոր խոստացաւ Տէր մեր Յիսուս:

3. ՆԵՐԲՈՂԵԱՆ ՆԵՐՁԱՓԱԿԱՆ ԲԱՆԻԻ ԱՌԻ ՄԵԾ ՐԱԲՈՒՆԱՊԵՏՆ ՍՐԱՊՈՒՆ, Ի ԳՐԻԳՈՐԷ՝ ՆՈՐԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԷ

- Այդուոյն Յիսուսի,
 Բարունակ բարի,
 Գինեբեր տնկի,
 Դրախտ պտղաւի,
 5 Եղեմ ցանկալի,
 Զուարթնոց տենչալի,
 Էրեւալ յերկրի,
 Ընդ վիճակ Հայկի,
 Թորդոմեան տոհմի:
 10 Ժամու ըստուերի,
 Ի խոր գիշերի
 Կոյս պայծառաւի,
 Խաւարեալ սեռի,
 Մենդոց Աբելթի,
 15 Կարգեալ ըստ ցեղի,
 Հայկադեան տոհմի,
 Զայնեալ Արամի:
 Ղամբար լուսաւի,
 Ճաճանչ արբենի:
 20 Մերժիչ խաւարի,
 Յստակ հայկի,
 Նման շափիւղի,
 Շարս ընդ մարգարտի,
 Ոսկի ստիկի:

59 CD ծառայդ Տեառնդ

60 CD խօսեցաւ

25 Ձրնաղ ի մարմնի,
Պարծանք աշխարհի,
Ջահ նոր Սիրովնի,
Թարրի հրաշալի,
Սին շախատանի,

30 Վարժիչ ամենի,
Տանս Արամի:
Բամից համայնի,
Յնծովին սրտի,
Իրական մարմնի,

35 Փալկալ աշխարհի,
Քարոզ կենդանի:

*

* * *

Ատար էի քոյացուցեր,
Բացեալ էի, քեզ հպեցեր,
Գլորեալ էի, արդ կանգնեցեր,
40 Դրդուեալ էի, հաստատեցեր:
Եղծեալ էի, նորոգեցեր,
Ըանխուլ էի, յալտնեալ ցուցեր,
Էրէր էի, հաստատեցեր,
Ընկեալ էի, վեր բերեցեր:

45 Թերի էի, լրացուցեր
Ժխոր էի, յստակեցեր,
Ի ստոր էի, բարձրացուցեր,
Լուծեալ էի, կարծրացուցեր:

Խլեալ էի, արդ տնկեցեր,
50 Մարալ էի, զովացուցեր,
Կտրեալ էի, քեզ յօղեցեր,
Հեռի էի, մերձ կացուցեր:

Ձախեալ էի, յաջ դասեցեր,
Ղօղեալ էի, ամբացուցեր,
55 Ճնշեալ էի, անդորրեցեր,
Մեկնեալ էի, պատուաստեցեր:

- 3իմար էի, իմացուցեր,
 նիրհեալ էի, արթնացուցեր,
 Շիջեալ էի, ահա լուցեր,
 60 Ունայն էի, արդ լցուցեր:
- Ձնչին էի, յոյժ սիրեցեր,
 Պանդուխտ էի, բնդունեցեր,
 Ջնջեալ էի, մակագրեցեր,
 Ռամուտ էի, դօրացուցեր:
- 65 Սուղեալ էի, ձեռն տուեցեր,
 վհատ էի, սրտացուցեր,
 Տրտում էի, բախացուցեր
 Բապաղ էի, արդ պատուեցեր:
- 70 Յրուեալ էի, ժողովեցեր,
 Իրեքեալ էի, հանդարտեցեր,
 Փանաք էի, մեծարեցեր,
 Քակեալ էի, արդ շինեցեր:

*

* *

- Աստուածանման խնամարկելով,
 Բժշկանման ողջացնելով,
 75 Գետոյ նման ոռոգելով,
 Դիտողանման ակնարկելով:
- Երկնանման ցօղարկելով,
 Զուարթնոց նման պահպանելով,
 էղբայրանման միշտ սիրելով,
 80 Ընկերանման յորդորելով:
- Թեոց նման վեր բերելով,
 Ժրանման աշխատելով,
 Իմաստնանման իմաց տալով,
 Լուծողանման բանս յայտնելով:
- 85 Խաւարանման խրատ տալով,
 Ծնողանման հոգ տանելով,
 Կարողանման ձեռն տուելով,
 Հայրանման գութ շարժելով:

2ալնանման ազդ առնելով,
90 Ղեկանման միշտ ուղղելով,
Ճարտարանման ճիմնարկելով,
Մայրանման ողորմելով:

Յաւէտանման սէր յայտնելով,
Նստանման նստէր փութով,
95 Շարադրանման կարդ ղնելով,
Որթոյ նման ողկոյց տալով:

Զրնաղանման յօրինելով,
Պարզանման բանս մեկնելով,
Ջերմանման մաքուր սիրով,
100 Ռարբխանման լուծանելով:

Սահմանանման յայտ բերելով,
Վարժողանման միշտ կրթելով,
Տեղեկանման հմուտ գոլով,
Րևտորանման վարժես սիրով:

105 Յօղանման շնորհս տալով,
Իւթանման սլատճառ գոլով,
Փրկչի նման երեւելով,
Քաջանման հրաման տալով:

4. ԳԱՆՁ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՍՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԵԱՌՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՌՀԱՅԵՑԻՈՅ, ՈԳԵԱԼ ՅԱՇՍԿԵՐՏԷ ՆՈՐԻՆ՝ ՍՈՍԿ ԱՆՈՒՆ ԳՐԻԳՈՐ ԿԵՍԱՐԱՑԻՈՅ

Գուշմ լալական, ձայն ողբերգական, երգ դանբանական,
Ողբա Հայաստան, տուն Թորգոմական, ցեղիցն Յաբեթեան,
Զի ահա բարձան քաջքն յաղթական՝ թաղաւորական,
Արքայք վեհական, բռնաւորական, ահարկուք մարդկան,

Խ ո Ր ա ղ ի Ր

Ա Գանձ վասն մահուան տեառն Գրիգոր կաթողիկոսի Ուսոյնցոյ

Բ Գանձ առաջին վասն մահուան նորին տեառն Գրիգոր Յուրհայեցոյ կաթողիկոսի
սուրբ էջմիածնայ

Բ Ն ա գ ի Ր

1 CD Գոչեմբ

2 D ցեղին Ա Արեղեան

4 AB Արթայդ Բ Արթայ: ահարկու

- 5 Ֆաղթական իշխան, զօրեղ զօրական տոհմէ Հալկադեան,
Ալլէ Արշակեան, յազգէ Պարթեւեան, որ մեղ տիրեցան,
Նաեւ Բագրատեան տոհմ Երրայական, որ մեղ խառնեցան,
Թաղաւորք նստան բարեպաշտական, քրիստոսապաւան,
Որով զօրացան, զի յաղթող գտան և Հալք պերճացան:
10 Աբղ սոքա բարձան, Հալք անտիրացան և եղեն կոխան:
Մխիթարեալ զմեղ ողորմութեամբ քո, ամենազօր Հոգի աստուծոյ,
աղաչեմք:

- Բախացեալ ազանց յաւորս քաջաց, սուրբ Թաղաւորաց
Գոյր մեղ ի Հովնաց, սուրբ Հայրապետաց և առաջնորդաց,
Որպէս Հայրն ազգաց, ընտրեալն ի բազմաց, արփին Հալկադեանց,
15 Գրիգոր պարթեաց, վարմն օրհնութեանց՝ Աբրահամազանց,
Նորին զաւակաց, որդուց և թոռանց, ընտրեալ բաջ Հովնաց,
Ալլէ յաջորդաց նոցին աթոռաց, սուրբ զիտապետաց,
Նաեւ բաբունեաց, մեծ վարժապետաց և վարդապետաց,
Քաջ ախոյանաց ընդդէմ զինուորաց Հոգուց թշնամեաց,
20 Բանասարկութին որդեաց շար արբանեակաց, նորին զօրծակցաց,
Պիղծ հեթանոսաց, շար հերձուածողաց և հակառակաց:
Մխիթարեալ զմեղ ողորմութեամբ քո, ամենազօր Հոգի աստուծոյ,
Աղաչեմք:

- Իսկ որք ասացան և անուանեցան արքայ և իշխան,
25 Ալլէ Հովնական պետից զիտական, Հայրապետական,
Երկու զաւագան՝ Թաղաւորական, քահանայական,
Միտնգամ բարձան, ոչ երեւցան, զի ըսպառեցան:
Սակալն կան, մնան նշոյլք մասնական և աղօտական,
Ի դասս Հովնական, առաջնորդական, բայց եմք անարժան

5 BCDE Հալկադան

6 CD Արշական տիրացան

7 AC տոհմէ A Երրայական CD Երրական

12 E աւորս

13 CDE Հովնաց

16 BD որդոց CDE Հովնաց

17 AE առաջնորդաց փխ յաջորդաց CD նորին

19 C ախոյանաց A Հոգոյ BE Հոգւոյ

20 A յորդեաց

21 ABE Պիղծ B հերձուածողաց

24 CE որ փխ որք B անուանեցան

25 CDE Հովնական B չիք Հայրապետական

29 B յովական ACE Հովնական CD են փխ եմք

30 Զի ոչ եմք հոման նախնեաց սրբազան, այլ եմք անպիտան
 Վասն որոյ բարձան կանոնք և սահման օրինադրական,
 Զի այլայլեցան կարգն սրբազան եկեղեցական,
 Յանկն օրինական խրամատեցան և պատառեցան:
 Մխիթարեա զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 35 Աղաչեմք:

Գործն արարչական և արքունական, բանն ըստ փլոնեան,
 Զի ողորմական և իրաւական դործէ զամենայն,
 Նա ի մեզ եզան ՚ւ իրաւի տունն արդար զատաստան,
 Զի կշռեցան, մեղք մեր չափեցան Տեառն յանդիման,
 40 Վասն որոյ թողան ձեռաց տեսողական և յերեսաց անկան:
 Այս մեծ Հայաստան եղև լալական և յշուառական,
 Պետաց զրկեցան՝ հարանց սրբազան, մնալով անիշխան,
 Ի դեանի անկան, եղևն ցիր և ցան, թշնամեաց կոխան,
 Այլև մատնեցան ազգի անպիտան, հեթանոսական,
 45 Կան ծառայական անձամբ վշտական և շարշարական:
 Մխիթարեա զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:

Որպէս ասացի ի վերոյ բանի՝ զվիշտ մերոյ ազգի,
 Բայց այս յաւելի մեր ժամանակի, որ այժմ երևի,
 50 Աշխարհ վրդովի, արհավիրք լինի, երկիր սաքանի,
 Գունդք աւաղակի, զօրք ասպատակի յերկրի երևի,
 Շինուածք աւերի, է, որ հրդեհի, մարդիկը ըսպառի,
 Ոմն անկեալ գերի, ընչիւք գերծանի, թէ չունի, մեռնի,

30 CD ոչ են փխ ոչ եմք: այլ են փխ այլ եմք

32 C պատառեցան փխ եկեղեցական

32 BDE Գանդն C տողը չիւ

36 CD որ սուրբ խօսեցան փխ բանն ըստ փլոնեան

39 E կշռեցան

40 ABE ակրնական և յետս ընկեցան փխ տեսողական և յերեսաց անկան

42 CD սուրբ հարց որբացան ՚ւ անտերուհե եղան փխ հարանց սրբազան մնալով
 անիշխան

45 C շարշարեցան փխ շարշարական

48 AE ի վերայ

49 A աւելի

51 BCD յերկիր

52 BCDE Շինուածք C հանդերձի փխ հրդեհի B մարդիք

Ոմն չընչից թափի, աղքատ ՚ւ անօթի մուրեւալ շրջի,
 55 Ոմն հալածի, ի յանապատի սովամահ լինի,
 Ոմն ի մէջ շինի կերակուր չունի, սովու մեռանի,
 Մարդիկք ըսպառի, մեռեալն յաւելի, բան զկենդանի:
 Մխիթարեալ զմեզ ողորմութեամբ բո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:

60 Բամից վշտալի աչս ժամանակի դառն և անբարի,
 Մէջ ձմերայնի սառն և ցրտալի ծաղիկ բուսանի,
 Ի խոր գիշերի, խաւարին տեղի, արև մեզ ծագի,
 Ի փշոց միջի վարդ փթթեալ լինի՝ հոտով բուրելի:
 Ի Միջագետի, յնդեսիայի՝ յՈւսհայ քաղաքի,

65 Այլ ոմն երևի տիօք պատանի, մեծ առաքինի,
 Մեծատան որդի, յազգէ պատուելի և երևելի,
 Զարէն խոտորի, սիրեալ դբարի, որ և հետևի,
 Այլև հրաժարի փառաց աշխարհի, որ են սնոտի,
 Գրոց հետևի ՚ւ իմաստասիրի և աշակերտի:

70 Մխիթարեալ զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:

Ի չափ կատարեալ հասակին լցեալ, երիտասարդ լեալ,
 Իմաստիւր կրթեալ, ուսմամբ ճոխացեալ, գերագոյն գաւալ,
 Յաստիճան հասեալ, զսուգան առեալ, բարոնի եղեալ:

75 Յաթոռ վիճակեալ, եպիսկոպոս լեալ, ի յԱմիթ նստեալ,
 Այլ առաւելեալ, գերագոյնն ելեալ, յաստիճան պատուեալ,
 Հալքապետ եղեալ, յաթոռոս նստեալ տանն աստուածընտրեալ,
 Անդէն կոչեցեալ, բազմաց աղաչեալ, հաղիւ հաւանեալ
 Եւ անդ ձեռնադրեալ, էջմիածնին լեալ, պատրիարկ ընտրեալ,

54 BCD ընչից E ընչիւք

55 C հար հալածի փխ հալածի

57 B ի մեռեալն

61 E ձմեռայնի

64 BCD յՈւրհայ

67 B աղղը շիք

76 C եղեալ փխ ելեալ BE աստիճան ACDE պատուելալ

77 BCDE յաթոռն CD տան

78 CD Միածնին հաճեալ և անդէն իջեալ, մեզ ամբողջ տվեալ:

79 CD Վաղարշապատեալ, լուսատուն հիմնեալ, Տրդատայ շինեալ:

80 Անունն փոխեալ՝ Գրիգոր յորջորջեալ, որ նախ Սրապիոն լիալ,
ի հոյն գահ՝ հստեալ, արժանաւորեալ, Հայք ուրախացեալ:
Մխիթարեա զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
Աղաչեմք:

Էր հանգոյն նախնեաց պարմեականաց, բաշ հովուապետաց,
85 Սիւն հաստատ կանգնած մէջ Հայաստանեաց, պարծանք աշխարհաց:
Արեղակ բարձանց լոյս ի մեզ ծագեաց՝ խաւարին հստեաց,
Քաշ հովիւ խաշանց, տաժող ոշխարաց մեզ բանականաց,
Վայրի զալարաց, ի ջուրս հանգստաց, սնուցիչ բազմաց:
Ջահ՝ եկեղեցեաց, քանոն օրինաց, սահմանիչ կարգաց,
90 Հայր որբոց՝ աշրեաց, տեսուչ տնանկաց, սիրող աղքատաց,
Տիրող հիւանդաց, օգնական զերեաց և ցուպ տկարաց,
Դարձ մեղատորաց, խրատիչ շարեաց, յորդորիչ բարեաց,
Ուսուցիչ բազմաց, իմաստ ագիտաց, բարբի բարունեաց:
Մխիթարեա զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
95 Աղաչեմք:

Բայց այսօր լքաւ, ի միջոյ բարձաւ, զվաղճանն ընկալաւ,
Ցաւ մեր դառնացաւ, վիշտն զօրացաւ, սուգն բազմացաւ,
Զի մէջք՝ մեր բեկաւ, սիրտ մեր խոցեցաւ, աչք մեր մթացաւ,
Կացցոր արտասուաւ, ողբով, աշխարաւ անմխիթարաւ,
100 Զի լոյս մեր շիջաւ, խաւար մեզ արկաւ, թանձրագոյն միգաւ,
Սիւնն մեր անկաւ, տունն խախտեցաւ և կայ յերերեաւ:
Սիովն տխրեցաւ, զի փեսայն բարձաւ, ինքն այրի նստաւ,
Մանկունքն որբացաւ, զի հայրն մեռաւ, յորդոցն հեռացաւ,

80 CD Անդէն կոչեցեալ, եղև ձեռնադրեալ, ի հոյն գահ՝ հստեալ: (այս տողը ABE
աղբյուրների 78, 79 և 81-րդ տողերի սկզբի մասերից է կազմված) AE ունեն ևս Սրա-
պիոն լիալ, Գրիգոր յորջորջեալ:

81 CD Գրիգոր յորջորջեալ, նախ Սրապիոն լիալ:

84 C հովուականաց փխ հովուապետաց

85 AE կանգնեաց A յաշխարհաց

86 C Արեգական AE լուսին փխ լոյս: չիք ի

87 CD բանականացս

90 C աշրաւ

96 B լքեաւ

97 ABE վիշտն

98 CD մէջքս A սիրտք

101 A Սիւն BDE երերեաւ

102 CD Սիրարն փխ Սիովն

- Յնծովիւն բարձաւ, ի սուգ փոխեցաւ, տրտմութիւն դարձաւ,
 105 Եղուկ մեկ եկաւ և վայ աւաղաւ հաղար բերանաւ:
 Մխիթարեա զմեկ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:
- Աւր շար, դառնադոյն էհաս մեկ իսկոյն, աղէտ տրտմագոյն,
 Եղեն մթադոյն լուսաւորաց գոյն, սակս խաւարելոյն,
 110 Արե աշիրոյն, լուսին՝ ականջոյն և ասող՝ ռնդոյն,
 Ժրագ բերանոյն, պատրոյզ սուրբ լեզուն, լոյս բանն բաղցրագոյն,
 Միանգամ իսկոյն շիջեալ ամենուն, է նսեմագոյն,
 Դարձ եղև ամպոյն զկրնի տնձրեոյն, որ ըստ իմաստնոյն,
 Անձրև շնորհոյն, որ ի յաստուծոյն, ամպ իւր լոյս հոգւոյն,
 115 Վերանայ ի նոյն և է՛ իսկագոյն ձեռին աստուծոյն,
 Շարժեալ պահողնոյն, որ ի տան մարմնոյն, բաժանումն հոգւոյն,
 Տանուտէր հոգւոյն, զգայական տնկոյն, տնկական ճորտոյն:
 Մխիթարեա զմեկ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:
- Նոյն մասունք հոգւոյն եղևն բիւրագոյն, արքն զօրագոյն,
 120 Զգայական շնչոյն, տնկականն ի նոյն, խափանին գործոյն.
 Աչքն տեսանելոյն, ունկն լսելոյն, ռնկունքն հոտոյն,
 Բերան խօսելոյն և բարբառելոյն, ձեռն ի գործելոյն,
 Բերան աղօթոյն դատարկեալ իսկոյն ի ճաշակելոյն,
 125 Տեսողքն ընդ ծակոյն, խաւարեալ և սոյն աչքն հրաշագոյն,
 Դրունք սուրբ մարմնոյն փակեցան ի նոյն ձայնէ աղօթոյն,
 Ի ձայն մեծ հաւուն, հրեշտակի սրբոյն ընթանայ ի նոյն,

105 A հաւաղաւ

111 CD տողը չիք

112 C ամենոյն

114 C Անձրևոյ E ամպըիս փխ ամպ իւր

116 C պահպանոյն D պաղողինոյն փխ պահողնոյն: հոգոյն

117 DE հոգոյն D ի զգայական ABCD տիկնոյն D ճորտոն .

120 CD հոգոյն B թիւրագոյն

121 C տնկական

122 BDE Աչք

124 E աղանոյն փխ աղօթոյն A զու կարգեալ փխ դատարկեալ

125 C չիք բնդ CD ազգն փխ աչքն

126 A աղօթւոյն

127 C հաւոյն

Ահա եղեն նկուն ալս գտէրք երգոյն ձայնէ զուարթնոյն,
 Հայեալ ի բարձունս, յապշութիւն ողոյն, ահ ճանապարհոյն:
 130 Մխիթարեա զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:

Արբաբայլ հոգոյն, հանգոյն նշենոյն ծաղկեալ գոյնզգոյն,
 Զէ նման կապարոյն տարածեալ հոգոյն, որպէս շար հոգոյն,
 Գնացեալ մարմնոյն յախաշնից տուն՝ զերեզման դրոյն,
 135 Իսկ մաքուր հոգոյն երթալ վեհագոյն ի կաշնաս վերնոյն,
 Կործանեալ ընդ նոյն արծաթէ լարոյն, բանս սուրբ բերանոյն,
 Խորտակեալ և սոյն մանեկին ոսկոյն, միտքն վեհագոյն,
 Մանրեալ սափորոյն ի յաղբեր ջրոյն, մեռանիլ մարմնոյն,
 Ընչդէլեալ անոյն ի զուր խորագոյն, որ զերեզմանոյն,
 140 Մաւրինն ի հոգոյն առեալ աստուծոյն, սա դառնալ ի նոյն,
 Հոգին աստուծոյն փշմամբ վեհագոյն, սա երթալ առ նոյն:
 Մխիթարեա զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ,
 Աղաչեմք:

Ահա ողորացէր, վա՛յ մեզ ասացէք, եղո՛ւկ կարգացէր,
 145 Որք ի յկմիթ էք ի յողոց հանէք և հառաչեցէք,
 Որք աշակերտք էք, զի որք մնացէք, ընդ հիդոյս լացէք,
 Դուք ի սուգ նստէք, կոծ մեծ արարէք, յողբս յօրինեցէք,
 Զբանս ի միտ բերէք, զբարոյն յիշեցէք, զդասն ի միտ ածէք,
 Զի այլ ոչ լսէք, թէպէտ և խնդրէք, ծարաւ մնացէք,
 150 Յնուհայ ծանուցէք, զմահն պատմեցէք և մխիթարեցէք,
 Շիրիմն ընթացէք, վայր խոնարհեցէք, վասն իմ համբուրէք,

128 E Ալ փիս Ահա

129 D ուղղոյն: այն փիս ահ

132 CD հոգոյն E նշենոյն

133 E Զէնման փիս Զէ նման B հոգմոյն փիս հոգոյն CD հոգոյն

135 CD հոգոյն ABCE վերնագոյն փիս վեհագոյն

136 DE բան

137 D մանեակին CD ոսկոյն

138 DE Մանտրեալ

145 BDE ի յողոց

146 E հիբոյս

147 C ողբս AC օրինեցէք

148 BCDE Զբանն E առէք փիս ածէք

150 BCDE Յնուհայ E մխիթարէք

151 D ընդ փիս վասն

Բարեխօսեցէք և միջնորդեցէք, զօրհնութիւնս առէք,
 Ինձ ուղարկեցէք, վերիս դեղ տուէք և զովայուցէք:
 Մխիթարեալ զմեզ ողորմութեամբ քո, ամենազոր հոգի աստուծոյ:

155 Աղաչեմք:

Յոյժ ողորմելի որդիք սիրելի հօր մեր գովելի,
 Աշակերտք բանի, Լղբարք տենչալի, բանս առ ձեզ դարձցի,
 Հայր մեր վախճանի, որդիքն որք լինի, խեղճ և Եղկելի,
 Տէր մեր մեռանի, ծառայքս լինի կոխան ի յոտի,

160 Հարեալ քաջ հովի, ոչխարքն ցրուի զազանայ միջի,
 Բերանն արծակի թշնամեայ լեզուի, վերալ մեր բացի,
 Այլ ո՞վ Երկնչի ի մէջ պատկառի, բայց ո՞չ որ և մի,
 Եղար մեր յերկրի նման զինւորի, որ զէնն քապառի,
 Ռազ մեր ի զլսի անկառ ի գետնի, Լղար մեր լալի,

165 Աչք մեր արտասուի, ձայն մեր ողբալի զի ա՞րդ զազարի:
 Յիշեա Տէր և ողորմեա զհոգիս Հօր մերոյ
 Եւ ևս առաւել զյորդորումն սիրոյ
 Եւ քստ զործս բարեաց պարգեւել մեզ,
 Խնդրեմք:

170 Զանձինս մեր և զմիմեանս Տեսոն աստուծոյ յանձն Եղիցիք,
 Աղաչեմք:

Սակալն նա հանգեալ, զվախճանն ընկալելալ, ի հանգիստ փոխեալ:
 Կենցաղոյս Ելեալ, վշտայ հեռացեալ, նեղութեանց զերծեալ,
 Ի վեր բարձրացեալ, յերկինս վերացեալ, առ Տէր զնացեալ:

152 CD վասն իմ խօսեցէք փխ Բարեխօսեցէք AB¹² զօրհնութիւն

153 BCD յուղարկեցէք CD սրտիս փխ վերիս E տըէք

154 B Յիշեա Տէր և ողորմեա հոգոց մեր ննջեցեալոց:

156 E սիրելի փխ գովելի

159 C զազանայ միջի փխ կոխան ի յոտի

160 CDE հովուի C կոխան ի յոտի փխ զազանայ միջի

166—169 B չիք CD 166—172-ի փխ Մխիթարեայ զմեզ ողորմութեամբ քո, ամե-

նազոր հոգի աստծոյ, աղաչեմք:

167 AE չիք սիրոյ

168—169 AE չիք

170 AE չիք և զմիմեանս Տեսոն աստուծոյ յանձն Եղիցիք

171 AE տողք չիք (ինչպէս առհասարակ ձեռագիր և տպագիր աղբյուրների մեծ մասում, այստեղ եւ զանձի վերջրներ Կրկնակ-սահմանումը լրիվ չի գրված. այլ որոշ մասեր՝ մեղացածը հասկանալի է համարվել):

172 C վախճանն

173 D վշտակ

- 175 Ընդ հարցն երանեալ, ընդ նոսին դասեալ, սլարակից հղեալ,
 Հրեշտակաց դասեալ, սրբոցն խառնեալ և փառաւորեալ:
 Այլ մեք, որ տրտմեալ, ի նմանէ զրկեալ և սրտիւ խոցեալ,
 Կա ուրախացեալ, նաեւ երանեալ, ցնծալից բերկրեալ,
 Բայց եմք յուսացեալ սուրբ հոգւոյն, որ վալ զձեզ մխիթարեալ,
 180 Զսիրտ ձեր տրտմեալ ուրախացեալ, զարտասուս սրբեալ
 Եւ զիմս թշուառեալ զԳրիգորս հիւժեալ զբանիս յօրինեալ:
 Եւ այժմ ողորմեաց մեզ Տէր աստուած մեր,
 Ըստ մեծի ողորմութեան քում,
 Ազաշեմք:

5. ԳԱՆՁ ԵՐԿՐՈՐԴ ՎԱՍՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ. ԱՍԱՅԵԱԼ Ի ՆՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԷ՝ ԱԾԱԿԵՐՏԷ ՆՈՐԻՆ

- Այգոյ խրամատի եղաք նմանի, որ ցանկն քակի,
 Այգին կոխ լինի մարդոց և անասնի, և խող արածի:
 Բուրաստան ծաղկի եղաք նմանի, որ ջուրն ըսպառի,
 Բուրաստանն լի, ծաղկունքն խամրի, հոտն այլ ոչ բուրի:
 5 Գոյնագէղ վարդի եղաք նմանի, որ յարմոյ խլի
 Գոյնն այն վարդի, թարշամեալ թառմի և անպիտան լինի:

178 B տողը չի՛

179 BCD հոգոյն

180 CD զարտասուս

181 B գիս փխ գիմս BCDE թշուառեալ C զԳրիգորիոս E զբանին

182 ACDE չի՛ Եւ այժմ B 182—184 փխ Մխիթարեայ զմեզ ողորմութեամբ քր
 ամենազոր հոգի աստուծոյ, ազաշեմք:

183—184 ACDE չի՛: Այստեղ եւ կրկնակ—սահմանումը լրիվ չի գրված: Գանձի ամ-
 բողջական տեւքը պահպանելու նպատակով կրկնակը լրացրել ենք ըստ Գրիգոր Նա-
 բեկյացու «Գանձի ի գալուստ ս. հոգւոյն» երկի, ամենահին և դասական զանձի, կրկնաձի
 (տե՛ս Գր. Նաբեկյացի, Մատենագրութիւնք, Վեներտիկ, 1840, էջ 457):

Ե ո ր ա գ ի ր

A Անխորազիր B Գանձ երկրորդ, վասն մահուան նորին տեսան Գրիգորի յՈւրհա-
 յեցոյ, կաթողիկոսի էջմիածնայ

Բ ն ա գ ի ր

1 B ցանկն CD քակտի

2 CD մարդոյ

4 CD խամրեալ

5 C արմոյ

Դրախտի պտղալի հղաք նմանի, ալլ տիրամհոի,
 Դրախտն անտիրի, ծառքն ճղատի, ոստքն կոտորի:
 Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,
 10 Աղաչեմք:

Երկիր պարարտի հղաք նմանի, մեռեալ գործողի,
 Երկիրն պնտի, կորդ, խոպան լինի և փուշ բուսանի:
 Զօրաց հեծելի հղաք նմանի, զլուխն ուր մեռնի,
 Զօրքն ահարեկի մեծ զօրազլխի, անկեալ ի մարտի:
 15 Էրածիշտ քնարի հղաք նմանի, քնարաբեկի,
 Էրածիշտն տրի գործոյն խափանի և ձայնն լոի:
 Ըմբիշ մարտակցի հղաք նմանի, ումն որ հատանի,
 Ըմբիշն ըմբռնի իւր մէնամարտի, հարեալ ի դետնի:
 Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,
 20 Աղաչեմք:

Թռչնոց թեալի հղաք նմանի, որ թեքն թափի,
 Թռչունն անկանի ի վերայ գետնի, ողորմ և լալի:
 Ժառանգաւորի հղաք նմանի, հայրենազրկի,
 Ժառանգն հայրենի, որ յափշտակի ՚ւ օտարաց լինի:
 25 Իշխանաց երկրի հղաք նմանի, արբայամեռի,
 Իշխանքն անտիրի, աշխարհ վրդովի, խնդայ թշնամի:
 Լապտերք ի մթի հղաք նմանի, որ ձեթն ըսպառի,
 Լապտերքն աղօտի, նուաղեալ շիջանի, տունն խաւարի:
 Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,
 30 Աղաչեմք:

Խաշանց արօտի հղաք նմանի, հովիւն որ մեռնի,
 Խաշինքն ցրուի, դաղանաց միջի գիշատեալ լինի:

7 A Դրախտոց CD Դրախտ

9 BCD այց արա փա արդարացո D ի հօրէ

15 A տողը՝ չիֆ (սկզբի «է»-ն գրված է)

16 BCD Երածիշտ A քնարի փա արի

17 B ի ումն

21 CD թեքն

24 B ժառանգ BCD չիֆ ՚ւ

25 C արբայամեռնի

28 B նուաղեալ փա նուաղեալ

Մառաշի վատի եղաք նմանի, տեառնակորուսի,
 Մառաշն ամենի յոյժ կոխան լինի և կովահարի:
 35 Կոչ հարսնարանի եղաք նմանի փեսայամենի,
 Կոչունքն խմի, լաց չ կոծ փոխի ի սուղ մեռելի:
 Հովուաց ոչխարի եղաք նմանի, հովապետն մեռնի,
 Հովիւն տրտմի, տէր հօտին մեռնի, հօտն յափշտակի:
 Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,
 40 Աղաչեմք:

Ձկանց ի ջրի եղաք նմանի, ջուրն որ հատանի
 Ձուկն նուաղի, յետին շունչ հասնի, մերձ ի մահ լինի:
 Ղեկիս օղ յուղի եղաք նմանի, բեռնակորուսի,
 Ղեկիս օղն զրկի բեռանց մեծագնի, մուրացող լինի:
 45 Ճրագի զիշերի: Եղաք նմանի, աշտանակ անկի,
 Ճրագն բեկի, լոյսն խափանի և խաւար լինի:
 Մանկանց տղաշի եղաք նմանի, որ հայրն մեռնի,
 Մանկունքն որբ լինի, դռնէզուռ շրջի, մուրանալ հացի:
 Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,
 50 Աղաչեմք:

Յաղթող զինուորի եղաք նմանի, զէնն որ բեկանի,
 Յաղթողն յաղթի, զինուորն այն պարտի, թշնամեաց կոխի:
 Նաւի, որ ծովի, եղաք նմանի, նաւապետ սուղի,
 Նաւն ալէկոծի, նաւավար շունի, նաւորդքն յիմարի:
 55 Շնապեաց առիւծի եղաք նմանի, մայրն որ մեռանի,
 Շնապիքն սովի, որս բերող շունի, քաղցեալ նուաղի:
 Ողկուղաց որթի եղաք նմանի, որթն որ հատանի,

-
- 33 AB եղայ
 37 CD Հովուաց: հովուապետ
 42 CD հատանի փխ նուաղի C յետի շունչն
 43 BCD Ղէքիս
 44 BCD Ղէքիս
 45 CD անկանի
 48 CD Մանկունք
 51 CD զինուորի
 52 CD զինուորն AB կոխուի
 54 CD եղաք նմանի փխ նաւավար շունի
 56 B նաղի
 57 CD որթոց փխ որթի: չի՞ որ

Ողկոյցն աղոխի, այլ ոչ հասանի, շորացեալ լին։
Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,

60 Աղաչեմք։

Զչից կաթնալի եղաք նմանի, կաթն որ սպառի,
Զիչքն ցամաքի, կաթնասունն սովի, լալագին լինի։
Պարտիպաց երկրի եղաք նմանի, պարտիպականն մեռնի,
Պարտէզն աւերի, ոտից կոխ լինի, սաղարթքն թառմի։

65 Զրոց աղբիւրի եղաք նմանի, աղբիւրն որ խցի,
Զուրն ցամաքի, արբողքն ջրի նման ծարաւի։
Ռէմոց արքայի եղաք նմանի, արքայամեռի,
Ռէմն այն արքայի ստրուկ անկանի՝ ի ձեռս օտարի։
Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և արդարացո որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,

70 Աղաչեմք։

Սեանցն տաճարի եղաք նմանի, խարիսխ որ խախտի,
Սինքն կործանի, շենքն տապալի, տաճարն աւերի։
Վրան խորանի եղաք նմանի, վանդակն որ կոտրի,
Վրանն շրջի, անկեալ կործանի տարածեալ գետնի։

75 Տղայի ըստնդի եղաք նմանի, որ մայրն մեռնի,
Տղայն լալովի մօրն կարօտի, կաթին փափագի։
Բաքով ուժովի եղաք նմանի, միջակոտորի,
Բաքովն անկարի, յուժոյն անկանի, տկար երևի։
Յիշեա, Տէր, և ողորմեա, զհոգիս Հօր մերոյ,

80 Աղաչեմք։

Յնցուղ ջրալի եղաք նմանի, ջուրն որ ցամաքի,
Յնցուղն ջրի մնայ ունայնի, սողնոց որջք լինի։

59—60 B Յիշեա, Տէր՝ և ողորմեա հոգւոյ

Մերոց ննչեցելոց, աղաչեմք։

62 CD կաթնասուն

63 AB պարտիպական

64 CD Պարտէզ

65 CD աղբերի

68 A ստրուկն D ի ձեռն

69—70 B Զանձինս մեր և զմիմեանս Տեառն

աստուծոյ յանձնէ կղիցուր, Աղաչեմք,

71 C Սեանց

79—80 B Զանձինս մեր և զմիմիսնս Տեառն աստուծոյ յանձնէ կղիցուր,
Աղաչեմք։ CD Ահա կեցո զմեզ, Տէր, և այց արա որբացելոցս ի հօրէն մերմէ,
Աղաչեմք։

- Իհւանդ ախտալի եղար նմանի, բժշկամեռի,
 Իհւանդ ի ցաւի ալլ ալն ոչ ունի, քէ առողջ լինի:
- 85 Փորր պատանի եղար նմանի, վարժողամեռի,
 Փորրն ի հասակի անվարժ սովորի, անկիրթ և յոռի:
 Քաղար բազմալի եղար նմանի, մեռեալ իշխանի,
 Քաղարն ամբօխի, ոչ գոլ դատողի, բազմանալ չարի:
 Ողորմեաց մեզ, Տէր աստուած մեր, ասասցուք միարանութեամբ,
 90 Աղաչեմք:

87 CD Քաղարն

90 ACD ասար չիք

1. * *

Մեղաւորիս յիշատակ
Զայն՝ զբեցի Հալապ քաղաք,
Խիստ ցանկացայ պատմագրիս՝
Ուրախութեամբ կատարեցար:

5 Ի օգնութեամբն աստուծոյ
Փափագանօք յետեւցար
Եւ կատարեաց խնդրվածս,
Որպէս որ մեր Տեառնէ հայցար:

Այլե ի ջերմեանդ սրտով
10 Տիւ ե զիշեր աշխատեցար,
Լցեալ էի զազիր զործով,
Փոքրիկ հոգոյ աչքն բացար:

Երբ հանդիպիք ծաղկաղորիս,
Չար մեղաւորս յանժամ յիշար,
15 Տէրն յիշէ զձեզ այն ձայնիւն,
Վերայ խաշին բնդ առաջակն:

Քրիստոս ո՛չ յիշէ ձեր մեղքն,
Ասուր դատաստանին խնդար,
Ձեզ պարգեէ արքայութիւն
20 Եւ տացէ լուսեղէն պսակ:

Եւ թէ՛ զիմ մեղս ամէն գրեմ,
Չկայ յաշխարհս այնչափ թխթանք,
Դուրեւ է խելք ու միտքս,
Մովացեալ մեղքս որպէս ողբանք:

25 Ես մեղաւոր Աւետիքս,
Կամաւ շատ չաբիք զործեցար,

- Եռասուփանայ բահանայի՝
 Բազում մեղքն մեզնէ բարձաք:
- Վասն այն, որ ևս վայ տամ գրչիս,
 30 Յետու այն գործն գործեցաք,
 Կամաւ կազմեցի ճանապարհ:
 Առ դժոխքն լայն և արձակ:
- Սուրբ կուսն բարէխօս գրէք,
 Հանդիպողք յորժամ պայս կարգաք,
 35 Որ զմեզ արժանի առնէ,
 Առ սուրբքն աստուծոյ խայտանք:
- Զձեզ ոգորմեացէ տէր աստուած,
 Լի սրտով մեղաւորս յիշաք,
 Զձեզ աղատէ զեհնեոյն,
 40 Կսէ ձեզ յորժամ աղաչաք:
- Ի յաւուր ատենին սարսիմ՝
 Սրբութեամբ ոչ առի բաժակ
 Գործեցի զչարն անխնա,
 Բարի գործոցն կամաւ զատանք:
- 45 Տարակուսեալ եմ և տխուր,
 Այսմ աշխարհէս որպէս երթանք,
 Շիւղար, ապուշ եմ մնացեալ,
 Թէ մեղացս որպէս համար տամք:
- Լաւ էր չէի ծնեալ մօրէ,
 50 Ի յաշխարհէս ոչ շահեցաք,
 Սկացուցի պայծառ հոգիս,
 Զար գործով կամաւ կուրացաք:
- Սարսիմ աւուր դատաստանի,
 Մեղայ տուաք և ոչ դարձաք,
 55 Այլ վասն մեր ազահութեան,
 Որի մէջ մեղաց պաղեցաք:

29 Անագրում՝ վահ փխ վայ

42 Անագրում՝ բաժաք

- Յորժամ եկեղեցին երթար
 Եւ ողբալոյն ծիծաղէար,
 Կապեալ էի շար թշնամոյն
 60 Կիւր աշօքս ոչ արտասովեար:
- Տէր, մի՛ յիշեր զիմ շար զործքն,
 Կամա աւամա վարեցար,
 Ողորմեա մեզ Քրիստոս աստուած,
 Մեք ի մէջ մեղաց ալրեցար:
- 65 Բարէխօս Տիրամայր մայրդ ունիմ,
 Առ միածինդ ևս համարձակ,
 Մէջ մեղաց խաւար զրոյ ևմ,
 Մարդասէր Տէր, հա՛ն զիս արձակ:
- Բարէխօս առարեալքն ունիմ,
 70 Որ ի վերնատունն զօրացար,
 Մէջ հրէից, հեթանոսաց
 Քրիստոս աստուած քարոզեցար:
- Բարէխօս մարդարէքդ ունիմ,
 Առաջագոյն գուշակեցար
 75 Եւ ողջախոհ նահապետին,
 Զրհեղինացն աղատեցար:
- Բարէխօս հայրապետդ ունիմ,
 Ըղկնի աչն հաստատեցար,
 Ամօթ արիւր Արիոսին,
 80 Զար աղանդն միջոյ բարձար:
- Բարեխօս մարտիրոսդ ունիմ,
 Վասն Յիսուսի վկայեցար,
 Քրիստոս աստուած է ճշմարիտ,
 Արեամբ ձերով պսակեցար:
- 85 Եւ սուրբ Յոհանէս Մկրտիչն
 Եւ նախավկայ սարգաւակ,
 Վասն սիրոյն Քրիստոսի,
 Դուք եղար հառաջ նահատակ:
- Բարէխօս սուրբ Կուսանքդ ունիմ,
 90 Զինավոր էք Տեառն Հոսիսիմար,

- 2364 ամբողջ սուրբ պահելով,
 Որ Տրդատայ կատարեցար:
- 95 Եւ բարեխօս մանկունքդ ունիմ,
 Առարեալքն աշակերտեցար,
 Եօթանասուն երկու էիք,
 Որ ի յաշխարհս սփռեցար:
- 100 Բարեխօս թարգմանիչքն ունիմ,
 Յոլով գիրքս թարգմանեցար,
 Սփռեցիր մէջ Հայոց ազգիս,
 Կապեալ շրթունքս մեր բացար:
- Բարեխօս վարդապետքդ ունիմ,
 Իբր պաղբիւր էք յորդառատ,
 Օր առօր բիւ, բազմանալ,
 Արբուցանէ զծարաւեալս:
- 105 Բարեխօս քահանայքդ ունիմ,
 Որ շնորհս Պետրոսէ առաք,
 Յերկրէ յերկինս կապեալ զծողս,
 Միայն բանիւզ արձակեցար:
- 110 Կալով ասար, թէ՛ Տէր մեղայ,
 Առաջի ձեր արտասուեցար,
 Տէր թողցէ մեզս ձեր լուար,
 Հոգով մարմնով պայծառացար:
- Թաղատորքդ ունիմ քարեխօս՝
 Արդարդ հեռուսս փափաղեցար,
 115 Կոստանդիանոս, Թէոդորոս,
 Որ սուրբ հաւատս հաստատեցար:
- Գոհութիւն, փառք ստեղծողին,
 Որ նմանէ գոհացար,
 Անարգեցիք կուռքն և մեհանքն,
 120 Արարիչ Յիսուս հաւատացար:
- Ամենայն սուրբք բարեխօսէք,
 Առաջի Տեառն էք համարձակ,
 Ենդրեցէք գրչիս թողութիւն,
 Որ մէջ մեղաց նուաղեցար:

- 125 Հանդիպողք գրչիս ողորմիր,
 Ձեզ ամենայնոցդ ոտից կոխանք,
 Մնօղացս ողորմեցէր,
 Որ լսէ Տեր ձեզ զաղաչանք:
- Հայր իմ Բաբաքն յիշեցէր,
 130 Այս է ձեզանէ ողորդանք
 Եւ մայրն իմ Ուլուխաթունն
 Տէրն դասէ յաջակողմեանն:
- Յիշեցէր, ողորմեցեր,
 Հաստատհաւատ քրիստոնեաք,
 135 Ողորմեսցէ ձեզ տէր աստուած,
 Պարգեւէ լուսեղէն պսակ:
- Ղեկբայրս իմ Մարգարէն յիշէր,
 Տէրն տացէ իւրեան բազում կեանք,
 Խաղաղութեամբ կենօր պահէ,
 140 Եւ ոչ բնկանէ չար փորձանք:
- Յիշեցէր ծնունդս գրչիս՝ որդի
 Յակոբ, դուստր մի՝ Խալաթի,
 Նորաբողբոջ Դադամխուլթլուն՝
 Սոքա են գրչիս յիշատակ:
- 145 Ռվական հաղար հիսուն և երեքին
 Ողորմութեան արժանացար,
 Տէրն պարգեւեաց մեզ նոր ծաղիկ՝
 Որ Ավղլմսէ կոչեցար:

*

2. * *

Ես Աւետիքս մտօք խաւար,
 Բարեաց ունայն, մեղօք զարդար,
 Ով բնթեռնու վայ տայ դերոյս՝
 Զօրհնեցի զաստուած անղաղար:

127 Անագրում՝ ողորմիացէր

133 Անագրում՝ ողորմիացէր

- 5 Սուրբ ո՛չ կեցար, Աւետ չիմար,
Զարթիր քնոյ, արա քեզ ճար,
Հասաչեա և ծունր կրկնեա՝
Զտանջիս ի գծսիքն անդադար:
- Սորթով պան ևս և մտօք դալ,
10 Մարդիկ խոցեա պաղտնարար,
Արուն որդանցն ևս կերակուր,
Յիշունց տուեալ ևս չարաչար:
- Եկայ լաշխարհս սուրբ և արդար,
Աչօք տեսող, մտօք Էւբատար,
15 Յեւեղ սնկայ ախտս մեղաց,
Յինկն գնաց լոյսըն տնձառ:
- Դամբարս շիջաւ, լապտերս ջրուաւ,
Եւ դիս տիրեաց մութն ու խաւար,
Արտատուեա և վա՛յ տուր անձինդ,
20 Որ ողորմեալ քեզ, Տէր բարերարն:
- Աւետ, վա՛յ քեզ, անչափ մեղար,
Լեզբատ հոգոյդ շողորմեցար,
Գեղծ մարմնով փարթամացար,
Հոգով տանջիս դու չարաչար:
- 25 Իեօթն պաշարանօր մեղար
Եւ վեց շարժամբդ, ո՛վ չարափառ,
Քեզ պահեալ կայ հուրն անշէջ,
Որ չար գործօրդ արժանացար:
- Ո՞վ անպիտան, ի քեզ նայիր,
30 Այդպէս եղուկ որ դու եղար,
Զադիր գործով մեծարեալ ևս,
Բարեկամդ է պեղծ Բելիար:
- Բամայէ գիրքն, ո՞վ չար,
Յորժամ լսել կամաւ մի տառ,
35 Ինչս բո բաշխեա աղքատաց,
Ի յայս կեանքս արա քեզ ճար:
- Այսօր ոչ չիշեա պաղքատն դառն,
Արտատուելով դուռդ պայր,

- 40 Այլ չողորմիս, զեռ պալլս պեկես,
 Արբար, կերար պազանարար:
 Իիւղով, մսով ոչ շատացար,
 Իրբեկ զխող պարարտացար,
 Կիպող հոսին է քեզ պարպեր,
 Արթուն որդուն, զոր զու ծնար:
- 45 Եղուկ, եղուկ է քեզ, թշուառ,
 Գիտիս բարին, զործեալ ես շար,
 Խոստովանեա քահանայի,
 Ապաշխարեա սրտիւ յօժար:
- 50 Տէ՛ր, Տէ՛ր գոչեա հառաչելով,
 Իէ մեզայ քեզ Յիսուս արդար,
 Այլ ոչ պահես նենդ ի սրտիդ,
 Իրբ զմեզայ առնուս պատառ:
- 55 Ի ձեզ աղաչեմ, ս՛ով հանդիպուիրդ,
 Բազում լեալ եմ շարեաց պատճառ,
 Վասն իմ խնդրեցէք թողութին,
 Զի ես եմ մոլորեալ ոչխարն:
- 60 Կենցաղոյս ես ոչ շահեցայ,
 Որ շուրջ եկեալ եմ լրբաբար,
 Պարտ է մեզ մէկ զմէկ սիրել,
 Ես խոցստեալ եմ պազանարար:
- Սարսիմ յաւուր պատաստանին,
 Բազում եղայ շարեաց պատճառ,
 Սրբութեամբ ս՛չ առի բաժակ,
 Գիտեմ տանջեն զիս շարաշար:
- 65 Ծածկեալ եմ ահագին մեղօքս,
 Այլ ոչ կայ քան զիս շարաբառ,
 Վասն իմ խնդրեցէք թողութին՝
 Լաւ է լինել բարեաց պատճառ:
- 70 Աստուած գոյն ձեզ լսել տացէ,
 Որ քնդ աւագակն գոչար,
 Մեծարելոյն արժանանանք,
 Յիսուս կոչէ՝ Եկայք, օրհնեալ:

Ի՞նչ ցուցանէ ձեզ ի յերկինս,
Որ անդ օրհնէք զՏէրն անդադար
75 Եւ բարեխօս վասն իմ լերուք,
Որ ոչ մնամ մութն ու խաւար:

Այլ ի չերմեռանդ սրտիւք
Ողորմի ասացէք մեզ, եղբայրք,
Աստուած զմեզ նոյնպէս օրհնէ,
80 Որպէս Մեղրեակթէկի յանտառն:

Յիշեցէք զհայրն իմ Բարաքն,
Ոլուխաթուն ծնօղ և մայր,
Քրիստոս իւրեանցն ողորմեսցի,
Եւ պարգեւ պսակ պայծառ:

85 Իմ և իմոցն յիշեցէք,
Զայս կարգաւով մի ձանձրանաք,
Ոչ որ մնայ աստ կենդանի,
Վաղն ձեզ այլ պիտի մեզ դալ:

Սիրասնունդ որդիքս յիշէք՝

90 Յակոբ, Արղմսեկն որ կայր,
Դուստր Խալաֆ, Դադամխութլուն,
Առնէ անճառ բարեաց համար:

Որպէս որ դուք մեզ ողորմիք,
Լսողք, յիշողք, թէ կին, թէ այր,
95 Զմիռս անգամ՝ զպատեան իւր,
Հատուցանէ մէկին հազար:

Սոսկալի սուրբ սերովբէքն
Պայծառ տեսնուք արժանաբար,
Հոգիք մեր յերկինս հանգուցէ,
100 Ամօթ առնէ պեղծ Բեկիար:

Ի թվականիս Հայոց հազար,
Յիսուն և վեց յսեկորդ կայր,
Որ ի Շօշ բաղաք պրեցի,
Ուրախութեամբ սրտիս յօծար:

105 Քաղցր ձայնի օրհնեմք զաստուած,
Բարեխօս դնենք Տիրամայր,

- Եկայք սրբենք յազատոյ մեղացն,
 Կազմենք զմեզ սուրբ տաղաւար:
- Բարունն խրատէ, որ ոչ սխանք,
 110 Ծածուկ և զազտ ոչ զորձենք չար,
 Իբր նման չար Կայենի,
 Որ Աբէլի արիւնն յեղայր:
- Ի տէր Յիսուս զմեզ կոչէ,
 Առ մեզ ասէ թ'Եկայք, օրհնեալ,
 115 Արի Հանդիւր ի մէջ զրախտին,
 Վասն արդարոցն ևմ պատրաստեալ:
- Սուրբ և մաքուր պարտ է կենալ,
 Չազցր բարբառոյն արժանանալ,
 Հաւատացեալք փառս տաչուր
 120 Տէրն Յիսուսի, որ է խաչեալ:
- Տաճար լուսոյ, կոյս Տիրամայր,
 Բարեխօս լէր վասն մեր առ Հայր,
 Տէր, պարզեհա մեզ թողութիւն,
 Զի ի քեզ ևմր ապաւինեալ:
- 125 Ողջոյն կուսի՞գ տամք սիրարար,
 Որպէս հրեշտակն լուսափայլ,
 Ինձ և իմոցն տմենայնի
 Բարեխօսել մի՞ մոռանար:
- Սիրով սրտիս զգիրքս զրեցի
 130 Ի յիշատակ իմոցն բնարեալ,
 Վասն ամէն ևզեալ բանից,
 Որ յԱղամայ մինչ ի մեզ լեալ:
- Ի Միխայէլ պատմադրէ,
 Որ յԱսորոց զսայ թարբմանեալ,
 135 Շատ իմաստիւր է սա լցեալ,
 Իբր զայգի ծաղկափթթեալ:
- Էակից Հօր և սուրբ Հոգոյն,
 Որ ի կուսէն է մարմնացեալ
 Դասէ զմեզ ի յաջակողմն,
 140 Որ անդ օրհնեմք զստեղծողն բարձրեալ:

Ես Աւետիքս լրբացալ,
Որ աչս բանիս հետեցալ,
Սխալանացս տուր թողալիւն,
Մոլոր մտօր շարագրեցալ:

- 145 Եթէ չիմար, եթէ տխմար,
Խաւար միտքս իմ աչսպէս ցանկալր,
Որ գրեցի զշարագրականս,
Երեսուն և եօթն տամբ չարմարեալ:

*
3. * *

Բանք պիտանի ոչ եմ կարող,
Թէ պատմեմ ձեզ, ո՛վ պանծալի,
Այլ անմտաբար շարագրեմ,
Խաւար հոգովս ցնծալի:

- 5 Աւետիս անունս է կոչեցեալ,
Գործովս արժանի եմ խաւարի,
Բարկացող եմ և բարձրամիտ,
Ըստուգ նման դիւահարի:

- Բարբանջեմ իբր իմաստուն,
10 Որ ոչ ունիմ գործ մի բարի,
Ամենեկին անհնազանդ,
Կամակատար Բելիարի:

- Արդ, եկ, դարձիր շարութիւնէ,
Զի՞նչ շահ ունիս, ո՛վ Լղկելի,
15 Պարտ է խոնարհութեամբ կենալ,
Նմանիլ սրբոցն ամէնի:

- Քան զԱդամ՝ ձեռագործ աստուծոյ,
Որ շեկաց հա պատուիրանի,
Արտաքսեցաւ ի դրախտէն,
20 Անիծից Լղկ արժանի:

Ի Աբել նաչիր, ո՛վ շարագործ,
Խոնարհեալ վասն պատարագի,

- Ոխացաւ չարն Կալէն,
 Վասն աչն յեղ արինն Արեւի:
- 25 Որ Սէթ ևս բարին բարոյ
 Մխիթար ծնողացն իւրոյ
 Եւ զաւակսն սուրբ պահելով,
 Կոչեցան Հրեշտակը աստուծոյ:
- 30 Բոտի Աւէտ, լո՛ւր զայս,
 Չնմանիս պղծոյն Կալենոյ,
 Պատրանօք խառնակեցան,
 Թիւրեցին Հրեշտակըն աստուծոյ:
- 35 Դու լուր Ենովսայ սրբոյն,
 Հշմարիտ մարդ Տեառն կոչելոյ,
 Փափազա յետոց նոցա,
 Դու փախիր ի զազիր գործոյ:
- 40 Ի Ենովքա դու միտ դիր,
 Սահմանաց նման դրախտոյ,
 Ոչ Հաշակաց ի մրգացն,
 Վերացաւ յերկինս աստուծոյ:
- Աւէ՛տ, որովայնամոլ,
 Մի՛ խճեր յորովայնդ քո,
 Մարմնով փարթամացեալն
 Ընկղմին ի զազիր գործոյ:
- 45 Ի իստեալ ևս դու չար գործոյ,
 Ազա՛հիս ամէն իրաց դու
 Նոյիւ չի մանուս տապանն,
 Ընկղմիս ի խորս ծովու:
- 50 Եւ ի նոյ նայիր ցանկացող,
 Որ արդար է և ողջախոհ,
 Հինգ հարիւր ամ կուս եկաց,
 Կրկին հայր եղև ամենոյ:
- 55 Տեր Երիս որդիս ևսուր՝
 Սեմ, Քամ, Արեթ կոչէ նոյ,
 Քանան էր Քամայ որդի,
 Որ յայտնեաց առականը նոյոյ:

- Ի յայս պատճառիս անէծ,
 Որ եղև ծառայ ամենոյ,
 Աւետ, ոչ սարսիս Տեառնէ,
 60 Որ յայտնես զգործս ամենոյ:
 Սուրբ եկաց ինդ հարիւր ամ
 նոյ՝ վասն սիրոյն աստուծոյ,
 Դու անհաղ ի մեղս կաս,
 Ոչ գառնաս ի զազիր գործոյ:
 65 Ծանիր, չարագործ Աւետ,
 Բանբասես զգործս ալլու,
 Պատճառ անպատճառ ժամոյ,
 Չզազրիս գործոյդ զարշելոյ:
 Արդ նայիր դու Արրահամ
 70 Եւ արդար հայրն հաւատոյ,
 Իմաստութեամբն քննեաց
 ԶԱրարիչն յարարածոյ:
 Ռահ երաց իմաստութեամբ,
 Չերկմտաց բանին աստուծոյ,
 75 Եւ յերկրէն իւր հայրենեաց,
 Գնաց յերկիրն Քանանացոյ:
 Այրաց շատուածն հայրենի
 Սիրոյն ճշմարիտ աստուծոյ,
 Ո՛վ պիղծ Աւետ, ո՛չ թուլանաս,
 80 Չարաչար կամդ պաշտելոյ:
 Յիշեա սրբոյս միածինն
 Պատարագ առնէր աստուծոյ,
 Սուրբն Սահակ նման դառան,
 Չասաց բան վասն զինելոյ:
 85 Իսահակայ էիր դու օտար
 Երկիրն այն ժառանգելոյ
 Եւ բազմացուցանել զնոսա,
 Զաստեղն յերկնից զաւազ ծովոյ:

- Սարսիր, Աւետիս Եղկելի,
 90 Որ կապեալ կաս սուտ կենցաղոյ,
 Զաշխարհս հայրենի համարես,
 Զասս ինչ յանունն աստուծոյ:
- Որպէս Յակոբ ցանկացող լեր
 Օրհնութեան ծնողացն իւրոյ,
 95 Իբր զԵսաւ մի՛ լինիր պեղծ,
 Վասն յորովայնիդ խճելոյ:
- Սրբոյն Յովսէփայ նայիր,
 Ըր չի՛նքն պահեաց ողջախոհ,
 Մի՛ գործիր գործ Շմաւոնի՝
 100 Յանկար Յովսէփ սպանելոյ:
- Ի տէր Մովսէս հեզն նայիր՝
 Վրէժխնդիր եղբարց իւրոյ,
 Կաւ համարեալ զրկիլն իւր
 Ի տանէն շար փարաւոյնոյ:
- 105 Բարեփառ Փէնէհճեղ նայիր՝
 Յօրինաց վրէժխնդրելոյ,
 Մի՛ում վարկենի սատակեաց
 Զամրեա զՔասպի պղծելոյ:
- Ամլածին սուրբն Սամուէլ
 110 Ուխտեցին ծնողքն աստուծոյ,
 Բնտիր մարգարէ Եղե,
 Սիրելի մեծին աստուծոյ:
- Նաւիր Եղկելի Աւետ,
 Զես նման դու աղամորդոյ,
 115 Ամէն գործով դու ծուլ ես,
 Նման ես անբան անասնոյ:

ՈՂԵՔ Ի ԶՈՒՂԱ

.

Ձերեսս ի յետս դարձուցին,
Ի նոցանէ փախուստ առին:

Մէջ իւրեանցն հնարք իմացան,
Աւերել զաշխարհս լման,

5 Ասաց տանել զամենեւեան
Մինչ ի Երկիրն Պարսկաստան:

Հայաց որ հանել սկսան,
Անդ հայրքն որդիքն ուրացան,
Ծերքն և տկարքն ոչ նայեցան,

10 Փութով տարան զամենեւեան:

Գնացեալ հասին գետն Երասխան,
Հանդէպ ի գաւառին Գողթան
Եւ գում թաղաւորին Եկան,
Թէ Օմար ազգն Եկեալ հասան:

15 Յայնժամ սորա տէ՛է նոցին,
Փութացուցին զամենեւին,
Շտապով ամէնն ջուրն լցին,
Բազումս ջրասուղ արարին:

Երբ Օմար ազգն շհասան,
20 Ամօթալից յետս դարձան,
Շահն գնաց ի Ասպահան,
Տարեալ ընդ իւր հայրս ամենայն:

Ողբամբ Երկիրս Արարատեան,
Գեղք և գաւառք աւեր դարձան,
25 Եկեղեցիք խաւարեցան,
Ժամատեղաց ձայնն հատան:

Ջուղաց քաղաքն աղնիւ շինած,
Քօշք և սարայրն բարձրացուցած
30 Եւ գունդդուն ծաղկեցուցած,
Նա հրացումն էր տեսողաց:

Եւթն ժամատեղ էր հաստատած,
Եկեղեցիքն դարդարած,
Բուրվառանին ոսկեջրած,
Ծածկոյներն ոսկեթեղած:

35 Աւետարանքն և սուրբ խաչերն
Անդին ակամբք էր դարդարած,
Սեղաներն և սրբութիւնն՝
Ուրախութիւն էր նայողաց:

Ժամատեղին խափանեցաւ,
40 Պաշտօնէից ձայնն հատաւ,
Լուսն և կանթեղքն խաւարեցաւ,
Պայծառութիւն աւեր դարձաւ:

Ջուղա քաղաքն և Էրեւան,
Շօշ քաղաքին բնակեցան,
45 Ի այն տեղին հաստատեցան,
Յետ դառնալու շկայր հրաման:

Բոլոր Երկիրս ամենայն
Մինչ Կաղզվան և Շիրակվան
Ջօրն Եղեգաց և Նախէջվան
50 Զամենեան սուրկուն տարան:

Եկն հարաւ ի միւս ամին,
Դառնալ Լոյս Շահապասին,
Եկեալ իջան Թաւրէզ քաղքին՝
Պահպանութեան իւրոյ Երկրին:

40 Ինքնագրում՝ ձայն

49 Ինքնագրում՝ եղեքաց

55 Դարձեալ եկն Զդալի որդին
Ի սահմանս Թարէզ քաղաքին,
Հանդէպ միմեանց իջեալ էին,
Դիպող ժամու կոտել կամէին:

Այնչափ շատ էր զօրս նորին,
60 Հպարտացեալք պարծենային,
Թէ բմբռնեմք Շիրի որդին,
Կապեալ բերեմ յառաջ քոյին:

Ասէն, Յորժամ Շահն առեմք
Եւ իւր հեծեալքն կոտորեմք,
65 Արտաւիլ քաղաքն իջանեմք,
Մեծ շխերոյն շիրիմքն աչբեմք:

Սրտապնդեալ Շահապասին,
Ահռնն աստուծոյ յիշեցին,
Հետ ի նոցա կռիւ մտին,
70 Յաղթեալ անհուն զօրաց նոցին:

Հզօր ազգն տկարացան,
Թաջալ ազգին կոխան եղան,
Բազումք ձեռք սոցա մեռան
Եւ ալք գիշերի փախուստ առան:

75 Վրանքն ամէն դրած թողին,
Մալըս և ըրդակս ո՛չ նայեցին,
Որպէս առիւծ գոշմամբ եկին,
Իբրեւ զաղւէս յետս դարձին:

Յորժամ յաղթեաց մեծ վաղիրին,
80 Եկեալ ի վերայ Գանճու քաղքին,
Նստան բոլոր շուրջ զբերդին
Չորս ամիսս, ապա առին:

Սուր ի վերայ նոցա եղին,
Օմար ազգն կոտորեցին,

62 Ինքնագրում՝ առաջ

71 Ինքնագրում՝ յազգն

79—134 Ա չիք

80 Ե Գանճու բառն աղավաղված է և անբերեւեմի

84 Ը Ումար

- 85 Քոսան հաղար ալլ առելին,
Որք բնակեալ էին ի մէջ բերդին:
- Անտի զնաց յերկիրն Շարվան
Եւ Շամախու բերդն ալլ առան,
Եւ Կոտորեաց զամենեւեան,
- 90 Ալլ առելի, քան զԳանճայն:
- Վրացտան բերդերքն որ Կային՝
Թումանիս, Տփլիսիս և Գօրին,
Ելին յառաջ Շահապասին,
Բերդսրայքն զատարկ թողին:
- 95 Օմար աղզն յերկրէս հատաւ
Եւ Ղզլալաշն հաստատեցաւ,
Իւր հայրենի երկիրն առաւ,
Ուրախութեամբ յետս դարձաւ:
- Ամէն երկրի խաներ նստան
100 Եւ շինութեան սկիզբն արարան,
Շատ հիւսիսիցիք շինեցան,
Բաղմաց խորհուրդն կատարեցան:
- Մէկն Աղբաբէս է բաղմաց,
Իւր խաչին մօտ վիմ հն փորած,
105 Ժամատեղով խորան շինած
Ներքե վիմին զուդ ջրաղաց:
- Երբ Օմարաց աղզն հատան,
Սոքա Չաթախ գեղն թողան,
Մեծ Ղարամուրատն դարձան,
110 Ներքին շէնն մնաց ունայն:

86 Բ Որ

90 Բ ՂԳանչայն բառն աղավաղված է

91 Բ Վրացո փխ վրացտան

93 Բ Յեկին

95 Ե Օմարու

104 ԲԵ Կորեաց

105 ԲԵ շինեաց

110 Բ յունացն փխ ունայն

Դարձեալ պատմեմք և ալլ շարիս,
Որ եղև այսմ ժամանակիս,
Հազար յիսուն և հինգ թուիս,
Սաստկացաւ սով վերայ երկրիս:

- 115 Բազումք սովու մեռանէին,
Շատ ոք զորդիսն ծախէին,
Ոմանք մարդոյ միս ուտէին
եւ ալլք դռնէ դուռ շրջէին:

- Մարդակեր պապանքն շատացան,
120 Բազում տեղիս մարդիկք կերան,
Ալսչափ շարիքս առ մեղ հասան,
Ոչ եղև դարձ ազգի մարդկան:

- Երկու ամ բոլոր սով տեսաք,
Օտար երկիր վտարեցաք,
125 Ո՛չ մեր մեղացն զլջացաք
եւ ո՛չ շարեաց դադարեցաք:

- Վա՛յ քեզ, Դաւիթ Գեղամեցի,
Վասն քո մեղացն ամենայնի,
Միթէ Քրիստոս քեզ ողորմի,
130 Մարդասէր կամօքն քեզ աղատի:

Ով ոք զգիրս ընթեռնէ
եւ պատմութիւնս տեսանէ,
Մեղացս իմ թողութիւն ասէ,
Աստուած իւրեան մեղքն ջնջէ:

113 B երկու փխ հինգ

119 B Գազանն շատացաւ

120 c մարդիկ

121 B շարիս

130 c կամքն

ՆՈՐԻՆ ԴԱՐՁՆԱԼ ԱՍԱՅՆԱԼ Ի ՎԵՐԱՅ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ
ՆԻ ՇԱՐԺԻՆ Ի ԶԱՔԱՐԻԱՆ ԱՐԵՂԱՅԻ:

- Ի թուականիս Հայոց ազգի,
Հաղար վաթսուն չորս աւելի,
Մայիս ամսոյ քսան ու հնկի,
Օրն էր ուրբաթ, ի չորս ժամի,
5 Մեծ շարժ ելաւ յանկարծակի
Աստուածաշէն Կաֆայ քաղաքի:
Զպարսպներն փլուց բերդին,
Եւ այլ բազում եկեղեցի,
Աւերք բազում արար յայտնի
10 Կաֆայ քաղքին և Ղրիմի,
Բաթարիստան և Սուտախի
Եւս առաւել Սուչօրախի:
Տղայ մի կայր սուչօրախցի,
Ինքն էր ընտիր և զովելի,
15 Ի բաղանեացն ի տուն կու գայր,
Ներքե քարին մնաց յայտնի:
Եօթն տարի մանուկ յերկրի
Ուրախութեամբ կենօք շրջի,
Յանկարծակի մահու դիպի,
20 Զյետ մնացորդս առնէ լալի:
Ի սոյն տարոյ խիստ մահ լինի
Ի Կաֆայու այս քաղաքի,
Շատ հայրք թողու առանց որդի
Եւ շատ որդիք առանց ծնողի:
25 Կայր մէկ տղայ մի Կաֆացի,
Որ Կարապետ անունն ասի,
Խիստ ողորմած էր աղքատի
Եւ հնազանդ ամենայնի:

- Ո՛վ Կարապետ, դու սիրելի,
 30 Հայրապետի, վարդապետի,
 Եպիսկոպոս ՚ւ արեղայի,
 Քահանայի, սարկաւազի:
 Ի սոջն ամի սա մեռանի,
 Զիւր հայրն և մայրն առնէ լալի,
 35 Ողորմելի և խղճալի,
 Տառանելի ՚ւ երերալի:
 Զտէր մղտեւին արիր լալի,
 Խեղճ, անճարակ, ողորմելի,
 Դու վերացար առ Տէրն երկնի
 40 Եւ զիս յերեր թողիր յերկրի:
 Սուրբ Յակոբին սա հովանի
 Եւ տաճարին զրանն առաջի,
 Ննջեցելոց պապուն քովի
 Կայ հանդուցեալ յաջակողմի:
 45 Լոկ Զարարիայ դու եղկելի,
 Ամէն բերնէ եղուկ ելի,
 Մեղօք լցեալ և շարժանի,
 Դու մնացիր սուտ կենդանի:
 Գնա գործէ դու զբարի,
 50 Յամէն շարեաց ի զատ կացիր,
 Կարապետին և իւր զարմի
 Հայր մեր յերկինս սուրբ եկեղեցի:

1. ՏԱՂ ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ, ՈՐ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱԼ Է
Ի ԽՐԻՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ղարխայն յորժամ արար խորհուրդդ զնալույ,
Տրտմեցաւ դառնագին վասն ելանելոյ,
Տանէն ելաւ լալով, հառաչմամբ ողբոյ,
Բաժանեցաւ յեղրարց և ի սիրելոյ:

5 Ասաւ Բարով կացէք, ծնողք՝ աշխարհ և մայր
եւ պատուական եղբարք՝ անցաւ, անվթար,
Իմ ցանկալի որդիք՝ մեծ և փոքր ի շար,
Ախրելիք, բարեկամք, ամենքդ հաւասար:

ելեալ զնաց հասաւ յերկիր հեռաստան,
10 Ո՛չ ճանաչեր նա զոք, ո՛չ կայր ազգական,
Շրջէր տխուր զիմօք ի դրունս և ի տան,
Խնդրէր և ոչ գտանէր տեղի հանգստեան:

Խորագիր

B Տաղ վասն զարխայի կենաց և մահուան ի ներսէս վարդապետէ C Տաղ վասն զար-
իբրի կենաց և մահու, ասացեալ տեառն ներսէս վարդապետի

Բնագիր

1 C խորխուրդ AB զնալու

2 B դառնագոյն A ելանելոյն

3 A Տընէն

4 A եղբարց C յազգաց փխ յեղբարց A շատ փխ ի

5 AC Ասաց A հայրք և մայրք

6 AB եղբարք AC անձանօթ վտար (C անցաւոր վթար) փխ անցաւ, անվթար

7 C և փոքրեր փխ մեծ և փոքր

9 A երկիր

10 C զնաւ շիւք զոքս գայր A օգնական փխ ազգական

12 AC շիւք 'i

Յերեկն ի բուն տանջէր մարմնով վշտազին,
Գիշերն երբ հասանէր, շունեք անկողին,
15 Հրեշտակն էր պահապան օտար զարիպին,
Շնորհք Հոգոյն սրբոյ հովանի նորին:

Զինչ որ յօտար երկիր բարի տեսանէր,
Թէ՛ փառք և թէ՛ պատիւ, գիտէր, թերազ էր,
Թէ՛ ուտել՝ թէ՛ բմակ լեղի և դառն էր,
20 Սրտին միշտ ողբայր և հոգոյ հանէր:

Եթէ լինի զարիպն ի մէջ հանդիսի,
Կամ թէ ի հարսանիս և ի մեծ հարկի,
Ամէն մարդ յրնկերէն իւր յոյժ մեծարի,
Ղարիպն ի ումեթէ ոչ մխիթարի:

25 Եւ թէ սորա ամէնն, որ մարդկան լաւ է,
Ղարիպն դամէնայն վատմար համարէ,
Ապա այն, որ ամէն մարդոյ զժար է,
Որքան խիստ աւելի զղարիպն տանջէ:

Ղարիպն նախատի ի շատ մարդկանէ,
30 Զատեալ զէտ զթուշուն օտար երամէ,
Այլ և քաղցն և ծարաւն զմարմինն մաշէ,
Զունի յարկ և հանգիստ, եղուկ և վայ է:

13 Ա Յերեկ Ը Յորեկն Ա մարմնով տապէր վտանդին Ը մարմնով տանջէր

14 Ը յանկողին

16 ԱԸ Շնորհք

17 ԱԲ օտար Բ յերկիր ԲԸ տեսանէ

18 Ա թէ և պատիւ Բ եւ թէպէտ պատիւ առնեն, գիտէ թէ երազ է: Ը գիտէ

19 Բ եւ թէ յուտել չըմպել Ը եթէ ուտէ, ըմբէ Ա և փխ չ ԲԸ դառն է

20 ԲԸ ողբայր Բ յոգոյ հանէ ԱԲ չի՛ք և Ը հանէ

21 Ա զարիպ Ը յանկարծակի լինի փխ լինի զարիպն: մէնջ

22 Ը եւ կամ փխ կամ թէ

23 Բ Յամէն Ա երկերէն Ը յուժ

24 ԱԸ ումեթէ Ը մխիթարի

25 Ա եթէ Ը ամեն

26 Ա չի՛ք Ղարիպն Ը զամէն

27 Ը մարդկան զիժար

28 Բ զարիպն Ը զարիւրն

29 Ը մէնջ փխ շատ

30 ԱԸ Հատեալ փխ Զատեալ Բ քան փխ զէտ: յօտար Ա երամէ

31 Ա ծարաւ: մարմին

32 Ա արկ Ը յար փխ յարկ

Ղարիպն որ գհայրենիսն յորժամ միտ ածէ,
 Զսէր ազգականաց և զգովն յիշէ,
 35 Այլ և զբարեկամաց աղէկն պատմէ,
 Աղիքն զաւարի և աչքն արտասուէ:

Եւ կամ յորժամ ղարիպն որ հիւանդ լինի,
 Զունի տեղ և մահիճ, որ հանդիստ պառկի,
 Այլ և ո՛չ անկողին և ո՛չ բարձ զլիսի,
 40 Անկանեւոյլ յերկիր՝ երեսն ի հողի:

Այլ և քան զամենայն խիստ դառն ու լեղի,
 Յորժամ որ ղարիպին մահն հասանի,
 Խնդրէ՝ ոչ ոչ գտանէ ևղբայր կամ որդի,
 Դառնաց յուսաց ի Տէր աստուածն ամէնի:

45 Ղարի՛ւր, թեպէտ աշտշափ քո կեանքն դառն է,
 Բայց դու խիստ մի՛ հոգար, աստուած զբաժ է,
 Նա վասն քո հոգոյ յոյժ ողորմած է,
 Ի կեանս, այլև ի մահ զքեզ նախախնամէ:

Յուսա, թէ մեղաւոր ես, ի մեղաց քաւէ
 50 Եւ թէ արդար և սուրբ, փառօք զարդարէ,
 Բարով ի հայրենիքդ հասուցանէ,
 Որպէս մեծն Շախոբ, զոր Մովսէս պատմէ:

33 BC շիբ որ AC գհայրենին A որժամ

34 BC Զսէրն ազգականացն զգովն

35 B զբարեկամացն C բարեկամաց զաղէկն

36 C արտասուէ

37 AB Այլ և փխ եւ կամ A որժամ

38 C մահիջ B նա հեշտ փխ հանդիստ C հեշտակ փխ հանդիստ պառկի

39 AB կամ փխ ո՛չ (II)

40 C երկիր B յերեսն C զերեսն

41 A Այս բանն է քան զամէնն դառն ու լեղի C զամէնն B և փխ ու

43 AC շիբ ու A սիրելի փխ կամ որդի

45 C կեանքդ

47 C հոգոյդ յուժ

48 C շիբ ի կեանս նախախնամող

49 A «մեղաւոր» բառը կրկնված C շիբ թիւ B էմ փխ ես AB շիբ ի C քեզ փխ ի

51 B հայրենիքն

52 A Մովէ փխ Մովսէս

Ի թուականիս մերոյ սեռիս Հաշկազան,
 Հազար վաթսուն և հինգ ամին ի լման,
 55 Տաղս շարադրեցաւ բան ողբերգական,
 Կենացն զտրիպին և վասն մահուան:

Երգողք տաղիս այսմիկ՝ Լղբարք պատուական,
 Այլ և աստուածասէր լսողք միտբան,
 Յուսով ի ձէնջ հաշցեմ վասն զիմ յիշման,
 60 Ներսէս անուն նրաստ եզիս անարժան:

2. ԲԱՆ ԽՐԱՏՈՒ ՏԱՂԻՒ ԶԱՓԵԱԼ Ի ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ Ի ԽՆԴՐՈՅ ՀԵՐԱՊԵՏ ԱՇԱԿԵՐՏԻ

Աստուած անհաս, անկոր, անպար,
 Ողորմութեամբ զէակս արար,
 Նախ զերկնային զօրս կամարար,
 Օրհնարանող միշտ անդադար:

5 Այլև յերկինս կապեաց կամար,
 Զբիւրս աստեղաց զարդարեաց պար,
 Զերկիր, զծով, զբոլս և զղալար,
 Զսեռս կենդանեաց բազմազոտմար:

Եւ ի լման բնաւից կատար՝
 10 Զմարդն Ադամ բազմահանճար,
 Օրհնեաց՝ աճիլ, լնուլ զաշխարհ,
 Գործել զբարի, մնալ արդար:

53—56 C չիք

54 B Բ-4 և Ե վիս Հազար վաթսուն և հինգ: ի լման

55 B քան վիս բան

57 C յայսմիկ BC Եղբայրք C բազցրածայն վիս պատուական

58 AC աստուածասէրք

59 ABC զիս վիս զիմ

60 B նուաստ C Պանդխտամաշ Մկրտիչս ձերում ծառայն: Ունի ևս.

Ի թրականիս Հաշոց, որ հազար ամի,

Երկու հարիւր իսուն և Եօթն ևս յարարարթի,

Ի սերտեմբեր ամսոյ քսան և հնգի,

Սակաւ բան զրեցաւ ի Մկրտչի,

Ի ժամ պանդխտութեան Բայեազեդ երկրի.

Տէրն առաջնորդէ նաւահանդատի:

Եւ չէա աւուրց, ամաց յերկար,
Ի ժամանակս տարիս և դար,
15 Երկնաւոր Տէրն քաղցրանալը,
Որդոց մարդկան գիրը 'ւ օրէնք տալը:

Մարգարէիցն խոստանալը
Զգալուստըն իւր սուրբ փրկաբար,
Եկն ի գլուխ զրելոց կատար,
20

Շնորհաց աղբիւր կենդանարար,
Զմկրտութիւնն սրբարար,
Զսուրբ աւաղանն լուսոյ մայր
Առ ի ծնանել զհոգիս արդար:

Քրիստոս: զերկնից զուռն բանալը,
Զարբայութիւն մեզ խոստանալը,
Զբնութիւնս արար որդի 'ւ Լորայր,
Զփառս և զշնորհս ժառանգել տալը:

Քրիստոս կենաց մեզ ճանապարհ,
30 Զմեզ մոծանէ յերկինս առ Հայր,
Ուսոյց զօրէնս բարի 'ւ արդար,
Կոխել զշարն արիաբար:

Քրիստոս՝ աստուած քաղցրաբարբառ,
Շնորհաց քարոզ մեծապայծառ,
35 Զաւետարանն ուրախարար,
Որ հանեալ է զմեզաց խաւար:

Քրիստոս՝ անճառ Տէր բարերար,
Մեզ փրկութիւն խաշին արար,
Ետ զիւր մարմինն կենդանարար,
40 Մեզ դեզ կենաց անմահարար:

Քրիստոս՝ հոգոցն աղատարար,
Ի դժխոց էառ աւար,
Զչարն կապեաց 'ւ յամօթ արար,
Փառօք յերկինս Կիւսկ առ Հայր:

45 Քրիստոս՝ աստուած իւր փոխման տայր,
Առաքելոցն մխիթար
Զհոգին աստուած խաղաղարար,
Զելոյն Հօրէ անհատարար:

Աղինք մարդկան, որ ի յաշխարհ
50 Հաստատեցին սրտիւ յօծար,
ԶՔրիստոս՝ աստուած ազատարար,
Զհոգին՝ աստուած կենդանարար:

ԶԼթնեակ շնորհս բնութիւնս էառ,
Քան զառաջինն գերափառ
55 Եւ զօրացան արիարար՝
Պէս-պէս շնորհօք գերապայծառ:

Ոմանք եղեն մեղ հոգոց հայր,
Սուրբ հայրապետ մարութ, արդար
Եւ վարդապետ բաղմահանճար,
60 Բացայայտող խորոցն անճառ:

Սուրբ մարտիրոսք բաղմաշարճար,
Տանջեալք մարմնով աստ ի յաշխարհ,
Յերկինս ելին լուսոյ տաճար,
Որ յաստուծոյ է պատրաստեալ:

65 Եւ սուրբ կուսանք հոգոյն տաճար,
Սեոից մարդկան գերապայծառ,
Անհատ անձամբ անախտաբար,
Մարմնով յերկրի անմարմնաբար:

Սոքա եղեն կամակատար
70 Սուրբ Արարչին մեր բարերար,
Ընդ Քրիստոսի փայլեն պայծառ
Եւ մտանեն ի փառս անճառ:

Եւ ամենայն անձինք աշխարհ,
Իւրաքանչիւր առանձնաբար,
75 Ըստ հաւատոց զործոց յարմար,
Առնեն շնորհս Տեառնէ արդար:

- Քրիստոսս զգեցոյց նոր զգեստ պաշտառ,
 Երայ յերկիրնս մեզ ճանապարհ,
 Եհան ի դասս լուսոյ և սար
- 80 Ընդ հրեշտակացն հաւասար:
- Այլն գիտել պարտ է յայն վայր,
 Զնենդաթիւն թշնամոյն շար,
 Խարմամբ ջանա, առնէ մուար,
 Զմարդիկ մեղօք գէշ և վատթար:
- 85 Զոմանս առնէ անձամբ յիմար,
 Զգէ ի մեղս զաղիր և շար,
 Զրկէ լուսոյն մշտապաշտառ,
 Տանի դժոխս անլոյս խաւար:
- 90 Զոմանս առնէ անհաւատ, շար՝
 Սպանեն զմարդիկ զաղանալէար,
 Նոցա անշէջ հարն է բաժին,
 Որ տանջելով շկայ վճար:
- 95 Զոմանս առնէ զող ծածկարար՝
 Թալնեն զմարդիկ անխղճարար,
 Վա՛յ է նոցա ի յետին դար
 Յորժամ ուղէ Տէրն համար:
- Զսնին զպողոնս անտի վճար,
 Այլ սե, դատարկ, անճար,
 Տէր բարկանա նոցա խաղառ՝
- 100 Երթալք կորուստ յանդունդքն ի վայր:
- Ոմանք հպարտ և անխոնարհ
 Եւ ի յաղօթս ծոյլ և տկար,
 Նոցա փակեալ է դուռն երկնից,
 Ոչ վաչկեն շնորհս անճառ:
- 105 Այլք արբենան զինով դժար
 Եւ ազահին շատ և յերկար,
 Մեծն Եսայի նոցա վաչ տար,
 Սուրբն Պօղոս լալով սղրալք:
- Ոմանք լինին հաշհոյսղ շար,
 110 Եւ սուտ խօսին արաղաբար,

- նորա զիւացն են կամարար,
 Լենդարձ մնալով շունին ալ ճար:
- 115 Ոմանք կովոյ են խոտվարար
 Եւ բամբասեն զիւրեանց եզրայր,
 Նորա նման են Կալենի,
 Որ և բսպան զՀարէլ արդար:
- 120 Ոմանք խօսին զատարկ խապար,
 Մեղաց զրուց վնասակար,
 Գողան ահեղ զատաստանին,
 Կապի լեզուք նոցա ճարտար:
- 125 Ոմանք լինին անզեղծ ի շար,
 Գործեն զմեղս շատ և յերկար,
 Նոցա ասի Տէր բաղյրարար՝
 Եկալք առ իս, մոլարք յիմար:
- 130 Զեր մեղքն ծանր է և դժար,
 Զձեզ ընկղմէ զժոխքն ի վայր,
 Դառնալն ձեր առ իս ճարտար,
 Զձեզ զարդարեմ փառօք պայծառ:
- 135 Ամէն ոմանց մեղք ալ և շար,
 Անդ երեին թիւ և համար,
 Թէ ոչ չնջեն աչսմիկ իսպառ,
 Որքան լինին մարմնով աշխարհ:
- 140 Զձեզ ազաչեմ սիրով, եզրայրք,
 Մաքուր կացէք, սուրբ և արդար,
 Դատաւտանին ահն է դժար,
 Դարձսցուք մեղաց սրտիւ յօժար:
- 140 Աւտուած զմիւս և բարերար
 Մեղատուաց է սրբարար,
 Յորժամ զղջան սրտիւ յօժար,
 Խոստովանին խոնարհարար:
- Մեղաց ասեն յուսով առ Հայր
 Եւ արեւատին աղբիւրարար,

Ապաշխարեն շատ և յերկար,
Պահս և աղօթս միշտ անդադար:

145 Պաղատեսցուք առ բարերար,
Միջնորդ կալով զսուրբ Տիրամայր,
Զի գթասցի մեզ քաղցրաբար,
Ջնջէ զմեզս մեր վատ վար:

Օրհնեմք զանեղ աստուածն Հայր,
150 Զմիածին բանն կենարար,
ԶՀոգին բոլորման անքննարար,
Երեք անձինս հաւասար:

Գովեմք զանեղն բարեբար,
Երկրպագեմք հոգով խոնարհ,
155 Փառս վերերդեմք յաւերժարար,
Այժմ և յաւիտ և անբաղառ:

Ի թվականիս մերոյ հազար
Վաթսուն ալ և վեց չաւել կայր,
Ոգեալ եղև բանս յարմար
160 Ի ներսէսէ առն ապիկար:

Կալով ի ձէնջ հայցեմք, սուրբ հայրք
Եւ պատուական մարութր Լորայրք,
Տէր ողորմի տուք քաղցրաբար
Ինձ մեղապարտ ողորս համար:

3. * *

Անեղն աստուած անճառական,
Անհուն, անհաս և անսահման,
Անուր, աներբ, անսկզբնական,
Ակիզբն և պատճառն էրցս համայն:

5 Բանիւ արար նա զամենալն
Զկենդանիս և զանկենդան,

Զրմանալիսն՝ Վերնական,
Զաշխարհս զգալի

Գլան կամօքն արարչական
10 Նախախնամեաց զամենեւեւն,
Սիրով օրհնեաց անանցական,
Նչից շնորհօք աստուածութեան:

Դասիւ կարգեաց և ևդ սահման
15 Նւ բաժանեաց ըստ բնութեան,
Էացոյց զնոսա՝ մնացական,
Ի սկզբանէ մինչ ի վաղճան:

Նկեսցէ շնորհքն այն օրհնութեան,
Լսատուածային արարչութեան,
Այս անուն և զբարցն և տան,
20 Օրհնէ՛ յբզովք զամենեւեւն:

Զառակքն ձեր միշտ բաղմանան,
Նման բրդոցն Լերաճամեան,
Ինչպէս զաստեղս պայծառանան,
Փալլեն նման արեգական:

25 Էնն անսէկզրն ի լէսութեան,
Բաշխող անճառ ողորմութեան,
Պարզես տալ ձեզ անապական
Ողորմութեանց անսպառական:

Ջնդ ձեզ խնամքն տիրական
30 Գութն, այլև սէրն արարչական,
Գթով մեծաւ խր ճայրական
Խնամեալ պահէ զձեզ անխափան:

Բազաւորն Տէրն՝ անմահ արքայն,
Որ պսակէ զոուրբս ամենայն,
35 Զձեզ զարդարէ անճառ փառօք
Նւ պսակէ անանցական:

8 Ձեռագրում առոր քերի է:

19 «Այս անուն» — քնդիւմնուր բանածն է:

- Ժառանգ ատնէ՛ զձեզ օրհնութեան,
 Շնորհաց մեծի վաչելիութեան,
 Եւ պահեսցէ՛ յերկար կենօր,
 40 Մինչև ի խորին ծերութեան:
- Իսկ ինքն արթուն բարին բնական,
 Բնակեալն ի յոյս անճառ խորան,
 Զձեզ բարութեամբ լցուցանէ,
 Որ է անանց միշտ յաւիտեան:
- 45 Լուսեղինաց զօրք վերնական,
 Որք արարչին են օրհնարան,
 Կացցեն չաջմէ՛ ձեզ պահապան
 Եւ յահեկէ՛ շարք հեռանան:
- Խաղաղութիւնքն անսահման,
 50 Որ յաստուծոյ էակս պան,
 Տացէ՛ և ձեզ Տէր յաւիտեան,
 Բառնա զխոտմէն շարութեան:
- Ծառն կենաց անմահական,
 Խաչն Փրկչին տէրունական,
 55 Սա եղիցի ձեզ պահապան,
 Բնդղէմ զիւացն ախոյեան:
- Կարողն աստուած յամենայնի,
 Առողջ պահէ՛ զձեզ ի մարմնի,
 Անրիծ, անմեղ և սուրբ հօգի,
 60 Մինչև ի զիրն տապանի:
- Հացն կենաց անմահական՝
 Երկնից իջեալ Միածին բուն,
 Որ կերակրեաց զաշխարհ մարդկան,
 Ի սուրբ մարմնոյ և իւր արեան:
- 65 Զայնիւ հօր աստուածական,
 Կոչէ՛ զձեզ առ իւր սեղան,
 Առնէ՛ արժան սուրբ ճաշակման
 Մարմնոյ, արեան անապական:
- Ղամպար վառէ՛ ձեզ լուսաւոր,
 70 Բոտ իւր խոստմանն աւետաւոր,

Ինչպես զարեն փառաւոր,
Արքայութեանն հոգևոր:

Ճաճանչ փառացն աստուածային
եւ ճառագայթ շնորհաց նորին,
75 Զորրս ծագեաց սրբոց դասին,
կուսաւորէ զձեզ ընդ նոսին:

Միջնորդութեամբ Աստուածածին
եւ մեծ ի ծնունդս Մկրտչին,
Նախափկայ Ստեփանոսին
80 եւ ամենայն սրբոց զնդին:

Յէնն անճառ անսկիզբան,
Յիսուս Քրիստոս մարմնացեալ բան,
Որ անպակաս զաղգս մարդկան
Ի պատրանացն նախանական:

85 Նոյն օրհնութեամբ սուրբ զայստեան,
Աստուածային տնօրէնութեան,
Իչեալ հանգչի վերայ . . . :

4. ՈՂԲ Ի ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Անսկիզբ անճառ աստուած,
արարող էիցս ամենայն,
Արարէր զմարդն ի հողոյ
և հոտոր հոգի բանական:
Աստուած, նորոգող մարդկան
ի մեղացն մեր նախնական,
Սրբեցեր զմեզ ի մեղաց
և լցեր շնորհօք զանազան:

87 Անագրում քերի է (քերք է ընկած):

Խ ո ր ա գ ի ր

В Ողբ զղջական, խօսք ընդ աստուծոյ, տաղաչափեալ ի նուսատ ոգոյ Ներսէս վարդապետէ cd Ողբ զղջական, խօսք ընդ աստուծոյ, տաղիւ շափեալ ոգոյ ի Ներսէս վարդապետէ Բաղիշեցոյ (d ի նուսատ ոգոյ)

Е Անխորագիր

Բ ն ա գ ի ր

1—27 Е չիւ

4 Acd աւազան փխ զանազան

- 5 Քանզի չարն՝ անդնդական,
 որ արար միաս ըստմադան,
 Մարտեա ընդ յիմար հողոյս
 և արար զիս մեղաց կոխան:
 Իմ մեղքն զիս խեղաց թափեաց
 և գրեաց զհոգիս բանական,
 Էցաւ յիս Գրոցն բան,
 մեղքն հանէ զիմաստս մարդկան:
- Իմ մեղքն զիս շնորհաց գրեկաց
 և արար թափուր և ունայն,
- 10 Կորուսի զմեծութիւն՝
 զհոգևոր դանձն անապական:
 Զքաւերարն որ ի քէն առի,
 ի շնորհաց Հողոյց սիրական,
 Ոչ շահեցուցի զնա,
 կորուսի ընդ վայր զամենայն:
- Մարութ և պայծառ եղէ,
 երբ առի զշնորհս յաւադան.
 Այժմ ադտեղութեամբ լցայ,
 եղկեղի եղէ ՚ւ անպիտան:
- 15 Ես մարդ ի պատուի էի
 և լցեալ փառօք հրաշական,
 Մեղօք հանց թափուր եղէ,
 զերդ յիմար անասուն անբան:
- Պայծառ ի վառ աստղ էի,
 լի լուսով էի ի ծագման,
 Մեղօք իմ նուազեցայ,
 շիջաւ լոյս հողոյս բանական:

6 BdE հողոյս Ե հողոյդ

7 B մեղք

9 B մեղք

11 BE Հողոյդ B սիրական փխ սիրական

13 Acd աւադան

14 B չիք ՚ւ

16 B հէնց

17 Ե չիք ի

18 BE հողոյս

Ես ծառ պտղարեր էի,
 զոր տնկեաց աջդ անկողական,
 20 Յանկարծ շորացայ մեղօք,
 կու այրէ հուրն անշիջական:

Ես ծաղիկ պայծառ էի,
 առողեալ ցօղովդ վերնական,
 Յետոյ խորշակաւ հարա
 և եղէ յոյժ ոտից կոխան:
 Անուշ հոտով լի էի,
 որպէս խոնկ և իւղ օծութեան,
 Մեղօք վերացաւ յինէն
 և եղէ դատարկ և ունայն:

25 Լուսափայլ ոսկի էի
 և պատկեր սուրբ արքայական,
 Թաղեցայ ի յաղբ մեղաց,
 ժանկեցայ և եղէ խոտան:
 Իմ մեղքն հողմոյ նման,
 զիս վարեաց յոյժ մոլորական,
 Տարաւ քարէ քար երես,
 որպէս խոխ ի յաւուրս աշնան:
 Իմ մեղքն թանձր ամպոյն նման,
 շար կարկուտ երեր ինձ սպանման,
 30 Եհար և տանջեաց զհոգիս
 և արար զամէնն խոց և դան:
 Իմ մեղքն ծովու նման,
 ծաւալէր խիստ արծակ և լայն,
 Քաշեր զիս, ի մէջ առեր,
 միշտ շարժի պահէ յերերման:
 Իմ մեղքն հրոյ նման,
 բարկացեր բոցով բորբոքմամբ
 Եւ եկեալ պատեալ է զիս,
 կու այրէ սաստիկ տոշորմամբ:

28 c երէտ AcdE աւուր

29 B ամպոյ

30 E տանջեաց հոգիս BE զամէն

31 E լան

- 35 Իմ մեղքն ինձ ուղղունք ծնան,
առաւել քան զչարս զազան,
Անքուն, անմա՞հ են նորս,
միշտ տանջեն անվճարական:
- Իմ մեղքն ինձ խաւար էած,
զիս պատեալ մութն ըստուերական,
Զրկեալ ի յանկղ լուսոյն,
վա՛յ հոգսն ի յահեղ յատեան:
Եզո՞ւկ ինձ հաղար բերան,
եւ լցեալ մեղօք ամենայն,
- 40 Վախեմ սեւերես լինիմ,
յորժամ դաս, Տէր, ի դատաստան:
- Յայնժամ նախատինք կրեմ
առաջի մեծի բաղմութեան,
Ծառայ շար և վատ լսեմ,
երբ տանջիմ անեղր յաւիտեան:
Իմ Տէ՛ր, քեզ մեղայ բռնեմ,
հառաչեմ սրտիւ զղջական,
Աշացս արտասուք թափեմ
և լալով դամ քեզ յանդիման:
- 45 Ի քէն թողութիւն խնդրեմ,
ողորմած աստուած յաւիտեան,
Այլ յումեքէ ճար շունիմ,
բայց ի քեզ յուսամ անխափան:
Փրկեա զիս նախատանայ,
յանիծից դատապարտութեան
Եւ ի դժոխոց շարեայ,
տանջանայն յաւիտենական:

35 B շար քան զզազան

37 E պատեալ զմութն B մութ

38 E Զրկեալ

42 B տանձիմ E տանջիր

43 BcE հասաչեմ

44 B Յաշացս E Յաշերս արտասուքս անդիման

46 AcdE Յայլ ումեքէ E ի քէն վիս ի քեզ

Ի խաւարային բանտէն,
 լալ աչաց, կրճել տառամանց,
 50 Յանշիջանելի հրոյն,
 իննաւոր և անբուն որդանց:
 Յանլուծանելի կապէն
 ծծմբոց զարշաւատոյիւն,
 Եւ ալ շաղկամ տանջանայ,
 բարեխոս բեզ սուբբ ամենայն:
 Ծնող տառաւծոյ մերոյ՝
 Մարիամ կոյս անապական,
 Ընդ նմին կցորդելով,
 Կարապետն ըս բանին ձայն:
 55 Գլուխն մարտիրոսաց՝
 Ստեփանոս մեծ նախաւկայն,
 Լուսատուն ազգիս Հայոց՝
 սուրբ Գրիգոր՝ պետն Պարթևեան:
 Դասք առաքելոց սրբոց,
 մարգարէքն համանգամայն,
 Հայրապետք հանուրց ազգաց,
 վարդապետք սուրբ աստուածաբան:
 Մարտիրոսք բազմաշարշար,
 ճղնաւորք սուրբ հարք ամենայն,
 60 Մարուր և անբիծ կուսանք,
 ալ և դասք սրբոց վերնական:
 Փառք քեզ, մարդասէր աստուած,
 թաղաւոր անեղ, անվախճան,
 Համագոյ Երրորդութեանդ
 միշտ երկրպագեմք յաւիտեան:
 Ոգեալ բանս ողբերգական
 ի թղին սեռիս Հայկական,

49 E բանդէն աչաց

50 B թունաւոր

57 AcđE մարտիրոսքն փխ մարգարէքն

58 Acđ սուրբք աստուածածան

59 B Ի զնաւք Bc հայրք

60 E վերնականք

Հաղար վաթսուն հօթն ամին,
 ժամանակս դառն և նեղութեան:
 65 Ողբալով ի ձէնջ հայցեմք,
 հոգևոր եղբարք ամենայն,
 Յիշեցէք ի Տէր Քրիստոս
 զմեղուցեալ ներսէսս անարժան:

64 B ԹԿԷ ՎԻԱ Հաղար վաթսուն հօթն

65 E հայցեմ Ե եղբարք

ՈՂԲ Ի ՄԱՀՆ ՍՐԱՊԻՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ, ՄՈՎՍԷՍԻ ՄԻՈՅ,
ՈՐ Է ՏԵՂԵԱՍԻ ՏԱԹԵԽԱՑԻ, ՍԱԿԱՍԻ ԲԱՆ

(Համեմատութիւն աշակերտի առ վարժապետս,
որպէս բազմաց մի և սոսկա)

Ա

- Աչք իմ լուսատու, զիա՞րդ խաւարեցար,
Բազուկ իմ հոսր, զիա՞րդ չարմնկէ հատար,
Գլուխ իմ գանգրահեր, զիա՞րդ խոնարհեցար,
Դու համասփիւռ ծագիկ, զիա՞րդ թառամեցար:
- 5 Երկինք լուսատու, զիա՞րդ ամպով ծածկեցար,
Զօրեղ զօրաւոր, զիա՞րդ խոցեցար,
Է՛, շունչ իմ և հոգի, զիա՞րդ քաղեցար,
Ընտիր մարմնով սուրբ և կոյս, զիա՞րդ ի հող լուծար:
- 10 Թաղ տկանակուռ զլիսու իմ, զիա՞րդ վերացար,
Ժրաջան մեղու և գործ քաղցրահամ, զիա՞րդ դադարեցար,
Ի յաշգոյն Քրիստոսի դու ծառ պաղաւլի, զիա՞րդ գօսացար,
Լեզու քաղցրախօս, ահարկու զիմօք, զիա՞րդ լռեցար:
- Խորհուրդ բարի, կոյս մաքուր, զիա՞րդ վերացար,
Ծով ծիրանի խաղաղ անքոյթ, զիա՞րդ վրդովեցար,
- 15 Կանգնող զլորելոց, զիա՞րդ վերջացար,

Խ ո Ր ա զ ի Ր

A չիք Ողբ ի մահն Սրապիոն կաթողիկոսի AC' չիք որ է

Բ ն ա զ ի Ր

3 AB' գանգրահեղ

4 B' համասփիւռ

7 C' քաղեցար

8 A կուս

11 B'C' Յիսուսի C' գօսեցար

13 AB'C' կուս A և մաքուր

14 C' խաչ վիս խաղաղ

15 A Կանկնող: գտելոց վիս զլորելոց

- Հոգով լցեալ տուն և տաճար, զիա՞րդ քանդեցար:
 Ձեռդ նաւարկու, զեկդ ճարտար, զիա՞րդ դու անկար,
 Ղամբար լուսափայլ, ջահ անշիջելի, զիա՞րդ դու շիջար,
 Ճշմարիտ ողկեցդ, սիրով բո աքրեալ, զիա՞րդ ճմլեցար,
 20 Մարգարիտ պաշտօն ատամունք շարեալ, զիա՞րդ նստեցար:
 Յայց բո լուսով, ունքդ բո կամար, զիա՞րդ անտեսեցար,
 Նոնենի ծաղիկ, փթթեալ վարդենի, զիա՞րդ տպեղացար,
 Շրթունքդ լար, կլափդ փայլուն, զիա՞րդ ի հող մածար,
 Որդահոսան գետ, աղբիւր բարեհոս, զիա՞րդ ցամարեցար:
 25 Չորից յօրինեալ, երբեակէ գովեալ, զիա՞րդ քակեցար,
 Պարիսոյ ամբութեան, տեղի ապաստան, զիա՞րդ տապալեցար,
 Զուր զովացուցիչ տապամամբ ծարաւոյ, զիա՞րդ ծածկեցար
 Ռեաին քաղցրութեան, մանանալ երկնային, զիա՞րդ հալեցար:
 Սխրալի խաբիսի հաստատեալ ուսու, զիա՞րդ կործանեցար,
 30 Վերջացեալ ժամուս ճրագ լուսատու՝ ուժգնակի հողմով,
 զիա՞րդ դու շիջար,
 Տարածեալ մտաց լուծմունք բո գրոց, զիա՞րդ դադարեցար,
 Բարունեաց պարծանք, զլուխ Հայկազան, զիա՞րդ դու անկար:
 Յնծութիւն Հայոց, պարծանք աշխարհաց, զիա՞րդ բանտեցար,
 Իլւժեալ հառաչեմ, խղճիւ խոցոտիմ, զիա՞րդ խոցեցար,
 35 Փառացն ձայն հաւուն լսեցար, սլացեալ հոգով զիա՞րդ ընթացար,
 Քնար քաղցրախօս, երգարան Դաւթի, զիա՞րդ անշնչացար:

Բ

Աչքդ լուսատեսիլ սեղմեցաւ,
 Բերանդ քաղցրահամ խփեցաւ,

- 16 B'C' Հոգով A տաճ փխ տաճար B'C' քակտեցար
 17 A Ձեռնարկու փխ Ձեռդ նաւարկու C' Ձեռ նաւառկու
 18 B'C' անշիջանելի
 20 A շիջ շարեալ
 22 B'C' Նոնենի զհա՞րդ
 23 C' փայլուն
 24 A Որդահոս
 25 A օրինեալ C' քակտեցար
 27 AB' ծարաւու
 30 A ժամուս յոյժգնակի
 33 AB'C' յաշխարհաց
 34 B' Իլւսեալ A խոցոտեմ
 35 B'C' հոգով
 37 AB' սեղմեցաւ

- Գլուխդ գմբեթայարկ խոնարհեցաւ,
 40 Գէմբդ քաղցրահայեաց լիտամեցաւ:
 Երեսդ քո սլաշծառ տգեղացաւ,
 Զատամունք քո մարդարտաշար կարկառեւոյ զաղարեցաւ,
 Էջ քո վաղասակիր տկարացաւ,
 Ընկրկեցաւ անիւ քո բոլորակ,
 45 Թուլացաւ մէջ քո կամարակապ:
 Ժողովող միտքդ ապշեցաւ,
 Ի յերկինս հայեցար,
 Լուծումն յանդամոցդ կծկեցար,
 Խոխ փոշատեսակն ափսոսացար:
 50 Սիծաղականդ խափանեցաւ,
 Էամբդ ոչ կամելով սլահապան տանն, շարժեցաւ:
 Հնձողն շփղեալ դիմաց նորին դարհուրեցար,
 Զեռքդ չաջ ե յահեակ տարածեցար,
 Ղամբարն լուսափայլ առաջի աշաց քոյ տեսար,
 55 Ճեմելով յերկինս ճանապարհին վարմացար,
 Մոռացար զաշակերտքս, ի ձայն հաւուն սլացար:
 Յաւա՞ղ, ի մէնջ վերացար,
 Նսեմացաւ աշխարհս զգալի,
 Շիրմի բանդեցար,
 60 Ոստ ծառուդ քակտումն յարմատուց խլեցար:
 Զորից յօրինեալ մարմինդ միմեանց բաժանեցաւ,
 Պահապան տանդ սափոր, ջրոյն մանրեցաւ,
 Զուրն չակն Յորդանանու դարձաւ:
 Ռաբի աշակերտաց, զմեզ մոռացար,
 65 Արիւնի վարդապետ, դիա՞րդ հեռացար:

39 AC' կմբեթայարկ B' գմբեթայարկ

41 A Երեսքդ C' շիճ տգեղացաւ

42 A մարդարտաշարի C' մարդարտաշար A զաղարեաց

46 AB'C' յափշեցաւ

49 B' փոշատեսակ

51 C' սլահապանն A շիճ շարժեցաւ

52 AC' շրղեալ

53 A Զեռք

54 AC' քո

58 AB'C' յաշխարհս

61 AB'C' աւրինեալ A բաժանեցան

64 AB' յաշակերտաց

- վայ և Լիդուկ մեզ՝ ի հօրէդ որբացար,
 Տիրեաց մեզ խաւարն թանձրամած:
 Բենական լոյսն ի մէնջ վերացաւ,
 Յնծութիւն աշակերտացս յանկարծ ողու դիպեցաւ:
 70 Իկսեալ սիրով Լիդարբս միմեանց կոծով բաժանեցան,
 Փոխեցաւ ցնծութիւն մեր ներհակ տրամովեան,
 Քննութիւն աշակերտացն խափանեցաւ:

Գ.

- Ամայի Լիդալ հօրէդ հեռացայ,
 Որբացեալ սրդեակս առ ո՞վ զարդանամ:
 75 Բանի կարօտեալ, սրտիւ թախանձեալ,
 Կերակրի կարօտս առ ո՞վ լիանամ:
 Գծուծ նուաստիս, մերկակ շրջողիս,
 Ի հօրէդ անկեալ առ ո՞վ պերճանամ:
 Դսրով պարսաւեալ, ծաղրով նախատեալ,
 80 Դանդաղեալ մտօք առ ո՞վ ժողովեմ:
 Երկիրս օտարութիւն, լալով հառաչեմ,
 Ըղձալի սրտիւ քնդ քեզ մեռանիմ:
 Ձանխուլս բանից մարդկանց նախատիմ,
 Կոչեցեալ աշակերտս առ ո՞վ ուսանիմ:
 85 Է՛, սաստղ մութացեանս, աշպիւղով շրջիմ,
 Ոչ զոլով տեղի, զիա՞րդ դադարիմ:
 Ընկրկեալ բանիւ ի քէն հեռացայ,
 Կաթիդ պակասեալ, սրտիւ նուաղիմ:
 Թափառիկ Լիդալ, մոլորեալ շրջիմ,
 90 Սառուցեալ ցրտու առ ո՞վ ազանիմ:
 Ժախով բանի ի քէն բաղցրացայ,
 Թերացեալ մտօք առ ո՞վ լիանամ:
 Ի հօրէ թողեալ առ քեզ դիմեցայ,

68 AB' լուսն

69 AB'C' յաշակերտացս

70 B' միմեանց

72 AB' յաշակերտացն

84 AB' յաշակերտս

89 AB'C' Թափառի

91 AC' Ժղելով A ի քեզ

93 B'C' դիմեցի

- Որբացեալ որդեակս առ ո՞վ ես երթամ:
 95 Լքեալ կորնչիմ, ծարաւ պաստակիմ,
 Նուազեալ շունչս, ընդ քեզ մեռանիմ,
 Խելագար շրջիմ, սրով խոցոտիմ,
 Սիրելի վարդապետ, հոգով քո ծածկիմ:
 Կասկել կերակրոց մօրըդ կարօտիմ,
 100 Շիրիմ տապանի ընդ քեզ իջանիմ:
 Կականաւ ձայնիւ առ քեզ հառաչեմ,
 Մթացեալ գիշերիս առ ո՞վ ժողովիմ:
 Համանակ նման քեզ ոչ երևին,
 Կսկիծ աղետից զիա՞րդ դարմանիմ:
 105 Ձայնիւ գոչելով, աւաղ ասելով,
 Մթացեալ հոգովս ընդ քեզ ելանիմ:
 Ղեկաւարդ ճարտար, յաշխարհ հեռացար,
 Ղեկիս մոլորեալ հոգով մեռանիմ:
 Ժնոտ յաշխարհէս կամաւ հետեիմ,
 110 Ձախողի եղեալ, որո՞վ ուղղիմ:
 Մաղթելով հայցեմ, առ քեզ պաղատիմ,
 Որբացեալ որդեակս ընդ քեզ մեռանիմ:
 Յափրացեալ սրտիս վիրօք խոցոտեմ,
 Յանցաւոր աշխարհէս զիա՞րդ ելանիմ:
 115 Ներքեալ հոգով մոլորեալ շրջիմ,
 Յովհաննէս Կախիկ առ քեզ հառաչեմ:
 Շարաբարդեալ մեղաց ուժգին զարհուրեմ,
 Նախնիդ իմ Գրիգոր, առ քեզ աղերբեմ:
 Ողբոց արժանիս կսկիծ աղէտիս,
 120 Մխիթար տոհմի, լալով պաղատիմ:

97 Ա սրտով փխ սրով

98 Ա ծածկեմ

100 B' Շրջիմ փխ Շիրիմ: զիջանիմ փխ իջանիմ

106 B'C' հոգւովս B' ելանեմ

107 B' Ղեկօարդ

110 A Ծախողի

113 B' խոցոտիմ C' 113—163 լի

114 B' Յանցաւ փխ Յանցաւոր

115 B' ներգեալ հոգւով

116 A Յովհաննէսի փխ Յովհաննէս Կախիկ

117 AB' յոյժգին A զարհուրիմ

- Չորացեալ խոխոս հրով տոչորիմ,
 Կաբապետ արի, առ քեզ անկանիմ,
 Պարուրեաց կսկիծ իմ լազէս գարովի,
 Յովհաննէս Համշի առ քեզ զիմեցի:
 125 Զաղելով կոծիմ, սրտիս խոցոտիմ,
 Գրիգոր Տարօնի առ քեզ բողոքիմ:
 Ռիմ չարացեալս, խելադար շրջիմ,
 Թորոս անուանի, մեծաւ պաղատիմ:
 Սովնալ կորնչիմ, բաղցեալ մեռանիմ,
 130 Յովհաննէս Շիրաք, առ քեզ աղերսիմ:
 Վերօք խօցոտիմ, շաբաւ տեսանիմ,
 Ղուկասոյ վեհի կոծով պաղատիմ:
 Տիրական ազգիս, սեռէս Հալիւպան,
 Սրապիոն արբայ, զիմ՞րդ մեռանիս:
 135 Բապազ հոռոտտիս, Մովսէս եղկելիս,
 Յովհաննէս Համշիրակ, առ ո՞վ դարանիմ:
 Յնորեալ խելօք խղճիւ վարանիմ,
 Մածուցեալ մեղօք, սրով բաժանիմ:
 Իկոծեալ հառաչեմ, հողով տառապիմ,
 140 Յերկրիս օտարութիւն առ ո՞վ դադարիմ:
 Փանաքի եղեալ, եղբարց բաժանեալ,
 Կսկիծ աղէտօք միմեանց հեռացեալ,
 Քառեակ տասնեակի և իննեակ ամի,
 Քաղցրութիւն սրտիս տէրն իմ մեռանի:

Դ.

- 145 Մեռանիլ ըղձամ հողով ծածկելու,
 Գարշապար ոտից դժոխք բանտեղու:
 Որոշեալ ստեանց պատճառ ինձ լալու,
 Սիրելի բամբիշ մայրն է իմ պիտու:

122 A յարի

124 AB' Յովանէս

130 AB' Յովանէս B' աղերսեմ

131 B' տեսանեմ

133 B' սեռիմ

135 B' Բապազնու աստիս փիւ Բապազ հոռոտտիս

136 B' Յովանէս AB' դարանիմք

139 B' հողով

148 AB' Ատելի փիւ Սիրելի Ա պանփիշ: ևս փիւ է

- 150 Վերացեալ աչացս, կարօտ եմ տեսու,
 Ետրեն զիս բանիւ նման աշայտ:
 Մնուցեալ որդեակդ ի քէն արտարտու,
 Գէշ գէշ պատառի գազան ոռոխու:
 Էրկին և յեռանդ մտաբերելու,
 Բարբառ ու խօսիցդ յունկանս լսելու:
 155 Սպասաւոր սարի, բմօրն է շիրմու,
 Զատուցեալս ստենէ եղիբ ի ծոցու:

- Շարագրեալս պակտս է և լիւրի,
 Եիտք իմ մոլորեալ խաւարու ծածկի,
 Ապակին իստակ, յորմէ հաչէի,
 160 Վերացեալ աչացս, այլ ոչ երևի:
 Նուստտ աշակերտացն և չեմ անուանի,
 Ստենէ դատուցեալ մանուկ Սարշամի,
 Կերակուր կարծրաշոյն չէ լնծ ուտելի,
 Կոթին փափագիմ մօրն իմ ծնողի:
 165 Վարդապետ քաղցուն, բաժակ բերկրաչի
 Աչացս լուս, սբտիս ըղձալի,
 Մարմինդ կոչս եղեալ ի շիրմի,
 Հոգիդ դասակցեալ նախնոյն Կրիգորի:

159 ԱԲ' ստակ

164 Ա փափաքիմ

ԱՌ ԵՐԶԱՆԻԿ ԵՌԱՄԵԾ ԵՒ ԱՐԴԻԻՆԱԲԱՆ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏ
ՐԱԲՈՒՆԱՊԵՏՆ ԳՐԵԱԼ ԲԱՆ ԳՈՎԵՍՏԻՑ, ՈՏԱՆԱԽՈՐ ՏԱՂԻԻ
ԶԱՓԵԱԼ, Ի ՏՐՈՒՊ ԵՒ Ի ՆԵՐԳԵԽԵԱԼ ԱՆՋՆԷ, Ի ՆԵՐՍԻՄ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳՐՈՑ ԱՇԱԿԵՐՏԷ, Ի ՊԱՏՃԱՌ ԱԽՈՒՐՆ
ԳԱԽԱԶԱՆ ԱՌՆԵԼՈՅ

Անեղն աստուածն ամենակալ
էիցն բնաւից պատճառ եղեալ,
Գերակատար էնն բարձրեալ,
Բանականաց անճառ եղեալ:

- 5 Որդին ծնունդ անսխալական,
Ի սուրբ Հօրէն աստուածական,
Անտանելի և անսահման,
Անհուն, անբաւ և անթուական:

- Հոգին բղիտումն է տիրական,
10 Շնորհն անբաւ և իսկական,
Որ միշտ բաշխէ անխնայական
Ի յարարածս համանդամայն:

- Որպէս Մովսէս մեծն տեսեալ,
Սուրբ մարգարէն աստուածարեալ,
15 Զհոգին աստուած ի ջուրց շրջեալ,
Զի զօրութիւն ի տարերս տալ:

- Զի նոյն Հոգին, որ ի Հօրէ
Միշտ զարարածս իւր զարդարէ,
Զեկեղեցի իւր հաստատէ,
20 Աստուածութեամբն պսակէ:

11 Զեռագրում՝ անխնական

13 Զեռագրում՝ Մօսէս

- Որպէս յառաջն էտ մարդարէ,
Գիր և օրէնքս ի Սինայէ,
Որ խօսեցաւ նա ի յամպէ,
Քառասուն ամ յանապատէ:
- 25 Իսկ զմեծ շնորհս նոր Սինէ,
Որդովն իւրով, որ ի Հօրէ,
Որ ազատեաց զազգս ի շարէ,
Զհոգինն փրկեաց ի խաւարէ:
- Ստաբիլովք հաւատ շնորհաց
30 Եւ տաղան մեզ հաստատեաց,
Հայրապետօր կարգաւորեաց,
Վարդապետօր փառաշարդեաց:
- Եւ ի վերջին ժամանակիս,
Ի նուաստանալ մեր Հայկազնիս
35 Եւ ի մերոյ թուականիս,
Քսան և մի յօրհլեանիս,
- Երեւեցաւ Հայաստանիս
Տէր Կարապետ Բաղիշեցիս,
Յար և նման ի մեծ նախնիս,
40 Աստուածային սրբոց զնդիս:
- Պատկեր պայծառ սուրբ Արարչին,
Զուտ և մաքուր յախտից կրկին,
Պայծառացեալ շնորհօք վերին,
Խտակրօն իբր անմարմին:
- 45 Այլևս ամէն շնորհօք լցեալ,
Ըստ երկնացնոց վեհից նմանեալ,
Իբրև զաթոռսն զՏէրն հանգուցեալ
Եւ զքրովբէսն զհեղումն առեալ:
- Զերթ զսրովբէսն սրբաբանեալ,
50 Զերորդութիւնն դաւանեալ,
Յոյժ ուղղակի և անսխալ
Եւ միշտ ազանցն քարոզեալ:
- Բարձր և պայծառ քան զերկին,
Քարոզդ կենաց աստուածային,

- 55 Լուսով փայլեալ ահեղագին,
Շնորհօք հոգոյն աստուածային:
- Նման ծագման արեղական,
Փայլիս յաշխարհս Հայաստան,
Տէր Կարապետ Կորովարան,
- 60 Մեծ հեկտոր իմաստնական:
- Ի խաւարեալ ժամանակիս,
Գիշերանման մեղաց մթիս,
Իբրեւ զլուսինն լի երկիս
Եւ աստեղացն հանդոյն փայլիս:
- 65 Միջնորդ շնորհաց ես երկնային,
Ամպդ քաղցրահոս եւ մշտային,
Որ ի ծովէն աստուածային,
Զշնորհս ցօղես յամենեւին:
- Հողմ հարաւոյ յոյժ ջերմային,
70 Հալող սառից ձմերնային,
Օդ քաղցրասնունդ եւ մեղմագին
Եւ զովացող տապոյ շարին:
- Անհուն շնորհօք ես լրացեալ,
Իբրեւ զծով ծանրածաւալ,
- 75 Իմաստութեամբ խորոց նմանեալ,
Եւ զօրութեամբ դեռ յորդորեալ:
- Զուր կենդանի աղբերական,
Համ քաղցրագոյն եւ զանազան,
Արբուցանես զազգս մարդկան,
- 80 Զպասքեալ անձինս զամենեւեան:
- Երկիր պարարտ արդինաւոր,
Պտուղ բերես հարիւրաւոր,
Դու աստուծոյ ես մասնաւոր,
Արքայութեան ժառանգաւոր:
- 85 Լեռն աստուծոյ, հանդիսարան
Թաղաւոյնն անմահական,
Զերթ զԲարօր եւ զՔորեբ,
Էջ աստուծոյ սինէական:

Դու ծառ տնկեալ էս ի դրախտին,
90 Պտուղ կենաց ի քէն կթին,
Որք ի պտղոյն յայն ճաշակին,
Ժառանգեն զկեանսն յաւիտեանին:

Ծաղիկ պայծառ ի պարտիզի,
Հոտ քո բուրէ քիմս ամենի,
95 Դոյն քո երփն-երփն զարգարի,
Ամենեցուն էս ցանկալի:

Եւս առաւել դու իմ հոգի,
Թագ ի զլուսս պանծալի,
Հոգիս քեզնով է կենդանի,
100 Տէր Կարապետ, սիւն իմ սրտի:

Տէր Կարապետ խոհեմական,
Անձամբ մաքուր սրուբէանման,
Դու խունկ անուշ հոտով բուրման,
Ծխանելի տէրունական:

105 Զմուռ, հալւէ և կասիան,
Նարդոս, քրքում և պալասան,
Տաշխ և կնդրուկ տէրունական,
Դու պատարագ աստուածութեան:

Ոսկիադոյն փայլիս պայծառ,
110 Աստուածային լուսովն անճառ,
Արծաթ մաքուր ևս հրաշափառ
Եւ մարգարիտ պարզ որպէս սառ:

Պէս-պէս ականց երկոտասան,
Ներդործութեանց Եղեր նման,
115 Այլ և գոյնոցն զանազան,
Որք ունէին շնորհ հրաշապան:

Կրկին կերպիւ համանման,
Եղեալ քարինքն պատուական,
Նահապետացն երկոտասան
120 Ի առաքելոցն սրբազան:

Զի դու զմրուխտ ևս լաւագին,
Որ է կանաչ գեղեցկագին,

Նշանակեր նա զՂերին
Եւ զՅոհաննէսն Երանելին:

- 125 Եւ սարդիոն է շիկագոյն,
Դու զարդարեալ հրով հոգոյն,
Ռուբէնի էր նա հանգոյն
Եւ Փիլիպպէի Գալիլիացոյն:

- Գունով կարմիր է տաղապիտ
130 Եւ դուն Երկեալ ի սուրբ հոգոյն,
Նշանակէր նա զՇմաւոն
Եւ զՄատթէոսն զԵրազոյն:

- Դու կարկէհան, որ կաշծ կոշի,
Ջի յԱփրիկէ նա զտանի,
135 Փայլմամբ նման էր Յուդաի
՚Ի առաքելոյն Մատթիաի:

- Ծիրանագոյն ալ շափիւղաց,
Տէր Կարապետդ զԵրակաց,
Խորհուրդ ունէր նա զԴանայ
140 Եւ Պօղոսին նման է նա:

Եւ դու յասպիսակ նաղելի,
Ամէն մարդկան ևս ցանկալի,
Նման էր նա Նեփթաղիմի
Եւ Պետրոսի մեծին վիմի:

- 145 Ջի գոճաղմն է կապուտ գունով,
Դու բաղմաշնորհ իբրեւ զծով,
Որ ի յԱսէր նման գոլով
Եւ յԱնդրէաս մեծ խորհրդով:

- Դու ևս սուտակն լիզիրոն,
150 Որ է կապուտ, աւաղագոյն,
Նահապետ էր Դադ անուն
Եւ Թադէոս տաճար հոգոյն:

- Իբրեւ զակատն ոսկիափայլ
Ի Քաղղէաս նա Երեւալ,
155 ՋԱթօղոնի նա տիպ Եղեալ,
ՋԲարդողեմիոսն զուշակեալ:

- Եւ զի յակինթն հս մեծագին,
 Որ է յաշխարհ Բաբելոնին,
 Զի նա տեսակ ի Սաքարին
 160 Ի առաքելոյն Շմաւոնին:
- Եւ զու շնորհօք փառադարձեալ,
 Իբրեւ զեղունիկ զեղազունեալ,
 Նա Բենիամին է անսխալ
 Եւ Յակոբոսն հոգով մաքրեալ:
- 165 Զի զու բիրեղ ես ծովագոյն,
 Դզատեսակ եւ պարզագոյն,
 Նա էր Յովսէփ զեղեցկագոյն
 Եւ Թումաս անհաս խորութիւնն:
- 170 Էիցս բնաւից արարածոց,
 Դերագունից եւ ընտրելոց,
 Համանման տէր Կարապետ՝
 Աստուածուսոյց սուրբ վարդապետ:
- 175 Դու միամիտ իբր աղանի,
 Անոխակալ ես ի սրտի,
 Բարձրազնա իբր արծրի
 Եւ ահարկու ամենայնի:
- 180 Առեւծ հօր ես, նազելի,
 Յամէն աղանց դու գովելի,
 Զի շարն ի քէն յոյժ սարսափի
 Եւ ի յանդունդս հալածի:
- Տիպ տիրական աստուածային,
 Որպէս զԱդամ մարդն առաջին
 Շնորհօք լցեալ ահեղագին
 Փառօք եղեալ յեկեղեցին:
- 185 Դու պատարագ աստուածային,
 Որպէս զԱբէլ զսուրբ նախնին
 Եւ նմանեալ մեծի Սէթին,
 Որ փարատեաց զսուգ Հօր սրտին:
- 190 Եւ յուսադրող մարդկան սրտին,
 Որպէս զԵնովս՝ որդի Սէթին

- Եւ պահաջող նման ենոյթին,
 Զոր և փոխեաց Տէրն ի գրախտին:
- Պարկեշտ վարուք իբր անմարմին,
 Սրբահոգի նման նոյին,
 195 Դու Մելքսեդեկ Սաղիմին,
 Քահանայապէտ Տեառն մեծին:
- Արրահամու հաւատարեալ,
 Աստուածատէր և կատարեալ,
 Մեծահաւատ և հիւրընկալ
 200 Եւ յաստուծոյ յոյժ սիրեցեալ:
- Նահապետին որդի ծնեալ,
 Մեծ աւետեօք զՍահակն օրհնեալ
 Եւ խնդութեամբ ևղև լցեալ,
 Զի ժառանգորդ նորին ևղեալ:
- 205 Զանդրանկութեան շնորհս առեալ
 Եւ զօրհնութիւն Հօրն ընկալեալ,
 Զմեծն Յակօբ զաստուած տեսեալ,
 Երկոտասան որդիս ծնեալ:
- Եւ դու նոցին ևս մասնակցեալ,
 210 Հայր վարդապետ սրբազանեալ,
 Միտք իմ ի քէն լուսաւորեալ,
 Իմ արեգակն լուսափայլ:
- Տէր Կարապետ, շնորհօք լցեալ,
 Ամենալի սեղան կազմեալ,
 215 Զքաղցեալ անձինս դու կերակրեալ,
 Որպէս զՅովսէփ յառաջ եղեալ:
- Որքան ծնունդ որդոց մարդկան,
 Շնորհօք Տեառն ընտրեցան,
 Ամենեցուն ևղեր նման,
 220 Տէր Կարապետդ վեհական:
- Վէմ հաստատուն անդրդուելի
 Եւ յումեքէ անշարժելի,
 Իբրև զՅոր երկայն ոգի,
 Սպասող վարձուց փոխարէնի:

225 Պարազուխ սուրբ մարգարէն,
Մեծն Մովսէս ընտրեալն յազգէն,
Զի կոչեցաւ ի յանեղէն
Եւ ընկալաւ զիր և օրէն:

Դու ի հոգոյն սրբոյ լցեալ,
230 Տէր Կարապետ հրաշագանեալ,
Զի Մովսէսի եղեր նմանեալ,
Հոգով մարմնով փառադարդեալ:

Յետու ընտրեալ յետ Մովսէսին,
Տէր և իշխան Իսրայէլին,
235 Տարաւ զնոսա ի Պաղեստին՝
Ի յաւետեաց երկիր լարին:

Եւ դու ի կարգն Քրիստոսին
Յետ Գրիգորի Լուսաւորչին,
Հանց զմեզ յերկինս վերին,
240 Ի խոստացեալ տեղի բանին:

Յաստուածային հոգոյն ընտրեալ,
Կոչմամբ նորին յառաջ հկեալ,
Տէր և գլուխ դու մեզ կարգեալ,
Իբր զԴեղեհոն յազթող եղեալ:

245 Ծնունդ աւետեաց Նոր Սիոնի,
Համանման Սամուէլի,
Անախատ սրտիւ և սուրբ հոգի
Եւ անաչառ ի յատենի:

Սիրտ աստուծոյ, սիրող լարեաց,
250 Կայտառ ի գործս, ատող շարեաց,
Զերթ զԴաւիթ սաղմոսասաց,
Արժանացեալ կրկին շնորհաց:

Խորին մտով և իմաստուն,
Բաղմահանճար և յոյժ ներհուն,
255 Խրատող անձանց ամենեցուն,
Զերթ զՍիրաք և զՍողոմոն:

Արդարութեամբ սնեալ ոգով,
Եղիպի նման զուով,

- Միտ քո յերկինս վերանալով,
 260 Յերկրի՝ միայն դարձապարով:
- Իմ հայր, դքեղ ևս աղաչեմ,
 Պարգևս տալես իմոյ անձին,
 Որպէս և նա յաշակերտին,
 Ի վերանալն իւրոյ յերկին:
- 265 Սքանչելագործ աստուածային,
 Վարս աստալեալ զեղիսէին,
 Բանիւ ի քէն բորոտք սրբին,
 Ըստ նեկման Յորդանանին:
- Աստուածաբան սուրբ Եսայակայ,
 270 Գերամաքուր Երեմիայ,
 Թագ պարծանաց Եղեկիայ,
 Հաւատարիմ քան զՅովսիայ:
- Եղեկիէլ հոգի ընկալ
 Եւ Դանիէլ մաքրաղարդեալ,
 275 Զօրաբարէլ դու մեղ եղեալ,
 Զեկեղեցիսն նորոգեալ:
- Սքանչելատես Զաքարիայ,
 Աւետաւորդ Անդէայ,
 Դեղեցկատիպ Մաղաքիայ,
 280 Տէր Կարապետդ գերակայ:
- Զարմ և զաւակ քահանայի,
 Ըստ Յովաննու Կարապետի,
 Դու համանուն և նմանի,
 Հօրն շնորհացն արժանի:
- 285 Եւ Քրիստոսի՝ աստուածութեան,
 Անճառ փառացն եղեր արժան,
 Առաքելոց դասուց նման
 Ելեալ ի կարգ և յաստիճան:
- Ես շեմ արժան, որ զքեզ գովեմ,
 290 Բան դրուատաց քեզ շարադրեմ,

- Դու յաստուծոյ ես վկայեալ
 եւ ի մարդկան զարմէ քնտրեալ:
- Զի եմ աղքատ յիմաստ բանին,
 Մերկ եւ թափուր շնորհաց մասին,
 295 Սիրտս կապեալ մեղաց յախտին,
 Միտքս մոլոր ամենեկին:
- Եւ կարճաշունչ նուազածայն,
 Շրթունքս թոյլ եւ սխալական,
 Ո՛չ ներտրամաղրէ սիրտ իմ զբան
 300 եւ ո՛չ գիտէ զսպառշաճական:
- Այլ ո՛չ ոնիմ միտք բանական
 եւ ո՛չ շնորհս հոգեկան,
 Որպէս սրղոցն իսրաէլեան,
 Որք ոնէին ինչս մարմնական:
- 305 Զորս նուիրէին տերունական,
 Առ սուրբ Մովսէսն գերական
 Ի պէտս խորանին կազմութեան,
 Յանապատին սինէական:
- Զպէս-պէս ակունս մեծագին,
 310 Զարծաթ մաքուր եւ զոսկին,
 Զկարմիր, զկապուտ եւ զծիրանին
 եւ զբեհեզն պիտանին:
- Եմ աղքատաց նման նոցին,
 Ունայնաձեռն եւ տկարագին,
 315 Որք տային զպղնձին եւ զերկաթին,
 Զփայտ եւ զմաղ եւ զասուրին:
- Այլ քեզ ցանկան դասք հրեղինաց,
 Տէր Կարապետ, պսակ փառաց,
 Որպէս մեծին մեծ պարծանաց,
 320 Լուսաւորչին Հայոց մեծաց:
- Գերագուն դասքն իմանալեաց
 եւ անմարմին բանականաց,
 Նախաթոռոց մեծապատուաց
 եւ բրովբէից հրաշականաց:

- 325 Սրովբէիցն սրբասաց
 եւ այլ վեցից նոցին կցորդաց,
 Որք միշտ օրհնեն զՏէրն փառաց
 եւ վայելեն յանճառ շնորհաց:
- Նոքաց ամէն տենչմամբ ըզձան
 330 եւ ի քո վարս ուրախանան,
 Տէր Կարապետ, արիական
 եւ վարդապետ աստուածաբան:
- Ընտրեալ ի յազգս Հայկազան,
 Սքանչելագործ աստուածական,
 335 Մեծ սին լուսոյ հաստատութեան,
 Կանգնեալ յաշխարհս Հայաստան:
- Լալով առ ոտս քո անկանիմ,
 Շրթամբք զկօշիկդ համբուրեմ,
 Աղաչանօք ի քէն հայցեմ
 340 եւ արտասուօք յոյժ պաղատիմ:
- Ընկալ յինէն դբանս դրուատին,
 Զդժողնաբեայ և զսակաւին,
 Իբրև զլոմայս կնոջն այրին,
 Բանք իմ առ քեզ հաճոյ լինին:
- 345 եւ զիս օրհնեա աջով քոյին,
 Շնորհօք հոգոյն աստուածային,
 Վասն իմ մաղթեա զՅիսուս որդին,
 Զի տացէ շնորհս հոգոյս նուաստին:
- Երթեալ յաշխարհն քարողել,
 350 Զբանն կենաց վարդապետել,
 Աստուածային գրովք վարժել,
 Ուղղափառացն հետեւել:
- Եւ զիս յախտից մեղաց փրկել,
 Մինչև զկեանս իմ աւարտել,
 355 Խաղաղութեամբ զհոգիս տանել,
 Տեսլեան Տեառն արժան առնել:
- Պաղատանօք ծնօղի բանին,
 Անեղ էին և անմահին,

- Գերակատար, մաքուր կուսին՝
 360 Մարիամու՝ և Աստուածածնին:
- Ընտրեալ դասուցն աստուածային,
 Որ նախքան զլինելն աշխարհին,
 Մարդարէիցն առաջին,
 Հայրապետաց սուրբ երամին:
- 365 Վարդապետաց քարոզ բանին,
 Մարտիրոսաց բազում անձին,
 Ճգնաւորաց խաչ բարձողին
 Եւ կուսանաց պայծառ դասին:
- Եւ համօրէն ամենայնին,
 370 Յանցեալն, յաժմուս և յապառնին,
 Իմանալեացն երկնայի՛ն,
 Վեհագունիցն և նուաստին:
- Հատուցանողն ամենայնին,
 Բարեաց զործող փոխարինին,
 375 Տէրն կենաց՝ Աստուածորդին
 Եւ թագաւորն երկնային:
- Հատուցանէ վարձ ղբարին
 Յիւր պարգեացն աստուածային,
 Վարդապետին իմոյ մեծին՝
 380 Տէր Կարապետ հռետորին:
- Յայս կեանքս տացէ շնորհս երէնային
 Եւ պահեսցէ առողջ մարմին,
 Զհոգին փրկէ յախտից շարին,
 Մինչ ի կենաց օրն վերջին:
- 385 Եւ ի մահուան աւուր մեծին
 Առաքեսցէ զհրեշտակ բարին,
 Խաղաղութեամբ տանել զհոգին,
 Սարսափելով աշտոցն օղին:
- Եւ ի միւս գալն վերջին
 390 Քրիստոսի՝ մերոյ փրկչին,
 Հանդերձ Հարբ և սուրբ Հոգին
 Եւ հրեշտակացն ամենայնին:

- Այլև որդիք մարդկան զարմին,
 Սուրբք ամենայն անդ հաւարին,
 395 'Ի յԱղամայ մարդն առաջին,
 Մինչև ի սուրբ մարդն յետին:
 Ի նոյն ահեղ մեծ ատենին,
 Յորժամ բազմի Տէրն յաթոռին,
 Անեղակից Հօր Միածին
 400 Եւ մարմնացեալ ծնունդ կուտին:
 Քաւէ զյանցանս և զմեղս անձին
 Տէր Կարապետ վարդապետին
 Եւ գիւր ծնողացն և զարմին,
 Ամենայնիւ բոլորովին:
 405 Կարգէ ի դասս աջակողմին,
 Ընդ երկոտասան սրբոց զնղին,
 Հրեղէն ամպով հանէ յերկին,
 Ի լուսեղէն առաքաստին:
 Խառնէ ի զօրս անմարմին,
 410 Ընդ վերին դասն աթոռին,
 Բազմեալ կարգէ ի սեղանին,
 Ժառանգել տայ յանճառ բարին:
 Առ վարդապետն իմ բաբունին,
 Տէր Կարապետ Բաղիշեցին,
 415 Եւ վերջացեալս առ ի բարին,
 Ներսէս անուն ծառայ նմին:
 Շարադրեցի զբանս զրուատին
 Ի մերս Հայոց թուականին
 Հազար 'ւ յիսուն իններորդին,
 420 Ի խոռեալ ժամանակին:
 Որ եղև մեղ նա վարժարան,
 Շնորհօք հոգոյն իմաստութեան,
 Յորմէ առաք մեք զաւազան,
 Ուսուցելոյ ևս մեղ հրաման:
 425 Փառք եռակի անձնաթըութեան
 Եւ եղակի աստուածութեան,
 Յանցեալն, յայժմուս և յապագայն,
 Յարարածոցս համանդամայն:

*

1. * *

Տէրն ազատէ զմեզ աստի,
Այս նազարէթ զարիւղ երկրի,
Ղաֆիլ անկաք մեք այս տեղի,
Փորձանք եկաւ խիստ մեր գլխի:

5 Այս նազարէթս, որ է զնտան,
Անմեղ մարդկանց արգելարան,
Չէ ի գրոց, ոչ Տեառն հրաման,
Այլ յախմարաց եղեալ սահման:

Այս նազարէթս իժ ու զազան,
10 Ո՛չ հաց ունի, ո՛չ ջուր յինքեան,
Ունի անլեզու կլարտիան,
Մեծ մեծ մժեհ և շատ լվան:

Այս նազարէթս զժոխոց նման,
Հալէ-մաշէ զոսկերս մարդկան,
15 Աստուած առնէ մեզի տարման,
Մէկ մի ելնեմք սորա դրան:

Կարօտեցաք տեսոյ մարդկան
Եւ կերակրոցն զանազան,
Եւ թէ կոչես զոք քեզ ի բան,
20 Խորշին ի քէն և հեռանան:

Մեծ սուգ կամք և տրտմութեան,
Տէրն փրկէ ի փորձութեան,
Այս անողորմ մարդիքս որ կան
Քառսուն օր մեզ պահել տրլան:

- 25 Աւա՛ղ, թէ ոք ի աստ գայցէ
 Եւ շատ դրամ հետ իւր շրերէ,
 Յայնժամ նա հալըն տեսցէ,
 Որ ոչ մահու, ոչ կենաց է:
- Աստուած առնէ մեզի տէրման,
 30 Հանէ զմեզ սորա դրան,
 Երթանք տեսնունք զՖռանկիստան,
 Պօղոս Պետրոսի գերեզման:

*

2. * *

- Իմ տէր և ստեղծող աստուած,
 Ամենից ևս դու ողորմած,
 Իսկ ևս վասն է՞ր ևմ անկած,
 'ի ի օտար աշխարհ վտարած:
- 5 Ամէնքն են իւր տեղ նստած,
 Մեծամեծ փառաց են հասած,
 Իսկ ևս ամէնէն զրկած,
 Խիստ ողորմ սիրելեաց զատած:
- Աւա՛ղ, թէ զտեղս ալ առին,
 10 'ի իմ փոխան զայլ ոք կացուցին,
 Զիմ անունս մեռած հանին,
 'ի ի ժառանկ զրէն ջնջեցին:
- Տէրն օգնէ ամէն զարիւղին,
 Հասցնէ զիւրենք մուրատին,
 15 Հասցուր ևս զիս իմ ուխտին,
 Ողջ պահէ հոգի 'ւ ի մարմին:

*

3. * *

Քրիստոս, տէր իմ արքայ,
 Գոհութիւն քեզ միշտ յարակայ,
 Դու իմ տարտիս նարակ արա,
 Ամէն շարէս զիս աղատեալ:

- 5 Ի ալս աստնվորիս վրայ
 ես միայն անյաջող դտայ,
 Փորձանաց շարի դիպայ
 Ի ի ամէն բաբեաց զրկեցայ:
- Աւա՛ղ, թի՛նչ անեմ հիմայ,
 10 Յայս զարիպ երկիրս որ անկայ,
 Ըստկէ՛ն ի փողէ ելայ,
 Եւ մարմնովս յոյժ հիւանդացայ:
- Հինգ ամիս զլուիս չի կալայ,
 Չոր փայտի նման փտեցայ,
 15 Ստեղծող իմ աստուած, գթա,
 Այս ցաւէս դու զիս փարատեա:

*

4. * *

- Յաշխարհս ես ի շուրջ եկի,
 չի դտայ սրտով սիրելի,
 Զխելքովս ի վրայ բերի,
 իմ բազուկս էր իմ սիրելի:
- Ղարիպ եմ ու խիստ լալի,
 այս օտար երկիրս որ եկի,
 Չունիմ հայր, չունիմ եղբայր,
 չունիմ ես ոչ մէկ սիրելի:
- 5 Մէկիկ բարեկամ պիտէր,
 որ ասի տարտերս ալանի,
 Միթէ տեսնելով զնա,
 սակաւ սիրտս մխիթարի:
- Միթէ մայրս երբ որ ծնաւ զիս,
 անիծեց, թէ զարիպ լինիս,
 Երթաս ի յօտար երկիր,
 հայր ու մայր՝ և եղբայր չունենաս:
- Որտեղ քոյր՝ և եղբայր տեսնաս,
 զարձնես զերեսիկդ ու լաս,
 10 Ի խորոց սրտէ հառաչես
 ու հազար վայ անձինդ ասես:

Եւ սալլն ալ սնարք առնիս,
 Ի վերայ հողուն քնանաս,
 Գլուխդ ի վեր կալնիս,
 քան զաստուած այլ ճար չունենաս:

Միթէ, իմ Տէր, ինձ խղճաս,
 զարիպ տնանկիս զթաս,
 Փրկիչ՝ և օգնական լինաս,
 փորձանայս որ դան ի վերաս:

5. ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՆԻԿՈԼԱԿԱՆ

- ցար,
 Ներհակ՝ և անմիաբան կայար,
 Նենգիւ զմիմեանս մատենեցար,
 Եղբայր զղբայրս խաբեցար:
- 5 Բանի բանիկ մի ալլ ասեմ,
 Վասն Հայոցն, որք ի Լոլն են,
 Զի հպարտ և անձնահաճ են,
 Զի բնական անեցիք են:
- 10 Իսկ քահանայք, որք ի նմա կան
 Գողոզ, յանդուզն, ամբարտաւան,
 Ո՞չ ումեք են նորա հաւան,
 Զտեսի յալլ տեղ սոցա նման:
- 15 Զգիտեն բնաւ սահման ուսման
 Եւ չգիտեն զլեզուս հայկեան,
 Եւ ինչ կարդան՝ չի հասկանան
 Եւ գիտողաց վրայ խրոխտանան:
- Փարիսեցոց նմանեցան
 Եւ շար դպրաց Հրէիցն այն,
 Որք Քրիստոսի ընդդէմ դարձան
- 20 Եւ զնա ինքեանց մեծ շքնկալան:
 Այսքան շարեացս պատճառ հղան,
 Անմիաբան հայք, որ ի Լոլ կան,
 Ինատ արին, յանդգնեցան,
 Զգեցին զմեղ անվի բերան:
- 25 Զի այսքան հարիւր ամբ են,

- Որ ազգս Հայոց ի կեհ ընտկեալ են,
 Այսպէս կսկիծ բան տեսել չեն,
 Որ մեր գլուխս ալժմ եկել են:
 Այս փորձանացս ո՞րք պատճառ են,
 30 Թէ ոչ քահանայք, որք յիմարք են,
 Որք զհայ լեզուն բնաւ չգիտեն,
 Զեն հասկանալ, ծուռ իմացնեն:
 Որպէս ասէ Աւետարան,
 Թէ կոյր կուրի յորժամ դիպան,
 35 Երկուքն ի խորխորատ անկան,
 Այսօր ի մեղ բանքս լցան:
 Երկու կենօք եմք մեք զրկած
 Եւ յաստուծոյ աշաց ելած,
 Զի յօրինաց եմք հեռացած
 40 Եւ անհնազանդ պատուիրանաց:
 Մեր թագաւոր շունիմք օծած,
 Ոչ իշխանութիւն մեզ տրւած,
 Յամէն ազգաց եմք մեք կոխած,
 Քրիստոնէից և յայլազգեաց:
 45 Զունիմք աթոռ ըստ օրինաց,
 Ոչ առաջնորդք ի վրայ խելաց,
 Ամէնք խմած են ու հարբած,
 Մամոնայի ծառայ եղած:
 Զինչ որ կասեն ինքեանք չառնեն
 50 Եւ վասն դրամի քարոզեն,
 Յամէն քաղաք ծոզովք կառնեն,
 Ով որ քիչ տայ, կու բանադրեն:
 Կուտեն, խմեն, կուրախանան,
 Վասն օրինաց բնաւ չհոգան,
 55 Զոչխարս ձգեն գայլոց բերան,
 Փրկել զոգիս բնաւ չի ջանան:
 Վա՛յ և եղուկ հազար բերան,
 Զի հայք հոգով մարմնով կորան.
 Ո՞ւր են նախնի հայրասկետքն այն
 60 Եւ քաջ հովիւքն սրբազան,
 Որք վասն հօտին վանձինս եղին,
 Զգալս և գազանսն փախուցին,

- Ըստ բանի տեառն Յիսուսի փրկչին,
Արքայութեան ժառանգ արին:
- 65 Այժմս հովիւք վարձկան եղին,
Տեսեալ զզաւանս ի յետ փախչին,
Գաղանք զզառինս յափշտակին
Եւ պատառեալ զնոսաւ ցրուեն:
- Որպէս այժմուս հաղար թրւին
- 70 Եօթանասուն հինգերորդին,
Եկն Մելքիսեթ քաղաք Լովին,
Կորոյս զմեզ զամենեւին:
Բազում վնաս յիւրմէն տեսաք,
Շատ և յոլով տուգանք տըւար,
- 75 Անթիւ արծաթ, ոսկի տարաք,
Թէ նովաւ զհողիս փրկէաք:
Իսկ նա բնաւ ամենեւին
Չառնէր փոյթ փրկել զմեր հողին,
Կոչէր առ ինքն զամենեւին,
- 80 Թէ ձեռնադրեմ զձեզ, զի՞նչ տայք ինձ:
Վանքերն այլ արեղաց չի մնաց,
Ամենքն Լկին իւրեանց յետւանց,
Ղուռուշ, գեկան բերին հիտրաց,
Լինել պարոնտէր թարց թեմաց:
- 85 Դպիր մ'այլ կայր ի յայս տեղաց,
Նիկօլ անուն Թորոսովեաց,
Որ ի Ստամպօլ ելեալ գնաց,
Մտաւ ի կարգն արեղաց:
Լըւաւ զհամբաւ երկրին Լեհաց,
- 90 Թէ Մելքիսեթն շատ ձեռնադրեաց,
Փութանակի Լով ժամանեաց,
Մելքիսեթին աշակերտեաց:
Իբրեւ ամիսք քանի՞մ անցին,
Մելքիսեթն ասաց Նիկօլին՝
- 95 Քանի հարիւր մառչիլ տաս ինձ,
Զքեզ առաջնորդ դնեմ Լովին:
Ասաց՝ Երթամ յազգականքն իմ,
Քերց և եղբարց ասեմ վասն իմ:
Նոքա լըւան և խնդացին
- 100 ԶԱլէֆէրն առ նա յուղարկեցին:

- Զոր յետ բազում երթեկին,
 Հարիւր յիսուն զուռուշ կարեցին,
 Հետ մէկ մէկի թուղթ գիր արին,
 Որ յետ շարթու մի օրհնէին:
- 105 Իսկ ժողովուրդն երբ լսեցին,
 Քահանայք զամբոխս կուտեցին,
 Օրհնելուն ժամն վանք գնացին,
 Այդ ի՞նչ բաներ կանես, ասին,
 Մեր զնա շուղեմք, ո՛չ կընդունեմք,
- 110 Ո՛չ յեկեղեցիս մտանեմք,
 Զընի թէ զնա օրհնես մեղի,
 Թէ չէ նայ շատ աղմուկ լինի:
 Կաթողիկոսն քան խփած,
 Մտիկ չարաւ նոցա խօսաց.
- 115 Խաբեց զնոսա, ասաց՝ Գնացէք,
 Զեմ օրհներ զնա, երբոր շուղէք:
 Ժողովուրդն ի տուն գնացին,
 Նորա խօսացն հաւատացին,
 Իսկ նա ելեալ մէջ գիշերին,
- 120 Զնիկօլն դադաւ ձեռնադրէին:
 Ընդ արշալուսն առաւօտին
 Եկեալ քաղաքն իմաց արին,
 Քահանայք զամբոխ վերուցին,
 Փութով ի վանքն դիմեցին:
- 125 Մեքիսեթեկն երբ զայն լսեց,
 Մտաւ ի խուցն, դովին ախեց,
 Քաղցր ձայնիւ պատասխանեց,
 Ապա ի սիրտն ոխ պահեց:
 Մտին ամենքն յեկեղեցին,
- 130 Զինչ յիշոց կայր նոցա տվին,
 Եպիսկոպոսք, հաբեղանին
 Յոյժ վախեցան և լուռ կացին:
 Զնիկօլն ուղէին բռնէին,
 Կտոր-կտոր զնա առնէին,
- 135 Հաղիւ դերժեալ ձեռաց նոցին,
 Մտեալ սաքրեստան, ախեց դովին:

- Բազում վնաս անդ գործեցին
 Կամէին զգովին կոտորէին,
 Մինչ Մելքիսեթն ներբուստ ձայնեց,
 140 Թէ՛ Զնա հետ մեր տանիմ, ասեց:
 Ապա զամբոխն համոզեցին
 Եւ զխռովարարսն հաշտեցուցին,
 Ամենեքեան ի տուն զնացին,
 Խաղաղ լույցիք քաղար մտին:
 145 Ծեր ՚ւ ալեւոր էր մոլարած,
 Օրն երեք հետ լինէր հարբած,
 Եպիսկոպոսք ունէր խուզած,
 Քան զճէլալի հանած, վարած:
 Բայց Մելքիսեթն ՚ւ իւր ընկերնին,
 150 Որք ունէին ոխ ի սրտին,
 Հնարս իմացան ընդ համախոհին,
 Բանադրանք Հայոց գրեցին,
 Թէ՛ Եկին զվանքն կոխեցին,
 Սօք բօք ի ներս մտին,
 155 Ի մեր վերայ սուր քաշեցին,
 Մելքիսեթին ձեռք վերուցին:
 Ահա հայերն վախեցան
 Եւ ի յերկուս բաժանեցան,
 Մի կողմն կաթողիկոսի եղան,
 160 Մի կողմն շիւար, նկուն դարձան:
 Ժողովեցին յոլով դէկան,
 Արծաթ բազում, առեալ տարան,
 Արտասուելով ոտքն անկան,
 Ապա կապիցն արձակեցան:
 165 Մելքիսեթ զնաց Եազուլցան,
 Հետ իւր տարաւ զչար նիկօլայն,
 Ասաց՝ Տեսնուք թէ ինչ անեմ,
 Որ լուրոցմէն վրէժս հանեմ:
 Շրջաբերնի ետ նիկօլին,
 170 Թէ ամենքն քեզ հնազանդին
 Եւ որք զքեզ ոչ ընդունին՝
 Իմ հրամանէս բանադրեսցին:
 Եկեալ ի քաղաքն Լովին,
 Խրոխտ բանիւ սպառնալո՞ւնոցին,

- 175 Թէ՛ Թուղթ ունիմ Մեղքիսեթին,
 Որ ամէն հայք զիս ընդունին:
 Ժողովուրդն էր ի տարակոյս
 Եւ քահանայք մնացին անյոյս,
 Ասեն՝ Վայեր եկ մեր գլխոյս,
- 180 Երբ սա հովիւ կայ մեր հոգւոյս:
 Եպիսկոպոս մանուկ ի տիս,
 Ունէր քսան երեք տարիս,
 Հպարտացաւ ի վրայ աղգիս,
 Ասէր, թէ՛ Է՞ր ընդունիք զիս:
- 185 Ժողովուրդն ալ յիմէն երկեաւ,
 Կաթողիկոսէն վախեցաւ,
 Ձնիկօլն յակամայ ընկալաւ,
 Թղթով, գրով հնազանդեցաւ:
 Յետոյ դացին դունն արքային,
- 190 Պէրաթնի, էմրէր հանեցին,
 Նիկօլն է առաջնորդ Հային
 Եւ հայրապետ Լովայ քաղաքին:
 Քանի՛մ ամիսք ի վրայ անցին,
 Թղթեր Հռոմայ փափէն եկին,
- 195 Ի ձեռն տէր Յովանէսին՝
 Զուղայու աւագերիցին.
 Թէ՛ Կաթողիկոսն Մեղքիսեթ
 Ընդ ֆռանգաց ուխտ ու դաշն էդ,
 Ճահուկ գրքով ձեռնադրանք ետ,
- 200 Զմեղ ալլազգեացն գերի հտ:
 Ապա լեհցիքն մեղ ասին՝
 Մեղքիսեթն թապի է փափին,
 Դուք ալ եկէք ի կրօնս Ֆռանգին,
 Ապա շէք հնազանդ ձեր գլխին:
- 205 Տեսէք, թէ ինչ բերին մեր գլխին
 Սուտ անիրաւ առաջնորդին,
 Սուրբ հարքն զմեզ արեամբ զնեցին,
 Այժմուն վարձկանքն կորուսին:
 Կաթողիկոսն յետոյ մեռաւ,
- 210 Հայոց գլուխն շատ բան անցաւ,
 Եպիսկոպոսն ալ զօրացաւ,

- Ընդ ազգս Հայոց մարտեցաւ,
 Անօրէնս խորհեցաւ,
 Պատուիրանացն ի դուրս ելաւ,
 215 Ֆռանկաց հաւատն հաճեցաւ,
 Լուսաւորչին շահանեցաւ:
 Ելեալ զնաց ի Կամենից
 Եւ անդ արար զգործ վնասից,
 Ելաւ նա յաստուծոյ աշից,
 220 Զօրէնս Հայոց ետ կոխ ոտից:
 Մինչդեռ նա էր գործս չարին,
 Քակէր զօրէնս և զաւանդին,
 Հասաւ Գրիգոր Կեսարացին,
 Յանդիմանեաց զնա յատենին.
 225 Վասն է՞ր քակես դու զկարգն Հային,
 Ունկն չդնես դու կանոնքին,
 Խախտիչ եղեր մեր սահմանին,
 Հարցէ՛ զքեզ օձն անջրդին:
 Նիկօլն եղև նմա զիմադարձ՝
 230 Մեծ վարդապետին դասասաց.
 Ես եմ, ասէ, էմրով նստած,
 Իսկ դու ո՞վ ես, հանած վարած:
 Ապա եղև փրով լցած,
 Զինչ զպիղծ շուն և կատաղած,
 235 Զեկեղեցին արար կալղած,
 Զնա արտաքսեաց յեկեղեցեաց:
 Ապա մօտ ստարօստան զնաց
 Եւ զվարդապետն շարախօսեաց,
 Ասաց՝ Չաշուտ, թուրքէն եկած,
 240 Խռովեցուցիչ և մեծ հերձուած:
 Պարոնն զրկեց մարդ Գրիգորին,
 Թէ՛ Բերէք զնա իմ առաջին,
 Դատեմ զնա զինչ զխային,
 Ըստ Նիկօլաց դատախազին:
 245 Յորժամ հայերն դայս լսեցին,
 Ծերք և տղայք դուրս վազեցին,
 Կնացին ի բերդն մօտ պարոնին,
 Ասեն՝ Ամենքս եմք տէր սմին:

- Սա վարդապետ է անուանի
 250 եւ պատրիարք Բստամպօլի,
 Սուրբ է, սրաիւ առաքինի,
 Չուտէ սա միտ, չըմպէ զինի:
 Պարոն լսեց ե իմացաւ,
 Չարաց երեսնին սեպտաւ,
 255 եւ Գրիգորն ի մեծ սուղ մտաւ,
 Չեկաւ լոյն, ալ չհետ դարձաւ:
 Իսկ ժողովութիւն զիմեցին
 Ի դարպաս եպիսկոպոսին,
 Կուգէին զնա քարկոծէին,
 260 Թէ չէ տվեալ զբախիւր ժամին:
 Իսկ ի վաղեան առաւօտին
 Վախեաց Նիկօյն ի յիւր սրտին,
 Փախուստ արար գէմ ի լոյին,
 Կորուստ հնարէր իւրոյ ազգին:
 265 Իբրեւ ամիս ու կէս անցին,
 Գրիգորէն բանադրանք բերին,
 Նօթն թիւ էր թուղթն որ տվին,
 Շատ նշուք ու անէծք կայր միջին:
 Ժողովուրդն երբ զայն լսեցին,
 270 Պարոնտիրէն հրաժարեցին,
 Յեկեղեցեացն ի բաց կացին,
 Բանադրանացն վախեցին:
 Գնացեալ յետոյ ասեն նմին,
 Թէ՛ Նկին քեզ անէծք նշուին,
 275 Գնա օրհնէնքն առ Գրիգորին,
 Որ զքեզ ընդունիմք կրկին,
 Ապա թէ ոչ չհնազանդիմք
 Առաջնորդի կարգն զքեզ շունիմք:
 Այս էր պատճառն առաջին,
 280 Որ սկիզբն եղև ամէն շարին:
 Իսկ նա ասէր նմա շար յոլով
 Եւ զիւսհար զնա կոչելով,
 Թուրք թլփատած անուանելով,
 Ազգի-ազգի հայհոյելով,
 285 Ես առաջնորդ եմ էմրերով
 Եւ տեղացի, լեհցի գոլով,

- Մեկքիսեթեկն եղ զիս ի Լով,
 Եւ ես մեծ եմ քան զնա յուով:
 Զբանադրանք նորա չրոնեց,
 290 Զթուղթն ի յանարդ տեղի ձգեց,
 Յեկեղեցին համարձակեց,
 Առջև խորանին աղօթեց:
 Քահանայք երբ զայն լսեցին,
 Ժողովրդովք դուրս վազեցին,
 295 Բնաւ ալլ ժամն շատին
 Եւ ոչ զաջն համբուրեցին:
 Ժամն մնաց դատարկ, ունայն,
 Եպիսկոպոսն երգեր միայն
 Եւ իւր օրհնած արեղայքն ալն
 300 Ամէն մէկ տեղ մի փախեան:
 Եկիօլն մնաց շիւարած,
 Մէկ մարդ մի իւր մօտն չի զնաց,
 Յամէն դիաց տարակուսած,
 Մէկ մի իւր հետն չի խօսաց:
 305 Ապա մարդն յազանին յղեաց,
 Ճամբու խարճլիս նացմէ խնդրեաց.
 Երթամ մօտ վարդապետն, ասաց,
 Մեղայ ասեմ, ընկնիմ յոտաց:
 Աղայք և ժողովուրդ խնդաց,
 310 Տվին դրամ քսո իւր կամաց,
 Իսկ նա մինչև Պուռսա դնաց,
 Տէր Գրիգորին ոչ հնազանդեաց:
 Եւ անդ յուով շարիս գործեաց,
 Եւ ի ճանապարհն մեղանչեաց
 315 Եւ զինչ ունէր զամէնն վատնեաց,
 Բազում պարտեօք ի Լովն եկաց:
 Սուտ, խաբեբայ թղթեր գրեաց,
 Թէ՛ Գրիգորէն բերի, ասաց,
 Եւ ժողովուրդն նմա չաւտաց,
 320 Գիտէին որ չէր ողորդասաց:
 Ասեն՝ Ատեն մի համբերեմք,
 Սորա շարեացն մենք լռեմք,
 Ապա թէ ընդ նա յիրար ընկնիմք,
 Շատ մեծ աղմուկ մեք անկանիմք:
 325 Սկսան զնալ յեկեղեցին,

- Փառաւորել զՀայր և զՈրդին,
 Խաղարար զՀոգին Հայցեն,
 Զի խոսովեան յոյժ պէգրած են:
 Այլ յետ բազում ժամանակին
 330 Ի Գրիգորէն իղթեր բերին,
 Կրկին անիծած Նիկոլին,
 Որ չի զնաց նա Կեսարին:
 Դարձեալ ամէնքն խոսիւցան,
 Նիկօլացէն յոյժ զարշեցան,
 335 Յեկեղեցին բնաւ շմտան
 և ոչ բարե անգամ տվան:
 Հաղար Լօթանասուն թուին
 և իններորդ աւելորդին,
 Դարձեալ Հայոց փորձանք Լկին,
 340 Այլ առաւել քան զառաջին:
 Զի թշնամիք Նիկօլին
 Հստամպօլու նուիրակ բերին՝
 Զտէր Խաչատուրն Ղայսարցին,
 Որ ունէր ոխ շար ի սրտին:
 345 Զինչ թոնաւոր օձ դառնացած
 Զմեղ կու ձգեն մէջ փորձանաց,
 Որպէս այժմ այս նվիրակս Լկած,
 Ընդ Լպիսկոպոսն մեր մախաց:
 Թէպէտ Նիկօլն ընդդէմ գնաց,
 350 Աւուր մի ճամբայ նմա ընդ առաջ,
 Իւ էր նմա յոյժ խոնարհած,
 Վասն իւր գործոց և շար մեղաց:
 Իսկ շար մարդիկն որ զնա բերին՝
 Վատ և անբախտ անիծաձնին,
 355 Նվիրակին զաշվին բացին,
 Շատ շար խրատ նմա տվին,
 Թէ՛ է՞ր խօսիս ընդ Նիկօլին,
 Առնուս ի քովդ ի ժամ Հացին,
 Ժամն ալ կանգնի հետ քեզ ի դասին,
 360 Որ է նա մեղ մեծ թշնամին:
 Իսկ նվիրակն Լղկելին
 Հաւանեցաւ խօսաց նոցին,
 Ասաց՝ Զնստիլ ի սեղանին,

- 365 Զասկ աղօթք առջև խորնին:
 Իսկ նա իբրև որ դայն լուաւ,
 Ընդ նվիրակն յոյժ կռվեցաւ,
 Գնացեալ ի բերդն դործեաց շատ դաւ,
 Որպէս յայտնի յետոյ ցուցաւ:
 Տեսան հայերն, որ բանն մեծցաւ,
 370 Օր քան զօր շարն յաւելցաւ,
 Բազում դուռուշ ոսկի տվաւ,
 Հաղիւ նվիրակն զերծաւ:
 Ապա ամբոխն կուտեցաւ,
 Ի կողմն նվիրակին դարձաւ,
 375 Իսկ պարոնտէրն յոյժ երկեալ
 Եւ մարդ յիւր կողմն շմտեցաւ:
 Նվիրակին թուղթ գիր տվին,
 Թէ՛ Մեր զլուխն ի քո ճամբին,
 Միայն դու առ զկարգ նիկօլին,
 380 Կտրէ զփէշն և զմազ զլիսին:
 Տօլվաթաւորք խիստ շատ կային,
 Ոսկի հազարով ունէին,
 Հպարտ, դռող կու խօսէին,
 Թէ զնիկօլն առնեմք հաւսար գետնին:
 385 Երբ պարոնտէրն դայն լուաւ,
 Բնաւ այլ ժամն շմտաւ,
 Վախեց ու ի խուցն արգելաւ,
 Տասնուչորս շաբաթ ի դուրս չելաւ:
 Իսկ ժողովուրդն ոչ զղջացեալ,
 390 Թէպէտ զխոնարհութիւնն տեսեալ,
 Բազում շարիս նմա խորհեալ,
 Ի դատաստան մահու հրաւիրեալ:
 Նայ զազգականսն առ նա յղեալ
 Եւ շատ աղաչանս արարեալ,
 395 Զնվիրակն պաղատեալ,
 Թէ՛ Թող զյանցանս իմ շարաշար:
 Իսկ նա բնաւ նմա չի լուաւ,
 Այլև միջնորդաց բարկացաւ,
 Ասաց, թէ՛ Չէ արժան կարգի,
 400 Ոչ աստիճան քահանայի:
 Քանզի նիկօլն է յոյժ կոտրած,

- Հայոց միջէն ի դուրս ելած,
 Ես զնա դատիմ ըստ օրինաց,
 Առնում զկարգն կուլակ կտրած:
- 405 Ունէր նա շատ ազգ և ազին,
 Որ հաւսար է կէս քաղքին,
 Ամէնք ժողվան ի միասին,
 Անկան ի յոտք նվիրակին:
 Ասեն՝ Գթա պարոնտիրին,
- 410 Վասն աստուծոյ և մեր խաթրին,
 Զի է մանուկ տիս հասակին,
 Նստեալ էմրով փատիշահին,
 Զլնի թէ տայ տեղ սատանին,
 Հակառակի հետ մեր ազգին,
- 415 Ունիմք մեք շատ շար թշնամի,
 Զերթայ ՚նդ նոսա միարանի:
 Երբ նվիրակն դայն լսեց,
 Սակաւ մի իւր սիրտն վախեց,
 Յօժարեցաւ կոշիկ զնա,
- 420 Սիրով սրտիւ հաշտիլ ընդ նա:
 Իբրեւ լուաւ ազգս Հայոց,
 Թէ նվիրակն է հաշտելոց,
 Որ տեղ որ կայր հանած վարած,
 Շուտ մէկմէկի արին իմաց:
- 425 Եկեալ ասեն նվիրակին,
 Թէ՝ Այդ ի՞նչ բան քո արածնին,
 Հաշտի՞լ կամիս ընդ մեր թշնամին,
 Ընդ բաղմամեղ շարագործին:
 Եւ թէ հաշտիս դու ընդ նմին,
- 430 Մենք կուրանամք զէջմիածին,
 Զքեզ կու ձգեմք վրայ երեսի,
 Կառնեմք նման նիկօլայի:
 Մեք ժողվեցաք բազում դեկան,
 Յոլով դուռուշ և շատ դրամ,
- 435 Պիտ որ բերեմք զնա յատեան,
 Առնումք զկարգն, ձգեմք կոխան:
 Եւ ալլ բազում շար խօսեցան,
 Իբր զՀրեայս, թէ՝ Ի խաչ հան,
 Ապա թէ ոչ չես բարեկամ

- 440 Եղգիս Հայոց, որ ի Լեւդ կան:
Իսկ նվիրակն՝ երկշոտ հոգին,
Հաւանեցաւ խօսից նոցին,
Հրաման արար տունս ամենին,
Թէ մի՛ որ ընդ նա խօսեսցին:
445 Ամենեքեան աղչ և աղին
Լան խօսից նվիրակին,
Բանադրանացն ալ վախեցին,
Բնաւ ալ մօտն շինացին:
Կսեց, թէ շատ են դատախազը,
450 Ունին շատ դանձ և դատասածը*,
Վասն այն եղև տարակուսած,
Զի ազգն յիրմէն Լղան դարձած:
Այլ և տեսաւ որ չի մնաց մին,
Ի յօտարաց և յիւր տոհմին,
455 Հառչեց ի լաց ողորմաղին
Եւ վայ կարգաց իւրոյ անձին:
Ասաց՝ Ամբոխն է թշնամի
Եւ նվիրակն կողմն նոցին,
Աղգականացս ևմ ատելի,
460 Քահանայք տան վճիռ ինծի:
Ունէր փեսայ մի նա բարի
Սահակն որդի Յակոբշայի,
Խիստ երկիւղած և անուանի,
Շինող վանացն Սուրբ Խաչի:
465 Նա խղճացաւ սլարոնաիրին,
Խոստացաւ դրամ նվիրակին,
Հինգ հարիւր զուռուշ էջմիածնին,
Խաչ և սկիհ սուրբ սեղանին:
Տէր Խաչատուրն չի մռեց,
470 Աղաչանացն չի լսեց
ԶՍէֆէրն ալ ի դատ քաշեց,
Զայլ բարեխօսն նզովեց:
Յետոյ սթարօստան քաղաքին,
Եւ մեծ տիկինն Պլէցբին,
475 Ղրկեցին խնդիրք նվիրակին,

* Հրատարակչի ծանօթագրութեամբ՝ «Թուի՝ դատասաց, իրր advocat»:

- Թէ՛ Թող դճանցանս իբր ճահլիին:
 Նա չի լսեց ամենեին,
 Չկատարեց զխնդիր նոցին,
 Ինստ արաւ ի յիւր մտին,
 480 Այլ և ոմանք նմա հէլ* տային:
 Դարձեալ հրաման ևհան կրկին,
 Որ ամէնք պան, վկայ լինին,
 Քաղաքացիք և դրսեցին,
 Ասեն զամէն վնաս Նիկօլին:
 485 Ժողովեցան ամենեքեան,
 Նշովից նվիրակին երկեան
 Եւ զինչ վնաս վրան զտին,
 Գրեալ՝ ի դուռն ժամուն զարկին:
 Զայն լուեալ քոյրքն Նիկօլին
 490 Յաւագերէցն վազեցին,
 Առ ոստն անկեալ աղաչէին,
 Թէ՛ Թողէք մնա եղբայրս հօտին:
 Նաեւ աչլք ՚ւ երիցանին,
 Անսոյթ արին զխնդիր նոցին,
 495 Նվիրակին շիմացուցին,
 Զկորուստ նորա զի հոգային:
 Քանզի գոռոզք, հպարտք էին,
 Զամէնքն ցած, պէշ ունէին,
 Ասեն՝ Կուզէ թող թուրք լինի,
 500 Մէկ մարդու պակսեւն ի՞նչ լինի:
 Դարձեալ խորհուրդ մի չար արին
 Հայոց աղայք և քահանային,
 Զեկեղեցիս ամրացուցին,
 Մեծ-մեծ կուպղայք դրանցն եղին:
 505 Իբրեւ վաղիւն լուսացաւ,
 Տեսաւ զգրունս կպղեալ ժամին,
 Առեալ զէմրէրն թարիզանին**,
 Գնաց նա մօտ ի եկզլիղնին:
 Լալով ասաց զիւր գանգունին,
 510 Թէ՛ Հայք իմ զլուխս զինչ անցուցին.

* Հրատարակչի ծանոթագրութեամբ՝ «Թրք. Զար խրատ, անկոթիւն»:

** Հրատ. ծանոթագր. «Թրք. թարգ.—սոյմանագիր, օրենք»:

- Ասեն* . Թէ լինիս թապի փափին
 Եւ քնդ մեզ զնեո ուխտ ու դաշին,
 Մեր օգնական լինեմք բեզի,
 Փրկեմք զբեզ ամէն վտանգի,
 515 Զբեզ առնեմք մեծ անուանի,
 Զզուեմք զՀալք ազգի-ազգի:
 Եպիսկոպոսն այն խիտս թերի,
 Հարեղայիւքն ամենայնի,
 Մտան Լեհու Լկեղեցին,
 520 Երզուան լինել կրօնս Ֆռանկին:
 Կային անդ Լեհու վանաց հարք,
 Մեծ դասաւորք, բանիս վկայք,
 Գրեցին ի թուղթ զայն դաւանանք,
 Թէ Հայոց մեծն Լզի Ֆռանկ:
 525 Դարձեալ Լկաւ Նիկօլն ի տուն,
 Խնդայք, թէ՛ Ունեմ շատ օգնական,
 Բողի զհաւատն սուտ և ունայն,
 Որ Հայոց զլուխն բերեմ շատ բան:
 Ո՛վ Լզկելի Նիկօլ թերի,
 530 Նմանեցար Պօղ Լրիցի
 Կամ Վասաէայ շար իշխանի
 Եւ ալ բազմաց տրացողի:
 Վայ և Լզուկ ի քո զլխի
 Իւ որք պատճառք Լզեն քեզի,
 535 Բողեր զհաւատն Լուսաւորչի,
 Ելար յօրինացն Հայի:
 Է՞ր չի գնացեր յէջմիածին,
 Որ մնայիր ի քո հաւտին,
 Այլ սիրեցեր զփառս աշխարհի,
 540 Լեռաւել, քան զփառս արարչի:
 Շատ ոք քեզի խրատ տվին,
 Թէ՛ Հնազանդիր դու Գրիգորին,
 Այլ դու շար մարդկանց լսեցիր
 Եւ զհոգիդ մարմնով կորուսիր:
 545 Ինչաւ արիր հետ ամենին,
 Զի լսեցիր բարեկամին,

* «Յիսուսականք կասեն զայս առ Նիկօլ»:

533 Տպագրում՝ չիք ի

- նստար ի ձին սատանային,
 Սկսար առնել շար դէմ լաւին:
 Թէ Կամենից չէիր գնացել,
 550 Վատ մարդկանց չէիր հետեւել,
 Չարեաց թղթերն չէիր առել,
 Ի քո հաւատդ էիր մնացել:
 Ո՛հ, ո՛հ, Թէ ի՞նչ բան քեզ արին,
 Հազար ափսոս քո սուրբ հատին,
 555 Աստուած առնէ վրէժ նոցին,
 Որ զքեզ ի քո հատէն հանին:
 Նախանձ մտաւ ի շար երիցնին,
 Որպէս յաւորս Յիսուս Փրկչին,
 Զքեզ չկամեցան նման նմին,
 560 Կորեան կորուստն յախտեցին:
 Յետոյ յգեաց մարդ յաղանին,
 Թէ՛ Թող բանան զեկեղեցին,
 Թէ չէ կոտորեմ դմեծ կպղաքնին,
 Բռնութեամբ մտնամ յեկեղեցին:
 565 Աղանին զայս ճուղապ տվին,
 Թէ՛ Դու էլած ես մեր միջին,
 Ժամն է Հայոց և մեր ձեռին,
 Թող նա երթայ ժամն Լեհին:
 Երբ զայն ասին պարոնտիրին
 570 Էսո՛ղ դէմքերն, ևդ ի ծոցին,
 Գնաց ի սէյրան սթառօստին
 Եւ յարքեպիսկոպոսն Լեհին:
 Ապա ի ռաթուշն քաղքին,
 Ուր մեծ դատաւորք նստէին,
 575 Ասաց՝ Ունիմ էմբ արքային,
 Ժամերն և հայք իմ ձեռս պիտին,
 Բայց հայքն չեն հնազանդ ինծի,
 Զթողուն մտնել յեկեղեցի:
 Երևտ զէմքերն, և կարդացին,
 580 Պագին և ճակատնին դրին:
 Մարդ զրկեցին առ աղանին,
 Թէ թող բանան ժամին դովին,
 Նոքա ինատ արին, չբացին,
 Ի՛նչպէտ քան հետ մարդ զրկեցին:

- 585 Նո՛ր ալ Հայոց յոյժ բարկացան,
 Լերբեպիսկոպոսն և փաշան,
 Զինուորքն ալ զուռն զնային,
 Զերկաթէ դրունս կործանեցին:
 Բացեալ զօռով ի ներս մտին,
- 590 Բէւելիմ արին պարոնտիրին,
 Իսկ Հայոց աղղս, որ անդ կային,
 Վայ և եղուկ անձանց տային:
 Իսկ նվիրական յորժամ լսեց,
 Զմազն և զմօրութն իւր ճողեց,
- 595 Զքովն նստած զհայքն վարեց,
 Զպատճառ եղողնին անիծեց:
 Հայերն լալով հառաչէին,
 Առ նվիրական երթային,
 Ողբալով յոյժ կսկծազին
- 600 Ազիոզորմ, դայս ասէին.
 Տէր Խաչատուր, աչդ ղի՞նչ արիր,
 Դու մեր գլուխն ի՞նչ բան բերիր,
 Մի՞թէ առ մեզ վասն այն եկիր,
 Որ զմեր ժամերն խեղ տայիր:
- 605 Է՛ր դու չար մարդկան լսեցիր,
 Նոցա խրատովն ի շուրջ եկիր,
 Միշտ զնիկօլն դատ քաշէիր
 Եւ հաղար դէշ նմա ասէիր:
 Քեզ ի՞նչ պիտէր ի կով դալու,
- 610 Կամ թէ զնա կարդէն ձգելու,
 Գիտէիր դու զնա շահելու
 Եւ դայս չար բանս շերկարելու:
 Քէմ լսեցիր դու ի Ստամպօլ,
 Թէ որչափ չարիս արար նիկօլ:
- 615 Բաժանեալ էին հայք որ ի կով,
 Զի մռեցեր, հասար փութով,
 Նկիր՝ և եղար կողմ չար մարդկան,
 Կանչէիր՝ Կառնեմ դատաստան,
 Այժմիկ եղար խիստ փոշիման,

599 Տպագրում՝ յոյժ յոյժ

619 Տպագրում՝ փոշիման

- 620 Տեսնուս գլխուդ ինչ բաներ գան:
Լաւ էր զմին շարն շահէիր,
Քան լմեզ դամէնքս կորուսիր,
Յեկեղեցեացն զրկեցիր,
Զմեզ ալլազգեաց ձեռք մատնեցիր:
- 625 Էջմիածինն ալ խառն արիր,
Քու մուրատիդ ալ շհասիր
Զմեզ հոգւով մարմնով կորուսիր,
Մեծ փաթորակ թողիր, գնացիր:
Նիկօն սկսաւ ոճիրս գործել,
- 630 Վստանդ Հայոց զլուխն անցնել,
Զբահանայսն շարշարել,
Զեօթն խորհուրդն արգիլել:
Զոմանս ի բանտ կու ձգէր,
Զալս բռնաւորաց ձեռս մատնէր,
- 635 Զոմանս ծեծէր և հարկանէր,
Դատաւորօքն տուգանէր:
Էւհոց տուչե զհայր նախատէր,
Պիղծ հերձուածող զնոսա կոչէր,
Ընհաւատ և ուրացող ասէր
- 640 Եւ հտիքեան զհայս անուանէր:
Եւ յիւր ազդերն ինչ աղջիկ կայր,
Էհհաց կտրիճներուն կու տար,
Օր քան զօր կու զօրանայր,
Յետոյ ի դուռն արքային գնար:
- 645 Կամէր զնվիրակն ալ տանել,
Յերկաթի շղթայս զնա ածել:
Ապա հայերն շատ դրամ տվին,
Հազիւ ձեռացն զնա թափեցին:
Խորհուրդ մ'ալ շար եղ ի մտին.
- 650 Թի՛ ինչ բան ունի նա յիմ թեմին,
Ղրկեց ի վրայն զիւր հայտուքնին,
Թէ՛ Թող կորչի իմ թշնամին:
Դարձեալ հայերն դրամ ժողվեցին,
Մեծ պարոնաց պարգեք տվին,
- 655 Մինչ երեք օր հազիւ կարցին
Ըզնա պահել իւրեանց միջին:
Զի էր յաւուրս ձմերայնի,

- Սաստկասառույց և ցրտայնի,
 Յունւարի մէկն՝ օրն կադանդի,
 660 Հանին զնա խեղճ և լալի:
 Գնաց Կամենից տրտմազին,
 Զոր և անտից ալ վարեցին,
 Մեք մնացաք իով լալազին,
 Զմեր քահանայսն փախուցին:
- 665 Թագաւորէն էմրէր հանեց,
 Զիշխանութիւնս Հայոց իսկեց,
 Զվանորայսն յափշտակեց,
 Զվախի՜ր տներն առաւ յիրմէնց:
 Երեք տարի յայս վիշտ կացաք,
 670 Ի յօրինացս հեռացաք,
 Անհաղորդ ՚ւ անխոստովանանք,
 Մեռեալք մեր մնացին անթաղք:
 Այս ամեն շարքս որ մեզ զիսկան,
 Սեպուխացն մեր եղան,
- 675 Մեր եմք շարեացս այս պարտական,
 Ի այս ամէն շարքս մեզնէ ելան:
 Վայ և եղուկ հազար բերան
 Ազգիս Հայոց, որ ի իով կան,
 Ամեն քաղքնին են հանգստեան,
- 680 Միայն աթոռս է դեգերման:
 Մինչ մեք եաք ի յայս վշտի,
 Ի տառապանս ազգի-ազգի,
 Խուլ պատրիարդն Հոտամայօլցի,
 Մեր մեղքն եբիք քաղաքն իովի,
- 685 Որ միաբան հետ նիկօլի,
 Մտան երկուքն յեկեղեցի,
 Հնազանդեցաւ Քաղկեդոնի,
 Ի արար ընդ մեզ բազում տաւի:
 Ի ծերութեան ժամանակի
- 690 Ընկեց զօրէնս Լուսաւորչի,
 Գովէր զօրծն նիկօլի՝
 Դառնալ ի կրօնս Ֆռանդի:
 Նա զհայերն հերձուածող կոչէր

- 'Ի ամէն ազգաց բաժնած ասէր,
 695 Պարոնտիրին հետն շրջեր,
 Յոր տեղ նստէր զՀայս հայհոյէր:
 Լե՛կ կարգաօրքն երբ զնա տեսան,
 Մեծ որովայնին հաճեցան,
 Լսին՝ Ի Հայք շկայ քեզ նման
 700 Եկ դու քնդ մեզ և լեր միարան:
 Պատասխանեց նա ամենին,
 Թէ պարոնտէրն է իմ որդին,
 Ես եմ գլուխ և մեծ Հային,
 Սա իմ օրհնածս է և չրախ իմ:
 705 Իսկ Իլախնուն երիցանին,
 Որպէս զսուրբ զնա պաշտէին,
 Յեկեղեցիս շուրջ ածէին:
 Յընթրիս տարեալ մեծարէին:
 Իշխանքն ալ զնա ի հաց տարին,
 710 Եպիսկոպոսն ալ էլախին,
 Յետոյ տարին սև երեցնին,
 Արքային առջև կացուցին:
 Այլ և անդ զՀայս շարախօսեաց
 Եւ մեր հաւատոյն շատ վատ ասաց,
 715 Իսկ Թագաւորն և վէզիրնին,
 Թագուհին ալ զնա սիրեցին:
 Ի Լովն ալ զմեզ շարշարեց,
 Անէծք, բանադրանք մեզ զրկեց,
 Թ՛ Եկէք յեկեղեցին մօտէք,
 720 Առաջնորդին ձեր լսեցէք:
 Բայց նմա ոչ ոք հնազանդեց
 Եւ ոչ բանից նորա լսեց,
 Լսեն՝ Մեք եմք Լուսաւորչի,
 Հնազանդ մեր կաթողիկոսի:
 725 Ղափին մեզ շար յովով արարեալ,
 Վասն այն մեր բանն եղև յամեալ,
 Բազում դրամ, ոսկի տվեալ,
 Հազիւ եղեն նմանէ փրկեալ:
 Ասէր՝ Կաթողիկոսն ո՞վ է,
 730 Իմ պատիւս քան զնա մեծ է,
 Ամէն Հայոց աշխարհ իմն է,

- Եւ իմ աշկերտն ալ չէ:
 Անտի ի մեծ Հոռովմ գնացեալ
 Ուրացողն, յոտս փափին անկեալ,
 735 Իսկ փափն զնա յոյժ մեծարեալ,
 Դարպաս, ոռճիկ նմա տվեալ:
 Ամ մի բոլոր նա անդ կացեալ,
 Հոռմայ գահիցն պատուեցեալ,
 Յոլով դարանս Հայոց կազմեալ
 740 Եւ զմեր դարպասն փախուցեալ:
 Այս ամենայն բանքս որ պրեցան,
 Մեր կարգաւորաց մեզ զիպան,
 Զի սեազլուխք մեր ուր երթան,
 Կորուսանեն զհողիս մարդկան:
 745 Այլև մեր աղգս Հայկազան,
 Ընկերատեացք և ամբարտաւան,
 Միշտ կուով կենան 'ւ անմիաբան,
 Բնաւ սէր շունին, շէն միաբան:
 Ո՞ւր են գաւառք մեր հայրենի,
 750 Ո՞ւր են աթոռքն հայրապետի,
 Ո՞ւր կան թախտերն թագաւորի,
 Մեծ Արշակայ և Տրդատի:
 Եղեալ եմք ցիրուցան երկրի,
 Օտար աշխարհ և յոյժ հեռի,
 755 Ի սփեռոս ցրուեալ հեթանոսի,
 Կոխան եղեալ ամէն աղղի:
 Ի Լեհն էաք միայն հանգստի,
 Զորս-հինգ հարիւր ամ աւելի,
 Որք պատճառ եղեն այս շարի,
 760 Արկցին ի հուրն գեհենի:
 Այլ չի մնաց տեղ հանգստի,
 Ոչ բնակութիւն այլ քաղաքի,
 Աշխարհս ամէն մեզ թշնամի
 Եւ դաստ կանեն մեր սուրբ հաւտի:
 765 Զիա՞րդ գրեմ զողբս աղէտի
 Տառապանաց իմոյս աղղի,
 Սեազլուխք մեր անբարի
 Զայս շարիքս բերին մեր դլխի:
 Այս երեք ամքս որ անցին

- 770 Հողով մարմնով զմեզ նեղեցին,
 Լեհաց բերան զմեզ ձգեցին,
 Կասեն՝ Թապի եղէք փափին:
 Երսուն հազար զրուշ խարճեցին
 Լովն և ի դուռն զափիճին,
- 775 Հայք բան մի առնել չկարացին,
 Ոչ թափել զեկեղեցի մին:
 Գնացեալ դարձեալ հայք ի զափին,
 Թագուհին էր կողմ նիկօլին,
 Միշտ կշտամբէր զհայս յատենին,
- 780 Ասէր՝ Գնացէք զկնի նիկօլին:
 Խոստովանահայրն ալ արքային,
 Եպիսկոպոսք, կարգաւորնին,
 Զտային թոյլ թագաւորին
 Դարձնել մեզ զեկեղեցին:
- 785 Դարձան հայք ի տուն լալագին,
 Նիկօլ խրոխտայր ի վերայ նոցին,
 Թերի կոչէր զհաւատ Հային
 Եւ նախատէր զամենեւին:
 Ապա աստուածն ողորմած
- 790 Եղև Հայոց ազգին գթած,
 Զի թագուհին գնաց առ աստուած,
 Խոստովանահայրն ալ յետեանց:
 Դարձեալ հայերն զափին զնացին,
 Ասեն՝ Զօռ մի անել Հային
- 795 Թէպէտ չտաս զեկեղեցին,
 Կարգ կատարել տուր քահանային:
 Արքայն արար պատասխտնի.
 Է՞ր չհանիք դուք մեր հաւտին,
 Ես չեմ ի տալ զեկեղեցին
- 800 Մինչև չհնազանդիք ձեր մեծին:
 Բազում պարոնք ի իշխանքնին
 Միջնորդ եղան Հայոց ազգին,
 Թէ հաշտեցնեմք ընդ եպիսկոպոսին,
 Հայք չկամեցան ամենեւին:
- 805 Եպիսկոպոսն զօքացաւ,
 Եւս առաւել նա զայրացաւ,
 Զերիցանին, զորն որ գտաւ
 Ի շղթայս և ի բանդն արգիլաւ:

- Պահնորդ եղիր քաղաքին զովին,
 810 Որ յայլ տեղ զմեռեալս շտանին,
 Ոչ զերեխայսն մկրտեն,
 Եւ ոչ զհիւանդսն հաղորդեն:
 Այսպէս շարիք ո՞վ է տեսել,
 Որ այժմ ի մեր գլուխս եկել,
 815 Ով որ պատճառ այսմ է եղել՝
 Նա Յուդայի է նմանել:
 Ամէն քաղաք կէհ, ուր հայք կան,
 Են յիրեանց ժամս և հանգստեան,
 Միայն հայերն, սր ի կով կան,
 820 Են շարշարանս մեծ նեղութեան,
 Ո՛չ տօն գիտեն, ո՛չ պահք շաբթին
 Եւ ո՛չ զկարգ ժամատեղին:
 Ո՛չ լսեմք զձայն Աւետարանին
 Եւ ո՛չ զպաշտօն պատարագին,
 825 Ո՛չ գնան ի թաղումս մեռելին
 Եւ ո՛չ կնունք երեխային:
 Զտեսնուն զպսակ սուրբ ամօսանին,
 Վայ և եղուկ եկ մեր գլխին,
 Հիւանդք անկեալ ի մահճին,
 830 Յոյժ փափագին քահանային:
 Բայց հնար չկայ գալոյ նոցին,
 Զի նիկօլէն երկնչէին,
 Յորժամ մարդիկ մեռանէին,
 Անթաղ մնային մինչ կէս տարին,
 835 Դնեն մաղաղան և սքլէփնին,
 Զայլն տանին յայլ քաղաքնին:
 Տղայք ծնեալք յորովայնին,
 Մնան անկնունք, ո՛չ մկրտին,
 Պսակ, թաղում ո՛չ կատարին
 840 Եւ ո՛չ խորհուրդ պատարագին:
 Ոմանք հոտեալ են և նեխին
 Կէսքն փտեալ, մարդիկ դարձին,
 Զայլսն ծածուկ գիշերային
 Տարեալ թաղեն յանարդ փոսնին:
 845 Հաղորդ շտան քահանային
 Եւ ոչ թաղեն զմեռելնին,
 Սնտուկն դնեն համալնին,

- Զալլս փախցնեն զիւզաբաղքնին:
 Դարձեալ հրաման եհան կրկին
 850 եպիսկոպոսն Ունիաթին,
 Թէ՛ Կալայք զօտար երիցնին,
 Որ չզան տան պսակ Հային:
 Բազում ունէր նա օգնական,
 Կարդաւորք և աշխարհական,
 855 Դատաւորք և պալտոն ՚ւ իշխան,
 Արք և կանայք որ ի Լեհ կան:
 Այսպէս եղաք մեր ատելի,
 Լեհաց աղգին մեծ թշնամի,
 Որպէս ի հնում Իսրայելի
 860 Ազին Հրէից Սամարացի:
 Յետոյ սկսաւ այլ շար գործել,
 Եկեղեցեաց զինչսն վատնել
 Խաչ ու բուրվառք, սկիհք ծախել,
 Շուրջառ և զթագսն վաճառել:
 865 Այնչափ խաղնան աւանդատան
 Ոչնչացոյց զամենեւեան,
 Զմնաց կազի, ոչ խառիֆան,
 Ոչ աթլասի և ոչ քիմխան:
 Ապա զվանքերն ալ կողոպտեց,
 870 Ոսկին ՚ւ արծաթ զանօթս թալնեց,
 Զայնքան անթիւ զանձն ցրվեց,
 Որ քանի բիւր դեկան արժեց:
 Յետոյ զամեն գրեանս ժողովեաց,
 Որ ի գրատան էին պահած,
 875 Աւետարանք ոսկով գրած,
 Արծաթապատ կողքով կազմած:
 Անդիւտ գրեանք որ Լով կային,
 Սըսայ խաղնիցն Լեւալ էին,
 Ազնիւ գրքեր, Շարականցնին
 880 Յրուեաց, կորոյս զամենեւին:
 Յետոյ էառ զվախֆնին,
 Եկեղեցիաց քար դարպասնին,
 Զդպրտներն և զհոգէտներն,
 Զայգիս, դրախտս և զպարտէղնին:
 885 Էր յոյժ պճնող, վատնող դրամին,

- Կորոյս դամէնն և զիւր հոգին,
 Նախնեացն մեր յիշատակին
 Ոչ մին շմնաց յեկեղեցին:
 Սուղ ժամանակ մի վրայ անցին,
 890 Մեռաւ Զիկմունտ արքայն Լեհին,
 Զօրքն ամէն և մեծ իշխանքնին
 Զմեծ որդին կու կամէին:
 Նստաւ յաթոռն հայրենի,
 Արժանաժառանգ այն թախտի,
 895 Վլատիսլաուս անունի,
 Որ էր հզօր, քաջ և արի:
 Որ շուտափոյթ գնացեալ Մոսքով,
 Զյուլով քաղաքս աւերելով,
 Զոմանս Կսպան, զայլս գերելով
 900 Նւ զապստամբս հնազանդելով:
 Շատ քաջութիւն անդ առնելով,
 Աղէքսանդրու նմանելով,
 Էառ զքաղաքն, դաւառս յուրով,
 Տիրեաց թախտին, որ է Մոսքով:
 905 Սա գնաց ընդդէմ Օսմանին,
 Հզօր և յաղթող խօնդքարին,
 Յորժամ եկեալ էր նա Խօթին,
 Տիրել բոլոր Լեհաց աղգին:
 Ունէր բազում հեծել ՚ւ անթիւ
 910 Նօթն հարիւր հազար ի թիւ,
 Իսկ նա շունէր վաթսուն հազար,
 Զնջեաց, Կսպան զամէնն իսպառ:
 Փաշայք ամէն և վէդիրնին,
 Նէնկիչէրիք և սպանհինին,
 915 Պէկէր պէկիք և սէրտարնին,
 Նայապաշիք և սօլախնին,
 Աճէմօղլանքն և շօրպաճիքն,
 Խառնիճաղանջքն և շուրանին,
 Թօփիճիքն և ըղտապաննին,
 920 Բնաջիւշ եղեն ի միասին:
 Ապա Օսմանն շվարեալ,
 Ինքն և իւր զօրքն նկուն եղեալ,
 Վլատիսլաւին պատգամ յղեալ,
 Թէ՛ Նկ, լիւր դու ընդ մեզ հաշտեալ...

ԲԱՐՍԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՑԵԱԼ ԳՈՎԱՍՍԱՆՔ Ի ՎԵՐԱՅ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ, ԱՆՈՒԾ

Երգ զարմանազան ձայնիւ հրաշազան,
Նւագեմք կուսին յոյժ վայելչական,
Որ է անտեսին մեծ խորհրդարան
Եւ աստուածութեանն տունն և մարմնարան:

5 Բախճան ցանկալի, աթոռ տիրական,
Սուրբ Աստուածածին, կոյս անապական,
Ծածուկ խորհրդոյն յայտնիչ և թարգման,
Փառաց անեղին տեղ բնակութեան:

Դովեալ տիրուհի, մայր անմահութեան,
10 Դրախտ ցանկալի մշտագեղութեան,
Զպտուղն կենաց մեղ ի քէն տըւան,
Ի ծառոյգ երկրէ, որ յերկինս բուսան:

Ի քո սուրբ յարգանդ էջ երկնից արքայն,
Ի ծաղկածին վայր քո մաքուր խորան,
15 Որ ի սրովբէիցն էր անհասական,
Քե հասու եղաք կերպիւ մարմնական:

Բուրվառ խնկալի հոտով զուարճական,
Զմայլումն երկնային մեղ քե մատուցան,
Ճաշակ բերկրալի և անմահական,
20 Մեղ ընծայեցիր, ծնօղ տիրական:

Անծանօթ շաւիղ անբաղդատական,
Կոյս անհամեմատ ի որդոց մարդկան,
Դու ճշմարտութիւն յերկրէ բուսական
Եւ արդարութիւնդ մեղ յերկնէ ցուցան:

25 Բակերտող էին լուսափայլութեան,
Անշէջ կայծականն եղևր վառարան,

- Արփին վհագոյն, ծագումն անսահման,
Քե մեզ ծագեցաւ լոյսն անճառական:
- Սիրոյ աղբերէն, որ միշտ և կենդան,
30 Արբեր հոսանօք անսպառական,
Աղբիւր պարտիկաց ծաղկոցաց արբման,
Արբեալ զովացոս զմեզ ի փափաղման:
- Երանուհի մայր, պարծոնք կուսութեան,
Մարիամ, տաճար Տեառն Յիսուսական,
35 Գեղմն իմանալի անձրեւոյն Վեղման,
Յօղեա ի հոգիս, որք ի քեզ յուսան:
- Ղամբար երկնաէջ անաղօտական,
Վառեալ տէրութեամբն յերրորդական,
Աիւն քո ծառայի, լեր յար պահապան
40 Եւ ընդդէմ շարին միշտ ամուր վահան:
- Էդ աստուծոյ Հօր, Որդի միական
Եւ միածին մօրդ՝ կուսի սրբազան,
Զմաղթանս մեր ընկալ ի քոյդ հաճութեան
Եւ արժանացոս զմեզ ողորմութեան:

ԳՈՎԱՍՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵԼՔԻՍԵԴԷԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
Ի ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԿԱՖԱՅԵՑՈՅ

Ի ծագս երկրի ծառական,
Մինչև ցայսօր հոգիք մարդկան,
Տուն շինեցեր իմաստութեան,
Յոգնապայծառ գերերկնական:

5 Երգէ ընդ հոգոյս այս բանական
Եւ նորոգի անտրտմական,
Առ որ հաճեալքս ի սկզբան,
Ստացար զեղեալքս ամէնքեան:

Ռահ ցուցար որդոց մարդկան,
10 Քո սուրբ շնորհացդ, որ մեզ տվան,
Նոյն նորոգին անտրտմական
Եւ ոչ երբեք նուազանան:

Տինա և հս յոյժ անարժան,
Առ Տէրդ կարդամ հառաչական,
15 Եթէ շնորհես, Տէր, զթական,
Զխոստացեալ որդոց մարդկան:

Բամեալ անձինս մեղանչական,
Յուցեալդ մեզ յոյսդ վստահական,
Մարդկան հոգիքն քե ցնծան
20 Առ ամենայն երկիր համայն:

Երփնագունեալ զուարճանան,
Նաև մարմինք մեր լծական,
Լուր և ընկալ զայս Տեառնդ նման
Ընդ անառակի որդոյս գոչման:

25 Քո ծառայէդ անմտական
Գովել զտէրդ կենդանութեան,

- Ի նախ և հինն իսրայէլեան
 Խնամող հովիւ Տէառն նման:
- 30 Սրբոյ հոգոյն տեղ 'ւ Աւետարան,
 Որ էս Դաւիթ սրդի Յեսսեան,
 Երգես սաղմոս ժամս ամենայն
 Ի գիշերի և ի տունջեան:
- 35 Թեօք հոգոյն շարժեալեան
 Եւ յորդորողի կամս նորայն,
 Կուսանքն սուրբ և զգաստական
 Արթունք հոգով պատրաստական:
- 40 Ամբիծ վարուց հետեղական
 'Ի իսեալ ի կարգ ճգնողական,
 Թաղէոսի շնորհաց փոխան,
 Րաբունի լեալ հաճոյական:
- 45 Որ պահացողն էր ժրական,
 Ըստ կանոնաց սրբոց հրաման
 'Ի իսեալ ևս դետ արծակ և լացն,
 Ի քէն մեղ բղխեալ անհատական:
- 50 Կաթ աղօթից զօրէղական
 Ամրացսուսցէ զիս անասան,
 Ուսոյց հոգոյդ գոլ երգարան,
 Վառեալ լուսովն աստուածական:
- 55 Սովաւ առնես միշտ ժրական,
 Զծերս և զմանկունս աղօթական,
 Աւանդութեան տէառնդ հրաման
 Դեղ ինձ լիցի կենդանութեան:
- 60 Մեղաւորիս յոյժ սղալական,
 Մատո զսուրբ ունկդ համալրական,
 Եղեռնացելոյս մեղաւ թմրական,
 Յոյց ինձ երկեղ զգօնութեան:

Նոյն հեղութեամբ զարդարական
Առ աշս ծագէ տեսողական,
Առատաբուղխ հոգոյդ հեղման
Յօղեալ արտաքս անհատական:

65 Յայսքան շնորհացդ, որ հոսեցան
Ըստ մեր բնութեան ոչ փոխական,
Նորոգելով անտրտմական
Յուցեն պտուղ բաղմանշան:

Համով հոտով վայելչական,
70 Շնորհիւ հիւսեալ յարմարութեան,
Առեալ ծաղկին անձինք մարդկան,
Սովաւ առնուն ծառ ձիթենեան:

Յիւղն շնորհէ պարարտական
Գեղեցկազարդ արմաւենեան,
75 Որ ի կեանս այս կենդանական
Բամեալ զմասունսն զուգական:

Յուցար նմա նմանական
Առատ բարեան անսպառական,
Քեզ աղերսեմ, տէր պատուական,
80 Ծառայդ յիշման առնել արժան:

Որ եմ կարօտ սուրբ տեսութեան,
Համբուրել զաջդ աստուածական,
Ծարաւ անձինքս եղաք արժան
Հոսմամբ կենաց ցօղոյդ արբման:

85 Ամրացուցէ զիս անսասան,
Բաքովեսցէ յիս տեսական,
Ռահդ լուսոյ արդարութեան
Բնակէ ի տիպս դիպական:

Այսմ բանիս նըւագական,
90 Բարձունքն լցցին գունդքն ապաստան,
Յորմէ վտակն կենսական,
Յորդեալ գնա ծիծաղական:

Էիդ հնչել անլռական
Տուր ինձ զգիր կենդանական,

- 95 խնդրեմ և դայս յոյժ քղձական,
Շնորհել ինձ տոմս քո օրհնութեան:
- Առ իմ հոգիս նայեալ զթական,
Զի եմ տրտում 'ւ անօգնական,
Զեղեն հնազանդ քոյին հրաման
- 100 Երկու-երեք մարդ միարան:
- Աւագէրէց տէր Թորոսն ալն,
Եպիսկոպոսն ի հետ նորայն,
Տոմս և կոնդակ քոյին հրաման
Սուտ ասացին շարախօսքն ալն:
- 105 Ոչ թէ բազումք հաւանեցան
Նոցա յոյժ հակառակութեան
'Իւրաքանչիւր, ամենեւեան,
Թէ՛ քահանա, թ'աշխարհական:
- Բամեալ եկին հնազանդութեան,
110 Մեղ և քոյին սուրբ օրհնութեան,
Նաև խնդրեմք ամենեւեան,
Կրկին օրհնել հնազանդք, որ կան:

*

1. * *

Էշն որ ախտոն կապ մնայ,
Տէրն մոռնայ դարի չի տայ,
Մտօքն շատ դարի կուտէ,
Վասն այնորիկ խիտտ կու գուայ:

5 Կամ թէ հաւն բունն մնայ,
Կինն զթևի շաղուելն մոռանայ,
Անօթենէն կու կռկուայ,
Մտօքն ի չաճն շուռ կուգայ:

Կոչնալէս և դու Խաչիկ էրէց
10 Դէմ կերակրոց թուրդ կու տաս,
Երազիդ շատ բաներ տեսնուս,
Երբ որ զարթնուս, իրք մի չիքայ:

Դուք իմ սիրուն որդիք, եղբայրք,
Հետ ձեզ կերաք և խմեցաք,
15 Կեր ու խումէն չի շահեցաք,
Զիս աղօթից չի մոռնայք:

Քանի բաներ, որ շարեցի՝
Ամէնն ձեր սիրուն համար,
Իմ վախթս անցաւ և ծերացայ,
20 Դուք շատ ապրիք ընծի համար:

Զեոք համբարձեր առ տէր աստուած,
Զի նա գթաժ է, ողորմած,
Զանթիւ շարիս իմ ոչ յիշէ՝
Աղօթիւք արժանաւորաց:

5 Անագրում՝ հաւերն

7 Անագրում՝ կռկուան

17 Անագրում՝ բան փխ բաներ

2. * *

- Ես մեղաւոր ե անարժան,
 Հող ե մոխիր ե անպիտան,
 Սառացեալ մեղօք զանազան,
 Զունիմ բարի գործ ողորմութեան:
- 5 Հայցեմ Տէրանց ինձ թողութիւն,
 Որ փրկութեան լինիմ արժան,
 Գոչման փողոյն Գարբիէլեան,
 Զարհուրելով դամ ի դատման:
- Աղաղակեմ առ Տէր հայացման,
 10 Լալով ասեմ զՏէր մեղան,
 Ապագայիցն փրկութեան,
 Խաչատուր էրէցս է անպիտան.
 Բիւր քանքարոյ է պարտական:
- Փող մը շունիմ՝ ճար հատուցման,
 15 Խիստ անճարակ 'ւ անօգնական,
 Աստէն շունիմ տեղ մնացական
 Եւ ոչ ատէներն հանգստեան:

3. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ՓԱՐԱՏԵԼՈՅ ԶՅԱԽՍ

- Աստուած, իմ բարի աստուած,
 քո ծառայդ եմ, զիս խրատէ,
 Բժիշկ իմաստուն ես դու,
 զիմ հոգոյս ցան փարատէ:
 Գոչեմ ահազին ձայնիւ,
 իմ գոչման ձայնիս դու լսէ,
 Դու ես բարերար ստեղծող,
 աղատեա զիս հուր գեհնէ:
- 5 Ես եմ մեղաց տուն շիներ,
 մի՛ թողուր զհիմն հաստատէ,
 Զէնեհար, հասիր գերուս
 ե նորահաւասս դու քակէ:
 Էղեգն առաջի հողմուն,
 Երերեալ զինքն կու շարժէ,

Լ'նտիր այն ծառոց խաղալն,
որ աշնան քամին կու թափէ:

Յօղէ ցօղ դարնանային
ի ամպէս կողէն,

10 Քրիստոս, բուսանին արդարք:

Իբրեւ զծաղիկ ի դաշտի,
Վա՛յ քեզ հաշատուր էրէց,
անճար ու պաղաս և թերի.

Քեզ բլլա միջնորդ, բարեխօս
զվարդագոյն արիւնն Քրիստոսի:

1. ՈՂԲՍ ԱՍԱՑԵԱԼ ՏԱՂԻԻ ՉԱՓԻԻ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ
ԿՍԿԻԾՍ ԴԱՌՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ. Ի ՎԵՐՋԻՆ ԱՌՆԻ, Ի ԽԱՍՊԷԿ
ԳՂԵՐԻԿՈՍԷ, ԱՇՆԿԵՐՏԷ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ, ՎԱՍՆ ԻՒՐ
ԱՍՏԻՃԱՆԱԿՅԻ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՅԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԿՅԻ ԻՒՐՈՅ՝
ԱՆՊԱՐՏ ՍԱՐԳՍԻ

*Օրհնեալ, փառաւորեալ, անուն սոսկալի,
Հայր անսկիզբն, անեղ 'ւ անիմանալի,
Գովեալ, բարաբանեալ միաժին Որդի,
Հոգին բղխումն անճառ և անքննելի:*

5 *Որ միշտ յաւիտենից է և եղիցի,
էից է անսլարփակ և անղննելի,
էացուցիչ գոյից երկնի և երկրի
եւ տայ իմաստութիւն ազգիս հողածնի:*

Բաշխէ խնդրողաց առատ սլարգևի
10 *եւ տայ փափազողաց շնորհս ձրի,
Բացող է բախելոց զգուռն առազաստի,
Հրավիրելով զնա իւր հարսնարանի:*

Նոյն որ տայ ինձ լեղու և իմաստ բանի,
Ձի ես յարմարեցից զբանս ի կարգի,
15 *Նոյն Տէր տայ ինձ արտաս կսկծալի
եւ ունկնդիր լինել բանիս ցանկալի:*

*Արդ լուարուք ասեմ բաներս կարգաւ,
Որ ինչ յաշխարհիս հնոց գործեցաւ,
Քանզի մեր չար գործոցն Տէր բարկացաւ*
20 *եւ իւր քաղցր բնութիւնն մեզ դառնացաւ:*

*Քանզի անդ թաղաւոր մի երեւեցաւ,
Որոյ անունն չար Մահմէտ կոչեցաւ,
Եւ ազգն նևտողաց սմա հնազանդեցաւ,
Ձի էր հարանց-պապանց թաղթն, որ նա նստաւ:*

25 Ապա զինչ ասացից կամ զինչ պատմեցից.
Կամ որսլիտի բանիւ զնա առակեցից,
Զի ոչ ունիմ արհեստս նման իմաստունից,
Այլ փոքր ինչ բոտ կարգի ստկս արմարեցից:

Քանզի հարկ է լիէ եղեալ ի թագաւորաց,
30 Փորոնց և առաւել ի մեծամեծաց,
Զի ուլ որ լինէր խան այս քաղաքաց,
Դրամ կտրել տալին ի յանունս իւրեանց:

Եւ սա յորժամ եկեալ նստաւ աթոռին,
Սկսաւ ի յայտ առնել զչարութիւնս սրտին,
35 Ետես զպատրաստութիւն զինչ պետք որ լինին,
Զնիւթս զանազանս և զնիւթեղենին:

Ժողովեալ զամենայն պղինձս քաղաքին,
Այլև արծաթ ընդ նոյն խառնեալ զուգեցին
Եւ ուր որ անցանէր հրամանս արքային,
40 Զղրամն զամէն անդ տարածեցին:

Լցաւ քաղաքն ամէն զրամով արքային,
Զվաճառ և զառուտուր նովաւ առնէին,
Ոմանք իշխանութեամբ զոմանս վրկէին,
Ոմանք զաղտ մի զմի ահայնէին:

45 Մինչ ամէնայն մարդիկք ընդ այս վարանէին,
Եղև երաշտութիւն ամէնայն երկրին,
Բարձաւ ցօղ քաղցրութեան ժամ զարնանային,
Մինչև ամառնամուտն ի ժամ խեցդետնին:

Եւ այս վասն մեղաց մեքոց լինէին,
50 Զի անօրինեցաք ՚ւ անցաք օրինին,
Բայց Տէրն անտես չառաւ զստեղծութիւնս ձեռին,
Արբոյց զերկիրս ամէն ցօղովն երկնաւին:

Իսկ թագաւորն մեծ Կոստանտինաւուսին,
Որ սուլթան Իսլրահիմ անուն զուէին,
55 Գրեաց հրովարտակ, կնքեաց իւր ձեռին,
Առաքեաց հրաւիրակօք Մահմէտ արքային:

Յորժամ եկեալ Էհաս արտաքն արքային,
Առեալ և ընթերցան ի մէջ ատենին,

- 60 Եւ էր գրեալ այսպէս ի գիրն առաջին,
 Թէ՛ Ե՛լ, պատերազմիր հետ Ըռուս ազգին:
 Իսկ նա ելեալ դնաց ի պատերազմին
 Եւ զոմն չառ իշխանն եղ ի յիւր տեղին,
 Որոյ անունն Ղաթաղայ ասէին,
 Այլ պիղծ ժանտաբարոյ, կարապետ նեռին:
- 65 Պատուիրեաց եւ ասէ այն շար իշխանին.
 Մինչեւ ես եկից, դու նիստ իմ տեղին,
 Բայց նախ ե՛րթ եւ քննէ զզրամն իմ պատկերին,
 Ով ոք որ շունի՛ դուն ի կախէ ի վայտին:
- 70 Եւ նա առեալ պատուէրն շար արքային,
 Նոր քննութիւն դարձաւ առնել զրամին,
 Եկեալ եհաս ի յայն գիւղաքաղաքին,
 Որ խարասու անունն ներաւ էռչէին:
- 75 Անդէն հարցաքննումն ինչ արին,
 Զքրիստոնեայս բազումս անդ ըմբռնեցին,
 Տաճկաց եւ յունաց եւ զորս ի կարօրն,
 Տարեալ արկին ի բանդն խաւարային:
- 80 Յետ այսր ամէնի, զոր ինչ գործեցին,
 Զոմն Սարգիս անուն անդ ըմբռնեցին,
 Առեալ զնա տարան այն շար իշխանին,
 80 Եւ նա ետ արկանել զնա ի բանդին:
- Յորժամ արկին ի բանդն խաւարային,
 Նայ մայրն մորմոքէր եւ կինն ընդ նմին,
 Զի էր ամուսնացեալ ի կարգ աշխարհին,
 Ընդ օրինաց սրբոյ մեր Էռսաւորչին:
- 85 Եւ էր սա գրակարդաց ի յեկեղեցին,
 Ունէր աստիճան դռնաբացողին,
 Մանուկ տիօք պայծառ քսանկութ ամին
 Եւ միշտ սպասաւոր աստուծոյ բանին:
- 90 Եւ էր խիստ սիրեցեալ ի յաշս ամենին,
 Եւ էր հմուտ գրոց տասնադից նորին,
 Եւ էր ուրախարար խօսիւք քաղցրագին
 Եւ զուարճացուցանէր զընկերքն ի կարգին:

- Եւ Լը ինքն ի բանդին, անպարտ, գնդանին
 Եւ ուրախ առնէր զընկերք որ անդըն կային
 95 Եւ զի ոչ Երկնչէր մահուանէ անձին,
 Այլ տայր միշտ գոհութիւն աստուծոյ բանին:
- Որպէս Գայիանէ խրատէր զՀովսիսիմին,
 Սոյնպէս և սա խրատէր զընկերք ի բանդին,
 Թէ մի՛ հոգայք Եղբարք՝ ժամ է նեղութեան,
 100 Վաղիւն սա մեզ՝ որպէս զիւր խաղաղութեան:
- Այսպէս առական, որ բանիւ յորդորէր,
 Զընկերքն զամենայն և ի յողբ շարժէր,
 Զեղոյր յորդ արտասունս և Տէր աղաչէր,
 Փրկիկ ի փորձանաց աստուծոյ հայցէր:
- 105 Բայց ետ յերից աւուրց
 Եւ ի մէջ գիշերի յերազին
 'Ի ելեալ Եղբարցն պատմեալ
 . . . էր նոցա տեսի երազ մի խիստ ահագին:
- *
- 110 Եւ սեաղեմ մարդիկք անդ երևէին,
 Բերեալ անդ սև շապիկ մի պատրաստեցին,
 Ասին, թէ՛ Քո՛ է սա, և ինձ ագուցին:
- Դարձեալ ընդ նոյն տեսիլեան ի մէջ գիշերին,
 Յանկարծակի նոյն սեաղէմքն ինձ երևէին,
 115 Բերեալ սև հրիվար մի և թամբեցին,
 Ասին, թէ՛ Քո՛ է այս, և պատրաստեցին:
- Կալեալ ի յոտանէ սև անդ հեծուցին,
 Եւ տեղ էր գետնվեր ուր կանգնեալ կային,
 Յանկարծակի էզարկ ձին զիս ի գետին,
 120 Վասն այս սարսափեցայ ի մէջ գիշերին:
- Եւ մինչդեռ ընդ բանիս այս վարանէին,
 Հանեալ զոմն ի ծոցուն իւր զգիր նարեկին,
 Երկիր հպաք հտուր առ Սարգիս դպրին,
 Ասաց, թէ՛ Ընթերցիր գինչ կայ ի միջին:
- 125 Յայնժամ առեալ ի ձեռն և ընթերցաւ նա
 Զգիրն Գրիգորի սրբոյն նարեկայ,

* Ձեռագրում էջի պատոված լինելու պատճառով 105—109 տողերը խաբարված են:

Կրեալ, թէ՛ Մի՛ անտես ատներ զքո ծառայ,
Այլ որ դու ստեղծեր նոյն, Տէր ողորմեալ:

- 130 Խփեալ զթուխտն և ասաց՝ Երկնաւոր արքայ,
Աստուած Յիսուս Քրիստոս և սուրբ զերարքայ,
Հա՛ն զանձն իմ ի զբոյ մեղաց որ աստ կայ
Եւ ի յանօրինացն զիս ազատեալ:

- 135 Եւ մինչդեռ այս աղօթս էր ի բերանին,
Օրհնաբանէին Յիսուս արքայն երկնային,
Ի նոյն ժամ հասեալ զօրք շար իշխանին,
Բացեալ զղուռն բանդին և ի ներս մտին:

- 140 Նոքա ուրախութեամբ ընդառաջ ելին,
Գիտէին, թէ փրկութիւն իւրեանց լինէին,
Բայց շար էր և սաստիկ հրաման արքային,
Որ էր պատուէր տեալ այն շար իշխանին:

Մտեալ ի մէջ բանդին և որոնեցին,
Միայնակ զՍարգիս կապեալ կապեցին,
Իբրեւ զմահապարտ զնա մերկացուցին
Եւ կապեցին պարան զձեռս ի յետին:

- 145 Դարձեալ կապեցին պարանն ի պարանոցին
Եւ այնպէս կապանօք քարշէն ատենին,
Ի մէջ բաղմագումար խուռն ժողովին,
Մինչ որ տարան զնա կատարման տեղին:

- 150 Այլ որժամ զՍարգիս բանդէն հանեցին,
Տաճիկ ոմն ընդ նմա կապեալ կապեցին,
Բերեալ ի յատենի զնա նախ կախեցին,
Եւ տեսանէր Սարգիս զթաւալում նորին:

- 155 Յորժամ Սարգիս տեսաւ զթաւալում նորին,
Զի յոյժ դառնակսկիթ անդ երևէին,
Վախեց խիստ երկիւղիւ յինքն ի յիւր մտին,
Ելաց սրտիւ մտօք ի մէջ ատենին:

- 160 Ասկա ասաց լալով և ողորմագին
՝ Ի աղաչելով այն շար զօրաց իշխանին.
Եթէ ազատեցէք զիս այս ատենին,
Տամ ձեզ զինչ որ խնդրէք, միայն ՚թ ազատիմ:

Տամ ձեզ գտունս և գտեղիս որչափ որ են իմ,
Ջշարժուն և զանշարժուն և զորս ի կայուն,
Եւ կամ արծաթ, ոսկի որչափ որ ունիմ,
Բայց թէ ի մահուանէս միայն ազատիմ:

165 Եւ թէ դուք կամենայք միայն զշաղիկս իմ,
Եւ թէ ոչ կամենայք միայն բաձկոնս իմ,
Եւ զայն աչլ թէ շկամիք՝ անձամբ մերկ լինիմ,
Եթէ ի մահուանէս միայն ազատիմ:

Գնամ օտար երկիր և անդ վաստակիմ
170 Եւ զինչ իմ՝ ի ձեզ տամ՝ և հալալ համարիմ,
Դուք մի՛ մտանիցէք անսպարտ արիւնս իմ,
Որ ևս ի մահուանէս զերծեալ ազատիմ:

Յայնժամ ոմն անօրէն յառաջ գայ, խօսի
Ի ասէ, թէ՝ Ուրացիր զՔրիստոս կենդանի
175 Եւ տուր երկազոս մերոյ Մահմէդի,
Զքեզ մեք ազատեմք, զնայ քո տեղի:

Իսկ նա արիարար պատասխան առնէ
Եւ քաղցրախօս բանիւ զնայ յանդիմանէ.
Զօրէնս զոր ևս ունիմ, ինձ բաւական է,
180 Աստուած զքոյն քեզ, զիմն ինձ պարգևէ:

Ապա խնդրեմ ի ձէնչ, դուք ինձ լսեցէք,
Մինչ զան բարի ծնօղքս ինձ՝ համբերեցէք,
Ունիմ շատ սիրելիք՝ պահ մի լսեցէք,
Միթէ զան հասանին՝ որք մի սպանանէք:

185 Ասեն զահիճք ի նա՝ Քեզ ո՞վ կու լսէ,
Կամ քո ո՞ր սիրելիդ ի աստ ժամանէ,
Քանզի հրաման մեծին սաստիկ և խիստ է,
Որ ի ժամ խոսելոյն զխօսքն կատարէ:

Դարձեալ պատասխանեաց Սարգիս առ նոսա,
190 Եթէ խոստովանիմ զպարտիս, զոր մեղայ,
Քանզի հրաման մեծին ևս ոչ իմացայ,
Վասն այն ի բանդ մահու կամաւ մտանեցայ:

Յորժամ որ զայս ասաց նա և կատարեաց,
Ելեալ ի յատենին ամբոխին զոչեաց,
195 Ի լուր ամենեցուն ձայնիւ բարբառեաց,
Թէ՛ Ինձ հալալ արէք՝ կերանք աղուհաց:

Դարձեալ ասաց նոցա խիստ խոնարհաբար,
Ի՛նչ Դուք բարով կացէք, Լիւրայրք հաւատար,
Ահա ինձ ժամ էհաս արեւուս վճար,
200 Դիտեմ, որ կու կախեն, իսկի շկայ ճար:

Յայնժամ սաղմոսելով առ Տէր աղօթէ
Եւ զմիտս իւր ի յերկինս տարածանէ,
Կապեալ ձեռք Էրեսնն խաշակնքէ,
Եւ զինք առ Տէր աստուած Յիսուս անձն առնէ:

205 Եւ նոյնժամայն դառնայ միջի ամբոխին,
Եւ դայ դարձեալ ի նոյն կատարման տեղին,
Իսկ անիծեալ դահճացն, որ անդըն կային,
Քարշեն զպարան վզին և անդ կախեցին:

Եւ ով կարէ պատմել զկսկիծս նորին,
210 Զի որ ազդականաց անդ շժամանեցին
Եւ ո՛չ իւր ծնողացն, և ո՛չ օտարին
Եւ որ իւր սիրելեաց նմա չհասին:

Եւ այնպէս որբացեալ ի կախաղանին,
Աւանդեաց առ աստուած իւր մաքուր հոգին,
215 Աւուր հինգշաբթոջ, վեցերորդ ժամին,
Պահոցն Դրիգորի սուրբ Լուսաւորչին:

Եւ նոյնժամայն էջ ցօղ յերկնից քաղցրագին,
Ի վեցերորդ ժամէ մինչև յերեկոյին,
Անուշ հողմով ցօղէր ի յերկիր ստորին,
220 Որպէս Յերից մանկանցն ի մէջ հնոցին:

Բոյց ո՛վ կարէ պատմել զաղէտ ծնողին,
Եւ զկսկիծ կնոջն և զասկականին,
Յորժամ որ զթօթալից գուծն լսեցին,
Յրուեցան ի խելաց ՚ւ անխելք մնացին:

225 Զկանանցի տկարութիւն անդիմանեցին
Եւ հերարձակ լալով անդ ժամանեցին,
Ես չեմ կարել ճառել զաղաղակ նոցին,
Զի էր դառնագոչուն ի մէջ դաւառին:

Իսկ վաղուեն աւուրն զնա իջուցին,
230 Առեալ մաքուր կտաւ և զնա պատեցին,

- Անուշահոտ խնկօք զնա ամփոփեցին,
 Ձեռամբ սուրբ Սամուէլ մեծ վարդապետին:
- Քաղաքացիքն ամէն անդ կուտեալ էին,
 Վասն թաղման Սարգսի՝ անսպարտ մեռելին,
 235 Ապա ես հանց կարծեմ յիմ տխմար մտին,
 Զի քար, ե՛ր թուփ, ե՛ր ծառ, ե՛ր ճղեր լացին:
- Յետ այսր ամէնի՛ դոր ինչ և եղաւ,
 Սարգիս ի մէջ դպրացս պակասեցաւ,
 Որպէս զվարդենի գինչ նոր արմատաւ,
 240 Հաւեաւ ի լիփ, և թառամեցաւ:
- Բաշց կատարումն եղև Սարգիս անսպարտին,
 Ի մէջ Ղարասուռոյ գիւղաքաղաքին,
 Ի հայրապետութեանս տէր Փիլիպոսին
 Եւ ի պարծանս ազգի սուրբ Կուսաորշին:
- 245 Եպիսկոպոսութեանն Հոնաց երկրին,
 Տէր խաչատուր արհիեպիսկոպոսին
 Եւ սուրբ Գրիգորի կցորդի նմին,
 Որ անսայթաք կենօք մնայն յաթոռին:
- Աւագիրիցութեանն Ղարասուին,
 250 Տէր Ալէքսիանոսին, տէր Յովհաննէսին
 Եւ տէր Ազարիային և տէր Թորոսին,
 Աստուած անփորձ պահէ զնոսա ի կարգին:
- Եւ ի Հայ տումարի մեծ թուականին
 Հազար և ինսուն և մէկ աւելին,
 255 Ահէկի ի հնգևտասանի, օր հինգշաբթին,
 Ի վեցերորդ ժամու ի յերկրատեսին:
- Եւ ի Հռովմայեցոց մեծի թուականին
 Հազար երեք հարիւր ինսուն և հնկին,
 Յունիսի քսաներեքին, ամռան շորս օրին,
 260 Արեգան ի զուհալն և քսանն խեցգետնին:
- Յանարժան խառաքէկէ բաներս յարմարին,
 Որ էր ինքն աշակերտ տէր Յովհաննէսին,

254 Անագրում՝ Դ և ինսուն

258 Անագրում՝ ՌՅՂ փխ հազար երեք հարիւր ինսուն

259 Անագրում՝ ԻԳ-ին փխ քսաներեքին

Ի խնդրոյ Ղուկասայ՝ և Արիստակիսին
եւ միշտ եւ միշտ եղբայր եւ եղբայրակցին:

265 Ով որ զհա յիշէ ի յայսմ մատենի,
եւ լի սրտիւ ասէ աստուած ողորմի,
Անփորձ կենա յիշողն ի յայսմ աշխարհի
եւ անդեն լիցի տեսուն Յիսուսի:

Փառք Հօր աստուծոյ, որ ի սկզբանէն,
270 եւ Որդոյն Միածնի ծնունդ ի ծոցէն,
եւ Հոգոյն ճշմարտի բխումն ի Հօրէն,
նմա պատիւ եւ փառք յաւիտեանս, ամէն:

Մեղեղիս նորին ասացեալ դարձեալ կրկնակի.
Առ աստուած, վասն Սարգսի

Ի Հօրէ աստուծոյ կամեցեալ,
Թէ զՈրդին միածին առաքեալ:

275 Խորհրդով սուրբ Հոգին վկայեալ,
Երեք անձ մի կամօք կատարեալ:

Աւետեօք հրեշտակին որ իջեալ
եւ ի սուրբ ի կուսէն մարմնացեալ:

Սոսկալին հրեշտակաց մարդայեալ,
280 Յետ երսուն ամ նոյն օր մկրտեալ:

Պատուիրանս եւ յօրէնս մեղ տրուալ,
Երեք ամ յանդադար քարոզեալ:

Եւ ետ այս շարչարեալ եւ խաչեալ,
Եւ ի յերրորդ աւուր յարուցեալ:

285 Կենդանոյն նոյն մարմնով համբարձեալ
Ի բնդ աջմէ Հօր նստեալ:

Դաւանիմք անբաժան մնացեալ
Իւ բնդ Հօր եւ Հոգոյն ոչ զատեալ:

Պաղատիմք մեք առ Տէր աղօթեալ
290 Եւ զորդին բնդ Հոգոյն աղերսեալ:

- Բենական լոյսն անճառ աղաչեալ,
Որ է ինքն անթերի լրացեալ:
- Երգեսցուք ասելով՝ Դու ես յոյս,
Ճշմարիտ մարդացեալ տէր Յիսուս:
- 295 Եւ մարդ աստուածացեալ տէր Քրիստոս,
Յորժամ գաս, ողորմեա եղկելոյս:

Մեղեղի կրկին

- Բայց ես ըստ իմում մտաց
փոքրընկալ բանի արհեստիս,
Արհեստ իմաստնոյ չկայ չիս,
Բայց զոչեմ ի մէջ յատենիս.
Նման Յարելի գառինն
Եւ Աբրահամու ընծային,
300 Ընկալ զպատարագս զայս՝
Ի մեղաց մերոց քաւութիւն:
- Սովա, Տէ՛ր, հաշտեա ընդ մեզ
Ն ազատեա ի հրոյ զեհնոյն,
Այլեւ խնդրողաց ի քէն
պարգևեա քո զխաղաղութիւն.
Յորդոր տօնիս այս ընծայ,
պատարագ զքեզ բանաւոր,
Սոքօք հայցելով ընդ մեզ,
հաշտեսցիս Քրիստոս թագաւոր:

2. ՉԱՓԱԾՈՅ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԽԱՍՊԷԿ ԳՐԶԻ

- Ի նորաջան զրչէս խնդրի,
Առ ձեզ բանիւս յոյժ փարելի,
Ժողովարան ճարտասանի,
Ներաւերտողք ի քարտիսի:
- 5 Առ որ հայցեմ աղերսալի
Եւ պաղատիմ յոյժ բաղձալի,
Մի՛ մեղադրել ինձ ծաղրալի,
Զի չեմ հմուտ յայսմ արհեստի:

- Այլ զի անվարժ ի շատի տաղի,
 10 Ոտանաւոր ի հանդիսի,
 Նորոգ բանիւ աստ ի կարգի,
 Կարճ ի կարճոյ համառօտի:
- Արդ լարուք, որ քստ կարգի,
 Շարայարեալ ի յայտ տառի,
 15 Կերտեալ մեծին տէր ներսէսի,
 Հայաստանեաց հայրապետի:
- Սկսեալ նախնոցն, որ առաջի
 Մաղթանս առ Տէր իւր պաղատի,
 Թեպէտ միջնորդ յիւր աղէտի
 20 Եղեալ զԱղամ հայր մեր նախնի:
- Ամէն ի մատոյ իւրում շնորհի,
 Որ սուրբ Հոգւոյն տուեալ զհոգի,
 Գայ ի հիմանց վերաթեի
 'ի ի նոր օրէնսն բարբառի:
- 25 Այլ պարզախօս բանիւ բերի,
 Ոչ բառակապ և խրթնալի,
 Իրեմամբ սրբոցն որ քստ կարգի,
 Երկուհազար տամբբ ւուարտէ:
- Ուստի այնու ոչ շատասցի,
 30 Շնորհաց բղխումն իւր սուրբ սրտի,
 Բամեալ բանիւ յոյժ քաղցրալի,
 Դարձեալ կրկնէ զբանն առաջի:
- Որպէս սուրբ հայրքն յՆիկեոսոսի,
 Դաւանեցին զաստուած Որդի
 35 'ի ի Նիկիայ և Կոստանդնի,
 Զնոյն ոչղղափառ հաւատ բարի:
- Թագաւորին երկնաւորի,
 Զնոյն դաւանում ընդ անւանի,
 Երգս յօրինեալ խոստովանի,
 40 ԶՅիսուս Որդի Հօր անեղի:
- Այլ և դարձեալ սկսանի
 Եւ ոչ նւաղ ինչ արգիլի,

- Նոր նորոգէ ի քարտիսի,
 Զնախահարս Արշակունի:
- 45 Նաեւ ձայնիւ կականալի
 Ողբս յօրինէ յՆդեսիացի,
 Տալով մանկանց նոր Սիովնի
 Սփոփութիւն սգաւորի:
- Այլեւ փայտին սուրբ կենսատուի,
 50 Յերգս յողէ յոյժ հրճուալի,
 Հարտար թովիչ էր սուրբ հօտի,
 Իւր անձանձիր տեղօք բանի:
- Կենաց աստի: նա վճարի,
 Յանդրաւական փառսն փոխի,
 55 Աթոռ յաղգէն իւրմէ նստի,
 Անուն ներսէս Համբրոնացի:
- Յօղեալ և նա նորին ցօղի
 Եւ ի սիրոյն սէր բորբոքի,
 Սիրով հոգոյն տէր ներսէսի,
 60 Ներբողական ճառ բարբառի:
- Որով և մեք յոյժ փափագելի,
 Գաղափայեալ զբան պատուելի,
 Իիծեալ խօսիւքս ծաղրաւի,
 Զեղեալ ներհուն ըստ արժանի:
- 65 Էայնատարած նորին նուագէ:
 Սա յիշատակ անջնջելի,
 Թուական Հայոցս հաղարի,
 Նստուն ՚ւ երկու թիւ յաւելի:
- Աւարտեցաք յայս նահանգի
 70 Հոնաց երկիրս Ղարասուի,
 Նաեւ առ ոտս սուրբ Օղսէնդի,
 Քսան և ութն օգոստոսի:
- Ի դառնաղոյն յամանակի
 Մահմետ Քարա Թաթար խանի,
 75 Պատճառելով ինչ պատճառի
 Յոյժ կողոսպուն վաղգս Հայկի:

- Բամեալ և ինձ՝ անարժանի,
 Գծող բանիս և ծաղկողի,
 Անիմաստ ձերում շնորհի,
 80 Տուր ողորմի ինձ՝ հասարկելի։
- Հուպ չիշեցէք ի յայս կարգի,
 Զհայր Անդրէասն իմ մահտեսի,
 Իսկ և զմայրն իմ անձկալի,
 Հանդերձ ծնողիւք տուր ողորմի։
- 85 Մեծապայծառ և պատուելի,
 Ընտրեալ, մաքուր իմ ուսուցչի,
 Ի ձէնջ հայցեմ տալ ողորմի,
 Տէր Յոհաննէս քահանայի։
- Մնողիւք հանդերձ իւր սուրբ դարմի,
 90 Գերապաճոյճ գեղգեղալի,
 Բախճանապէս միշտ անթերի,
 Յիշել յաղօթս հաճելի։
- Արդ աղաչեմ ես կրկնակի,
 Զայնիւ մաղթեմ կողկողալի,
 95 Գովեալ մանկանց նոր Սիովնի,
 Վերժանողաց յայսմ տառի։
- Բոտեալ անձն իմ երկիրդալի,
 Թէ սխալանս աստ գտանի,
 Եւ թէ աւել է՝ ջնջելի,
 100 Եւ թէ պակաս՝ լնուլ զտեղի։
- Արդ արասցուք աւարտ բանի,
 Յիսուս Որդոյս չիշատակի,
 Լոյսն ի լուսոյ Հօրն անեղի,
 Փառք յաւիտեանս յաւիտենի։

3. ԳՈՎԵՍՏ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ Ի ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆՆ Ի ԽԱՍՊԷԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԵՂԱԿՈՐ ԵՐԻՑԷ

Ի մոլորեալ մտաց յոյժ տկարագոյն,
 Ներբողեմ զբեզ, իմ հողւոյս լուսատուն,
 Դու ես տաճար բանին աննմանագոյն,
 Մաքուր Կոյս Տալիթայ, մայր անճառ լուսոյն։

- 5 Խաւարն աղջամղջին ի բէն հեռագոյն,
 Եւ դու մեծ արուսեակ ծագող արեւուն,
 Արփիաճեմ շաւօր յերփնարփեան լուսոյն,
 Լուսաւորես զաշխարհս անաղօտագոյն:
- 10 Աղբիւր կնրեալ, ջրհոր կենդանի ջրոյն,
 Լիրանանէ հոսեալ յատակ խնկենոյն,
 Դու ես շուշան հովտաց, ծաղիկ զաշտերուն,
 Անուշահոտութեամբ հրաշափառագոյն:
- 15 Սափոր մանանային կենաց քաղցրագոյն,
 Բուրվառ ոսկի լցեալ, տուփ անուշ խնկոյն,
 Հոտով քո զմայլեցայ, թմրեալ ընդարմագոյն,
 Բուրաստան ծաղկաւէտ լեան զմոսոյն:
- 20 Պարտէզ ամրափակեալ, ծառ կենաց տնկոյն,
 Եւ մօրենի վառեալ անկեղ ի հրոյն,
 Դու զսուպան ծաղկեալ Դաթեան յարմատոյն,
 Մայր էմմանուէլի, ծնող բարձելոյն:
- Է՛ր արեգտին աղբեաց Կոյս՝ շքնաղագոյն,
 Եւ լուսինն ընդ ոտիւք քո զարմանագոյն,
 Երկոտասան ակամբք քեզ թագ վեհագոյն,
 Պսակ աստեղափայլ զանազանագոյն:
- 25 Կապեալ ի սէր քոյին կամ մոլորագոյն,
 Աղաղակեմ առ քեզ սրտիւ դառնագոյն,
 Դու ծով ծիծաղական, լայն և խորագոյն,
 Զերծս զիս ի մեղաց ծովոյս, որ անհուն:
- 30 Խամրեալ թառամեցաւ ծաղիկս ի բուսոյն,
 Խորշակահարեցաւ յարմատոյ յոստոյն,
 Իջցէ որպէս անձրև ցօղ քո քաղցրագոյն
 Եւ զուարճացուցանէ զորթս շորագոյն:
- Ամպ թեթեալաց, երկին վեհագոյն,
 Անխոնաւ պահեցար շնորհօք սուրբ հոգոյն,
 35 Զի կուսութեամբ անձին քո խոնարհագոյն,
 Հաճեցաւ Բանն աստուած ի քեզ յայտնագոյն:
- Զորեքերպեան աթոռ անմատոյց լուսոյն,
 Սերովբէ հողեղէն, բրովբէ մարմնագոյն,

- Փակեալ տումար անճառ և անքննագոյն,
 40 Անփորձ ի մարդկանէ ծնունդ քո սքանչագոյն:
- Անկեալ քո առաջի ողբամ խոտագոյն,
 Թախանձանօք կոծեմ ղկուրծս իմ կարծրագոյն,
 Հառաչեմ արտասուօք, լամ ողորմագոյն,
 Ապաւինիմ ի քեզ՝ թաղուհիդ վերնոյն:
- 45 Տեսի բազում դստերք ստաղան մեծութիւն,
 Եւ բազումք արարին մաքուր կուսութիւն,
 Բայց դու գերադանցեալ առաւելագոյն,
 Քան զամենայն կուսանսն եղեր գերագոյն:
- Ըրակ քո թելադրեալ ի սրբոյ Հոգւոյն,
 50 Ի սեռս և ի տեսակս աննմանագոյն,
 Ձեռով յատուկ, անուամբ ընդ անհատագոյն,
 Տիպ աստուածանքկար անարատագոյն:
- Իիծեալ պաղատանօք կամ ես երերուն,
 Օրհնեմ զանճառ ծնունդ քո անսերմնագոյն,
 55 Առաջատ փեսային դու անբաւելոյն,
 Բովանդակող Բանին Տեառն արժանագոյն:
- Բամից Տէրն և արքայն յոյսն ամենեցուն,
 Ի քեզ պարունակի ընդ անճառագոյն,
 Դու տապանակ անփուտ, պատեալ ի յոսկւոյն,
 60 Զի Հօր կտակն ի քէն ցուցաւ յայտնագոյն:
- Ենթակայ սրբութեան քո, Կոյս իմաստուն,
 Երանգ-երանգ ներկեան բազումք վարդագոյն,
 Ենթադրեալ յաղթեցին ղչարին բռնութիւն,
 Երամաւորեցան արեամբ կարմրագոյն:
- 65 Բոտեալ հոգիս անձամբ մեղօք խոր ի քուն,
 Անդնդասոյզ անկեալ իբրու զանասուն,
 Հանի զբոյ մեղաց հովտէս տրտմագոյն,
 Զմոլորեալ ոչխարս ի քո սուրբ հօտոյն:
- Ի քեզ յուսամ հոգւով, Կոյս երանագոյն,
 70 Ծնօղ անմահ դառինն անարատագոյն,
 Յայլ ումեքէ շունիմ ճար և փրկութիւն,
 Իմ ճարաւին դու ես՝ յուսով յատկագոյն:

- Յո՛ւյց ճանապարհ կենաց, մայր ճշմարտագոյն,
 Միջնորդ և բարեխօս կատարելագոյն,
 75 Դու տաղաւար բանին էական լուսոյն,
 Որոյ պատիւ և փառք անսպառագոյն:
- էղանակ փոփոխման շրջանի Հայոյն,
 Հաղար հարիւր լցեալ և վեց թիւ ընդ նոյն,
 80 երգեալ ի հասպէկէ յոյժ նւաստագոյն,
 Խաչատուր կոչեցեալ անարժանագոյն:

4. ՏԱՂ ԽԱՍՊԸՆԿ ԻՐԻՑՈՒՆ ԱՍԱՑԵԱԼ

- Իմանալի արեգակն արդարութեան,
 Որ ծագեցաւ ի քէն, Կոյս անապական,
 Վանեալ հերքեաց զխաւարն անդիտութեան,
 Մաքուր ծննդեամբ ի քէն, սուրբ կոյս,
 5 Տիրամայր Աստուածածին:
- Խորին մտաց անհաս ծնունդ քո սքանչելի,
 Ի հրեղէն լեզւաց անթարգմանելի,
 Ուստի սարսեալ դողամ ևս մեղաց գերի,
 Ապաւինիմ ի քեզ, սուրբ կոյս,
 10 Տիրամայր Աստուածածին:
- Արդ տղաչեմ զքեզ, մայր անճառ լուսոյն,
 Տաճար բանին և բնակարան սուրբ հոգոյն,
 Ի այլ ուստէք շունիմ ճար և փրկութիւն,
 Իմ ճաբակն դու ևս, սուրբ կոյս,
 15 Տիրամայր Աստուածածին:
- Սերսլբէից դասուց վեհագոյն գտար
 Եւ քերովբէից պսակ և փառք յայանեցար,

Խոբագիր

A Տաղ աստուածածին C Խասպէկ իրցւէ ասացեալ է

Բնագիր

7 A մտաց փխ լեզւաց B անթարգմանելի C անդարբմանելի

9 B Ապաւէնիմ C ի քէն

11 C լուսոյ

13 B յայլ A ուստի փխ ուստէք

17 C այտնեցար

- 20 Չորեքկերպեան կառք արարչին կազմեցար,
 Որ բազմեցաւ ի քեզ, սուրբ կոյս,
 Տիրամայր Աստուածածին:
- 25 Պաղատանօք հայցեմ ի քէն, թագուհի,
 Մնօղ և մայր անճառ բանին Յիսուսի,
 Բարեխօսեա աւուրն ահեղ ատենի,
 Դասիլ աջակողմեան, սուրբ կոյս,
 Տիրամայր Աստուածածին:
- 30 Եղենազործ հող և փոշիս անպիտան,
 Խասպէկ անուամբ կոչեալ ի կարգ 'ւ աստիճան,
 Գործով թափուր, քանքարոյ բիւր պարտական,
 Իմ յոյսն դու յայնժամ, սուրբ կոյս,
 Տիրամայր Աստուածածին:
- 35 Կամ առաջի քո լիրբ դիմօք ամօթով,
 Աղաղակեմ առ քեզ սրտիւ բոլորով,
 Մատուցանեմ զպաղատանս նոր երգով,
 Ի նրաստ շրթանց ընկալ, սուրբ կոյս,
 Տիրամայր Աստուածածին:
- 40 Էղաշրջեալ թիւ տումարիս Հայկազան,
 Հաղար հարիւր լցեալ ընդ իւր մետասան,
 Միաշարաթ սուրբ նշանին Երեման,
 Միածնի՝ Որդոյ քոյ, սուրբ կոյս,
 Տիրամայր Աստուածածին:

18 B փառք փխ կառք

19 C ի քէն

23 C ատենին

26 B Եղազործ C Էղերնազործ: փոշի

27 C Ի Խաշատուր փխ Խասպէկ B անուն C անուամբ B շիւ 'ւ C և փխ 'ւ

28 C քանքար և փիւր

29 C այնժամ

31 B ամօթովք

34 BC նուաստ

36 B Եղաշրջեալ C Եղայ շրջեալ

37 AB ՌՃ փխ Հաղար հարիւր

38 B նշանիդ C նշանի

39 C Միածնորդոյ

5. ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ի քեզ յուսամ, հոգով տաճար անեղին,
Կոյս Մարիամ, ծնող և մայր Արարչին,
Զծնեալդ ի քէն Յիսուս աստուած դաւանիմ
Եւ զծնօղդ Աստուածածին խոստովանիմ:

5 Խոստովանիմ զանճառ բանն հայրական,
Որ ի ծոց Հօր ծնեալ նախքան զաւիտեան,
էջ տեւեօք յարդանդ քո սուրբ կուսական,
Մաքրազարդեաց զկուսութիւնդ անապական:

Անապական տաճար բանին մայր և կոյս,
10 Յամէն լեզուէ օրհնեալ պտուղ քո և բոյս,
Զքեզ ունիմ միջնորդ, կենաց ճար և յոյս,
Ի նեղութեան ժամոյն օգնեա եղկելոյս:

Սափոր ոսկի մանանային երկնաւոր,
Հրեշտակապետք և հրեշտակք քեզ սպասաւոր:
15 Դու թաղուհի, Որդիդ յերկնից թագաւոր,
Քան զքերովբէսն գտար բարձր և փառաւոր:

Պարտէզ փակեալ աստուածատունկ եղեմայ
Եւ առաքումն քո ի դրախտ նռնենայ,
Դու ծառ կենաց, անմահ տնկոյն յԱդինայ,
20 Պտուղդ աստուած, երանեալ կոյս գերակայ:

Երկրպագեմ սրբոյ կուսիդ բերկրական,
Որ ի Տեառնէ լցար շնորհիւ զանազան,
Քեզ երանեն ազգք և ազինք ամենայն,
Զի դու ես մայր կենաց մեզ անմահութեան:

Կողկողելով հացցեմ ի քէն, մայր Բանին
Միջնորդ և բարեխօս անճառ անհասին,
Դու աղաչեա վասն իմ Որդիդ միածին,
25 Զի դասեսցէ ընդ դասս ընտրեալ իւր հօտին:

էրազմէն թաց ամանակիս թիւ հազար,
30 Հարիւր 'ւ երկուտասան ընդ իւր միաշար,
Ի խասպէկէ լցեալ մեղօք շարաշար,
Մակադրեցաւ երդս ի քարտիս ի նորաշար:

6. ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ե՛կ սիրելի, ուրախացուր, ահա այդին ծաղկեցաւ,
 Նոր արուսեակին առաւօտուն այսօր յայդին ծաղկեցաւ,
 Բամից արքայն Տէր մեր Յիսուս նոր դարուն մեզ պարգեւաց,
 Նոր դարուն և նոր ծիածան, նոր արեւ մեզ ծաղկեցաւ:

5 Գեղ վայելուչ դարդարեցան ծառերն ծաղկածաւալ,
 Ձայն ածեն պիւլպիւլն ու դումրին ի հղին ծաղկածաւալ,
 Սփռին սիւմպիւլն ու մէնէվշէն շարազուզ մուրտ ու շուշան,
 Հոտ անուշ բուրեն ի լիւին, դոյնզոյն ծաղկածաւալ:

Ի բուրաստանս արփիածագ ծաղկեցան ճշմարտապէս,
 10 Երանգ-երանգ շարադասեալ տիւղ ցուցան ճշմարտապէս,
 Խումբ առեալ պայծառազգեցաւ վարդն կարմիր 'ւ սպիտակ,
 Յայտնեցաւ ի մէջ կոկոնին, կրփնազարդ ճշմարտապէս:

Աղաղակէր քաղցր ձայնիւ պիւլպիւլն վարդին սիրուն,
 Ոչ դադարէր երագ-երագ շրջելոյ վարդին սիրուն,
 15 Սարասիւ Լրդ ներբողական ներածէր զարմանազան
 Առաւօտէ մինչ 'ւ իրիկուն դովբ ասէր վարդին սիրուն:

Պիւլպիւլն վարդէն պէկումէն ննջէր ի մէջ գիշերին
 Եւ նորա քաղցրասիւզ օդոյն զարթեցաւ մէջ գիշերին,
 Երգեր երգ նոր և հրաշալի, ձայն արձակեալ անդադար,
 20 Յելից մինչ ի մուտս յարևու, մինչ ի միւս մէջ գիշերին:

Խ ո Ր ա գ ի Ր

B Անխորադիր C Տաղ դարնան ի Խասպէկ Խաչատուր երիցէ

Բ ն ա գ ի Ր

1 B սիրելիք

2 C առաւօտու B այդին

3 B ծաղկեցաւ փխ պարգեւաց

4 BC արեղակ փխ արեւ մեղ

7 AC զիւմպիւլն B մէնէվշէն A շարազուգ

8 B անոյշ BC բուրեալ C գունըզգուն

10 B Երագ երագ

11 A չիք 'ւ

12 AB երբնազարդ

13 C սիրոյն

16 C Յառաւօտէ B քովք

17 BC պէկումէն

18 B զարդեալ ի մէջ C զարթեալ ի մէջ

19 A ձայնէր անհանդուրժարար փխ ձայն արձակեալ անդադար

20 BC արևու B եմինչ փխ մինչ A մուտ

Կանխեալ ի սէր կարմիր վարդին կաքաւէր ծիծաղելով,
 Լիջօր անթարժ հայէր ի նա՝ արտասուէր ծիծաղելով,
 Եղանակէր երդ գովեստից շաղակապաւ ճոռողական,
 Ոչ խոտորէր յաջ և յահակ, այլ փարէր ծիծաղելով:

25 Բամեալ ծաղկանցն ամենեցուն պար առեալ շուրջանակի,
 Գովենն ղթռունքն պատուական շար առեալ շուրջանակի
 Իբր զգահոյս արքայական պատրաստեն նմա տեղիս,
 Քաղցր ձայնիս նորա հրճուն, շուրջ առեալ շուրջանակի:

30 Զօդն իջանէ ի վերայ վարդին և նա կայ անհոգ ի քուն,
 Մանրամասնիկ ողորելոյն տարբերի անհոգ ի քուն,
 Էր հազար հարիւր թուական տասն և ինն յեռեալ ի նոյն,
 Խասպէկէ մեղօք զառածեալ՝ և ընկղմեալ անհոգ ի քուն:

7. ՆՈՐԻՆ ԽԱՍՊՂԷԿԷ ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ՎԵՐԱՅ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ

Դլուխ հանուրց աղգին կանանց,
 Անհամեմատ գոլ հողածնաց,
 Վեհագունից վեհ թագուհեաց,
 Դու ևս պարծանք սուրբ կուսանաց:

5 Ուրախ լեր և բերկրեալ ցնծա,
 Զարճացիր, կոյս տալիթայ,
 Տէար մտաց իմ պարգեւեա,
 Գովել զտիպ քո վերակայ:

Վարսերդ թուխ որպէս ծիծռան,
 10 Դու սերովբէ անկիւական,
 Պսակ և փառք գլխոյդ արժան,
 Կաղմեալ ականց երկոտասան:

21 A կաղաւթ

22 B չիք ՚ւ

23 A շաղակապ

24 AB աջ և ահակ

25 B Բամից ծաղկանց

26 B ղթռունքն C ղթռունքն պատուական B վեր փխ շար

29 B չիք ի C ի վրայ

30 A Մանամասնիկ B գուն փխ քուն

31 AB թվական C թրական A յինն B հէտալ

1 Առաջագումար՝ գանանց

- Երիկամունքդ գոյն ըռահան,
 Ակունքդ ծով յովկիանեկան,
 15 Ունեւրդ կամար ծիածան,
 Գոյացելոյ յամպէն դարնան:
- Սեռ է անուն քո բաղձալի,
 Հրաշապատում ե ցանկալի,
 Երկոտասան աղգաց զովի,
 20 Եօթանասնից փառարանի:
- Տաղաւար ե տուն անմահին,
 Լուսապատկամ տաճար բանին,
 Մեղր ի շրթանց բնդ մեղմաղին,
 Կաթէ բարբառոդ քաղցրաղին:
- 25 Իմանալի շուշան հովտաց,
 Անուշահոտ ծաղիկ դաշտաց,
 Ատամունքդ շար մարգարտաց,
 Սպիտակ քան զվուշ թափշաց:
- 30 Խնկաբերաց լերանց միջի,
 Արձանունակ լեռն մեծի,
 Որպէս զաշտարակն Դաւթի,
 Պարանոց քոց փառօք իլի:
- Արփիաճեմ բազուկդ յոսկոյ,
 Բարձող բանին Տեառն աստուծոյ,
 35 Մատունքդ կաղմեալ ի լուսոյ,
 Ըղունկդ յոստրէոց մարգարտաց:
- Ստինքդ նման է՛ն աշձեաց,
 Որ ելանեն ի ջրոց լացմանց,
 Որպէս զլուսին լրացած,
 40 Յարեւելից կուսէ ծագաց:
- Պատիւ ե փառք արարածոց,
 Սիրտդ մաքուր գանձ է հոգոց,
 Օրհնեալ արգանդ քո տուփ խնկոց,
 Հոտ անուշ պալատան իւղոց:

45 է բարձունքդ եղինայ փայտից,
Իջեալ է Լիբանան լեռնից,
Արունքդ նոճի կիպարից,
Բուրէ միշտ հոտ մուշք յամպէրից:

Կցեալ ի սէր զարշապարիդ,
50 Պաղատելով առ սրբունհիդ,
Ամէնօրհնեալ կենդանադրիդ,
Երկրպագեմ պատուանդանիդ:

Երեւի կերպիւ փառաւոր,
Որպէս զարեգակն ահաւոր,
55 Դու իմ զշխոյ և թագաւոր,
Ես անարժան քո սպասաւոր:

Րամից ազանց ճոխ թագունհի,
Ահարկու զգեստիւք ծիրանի,
Կայ ի գրկիդ սարսափելի,
60 Տղայացեալ Տէրն ամէնի:

Ի յոտս քո անկեալ գոչեմ,
Ձայնիւ երգով աղաղակեմ,
Մեղուցելոյս գթալ հայցեմ,
Հարսնարանիդ գոլով սպասեմ:

65 Յնծովիւն բոլոր յաշխարհի,
Համայն ազանց քրիստոնէի,
Զքեզ ունիմ միջնորդ և բարի,
Յայժմ և աւուրն յապագայի:

էրազընթաց թիւ տումարի
70 Հազար հարիւր քսան և մի,
Ի հասպէկէ առն ախտէղի
Շարադրեցաւ ի քարտիսի:

65 Ձեռագրում՝ յաշխարհիս

69 Ձեռագրում՝ տումարիս

Արեկ, որ պաղչան մտնումք
 ու վարդ քաղեմք ծաղկած յայդին,
 Պիւլպիւլն ու տուտի ղումրին
 Եղանակեն կանանչ թփին,
 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
 հետ ճերմակ վարդին:

Գունդգուն ծաղկունքն Լիկալ
 աւետաբերք Եղեն պիւլպիւլին,
 5 Մանուշակ ու հաղրվարդ
 մատուցանեն կանանչ թփին,
 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
 հետ ճերմակ վարդին:

Ղարէնֆիլ շնորհատեսակ,
 դու նօնֆար ծաղիկ ծովային,
 Լեճվերտի սիւմպիւլ Հինտի,
 տիպ տենչալի կանանչ թփին,

Խ Ո Ր Ա Պ Ի Ր

Ա Նորին Խապէկէ ասացեալ B տաղ սիրոյ D Տաղ գեղեցիկ Եղանակով E Տաղ ի վերայ ծաղկանց և վարդի ԲԳԼ Տաղ ուրախութեան H Անխորագիր ու Տաղ դարնան

Բ Ն Ա Պ Ի Ր

1 I Արի, եկ m Ար եկ A պահճան B պաղջան CDգո մտնունք պաղջան ԲԼ մըտնումք պաղջան EH մտնումք բաղչեն CH քաղչենք ABCDEգHm ծաղկեցաւ BCDԲգHlm այդին E այդին

2 m Քաղցր ձայնիւ փխ Պիւլպիւլն ու տուտի ղումրին E Բլրուն H չիք տուտի D ահ կանանչ ԲԳԼ հա՛յ կանանչ (այստունետե կրկնակում միշտ այսպես)

3 A Յուրախանան D Ուրախանամք EH կանանչ թփին փխ ճերմակ վարդին ու հետ ճերմակ վարդին, հետ մեր սիրելեաց (այստունետե կրկնակում միշտ այսպես)

4 BԾԵԲգHm Գունդգոյն BCԲ ծաղկունք H ամէն ժողովեցան սիրով ի այդին փխ Լիկալ աւետաբերք Եղեն պիւլպիւլին I իջեալ փխ Լիկալ BCDEԲԳԼ աւետաբեր I մեր փխ Եղեն E Բլրուն ու պլպուլին

5 BD հաղրէվարդ EԲ հաղարվարդ ԳԼ հաղար վարդ CI մատուցանէր H մատուցին

6 H տողը չիք

7 A Ղարէնֆիլ BD Խարէնֆիլ E Ղարայֆիլ H Զարանֆիլ I ու փխ դու A նունուֆէր B նունաֆէր E նունայֆար H նինիֆար I նունուֆար ու 7—12 չիք

8 AD Լաճովերտի EH Լաճվարդի ԲԳ Լաճիւլերտի I Լաճովարդի AC ղիւմպիւլ EH սմպուլ H Հնդի տենչալին (H-ում տողը՝ 14-րդն է)

Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
հետ ճերմակ վարդին:

10 Շառաւիղ շիկնագունիկ
դու համաւփիւո ծաղկանց ամիրայն,
Խնկենի՝ լեառն զմասոյ,
շուշան հովտաց կանանչ թփին.
Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
հետ ճերմակ վարդին:

Նորատունկ նշդարենի
նախածաղիկ գուշակող դարնան,
Լիմոնի, նարնճէնի,
գունով ծիրան, կանանչ թփին.

15 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
հետ ճերմակ վարդին:

Նոնենիք զուգաշար,
մարդարտաշար, խիստ դարմանաղան,
Համն անուշ, հոտիկն անուշ,
քան զնուշն անուշ, կանանչ թփին.
Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
հետ ճերմակ վարդին:

Արտուտիկ ու կարկաշուն
կարմիր կաքաւ, դարնան ծիծրոնիկ,

9 H տողը չի՛

10 E շուկայգունիկ Բ շիկնագոյնեղ H շուկաշունիկ I շիկագունեղ D ամիրայ I ամենայն փխ ամիրայն

11 A Նոնի փխ Խնկենի I I Խնկենի (տողը՝ Տ-դդ է): լիւսին փխ լեառն C դմուռ D Բգլ զմասնայ H վիմոյ դու ա՛յ նման փխ զմասոյ, շուշան հովտաց C հոտով փխ հովտաց E հովտաց

12 H տողը չի՛

13 Բգ նշթարենի E գառան փխ գարնան

14 CH նարնճէնի E Բգլ կարմիր ծիծռան փխ գունով ծիրան H գուն ծիրանի ու կեռաս փխ գունով

16 ABDE Բգ Նոնենիք C չի՛ զուգաշար D զուտ շաքար փխ զուգաշար E զուտաշար H տողն սկզբից ԲԵԻ է (... աշար, խիստ զարմանաղան)

17 H Համտ B անոյշ D հոտիկն H հոտիկտ B անոյշ, քանց նոյշ Բգ զնուշ H կուշիկտ փխ զնուշն

19 EH Արտուտիկ E կարկանշող H կարգիշուն I կարկաշան ու կարկանշուն A կաղաւ B ծիծրոնակ E ԲԼ ու ծիծռոնակ H ծիծռոնայն

20 Սիրամարդ ոսկի թևով,
 Իտալոն թևավորով, կանանց թփին,
 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
 հետ ճերմակ վարդին:

Խորոտիկ ու լուս երես,
 աղվոր երես, տիպ արեգական,
 Բուրեղալ պետր լուսին,
 ծագեալ յայգին, կանանց թփին,
 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
 հետ ճերմակ վարդին:

25 Համօրէն ծաղկունքն ամէն
 ժողովեցան սիրով ի յայգին,
 Ըաշակեն զանուշ գինին
 ի թաւ շփին, կանանց թփին,
 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
 հետ ճերմակ վարդին:

Մեղեդիք և շարական,
 ձայնաւորօք տաղ Հոմերական,
 Պարարեալ քաղցր ձայնիւ
 Եղանակեն կանանց թփին,

30 Ուրախանան հետ կարմիր վարդին,
 հետ ճերմակ վարդին,
 հետ բարեկամաց:

20 EH ոսկէ ABCDE թևով փխ թևով Իզլ ոսկէթև (զ ոսկէթև) փխ ոսկի թևով
 H թևուն փխ թևով DI փետրով E թերրով H թէփուն Իզլ Եղանակեն հա՛յ կանանց

21 H տողը շիֆ

22 HI Խորոտիկ DԻզլ լոյս H լույս AI Երեսդ E յերես A ' աղվոր H աշունդ աղ-
 վոր փխ աղվոր երես I շիֆ աղվոր երես I տիպտ m 22—24 շիֆ

23 H Պորեղալ A զէտիր փխ պետր CDE պետիր H տիպ էր փխ պետր I պտուն A
 ծաղեղալ անգին փխ ծաղեղալ յայգին C և ի փխ ծաղեղալ EHI ծաղեղալ փխ ծաղեղալ
 BDEfghi ալգին

24 iI տողը շիֆ

25 DH շիֆ ամէն D շիֆ սիրով: շիֆ՝ ի և ի յայգին

26 A անուշ B զանուշ H երթան փխ ի թաւ CI ի ծառ փխ ի թաւ

28 ABH Մեղեղիկ C ու փխ և E շարական m ձայնաւորակ DԻզ անուշ համերակ
 փխ տաղ Հոմերական E համեղական փխ Հոմերական H համերական I 28—30 շիֆ

29 C շիֆ քաղցր ձայնիւ Եղանակեն m Եղանակեն քաղցր ձայնիւ

30 ABDEfghi շիֆ հետ բարեկամաց m մեր սիրեկաց փխ բարեկամաց

1. ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆԻՑ ԿՈՐՈԳՄԱՆ, ԱՍԱՑԵԱԼ
ՎԱՐԴԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ ԿԱՅԱՑԵՑՈՑ

Վերստին կազմեցաւ սուրբ Լկեղեցի,
Գեղեցիկ և բոլոր գումպէթաձևի,
Բարձրագոյն և պայծառ տաճար զովելի,
Տիրամայր Մարիամ սուրբ Աստուածածնի:

5 Արեթական տոհմէն Հայոց տումարի,
Հազար հարիւր և երեք թիւի,
Փամանակ վարդանայ Լպիսիսպոսի,
Նորոգեցաւ տաճարս սուրբ Աստուածածնի:

Բամից ժողովրդոց սուրբ Լուսաւորչի
10 Քահանայք, ժողովուրդք երիտասարդի,
Հաւասար քրիստոնեայք մարդկային ազգի,
Միաբան գատեցան ի սուրբ տաճարի:

Դրախտի նման պայծառ լուսափայլեացի
Նւ տաճարին նմանակ սուրբ Սողոմոնի,
15 Սրբոյն Յակոբայ վանք զլիապարի
Սուրբ Յարութեան նման յերեսազէմի:

Աստուածածին սուրբ կոյս, մայր աեառն Յիսուսի,
Հանապազ բարեխօս բոլոր աշխարհի,

Խոբագիր

AB Անխորադիր

Բնագիր

4 BC Աստուածածին

6 BC ՌՃ-ի և Գ թուին

10 B Քահանայի

15 C եւ սրբոյն B Սրբոյն և Յակոբայ C Ակոբայ

16 C երեսազէմի

- 20 Զեզ բարեխօս լինայ Որդւոյն միածնի
 եւ զձեզ պահեսցէ անասանելի:
- Նորոգեցաւ տաճարս որպէս աղանի,
 եւ սուրբ հոգին իջեալ աղանակերպի,
 Բազմեալ ի մէջ խորանի ի սուրբ սեղանի,
 Բաշխէ ուխտաւորացդ պարզեր Քրիստոսի:
- 25 Արդ աղաչեմ զքեզ, սուրբ Աստուածածին,
 Բարեխօսեա առ տէր Որդւոյդ միածնի,
 եւ փրկեսցէ զմեզ փորձանաց շարի,
 Այլեւ ազատեսցէ շարեաց վտանգի:
- 30 Յինն օր նախատօնակ ծննդեան Քրիստոսի
 եւ տօնախմբութիւն սրբուհոյ կուսի,
 Շնորհաբաշխութեան օրն կանգնող տաճարի,
 Զինչ գործեցեալ մեղքերն ջնջեալ մաքրեսցի:
- 35 Էջմիածնի նման ձայնիւ տաճարի,
 Այլեւ Մշու սուրբան սուրբ Կարապետի,
 Բարձր լեռնն Սեպուհ սուրբ Կուսաւորչի,
 Այլեւ Խնդրակատար սուրբ Աստուածածնի:
- Ամենասուրբ եւ կոյս, օրհնեալ թագուհի,
 Թագ եւ պարծանք ես դու ի մէջ աշխարհի,
 Վանորէից զուխ, այլ ուխտատեղի,
 40 Մայր եւ եկեղեցեաց բոլոր աշխարհի:
- Սրբոյ եւ Զարխափան սուրբ Աստուածածնի,
 Ու ռք ուխտ կատարէ ի սուրբ տաճարի,
 Խոյօք եւ զուարակօք անուշ մատաղնի՝
 Աստուած ննջեցելոց հոգւոյն ողորմի:
- 45 Այլեւ հերիսայիւ քաղցրաճաշակի,
 Զանազան կերակրոց հոգւոց մեռելի,

19 BC Որդւոյն

26 C Որդւոյն

32 B մեղք

43 B մատաղի

44 C հոգւոյն

45 AC հերիսայի C քաղցրահամ ճաշակ փխ քաղցրաճաշակի

46 C հոգոց

Որչափ չարիք որ կայ՝ շարն խափանի,
Անուամբն Չարխափան սուրբ Աստուածածնի:

Ցնծան, ուրախանան հողիք մեռելի,
50 Պաշտօն և պատարագ յորժամ կատարի,
Բարեկամք կենդանեաց և աղգականի,
Միոյն բիւրապատիկ հատուցում լինի:

Երանի այնոցիկ և սէր ունողի
Եւ հաղար Երանի տաճար շինողի,
55 Եւ ամենայն ժամի և պատարագի,
Եւ իւր հողին բարի կու յիշատակի:

Աւրն ծննդեան մարդոյ թէ բարի լինի,
Մինչև յետի օրն նա բարի ապրի,
Մարմնով ուրախութեան ի մէջ աշխարհի,
60 Հոգով արքայութեան ժառանգորդ լինի:

Կուսաւորեալ Հոգին պայծառափայլի,
Մէջ արդարոց սրբոց դասակից լինի,
Երանի այն մարդոյն, որ օրս հանդիպի
Եւ հաղար Երանի աւուրն ահեղի:

65 Եւ այլ ուխտատեղիք Պօղոս Պետրոսի,
Նման և Չարխափան Երաշխաւորի,
Միջնորդ ատենահաս և զօրվարի,
Հանապաղ միշտ բարեխօս բոլոր աշխարհի:

Բամեալ մանկունքս ամէն ի մէջ տաճարի,
70 Կալով աղաղակեմք բոլորով սրտի,
Հայցեմք ի Քրիստոսէ հաշտութիւն յերկրի
Եւ տայ խաղաղութիւն աստուած աշխարհի:

50 C որժամ

52 C հատուցումն

54 B Բ փխ հաղար

56 C բարիւ կու յիշատակի փխ բարի կու յիշատակի

60 C Հոգով

63 C մարդոյ B այս փխ որ

64 B Բ փխ հաղար

70 A բոլոր AB սրտին

- Գերագոյն և պայծառ տաճար պանծալի,
 Պարծանք ևս հաստատուն մեր Հայոց ազգի,
 75 Զքեզ ունիմք բարեխօս մայր տեառն Յիսուսի
 Եւ զմեզ դասեսցէ յիւր յաջակողմի:
- Սրբոյն Աստուածածնի՝ մայր տեառն Յիսուսի,
 Լալազին աղաչեմք յոյժ արտասուելի
 Եւ բարեխօս լինի Որդւոյն Միածնի,
 80 Ազատեսցէ զմեզ շարեաց վտանգի:
- Արդարադատն աստուած քաղցրացաւ յերկրի,
 Քաղաքի, Ժողովրդեան՝ մեր Հայոց ազգի,
 Ողորմութիւն իջաւ ի մէջ տաճարի,
 Ամրագոյն հաստատեաց սուրբ եկեղեցի:
- 85 Յայսուհետեւ մինչև ի յաւիտէնի,
 Պայծառ, հաստատ կենայ ի մէջ քաղաքի
 Եւ շինողաց հողոյն աստուած ողորմի,
 Բազում ողորմութիւն պարգքն տողի:
- Սիրոյ անմահ փեսին մայր Տեառն՝ տիրուհի,
 90 Զքեզ աղաչեմք մանկունքս ի մէջ Սիրնի,
 Լե՛ր բարեխօս առ Տէր աստուածն ամէնի
 Եւ փրկեսցէ զմեզ յաւուրն ահեղի:

73 B տաճարի

75 AC ունիմ

76 C իւր աջակողմի

79 C Որդոյն

80 C վտանկի

81 C Երկրի

87 C հողոյն

88 C տողի

90 AC մանկունք

2. ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԵՐԱՅ ԿԱՖԱՅՈՒ

Աստուած և Տէր ամենակալ
Զպաղատանս մեր ընկալ,
Օրհնեալ զժողովան որք են եկեալ,
Հսող բանիցդ ունին դրեալ:

5 Բարերար աստուած և հայրական,
Շնորհաց բաշխող որդւոց մարդկան,
Բաշխեալ զցօղղ ողորմութեան,
Սուրբ տաճարիս ժողովրդեան:

Գառն աստուծոյ և կենարար,
10 Հօր ծոցածին ծնունդ անճառ,
Օրհնեալ զժողովս միշտ անդադար,
Հարք և եղբարքս հաւասար:

Դու շնորհաբաշխ, Հոգիդ բղխման,
Տւող բարեաց ճշմարտութեան,
15 Տաս զպարզեւ ազգի մարդկան,
Եկեղեցւոյս ժողովրդեան:

Երրորդութիւնդ միասնական,
Աստուածութիւնդ անապական,
Դու օրհնեսցես զժողովս որ կան,
20 Ծերք ընդ տղայոց ամենեքեան:

Զի Արարիչն արարածոց,
Զհացն կենաց եւ քաղցելոց,
Տացէ՛ զձեզ հաց ընդ երկնայնոց,
Անմահական սեղան սրբոց:

Խ ո Ր ա ղ ի Ր

В Անխորադիր

Բ ն ա ղ ի Ր

3 В Օրհնես զժողովս

7 В Բաշխես

10 В անճառարար փխ ծնունդ անճառ

11 В Օրհնես

16 В Եկեղեցւոյս

19 А զժողովորդս փխ զժողովս

25 Էնն աստուած, որ ինքն տապ,
Հետ Մովսիսի յորժամ խօսեաց,
Մանանայիւ զնա կերակրեաց,
Մարմին, զարիւնն ձեզ պատրաստեաց:

Ընդ հաշտարար պատարագաց,
30 Կերակրեալիք ըստ արժանեաց,
Որք Քրիստոսի եք յուսացած,
Սրբէ՛ զձեզ, մաքրէ՛ մեղաց:

Թագաւորն թագաւորաց,
Փրկէ՛ զձեզ ի փորձանաց
35 Եւ ամենայն պատահարաց,
Յաներևոյթ շար թշնամեաց:

Ժողովրդապետն Յիսուս կոչեաց
Երկոտասան աշակերտաց,
Սուրբ վերնատունն պատարագեաց,
40 Արժան լինիք ի նոյն շնորհաց:

Ի սկզբանէ՛ Բանն աստուած,
Տէրն ողորմած է, զթած,
Ողորմեսցի Քրիստոս աստուած,
Զձեզ փրկեսցէ ի յանցանաց:

45 Կոյս ի շուռոյ բղխեալ Հօրէ,
Որդւոյն Հոգի միաւորէ,
Ազանակերպ դայ խնայէ,
Հոգւով, մարմնով զձեզ զարդարէ:

Խաչիալն աստուած պատարագի,
50 Խաղաղութիւն տայ աշխարհի,
Միջնորդութեամբ քահանայի,
Զեր թշնամիքն կործանի:

Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի,
Տրուպ Վարդանս յետնեալ կարգի,
55 Զայս օրհնութիւնս որ ասացի,
Ի վերայ Կաֆայու քաղաքի:

- Կարողութեամբ տեսան Յիսուսի
 Փրկչին մերոյ շնորհաբաշխի,
 Քաղցրիկ բառիւք շարադրեցի
 60 Վերայ օրհնեալ Հայոց աղօթի:
- Հոմերական տաղիւ շափի,
 Աղեսանօք Ղրումու երկրի,
 Տէրն արասցէ անդրդունելի
 Մինչ ի գալուստն Քրիստոսի:
- 65 Ձայնիւ մաղթեմ զՏէրն ամէնի,
 Զոր և տայ ձեզ անթիւ բարի,
 Ուստեւաց ձեր և դստերի,
 Մեծէ ի փոքր ընդ աղքատի:
- Ղամբարափայլ լուսափայլի,
 70 Տէրն փառօք զայ իջանի,
 Բազում զօրօք շրջապատի,
 Ձեզ պահապան: և հովանի:
- Ճանապարհորդ ձեր երամի,
 Յորժամ լինի ճանապարհի,
 75 Առաջնորդէ Տէրն բարի,
 Եւաղաղութեամբ զայ հասանի:
- Մեծ է աստուածն համայնի,
 Որ տուրս առատ տայ խնդրողի
 Եւ ձեր խնդիրքն ամենայնի
 80 Տէրն արասցէ ընդունելի:
- Յիսուս Քրիստոս՝ տէրն երկնային
 Հալածեսցէ զձեր թշնամին,
 Թէ՛ մարմնաւոր, թէ՛ անմարմին,
 Զիք դարձուցէ ձեր առաջի:

60 B Ի վերայ

65 B Տէրն

66 A Որ

70 A Տեսան փխ Տէրն

79 B ամէնի

84 B դարձած է զձեռ

85 նաւապետ՝ Տէր մեր Բարի,
Տաս նաւելոց հետք ուղղակի,
Առաջնորդես ընթացք շաւղի
եւ փրկեսցես ի վտանգի:

Շնորհատուն արարածոց,
90 Տալ զշնորհս օրհնեալ որդւոց,
Քահանայից, ժողովրդոց,
Մանկանց ձերոց և տղայոց:

Ողորմած աստուածն ամենի
եւ բազմք աշօք ի ձեզ հալի,
95 Իւր օրհնեալ աջն ձեզ հովանի,
Պահէ սրպէս բիր աղանի:

Չարչարանօք Տէրն ի խաչէ՞,
Որպէս ասաց աւաղակին.
Այսօր ընդ իս իցես գրախտին,
100 նոյնպէս կոչէ զձեզ ընդ նմին:
Պայծառացեալ Թաբօր լերին
Աստուածութիւնն լալանեաց նոցին,
Հանդերձ Մովսէս, Նդիային,
Պետրոս, Յակոբոս, Յոհաննին:

105 Զերմեռանդ սէրն աստուածային,
Ձեզ ծագեսցէ լոյսն երկնային,
Ի հանդերձեալ դատաստանին,
Լուսաւորէ զձեզ վերստին:

Ռահ լուսատուն արարածոց,
110 Զձեզ գասեսցէ ընդ արդարոց,
Պսակեսցէ հանդերձ սրբոց,
Ի միասին ննջեցելոց:

Սուրբ և աստուած արարչական
Պահէ զձեզ խաղաղութեան,

90 Բ որդոց

91 Բ ժողովրդոցդ

109 Բ լուսատունն

- 115 Ի դիշերի և ի տնջեան,
Անսիրոձ կենայք ի յաւիտեան:
- Վարդ անթառամ, ծառ պտղալի,
Աստուածային բուրաստանի,
Անմահութեան հոտն բուրի
- 120 Ի միջի ձերում հանդիսի:
- Տէրն տերանց հովանասցի,
Աջն օգնական ձեզ եղիցի,
Յորժամ երաշտութիւն լինի,
Բարձրէ ի ձերում դաւառի:
- 125 Բարունապետն մեր Յիսուս
Եւ ամ յամէ մայիս ամսոյս
Անդաստանացդ և արտերուս,
Երկնից ցօղ տայ և երկրի բոյս:
- Յնծութիւն, ուրախութիւն,
130 Յերկրի ձերում խաղաղութիւն
Եւ ամենայն բուսոց, տնկոց
Տէրն տացէ աճողութիւն:
- Իւանդաց ձեր և տկարաց
Եւ այլ պէս-պէս ցաւագարաց,
- 135 Բժշկեսցէ Քրիստոս աստուած,
Ազատեսցէ այսահարաց:
- Փափագանօք, ուրախութեամբ,
Վայլելսջիք ամենեւեան
Եւ յետ յաստեացս ելանելոյ,
- 140 Ժառանգեսջիք արքայութեան:
- Քրիստոսի յուսացողին,
Փութով առնու զիւր խնդրելին,
Մէք անարժան գոլով յուսաք,
Աւարտեցաք Այբնէ Քէնին:

132 B աջողութիւն

133 B Իւանդացդ

136 B այսահարացդ

139 B աստեացս

145 Վարդան գերիս յիշէր ի Տէր,
Արժանաւոր յաղօթս ձեր
Եւ դուք յիշէք յաստուծոյն մեր,
Յարքայութիւն ելնէք ի վեր:

3. ՏԱՂ ՎԱՐԴԻ Ի ՎԱՐԴԱՆ ԱԲԵՂԱՅԷ ԱՍՍՅԵԱԼ

Վարդն է բացուէր առաւօտեան գոյնզգոյն,
Հոտն բուրէր անմահութեան զօրն ի բուն,
Խիստ գեղեցիկ, նման ծաղկի նոնենոյն.
Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
5 Խիստ ալրեցայ ես քո հոտոյն,
Մի՛ լափիր, վարդ:
Առաւօտեան ժամուն ելայ հալեցայ,
Յորժամ տեսայ վարդն բացուած, զուարճացայ,
Խիստ անուշահոտութենէդ զմայլեցայ.
10 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
Խիստ ալրեցայ ես քո հոտոյն,
Մի՛ լափիր, վարդ:

Բամից հանուրց ազգաց ի մէջ ծաղկունաց,

145 B յիշելի

148 B Արքայութեան: ելանէք

Խ ո Ր ա գ ի Ր

A Վարդանայ վարդապետի CDգծ Անխորագիր E Տաղ ի վերայ վարդի ասա Բ
Վարդ H Տաղ ի վերայ վարդի, ասացեալ Վարդան պարոնսէրի

Բ ն ա դ ի Ր

1 E չիք է ծ էր BD բացվեր ծ բացուեալ ADf առաւօտուն B գունզգուն Բ գոյն
զգոյն ծ առաւօտեան փխ գոյնզգոյն

2 ծ զանմահութեան զօրն

3 D ծաղիկի ծ ծաղկանց ACf նոնենոյն, նոնենոյն գ նոնենոյն ծ նոնենոյն

5 DEգ հոտուն H հոտոյդ ծ Զանապական զանուշ հոտոդ կու զայ փխ 5 և 6-րդ տո-
դերի B 5—6 չիք (միշտ այսպես)

6 H թափիր փխ լափիր Cf—ում առից հետո մեկ հալեյլալ տող՝

Խիստ ալրեցայ ես քո սիրուն (այստմեան միշտ այսպես)

7 Բ առաւօտուն

8 H Որժամ BH տեսի AC վարդ BDEգH դրեզ փխ վարդն ծ ուրախացայ փխ
վարդն բացուած Cf բացուած E զուարճացայ

9 BDEգ Քո փխ Խիստ ACf զմայլեցայ, զմայլեցայ

13 H ի մէջ ազգաց ծ 13—24 չիք

Կերագոյն վարդ, դու ցանկալի ես մանկանց,
 15 Մի՛ սլակասիր միշտ հանապաղ իմ ձեռաց.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:

Դու բարունակ պայծառ ե ծիրանագոյն,
 20 Բուրաստանաց մէջն փայլես ասողագոյն,
 Իմ գեղեցիկ, անուշահոտ, կարմրագոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:

Առաւօտուն հողմն հնչէր մեղմագոյն,
 Պուլպուլ ձագունն գայր իջնոյր մէջ այգոյն,
 Քաղցրիկ խօսէր, ուրախանայր հետ վարդոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ ես քո հոտոյն,
 30 Մի՛ լափիր, վարդ:

Նոր առաւօտ արեգական ծագելոյն,
 Յայնժամ ի շուրջ դալով մէջն վարդենոյն,
 Նղանակօք շարադրեցի քաղցրագոյն.

14 B բաղմաց փխ մանկանց H մարդկանց փխ մանկանց

15 ACf վարդ փխ միշտ B յիմ

20 H բուրաստանեաց BCEf փայլիս

21 Dq իմ սիրեկան, անուշահոտ ACf-ում մեկ հալեկալ սող.

վարդ սիրական, անուշահոտ կարմրագոյն

25 Bδ Առաւօտան δ հողմ փխ հողմ f փչէր փխ հնչէր δ հնչեաց

26 BDEqIIδ Պիւլպիւլ: հաւիկն (II հաւուկն δ հաւն) փխ ձագունն qδ վայր (δ այր) փխ գայր δ իջանէր Af վարդոյն փխ այգոյն B յագոյն Dq այգոյն E այգուն δ բարձրացին փխ այգոյն ACf-ում մեկ հալեկալ տող.

Պըլպուլ հաւիկն գայր իջնոյր մէջ այգոյն

27 δ Քաղցր BCEf 'ւ ուրախանայր δ ուրախ լինէր յետ իւր վարդին փխ ուրախանայր հետ վարդոյն AC հետ վարդոյն, հետ վարդոյն

31 ACE ծագելուն δ 31—33 փխ ամի ես

Առաւօտեան քաղցր ե անուշ հովերն,

Մեղմով հնչեն մերձեալ դժփոյդ բովերն,

Արդ ծածանին աշացս լցեալ ծովերն:

32 H Այնժամ: ի մէջ

33 AC քաղցրագոյն, քաղցրագոյն

- 35 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ հս քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
- Ի հասանել Լորտրդի ճաշու ժամուն,
 Կրկին անգամ ընթացայ մէջ կոկոնուն,
 Վարդ քաղելով ոչ յաղեցայ ի հոտոյն.
- 40 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ հս քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
- Էր ժամանակն հասարակ աւուր տօթոյն,
 Վարդ թփենոյդ ներքե կդէ քաղցր ի քուն,
 45 Վարդ, թափեցար ի վերայ սրտիս բաղմազոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ հս քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
- Աղուորիկ վարդ, կու բուսանիս մէջ փշոյն,
 50 Աղուոր մանկաիք դան ժողովին քս ճղոյն,
 Ձեռնին ծակոտես որպէս վէտ հերուն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աշրեցայ հս քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
- 55 Սրտովս յօժար զքեզ գովեմ, վարդ սիրուն,
 Սիրելի, նաղելի, սլատուականազոյն,
 Որչափ գովեմ արժանի ես բաղմազոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,

37 B յերրորդիւ ժամոյն Տ 37—103 շիֆ

38 AC կոկոնուն, կոկոնուն BDEq կոկոնոյն H կոկոնին

39 H աղեցայ

42-ից քնսո BII ունեն հս.

Էրանի քեզ անուշահոտ կարմիր վարդ,
 Բազում սիրով ցանկայ քեզ ամենայն մարդ,
 Դու գեղեցիկ ե բաղձալի, գունով զուարթ:

43—103 BDEq շիֆ

45 H ի վրայ AC բաղմազոյն, բաղմազոյն

50 Cf ժողովեն

51 A Ձեռունին

57 AC բաղմազոյն, բաղմազոյն

- 60 Խիստ աչքեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
 Այլև բաղմեալ, եղբարք, ի շուրջ սեղանոյն,
 Ի միասին հրճութիմք ի վերայ վարդոյն,
 Դրախտէն բնծայ բերեալ հօրն մեր նախնոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 65 Խիստ աչքեցայ ես քո հոտոյն
 Մի՛ լափիր, վարդ:
 Յնծան մանկտիք, սրախանան քո տեսոյն,
 Առեալ միմեանց մատուցանեն սիրելոյն,
 Այլ առաւել սիրով լցեալ աւելնուն.
 70 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աչքեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
 Ես թմբեցայ վարդի յանուշահոտոյն,
 Զինչ խօսեցայ՝ անգէտ և յիմարագոյն,
 75 Որն մարմնոյ, որն հոգեորագոյն,
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աչքեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:
 Այլև մանկտիք, որք էք ինձ եղբայրագոյն,
 80 Յորժամ կարդայք, զիս յիշեցէք ձեր հոգոյն,
 Հալը մեղան մի խնայէք ձեր արեուն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աչքեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:

61 Ի եղբայրք

63 Ի չիք մեր

68 Ա սիրելոյն

69 Ա աւելնուն, աւելնուն

73 ԱՇԻՀ անուշահոտոյն

75 Ա հոգեորագոյն, հոգեորագոյն

80 Ի Որժամ Ա հոգոյն

81 Ի արեուն

- 85 Լինիմ կարօտ, մնամ փափազ քո տեսոյն,
 Վա՛րդ, պակասեալ լինիս ի մէջ փշկնոյն,
 Եւ զիս թողուս խեղճ, ողորմուկ, տրտմագոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աչրեցայ ես քո հոտոյն,
- 90 Մի՛ լափիր, վարդ:
- Քո ժամանակն պիտէր խիստ երկարագոյն,
 Որ զուարճացեալ լինայի քո հոտոյն,
 Գոհութիւն, փառք տայի ստեղծող աստծոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աչրեցայ ես քո հոտոյն,
- 95 Մի՛ լափիր, վարդ:
- Սա յարմարեալ թուականի մեծ Հայոյն,
 Հազար հարիւր ութերորդ աւելորդոյն,
 Ճանապարհին յերեսաղէմայ գալոյն,
 100 Արեւդայի ծոյլ Վարդան անուանելոյն.
 Մի՛ թափիր, վարդ, մի՛ թափիր,
 Խիստ աչրեցայ ես քո հոտոյն,
 Մի՛ լափիր, վարդ:

4. * *

*

- Վարդ, անթառամ ծաղկի նման կու փայլես,
 Լուսաւորչի մեծի յաթոռ բաղմեալ ես,
 Հայաստանեաց հանուրց հայր կոչեցեալ ես,
 Անուշ հոտով բոլոր գաշխարհս լցուցես:
- 5 Անմահութեան հոտոյն զու միշտ բուրեսցես,
 Յորժամ ի սրբութիւն սրբոց մտանես,
 Քաղցրիկ խօսակցութեամբ խորհուրդ կատարես,
 Տէր փրկչին մերոյ ղմեղ քաղցրացուցես:

85 Ի փափաք

87 ՏԻԻ՝ւ ողորմուկ Ա տրտմագոյն, տրտմագոյն

93 Ա գոհութեան ԱՄԻ աստուծոյն, աստուծոյն

97 ՏԻԻ Հայուն

99 ք գալուն

- 10 Բամից հայրապետաց պետ անուանեալ էս,
 Հրամանաւ աստուծոյ՝ զլուխ կարգեալ էս,
 Զիւղ օծութեան նիւթոյն հսկմամբ պաշտեսցես,
 Մինչև ի ծագս երկրի պայծառացուցես:
- 15 Գու բարունակ պայծառ և բուրաստան էս,
 Գեղեցիկ, վայելուշ, ծաղկեալ դրախտ էս,
 Դիմեալ քեզ խնդրողաց՝ դու միշտ պարգևես,
 Յորդառատ վտակօր պասքեալ արբուցես:
- 20 Աշակերտեալ մանկունք յոլով ժողովես,
 Առաքելանման շնորհօք զարդարես,
 Փշմամբ Եղիսէի հոգի սուրբ շնորհես,
 Բազմաց հոգով մեռեալք կենդանացուցես:
- 25 Նայիս մեզ քաղցր աչօք՝ վերատեսուշ էս,
 Տեսանելով զքաղցեալք՝ բանիւ կերակրես,
 Զորրոց, զայրի տնանկաց նախախնամեսցես,
 Լուսեղէն պատմութեանք մերկեալք զգեսցուցես:
- 30 Ակունք երկոտասան ի քէն բուսուցես,
 Տեսակ զանազանեալ լուսափայլեսցես,
 Հայցմամբ փափազողաց շնորհեալ բաշխեսցես,
 Յոգուց խաւարելոց լուսազարդեսցես:
- 35 Բազմագոյն զաւակօք հաւու նման էս,
 Շնորհօք հոգւոյն սրբոյ կաթամբ կերակրես,
 Լուսափայլ փետուրով ձագ թուցանիցես,
 Խառնեալ զմեզ ընդ նոսին միաւորեսցես:
- 40 Ես առ քեզ պաղատիմ, դու ինձ լուիցես,
 Հայրական խնամով զիղձս իմ լցուցես,
 Օրհնեալ սուրբ բերանովդ զմեզ միշտ օրհնեսցես,
 Նախախնամութեան դութդ առ մեզ առաքես:
- Դօղեալ եմ սրտաբեկ, ծառայ քո եմ էս,
 Որդի եմ անառակ, մոլորեալ եմ էս,
 Խոնարհեալ անկանիմ զարշապարիդ էս,
 40 Երես անկեալ գետնի, որ միշտ կոխեսցես:
- Ա՛յ իմ ծնօղ հոգեւոր, լուցեալ զամբար էս,
 Անշէջանիկ լոյսդ պարունակեալ էս,

կաւարկեց մարդկան լուսաւորեսցես
եւ դու իմանալի լուսոյն ժառանգես:

- 45 Յայժմոյս մեղա գոչեմ, անցատոր եմ ես,
Արտաստաթոր աշօք լալական եմ ես,
Մոխրաթաւ ժտեալ աղաղակեմ ես,
Չունիմ ճար և հնար բացի բէն և ես:

5. ՂՐՈՒՄՈՒ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻ ՎԱՆՈՒՑՆ,
ՎԱՐԴԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՍՍՅԵԱՒ,

Վարդապետն Յիսուս, աստուածն համայնի
եւ տայ խնդրողաց շնորհաբաշխ հոգի,
Որ և պարզեցաւ բարունապետի,
Յովաննէս անուն էր, Սերաստացի:

- 5 Առեալ զսուրբ նշանն, բերեալ ի յերկրի,
Էսկի Ղրումու, որ Սուրխաթ կոչի,
Դէմ հարաւային և լեռնամիջի
եւ անդ շինեցաւ սուրբ եկեղեցի:

- Բամից զուարթնոց է ցանկալի
10 Եւ գեղեցկաշէն նման դրախտի,
Այլ ուխտատեղիք մարդկային աղզի,
Փառք և պատուական, պարծանք աշխարհի:

- Դու ես ապաստան Ղրումու Կաֆայի,
Ղարասու կոչեալ, բուրաստանօք լի,
15 Այլ արքայանիստ Պահչիսարայի,
Դաշտաձև յերկրին օրհնեալ Կեղղովի:

Խ ո Ր ա գ ի Ր

AB Անխորագիր C Տաղ ասացեալ ի վերայ վանքին Ղրիմայ, Վարդան եպիսկոպոսէ:

Բ ն ա գ ի Ր

4 C Յովաննէս D Ովաննէս

6 AB Ղըրըմու C Ղրիմու: Սուրղաթ

8 ACD կաղմեցաւ փխ շինեցաւ C նշան փրկչի փխ եկեղեցի

9 C Բամեալ փխ Բամից: զուարթնոց է նա ցանկալի

13 CD Ղրմու

14 B կոչեցեալ փխ կոչեալ

15 AB Պահչասարայի

16 BC երկրին B Կեղղովի C Կեղղովի

- Այլև շրջակայ մօտ գեղօրէի,
Գլուխ ևս կարգեալ և վանօրէի,
Պահապան կենաս ամենայն երկրի,
20 Ինձ անարժանիս Վարդան ծառայի:
- Նարդոս և քրքում, հոտ պալատանի,
Տաշխ և կինամոն և այլ ծխելի,
Խունկ անուշահոտ միշտ ի քէն բուրի,
Քառաթև նշան և դարմանալի:
- 25 Ի տաճար փառաց վերնոյն Սիովնի,
Հինգ խորան կաղմեալ և է հրաշալի,
Գեղեցիկ զումբէթ և ութանկիւնի,
Լուսամուտն չորսթև՝ նման խաչի:
- է երկաթագիր բոլոր գումբէթի,
30 Անուն շինողի և թուականի,
Մարմնոյ ծննդեան փրկչին Քրիստոսի,
Հազար եռհարիւր չիսուն և ութի:
- Այ իմ աննման սուրբ Էկեղեցի,
Երիս բարձրագոյն ինն աստիճանի,
35 Բնակեալք հրեշտակօք հաղարք և բիրի,
Հանապաղ աստուած կու փառաւորի:
- Սրբութիւն սրբոց, ոյ մատուցանի,
Պաշտօն, պատարագ յորժամ կատարի,
Սուրբ հոգին շնորհօք ի քեզ իջանի,
40 Բաշխէ խնդրողաց առատ և ձրի:

22 D ծխանելի փխ ալլ ծխելի

25 C Սիօնի

27 BCD գումպէթ BC անկիւնի փխ ութանկիւնէ

28 C Լուսամուտն Լ

29 BCD գումպէթի

31 C Յիսուսի փխ Քրիստոսի

33 C չեկեղեցի

35 C Բնակեալ D փիրի

36 C փառաբանի փխ փառաւորի

38 D որժամ

39 D շնորհք

Այլև աննման տաճար դռվելի,
 Որպէս նմանակ Սողոմոն տաճարի,
 Սրբոյն Յակոբայ և գլխադրի,
 Հայոց վանք կոչեալ, օթեան տեղի:

45 Յնծայ, զուարճանայ սիրտ զքեզ տեսնողի
 Եւ փափազն առնու յԵրուսաղէմի,
 Այլ Մշու սուլթան սուրբ Կարապետի,
 Ամէնուն կարօտն ի քե կատարի:

Ես անարգ ծառայս յետեալ ծառայի,
 50 Յիմարեալ մտօք զովասանքդ ասի,
 Որչափ որ գովեմ աւարտ ոչ ունի,
 Եղբարք իմ, լերուք անմեղադրելի:

Աստուած ողորմի հողոյն շինողի,
 Յովաննէս անուն սուրբ վարդապետի,
 55 Զիս ի միասին ուլ որ յիշեսցի,
 Խնդրեմ յաստուծոյ՝ յինքն յիշեալ լինի:

Լցուեալ թուականի Հայոց տումարի,
 Հազար և հարիւր քսան և հնգի,
 Առ ոտն սրբոյն՝ վանքն Աստուածածնի,
 60 Վանուց Սուրբ խաչին զովքերն ասացի:

45 D քեզ

46 B փափազն C Երուսաղէմի

49 D ետեալ

52 D անմեղաթրելի

53 CD հողոյն

54 D Ուլաննէս

56 C Խնդրէ D Խնդրեմք

57 C շիւ Լցուեալ թուականի D Լցեալ

58 C Ի յարարարդի փխ Հազար և հարիւր

59 C Ի յառ ոտն B սրբոյ AD վանք

60 D խաչի B զովսանքերն C զովքիր

երթամ, չի կենամ ի հոս,
 ուր երթամ՝ հոն ալ չի կենամ,
 երթամ ի Հոռոմն, ի վայր
 վտարիմ, այլ ըսկի չի գամ:

Թէ գան ու զիմ տեղն ասեն՝
 նա հեռու էմ, այլ հեռանամ,
 Թէ գան Տիրամայրն ասեն՝
 նա զնձիլն իմ կտրեմ ու գամ:

5 Այնչափ գամ, նստիմ տեղին քո,
 ասեմ մեղայ և շատ լամ:
 Եւ իմ դառնացեալ անձինս
 եղուկ ու հազար վայ տամ:

Բազում անօրէնութիւնս
 խոստովանիլ կամենամ
 Եւ իմ շարաշար մեղացս
 զղջալով շուտ դարձ գամ:

Բարեկամաց, ընտանեաց,
 մեծու-փոքրու հաշտենամ

10 Եւ ի մեծամեծ մեղացս
 աղատիլ՝ թեթեանամ:

Վերջք ի թոշակ սրբութեան
 հասանել արժանանամ
 Եւ իմ ստեղծոր աստուծոյս
 գոհութիւն, հազար փառք տամ:

Այնուհետեւ նեղութիւնս
 չետ ձգելով մոռանամ,
 Աստուածային հրամանաւ
 գերեզմանիս մօտնամ,

10 Անագրում՝ իմ փխ ի

12 Անագրում՝ Թ փխ հազար

- 15 Մարդու աչք վատ չտակելով,
մոմի նման կակղանամ,
Հողու հաւասար նմանելով
կոխեն ու անցնեն՝ դուրանամ:
- Յորժամ զհոգիս աւանդեմ,
մարմնով սարսափմամբ դողամ,
կալագին պաղատանօր
դէմ առ աստուած բնյանամ,
- Հանդերձ հրեշտակօր սրբովք
զհոգիս իւր տիրոջն տամ,
20 Խնդրեմ անտես չառնելով
խառնել բնդ տրդարոցն երամն:
- Բազում ժամանակ հոգովս
աստուծոյ հրամանին կենամ,
Մինչ ի գալուստն Քրիստոսի
սուրբ տեսկան արժանանամ,
- Իւր յաջակողմեան դասուն
դասակից առնէ յարածամ,
Յախտեանս յախտենից ցնծամ,
բերկրիմ, զուարճանամ:
- 25 Յորժամ յողբերս ասացի
էր իմ հասակս ուխտուն ամ,
Հասուցանող ստեղծողին
զոհանալով շատ փառք տամ,
- Ի թվականիս մեծ Հայոց
հազար հարիւր բառասուն յամ,
Զձեզ աղաչեմ հարբ, յեղբարբ,
կարդայր, ինձ ողորմիս տայր:

25 Անագրում՝ 2 փխ ութսուն

26 Անագրում՝ զոհվանալով

27 Անագրում՝ ԹՃԽ փխ հազար հարիւր բառասուն

7. ՎԱՍՆ ԱԻԵՐՄԱՆՆ ՍՈՒՐԸ ԱՆՆԱՅԻ ՎԱՆԻՑՆ ԵՒ ՎԵՐԱՏԻՆ
ՆՈՐՈԳՄԱՆ, ԱՍԱՑԵԱԼ ՎԱՐԳԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ

Վարդան Կախկոպոս, ծառայ Քրիստոսի,
Պատմեմ ձեզ Եփրեկեացի Կղարբ իմ բարի,
Յաղագս աւերովեան վանք սուրբ Աննայի,
Այնչափ տւեր կեցաւ քառասուն տարի:

5 Աստուած յանկարծակի այց տրար բարի
եւ սուրբ հոգին իջեալ ի մէջ տաճարի,
Շնորհեաց ողորմութիւն մեր Հայոց ազգի,
Բարի ժողովրդաց սուրբ Լուսաւորչի:

Բամից պաշտօնէից դասք քահանայի,
10 Մերոց և տղայոց, երիտասարդի,
Միաբան դատողաց աշխատաւորի,
Ամենեցուն վարձքերն բարին կատարի:

Դրախտի նման փայլուն սուրբ կկեղեցի
եւ որպէս նմանակ յերուսաղէմի,
15 եւ երանի աշացն պայծառ տեսնողի,
Հաւար երանի տաճարս շինողի:

Արեգական նման լոյսդ ի քէն ծագի,
Պայծառացեալ լուսով ի մէջ տաճարի,
Անմահութեան հոտն միշտ ի քէն բուրի,
20 Ուխտաւորաց սիրտն փառաւորեսցի:

Նահատակ ես և սուրբ, Պարոն Լոյս բարի,
Պայծառ ես դու լուսով ի մէջ տաճարի,
Միշտ բարեխօսեալ ի քէն ինդրողի
եւ ինձ արժանի Վարդան ծառայի:

25 Ա՛յ իմ լուսապայծառ սուրբ կկեղեցի,
Որպէս նմանակ Պօղոս-Պետրոսի,

Խ Ր ա գ ի Ր

AB Անխորագիր

Բ Ն ա գ ի Ր

15 BC տեսողի

16 AC երանութիւն տաճար

23 C եւ միշտ

26 BC և նմանակ

Սուրբ գերեզման մէջդ է նոր նահատակի
Եւ բարեխօս լինիս մեր Հայոց զարմի:

- Յայտուհետեւ մինչ ի յաւիտենի,
30 Հաստատ, պայծառ կենայ ի մէջ քաղաքի
Եւ շինողաց հոգւոյն աստուած ողորմի,
Բաղում ողորմութիւն պարգեք տողի:

- Էջմիածնի նման տաճար գովելի
Եւ նմանակ ուխտին սուրբ Կարապետի,
35 Որպէս գերեզմանին սուրբ Լուսաւորչի,
Ամենեցուն կարօտն ի քե կատարի:

- Այլեւ նման էս դու յերուսաղէմի
Գլխադրի սուրբ Յակոբայ մեր Հայոց վանքի
Եւ տաճարի նման սուրբ Սողոմոնի,
40 Ուխտաւորաց փափագն քե միշտ կատարի:

Սրբութիւն և սրբոց որ մատուցանի,
Պաշտօն և պատարագ յորժամ կատարի
Եւ զօրքն յերկնից իջեալ հաղարք հաղարի
Եւ փառաւորեսցեն ի մէջ տաճարի:

- Արեգական նման, որպէս գերարփի,
45 Նմանակ փայլեսցէ վանուց սուրբ խաչի,
Ուխտաւորքն եկեսցեն երամք երամի,
Փոխարէն առնուցուն պարգեք Քրիստոսի:

- Յնծայ, ուրախանայ, զուարճացեալ բերկրի,
50 Տիրամայր Մարիամ իւր մօրն Աննայի,
Հանապաղ օգնական լինի ծնօղի
Եւ տայ ուխտաւորաց բիւր հաղար բարի:

29 Ը մինչև յաւիտեն

31 Ը հոգոյն

32 Ը պարգեք

34 Ը ուխտի ԱՇ Կարապետին

35 Ը Լուսաւորչին

36 Ը ի քէն

40 Ը փափագն

42 Ը որժամ

43 ԱՇ դօրք

48 Ը պարգեք

Երանի Յովակիմայ և սուրբ Աննայի,
Օրհնեալ ընտրեալ զառակ ստացան երկրի,
55 Սովաւ լուսաւորեցան բոլոր աշխարհի,
Ազատեցան ձեռացն սատանայի:

Այլ և ծնաւ Յիսուս միածին որդի,
Թոռն Յովակիմայ և սուրբ Աննայի,
24 Իրկեսցէ զմեզ մեղաց վտանգի,
60 Կրկին ազատեսցէ Մարանաթալի:

Լուարուք, իմաստունք եղբարք իմ բարի,
Ձեզ ԽՈՆՃԱ մատուցի հայոց թուականի,
Աւուրն ութերորդի սեպտեմբեր ամսի,
Օծումն եղև սրբոյ փառաց տաճարի:

59 AB զձեզ փխ զմեզ

60 B Մարնաթայի

62 C Թվականի

64 B սրբոց

1. ԴԱՐՁԵԱԼ Ի ՎԵՐԱՅ ԽԱՍՊԷԿ ՔԱՀԱՆԱՅԻ, ՈՐ ՓՈԽԵՑԱԽ
ԱՌ ԲՐԻՍՏՈՍ, ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ՅՈՎԱՆՆԷՍ ԿԱՖԱՅԵՑԻՈՅ

Ի սուգ կոծոյ, ողբոյ դառն աղէտագոյն,
Եւ ձայն լալեաց հեծեաց, յոր կայր սաստկագոյն,
Հնչեաց յերկրէ մերմէ կսկիծ ոյժգնագոյն,
Վասն մահուան մեծի առքն իմաստնոյն:

5 Յամենայն տեսակաւ զի զարդարեալ էր,
Հոգւոյ սրբոյ շնորհօքն նա լցեալ էր,
Լցեալ որակ-որակ առատացեալ էր
Եւ մերձեցեալն առ ինքն ոչ անտես առնէր:

Ունէր դրանս ծածուկ ի խորին մտաց.

10 Եւ յայտնէր վարժապէս ախորժ տգիտաց,
Հարկիւ բացեաց առնէր զգին մարգարտաց,
Վաճառականն խաւապէկ՝ ցանկալին բազմաց:

Վարդապետաց յաւէտ նա էր խրատիչ,
Ստահակաց սաստոռ ի մխիթարիչ,

15 Իսկ հերձուածողացն էր պապանձեցուցիչ,
Զեկեալս նոր յուղղութիւն նոցա ընդունիչ:

Ասեմ զբնածին միտքն սխրալոյն,
Գովեմ զերանաշնորհ ձեռքն ըղձալոյն,
Զարմանամ ընդ բարբառ օրհնեալ բիրանոյն,

20 Գոհութիւն յարազտարճ զարգարողին զնոյն:

Նման էր յառաջնոց հարցն իրաւապէս,
Ընդ բնաւիւք ձեռովք անսխալապէս,

Խորագիր — Զեկագրում՝... ասաց է ի Ովաննիէ Կաֆայեցոյ

3 Զեկագրում՝ ոյժգնագոյն

10 Զեկագրում՝ աշաներ

Քանզի զտարակուսանս ի դրոց պէսպէս,
Առ ժամայն լուծանէր նա տարազրապէս:

- 25 Նա, որ ասաց Քրիստոս յԱւետարանին,
Յաղագս ընտրելոցն աւուրքն կարճեսցին,
Եկեալ կատարեցաւ ի վերայ նորին,
Զի վաթսուն և վեց էր Եղանելին:

- Ի անեղ բանին Հօր նա պիտոյացաւ,
30 Վասն այնորիկ յերկրէ յերկինս կոչեցաւ,
Զի ընդ քահանայից սրբոց դասեցաւ,
Սպասու գոլ փառաց Տեառն արժանացաւ:

- Սորա հանգոյն աշլուստ որ ոչ գտանի,
Ի մէջ բաբունեաց և մենաստանի,
35 Քանզի ամենեցուն նա էր պիտանի,
Փիլիսոփայն ներհուն, քահանան արի:

- Եղեր այսօր գիր ի վերոյ սրբութեան,
Շինեալ անուն կուսին՝ մօրն անապական,
Քեզ տայցեն Երանի մինչև յաւիտեան,
40 Թէ գտցես զքեզ հովիւող, դու ալ նորա նման:

Եղև վաղճան մերոյ քաջ հռետորին,
Ի շրջանիս Հայոց հաղար հարիւրին,
Ընդ իւր շարածագեալ երեսուն հնդին,
Ամսեան հոկտեմբերի էր քսան և իննին:

2. ԽԱՂ ԱՍՍՅԵԱԼ ԿԱՖԱՅԵՑՈՅ

Յոյժ ցնծացեալ բերկրիմ կատարեալ սիրով,
Վասն ամէնայն բարութեանց Տեառն, որ մեր է,
Գոհութիւն աստուծոյ սրտիւ բողբոլով,
Զի պայծառ, պարզ և լոյս հաղարն, որ մեր է:

- 5 Ունիմք յոյս հաստատուն կայացեալ անխախտ,
Զոր որ սկսեալ սրբէ զսկզբնականն ախտ,
Այն է քրիստոնէյիցս աստուածաշնորհ բախտ,
Աւաղանն է մաքուր և դրոշմն, որ մեր է:

25 Զեռագրում՝ Աւետարանին

42 Զեռագրում՝ ՌՃ փլս հաղար հարիւրին

43 Զեռագրում՝ Լ և Ե-ին փլս երեսուն հնդին

- Վերապատուեալ խորանս սրբոց սեղանին,
 10 Համանման է վէրին ահաւոր բեմին,
 Անդ զէնաւ դառն անմեղ բեկումամբ փայտին,
 Պարծիմք պատարագաւ հաղորդն, որ մեր է:
- Անսահման ի ծովէն ջուր քառաւտակ,
 Բղխեալ արբուցանէ զմեղ առհասարակ,
 15 Եռեալք յակամբ բաղմաւ հրաշագործ պսակ,
 Աւետարանն է սուրբ և խաչն, որ մեր է:
- Նազարէթ աջ եկեալ պետն Գարբիէլ,
 Աւետեաց սրբուհոյն զտէրն իմ Մանուէլ,
 Ծնեալն ի քէն անմահ տիրէ զԽորայէլ,
 20 Հոգով, մարմնով Յիսուս երկու մայր, որ մեր է:
- Ի նմանէ ելից զթերին մարդարէական,
 Համբերելով խաչի մահու և թաղման,
 Յարեաւ և հանբարձաւ, զայ անդ միւս անդամ,
 Երանի մեղ լոյս գերեզմանն, որ մեր է:
- 25 Սրովբէաճէմ տեղին հաշեալն յաստուծոյ,
 Որ լոյսով հաքմարեալ ցուցաւ Հոր մերոյ
 Եւ նա դեղմամբ շինեաց զտաճար մեծարգոյ,
 Կաթուղիկէն էջմիածինն, որ մեր է:
- Է անդ աստուածային դործ զարմանալի,
 30 Հրաշ գերահանդէս յոյժ փափագելի,
 Զի ծաղկունքն թարց հրոյ եփեալ իւղ լինի՝
 Աջով լոյսաւորչին մեռօնն, որ մեր է:
- Էրանի հանապաղ մեր Հայոց աղգին,
 Լոյսն է լոյսաւորչին, վայ ուրաջողին,
 25 Որդիս տէր Գէորգեայ Լեւոյ թուվականին,
 Խնդամք արքայութիւն վէրինն, որ մեր է:

10 Ձեռագրում՝ ահայոր

20 Ձեռագրում՝ Բ փխ երկու

3. Ի ՎԵՐԱՅ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԱՍԱՑԵԱԼ
ԿԱՖԱՅԵՑԻՈՅ ԸՍՏ ԱՆՈՒԱՆ ՏԱՆՑ

Ի վերայ աշխարհիս երեք իրք են վատք՝
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն,
Փակեցին զգրունս բազումս, լացուցին զմարդ շատք,
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

5 Յինքենէս ոչ ասեմ մոլորական,
Զի եմ մտեալ յերամս երաժշտական,
Ստիպիմ ի զիպողաց, թէ հան երևան.
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

Ո՞յր են սիրասնունդ ազնիւ հոգիքն իմ,
10 Ի տեսանելս իսկոյն ցնծայր հոգի իմ,
Այժմ լցին արտասուօք երկու աչերս իմ.
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

Վասն այսորիկ մաշիմ ես միտ ածելով,
Զգործ իմ արարմանց ընդ նոսա յոլով,
15 Զրկեցին ի նոցունց հոգւով և մարմնով.
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

Արարին նախանձու զիս վաճառական,
Շրջեցի արդ նոքոք ամս վեշտասան,
Յերկրէ յերկիր արկին զիս ածանցական.
20 Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

Ննջեն ի գիշերի սեղանակիցք իմ
Եւ ես դադմատօրէն խորհելով շրջիմ,
Առաջի իմ բերին մտօք զծնօղս իմ.
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

25 Ինձ մարդատեղ էգեալ բարբառեն զիս
Եւ խնդրեն զպատասխան՝ չգիտեն զցաւ սրտիս,
Յականջս իմ առ նոքա, շթողուն միտս առ իս.
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

Սոքա արարին զիս հողով հաւասար,
30 Որով վառեալ սիրտ իմ այրի անդադար,
Ի հայրենեացս կամեն առնել զիս օտար.
Բաժանումն, այլև մահ՝ և աղքատութիւն:

է միտս իմ հոգունակ, արար զիս խոհեմ,
նկատեմ՝ աշխարհէս շա՛ռ ոչ գտանեմ,
35 Յոյս ի Տեառնէ շանտեսել մինչ ի մարմնի եմ.
Բաժանումն, ալլի մա՛ն և ազրատութիւն:

է ծնունդ տէր Գէորգեայ, յերկրէն Կաֆաեան,
նդեր ևսեսուն ամ վաճառական,
Շրջեցար երկիր հինգ թաղաւորական,
40 Թող և զգերիս, սե, ալլ է բեզ արժան:

4. ՏԱՂ ՈՒՐԱՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԿԱՖԱՅԵՑԻՈՅ
ՈՒՄԵՄՆԷ ԱՍԱՅԵԱՂ

Իմում բնութեան հաւանելով սիրեցի,
Զայդ սրտամաշ ամենաբախտ, ափսո՞ս ինձ,
նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի.
ն. նա ընդ իս կայ իբր օտար, ափսո՞ս ինձ,
5 նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի:
Յարկի իմում բանիցս անհամ կոչեցի,
ի վերայ իմ սրպէս զարբայ պատուեցի,
նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի.
ի ճանապարհս նորա շատ խնջբ վատնեցի,
10 Աշխատանս իմ ընդ վայր կորեաւ, ափսո՞ս ինձ,
նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի:
Ունիմ հնար զցերեկն անցուցանելոյ,
Իսկ ի գիշեր ոչ զաղարիմ ի լաւոյ,
նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի.
15 Միշտ որոնեմ վայրենիք ինձ երթալոյ
Զի չկայ երբէք զիս հոգացող, ափսո՞ս ինձ,
նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի:
Վճարեալ նա հատոյց հղուկ գկեանս իմ,
Կարօտ սիրոյն, աւա՛ղ, խօցեաղ դսիրտս իմ,
20 նղբայրք ետ զնա ինձ հարեհաւանդ գիտացի

37 Անագրում՝ Գէորգեայ

11 Անագրում՝ տողը չիք

20 Անագրում՝ տողը չիք

Փախեցայց յինէն, զերկիւղն մերժեաց զամօթ իմ,
Մաղր ամենայն մարդկան արար, ամիսո՞ւս ինձ,
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի:

Ամէն մաղի նորա երգ նոր գովեստից,
25 Ըստ արժանւոյն շինեալ արտասուալից
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի,
Հոգալով, հոգալով եղէ ցաւալից,
Անկալ ի դրօնս բժշկաց, ամիսո՞ւս ինձ.
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի:

30 Նմա չէ փոյթ ամենեկին արդարեւ
Եւ ոչ մտաւ ածէ դժառայս զինչ եղև,
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի,
Զի յաղեղէ նորա շատ խոց կայ զինև
Եւ թողեալ է զիս ամայի, ամիսո՞ւս ինձ,

35 Նղբայրք ետ զնա ինձ՝ հարեմաւանդ զիտացի:

Ի անցս նորա մոլեալ ես տարուբերիմ,
Մխիթարիմ յորժամ առցէ զողջոյն իմ,
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի,
Այնօր մինչև ցերեկոյ աջողիմ,
40 Երբ հեռանամ աջողակէս, ամիսո՞ւս ինձ,
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի:

Սիրողք սիրեցելոյս ինձ հակառակէն,
Միշտ խրատելով յինէն հովացուցեն,
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի,
45 Եւ իսկ ինքեան շատեմ, թէ զոր ինչ առնեն,
Նոքա այնպէս և ես այսպէս, ամիսո՞ւս ինձ.
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի:

Ես եմ նման որպէս հիւսեան տապարի,
Որ շինէ զաւուն և ինքն դուրս անկանի,
50 Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի,
Ի մարդկանէ եւ լատութիւն ասեմ, ամիսո՞ւս ինձ.
Նղբայրք ետ զնա ինձ հարեմաւանդ զիտացի:

5. ՆՈՐԻՆ ԿԱՖԱՅԵՑԻՈՅ ԱՍԱՑԵԱԼ ՎԱՍՆ
ՈՒՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ

Իմ գեղեցիկ, հրեշտակատիպ, լուսատեսիլ, եկ առ իս,
Զքնաղագեղ, զարմանալի, պայծառ պատկեր, եկ, առ իս,
Ե՛լ ի դբօսանս ծանր նազով և ճեմելով, եկ առ իս,
Վճարք կենաց, քաղիչք հոգւոց, փեռեկտելով եկ առ իս:

- 5 Յաղթող հսկայածե անձամբ քաջաց զարմէ ևս միթէ,
Յորժամ շրջիս ահեղ գնացիւք, խոցես զմարդ ի սրտէ,
Զկարէ պալ ոք առաջի քո, որ ի բազմաց գովեալ է,
Ո՛ւլ իմ խելաց տարացողն, եկ առ իս:

- Ունէր ունիս թուխ և բարակ, տեսողաց սարսափելի,
10 Թող աչքն այն խաւարասցի, որ առ քեզ արատ հայի,
Ո՛ւլ չի սիրեր քեզ նման մարդն, ասա ինձ, աղնիւ հոգի,
Զիս հայրենեացս հառաչելով հրաժարողն, եկ առ իս:

- Վայելչատիպ, կարի սպիտակ, կարմիր երես ծովային,
Մինք մեծ և փոքր շարակարգեալ չաւէտ փառք ստեղծողին,
15 Որ շօշափէ ղքեղ համարձակ՝ երանէ այն ձեռին,
Տիւ և գիշեր ի քէն ղիս դու կարօտ պահող, եկ առ իս:

- Աչեր կանթեղ, արփիածագ, իբր ղլուսին ՚ւ արեգակ,
Պտուղն որպէս ակ մեծագին, բոցաճաճանչ շիկնագունակ,
Թարթափդ զմայլեալ թմրեցուցէ ղորդիս մարդկան բովանդակ,
20 Մտացս շփոթ և ղկարծիս միշտ արկանողն, եկ առ իս:

Նուագ շրթանց բերանոյ քո լուեալ խելագարիմ ես,
Յորժամ ժպտիս բարբառելով, ղիս կենաց իմոց հանես,
Այլ չեմ կարել ի քէն ղատ կալ, պարզաբար ասեմ քեզ ես,
Իմ աչաց լոյսն, հոգւոյս հոգին և ղլխոյս, եկ առ իս:

- Ի քէն կորօտ ղիս մի՛ թողուր, որով թախծեալ նուաղիմ,
25 Զմտաւ ածեմ ղկերպ հասակ իմ, ես տոշորեալ խորովիմ,
Տուր ինձ հրաման, ո՛ւլ նազելի, առնել քեզ ղոր ինչ կամիմ,
Իմ շատ խոցոյս սպեղանի, այլև պարծանս, եկ առ իս:

Խ ո Ր ա զ ի Ր ձեռագրում՝ մարդիկն

10 Ձեռագրում՝ ղի խաւարասցի

18 Ձեռագրում՝ շիկնագունակ

- Սարսեալ զողամ և ոչ կարեմ զաշս իմ առ քեզ համբառնալ,
 30 Ի կեանս իմում անհնար է սիրով քով ինձ յագննալ,
 Խնայեա զծառայս վասն արեւոյ և մի՛ թողուր իսպառ լալ,
 Յոյս խնդովեան, տեղ բերկրութեան անձին իմոյ, եկ առ իս:
 Է ինձ ըմբոն ամէն հերացդ յատկապէս երգ նոր ճառել,
 Այլ և առնու ի յանկողնի, փափաքմամբ ողջագուրել,
 35 Յետ անցմանէ իմմէ կամիմ զքեզ յաստուծոյ յանձն առնել,
 Որդիս տէր Գէորգեայ ասէ՝ Հոգւոյս բաժինն, եկ առ իս:

6. ՆՈՅՆ ԿԱՖԱՅԵՑԻՈՅ, ԸՍՏ ԱՆՈՒԱՆԱԳԻԾ ՏԱՆՑ

- Ի բնութենէս բողոք բարձեալ զանգատիմ,
 Որ զիս կրկին տենչմամբ ի սէր բորբոքէ,
 Նս զլուհալ աշապիսեաց ասեմ, դադարիմ,
 Ստիպելով յակամայ ի սէր բորբոքէ:
- 5 Յայտնեաց նորաբողոք մի ինձ աշապիսի,
 Որ էր գերասպճոյճ յոյժ զարմանալի,
 Լուսատես, հրաշատես, մաքրատես ի մի,
 Առ իս ցուցանելով ի սէր բորբոքէ:
- Որ տեսեալ իմ զճոխն այն ամենամաքուր,
 10 Զարմանալիօք եղէ խնամանց թափուր,
 Աւադ, կենաց իմոց, անցեալ է իղուր,
 Յօժարութեամբ կամաց ի սէր բորբոքէ:
- Վաշխիւք արդ ճահ է ինձ քաղցրացուցանել,
 Զանգութ բարս նորա ընդդէմ համողել
 15 Յնծալ, խայտալ նովաւ, ճեմել և սլարել,
 Քաղցր և անուշ երգօք ի սէր բորբոքէ:
- Աչք իմ տեսանել զայլ ինչ մոռացաւ,
 Յորմէ զուարթունս այս ինձ երեւցաւ,
 Յերես նորա նայել բան իւր շատացաւ,
 20 Զգեղովն այնու վառեալ ի սէր բորբոքէ:

33 Անագրում՝ ճառեալ

34 Անագրում՝ փափաքմամբ

36 Անագրում՝ Գէորգեայ

Նովաւ փարատիմ զախտն իմ աչրած սրտիս,
Նովաւ ուրախանայ անխնդաց հոգիս,
Չունիմ զոք, որ նմա ծանուցանէ զիս,
Դատարկ ունայնութեամբ ի սէր բորբոքէ:

25 Ինձնէ ողջոյն նմա մատուցանէին,
Դստ արժանեաց զազնիւն իմ մեծարէին,
Իմ բերանովս գիմ-դա զնա համբուրէին,
Փառաւորեալ զմարդն, ի սէր բորբոքէ:

Սիրտ իմ միշտ ասէ ինձ. Մի՛ ցանկար զինւոյ,
30 Որովհետեւ յոժարեալ ես զու սիրոյ,
Սիրէ՛ ՚ւ ողջագորէ, փառք տուր աստուծոյ.
Մեծաւ ուրախութեամբ ի սէր բորբոքէ:

Է՛ ապերախտ տեսոն Գէորգեան զի ես,
Կարծես զու քո մտօքդ որ աշխարեալ ես,
35 Զաշխատեալ մեծարելով հոգիդ թաղեալ ես,
Այդ քո մեղքն է, որ զքեզ ի սէր բորբոքէ:

1. ԽՐՄՊԵՅԻ ՈՐԴԻ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՌՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Խորան լուսազարդ Հայրական բանին,
Զշորհօք լցեալ փառակից Հոգին,
Բնակեալ Բանն աստուած ընկալաւ մարմին
Ի քէն, Մարիամ, սուրբ Աստուածածին:

5 Բաբունոյ Բանին դու ծնող և մայր,
Նախքան զաւիտեանս նա, որ ծնեալ կայր,
Ի Հօր լուսոյ լոյս անեղ, անճառ,
Պատկեր կերպարան Հօր իւր գերափառ:

10 Ընդ Հօր ի երկինս էր անզատաբար,
Ի քոյ մաքուր յարգանդիդ արդար,
Ուստի կուսական արէնէդ էառ,
Միացաւ ի մարմնի անշփոթաբար:

15 Մեծ անհաս խորհուրդ ի մեզ սոսկալի,
Նորոյ խառնմանն յոյժ զարմանալի,
Ներդործեալ ի քե անհասանելի,
Վերնոյ և ստորայնոց անթարգմանելի:

20 Պանծալի՜ և կուսէդ կուսութեամբ ծնեալ,
Անճառ Բանն աստուած մարմնի միացեալ,
Ազամայ նախնոյն զերկունսն լուծեալ,
Քե կոյս առիթ զոր և զքեզ կեանս կոչեալ:

Էական լուսոյն Եւայ զսքանչելի,
Բազմաչեայ քրովբէից անահ հայելի,
Հրովն աստուածային վառեալ մորենի,
Զոր Տէրն ի Սինեայ եցոյց Մովսիսի:

25 Յարկ գերարփի դու՝ փայլմամբ գերագոյն,
Յերկնից անմատոյց խորանին հանգոյն,
Սիրտ քո օթարան միշտ արժանագոյն,
Որդիդ միածնի Հօր և սուրբ Հոգուն:

- 30 Ամպ թևիկ ի քեզ բազմեալ տէրն Յիսուս,
 Լոյս սափոր ի քեզ մանանայն նորունս,
 Ի քե երանեալ շնորհադարդ սուրբ Լոյս,
 Յօղեալ չերկնէ ցօղ, բուսեալ չերկրէ բոյս:
- 35 Ի թիկզէն աթոռ յոյժ զերագունեակ,
 Միոյն առտուծոյ, որ անձամբ երեակ,
 Սրովբէ զօրաւոր յոյժ մաքրատեսակ,
 Խօսակցող բնդ Տէրն միշտ մերձ համարձակ:
- 40 Ղամբար ափրաժառ կարգեալ լուսատու,
 Աստ և հանդերձեալն կենաց երկու,
 Հոսին լրացեալ, ասող առաւօտու
- 45 Ընտրեալ ի բիւրոց բամից բազմազան,
 Ոսկեղէն բուրժառ, ծաղկեալ զաւազան,
 Ապօրինակեալ վասն սրբութեան,
 Ի քեզ որպէս ցօղ էջ աստուածն Բան:
- 50 Սրովբէ հողեղէն՝ արմատոյն Դաւթեայ,
 Դուտոր Աննայի և Յովակիմայ
 Եւ քե սրովբէաժառ զուռն Նդէմայ,
 Բացառ տարազրեալ որդոցս Ազամայ:
- 55 Ի քե վերացառ սուրն ի նմանէ,
 Ի քե հերքեցառ մահ ի մարդկանէ,
 Ի քե ախտին շարին սերմանէ
 Նդեն աներկիւղ ի ամենայնէ:
- 60 Մեծաշուք արձան կանգնեալ սրբութեան,
 Հաւատացելոց տուղ զօրութեան,
 Որք յիշեն զքեզ աւուր նեղութեան,
 Նրաղընթացից լինիս օգնական:

46 Առագրում՝ բուրժառ

60 Առագրում՝ երաղընթացիք

էակից Բանին Հօր դու ընակարան,
Երկին վայելուչ և հիացական,
Արեւելք ահեղ և զարմանազան,
Ուստի ծագեցաւ լոյսն անեղական:

- 65 Որակ սրբութեանդ քո ոչ բացատրեալ,
Զի մտաց մարդկան հասու ոչ եղեալ,
Դու տումար ծածկեալ և աղբիւր կնքեալ,
Անօթ մարդաշիտ և պարտեղ փակեալ:

- Նման տատրակի, դու սուրբ և մաքուր,
70 Զրով կենդանի ջրհոր և աղբիւր,
Շնորհիւ քո բուսան ծաղկունք բազմաբիւր,
Նարդոս, կասիւայ, ծաղիկ համառփիւր:

- Էիցս ամենից դու միայն ընտրեալ,
Մեղ մահացելոց էկնսաբեր եղեալ,
75 Գործարան Բանին, որ առաջ ուխտեալ,
Զի գործառութիւն քե ի կատարեալ:

- Քննութիւն առնել քոյին խորհրդոյ,
Ոչ կարէ հպել միտք իմաստք մարդոյ,
Հաւատամք այսպէս այսքան այտնի քոյ,
80 Թէ Որդիդ՝ աստուած, դու՝ մայր աստուծոյ:

Էրանեալ ամէն եղական սեռից,
Աղագց յերկնայնոց հողանիւթ զարմից,
Ի օդապարեաց թեւոր խմբից,
Իւ ծովակ մեաց ջրաբնակից:

- 85 Վերնական իննեակ դասուց հրանիւթից,
Զուարթնոց անմարմնից սուրբ լուսակերտից,
Գեղեղեալ գովվիս, կոյս մաքուր, անբիծ,
Օտար և հեռի ամենայն ախաից:

- Ես եղեոնագործ, ծառայս չարագոյն
90 Զեմ արժան յիշել զանունդ մաքրագոյն,
Ըստ էաճնին՝ Հօրդ սաղմոսերգոյն,
Որ չտայ թոյլ յիշել զանուն Տեառն և քոյն:

65 Ձեռագրում՝ բացարտեալ

84 Ձեռագրում՝ ջրաբնականաց

91 Ձեռագրում՝ էսսածնին

Յաւօր շարաշար, մեղաց եմ պատեալ,
 Միտք իմ վանազան կարծեօք դբաղեալ,
 95 Հոգով և մարմնով ի մեկս թաթախեալ,

Ողբով, թախանձամբ շարաշար գործոյս,
 Առ քեզ եմ դիմեալ, ս՛վ բարերար կոյս,
 Ոգորմեա, գթա դու ինձ, եղկելոյս,
 100 Ծագեա խաւարեալ հոգոյս իմոյս լոյս:

Յազագս փառաց քոց, զոր աչմ յիշեցի,
 Մի՛ յիշէր զշարիքս իմ, զոր ևս գործեցի,
 Թէպէտ տիրապեա հոգիս սեւեցի,
 Բալց հառաչելով ի քեզ դիմեցի:

105 Եթէ զինչ առնել կամիս, կոյս գթած,
 Հաճի՛ և ընդունի արարիչն աստուած,
 Ընկալ և քաւեա զհոգիս տանջանաց,
 Ներեա՛ թիւրեթիւն, մաքրեա ի մեղաց:

Բամբ դասուց սրժամ արցէ զվաղճան,
 110 Դայ աչրն իմ՝ Որդիդ, փառօք հայրական,
 Իւրաքանչիւր գործոց առնէ դատաստան,
 Վասն իմ լեր միջնորդ, զս՛ւ տուր պատասխան:

Գոլով բարեխօս իմ, խնդիրս իմ շնորհեա,
 Զիս յաջակողմեան երամսն խառնեա,
 115 Զձայնն երանական ի ոռնկս իմ հնչեա,
 Տեսլեանն քո Միածնիդ արժանի արա:

Էր այս ժամանակս թիւ թվականիս,
 Տումարիս մերում Արամեան սեռիս,
 Հազար և հարիւր երեսուն երկուս,
 120 Որ ժամանակ ելաւ երգ Սիմէոնիս:

96 Ձեռագրում՝ տողն անընթեռնելի, ջնջված

104 Ձեռագրում՝ հառաչելով

106 Ձեռագրում՝ Հաճ

112 Ձեռագրում՝ վանիմ փխ վասն իմ

Սէր բո աշնդ, անտանկի, անկաւ ի սիրտ իմ աշօր,
Պիւպիւլէ ամբաստան լինիմ ես ի քէն, վարդ իմ, աշօր,
Գանգատիս ունկ դիր, սիրելի, զփուշ բո արատեա ի քէն,
Հերբեսցի տրտմովեանց սուզ իմ, ի քնոյս զարթիմ աշօր:

5 Ի տեսնենք բո մայկեցայ, զրախտ ես Եղեմայ դու,
Գեղեցիկ ցուցար բան զմիսէփ ծննդոց Աղամայ դու,
Մի՞թէ հիւրի ես կամ փէրի, կամ պէհրի կամ հրեշտակ,
Շշմարիտ պարծանաց առիթ աշքացս Արամայ դու:

Մարգարիտ ես յոյժ մեծազին, դու պայծառ վայելչագոյն,
10 Կարկէհան բիւրեղ, սարդիոն, կայծկուհար վայելչագոյն,
Եազուլ, զմրուլ, լալ, փէրուպէ, դահանակ, տպազիոն,
Լուսառու ճրագ զիշերոյ վառ ի վառ վայելչագոյն:

Երեակ, լուսընթադ, հրատ, շէմս, լուսաբեր ցանկալի,
Օտարիտ, խամեր, ծիածան, տիպ բո ի վեր ցանկալի,
15 Արեւիկեց արշալուստոյն նկարին հանգունակ դու,
Աստեղաց մին ի գերազանց, արուսեակ մեր ցանկալի:

Ոչ է տեսեալ ակն մարդոյ քեզ նման վարդ, սիրելի,
Տերեզ պայծառ, գոյն բո չքնաղ, քան զվարդ սիրելի,
Որքան աշնդ զօրութիւն է, որ ի յարգանդի մօր քում,
20 Սակաւ ինչ առ նա սէր շիթէ զքեզ արար զմարդ, սիրելի:

Նման է ոսկուն կեփաղեան, անապական է երեսդ,
Ապարինիչ ախտացելոց բժշկարան է երեսդ,
Վասն այնորիկ հետեկեցայ միշտ հայել վերծանելով,
Անեղական աջովն գերեալ Կտակարան է երեսդ:

25 Երգեսցի երաժշտական զրվատից նորա աստանօր,
Թիւն է Հայոց հաղար հարիւր երսուն և չորս աստանօր,
Ի խնդրոյ փոքրագոյն մանկանն Յակոբայ ջահընկալի,
Բերան առեալ մատուցանէ սիրելոյն, որս աստանօր:

4 Անագրում՝ սուք

10 Անագրում՝ փիւրեղ

11 Անագրում՝ Եախուլ

18 Անագրում՝ կար փիւր քան

22 Անագրում՝ աղտացելոց

3. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԼՈՒՄ Է ԱՅՍ

- Էանց ցուրտ և ձմեռն և վիշտն աշխարհի,
Ջարեգական հմուտ, ամպրոպ այն երկնի,
Էջ գերադանցիկ լոյսն արթնարար երկրի,
Ահա եղևալ դարուն, եղանակ բարի,
5 Եղանակ բարի, եղանակ բարի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Սիրաբորբոք հողմն հարաւոյ հնչեալ,
Լերինք և անասպար, դաշտք, հովիտք ծաղկեալ,
Մանուշակ և սիւմպիւլն շարադուդ փնջեալ,
10 Արէկ, ուրախասցուք ընդ քեզ պերճալի.
 Ընդ քեզ պերճալի, ընդ քեզ պերճալի,
 Քաղցրաճշագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Ամենայն ծառք և տունկք պայծառազկեցան,
Ջանազան տեսակօք սաղարթք յայտնեցան,
15 Առհասարակ ուսուց մանրագուր ցուցան,
 Երթիցուք զբոսանս, եկ իմ նաղելի.
 Եկ իմ նաղելի, եկ իմ նաղելի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Իսկոյն եկեալ ի տես պիւլպիւլն վարդին,
20 Առ ի հրատարակել զսէրն իւր սրտին,
 Զայնակցեալ ընդ միմեանս տուտին ու զումրին,
 Գեղեզեղելով երգեն երգ ուրախալի.
 Երգ ուրախալի, երգ ուրախալի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Սուգն ի բաց մերժեցաւ ամենայն էից,
Քաղցրութեամբ ծաւալեալ զարեգակն երկնից,
Ժամանեաց ցնծութիւն յոգուոց ամենից,
Ժամանակ հրճուանաց եղև սիրելի.
 Եղև սիրելի, եղև սիրելի,
30 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:

6 Ձեռագրում՝ Քաղցրանուաք, վայելչատես, դռչուն (միշտ այսպես)

21 Ձեռագրում՝ խումրին

- Ինձ տխրելոյս դու ևս հրճուանաց առիթ,
 Լեր դու ուրախ, որ ևս ցնծամ ճշմարիտ,
 Խորիսխ է քո շրթունքդ, ակուստ մարգարիտ,
 Խօսքդ է շէքէր, լեզուդ նման պիւլպիւլի.
- 35 Նման պիւլպիւլի, նման պիւլպիւլի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Մեծափայլ է զերեսդ նման արևու,
 Դու նման ևս վարդի, մազերդ տերևու,
 Տարբերի մեղմագոյն հողմով հարաւոյ,
 40 Ա՛յ իմ տիրընկար պատկեր ցանկալի.
 Պատկեր ցանկալի, պատկեր ցանկալի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Եղեզ և կինամոն, տաշխ և կասեայ,
 Եւ վտակ սարսեալ գետոց Եղեմայ,
 45 Բխեալ ի Հերմոնէ և ի Սանիրայ,
 Յոյժ ծիծաղածաւալ տեսեամբ բերկրալի.
 Տեսեամբ բերկրալի, տեսեամբ բերկրալի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Ուղղեալ Լէ, լէր ինձ մերձ, սուգս իմ վերանայ,
 50 Ղարէնֆիլ և սիւմպիւլ, դու քեզ միրանայ,
 Երանի աշնորիկ, ով քեզ տիրանայ,
 Սակաւ մի կաց հանդէպս, ա՛յ իմ տենչալի.
 Ա՛յ իմ տենչալի, ա՛յ իմ տենչալի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- 55 Նւաղեցաւ հողիս կարօտով քոյին,
 Արէկ, իմ նունիֆէր, ծաղիկ ծովային,
 Անձևոնահաս հումամիրզի օդային,
 Փետուրդ վայելուչ, փայլուն սխրալի.
 Փայլուն սխրալի, փայլուն սխրալի,
 60 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:
- Է էնն անճառելոյ շնորհի քեզ պարգև,
 Ուրախանամ տրամեալ Սիմէոնս ի քև,
 Փայլես մէջ աշխարհի դու որպէս արև,

- 65 *Լիցիս փառաւորեալ ի աշս ամէնի.
 Ի աշս ամէնի, ի աշս ամէնի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:*
- Սիրով եղանակողք, ունկ զնողք բանիս,
 Ռա, Ճէ, Լին, Դայ է թիւ թվականիս,
 Երբ յանգեալ եղև Երգ Սիմէոնիս,*
- 70 *Ի խնդրոյ Յարութիւն վաճառականի.
 Վաճառականի, վաճառականի,
 Քաղցրանուագ, վայելչագեղ թռչուն գովելի:*

4. Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՀՈՒԱՆ ԽԱՍՊԵԿ ԲԱՀԱՆԱՅԻ, ԱՍԱՅԵԱԼ Ի ՍԻՄԵՈՆԷ ԽՐԸՄՊԷՅ ՕՂԼԸ ԿՈՉԵՑԵԼՈՅ

- Եղև ահա այսօր ժամանակ ողբոց,
 Սուգ տրտմութիւն եհաս ամենայն տիող,
 Քանդի բարձաւ ի մէնջ պետն Երաժշտոց,
 Բացատրողն տառից Հնոց և Նորոց:*
- 5 *Բամբ վերժանողացն աւաղեն և լան,
 ՏԼսանելով յաւէտ խրթնածածուկ բան,
 Այլ ո՞վ մեկնէ նոցա ծանուցէ վայն,
 Զի փոխեցաւ առ Տէր Խասպէկ բահանայն:*
- Գոչեն աշխարհելով, կոծեն և ողբան,*
- 10 *Զվարժապետն յողունց, մեծ փիլիսոփայն,
 Զտէլէտն յոքնահանճար, ներհուն ճարտասան,
 Սովէր պըւհտիկոս, բանից վիպասան:*
- Երկիրս, միզախոնեալ, սուգ իւր ցուցանէ,
 Երկինս, ամպով պատեալ, զլոյս իւր ծածկէ,*
- 15 *Զի երկրի արեգակն խաւարեալ է
 Եւ ջահն մեծալոյս այսօր շիջեալ է:*

64 և 65 Ձեռագրում՝ *ի աշս*

2 Ձեռագրում՝ *Սուք*

6 Ձեռագրում՝ *աւէտ*

10 Ձեռագրում՝ *ողունց*

12 Ձեռագրում՝ *պըւհտիկոս*

13 Ձեռագրում՝ *սուք*

Ամենեքեան ողբան զտէրս այս գերապանծ,
 Մինչ զի հովիտը և դաշտը, բլուրք ընդ լեռանց,
 Սառ և տունկը ամենայն այգիք ընդ ծաղկանց,
 20 Բստնդեայ տղայքն ի գիրկս կանանց:

Կան զխոստէկ էրէցն, որ մեծահոշակ,
 Եղիական գոյով ամենայն հասակը,
 Քանզի ոչ գո այլ ոք սմա օրինակ,
 Եւրպի, Ասիա, Լիբի մասն ևսեակ:

25 Իսկ զիա՞րդ ոչ ողբա երկիրս Ղրիմեան,
 Կաղարիա, Սուլիսաթ՝ զղեակօր համայն,
 Կաֆայ մայրաքաղաքն՝ կողմամբքն ամենայն,
 Որ շնորհալի առնէն այժմ ևղեն ունայն:

Սուգ զբեհու Քէֆէն, ախրի և տրտմի,
 30 Մահաւամբ աէր խառնէկի՝ մեծին հոհւորի,
 Այժմ այլոց քաղաքաց ենթարկեալ լինի,
 Զի բեկաւ ոսարէսն իւր մարգարտալի:

Իւր սուրբ ևկեղեցւոյն դրոնք փակ մնացին,
 Որ կառուցեալ յանուն սէրք Աստուածածին,
 35 Վարազդուրն քարշեալ հանդէպ խորանին,
 Զերդ նոր հարան յանկին, քօղն ի յերեսին:

Մատակարար կարդեալ անմահ փեսային,
 Ի երգիչն օրիորդաց հարսանեաց վերին,
 Աստանօր բաց թողեալ զսպասք տաճարին,
 40 Գնաց անդառնալի շաւիղն երկնային:

Է սուգ և տրտմութիւն Հայոց մեծագոյն,
 Մեկուսանալն ի մէնջ դիտին բարեգոյն,

19 Անագրում՝ տունք: այրիք

20 Անագրում՝ Բստնդիա

24 Անագրում՝ Լոռա

29 Անագրում՝ Սուր

33 Անագրում՝ փաթ

34 Անագրում՝ անուն: Աստուածածին

35 Անագրում՝ Վարազդուրն քաշեալ

36 Անագրում՝ երեսին

40 Անագրում՝ անդառնալի

41 Անագրում՝ սուր

Թէպէտ ամենեցուն մահն է դառնագոյն,
Բայց իմաստնոցն այլ է կսկիծ կարծրագոյն:

- 45 Ունէր բազում հանճարս, տէր էր շնորհի,
Համեմատ Քրարմայ, Բէսէլիէլի,
Քարաուղար, ծաղկարար էր զարմանալի,
Արուեստ ձեռաց մտացն էր զարմանալի:

- Ներակից երգս երգէր երաժշտական,
50 Դաթի, Սողոմոնի երգոցն նման,
Հոգէբուխ, սիրալի և հրաշագան,
Սփռեալ յոլորտս երկրի հաճութեամբ մարդկան:

- էր թվականս Հայոց Ռա Ճէ և Լիւն,
Եւ Եշին խառնեալ հոլովեալ ի ձե,
55 Եւ հուպ Գիւտ խաշին վաղճանն Լզե,
Շնորհեցէր Հայր մեղայն հոգուն իւր սլարգե:

5. ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ

Սիրով ուրախութեան ժամ է, զիտացիր,
Ճեմեկով, ճեմեկով ևկ, ինձ մօտեցիր.

Մօտեցիր, մօտեցիր, մօտեցիր:

Կարօտ ևմ խիստ աղւոր տեսող, իմացիր,

- 5 Քաղցրիկ, քաղցրիկ բարբառելով մերձեցիր.

Մերձեցիր, մերձեցիր, մերձեցիր:

46 Անագրում՝ Քրարմա

50 Անագրում՝ երգոցն

52 Անագրում՝ ոլորտս

55 Անագրում՝ հիւսլ

Խ ո ր ա գ ի ր

Bd Անխորագիր C Տաղ վասն ուրախութեան

Բ ն ա գ ի ր

1 A զիտեցեր

2 C առ իս փխ ևկ ինձ B մերձեցիր փխ մօտեցիր d մօտեցիր, մօտեցիր

3 B Մերձեցիր, մերձեցիր, մերձեցիր d տողը չիf (ալստնետե կրկնակ տողը չիf)

5 B Բաղմեալ զահոյս, ևկեալ առ իս մօտեցիր C Բաղմեալ հանդէպս և կամ աջ
կոյս, մերձեցիր:

6 B Մօտեցիր, մօտեցիր, մօտեցիր:

Ի քեզ հային ամենքն, տան ինձ երանի՝
նթէ ունիս հանց վայելուչ սիրելի.

Սիրելի, սիրելի, սիրելի:

- 10 Միշտ փառաւոր կենաս ի յաշտ ամենի
նւ կեանք քո երկարի, ա՛յ իմ նազելի.
Նազելի, նազելի, նազելի:

Մրդալի վայելուչ ծառ ես սիրալի,
Կանանչ, կարմիր գունով պճնեալ վարդենի.

- 15 Վարդենի, վարդենի, վարդենի:
Ազգի ազգի գունով դարդարեալ աշգի,
Ծաղկածաւալ և պտղալի նռնենի.
Նռնենի, նռնենի, նռնենի:

- Էրակաց ծորեալ անթառամ, աղւոր,
20 Զարմանազան տեսեամբ ծաղիկ ահաւոր.
Ահաւոր, ահաւոր, ահաւոր:
Ղարէնֆիլ համասփիւռ, շուշան փառաւոր,
Ծաղկանցն ամենեցուն իշխան, թաղաւոր.
Թաղաւոր, թաղաւոր, թաղաւոր:

- 25 Ոսկոյն արաբացոյց զուտ անապական
նւ ճրագ զիշերոյ, ակն պատուական.

7 Ա հայինք Bd հային Ա չիք ամենքն Bd ամեն: քեզ փխ ինձ

8 Ա Թ՝ ունիս B նւ թէ ունիս d սիրելի, սիրելի

10 Ա գենաս ի աշտ

11 C կեանքն B նւ դու հայիս աղւոր առ իս փխ նւ կեանք քո յերկարի, ա՛յ իմ d յերկարի նազելի, նազելի

13 Ա Մրկալի: ծառերս B ծաղիկ փխ ծառ ես d ծառով ես

14 d վարդենի, վարդենի

16 d յաշտ

17 Ա Ծաղկացածաւալ d նռնենի, նռնենի

18 Ա նռնի, նռնի, նռնի

19 BCd Բամ կական (Cd երանական) փխ էրակաց A ցորելի B ծորելի

20 B Զարմանալի A տեսեան C դու ծառ փխ ծաղիկ d ահաւոր, ահաւոր

22 AB Խարէֆիլ d Ղարաֆիլ

23 AB Ծաղկանաց A ամենեցուն d թաղաւոր, թաղաւոր

24—48 d չիք

25 B Ոսկոյն արաբեցոյ

26 Ա զիշեր: պատուական

- 30 Պատուական, պատուական, պատուական:
 Մարգարիտ, շափուղա, լիզրոն, կարկեհան,
 Լերեզակն և չքնաղ լուսին, ծիածան.
 Միածան, ծիածան, ծիածան:
 Նշտարի, նշենի և արմաւենի,
 Կանանչ կարմիր խնձոր ի մէջ տերևի.
 Տերևի, տերևի, տերևի:
 Յանկապատ բուրաստան ծաղկօք, ծաղկօք լի,
 25 Ծաղկալի երկնուղէշ, որ հեռուստ երևի.
 Երևի, երևի, երևի:
 Ի քեզ հնչեալ հողմոյն վայելուշ դարնան,
 Հոտոյ բերկրութեան էակք մայլեցան.
 Մայլեցան, մայլեցան, մայլեցան:
 40 Եւ թէ որ պատահեաց հոտ անմահութեան,
 Վերստին գոսացեալ արմատ ծաղկեցան.
 Ծաղկեցան, ծաղկեցան, ծաղկեցան:
 Եկ մերձ, որ հոտոտիմ քեզ, բրաբիոն,
 Խոնկ, կասեալ, տաշխ և հալուէ, կինամոն.
 45 Կինամոն, կինամոն, կինամոն:
 Հայիմ ի քեզ տալազիոն, սարգիոն,
 Խըրըմպէի որդի, դռնալ Սիմէոն.
 Սիմէոն, Սիմէոն, Սիմէոն:

28 A ալ ի գրոնաուր վիս լիզրոն, կարկեհան C 28—30 չիֆ

29 A ճըրագն վիս չքնաղ, ծիածան

30 A Զիածան, ծիածան, ծիածան

31 B Նշդարենի տերև վիս նշտարի C Նշդարի

32 AC գունով պճնեալ վարդենի (C գունով մէջ լուրջ տերևի) վիս խնձոր ի մէջ տերևի

33 A Վարդենի, վարդենի, վարդենի:

34—48 C չիֆ

35 B Ծաղկածաւալ երկնուշտ հեռուս տերևի:

36 B Տերևի, տերևի, տերևի:

37—48 B չիֆ

38 A էնաք վիս էակք: մայլեցայ

39 A Մայլեցայ, մայլեցայ, մայլեցայ:

41 A քոսացեալ

6. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԻ Է ԱՍՍՅԵԱԼ

Եկ, պիւլպիւլ իմ գարնանային,
 Ձայն աւետեաց բեր, բեր,
 Քաղցրիկ հողմով հարառային,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,

5 Մինչև դայ ժամանակ վարդին.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:

Բախճանական մեծագոյնի,
 10 Ձայն աւետեաց բեր, բեր,
 Քաղցրախօս լեղուաւ ցանկալի,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,

Սուգս ի սրտէս մերժեալ լինի.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 15 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:

Գեղեցիկ իմ ասանճական,
 Ձայն աւետեաց բեր, բեր,
 Խոյն է ընթացք արեգական,
 20 Մխիթարիչ լեր, լեր,

Բոյսք ամենայն ի քնոյ զարթեան.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:

Խ ո Ր ա զ ի Ր

В Անխորադիր

Բ ն ա գ ի Ր

1 А պիւլպիւլում: Նի՛մ իմ

3 В հողմոյ А հարառային

9 В Բախճանակ А մեծագոյնի

11 В լեղուդ

13 А Սուգ

19 В արեգակ

21 В զարդեան

- 25 Ի դալ դարնան զեղզեղելով,
 Ջաշն աւետեաց բեր, բեր,
 Եկին թռչունքն երամով,
 Մխիթարիչ լեր, լեր.
- Եկ ծիծենիկն կարդալով.
- 30 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:
- Սիրով ելցուք ի վերաց լերանց,
 Ջաշն աւետեաց բեր, բեր,
- 35 Կապելով ընդ քեզ փունճ ծաղկանց,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,
- Հայելով զառիվայր բարձանաց.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
- 40 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:
- Ի մէջ սլարդեալ առազաստի,
 Ջաշն աւետեաց բեր, բեր,
 Նսացուք ընդ քեզ, ո՛վ նազելի,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,
- 45 Տացուք բերել զանուշ գինի.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:
- Մատուցանեմ քեզ իմ հոգիս,
- 50 Ջաշն աւետեաց բեր, բեր,
 Մոմեղէն մատուցող ի յիս,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,

25 B զարնս փխ զարնան

27 B թռչունքըն

33 B գնանք փխ ելցուք A ի վրա

35 B Հաւաքելով բունճըս փխ Կապելով ընդ քեզ փունճ

37 B բարձանձ

41 B ի մէն: առազաստին

49—56 A չիւ

- Առ ու խմէ զանուշ գինիս.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 55 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:
- Ուրախարար և բերկրական,
 Զայն աւետեաց բեր, բեր,
 Բազմեալ գերոյս պէմ անդիման,
 60 Մխիթարիչ լեր, լեր,
 Օր է այսօր ուրախութեան.
 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:
- 65 Նայիմ տիպ քո աննման,
 Զայն աւետեաց բեր, բեր.
 Արև դարնան, լուսին աշնան,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,
 Լուսեղէն պայծառ ծիածան.
 70 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ
 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:
- Էկ, հնազանդ լեր այս բանիս,
 Զայն աւետեաց բեր, բեր,
 75 Այս վշտացեալ Սիմէոնիս,
 Մխիթարիչ լեր, լեր,

 Յնծասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 Սիրով զուարճասցուք ընդ քեզ մայլեալ,
 80 Սիրով սիրեցելոյն իմոյ:

57—80 B չիք

77 A Ձեռագրում տողը չի գրված (տեղ է բաց բողբված):

7. ՏԱՂ ՍԻՄԵՈՆԷ ԱՅԱՅԵԱԼ

Սիրուն է վարդն ի մէջ ծաղկանցն ամենէ,
 Վասն այնորիկ ամէն լեզւէ երանէ,
 Զի հոտն խիստ ազւոր և աննման է,
 Գիտես թէ Եղեմա դրախտին հոտն է:

5 Ինքն է կարմիր, տերին կանաչ փառատոր,
 Զքնաղ և կըր աւոր
 Միթէ թաղու կամ թաղաւոր
 Որ լցոյց պաշխարհ սիրովն ահաւոր:

Մարդարտապէս առաւօտուն շող առնու,
 10 Այլ առաւել պայծառ լինի 'ւ ահաբկու,
 Դէմ արևու լոյսդ աննման արևու,
 Բազմեալ ի գո՞ւ պատշաւ ի մէջ տերևու:

Է հրաշազարդ ճշմարտապէս սիրալի,
 Որ ի փշոջն հանց զեղեցիկ վարդ լինի,
 15 Յոյժ գերափառ և պետ ծաղկալի,
 Անուշա կցոյն ցանկալի:

Որպէս բոլորեալ լուսին անօրինակ
 'Ի պաղպաղոյն վայելչագոյն արուսեակ,
 Բայց սա հոտովն այլ առաւել գերունակ,
 20 Վա՛խ, հա՛յի՛ֆ, որ շունի երկար ժամանակ:

Նոր ձայն տուաջ ածեալ սխալսխալն սիրով,
 Թեատարած դաջ իջանէ գովելով,
 Ի մէջ աչոյցն շուրջ դաջ եղենակելով,
 Երբ գտանէ՝ փարէ ըզնա ասելով:

25 Դու իմ հոգի, իմ կեանք և դօրութիւն,
 և անձինս կենդանութիւն,
 Ասեն՝ Գթա պարոնտիրին

6 Անագրում՝ տողը խաբարված

7 Անագրում՝ տողը խաբարված: գամ փխ կամ

8 Անագրում՝ ահաւոր

12 Անագրում՝ տերևուն

16 Անագրում՝ տողը խաբարված

18 Անագրում՝ արոյսեակ

19 Անագրում՝ Բայժ

26 Անագրում՝ տողի սկիզբն անընթեռնելի

Նւաղեցայ կարօտուն քո ի սիրուն,
Տիւ և դիշեք ընաւ շի դայ աշքս քուն:

Պանծամ ի քե ի դէմ թռչնոց ամէնի,
30 Որ և ունիմ ևս հանց աղտոր սիրելի,
Ահա ևս աստանոր կարօտոյս հասի,
Խամ չէ, թէ մեռանիմ, ա՛յ իմ նաղելի:

Բամ-բամ ևղևալ թռչունքն ի նա հայէին,
Քանդի գոչէր խիստ քաղցրաձայն և յոյժդին,
35 Աւենեքեան վարդին 'ւ ստեղծողին,
. ևրկրպագէին:

Իմ սիրելիք, սա է բուրաստանաց զարդն,
Բայց թառամի, թափի փութով հայիֆ վարդն,
Երբ զարեղակն դայ ևրկնից ակնթարթին,
40 Յայն վարդն թափելով խրատէ զմարդն:

Եկի, ասի, փութով ահա կեանքս անցաւ,
Դնալոց էք և դուք այսմ օրինակաւ,
Խրմալէջի որդի, տե՛ս զինչ ասացաւ,
Ձգէ կօշիկ կարելն, ահա մահ հասաւ:

8. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍՍՅԵԱԼ

Ինձ ունէն դիր, աստանոր բարբառիմ առ քեզ,
Նախ զաջ և զահեակդ զատէ, ևղկելի,
Թէ մարդ ևս բանաւոր, ժողովեա զքեզ,
Յայգ և ցերեկ հոգսյգ զատէ, ևղկելի:

5 Սնոտի է աշխարհս՝ փառօք ամենայն,
Արձակէ գսիրելիսն դատարկ և ունայն,
Ջգաստացեալ հայեա, տես մտօք դու զայն,
Որ չունի քեզ օգուտ՝ ատէ, ևղկելի:

35 Ձեռագրում՝ մեկ բառ անընթեռնելի

36 Ձեռագրում՝ տողը, բացի վերջին բառից, անընթեռնելի:

38 Ձեռագրում՝ դառամի

39 Ձեռագրում՝ աղքատարդն

41 Ձեռագրում՝ անձաւ

44 Ձեռագրում՝ գօշիկ

3 Ձեռագրում՝ բանաւոր

4 Ձեռագրում՝ Յայգ, ձերեկ

Միշտ սիրէ զնոսան, որ վիրաց բոց զեղ են,
 10 Գարծբ բարեւայ, ռահն երկնից հոգոյ կանթեղ են,
 Նայեալ տես մեր նախնիքն, թէ զիրարդ եղեն,
 Քննեա, նոքօք դու զքեզ խրատէ, եղկելի:

Երկիրս շար և բարի, զամէնն տեսնալի,
 Իմանալի ներհալ, ալլե սղալի,
 51 Մահ կայ և դատաստան ահեղ սոսկալի,
 Երկիրդիւ Տէրն զքեզ պարտ է, եղկելի:

Ուղղեա սէր քո երկինս զոլով վերամբարձ,
 Մահն եկեալ գտանի ի քեզ եղակարծ
 Ոչ կայ ի նմանէ մարդկայնոց դքոյ դարձ,
 20 Կապեալ է միշտ քնդ քեզ, վրատ է, եղկելի:

Նկրտեա, թէ ունիս, թէ չունիս կարիս,
 Բանի շորրորդ տառիս քեզ դուռն ճարիս,
 Վերջինն՝ Օ, Թօ, այս քառորդ տառիս,
 Մինն է՝ Այբ և մինն Ղատ է, եղկելի:

25 Եթէ այդպէս իցէ, լաց զիշեր և տիւ,
 Աղաչէ զԱրարիչն բոլորով սրտիւ,
 Խորմայէյի որդի, մեղք ունիս անթիւ,
 Զի քան զաւազ ծովու շատ է, եղկելի:

9. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍՍՅԵԱԼ

Իսկական գերարբուն լուսոյն անթարգման,
 Մատէրի խառի սէն Եօխ սանկայ էխրան,
 Երանեալ Մարիամ կոյս անապական,
 Սերայի թաղխտի սէն կիւղիլը կիւլիստան:

5 Սխրալի Գաբրիել, պետն վերնական,
 Կիօնտէրտի միճակեյէ օլ ուլլու շահխան,

10 Անագրում՝ կանդեղ

12 Անագրում՝ նօքօք

13 Անագրում՝ տեսկալի

22 Անագրում՝ ճաշես

Տ օ ղ ե ր ի Թ ա ր գ մ ա ն ու Թ յ ու ն ը

2 Ընտրյալ մայր ես դու, շկա քեզ նման:

4 Քո դահն ու պալատը՝ վարդ ու վարդաստան:

6 Առաքեց ավետիս արքան վեհական:

- Նկեալ ի քեզ մատուց ողջոյն բերկրական,
Շապ օլ տուխտէր խասի վալիտէ սուլթան:
- Ի քեզ կայ սուրբ հողին, կաղմէ օթարան,
10 Խուտրէթ ուլլահ տուրուր ուստունէ սելվան,
Զի ի քէն ծնանի Մանուէլ արքայն,
Տիւէր պիքր խասի ըրիզայ ֆէրման:
- Մայր սուրբ կոյս, յորժամ դու ետուր հրաման,
Նիւրի հախ կիւշինկտէն էնտի օլ դէման,
15 Մարդկօրէն անսահման ընկալալ սահման,
Տօղտի սէնտէն մըսէհ տէրտլէրէ տէրման:
- Էին անհղին մայր դշխոյ տիրական,
Զիւմրութ, եաղութ, կիւհէր, լալի պէտէշխան,
Դու արեւլք անսալէր արեգական,
20 Զիրէ սէնտէն կեթտինիւր ճէմի ճիհան:
- Ունի անթիւ շնորհք, փառք գերադրական,
Նիւտէ սէնկ խիւտատատէն օլունուր էհսան,
Աղաւն՝ ողորմեա, լեր ինձ օգնական,
Ալմախ իստէր պէնի խապղինէ շէյթան:
- 25 Նայեա գթութեամբ, տուր վիրացս իմ տէրման,
Նարէլի խաստէյրմ ևօք թէպիպ Լօքման,
Քանդի այս է պատճառն ևրդոյս ընծայման,
Տէրման էլէ պանկա աղլաթմա հէման:
- Է պատեալ զիս ևրկիւղ, կամ ի հիյացման,
30 Նիճ օլուր պիլէյէմ հալիմ նապէյման,

-
- 8 Ուրախ լեր դուստր, ընտրյալդ տերունյան:
10 Ժարտար կառուցող դառնա տերն զօրութեան:
12 Հայցում է կույսն ընտրյալ շնորհ, հրաման:
14 Հոր ծոցից իջալ այնժամ լույսն վերնական:
16 Մնվեց քեզնից Քրիստոս՝ ցավերի դարման:
18 Զմրութս, հակինթ, դոհար, լալ բէդէշխան:
20 Զի քեզնով տեսալ լույս աշխարհն համայն:
22 Ուզիր դու աստծուց շնորհ ողորմության:
24 Դրավի է ուղում ինձ ստոր սատանան:
26 Վիրավոր, հիվանդ եմ, շկա բժիշկ լողման:
28 Մի՛ թող ավաղեմ, արա դեղ-դարման:
30 Երեւի գիտնայիր վիճակս անդուման:

Միաժինդ յորժամ դա փառօր հայրական,
Տուղուլուր պու լիսան պէնտ օլուր տիհան:

Ես ոչ կարեմ յայնժամ կեալ դէմ յանդիման,
Սատ հէղարէն թիւրլու սահիպի իսեան,
35 Աղաչեալ դու վասն իմ, դիմով մայրական,
Աքիտէ իւկանըմ օլ դանի բահման:

Է և այլ այս խնդիրս տմենից մարդկան,
Օգուան էլհամ կիւշ էյլէյէն ինսան,
Աղաչեմ, աղերսեմ լինելով կոշման,
40 Պէն հըրըմպէյ Օղլու խաբիլէն էգսան:

10. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍԱՅԵԱԼ

Սքանչելագործ, անճառ արքայից արքայ,
Ձեմ արժան կալ ի քո դիմաց հրաշագործ,
Լուսով քո ղխաւար մտայս իմ հերքեա,
Վարեա ղիս միշտ քստ կամաց քոց, հրաշագործ:

5 Ինձ ղթա, մի՛ թողուլ, որ մեղաց ղերիմ,
Քանղի հոգովս բնդ քեզ կապեալ է սէր իմ,
Շնորհեաց քոց կակղացո ղիս, Տէր իմ,
Սիրտս, որ համեմատեալ վիմաց, հրաշագործ:

Մեղս եղեալ միղախառն մառախլապատ ծով,
10 Կիզեաց ղգործս բարեաց, էած սաստիկ ծով,
Կերակրեա ղիս հացիւ շնորհաց բանիւ քով,
Ես թէպէտ շեմ տեղեակ ծոմաց, հրաշագործ:

Էական ղօրութեամբդ ղիս կառավարեա,
Սուրբ ղանունդ ղօրութեամբ քո փառաւորեա,

32 Կլոի ալս լեզուն, կիսակվի բերան:

34 Հաղարալոր հանցանաց տեր, հոգիս մեղսական:

36 Հավատքիդ կառչել եմ, ողորմած անսահման:

38 Թող լսողները արարչին փառք տան:

40 Ես հըմպէյ Օղլուն՝ հող, փռշու նման:

1 Ձեռագրում՝ յարքայից յարքայ

9 Ձեռագրում՝ միբախառն

15 Դու կարող ե հղօր, հնարաւորեա,
Զհաճոյսդ քո ինձ լինիլ իմաց, հրաշագործ:

Ողորմեա մաղթանօք բանիս մեղացի,
Քաղցրութեամբ հայեա յիս, վանցանս իմ քաւեա,
Զանցելոյն ե ներկայի ե ապագայի,

20 Զգործեալ շարիքս յոլով ամաց, հրաշագործ:

Նայել ուղիղ շաւիղս, ո՛չ սիրել աշխարհս,
Տուր, կարող, ստանալ ինձ ուղղութեան վարս,
Քոյին զրոշմօք կնքեալ մոլորեալ ոշխարս,
Ի մէջ սուրբ փարախի քում, աստուած հրաշագործ:

25 Էրեկսցին զարշքն աղտեղի ե զարշ,
Ոչ գնամ Սիմէոնս հետ նոցա քարշ,
Հաւատոյ օրինաց պահեա դիս անշարժ,
Հաստատեալ ի վերայ հիմաց, հրաշագործ:

*

11 * *

Սիրտ իմ ապաքինել բաղձամ ի սգոյս,
Ոչ գո հնար, քանզի եհաս վիշտ հոգոյս,
Զի ինձ ներհակ եղև անիւ կենցաղոյս,
Ինձ աջնդէս թւի, թէ էհաս օր մահուս.

5 էհաս օր մահուս, էհաս օր մահուս,
Ո՛չ իշխեմ աշար ե անդր աշխիւ,
Սարսեմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:

Իմ ցաւոյս աչցարար ե բժիշկ ո՞վ է,
Եթէ ոչ նոյն կարողն, որ կենսատու է,

10 Ճշմարիտ ե ստոյգ կենցաղս այս ծով է,
Նաւս ի տատանման կա միշտ յալեաց ծովոյս.
Միշտ յալեաց ծովոյս, միշտ յալեաց ծովոյս,
Ո՛չ իշխեմ աշար ե անդր հայիւ,
Սարսեմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:

15 Մարմինս է ծանրացեալ բնութեամբ վայրաբաշ,
Միշտ սիրէ ոճիր, գործս աղտեղի ե զարշ,

24 Անագրում՝ փոխի վիս փարախի

3 Անագրում՝ յանիւ

- Ոչ կարէ կեալ նստաւ զհոգիս իմ անշարժ,
 Վասն այնորիկ եղև վտանգ եղկելոյս.
- 20 Վտանգ եղկելոյս, վտանգ եղկելոյս,
 Ո՛չ իշխեմ այսր և անդր հայիլ,
 Սարսիմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:
- Է սահման ըմբռնիլ մահու եղակարծ,
 Եղեալ ի արարչէն վճիռ մեզ ի հարց,
 Վասն էր ո՛չ սասանիմ՝ զալոց է անդարծ,
- 25 Քակելոյ զշինուած տիրաշէն այգոյս.
 Տիրաշէն այգոյս, տիրաշէն այգոյս,
 Ո՛չ իշխեմ այսր և անդր հայիլ,
 Սարսիմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:
- Ո՛չ ունիմ գործ բարի, որ ապաւինիմ,
 30 Քանզի էհաս հրաւէր, ահա մեռանիմ,
 Հոգիս իմ զարհուրի, թէ դիարդ լինիմ,
 Պարեն հոյլքն շարեաց շուրջ առեալ դերոյս.
 Շուրջ առեալ դերոյս, շուրջ առեալ դերոյս,
 Ո՛չ իշխեմ այսր և անդր հայիլ,
- 35 Սարսիմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:
- Նուստտ եմ և թափուր բարեաց համայնէ,
 Չար արի բարեկամս ի Մամոնայէ,
 Խոցեալ եմ շարաշար ի սատանայէ,
 Ո՛չ ունիմ օգնական, անկեալ եմ անյոյս.
- 40 Անկեալ եմ անյոյս, անկեալ եմ անյոյս,
 Ո՛չ իշխեմ այսր և անդր հայիլ,
 Սարսիմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:
- Էական Հօր բանին տուն և տաղուար
 Լիցի Սիմէոնիս միջնորդ հաշտարար,
 45 Ձայնեմ ցաւակցաբար, լալով անդադար,
 Ժամանեա ինձ օգնել, Մարիամ սուրբ կոյս.
 Մարիամ սուրբ կոյս, Մարիամ սուրբ կոյս,
 Ո՛չ իշխեմ այսր և անդր հայիլ,
 Սարսիմ ի ահուս, դողամ ի ահուս:

12. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԼՈՆԻ

Սպեղանի իմ խոցերոյս,
Բժիշկ և դեղ ցաւերոյս,
Դու ևս, Մարիամ սուրբ կոյս,
Զի ի քէն ծնաւ Յիսուս:

5 Ինձ ողորմեա, եղկելոյս,
Ուղղեա ռահ մոլորելոյս,
Քանզի դբեղ ունիմ յոյս,
Տաճար Միածնին, սուրբ կոյս:

Միտս իմ ի շարիս կապեալ,
10 Սիրտ իմ հեշտութեանց խափեալ,
Հոգիս փառաց է թափեալ,
Տաճար Միածնին, սուրբ կոյս:

Էղուկ է, մի՛ թողուր դիս,
Զի ցո դրոշմ Որդոյդ ի յիս,
15 Լինի՝ դինչ առնեալ կամիս,
Զի ի քէն ծնաւ Յիսուս:

Ո՛վ կոյս և աղբիւր բարեաց,
Կա ջրովս արտասուաց,
Մաքրեա դիս ի յանցանացի,
20 Տաճար, Մարիամ սուրբ:

Նորոգին փառօք դարձեալ,
Տալ շնորհսն, որ յինէն բարձեալ,
Արա իբր ոսկի փորձեալ
Տաճար, Մարիամ սուրբ:

25 Էղկելոյս ցոյց քո զերեսդ,
Ի հրեղէն յարկին որ եսդ,
Զդեցո ինձ փառաց զգեստ,
Տաճար Միածնին, սուրբ կոյս:

Սուրբ Միածնիդ մաքրական
30 Հարսանեացն անապական,

Սիմէոնս արա արժան,
Տաճար միածնին, սուրբ կոյս:

Ալլի երգոյս խնդրողի,
Եղբօրս իմ Սրապիտնի,
35 Հաղորդ լինիլ շնորհացի,
Տաճար Միածնին, սուրբ կոյս,
Միջնորդ լեր առ տէրն Յիսուս,
Խաւարեւոյս:

*
* *

Կամաւ սուրբ Հոգւոյն ոմն զիտնական,
Յովհաննէս անուն շնորհիւ պետական,
Լեալ նա յաշխարհէ մեծ Սեբաստական,
Կանգնեալ հաւատով զվանքն Սուրբ Նշան:

5 Ունելով ընդ իւր զփայտն փրկչական,
Իկեալ ի յաշխարհս փառօք մեծական,
Սմփոփեալ զմասն խնամօք տեսունական,
Վերականգնեալ զվանքս Սուրբ Նշան....:

Րամք ժողովոց մեծ և փոքրկան,
10 Անշափ բարութեամբ առ ի քեզ ուխտ զան,
Հոգւով և մարմնով ցնծան և խնդան,
Ապաւէն աղգիս աթոռ, Սուրբ Նշան....:

Արտաքոյ, ներքոյ պատեալ ամրական,
Սրբատաշ քարիւք ևս համարական,
15 Մեծ կաթուղիկէ, տուն արքայական,
Ճեմեալ ճեմարան, ճարակ, Սուրբ Նշան....:

Ի միջի քում կան հաստատ բնակարան,
Թէ և կարգաւորք կամ աշխարհական,
Քեզ սպասաւորեն միշտ ծառայական,
20 Տիրող, տենչալի տաճար, Սուրբ Նշան:

Կարգաւ բոլորիս բաղում օթեան,
Երթեկողաց տեղ ասպնջական,
Դու ի ծոց նոցին բազմեալ գովական,
Հանգիստ հաճելի, հաստատ, Սուրբ Նշան....:

- 25 Ֆարտ ես, և ոչ կայ բեղ նմանական,
Տեսօք և տեղեաւ յոյժ հիացական,
Ամենայն բարեօք լցեալ լիական,
Փառօք փառաւոր, փարթամ, Սուրբ Նշան:
- Արծաթ և ոսկի անօթ քնտրական,
30 Բուրվառ և կանթեղ, խաշ, Աւետարան,
Շուրջառ և վական, ուրար և բաղպան,
Զանազան զարդիւք վեղուն, Սուրբ Նշան...:
- Երկու աղբերօք ջուր համեղական,
Աստեալ են մայրօք դքե պարառական,
35 Կաս դու ի միջի սրճով սեփական,
Կաքաւեալ կայթեա, կայան, Սուրբ Նշան:
- Յանկան փափաքին աղինք ամենայն,
Մինչև ալլաղդիք առ ոռս քո գան,
Մըռղա և պարոն, համ սուլթան և խան,
40 Հիացեալ հային հիմանդ, Սուրբ Նշան:

39 Տպագրում՝ սուղան

*

* *

Անձինք ասեմ հագներգական,
 Ստորագաս առնէ զանազան,
 Հուկալ բարեացն ուղղեն զինքեան,
 Չարքն տեսեալ հայհոյանք տան:

- 5 Բազմաց զգլուխն մեծացուցեալ,
 Ի դատաւոր համեմատեալ,
 Երթեայ կանգնի ի մօտ գրակալ,
 Զկարէ կարդալ զ «Յաջնժամ թողեալ»:

- Գլուխ ոմանց է բազմամալ,
 10 Զերթ զքառամեայ շօպկի նոխազ,
 Ի պաշտամունսն երթայ խիստ վաղ,
 Ո՛չ շարսիկան գիտէ, ո՛չ խազ:

- Դաս մի հիւսեն զմազն սլէս-սլէս,
 Թէ վարսաւոր եմ քան զարուբէս,
 15 Զփորն ընու ճաշ և հրէզ
 Զգիտէ կարդալ զ «Ասէր աշտպէս»:

Բ ն ա գ ի ր

1—116 Ի չիբ

2 B Ստորագաս DE Ստորագաստ AC տառնէ

3 DE Բարեաց լուկալ E ուղեն փխ ուղեն B զինեան

4 DE Մուլքն փխ Չարքն A հայհոյեալք

5 AC զգլուխս

7 C Երթան E Երթեալ DE կանգնին չիբ ի

8 A Զկարին CDE Զկարեն

10 BCDE Զերգ B քառամեան C քառամեայ

11 BCDE Ի պաշտամունս B երթան

12 B գիտեն DE՝ ոչ խազ

13 B հիսեն

15 AC հրէս DE խրէզ

- Եւ ոմն արկեալ շուխայ զիւրի,
 Զձեռն եւ զթին զսպեալ ներքե,
 Զգիրքն դամէն կարդա «ե, ե»
 20 Երկու երեսն լինի սեւ:
 Զանդակածե շարեալ կոճակ,
 Ի յուսմանէ փորն է դատարի,
 Երբ որ մանու ի պատարադ,
 Յայնժամ գոչէ քան զաւանակ:
 25 Է ոմն ազեալ մօռ ու մաւի,
 Ի ժամատեղն ասէ՝ Գլուխս ցաւի,
 Պուտուկ մի ճաշ փորոցն չբաւի,
 Կովով առնէ պաշտման դաւի:
 Ըմպեն ոմանք զուարթ զգինին,
 30 Ի ժամատեղն հասեալ քնին,
 Ի դարձ հոտոցն տեղն տլին,
 Որպէս գրեւայ մոգսն լինին:
 Թողեալ են զկարդ արեղութեան,
 Շալկեն խաշիկ մի եւ կաշն դան,
 35 Զերեսն արեր են քան զյեսան
 Եւ զիւրեանց կարգն հայհոյել տան:

18 DE արկեր փխ զսպեալ

19 B կարդան DE կասէ փխ կարդա

21 A Զանկակածե

22 AC յուսմանէն

23 DE Յորժամ փխ Երբ որ B երթայ փխ մանու DE մանուն AC պատարադն

24-րդ տողից մետո A ունի եւ.

Անձինք ասեմ հագներդ, անտրատ

Գառն աստուծոյ պատարադի

25 A եւ փխ է B զղեցեալ փխ ազեալ DE աղեր

26 ABC չիք Ի B Գլուխ DE կու ցաւի

27 BDE չբաւէ

29 DE պէս-պէս փխ զուարթ

30 C ժամատեղ DE չիք հասեալ, կու քնին

31 DE Յականջ շառնուն զպատասխանին:

32 DE Նոցա բաժին հուր զհհինին A գրեւայ

33 ABC Թմբուկ սիրեն ե լաւ չօնգուր:

34 ABC Սպառազինին սըլէխ ե սուր:

35 ABC Զերես հոգւոյն առնեն զերդ մուր:

36 ABC Նոքա կերթան ի յանշէջ հուր:

Ժողովս մեծ հազնին մօռ զուֆ,
 Զփորն շինեն հոմնիսեայ դուֆ,
 Ի գիրք կարգալն են քան զկոյր բուֆ,
 40 Զկարեն արոհել զմվսէ զՈւտուֆ:

Ի յուսմանէ ոմանք են փուշ,
 Բայց յերախանս անկանին դուճ,
 Խառնեն զճաշն և գեղին պուճ,
 Քան զիշոյ զլուխ շինեն բրդուճ:

45 Իսկ ոմն ունի կարմիր դաստամալ,
 Իբրեւ զշերէփ ի իւր գդալ,
 Յորժամ սկսնու «Յամենակալ»,
 Ոտքն քան զուռ առնու դողալ:

Լօղկի սընքֆ ոմանց կարմիր,
 50 Բնու շատէ զ «Մի՛ նախանձիւ»,
 Զփորն ընու կաթնով սամիր,
 Զկարէ կարգալ զ «Մի՛ երկնշիր»:

Խանջարաձե դանակն երկայն,
 Ենկիշարոյ կերպի նման,
 55 Կախեալ վերայ աջոյ ճռան,
 Զոր յԱւովթա սահմանեցան:

Մովն ձգես կամ ի զնդան,
 Փողքն կապես իշոյ երկան,
 Հարուս հազար բիր նմա դան
 60 Զկարէ ասել զ «Նեղուբեան»:

37 DE սուֆ

39 DE Դրոց կարգալն է: գիրք ACE բուվ

40 AC Զգիտեն DE Զկարէ բաժնել

41 BC փուճ DE 41—44 չիֆ

42 A անդան փխ անկանին

44 B զիշու

45 E դաստիմալ ABC 45—52 չիֆ

53 A Խանջալաձե DE դանակ ABC յերկայն

54 AC Բնկիշարոյ DE Ենկիշարոյ

55 DE Կախեն CDE ճռանն

57 ABC դնես քէ դնա փխ ձգես կամ ի

58 DE Վիզն փխ Փողքն իշու

59 DE Զարենա փխ Հարուս

60 C «զնեղուբեանն»

Կարմրադոյն հաղնէ կօշիկ,
 Զմորուան սանդրէ, լինի քօշիկ,
 Զփորն լնու սպիտակ լօշիկ,
 Ի դիրք կարդալն է կոր բուշիկ:

65 Հագեր սպիտակ շապիկ բեհեզ,
 Ունի բազում ոչխար և եզ,
 Բարութն հպարտ և ոչ է հեզ,
 Զգիտէ ասել զ «Օրհնեմք զքեզ»:

Զեռաց մատնին սակի՝ և արծաթ,
 70 Ինքը շարժէ կողով մի յարդ,
 Եւ թէ ասես՝ Այս ո՞ր շաբաթ,
 Շատագոնի իբրև դերկաթ:

Ղամբար մտաց ոմանց շիջեալ,
 Զմակացութիւն գրոց թողեալ,
 75 Արուստ մարմնոյ են ըստացեալ,
 Յարքայութեան երկնից զրկեալ:

Ճիւղաբար եղեալ ոմանք,
 Բնակին ի դեզ, թողեալ զվանք,
 Զկարգիկն իւրեանց տան բամբասանք,
 80 Երթան նորա ի շար տանջանք:

Մարխն հաղնին տեւ և դեղին,
 Շրջին հպարտ ի մէջ դեղին,
 Զձեռն անցուցեն վերայ բեղին,
 Յիշունց շահին իւր օրհնողին:

61—148 A չիք

62 BC Զմորութն Ե սանարի

64 BC Ի գրոց կարդալն զերգ կոյր:

65—68 BC չիք

69 DE մատնիկն է ձալլ արծաթ:

70 BC Ինք նմանի հովիվ նեկաթ:

71 BC Թէ ասես, տէրտէր, այս ի՞նչ:

72 DE Գոյնն լինի բան սև երկաթ:

73—80 BC չիք

81 BC Ղալլին և մըս՝ հաղնի դեղին:

82 BC Լորեալ շրջի յամէն տեղին:

83 BC անցուցէ Ե պեղին

84 BC Յիշոց շահէ հօր ուղեղին:

- 85 Յուսն՝ պաճուճ մօռ ծիրանին,
 Չգիտէ ասեւ նա զ «Երանին»
 Ջձեռն ղնէ ղէմ բերանին,
 Զթիկունքն տա սեաճն զերանին:
- Նաև թողեալ ոմն զիւր մայր,
 90 Քոյր և մայրցիւր բռնէ օտար,
 Սուրբ կանոնագիրքն կոչէ վատթար
 Եւ անիծէ զնա չարաշար:
- Շատոնց թողեալ զիւր հալալ կին,
 Երթեալ պղծէ զայլ անկողին,
 95 Այնք կայծականց վերայ նիրհին,
 Անքուն որդանցն կեր լինին:
- Ոմն ստացեալ է երիւվար
 Եւ կու պաշտէ զնա անգաղար,
 Նստի վերայ գոռողարար,
 100 Նորա տեղին է չար խաւար:
- Չասեն և թէ Տէրն Տէրանց,
 Այն որ նստերն յաթոռ փառաց,
 Ի յաւանակ եղև նստած,
 Նոյնպէս լինել մեզ քարողեաց:
- 105 Պաշտին ոմանք զյորովայն,
 Շինեն զմարմինս բուծող որդան,
 Նոքա գնան ի հուր գեհեան,
 Ըստ օրինակի չար մեծատան:
- Ջնար առեալ են և տամբուր,
 110 Ստացեալ պէս-պէս սլեհ և սուր,
 Նոցա երեսն լինի մուր,
 Երթեալ տանջին ի յանշէջ հուր:
- Ռամկացն ևս տաց զերեսս իմ կոխ,
 Նոցա լինիմ միշտ գոհացող,
 115 Յորժամ ժողով լինի՝ ւ ամբոխ,
 Նոքա լինին մեզ խրատող:

- Սպիտակ մորուս և քան զկոճ,
Դեռ կու խօսին անվայելուչ,
Յար-յանապազ ցանկան կնոջ,
120 Երթալ շնան քան զկեռապոչ:
- Վարդապետաց հոյլքն կնատ,
Սիրեն զգինին 'ւ ատեն զխրատ,
Արծաթասէր են և ժլատ,
Բնաւ շկամին տեսնուլ զաղբատ:
- 125 Տիրանք, զղջմամբ դառնամբ շարեաց,
Մինչ ճամանակ զոչ ի ձեռաց,
Տուայտելով Պօղոս զոչեաց,
Մի՛ իւ չւիք վիաստ տայք մեղաց:
- Բամբն, որք ունողք են աչս շարեաց,
130 Էին անդարձ յայն յամառած,
Թէ՛ անմարմին, թէ՛ մարմնացած,
Պէս-սէս տանջեաց զնոսա աստուած:
- Յասմամբ զդեան յերկնից ձգեաց,
ԶԿայեն հօթնիւր պատուհասեաց,
135 Զպոռնիկսն համայն ջրասուզեաց,
Յաշտարակին զլեղուս խառնեաց:
- Դի իւր ատեցողքն հրով կիզեաց
Եւ զՓարաոնն շարեօք պատժեաց,
Սորեկ երկրէն զՔանան խլեաց
140 Եւ զԻսրայէլ ի նմա տնկեաց:
- Փառք աստուծոյ տուք ի բարձանց,
Զի ի մէնջ հանցէ զսիրտ քարացած,
Աստ փրկեացէ ի փորձանաց,
Անդէն առնէ ժառանգ փառաց:
- 145 Քանզի շասէք մեզ խև մոլած,
Թէ զինչ առնէ զգեստ շար մարդկանց,
Հողով սրբով Սիրաք ասաց,
Թէ զգէստ սրտին կրից յաւելած:

120 D զկեռապոչ

121 E դասս մի վիս հոյլքն

ՏԱՂ ՊՈԽԼՊՈԽԼԻ, ԼԱՒ ԱՍԱ ԵՒ ԶՄԵՂԱՊԱՐՏԱ ՅԻՇԵԱ

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Դու չես հողածին,
Դու ես լուսով պայծառ արեգակնային,
Արփափալ գունով փթթեալ թփին,
Մաղիկ ես անթառամ ի հոտ անմահին:

5 Վարդն ի բլպուլն ասաց. Թռչունք աննման,
Ձայնիւ քաղցրադրուց, ցանկալի մարդկան,
Ձայն քո ուրախարար, գուշակող դարնան,
Արարածոց բլպուլ ե ինձ սիրական:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. եւ գողցաւ խօս եմ,
10 Անուշ եղանակով, ձայնիւ բարբառեմ,
Բայց առանց քո տեսող ես ընդ կենդան չեմ,
Զերթ նաւն ալէկոծեալ ի մէջ ծովու եմ:

Բլպուլն ի վարդն ասաց, թե՛ Զինչ լինիցիմ,
Զի առանց քո տեսող ես ընդ կենդան չեմ,
15 Վախեմ դայ սիրոյ տէրն, վարդն տանէ,
Եւ ես մոլորական մնամ ի յերկրի:

Վարդն ի բլպուլն ասաց. Թռչունք գովելի,
Դու ես շահէսուլթան թռչնոցն ի յերկրի,
Ձայնիւ քո վարդարիմ, գունզգուն փայլեմ,
20 Անուշ եղանակով, քո սիրով մայլեմ:

Վարդն ի բլպուլն ասաց. Խօսից քոց ցանկամ,
Սիրասնունդ բլպուլն թռչնոց պատուական,

Խ ո ր ա գ ի ր

В Այլ տաղ գեղեցիկ բլբուլի

Բ ն ա գ ի ր

3 В Արփ... (տողը քերի)

4—42 В լիք

10 А Անուշ

15 А տանեմ

20 А Անուշ

Զի քաղցրաձայն եղանակ հանես հարածամ,
Ձայնիւ քո զարդարեմ և ուրախանամ:

25 Բլպուլն ի վարդն ասաց. Ծաղիկ անթառամ,
Հոտով քո անուշիւ ևս անմահանամ,
Գունով քո զարդարիմ և բերկրեալ ցնծամ,
Սիրով քո զուարճանամ և ուրախանամ:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Ծաղիկ սլաշձառ ևս,
30 Գունով կարմրատեսակ, հոտով անուշ ևս,
Գարնան եղանակէն տերև արձակես,
Բանաս կանանչ տերև, զունդդուն փայլես:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Զերթ զարեգակն ևս
Եւ հոգոյն սրբոյ լուսով լցեալ ևս,
35 Եւ լուսն անճառելի բնակեալ է ի քեզ,
Լուսով քո զարդարեմ, ուրախանամ ևս:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Զերթ զարեգակն ևս
Եւ հիսունհինգ տարին բոլորած ևս,
Պայծառ և պատուական և գեղեցիկ ևս,
40 Լուսով աստուածային ճառագայթեալ ևս:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Աստղոյ նման ևս
Եւ օթքն քաղցր խառնամբ հովանի ևս,
Եւ դու ալ զօհալ և մուշթարին ևս,
Որ ի առաւօտոյն լուսով լցեալ ևս:

45 Բլպուլն ի վարդն ասաց. Անուշահոտ ևս,
Ծաղիկ պայծառ գունով, ոսկի բողբոջ ևս,
Անմահութեան հոտով դու զարդարեալ ևս,
Ծաղկանցն ամենեցուն շահի սուլթան ևս:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Ակն սուտակ ևս,
50 Եաղութ և զմրութ և կարկեհան ևս,

26 Ա անուշիւ

30 Ա անուշ

38 Ա Ծն փխ հիսունհինգ

43 Բ շիք ևս դու ալ Ա մուշտարի

44 Բ յառաւօտուն

45 Բ Բլպուլն (այսուհետեւ միշտ այսպէս) Ա Անուշահոտ

49 Ա գուտակ

50 Ա իզրմրութ

Դու լալ ես ու ճուհար ու շափիւղեան ես,
Աղնիւն ակն ու դօհվար և մարդարիտ ես:

Բլպուլն ի վարդն ասաց. Դու զեղեցիկ ես
եւ ամէն ծաղկանց փառք և պարծանք ես,
55 Զի հոտ անմահութեան ի քեզնէ բխեա,
եւ ամէն արարածք հոգով սիրէ զքեզ:

Երգէ, բլպուլ, երգէ ի յառաւօտէ,
Զարթիր մէջ զիշերին քաղցր եղանակէ,
Զի վարդն աստղոյն նման ի մէջ թփին է,
60 Անմահութեան հոտով նա զարդարեալ է:

Վարդն ի բլպուլն ասաց. Ես ուրախացայ,
Երգէ քաղցր եղանակ և հոգով ցնծայ,
Զի զեղեցիկ զունով ես պայծառացայ,
Անթառամ տերևով ես զարդարեցայ:

65 Երգեմ Ստեփանոս բլպուլին սիրով,
Հանեմ զվարդն անարատ քաղցր եղանակով,
Զի է պայծառ ծաղիկ կարմիր, տերևով,
Հոգով ևն զարդարեալ երկուսն սիրով:

Բլպուլն ի Գաբրիէլ հրեշտակին նման,
70 Եւ տիպ կուսին պայծառ, ի վարդին նման,
Աւետիք հրեշտակին ձայնն է իրական,
Իջումն Միածնին յարգանդ կուսական:

51 Բ ճահվար Ա շարուղեան

52 Ա գույար

54 Ա պարք փխ փառք

55 Ա եւ փխ Զի

58 Ա Զարթիր

59 Բ վարին: աստղանման

62 Ա պայծառացայ փխ հոգով ցնծայ

65 Բ Ստեփանոս

66 Ա վարդն

67 Ա և փխ է

68 Բ և սիրով

69 Բ շիք ի Ա հրեշտակի

70 Ա կոչսին

71 Ա Աւետիկ Բ ի ձայն Ա իւրական

72 Ա Միածնի: Հայրդ փխ յարգանդ

1. ՆՈՐԻՆ ՍԻՔԱԶԱՆ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍ ԱՍԱՑԵԱԼ Է

Սկսեալ ողբամ, թէ ինչ դարձայ,
Որ ի յուսոյն իմ հեռացայ,
Տէր կոչեցայ, անուանեցայ,
Անկեալ հիսուն՝ հասկացայ, հպարտացայ:

5 Աստ հեշտացայ և փափկացայ
Եւ բարձրացայ, ա՛յ, սուտ խօսեցայ
Զվերջին բանին ոչ հայեցայ,
Ես մերժեցայ և զրկեցայ:

Բաբունից ոչ հաւանեցայ,
10 Ընդդէմ նոցա շատ խօսեցայ,
Գլորեցայ, գայթակղեցայ,
Անկեալ կորայ, կործանեցայ:

Գիր ընթերցայ և իմացայ,
Թափուրացայ, ունայնացայ,
15 Զկամբ Տեառն անցայ և շկամեցայ,
Բազում դանի արժանացայ:

Ի մէջ մեղաց շաղախեցայ,
Ցանկացայ ևս և կորացայ:
Զգործս ուրացայ և ընթացայ,
20 Ի դուր մեղաց ընկղմեցայ:

Սուտ աշխարհիս հետ միացայ,
Եւ ի Տեառնէ խոտորեցայ,
Ինչպէս առնեմ, ինձ հաղար վայ,
Լինի ինձ որպէս նոցա:

2. ՏԱՂ ՀԱԼԷՊՑԻ ՍԻՔԱԶԱՆ ՏԷՐ ՍԱՐԳՍԻ ԱՍԱՅԵԱԼ Է
ԻՒՐ ՎԵՐԱՅ, ՎԱՍՎԻ ՀԱԼ, ԵՍ ԵՄ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼԻՆ ԳՈՒՆ Է

Սրտովս և հոգովս մոլար,
հեռացեալ եմ ես ոչխարէն,
Հովիւ բարի զիս խնդրեա,
զմոլորեալս ի սուրբ քո հօտէն:
Առ մոլար զերիս, նայեա,
որ զերծիմ ի շար դազանէն,
Կամիմ, փափագիմ, ցանկամ,
զգիւտ իմ խնդրեմ ես ի քէն:

5 Բաբունուն բերան, Տէր իմ,
քարողէս յԱւետարանէն,
Բառնամ զմոլորեալն յուսովս,
չզրկիմ ի լուսոյ երամէն:
Գերոյս հաւատարիմ է բանըդ,
ջրով եմ ծնեալ հոգեղէն,
Հոգիս փափագէ, թալկտի,
պապակի ի քո կարօտէն:

Ի գուր խաւարի անկայ,
մթացեալ ի մեղաց ներկէն,
10 Անշարտ արեամբդ ես զնեալ,
աղատեա զիս այս խաւարէն:
Սե մութս, շար արձան եղայ,
ատելի աղտեղի դործէն,
Երկիմ, սասանիմ, դողամ
ահազին աւուրն ահեղէն:

Եւ սուր ինձ խոնարհութիւն,
դարձս զքար սիրտ իմ մսեղէն,
Շնորհեա արտասուս բաղում,
զինչ բխէ աղբիւր ի քարէն:

15 Բամից մարդկան արեգակն
ի ծագաց ի ծագ աշխարհէն,
Լուսոյ ստեղծիչ ես դու,
մի՛ բարձի թողուր զիս ի քէն:

է, Տէր իմ, զիւրին է քեզ,
չէ զժար փրկել ի շարէն.

- Խեղճ եմ, տնճարակ, տնճար,
 ազատման ճարակս, ճարս ի քէն:
 Ցաօք աշխարհս եկի,
 Թէ դանձեմ հոգևոր շահէն,
 20 Ի քո աւաղակացն 'ւ մեղաց
 Թմրեցայ, զինչս տօին, դողամ ի ցրտէն:
 Այնպէս զիս մերկացուցին,
 զինչ մեկնի տերէն ի ծառէն,
 Մեղաց հոգմն յիս շնչեաց,
 մեկնեաց զիս եօթն խորհրդէն:
 Յորժամ մթնայ յերկին և
 կայծակ ձայն ելանէ ամպէն,
 Ամէն հոգեղէն ծնունդ
 սարսափի ահարկու ձայնէն:
 25 Րամեալ մեղքս է իմ սե ամպ,
 Երկնչիմ ի հրոյ կարկտէն,
 Յորժամ մտածեմ ևս զայն,
 սասանի ոսկերքս ի ամէն:
 Ի մէջ ուռկանի անկած,
 տկամայ ձուկն հանեն ի ջրէն,
 Խղճիկ Թաւալի արտաքս
 և մեռնի ի ջուրն կարօտէն:
 Հայիմ ի դարնան օրերն,
 որ Լինէ ծաղիկն ի ճղէն,
 30 Կարող Տէր, զիս ծաղկեցո,
 նորուեա նորոգ հոգեղէն:
 Այլ երեմիայ ողբէր,
 զէլ ողբաց ողբալէն,
 Պիտէր նոր կրկին ողբայր,
 զգերիս ի շար զիտողէն:
 Լամ ևս ու շունիմ ճարակ,
 ո՛չ այլ մարդ կայ մնալ աստէն,
 Տանին զիս, շունիմ պաշար,
 նեղ, անձուկ ճանփուս հրեղէն:
 35 Ահա մօտ եղև օրերս,
 խորտակի սափորս աղբերէն,

- Զքս սիրելիքդ ունիմ՝
 բարեխօսուած ի կուսէն:
 Պարտ է քեզ այրի մոլար,
 ջանք առնել ելնել ի ծովէն,
 ԶՔրիստոս աստուած քեզ յոյս դիր,
 որ փրկէ զքեզ անքուն որդէն:
- Բանիւ գանդատիկ շինի,
 չեմ կարել զերծիլ ի շարէն,
 40 Անկալ էս անկեալ զերիս,
 օգնութիւն խնդրեմ էս ի քէն:
 Եւ թէ զարժանին սիրես,
 զինչ զարմանք լինի արժանէն,
 Առ իս՝ անարժանս նայեա
 ՚ւ ըստ գթոյն օծող կնոջէն:
- Բարուն բարի, Տէր Յիսուս,
 չի գարշար անարգ հիւանդէն,
 եւ մի՛, Տէր, յինէն գարշիր,
 ի հոտեալ վիրաց գարշութենէն:
- 45 Թէպէտ բաղում մեղք ունիմ,
 մեղական եմ, մարդ հողեղէն,
 Անմեղ բնութիւն իմ, Տէր իմ,
 օգնութիւն խնդրեմ էս ի քէն:
 Ինձ ողորմեա՝ այրոյս,
 այրի եմ, ընկեր եմ կարդէն,
 Երիցս ուրացալ զքեզ,
 այնպէս թող ինձ, Տէր, ապաւէն:
- Լուծալ, եղծալ, հող եղալ,
 թվական թվէ ի դրէն,
 50 Լինի թվական ԲԱՌԻԿ,
 ծուռ զատիկ լինի յունարէն:

*

3. * *

Սիրուն, գեղեցիկ պատկեր,
 հասակաւ տասնչորս ամաց,
 Թուի մազերն է սիրուն, փալլուն,
 երեսին վրայ է ցրուած:

Աջ ձեռնն ունի մոմ վառած,
վիզն և ծոցն և սիրտն է ի բաց,
ի միւս ձեռն իլի զինի
ասպակի ամանոյլ լցած:

5 Րախճան և ուրախ զուարճ,
ծաղրերես և է քրտնած,
Քաղցրատես և անկարող,
սիրու գովք ասող և խմած:

Գիշեր էր, մէկ էլ հկաւ,
ցնծալով ծաղրադէմ ասաց.
Ներգործեց քո սէրդ ի յիս,
սլաղատանքդ եղև կատարած:

Ի մօտ քեզ եկեալ եմ հիւր,
որ խնդամք գիշերս ի հետերաց,
10 Ուտեմք և խմեմք զինի,
բորբոքիմ զսէր մեր վառած:
Սիրու չի խաբուիս, աչրի,
դու յօժար փախչիր ի մեղաց,
Զերկիւղն աստուծոյ դու կալ,
որ զերծիս ամէն փորձանաց:

7 Տպագրում՝ միջև փիւ մէկ էլ

1. ՈՏԱՆԱԽՈՐ ԱՍԱՑԵԱԼ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

Եկայք եղբայրք ամենեքեան,
Պատմեմ ձեզ բան յոյժ ողբական,
Աշխարհ ամէն վրդուկեցան,
Յորժամ սպանաւ սուլթան Օսմանն:

5 Ի վերջին ժամանակիս
Եւ Հայկազեան մեծ տումարիս,
Հազարերորդ եւթնասնիս
Եւ երրորդի յաւելորդիս,

Մէկ մեծ իշխան մի յայտնեցաւ,
10 Ապաղայ անուն կոչեցաւ,
Ի Կարնոյ քաղաքէն ելաւ,
Մինչ Ախլժիսէ ինքն հասաւ:

Բաղում ղօրօք զնա պաշարեաց,
Մեծ մեծ թօփերն յորժամ ձգեաց,
15 Զգուռն և զզրանդիքն ի բաց մերժեաց,
Ախլժիսէ ու ինք տիրեաց:

Յորժամ նստաւ ի մէջ քօշկին,
Արքայանիստ մեծ սարային,
Մունետիկքն աղաղակին,
20 Հրամանաւ Ապաղային:

Մի օք զօք մի՛ զրկեսցէ,
Մինչև յետին բնիռն: Է,
Թէ չէ զլուխն առ յիս գայցէ,
Ինչքն և ասլրանքն արքայինն է:

- 25 Ապա ինքն հրամայեաց,
Մեծ մեծ իշխանքն ժողովեաց,
Հանդիսարան ելաւ զնաց
Եւ ղէնկիշէրիքն կոչեաց:
- Մեծ դատաստան ինքն առնէր,
30 Զարքային արիւնն խնդրէր,
Վրեժխնդիր նմա լինէր,
Զէնիկշէրիքն կոտորէր:
- Որպէս խորհէր, նայ կատարէր,
Նորա սպանօքն սատակէր,
35 Ընչիցն ապարանացն տիրէր,
Ընդ իւր եղեւոցն շնորհէր:
- Վասն այն մեծացաւ, զօրացաւ,
Մէջ աշխարհիս համբաւեցաւ,
Զարին թագաւորին առաւ,
40 Սրտին կամքն կատարեցաւ:
- Իւր փոխարէնն անդ նստաւ
Ինքն Ախլծխէ ու դարձաւ,
Բաղում ամբողջ զարհուրեցաւ,
Մինչ որ Գաղատիայ հասաւ:
- 45 Մեծ մեծ խաներն առ ինքն եկան
Եւ պարոնայքն ամենեքեան,
Ընդ նմա միաբան եղան,
Թէ ուր է մեծ արքայն Օսման:
- Միջին աշխարհն՝ Ապաղայն
50 Եւ Բաբելոն՝ Պարսից արքայն,
Հոնաց աշխարհն՝ Թաթար խանն,
Մեր մեղաց պատուհաս յարեան:
- Արքայն Պարսից Շահ Աբասն էր,
Բաղում զօրօք ասպատակէր,
55 Ի Բաբելոն գայր հասանէր,
Մեքենայիւք զնա պաշարէր:
- Բախճանութեամբ ինքն ճեմէր,
Քաղաքին վերայ բողոքէր,

- Առիւծանման մոնչէր,
60 Զնոսա յորովայնս համարէր:
Ի դարնան եղանակին,
Տէրունական յիսներորդին,
ԶԲաբելոն քաղաքն առին,
Զազգն տաճկաց հալածեցին:
- 65 Սաստկութեամբ քաղաքն մտին,
Զիշխան նորին ըմբռնեցին,
Զգանձն և սարայն ձեռացն առին,
Ապա՛յ զինքն կուրացուցին:
- 70 Տայր հրաման զօրաց տաճկին,
Թէ՛ Ամենեքեան ժողովեսցին,
Յայսմհետէ ինձ հնազանդին,
Որ ոտճիկ ևս տամ նոցին:
- Արդարութիւն կու համարէր,
ԶԲաբելոն քաղաքն առնէր,
75 Զքաղղէացիսն հնազանդէր,
Մինչ ի Մուսուլ իշխան դնէր:
- Գնայր մէջ մօլտանին նստէր,
Յաթոռ բազմէր, հանդէս ուղղէր,
Զօրքն տաճկաց անդ ժողովէր,
80 Զամենեան ի գիր առնէր:
- Երիւարաց զնոսա ձգէր,
Զեռաց նոցա զէնքն առնէր
Եւ ի մետաղս առաքէր,
Զիշխան նոցա դառն զգուէր:
- 85 Սուր ձգեցին մէջ քաղաքին,
Սատակեցին զիշխան նորին,
Բազում նեղութիւնք հասուցին,
Մեծ աշխարումն բնակչին թողին:
- Ի Մերտին գումն հասանէր
90 Եւ դբնակիչսն ահաբեկէր,
Զիշխանսն նորին հալածէր,
Մինչ Համիրթ տարեալ մուծանէր:

- Մեծ Տիգրանակերտ զարհուրէր,
Քաղաքն ամենն զզրոյէր,
95 Յիմաստունսն հարցանէր,
Պատուար առ պարսպին կանգնէր:
- Գումն ու բոթն բաբելոնի,
Քաղկեացոցն ընդ Մուսուլի,
Առ արքայն-արքայից հասնի,
100 Որ սուլթան Մուրատ յարշորէի:
- Մեծ արքայ սուլթան Մուրատն,
Յորժամ լուաւ զչար բոթն,
Բաբելացոց աղաղակն,
Որ վերացաւ մինչի յօդն:
- 105 Զմեծ մուհթին առ ինք կոչեաց,
Զիմաստունսն ժողովեաց,
Զպաշ վէլիրն հրաւիրեաց,
Թէ՛ Բաբելոնն զնաց ձեռաց:
- Վաղին տիւան կու նստէր,
110 Մեծ քննութիւն ինքն յարդարէր,
Զօրաց զլուխ կացուցանէր,
Տիգրոնի վերայ առաքէր:
- Երբ պաշ վէլիրն ի ձի հեծնէր,
Պողոտայն արքունի ուղղէր,
115 Բաղում զօրածոյով լինէր,
Ի պարսից վերայ արձակէր:
- Յորժամ երթայ ի Կոնիայ,
Սեաստ նստեր է Ապաղայ,
Մինչև հաշտութիւն չը լինայ,
120 Ճանապարհին անցիկ չըտայ:
- Էնկիչէրիքն ամենեքեան,
Ինքեանք եղան յոյժ միաբան,
Մեծ աղային հնազանդեցան,
Թէ՛ Մեղ է Ապաղայն տուջման:
- 125 Նստէր Վէլիրն ի Կոնիայ,
Ապաղան Սեաստ կու լինայ:

- Համողիչքն ևրթայ և դայ,
Միթէ խաղաղութիւն լինայ:
- 130 Ազգն տաճկաց յոյժ խստացան,
Զաղզս մեր բառնալ կամեցան,
Հարկն և խնդիրքն յաւելան,
Բազում նեղութիւնք մեզ յարեան:
- 135 Ամէն իրաց տեղեակ է,
Սրտից քննողն աստուած է,
Միթէ փրկէ զմեզ նոցանէ,
Որդիս արքայութեան առնէ:
- 140 Տէր աստուած, քեզ եմք յուսացէր,
Զմեզ յանէից ի չէ ածէր,
Ի յոշնչէ դոյապուցէր,
Զմարդն ի հողոյ առեալ ստեղծէր:
- Արիստակէս խարբերողցի,
Զայս սակաւ բաներս ասացի,
Զիրք ժամանակիս պատմեցի,
Նեղութիւն մեր ձեզ ծանուցի:
- 145 Հսողացն հաճոյ եղիցի,
Տէր աստուած իւրեանց քաղցրասցի,
Զմեզ յիշողացն ողորմեսցի,
Արքայութեան արժանասցի:
- 150 Փառք փրկչին ամենայնի,
Ընդ Հօր իւրում համաղուգի
Եւ սուրբ Հոգւոյն իւր էակցի
Այժմ և յաւէտ միշտ եղիցի:

2. ՈՏԱՆԱԽՈՐ ԵՒ ՆԵՐՔՈՂԵԱՆ, ԱՍԱՅԵԱԼ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԽԱՐԲԵՐՈՅՈՒ ՎԱՍՆ ՕՐՀՆԵԱԼ ՔԱՂԱՋԻՆ,
ՅԵՂԵՍԻՈՅ, ՈՐ Է Ի ՄԷԶԱԳԵՏՍ ԱՍՈՐՈՅ

Մասայ Քրիստոսի Յիսուսի
Արիստակէս՝ խնդրող բանի,

Օրհնութեան զիրս զրեցի:
Մայրաքաղաքին Ուռհայի:

- 5 Հոմերական տաղիւ շափի,
Մեծն Եդեսիայ օրհնեսցի,
Քահանայք ընդ սարկաւազի,
Արք և կանայք ընդ աղքատի:
Հասցէ զիր հարցման ողջունի,
10 Մեր սիրեցիալ պարոնտէրի
Նահապետ հայրսկոպոսի,
Օրհնեալ քաղաքին Ուռհայի:
Եւ նախագահ տէր Սարգսի,
Յաստուածյարեալ քահանայի,
15 Հողով մաքրեալ տէր Պետրոսի,
Մարմնով սրբեալ տէր Մաղաքի:
Եւ այլ քահանայքն Ուռհայի,
Ընդ նոսա օրհնեալ ևզիցին,
Կրկին պատուոյ արժանասցին,
20 Յարքայութեան զլոյսն տեսցին:
Դաւիթ անուն սուրբ քահանայ,
Ի Կամուրճ գլուղն կու կենայ,
Զօր հաճապաղ աղօթէ նա,
Սաղմոս ասէ անձանձիր նա:
25 Սարկաւազունքն հանճարաւոր,
Երգեն սաղմոս խորհրդաւոր,
Շարական յեղանակաւոր,
Օրհնեն զաստուած սրտիւ բոլոր:
Սարկաւազունք ձեր քաղցրաձայն
30 Երգեն անուշ սաղմոսարան,
Տաղ ասեն և շարական,
Օրհնեն զաստուած ժամս ամենայն:
Եւ դու օրհնեալ քաղնք Ուռհայ,
Զի ոչ ծածուկ է քո տեղին,

35 Կամ ի յանգեան ինչ թագստի,
Կամ ի ձորս լեռնամիջի:

Այլ ի գետիցն որ յԱղէնի,
Բազմեալ ևս դու նոցա միջի,
Ի Յեփրատայ և Տիգրիսի,

40 Վասն այն Միջագէտ անուանիս:

Եղևիայ մայր բազմորդի,
Յոլով ունիս դուստր և որդի,
Զորս մայրաբար դիացնես,
Յոտեանց քոց կաթն արբուցանես:

45 Գեղեցկատիպ յօրինեալ ևս,
Վայելչապէս զարդարեալ ևս,
Քանզի երկիր դու պարարտ ևս,
Աղբւր կաթին ի քէն բղխես:

Աւտարեր նման վայր ևս

50 Ի այլ դերադոյն գեղեցիկ ևս,
Ջուր կենդանի ի քէն բղխես,
Զւարթ ծաղիկ, բոյս յօրինես:

Գետոց նման վտակ հոսես,
Զբուրաստանս արբուցանես,

55 Զծովն ի միջի քո ծածանի,
Քաղցրիկ օդովն ծիծաղի:

Զադտեղութիւն տղմին մաքրէ,
Զկունքն ի մէջն կու լուզէ,
Եւ զհրապարակսն զարդարէ,

60 Բազմագունի տունկ յօրինէ:

Որպէս զդրախտն, որ Յեղեմ է,
Սաղարթաբեր ծառօք ծաղկէ,
Առատագոյն պտղաւետ է,
Տերեախիտ հեղիկ շարժէ:

65 Հոտ անմահից իւրմէն բուրէ,
Նարդոս, քրքում մեղ ընծայէ,
Վարդ, մանուշակ բուսուցանէ,
Վառօտուն ցօղն իջանէ:

Ոսկոյ նման Հաճանչ փայլէ,
70 Թէ զանդատանս քո զործէ,
Ոք երկրածին և սերմանէ,
Հարիւրաւոր, վաթսունաւոր,
Կամ երեսուն պտղարէր է:

Ուռճայ բաղար, օրհնեալ, աղւոր,
75 Լայն և արծակ նստեալ յաթոռ,
Որպէս ի կառս թագաւոր,
Կամ թագուհի յոյժ գեղաւոր:

Շուրջանակի պարառաւոր,
Պարիսպ ածեալ լայն և ամուր,
80 Աշտտակօք բարձր, ահաւոր,
Իմաստապէս և արուեստաւոր:

Որպէս զգլուխն զիտաւոր,
Մակաւասար անձին բոլոր,
Հաստահեղոյս հիմամբք ի խոր,
85 Մահարձանօք պսակաւոր:

Տունք և տաճարք զարմանաւոր,
Շինեալ յՈւռճայ շքեղաւոր,
Յարկ և փողոց տեղ վաճառաց
Կայ յօրինեալ հանճարաւոր:

Բայց զեկեղեցիս լուսաւոր,
90 Թէ որպիսիք յոյժ փառաւոր,
Զայլս չէ առել ինձ հնարաւոր,
Կամ հողեղէն մարդ երկրաւոր:

Որ երկնայնոցն է նմանաւոր,
95 Վերնագունին հանդիտաւոր,
Զարմանաղան և աննման,
Ոք չէ տեսեալ որ բանաւոր:

Սուրբ տաքեալն Թաթէոս
Որ մկրտեալ զԱրգարիոս,
100 Սրբեաց զԱրգար և զնորին քոս,
Ուսոյց ձեզ նոր իմաստից խորս:

Յեկեղեցին սուրբ հիմնարկեաց,
Տաճար փառաց որդոյն կաղմեաց,
Հոգով սրբով զնա օծեաց,
105 Սուրբ Աստուածածին անուանեաց:

Եղևիայ, քաղաք աղւոր,
Առաքելական սուրբ աթոռ,
Անդ տաւ Ազդէի շնորհ,
Փախաւ սատանայ կոր ի կոր:

110 Աստուածածին բարձր և բոլոր,
Եղևիոյ պարիսպ ամուր,
Լեւան ի թիկունքն մրդաւոր,
Դաշտն նորա յարդիւնաւոր:

Դու Մղղեսի այր պատուական
115 Եւ փառաւոր խոճաչ Պարսամ,
Թուղթս դրեմ քեզ օրհնութեան,
Քեզ և որդոց քոց և քո տան:

Զինչ որ աշխարհս սուրբք որ կան՝
Քեզ և որդոց քոց օգնական,
120 Ամէնքն օրհնեն զքեզ միաբան,
Այժմ և յաւուրն և յապագայն:

Նախ անմարմնոց զօրք վերնական.
Որ աստուծոյ կան փառաբան,
Տան օրհնութիւն քեզ և քո տան,
125 Զի օրհնութեան ևս դու արժան:

Եւ նահապետքն որ յԱդամեան,
Եւ մարգարէքն յԻսրայէլեան,
Ամենեքեան համանդամայն,
Առ ի յօրհնեալ զքեզ փութան:

130 Եւ առաքեալքն երկոտասան,
Որ Քրիստոսի են սիրական,
Ամենքն քեզ յաջմէ կենան,
Քեզ յաջողումն բարութեան տան:

Վարդապետաց զուարթ որ կան,
135 Որ են հոգւոյն ընդունարան,

- Օրհնենն զքեզ տամբք և տեղօք,
 Զդուստր և զորդիս քո միաբան:
- Ի ճանապարհ որ ընթանաս,
 Շահով դառնաս բարով ի տան,
 140 Քո բարեկամքն ուրախանան
 Եւ օրհնութիւն ասածոյ տան:
- Աջն աստուծոյ քեզ սլահապան,
 Ննջեալ ի տան և յարթնութեան,
 Յամենայն ժամ քեզ օգնական,
 145 Բան և ի գործս մարմնական:
- Խոճայ Սարգիս մեծ մղդէսի,
 Քրիստոնեայ հաւատով բարի,
 Դպրութեան գրերն գրեսցի,
 Արքայութեան արժանասցի:
- 150 Ո՛վ քրիստոնեայ խոճայ Դասպար,
 Քաջ, իմաստուն և խիստ ճարտար,
 Խեղօք առատ որպէս Խիկար,
 Աստուած օրհնէ զքեզ անդադար:
- Եւ դու խոճայ Ալլահվէրտի,
 155 Աստուածատուր Խօտավէրտի,
 Աջն աստուծոյ քեզ հովանի,
 Օրհնեալ լիցիս դու Յիսուսի:
- Եղբայր խոճայ Ստեփանոս,
 Որ թարգմանեալ կոչիս՝ Փանոս,
 160 Օրհնէ զքեզ Յիսուս Քրիստոս,
 Իբր զլկայն Ստեփանոս:
- Նիկողայոս մէմարպաշի,
 Բան և գործ քո հաջողեսցի,
 Ի յամենայն ժամանակի
- 165 Քրիստոս քեզ օգնական լիցի:
- Խոճայ Պալի, խեղօք ի լի,
 Աստուած քեզ տայ անշափ բարի
 Եւ բռնաւորաց առաջի
 Բան և խօսք քո ճշմարտեսցի:

170 Երեսփոխան և ամիրդատ,
Աստուած քեզ տայ շնորհք առատ,
Պահէ անփորձ և անարատ,
Չարէ՛ւ որոգայթէ ի վատ:

Մեր սիրելի և Ամիրդատ,
175 Որ դու կոչիս աստուծոյ մարդ
Եւ օրհնութիւն աստուածային
Ի քեզանէ լինի անհատ:

Խոճայ Հայրապետ, դու քամբան,
Հաւատով սուրբ, ուղղադաւան,
180 Օրհնէ դքեղ աստուածն Բան,
Որ ել ի ծոցն հայրական:

Խոճայ Նէրսէս, գրոց ընթերցող,
Ալփաբեթից ճարտար գրող,
Աստուած լինի քեզ միշտ օգնող,
185 Բան և զործք քո լիցի յաջող:

Օրհնէ վքեղ տամբ և տեղօք,
Զքո խաչորդիքն միաբան,
Աստուած օրհնէ զքո սեղանն
Եւ որ շուրջ սեղանովն կան:

190 Դուք Նէրսէսի Էղբօր որդիք՝
Յուսէփ և Յակոբ յորջորջիք,
Յիսուսէ Քրիստոսէ օրհնիք,
Սուրբ հրեշտակաց պահպանեսցիք:

Հապիպ՝ Էղբայր դու Խարբերդցի,
195 Ընդ քեզ և մայր քո օրհնեսցի,
Ծաղկեալ թոռամբք և ուստերօք,
Ինքն հանապազ ուրախացի:

Օրհնեալ գաւառն գովելի,
Որ և Կամուրճ կու անուանի,
200 Խոճայ Թորոս՝ Լուսէ որդի,
Օրհնութեան արժան եղիցի:

Խոճայ Թորոս ինքն է բարի,
Հռչակաւոր և անուանի,

- Նորա սեղանն է հացալի,
 205 Ձեռն առատ ի տուրս ամենի:
- Խոճաչ Թորոսն Կամուրճի
 Հապիպ՝ հղբայր նորա բարի,
 Սիրող աղօթից ՚ւ աղքատի,
 Ի Քրիստոսէ վարձատրեսցի:
- 210 Յիսուսէ Քրիստոսէ օրհնի
 Որբք և այրիքն Ուռհայի,
 Հարուստ ՚ւ աղքատ ընդ տնանկի,
 Արուեստաւորք նորա ըստ կարգի:
- Աստուածածին բարձր և բոլոր,
 215 Եղևիոյ պարիսպ ամուր,
 Լեռնն ի թիկունքն վիմալիւր,
 Դաշան նորա արգասաւոր:
- Բարձրաբերձ սուրբ Աստուածածին,
 Մայր Քրիստոսի, սուրբ տիրուհին,
 220 Աղօթիւք սուրբ Ալեքսանին,
 Ուռհայոց օրհնող հղիցին:
- Սուրբ դաստառակն Քրիստոսի,
 Գործիաս ընդ Սամոնասին,
 Աբիբաս ընդ Ռամանոսին,
 225 Ուռհայոց օրհնող հղիցին:
- Արքայն Արղար ընդ Աղդէին,
 Սուրբ Եփրեմ խորին Ասորին,
 Սուրբ Սարգիս ընդ Մարտիրոսին,
 Ուռհայոց օրհնող հղիցին:
- 230 Սուրբ առաքեալքն Քրիստոսի,
 Որ Պետրոս, Պօղոս առձայնին
 Եւ սուրբ Յակոբն Սրճեցին,
 Ուռհայոց օրհնող հղիցին:
- Քրիստոսավանքն սուրբ Փրկչին,
 235 Հղնաւորօքն յանապատին,

Աղօթիւր սուրբ անուանին,
Ուսնացոյ օրհնող եղիցին:

Տացէ ձեզ տէր իմաստութիւն,
Կանանց ձերոց համեստութիւն
240 Եւ կուսանաց ժուկալութիւն,
Մանկանց ձերոց զգաստութիւն:

Մերք ի տանց ձեր մի՛ պակասին,
Երիտասարդքն արիասցին,
Զհաւատն սուրբ վահան առցեն,
245 Զին թշնամին հալածեսցեն:

Փարթամքն ձեր գթածք լիցին,
Եւ աղքատաց խնամք տարցեն,
Զորբս և զայրիս կերակրեսցին,
Որով զմեզսն քաւեսցեն:

250 Երկու եղինք ի լուծ լծին,
Ի կառս երկու ձի յարմարին,
Թռչունք երկու թևօք թռչին,
Նոյնպէս հաւատք և զործք պիտին:

Եւ մի զհաւատքն լծեսցէք,
255 Միւս զբարի զործս ցուցէք,
Իբր զձիս յարմարեցէք,
Յերկնաթռիչ զձեզ ուղղեցէք:

Զհաւատս բնդ զործս լծեսցէք,
Զսրբութիւնն սիրեցէք,
260 Դուք աղօթից քստէպ կացէք,
Որովք զաստուած հաշտեցուցէք:

Զպահքն սրբութեամբ պահեցէք,
Զիթով, գինով մի՛ լուծանէք
Եւ սուրբ գրոց ունկընդրէք,
265 Կանոնաց հնազանդ կացէք:

ԶՔրիստոսի պատուէրս պահեցէք
Եւ զմիմեանս սիրեցէք,
Լերուք և զուք աստուածասէրք,
Եղբայրասէրք՝ և ընկերասէրք:

- 270 Խաղաղարարք և դուք հղէք,
 Զխռուհեալսն հաշտեցուցէք,
 Զտրտմեալսն մխիթարեցէք,
 Քրիստոսի դուք նման լինէք:
- Զեղութեամբ զերկիր ժառանգէք,
 275 Կենդանեաց երկրին ժամանէք,
 Զխոնարհութիւն ի ձեզ բերէք,
 Սուրբ հոգոյն հանգիստ կու լինէք:
- Զմեղսն խոստովանեցէք,
 Վասն մեղաց ի սուդ կացէք,
 280 Զաստուած առ ձեզ քաղցրացուցէք,
 Յարքայութիւնն մխիթարուէք:
- Արատ աշօք մի՛ ակնարկէք,
 Զարտուղի մեղաց դուք կացէք,
 Սուրբ սրտիւ զաստուած օրհնեցէք,
 285 ԶՔրիստոս օգնական խնդրեցէք:
- Զկաշառ առնուլն մի՛ սիրէք,
 Զշահ արծաթոյն արտաքսեցէք,
 Զմուրհակս անիրաւ պատուեցէք
 Եւ նեղելոցն շնորհեցէք:
- 290 Զաց ձեր քաղցելոց բրդեցէք,
 Զծարաւիս դուք արբուցէք,
 Զմերկացեալսն զղեցուցէք,
 Զփոխարենն Յիսուսէ առէք:
- Զաղքատս, անյարկս ի տուն տարէք,
 295 Ընդանեաց երես մի՛ շրջէք,
 Զձեռս ի յաղքատն յորժամ ձգէք,
 Զմիտք ձեր յաստուած առաքեցէք:
- Զագահութեան յախտէն փախէք,
 Պոռնկութեան զգուշ կացէք,
 300 Զարբեցութեան մի՛ հետեւէք,
 Զգինին չափաւոր ըմպեցէք:
- Ամուսնանալ ոք կամեացի,
 Ըստ կանոնաց նախ քննեացի,

- 305 Զի մի՛ մեղօք իրք լինիցի
 Մաքուր քաղաքդ Ուռհայի:
 Կոյսն կուսի պսակեսցի,
 Այրին այրուց յարմարեսցի,
 Որպէս կանոնք հայրապետաց
 Նիկիային և Գանգրային:
- 310 Դրուատ ներբողեանս յՈւռհայի
 Տաղիւ շափեալ Հոմերոսի,
 Թէ ոք ուղղակի ընթերցցի,
 Նմա շնորհք հոգոյն տացի:
- 315 Թէ ասասցէ ինք Հայր մեղայ,
 Մեղաց թողութիւն խնդրէ նա,
 Օրհնեալ լիցի Մարանաթայ,
 Երանաւէտ ձայնն լսէ նա:
- 320 Փա՛ռք Փրկչին ամենայնի,
 Ընդ Հօր իւրում համազուգի
 Եւ սուրբ Հոգւոյն իւր էակցի,
 Այժմ և յաւէտ միշտ եղիցի:

*
* *

- Արդ Հայկազնեան մեծ տօմարի
Հաղար յիսուն ութերորդի,
Արքայութեան տաճկաց աղգի,
Տասնեչորս ամն սուլթան Ահմատի:
5 Ի ժամանակն լերջացեալ,
Երկիրս անթիւ շարեօք լցեալ,
Տէրունական բանն կատարեալ,
Զոր կանխագոյն մեղ ծանուցեալ:
Աղգ ի լերայ աղգի շարժեալ,
10 Միմեանց երկիր աւեր ածեալ,
Եւ թագաւորք յոյժ շարացեալ,
Միմեանց երդմանց դաշն ստեալ:
Պատուիրանք նոցմէ բարձեալ,
Ի դատաստանս կաշառս ստեալ,
15 Զանպարտ զարդարան եղեն խոտեալ
Եւ զստահական յառաջ ածեալ:
Եւ փաշայից սանճախ տվեալ,
Յորմէ խնդամբ եղեն զնացեալ,
Եւ յետ սակաւ աւուրց անցեալ,
20 Կրկին զայն տեղն այլոց տվեալ:
Եւ զնացեալ զնա հալածեալ
Եւ ի թախտէն զնա հանեալ,
Իսկ նա եղև յոյժ տատանեալ,
Յամենեցունց անարգ թուեալ:
25 Վասն այն եղև ապստամբեալ,
Ի յիւր մեծէն գլուխ քարշեալ,
Զդօրս բազումս առ ինքն կուտեալ

2 Ձեռագրում եղել է ՌԾԸ փխ Հաղարս յիսուն ութերորդի

4 Ձեռագրում եղել է ԺԴ փխ տասնեչորս

- Եւ անձնիշխան զինքն արարեալ:
 Եւ զայն համբաւ արքայն լուեալ,
 30 Զօրս բազումս առ նա յղեալ,
 Իսկ նա զամէնն կոտորեալ-
 Ի ի արքայէն ոչ երկուցեալ:
 Այլ և յաճախ նա զօրացեալ,
 Եւ իւր հեծեալսն զօրացուցեալ,
 35 Զաւար՝ պարզեա նոցա տուեալ,
 Եւ զմեծութեան փառս խոստացեալ:
 Վասն այն եղևն յոյժ զօրացեալ,
 Որ ճէլալիք են անուանեալ,
 Զգիւղ և զքաղաքս աւերեալ,
 40 Զաբս և զկանայս զերի տարեալ:
 Զորքս և զայրիս ոչ խնայեալ,
 Զհարուստ, զաղքատ սրոյ անցուցեալ,
 Զիւրոյ գրաստ և զինչս առեալ:
 45 Եւ որք այսպէս անողորմ լեալ,
 Անազորոյն սիրտ քարացեալ,
 Նոցա մեծն պատիւ տվեալ,
 Հազարապետ զնոսա կարգեալ:
 Նաև զիւան մեծ արարեալ
 50 Ամենեցուն պատուէր տվեալ,
 Եղբարք, պարտ է մեզ քաջանալ,
 Մինչև ի մահ պատերազմեալ:
 Յայնժամ զօրացն ի մի եկեալ,
 Առ իւր իշխան զայս ասացեալ,
 55 Մի՛ երկնչիր, գլուխդ մեր լեալ,
 Մեք քո ծառայք հնազանդեալ:
 Զոր ինչ կամիս, եմք պատրաստեալ,
 Երթալ կռիւս, պատերազմ տալ,
 Թեև ի մէնջ մին մնացեալ,
 60 Զքեզ ի ձեռաց ոչ եմք թողեալ:
 Այսպէս իշխանն հաստատեալ,
 Զզօրս բազումս ծողովեալ,

45 Տպագրում՝ լիեալ

49 Տպագրում՝ տիւան, մեծն

55 Տպագրում՝ լիեալ

- Հաղարապետ նոցա եղեալ,
 Որ Եազըճի էր յորջորջեալ:
 65 Ի Սևերակն եղև տնեալ,
 Այլ և անդէն զինաւորեալ,
 Սա ճելալոց սկիզբն եղեալ
 Եւ աշխարհի աւերածեալ:
 Անտի յառաջ յՈւրֆայ դիմեալ
 70 Քառսուն հազար զօրօք հեծեալ,
 Եւ զքաղաքն պաշարեալ,
 Ամիսս երկու շրջապատեալ:
 Եւ յետ աւուրց ի նա մտեալ,
 Եւ զղղեակն անդէն առեալ,
 75 Զիւր մեծամեծսն զլխատեալ
 Եւ ի նոցա տեղն նստեալ:
 Եւ զքաղաքն յաւար առեալ,
 Զամենեսեանն կողոպտեալ,
 Նաև զօրացն իւր ցրուեալ,
 80 Զերկրօքն շուրջ տարածեալ:
 Զամենեսեան զոր և գտեալ,
 Ի շարշարանս, ի մահ մատնեալ,
 Զբոլոր զերկիրն աւերեալ,
 Բնաջինջ զնոսա արարեալ:
 85 Զինչ թագաւորն ծանուցեալ,
 Յորմէ եղև յոյժ բարկացեալ,
 Յայնժամ զվաղիրն մեծ հանեալ՝
 Հասան փաշայ էր անուանեալ:
 Անթիւ զօրօք յուղաւորեալ,
 90 Մինչ ի յԱմիթ փութով հասեալ.
 Զօրաժողով անդ արարեալ,
 Բազում իշխանս վերաբերեալ:
 Նաև զօրացն թիւ ածեալ,
 Երկու հարիւր հազար լեալ,
 95 Մեծամեծ թօփ յԱմթայ հանեալ,
 Հարիւր դոմէշ ի նա լծեալ:

70 Անագրում եղել է ԽՆ փխ Քառասուն հազար

72 Անագրում եղել է Բ փխ երկու

94 Անագրում եղել է ԲՃՆ փխ երկու հարիւր հազար: Տպագրում՝ լիեալ

95 Տպագրում՝ Համթայ

96 Անագրում եղել է Ճ փխ հարիւր

- Ելեալ 'ւ ի դէպ յՈւրֆայ դիմեալ
 Եւ ընազըճին ձերբակալեալ,
 Թօխով զբերդերն ի փուլ առեալ
 100 Եւ դպարիսպն քայքայեալ:
 Պատերազմունս բազում տվեալ,
 Յերկու կողմանց դիմամարտեալ,
 Բայց ճէլալուն վնաս չեղեալ,
 Ոչ ի բերդէն ի դուրս հանեալ:
 105 Սարտարն եղև ի յետ զարձեալ
 Եւ ի յԱմիթ ձմեռնացեալ,
 Եւ Ենազըճին անդէն կացեալ
 Եւ ուր պիտէր, անդ աւերեալ:
 Սարտարն յԱմթայ դտունն հանեալ,
 110 Զկին և զխաղնայ և զինչ որ լեալ,
 Ի քաղաքն Թօխաթ յղեալ
 Եւ ինքն դարձեալ զօրս ժողովեալ:
 Եւ Ենազըճին դարունն ելեալ
 Եւ ի Սեաստ դիմաւորեալ,
 115 Եւ զքաղաքն կոխեալ առեալ,
 Բազում աւարս ժողովեալ:
 Զբոլոր երկիրն գերացուցեալ,
 Զինչս և զապրանս յափշտակեալ,
 Վասն այն սաստիկ մեծ սով եղեալ
 120 Եւ հաց ուրեք չեղև գտեալ:
 Զի լիտր մի հաց առնոս ոսկի լեալ
 Եւ զայն ոչ ոք եղև գտեալ,
 Քանզի արտերն ամէն այրեալ,
 Եւ զհասկ նոցա հետ իւր տարեալ:
 125 Յետոյ սարտարն յԱմթայ ելեալ
 Եւ Ենազըճուն վերայ դիմեալ,
 Ալպըստանու դաշտն հասեալ,
 Անդէն զբանակն հաստատեալ:

97 Տպագրում՝ յՈւրֆայ .

100 Տպագրում՝ քարքարեալ

104 Տպագրում՝ բերթէն

107 Տպագրում՝ Ենազըճին (այսումեռն միշտ այսպէս):

121 Ձեռագրում եղել է՝ Ժ փխ տան: Տպագրում՝ լիեալ

123 Տպագրում՝ Քան դարտերն

126 Տպագրում՝ դիմաւորեալ

- 130 Եւ Եազըճին անդէն հասեալ,
 Դէմ-յանդիման ճակատ եղեալ,
 Պատերազմի պատրաստ եղեալ
 Եւ ի յիրևարս մարտուցեալ:
 Եւ Եազըճին փախուստ առեալ
 Դէպ ի Ճանիկ դիպաւորեալ
 135 Եւ սարտարին անդէն ելեալ,
 Եւ ի Թօխաթ ձմեռնացեալ:
 Զօրագլուխ մի մեծ հանեալ*
 Եւ Եազըճուն վերայ յղեալ,
 Իսկ Եազըճին ղնա կալեալ
 140 Եւ զօրսն ամէն կոտորեալ:
 Զօրագլուխն որ էր կալեալ,
 Օսման փաշայ էր անուանեալ,
 Ձնա պարգեօք եղև թողեալ,
 Թէ աս ձենէ շեմ յերկուցեալ:
 145 Բայց յետ երկուց ամսոցն անցեալ,
 Պիղծ Եազըճին այն սատակեալ,
 Ունէր եղբայր մի, չար լեալ,
 Որ Հասան պէկ էր կոչեցեալ:
 Նա ի տեղն նորա նստեալ
 150 Եւ զզօրսն ամէն հաւանեցեալ,
 Իսկ սարտարին տունն որ ելեալ
 Եւ ի Թօխաթ դիմաւորեալ:
 Հասան պէկին դայն իմացեալ,
 Յոյժ խնդալով զառաջն առեալ,
 155 Զկին և զխազնան ձերբակալեալ
 Եւ զօրս ամէնն կոտորեալ:
 Զանթիւ բարիսն աւար առեալ
 'Ի ի այնմանէ փարթամացեալ,
 Զի տասն հազար շորի բարձեալ,
 160 Անթիւ դրաստ և ուլտ լծեալ:
 Ակն և ճուհար անդին եղեալ,
 Որ չէ ոք մարդ այնպէս տեսեալ,

* Հրատարակչի տողատակ ծանոթագրուրյունը. «Կ'Երևի քնդօրինակողը Երկու տող մոռցած է»:

145 Անագրում Եղև է՝ Թ փխ երկուց

147 Տպագրում՝ լեալ

159 Անագրում Եղև է՝ ԺԲ փխ տասն հազար

- 165 Եւ զանազան շինուածս զուգեալ,
 Արքայութիւն դժոխք կազմեալ:
 Յստակ ոսկոյ պատկերս հանեալ,
 Զբոլոր տկամբ ընդելուզեալ,
 Իսկ ճէլալոցն զայն տեսեալ,
 Ուրախութեամբ զուարճացեալ:
 Բազում մասունս կոտորատեալ
 170 Եւ յիւրոց մէջն բաժանեալ,
 Նահ զկիւնն ըմբռնեալ,
 Ի Հասան պէկն զնա ածեալ:
 Եւ նա տեսեալ, ուրախացեալ
 Եւ իւրոց հետն վրանն տարեալ:
 175 Զկիւնն բազում աւուրս պահեալ
 Պղծեալ զնա և անարգեալ,
 Ամօթալի յետս դարձուցեալ,
 Զի այր նորա այնու խոցեալ*:
 Եւ նա այնպէս խայտառակեալ,
 180 Առ այրն իւր Թօխաթ հասեալ:
 Հասան փաշայն իբրեւ տեսեալ,
 Երեսին զոյնն ալլագունեալ:
 Եւ Հասան պէկն դարուն ելեալ,
 Հասան փաշին վրայ եկեալ,
 185 Ոչ թէ բազում զօրօք դիմեալ,
 Միայն հազար արամբ գնացեալ:
 Յորժամ եղև Թօխաթ մերձեալ
 Եւ մեծ սարտարն զայն լուեալ,
 Անթիւ զօրս նա յողովեալ,
 190 Յիսուն հազար արրս կազմեալ:
 Իսկ Հասան պէկն կեղծաւորեալ
 Եւ զսարտարն նենգիւ խաբեալ,
 Թէ՛ Ես չեկի պատերազմել,
 Կամիմ հետ քեզ միաբանել:
 195 Եւ նա ի բան նորա պատրեալ,

* Հրատարակչի տողատակ ծանոթագրությունը. «Այս տողը տարբեր գրչէ վերջէն անլացուցած է»:

186 Ձեռագրում Եղել է՝ Թ փխ հազար

187 Տպագրում՝ Եղև մերձ ի Թօխաթ

190 Ձեռագրում Եղել է՝ ԹԾ փխ Յիսուն հազար

194 Տպագրում՝ միաբանել

- Եղև անհոգ ուրախացեալ,
 Զհեծեալս այսր անդր թողեալ,
 ԶՀասան պէկն ի միտ շածեալ:
 Յանկարծակի փողն դռնեալ,
 200 Զօրք ճէլալուն պատրաստ դտեալ,
 Բիւրք ի բիւրաց ի ներս մտեալ,
 Զմեծ սարտարն փախուցեալ:
 Ըստ Սաղմոսի բանն լցեալ,
 Թէ մին զհազարն հալածեալ,
 205 Զոր Հասան զհետ մտեալ.
 Հասան փաշան բերդն մտեալ:
 Իսկ ճէլալեաց զորս գտեալ,
 Զամենեան ընդ սուր անցեալ,
 Զտուն և զտեղ քաղքին այրեալ,
 210 Զինչ և զբարիսն ժողովեալ:
 Յաւուր միում փաշան եկեալ,
 Ընդ պատուհանն նայեցեալ,
 Իսկ թշնամեացն զայն տեսեալ,
 Թֆանքով հարեալ զնա սատակեալ:
 215 Եւ Հասան պէկն զայն իմացեալ,
 Զամէն քաղաքն ի հուրն այրեալ,
 Զմարդիկ նորա բնաւ ջնջեալ,
 Երիս ամիսս աւերածեալ:
 Անտի յԱմասիայ դիմեալ,
 220 Զրոլոր քաղաք շրջապատեալ,
 Վաթսուն հազար ոսկի տուեալ,
 Ասլա զնոցայն զանց արտրեալ:
 Եւ Թօխաթու շարիքն որ լեալ
 Այլ և զայլոցն, որ է դործեալ,
 225 Ոչ թէ այս է, որ եմ գրեալ,
 Զոր հազարէն մին չեմ յիշեալ:
 Եւ Հասան պէկն անտի ելեալ,
 Եւ ի Ստամպոլ դիմաւորեալ.
 Եւ յինչ երկիր որ պատահեալ

201 Տպագրում՝ փուլք ի բուլաց փխ Բիւրք ի բիւրաց

206 Տպագրում՝ ըրբին

221 Անագրում եղել է՝ ԿՌ փխ վաթսուն հազար

223 Տպագրում՝ լիեալ

- 230 Քար վրայ քարի շեղև թողեալ:
 Զինչ որ Պուռոսայ եղև հասեալ,
 Թագաւորին հնազանդեալ,
 Եւ նա սիրով զնա ընկալեալ,
 ԶՏմշուար սանճախն նմա տուեալ:
- 235 Եւ յետ երկու տարու անցեալ,
 Թագաւորին զնա սպանեալ
 Եւ զօրք նորա ամէն ցրուեալ,
 Յանկոյս ծովուն հղեն անցեալ,
 Ի Հայաստան երկիրս լցեալ:
- 240 Իսկ մեծամեծքն սոցա լեալ,
 Հարիւրապետ ինքեանց կարգեալ,
 Տասն մասունս բաժանեալ,
 Որ և յատուկ անունս կոչեալ:
 Նախ առաջին Թաւուշն հղեալ,
- 245 Որ զՆաղբէին հղև անցեալ,
 Անշափ չարիք նա արարեալ,
 Որ ընդ դրով չկարեմ ձեզ տալ:
 Ապա Ղալանտար Օղլին լեալ,
 ՅԱնկիւրու հղև ելեալ,
- 250 Նա շատ չարիք երկիր ածեալ,
 Բազում գաւառս շրջապատեալ:
 Ապա ընդ Պարոս միաբանեալ
 Զաղզն Տաճկաց սրոյ տվեալ,
 Մինչև ցայս օր է նա մնացեալ,
- 255 Բազումք յահէ նորա սարսեալ:
 Զկնի նորա խարախոյան լեալ
 Եւ սա բազում չարիս գործեալ
 Ի ի Մելտինէ յԱմիթ եկեալ,
 Նասր փաշան զնա սպանեալ:
- 260 Ապա Շապանն պիղծ ելեալ,
 Յոլով զոգիս նա խողխողեալ,
 Ապա յԱմթայ հղև հալածեալ
 Եւ ի խարբերթն կործանեալ:
 Հինգերորդին էր Զիլիֆզար,
- 265 Անթիւ զօրօք էր նա լցեալ,
 Եւ մինչ զերկիրն աւեր ածեալ,
 Ի սարտարէ մի սպանեալ:

- Վեցերորդին՝ Փիլի կոչեալ,
 Արինարբու շուն երեւալ,
 270 ԶՂալսար քաղաք նա աւերեալ,
 Եւ ի անդէն նա սատակեալ:
 Եւթներորդն էր Եօլասղմաս,
 Խիստ անողորմ զինչ զՅուլաս,
 Եւ սա նեղեաց յոյժ զքրիստոնեայս,
 275 Կորեաւ զինչ զՀերովդիաս:
 Ութերորդն՝ Շէյթան Զաքուշ,
 Որ շատ արար զուլում և կուճ.
 Սա աւերեաց քաղաք և պուրճ,
 Յետոյ սպանաւ ի յառիւծոց:
 280 Իններորդն էր Եօլակիրմազ,
 Զինչ շար արար քան զԴեղաս.
 Զբաղմաց արինս վաթեց զինչ սազ,
 Կորեաւ ինքն ի յորսայս:
 Ապա Քափանար Օղլին լեալ,
 285 Որ թուրքմանէն յառաջ եկեալ,
 ԶԿեղու երկիրն նա աւերեալ,
 Ապա զնորա զլուխն հատեալ:
 Եւ աբտաբոյ քան դոստա լինեալ,
 Վեց ճէլալի ալ ևս յայտնեալ,
 290 Նախ առաջին էր Ապուսէֆ,
 Որ զհնուս քանդեց առանց նսէֆ:
 Այնչափ սա խեղճ բռներ արաւ,
 Մինչ զի ճակատն եղջիւր բուսաւ,
 Եւ յԱրզրում նա սատակեալ,
 295 Զի յաստուծոյ էր ատեցեալ:
 Զպիղծ՝ և անիծած զմարմինն առեալ
 ՚Ի ի կօռերուն մէջն ձգեալ,
 Բայց նա ի շան կերպն մտեալ
 Եւ ի կօռէն ի դուրս վաղեալ:
 300 Ի տունս բաղումս նա զնացեալ,
 Բաղում վնաս արարեալ,
 Որոնց յողունց նա երեւեալ,
 Յորոց տեսեալ և հիացեալ:
 Ի զիշերի մի նա շրջեալ,
 305 Զոր ի բաղմաց եղև կալեալ,

- Տարեալ ի սիւն դնա կապեալ,
 Այգոն տեսին դարձեալ մեռեալ:
 Ամէն զիշեր նա շուն եղեալ
 Եւ ի տներն ի շուրջ եկեալ,
 310 Երբ առաւօտն լուսացեալ,
 Նա ի կօռն անյայտ եղեալ:
 Եւ երկրորդին՝ Իպրիմ պէկ լեալ,
 Որ ի Ղուփայ էր նա եկեալ,
 Երեք հազար դարս կալեալ
 315 Եւ դամս զեց զՄուշ տերեալ:
 Եւ զայլ երկիրս ասպատակեալ
 Դ ի տատանման զնոսա պահեալ,
 Ազգի-ազգի շարիս ածեալ,
 Զինչս նոցա յափշտակեալ:
 320 Զբնակիչսն փախուցեալ,
 Զապրանք վաճաքն առ ինքն առեալ:
 Իշխան տեղւոյն, որ էր տիրեալ,
 Շարաֆ անուն էր կոչեցեալ,
 Երեք անգամ հեծեալ բերեալ
 325 Եւ ընդ նմա պատերազմեալ
 Եւ ոչ երբեք զնա փախուցեալ,
 Այլ նա զիշխանն յաղթահարեալ:
 Եւ յայլ երկիր եղև գնացեալ,
 Մինչև զԵրևան թալան առեալ
 330 Եւ յաղթութեամբ անտի դարձեալ
 Դ ի Մշու դաշտն եկեալ նստեալ:
 Զյարս անողորմս ի վանսն չղեալ
 Եւ զառաջնորդն առ նա բերեալ,
 Հինգ հազար մոմ նարմէ խնդրեալ,
 335 Որ մեծամեծ, գեղեցիկ լեալ:
 Իսկ նա կարող չէր գուցնս նմա տալ,
 Վասն այն սաստիկ զնա շարշարեալ,
 Եւ նա անկեալ երեսս ի վայր,
 Զսուրբ Կարապետն յիշէր և լայր:
 340 Սուրբ Կարապետն փութով հասեալ,
 Պաղատանաց նորա լուեալ,

312 Տպագրում՝ երկրորդին էր: չիք լեալ

327 Տպագրում՝ յախթահարեալ

330 Տպագրում՝ յախթութեամբ

- Նոյն գիշերին հրաշս ցուցեալ,
 Զի պիղծն այն շանսատակ լեալ*:
 Երբ առաւօտն լուսացեալ,
 345 Տեսին զՊրիմն զլիսատեալ,
 Յայնժամ զօրացն յոյժ երկուցեալ
 Եւ զառաջնորդն ի բաց թողեալ:
 Յորժամ եղև շարն բարձեալ,
 Երկիրն ամէն ուրախացեալ,
 350 Եւ զօրքն իւր եղևն ցրուեալ,
 Յիւրաքանչիւր տեղիս երթալ:
 Եւ երրորդին՝ Միւր Մահմատ լեալ,
 Ի Մերտինայ է նա եղեալ.
 Որ և զՄերտին և զՄծբին,
 355 Մինչև յԱմիթ նա աւերեալ:
 Յետոյ և զնա են ըմբռնեալ,
 ՅԱմիթ քաղաքն զնա բերեալ,
 Զմորթին յիւրմէն իբր զտիկ հանեալ,
 Եւ պիղծ մարմինն հրով այրեալ:
 360 Եւ շորրորդն Քօսա Սաֆար լեալ,
 Ի յԱյնթափու եղև եղեալ,
 Քօսան հաղար զօրս կազմեալ
 Եւ զամս եօթ զերկիրս գերեալ:
 Ի յԱյնթափու մինչ յԱրզրում,
 365 Անթիւ բազում արար զուլում,
 Յետոյ եղև հնազանդեալ,
 ԶԱրզրումայ սանճախն առեալ:
 Յորժամ Ճզալ-Օղլին եկեալ
 Եւ ընդ Շահին պատերազմեալ,
 370 Սա ընդ նմա եղև գնացեալ,
 Պարսից զօրացն սատակեալ:
 Զօրս անթիւ նա կոտորեալ,
 Եւ այլք զերծեալ ի յետ փախեալ,
 Բանակն ամէն Շահին եղեալ
 375 Եւ աւարաւ բազում լցեալ:

* Հրատարակչի տողատակ ծանոթագրութիւնք. «Տող մի պակաս»: ՄԼՆԲ տողը դրել էՆԲ քստ Ն. Ալիևյանի հրատարակութեան (տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ», 1936, էջ 332):

352 Տպագրում՝ երրորդին էր շիֆ լեալ

360 Տպագրում՝ շիֆ լեալ

- Ճղալ-Օղլին մաղապուրծ լեալ,
 Հաղիւ զերծեալ յԱմիթ անկեալ,
 Անդ յամօթոյն դինքն սպանեալ,
 Փոխան զորդին իւր կացուցեալ:
 380 Հինգերորդին՝ Միրզատին լեալ,
 Ի Ճիզիրու երկրէն ելեալ,
 Միր Շարաֆին հղբայր մի լեալ,
 Որ յհղբօրէն ապստամբեալ:
 Անթիւ զօրօք զօրապնդեալ
 385 Եւ աշխարհի աւերածեալ:
 Նախ զՀասրէքէֆ նա աւերեալ
 Եւ զՅամետին յոտն կոխեալ:
 ԶՏօրայ երկիրն թալանեալ,
 Մինչև Մծբին բնաջինջ լեալ:
 390 Եւ զՃիզիր յոյժ աւերեալ,
 Մինչ ի Պօհտան նա խարխարեալ,
 Եւ ի Մզերթ քաղաք մաւալ,
 Շուրջանակի զնա սլաշարեալ,
 Զիշխանս նորա անդէն սպանեալ
 395 Եւ զքաղաքն առեալ, նստեալ:
 Եւ զԿուրտսն յոյժ աւերեալ,
 Եւ զՎրտկան գերի տարեալ,
 Եւ ի Քֆրայ եղև զնալ,
 Մինչ ի Թրկալն թալանեալ:
 400 Եւ զՄատան նա կողոպտեալ,
 Մինչ ի Շիրվան աւերածեալ,
 Եւ ի Տէրդին շէն շթողեալ,
 ԶՀզան քաղաքն ահացուցեալ:
 Եւ Միր Շարաֆն դայս լուեալ,
 405 Յոյժ տրտմութեամբ եղև լցեալ,
 Շատ ընդ նմա պատերազմեալ,
 Յերբեք չեղև զնա յաղթեալ:
 Ապա զնա առ ինքն կոչեալ
 Եւ ընդ նմա սէր հաստատեալ,

376 Տպագրում՝ լիեալ

380 Տպագրում՝ Հինգերորդին էր: շիֆ լեալ

386 Տպագրում՝ զՀասրանքէֆ այ: շիֆ նա

389 Տպագրում՝ լիեալ

- 410 Յորժամ եղևն առանձնացեալ,
Միր Շարաֆին զնա խեղդեալ,
Նաև զղօրսն կոտորեալ,
Որպէս փռշի սփիռ եղեալ:
Եւ Միրզադին այսպէս կորեալ
- 415 Եւ շար մահուամբ յերկրէ բարձեալ,
Զառհուատչեացն աստէն ատեալ,
Զյաւիտենին անդ է պահեալ:
Եւ որք սմին նման եղեալ,
Սոյն սարասիւ բնաջնջեալ:
- 420 Իսկ վեցերորդ Քուրտ Ալին լեալ,
Ի խառանու Երկրէն ելեալ,
Ուր և կային ապստամբեալ,
Մեծաւ սիրով առ ինքն կոչեալ:
Այսպէս անթիւ զօրս կազմեալ,
- 425 Արինարբուք ամէնն լեալ,
Կրկին անգամ յՈւրֆայ եկեալ,
Զամենեսեանն կողոպտեալ:
Ի խառանու մինչ ի Մուսուլ
Եւ զՇահրազուլս աւերեալ,
- 430 ՅԱմթայ փաշայն զօրս գումարեալ,
Եկեալ ընդ նմա պատերազմեալ:
Եւ ոչ կարաց զնա յաղթել
Այլ ինքն նկուն ի յետ դարձեալ:
Նա զօրացեալ և քաջացեալ
- 435 Եւ ի Պաղտատն զիմաւորեալ,
Բազում տուրս զնա պաշարեալ
Եւ զշուրջակայսն կողոպտեալ,
Բայց զքաղաքն չեղև ատեալ,
Զի էր անթիւ դօրօք լցեալ:
- 440 Այլ յետ դարձեալ ի Միջագէտս,
Եւ զԱսորիս ապականեալ,
Դեռևս գործ նորա շարեալ,
Զի ի միջոյ չեղև բարձեալ:
Եւ այլ բազում վատ մարդ ելեալ
- 445 Եւ ատերիչ աշխարհի լեալ,

411 Տպագրում՝ խեղճեալ

425 Տպագրում՝ լիեալ

- Զի ի միմեանց եղեն ուսեալ
 Ի ի յայս շար գործս սովորեալ:
 Այս ամենայն շարս, որ գրեալ,
 Ի մեր մեղացն գործեցեալ,
 450 Հայաստանու հիմք քակեալ,
 Մինչև իսպառ զնա կործանեալ:
 Հազար քառսուն թվին սկսեալ
 Մինչ ի վաթսունն ժամանեալ,
 Եւս առուել շարիք ցուցեալ,
 455 Զաշխարհս Հայոց բնաւ ջնջեալ:
 Զայս ամենայն Շահն լուեալ,
 Ուրախութեամբ բազում լցեալ,
 Վրէժխնդիր նախնեացն հղեալ
 Եւ յՕսմանցուն վերայ շարժեալ:
 460 Երեքհարիւր հազար զօրօք
 Ի Թավրիթու վրայ եկեալ,
 Փութանակի զքաղաքն առեալ,
 Ուստի ճղալ-Օղլին փախեալ:
 Յեառչ և զՏեմիրղափն առեալ,
 465 Որ Աղեքսանդրն էր դուռն հռեալ
 Եւ լեռ նորա՝ զՇամախի,
 Յեառչ՝ զԹիֆլիս և զՏումանի:
 Այլ և զԿեչառի առեալ,
 Որ այժմ Կէնճայ է անուանեալ,
 470 Այլ և բազում քաղաքս խլեալ,
 Զմարդիկ նմա հնազանդեալ:
 Եօթն ամիս խսար արեալ,
 Սովալլուկ զնոսա նեղեալ,
 Անթիւ հեծեալս կոտորեալ,
 475 Ապա զքաղաքն իւր առեալ:
 Նաև զքաղաքն Վաղարշ առեալ,
 Որ էրէվան էր անվանեալ,
 Եօթն ամիս զնա պատեալ,
 Ապա հզի ի նա մտեալ:
 480 Ապա Նախջրւան առեալ
 Եւ զՋուղայ աւերածեալ,

478 Տպագրում՝ է փխ Եօթն

481 Տպագրում՝ զՏեմիրղայ

- ԶՍալմաստ, նաև զԱղբակ,
 Մինչև ի վան ձերբակալեալ:
 նաև զՂարս նա էր հասեալ,
 485 Մինչ Արղրում եղև տիրեալ,
 Զայսչափ երկիրս, որ Շահն առեալ,
 Ամէնն Հայոց էր երկիր լեալ:
 Բայց դայն շարիքն, որ Հայոց լեալ,
 Որ մի ի գիրս չեմ յիշեալ,
 490 Որ ոչ երբէք է այս եղեալ,
 Ի յԱղամայ մինչ մեզ հասեալ:
 Եւ դայս ամէն երկիրս, որ առ,
 Զիւր բնակիչս գերացուցեալ,
 Մինչև ի յիւր երկիրն վարեալ,
 495 Ասլա աղատ զնոսա արարեալ:
 Զազգս Հայոց նա մեծարեալ,
 Դիւղս և քաղաքս նոցա տոլեալ,
 Եկեղեցիս նոցա շինեալ,
 Բնակութիւնս անդ տարածեալ:
 500 Բայց Հայաստան այնպէս ջնջեալ,
 Որ շէն բնաւ չի մնացեալ,
 Ի Թավրիզու մինչ ի Ստամպոլ,
 Քար քարի վրայ չէ մնացեալ:
 Այլ ամէնն փախուցեալ,
 505 Երկրաց երկիր սփռեալ, ցրուեալ,
 Ստամպոլ քաղաքն յոյժ լցեալ,
 Անտի մինչ Լեհ են տարածեալ:
 Ասլա խօնթիքարն խորհուրդ արեալ,
 Թէ է՞ր երկիրս է աւերեալ,
 510 Ասլա սաստիկ հրաման հանեալ,
 Իւրաքանչիւր իւր տեղն երթալ:
 Բայց զի ասեմ այս խեղճ բանի,
 Զոր ևս աչօք իմովք տեսի,
 Որ զՀայոց ազգն քշեցին,
 515 Յայս բարէլից երկրէս հանին:
 Զոմանս ի տանհացն դուրս ձգէին,

487 Տպագրում՝ լիեալ

488 Տպագրում՝ լիեալ

494 Տպագրում՝ փարեալ փխ վարեալ

- Զայլս ի հերանց քարշ ածէին,
 Զկէսն փայտիւ հարկանէին,
 Զոմանց ապրանսն կողոպտէին:
 520 Հարք ի որդոց բաժանէին,
 Զմայրս ի դստերց ղատանէին,
 Զհաբսն ղփեռայ միմեանց քակէին,
 Լալով ղնոսա արտաքսէին:
 Այս ամենայն մեղքն է արել,
 525 Որ անօրէնքն են մեղ տիրել,
 Մեր թագաւորքն են խափանել,
 Զմեղ ի աշխարհս անտէր թողել:
 Զի թէ Քրիստոս կամի փրկել,
 Յանօրինաց մեղ ազատել,
 530 Թէպէտ աստէն մարմնովս տանջել,
 Անդէն հոգով մխիթարել:
 Արդ աղաչեմ շմեղադրել,
 Յերկարութեան բանիս ներել,
 Յայսքան բանէս համեղ առնել
 535 Եւ ղանարժանս բերան մ'յիշել:

1. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՄԱՀՐԱՄԱՅԻ

Աստուած արար զիս ի հողոյ,
Դարձեալ ի նոյն եմ դառնալոյ,
Իմ արարչին Տեառն աստուծոյ,
Փառք մատուցէք որդիք մարդոյ:

5 Եմ ես կազմեալ ի կտաւէ
Ի եմ յօրինեալ ի մարդկանէ,
Ով զիս բարուօր ի սպաս կալցէ,
Աստուած նմա բարի տացէ:

Ես զիմ անունն քեզ ասեմ,
10 Զորս աղբ լեզուաւ ճանուցանեմ,
Հայոց, Հռոմոց և Ասորոց
Եւ շար աղգին Եբրայեցոց:

Ինձ դաստառակ անուն ասի,
Ըստ բարբառոյ Հայոց աղգի,
15 Հռոմ լեզուաւ՝ մանաթիլ ասի,
Բիրտ և հպարտ նենգաւորի:

Եւ ի լեզուս տառեր աղգի՝
Թաշկինակ ձայնեալ ասի,
Իսկ ի բարբառս Եբրայեցի՝
20 Եւ վարշամաի վերակոչի:

Ի մէջն լից հաղար բարի,
Զայնս, որ տուի Տէր աշխարհի,

Բ ն ա գ ի ր

4 AB որդի

6 A չիք եմ

9 A չեմ փխ զիմ

19 A բարբառ

Մէկտեղ նստիր հետ ընկերի
Եւ ճաշակեա ախորժելի:

- 25 Աղվոր եմիշ, տանձ և խնժոր,
Թուղ և խաղող, ծիրան, սալոր,
Նուռն և ֆստուղ և շամիշ շոր,
Նօղլ ու շաքար և արմաւ նոր:

- 30 Յորժամ նստիս դու ընկերով,
Ուրախանաս անուշ գինով,
Իմ մէջս լից ծաղկներով,
Նոցա բաշխես յօժար սրտով:

- 35 Բանիկ՝մ ասեմ, թէ որ լսես,
Զիս ի քեզնէ չի բաժանես,
Քօվուդ վերայ ամուր պահես,
Կամ թէ ձեռնէդ վայր չի դնես:

- 40 Զէրայ հարիֆ մարդիկ շատ կան,
Զիս ի քեզնէ կու գողանան
Նորա յառնուին ուրախանան,
Եւ դու կորցնելն փոշիման:

Ուշիմ մտօք դու զիս պահես,
Ո՛չ կորցնես, ո՛չ պատառես,
Թէ չէ յետոյ շատ կու փառես,
Ափսոսալով միշտ հարցանես:

- 45 Ճարդ հատնի, մէկ այլ գնես,
Զամուր պահած փողդ խարճես,
Ե՛կ դու զսորայ կսկիծն տես,
Որ փող խարճելն խելի շուղես:

- 50 Հաղար հարիւր ՚ւ երկու թուին,
Յէջմիածին մեծ աթոռին,
Տէր Առաքել վարդապետին,
Զայս բանս ասաց վասն ետղլութիւն:

25 Ա էմիշ Ե յեմիշ

26 ԱԵ սալոր

37 Ե արիֆ

39 Ե առնուին

42 Ե պատկառես փխ պատառես

2. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾՍԾՆԻ, Ի ԹԵՐՎԻԶՅԻ ՍՈՒՋԵԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՑԵԱԼ

Աստուածածին կոչս Մարիամ, սրբուհի, սրբուհի,
Մայր և ծնող փրկչին մերոյ Յիսուսի, Յիսուսի,
Ի քեզ հանգեալ կենդանարար սուրբ Հոգի, սուրբ Հոգի,
Մեղաւորացս մաղթեալ շնորհել թողութիւն, թողութիւն:

- 5 Ռահ կենցաղոյս մեր պնացից ի մարմնի, ի մարմնի,
Պատահեցաք յոյժ թշնամույն անմարմնի, անմարմնի,
Զոր կողոպտեաց պմեզ ի շնորհէն, որ ձրի, որ ձրի,
Մաղթեալ շնորհել մեզ տկարացս օգնութիւն, օգնութիւն:

- 10 Աւաղական կենօք եղաք մեք գերի, մեք գերի,
Զոր խոցեցաք արդէն մարմնով ի յոգի, ի յոգի,
Իկաշանօք խնդրեմք ի քէն, տիրուհի, տիրուհի,
Խնդրեալ շնորհել մեզ տկարացս օգնութիւն, օգնութիւն:

- 15 Քանզի պքեզ կալաք մեք յոչս ի մտի, ի մտի,
Զի փրկեացուք մեք յաղբիցն, որ դաղտնի, որ դաղտնի,
Բարեխօսեալ ի քէն ծնեալ Միածնի, Միածնի,
Մեզ ողորմել յաւուրն վերջին ատենի, ատենի:

Խ Ո Ր Ա Ղ Ի Ր

ԱԵ Տաղ անոյշ և զկեցիկեպան, Առաքել վարդապետ, ասացեալ Ե Տաղ Աստուածածնայ Ծ Տաղ սուրբ Աստուածածնի:

Բ Ն Ա Ղ Ի Ր

1 Ե Մարիամն Ե չի՛ տողովէրջի բառի կրկնությունը (միշտ այդպէս)

2 Ե բրկչին

3 Ծ չի՛ Ի Ե հանքիալս Ծ հանգեալ

4 ԱԵ Մեղաւորաց Ե մաղդեալ շնորհաց

5 Ա Մահ փխ Ռահ Ե կենցաղուս Ե չի՛ զնացից Ե ի մարմին, ի մարմին

6 ԾԾ յուժ Եթ թշնամույ Ե թշնամուն (Ծ թշնամույն) Ծ անմարմնին, անմարմնին

8 Ե շնորհեալ

9 Ե Աւաղական Ե քերի քերի

10 Ե Զի ԾԾ անդրէն փխ արդէն Ծ ի հոգի, ի հոգի

11 ԵԾԾ սրբուհի, սրբուհի փխ տիրուհի, տիրուհի

12 Ե Խնդրեաց Ե լինել փխ շնորհել

13 ԱԵԵ մեզ փխ մեր Ե հոյս

11 ԱԵ փրկիցոր Ե փրկեցաք Ե ի հաղբիցն Ե յաղբից Ծ ի յաղբից

15 Ե Որ բարեխօս

16 Ե ողորմել Ե ողորմելս Ծ ողորմեաց Ե ատուր յատենի, յատենի

Երկրպագեմք քեզ տիրածին կոյս օրհնեալ, կոյս օրհնեալ,
Դու ի համայնից բնաւից ազանց երանեալ, երանեալ,
Ազերսանօք ժամբ ի քէն մեզ զթալ, մեզ զթալ,

20 Զմեզ տունել արժան բարեալցն պատրաստեալ, պատրաստեալ:

Անկանելով քո առաջի ողբալով, ողբալով,
Զդէմս մեր յաճին ոտիցդ փարելով, փարելով,
Զսէր Որդոյդ, առ քեզ ազերս ձգելով, ձգելով,
Մեզ ողորմեա ուժգին ձայնիւ կարգալով, կարգալով:

25 Կուսաւորեա զմիտս մեր խաւարեալ, խաւարեալ,
Նաեւ փրկել յալեաց ծովէս ընկղմեալ, ընկղմեալ,
Քեզ երգեսցուք մեր զոհութիւն, սխրացեալ, սխրացեալ,
Աստուածածին կոյս Մարիմ, դու օրհնեալ, դու օրհնեալ:

18 ABe ի համայնց C ի համայնից A բնաւի յազանց

19 C զգաւ զգա D զթալ, զթալ

20 C հատենէն փիւ տունել

21 D առաջի քո

22 CD աճուն սրտից փրկելով, փրկելով

23 A Որդոյ BD Որդոյդ C Որդուս e Որդոց

24 C յուժղին

25 B Կուսաւորել C 25—28 շիւ

26 B ծովէս մեզաց փիւ յալեաց ծովէս D Ի յամենայն ազգաց ծովէս փիւ Նաեւ
փրկել յալեաց ծովէս

27 D սիրեցեալ, սիրեցեալ փիւ սխրացեալ, սխրացեալ

1. ՏԷՐ ՍԻՄԷՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԶՈՒՂԱՅԵՅԻՈՅ

Անձամբ տրտմագին,
Փղձկեալ սաստկագին,
Հառաչմամբ հոգւոյս արտադրիմ
Զաղէրս լալագին:

5 Զի ես հարսնացայ
Փեսային անմահ,
Այժմ այրի եղեալ տռչորիմ,
Քանզի հեռացայ:

Լսեւ փափագիմ
10 Զձայն փեսային իմ,
Եթէ սիրելի իմ,
Եկ ե մերձաւոր իմ:

Զայնեալ գոչեցի
Ի մթին ժամի,
15 Ոչ լուայ բարբառ փարատիչ
Տրտմութեան սրտի:

Յիմում անկողնի,
Ի մէջ գիշերի,

Խ ո Ր ա գ ի Ր

AB Անխորադիր D Տաղ Զուղայեցի Սիմոնի վարդապետի ասացեալ, ի ժամանակս
սրբազան Փիլիպոսի կաթողիկոսի

Բ ն ա գ ի Ր

3 BCD հոգոյս

4 AB Զաղէտս փխ Զաղերս

9 BD փափարիմ

13 D կոչեցի

15 A լրայ

17 B Իմում CD չանկողնի

Զոր սիրեաց անձն իմ, խնդրեցի,
20 Սակայն ոչ գտի:

Վասն զի եղ զիս
Պահապան դրախտիս,
Հէքս անփոյթ զոլով աւերուա՛ւ
Ոչ պահելն զայդիս:

25 Իմ եզրօր որդին
Ձայնեաց քաղցրագին,
Ի սիրտ իմ ճմլեալ խռովեցաւ,
Վասն լրոյ նորին:

30 Յարեայ և բացի,
էանց, ոչ տեսի,
Եւ հոգի իմ ել բաղձանօք
Ընդ նորա բանի:

35 Ելի ի յուզել,
Զքաղաքն որոնել,
Ընդ փողոցս պատեալ շրջեցայ՝
Զեղև տեսանել:

Մոծէք զիս ի տուն,
Ուր արբումն գինւոյն,
Վասն զի կարի խանդակաթ
40 Եմ ես ի սիրոյն:

Արդ առ քեզ զիմիմ,
Եզրօրսդ իմ,
Յաւագին անձամբ աղաչեմ,
Ուժդին պաղատիմ:

20 D Զնա փխ Սակայն

21—24 D չիք

22 A դրախտից

23 AB աւերաւ

27 D խռովեցաւ ճմլեալ

31 C չիք իմ

32 B նոր փխ նորա

38 D չիք Ուր BCD գինւոյն

41 BCD գիմեմ

44 D Յուժդին C, պաղատեմ

- 45 Զի իջանիցես
 Ի պարտէզ մտցես,
 Զոր հայկն քո լրջադէմ
 Յար զովացուցես:
- Տարփացեալ ըզձամ
- 50 եւ սիրով ցանկամ,
 Մի՛ հայիր խեթիւ, աղաչեմ,
 Զի յոյժ տապանամ:
- Այլ դարձիր առ իս
 եւ լեր միշտ ընդ իս,
- 55 Զի զմայլեալ ի քէն յագեցայց
 եւ թողից զարդիս:

2. ՏԱՂ ԱԶՆՈՒԻ ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՍԻՄԷՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱՒ

- Ես էի ազատ ազգի,
 Վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ,
 Եւ ալժմ հմ աշխոյ զերի.
 Եկայք լացէք զիս
- 5 եւ ողբացէք զիս:
- Միշտ հոգամ, ի՛նքն թափեցայց,
 Ճար չունիմ, ճար,
 Արդ ի՜նչ է, թէ փրկեցայց.
 Եկայք լացէք զիս
- 10 եւ սղբացէք զիս:

46 BC պարտէզս

47 B ուր D շիւ լրջադէմ

48 D Յայր փիւ Յար CD զովացայցես

51 D խեթիմ փիւ խեթիւ

55 D մայլեալ B զմայլեալն C յագեցայց ի քէն

և ուր ա զ ի թ

BCDG Անխորազիր E Այլ տաղ հոգեշահ F Նորին Սիմէոն վարդապետի II Տաղ
 ազնիւ և զեղեցիկ Սիմէոն վարդապետէ առաջեալ, Զուղայցեցի

Բ ն ա գ ի թ

i BE ազգէն CF ազգէ

7 G 'ա՛յ, տա՛ղ, վա՛յ:

8 G փրկեցայ

Օտար եմ յայսմ երկրի,
վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ,
եւ աղքատ, նաեւ աչրի.

Եկայք լացէք զիս
15 եւ ողբացէք զիս:

Ակնն ածեմ յայս կոյս, յայն կոյս,
Ճար շունիմ, ճար,
Աղշեալ եմ ի խիստ կոծոյս.
Եկայք լացէք զիս

20 եւ ողբացէք զիս:

Կողոպտեաց զիս թշնամին,
վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ,
եւ արար կռիւան ոտից.
Եկայք լացէք զիս

25 եւ ողբացէք զիս:

Ոչ ոք է, որ ինձ օգնէ,
Ճար շունիմ, ճար,
եւ Տէրն իմ զիս թողեալ է.
Եկայք լացէք զիս

30 եւ ողբացէք զիս:

Պատեալ են ջուրք զիմ անձամբս,
վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ,
Պաշարեալ եմ հայեցմամբս.
Եկայք լացէք զիս

35 եւ ողբացէք զիս:

11 F ի յայս

12 F հղո՛ւկ փիւ աւա՛ղ

13 G Աղքատ եմ փիւ եւ աղքատ II արի փիւ աչրի

14 A չի՛ք զիս (Լրկեալիւմ այսուհետեւ այսպէս)

16 E այն կոյս 'ւ այս կոյս

17 G վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ:

18 ABCDFGHI Ափշեալ E Մոլորեալ կամ վտարեալ: G չի՛ք ի

21—35 E չի՛ք

22 F հղո՛ւկ փիւ աւա՛ղ

23 G Արար զիս փիւ եւ արար: ոտին

28 G չի՛ք եւ

31 AE չի՛ք են C շունք փիւ ջուրք

32 F հղո՛ւկ փիւ աւա՛ղ

33 BCDFHIG են փիւ եմ BCDFG հայեցմամբ II հարցմամբս

Զյեւս աստի յուղեմ գտանել,
 Ճար շունիմ, ճար,
 Բարեկամ շունիմ՝ յօղնել.
 Եկայք լացէք զիս
 40 Եւ ողբացէք զիս:

Զցաւս անձին շկարեմ թուել,
 Վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ,
 Եւ այլ ոչ արտարերել.
 Եկայք լացէք զիս
 45 Եւ ողբացէք զիս:

Տոշորիմ սրաիւ փղձկեալ,
 Ճար շունիմ, ճար,
 Հառաչեմ, հոգոց հանեալ.
 Եկայք լացէք զիս
 50 Եւ ողբացէք զիս:

Թէ ո՞ւտի ի յո՞ւր հասի
 Վա՛յ, աւա՛ղ, վա՛յ,
 Երբ յիշեմ, անձս խռովի.
 Եկե՛ւք լացէք զիս
 55 Եւ ողբացէք զիս:

Զդանդատս ևս, թե ո՞ւմ յայտնեմ,
 Ճար շունիմ, ճար,
 Բայց եղբարցդ իմոց պատմեմ.
 Եկայք լացէք զիս
 60 Եւ ողբացէք զիս:

- 36 AC Յեւս G ոտտի փխ աստի C ողղկ կամիմ փխ յուղեմ գտանել E ուղեմ
 38 EF օղնել
 41 G Զուրս անձամբ փխ Զցաւս անձին CF թափել (F պատմել) փխ թուել
 42 F եղո՞ւկ փխ աւա՛ղ
 43 CDEHG Այլ և փխ եւ այլ
 46 C Տոշորի B սրտի C սիրտ իմ F սրտիւր C բղղկեալ EH 46—50 չիք
 48 DF հոգոց A հանեմ DF հանել
 51 DG Թէ աստի, Թէ յո՞ւր հոսի: E Թէ ո՞ւր էի և ո՞ւր հասի: H Տոտտի յուր հասի:
 52 F եղո՞ւկ փխ աւա՛ղ
 53 CE յանձրս D անձնս
 56 G Գանդատս DF իմ փխ ևս E իմ ևս չիք H FG պատմեմ (G ասեմ) փխ յայտնեմ C, 56—60 չիք
 58 H Բաց փխ Բայց E Եղբարց F Եղբարցդ G Տեսն իմում փխ Եղբարցդ իմոց

3. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՂԱՐԻՊԻ ՀԱՄԱՐ

Սրտիկս խոցեալ է սրով,
Դարտեր ունիմ շատ և յուրով,
Եկեալ օտար երկիր ճորով.
Մնացի կարօտով, կարօտով,

5 Հասրաթով:

Ի տիւէ և ի գիշերի,
Սիրտս անդադար բռնեալ կայրի,
Սնեալ, սնեալ տեղքս հեռի.
Մնացի կարօտով, կարօտով,

10 Հասրաթով:

Մարդ մի շունիմ խրատող բարի,
Սիրտս նովաւ մխիթարի,
Յօտար երկիր այսքան տարի.
Մնացի կարօտով, կարօտով,

15 Հասրաթով:

Եղէ ևս բու ըստ սաղմոսիս,
Տքնեցայ միաճն ի տանիս,
Յիշեցի զծնօղքս և զսիրելիս.
Հացի կարօտով, կարօտով,

20 Հասրաթով:

Խ Ո Ր Ա Ղ Ի Ր

ABEF Անխորադիր C Տաղ... (աւերբեռնելի) D Այլ տաղ կարօտով բարեկամի
զ Տաղ կարօտաց զարիպի

Բ Ն Ա Ղ Ի Ր

1 D Սիրտիկս AB սիրով

2 AB Տարտեր Cզի Տէրտեր և ողբալով փխ և յուրով

3 A Եկեալ փխ եկեալ և Յեւա: Ղարիպութեան զնացի փխ օտար երկիր D ջորով
E զուրով փխ ճորով

4 և Հացի փխ Մնացի (միշտ այսպէս)

5 BCDEFq չիք հասրաթով b հասրէ/թով (միշտ այսպէս)

6 ADEq տիւէ Ch տուէ F 6—10 չիք

7 E բանեալ փխ բռնեալ

8 BDE տեղոյս C տեղոյս և ի ղարիպութեան այսքան տարի:

11 E Մեկ փխ Մարդ Bh չիք մի և շունեմ

12 D նովաւ սիրտս

13 ABDq Օտար և Ղարիպութեան փխ Յօտար զի յերկիր

16 BC սաղմոսի F ընդ սաղմոսին ADի 16—20 չիք

18 B զծնօղս CF ծնօղքս B սիրելիս C զսիրելիքս F սիրելիքս

Ողբալի բաներ քաշեցի
 Զկեանս իմ բնդունայն մաշեցի,
 Ղարխալութեան մահն յիշեցի.
 Լացի կարօտով, կարօտով,

25 Հասրաթով:

Նայիմ սիրուն նապլի եղբարբ,
 Էկէք իմ հալիս տեսէք,
 Ղարխալութեան հիւանդ մնացի.
 Մնացի կարօտով, կարօտով,

30 Հասրաթով:

Իսկ և իսկ վարանեալ միշտ շրջիմ,
 Անդադար յիշեմ դուռնս իմ,
 Դաւթի նման զանկողինս իմ.
 Թացի կարօտով, կարօտով,

35 Հասրաթով:

Է զարխալին շինողն Բէվան,
 Յանդիմանողքն ունին գերան,
 Այնոր համար բացի բերան.
 Բացի կարօտով, կարօտով,

40 Հասրաթով:

21 և Ողբալով տէրտէր փխ Ողբալի բաներ

22 Եւ Կեանքս DԲգ Զկեանքս GDFգ չիք իմ և ես օտար փխ իմ բնդունայն

23 D Ղարխալութեան E Ղարխալութեան

26 CEFգ Նայեցայ ի վերայ սեղանոյն (զ սեղանոյ): ABD 26—30 չիք

27 CEFգ Բաղմեալ է հետ իւր սիրելոյն (E էր յետ փխ բաղմեալ է հետ Cգ սիրելոյ):

28 CEFգ Զկարացի մերձիկ հացի և ջրոյն (C Մխեալ զձեռս ի ջրոյ փխ մերձիկ հացի և ջրոյն գ ջրոյ):

29 Cգ Հացի փխ Մնացի և Լացի փխ Մնացի

31 D և խիստ փխ և իսկ CDE չիք միշտ BԲի 31—35 չիք

32 CDEգ Յայգ և ցերեկ փխ Անդադար A զդուռն փխ դուռնս D չիք դուռնս իմ

33 AE Դաւղայ փխ Դաւթի C զյանկողինս

34 C Բացի E Լացի D Բացի, մնացի կարօտով:

36 և էն E զարխալի և սիրտն է փխ շինողն E Երեան փխ Բէվան և վերան փխ Բէվան ABDF 36—40 չիք և—ում 36—40—ը 17—20—դըն ևն

37 և էն դիմանող փխ Յանդիմանողքն: որ կու փխ ունին E կերան փխ գերան

38 Cգ Վասն աշտօրիկ աշտօր բերան E Աշտօր բացի յայտմ բերան:

39 E Լիցի և Լացի փխ Բացի

1. ՏԱՂ ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆԵ

Ա՜յ անդին գոհար,
Դու դժար պտվւր,
Պէճրիւն, մարգարիտ, լալ քաւ,
Պսակ դքեղ հիւսէ.

5 Աստուած դքեղ պահէ:

Կիպար անուշահոտ,
Քո գլխոյդ մինչ յոտ,
Կանանչ բաժկուն ամուր չես,
Հոգ դու միշտ կանանչ ես.

10 Աստուած դքեղ պահէ:

Ոսկի Սուրբայ,
Լալ Շահրուպազայ,
Անկից առ քեզ, ոսկի կու գայ,
Մատանի շինէ.

15 Աստուած դքեղ պահէ:

Խոսքի

Ե Տաղ ուրախութեան Ե Տաղ Ակոր վարդապետի ասացեալ
Բնագիր

1 Ե Այդին փխ Ա՜յ անդին Ե չիք Ա՜յ Ա գոհար

2 Ա գտար

3 Ե Պէճրիւ

4 Ե քեզ

5 Ե Պսակ քեղ հիւսէ:

7 Կոկ փխ Բո Ե Կո դայ փխ Քո: գլխոյդ Ա յոտ Ե ոտ

8 Ե բաժկուն (Ե բաճկուն) փխ բաժկուն

9 Ա Հոտ Ե Փոտ (Ե Փոտ) փխ Հոգ Ե կանանչ Ե կանաչ

10 Ե Դու միշտ կանանչ: Ե Դու միշտ կանաչ ես:

12 Ա Շահրուպազայ Ե Շահրապազայ

13 Ե չիք առ քեզ

15 Ե Մատանի շինէ:

Բազմաստեղն նման,
Դու լուսին աշնան,
Լուս արեղակ, արե գարնան
Զքեզ լուսաւորէ.

20 Աստուած դքեզ պահէ:

Նդէդ, կինամոն,
Յիշէ Սողոմոն,
Հիրիկ, զմուռ, թէվրէթ, մեռոն,
Արքայ դքեզ օծէ.

25 Աստուած դքեզ պահէ:

Րաբունիք կարդան,
Խունկ, ստաշխ, քաղբան,
Եղունք, կնդրուկ հում հայկեան
Յառջեդ ծխէ.

30 Աստուած դքեզ պահէ:

է լալ, հաղութ ակ,
Սուտակ, դահանակ,
Շիմշիր, զամրիւթ, կարկեհան թադ
Դլխոյդ վայել է.

35 Աստուած դքեզ պահէ:

16 Եւ Բազմաստեղ ե նմին

18 Ե Լոյս Է արեգակ

19 Ե Քեզ

20 Ե Զքեզ լուսաւորէ: Ե Քեզ լուսաւորէ:

22 Ե Յիշեա

23 Ե Հերիկ Ա Դաւիթ փխ թէվրէթ Ե շիմ մեռոն

24 Ե Մեծ արքայն քեզ օծէ:

25 Ե Արքայ դքեզ օծէ: Ե Արքայն քեզ օծէ:

26 Ե Րաբունիք Ե Րաբունիկ կարդա:

27 Ե զտաշխ Աւ քաղբան

28 Ե Եղեղն փխ Եղունք Ա հայկեան Ե Է Հայկեան

29 Ե Յառջեդ

30 Ե Առջեդ ծխէ: Ե Յառջեդ ծխէ:

31 Ե Ելեալ փխ է, լալ Ե հաղուտ Ե յարուսեակ փխ հաղութ ակ

33 Ա Շիմշիր Եւ զամրութ

34 Ե Դլխուտ

35 Ե Դլխոյդ վայել է: Ե Դլխուտ վայել է:

Ցանկեկալ բուրաստան,
 Հոտ միւշկ, ամպէրխան,
 Նարդոս, քրքում, հաղ պալասան,
 Երեսդ սրբէ.

40 Աստուած զքեզ պահէ:

Առիւծի ուժով,
 Վաշախի մորթով,
 Կամար ունէր, սամրի մազով
 Քիւրք զումաշ կարէ.

45 Աստուած զքեզ պահէ:

Սիւմպիւլ, մանուշակ,
 Դու գուպէթ հայակ,
 Տեսդ ալծեման սուր, լուս և խայտակ,
 Առ իս դու նայէ.

50 Աստուած զքեզ պահէ:

Աստղ առաւօտեան,
 Դարպաս փղոսկրեան,
 Քո ուխտաւորքն են քեզ զուրպան,
 Ձեռօքդ մորթէ.

55 Աստուած զքեզ պահէ:

37 B միւշք Ե մուշկ B ամպէրդան Ե ամբրխան

38 Bc Վարդջուր է սրմին (Ե Վարդ ջուր էս մի) փխ Նարդոս, քրքում B ևզ Ե իւզ

39 Ե Երեսէդ

40 B Երեսդ սրբէ: Ե Երեսէդ սրբէ:

41 Ե Առիւծ

43 B սամուր

45 Bc Քիւրք զումաշ կարէ:

46 B Թիւնպով Ե Սունպով

47 AB գումէշ փխ գուպէթ B հայեակ

48 B Տես: լոյս AB շիֆ և

50 Bc Առ իս դու նայէ:

52 B ֆլղոսկրեան փխ փղոսկրեան

53 B ուխտաւոր Ե ուխտաւորդ Bc շիֆ են: քեզի Ե խուրպան

54 Ե Քո ձեռօք

55 B Ձեռօքդ մորթէ: Ե Քո ձեռօք մորթէ:

Յաւեր է Սըսեցին
 Ձե՛Ն շինէ թվին,
 Դու աշակերտ է՞ֆլաթօնին,
 Դու զնա բժշկէ.
 60 Աստուած զքեզ պահէ:

2. ՎԱՍՆ ՊԱՍԱՐԱԿԵԼՈՅ ՕՐԻՆԱԶԱՆՑԻՅՆ

Ջահանջղ րաց, դրանս լսէ,
 Եւ ի միտ առ, ի թուղթ գրէ,
 Թէ ինչ հղաւ ի Հայոց մեծէ.
 Ա՛յ Հայոց ազգ, հայի՞ֆ սէնի:

5 Դավթեայ առածն կատարեցաւ,
 Ճշմարտութիւնն նուազեցաւ,
 Սուտ և եալանն առաջ ընկաւ.
 Ա՛յ խաբեբայ, հայի՞ֆ սէնի:

Կիսոց դաշինքն ջրեցան,
 10 Բաղումք ուխտին վերայ շկեցան
 Ի ալ ձեռագիրն սուտ հղան.
 Ա՛յ սուրբ երգում, հայի՞ֆ սէնի:

Պատրիարքներն իրար անկան,
 Վեց բիւր հղև պարաքն ի լման,

57 B թոյին

58 Bc Պղատոնին փխ էֆլաթօնին

60 B Դու զնա բժշկէ: c Է քեզ բժշկէ:

Խոբագիր

AcD Անխորադիր E Յակոր վարդապետ, ասացեալ

Բնագիր

2 E միտք B ած փխ առ DE Դ ի թուղթ c թուխտ

3 D հղև Ac շիֆ ի B մէջն փխ մեծէ D ազգէ փխ մեծէ E նէլէր հղաւ Հայոց միջէ.

4 B Ա՛ փխ Ա՛յ Bc հայիվ B սիզայ փխ սէնի D ոտնի (միշտ այսպէս)

5 B Դաւթայ առածն

7 DE Սուտն cDE յառաջ D հկաւ փխ ընկաւ

8 B խաբեբայք c Խափեփայ: հայիւ (միշտ այսպէս)

9 E Կիսաց: ստեցան փխ ջրեցան

10 c ուխտի D յուխտին E վրայ

11 BDE Այլ փխ Դ ալ A հղաւ DE հղան փխ հղան

12 c մեռոն փխ երգում D երգումն

13 ABc Պատրիարքերն E պատրարգերն DE յիրար

14 B Քսան փխ Վեց E Զ փխ Վեց B հղև փխ ի լման

15 Վեճն ու Կոխն բազմացան,
Ա՛յ սուրբ աթոռ, հայիֆ սէնի:
Այն անիրաւ նուիրակնուն,
Տաճկի թախտով ձի կու հեծնուն,
Շարժմունքն ամէն ղէտ օսմանցուն.

20 Ա՛յ սուրբ մեռուն, հայիֆ սէնի:
Վարդապետքն այլ բարեզոյր չեն,
Ժողովրդեան կաշառք խնդրեն,
Այն որ շտաչ, կու հալածեն.
Ա՛յ դաս ու բարեզ, հայիֆ սէնի:

25 Առաջնորդներն կանոնք չբռնեն,
Շատ կաշառքին խաթր կանեն,
Ձեռնադբաժին հարցում չառնեն.
Ա՛յ աստիճան, հայիֆ սէնի:

Սեւադուլսք, թէ կամիս, տես,
30 Զոմանց զգործն լաւ թէ չլսես,
Զամենեցուն թէ մէկն եմ ես.
Ա՛յ բարբ վեղար, հայիֆ սէնի:

-
- 15 B է ի կոխն ABC մաշեցան փխ բազմացան E էջմիածնայ կէս ղէմ դարձան:
16 B Ա՛ փխ Ա՛յ (միշտ այսպես) AC յաթոռ B շնորհք փխ աթոռ E ապստամբ
փխ սուրբ աթոռ
17 E Կէսք անողորմ փխ Այն անիրաւ D Կուրաւէ՛ն E նուիրակներնուն
18 D Թուրքի փխ Տաճկի E Ղուսս փխ Տաճկի D ռախտով E ձիւն D հեծնին
19 E Շարժ է ճորումն փխ Շարժմունքն ամէն BD ամէնն D քան փխ ղէտ:
օսմանցին
21 AC Վարդապետք E չի՞ այլ Ե բարեզոյր E բարեզի
22 BE Զի ի նոցանէ փխ Ժողովրդեան D Ժողովրդոցս կաշառս
23 D չի տաչ DE հալածեն, բանադրեն
24 DE չի՞ ու B է փխ ու: քարոզք
25 B չի բռնեն E Տեսուչ բազում աշեր չունին:
26 ABC Կաշառքի համար փխ Շատ կաշառքին E Կաշառք առնեն B կանոնք ծռեն
փխ խաթր կանեն E նային փխ կանեն
27 BE Հարցում չառնեն ձեռնադրածին: D չանեն
28 B սանի
29 E Սեւադուլս
30 E զգործ DE չի՞ թէ D չի լսես
31 BE Ամենեցուն

Իրիցաներ ոմանք որ կան,
 Լիրբ և յանդուզն 'ւ անբարտաւան,
 35 Պատարագեն 'ւ են անարժան.
 Ա՛յ սուրբ խորհուրդ, հայլիֆ սէնի:

Երիցփոխանքն ամէն թերի,
 Լի են շարեօք, շունին բարի,
 Օրէնքն նոցա ձեռքն դերի.
 40 Ա՛յ սուրբ կանոնք, հայլիֆ սէնի:
 Սարկաւադներն, կամիս լսէ,
 Շատք խրեանց գործոց վերայ չէ,
 Զեկեղեցին մոռացեալ է.
 Սուրբ աստիճան, հայլիֆ սէնի:

45 Ռայիս 'ւ իշխանք ոմանք լաւ չեն,
 Զկաշառքն արմաղան կոչեն,
 Զտուողին բոխտան դնեն.
 Ա՛յ հարամխօք, հայլիֆ սէնի:

Կէսք ժողովուրդք դայթակղեցան
 50 Եւ այլք զօրէնսն մոռացան,
 Շատք վհաւատքն ուրացան.
 Սուրբ աւաղան, հայլիֆ սէնի:

-
- 33 Ե Իրիցաներն D Երիցաներ E Իրիցանքներն D որք փխ ոմանք
 34 AE Լիրբք ABC անդուզ E անդուր փխ յանդուզն
 35 Ե 'ւ էն E և փխ 'ւ
 37 AC Երիցփոխան B Երեւփոխանք E բազում փխ ամէն
 38 E Կէսք լիրբք փխ Լի են շարեօք B շարօք
 39 B ձեռն
 41 B Սարկաւադներն D Սարկաւադուներն E Սարկաւագերն D ամէնքին փխ կամիս
 Լսէ AC լսել
 42 D քնաւ փխ խրեանց E խր AC D գործոյ B վրայ E ետև փխ վերայ cD չեն
 43 AD մոռացեալ են E ուրացեալ է փխ մոռացեալ է
 44 B Ա՛ սուրբ E տաճար փխ աստիճան
 45 B Ռայիլ c Ռահիլ E և փխ 'ւ
 46 E Եւ արմաղան կաշառք խնդրեն:
 47 B Զուօղին DE Զի տուօղին B փոխղան DE բօհտան D ասեն փխ դնեն
 48 Ե հարամխօք D հարամ հօռ E հարամխօռ ABC սիզի D սանի
 49 AE դայթագղեցան
 50 E գօրէնքն
 52 B Ա՛ սուրբ E Ա՛յ փխ Սուրբ A յաւաղան

- Աֆիոնն կլնուն, թութուն խմեն
 Եւ զաղ ու հացն ապականեն,
 55 Ո՛չ կու վախեն, ո՛չ կամաշեն.
 Ութանմաղլար, հայիֆ սէնի:
- Զամէնն ասիր, զքեզ է՞ր թողիր,
 Զայլքն ի բաց թող ՚ւ ի քեզ հայիր,
 Թիւ ինսունմեկ եղև, ի քնոյ զարթիր,
 60 Ա՛յ եղկելի, հայիֆ սէնի:
- Եղբա՛րք, լսեցէք, զամէնն տեսայ,
 Յակոբ ուսոր, սոսկ զարմացայ,
 Ի թուղթ դրեցի ՚ւ ես ձեզ մեղայ.
 Ա՛յ Սահեի, հայիֆ պէնի:

*
 3. * *

Այս տաղ գուսական բեր Ակոբ լեզուն,
 Տե՛ս, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն,
 Պէյթ պէյթ է հանէր իւր մտացն տուն.
 Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

-
- 53 D ընուն փխ կլնուն
 54 E ի յաղ փխ եւ զաղ AE հացն D գսեղանն փխ զաղ ու հացն E կու ճաշեն.
 փխ ապականեն
 55 D վահեն AcD ՚ւ ոչ
 56 E Ա՛յ ոթանմաղ ABc սիդի D սանի
 57 AcD շի՛ք է՞ր E յէ՞ր
 58 E Զայլք ABcE փակիր փխ հայիր
 59 ABc Սոցի Յակոբ փխ Թիւ ինսունմեկ էդև D նիրհեալ Գրիգոր ի քեզ զարթիր:
 E ՂԱ փխ ինսունմեկ
 60 ABcD ես մեղաւոր (D լի ես մեղօք) փխ Ա՛յ եղկելի ABc պէնի փխ սէնի
 D.ում 56—60-րդ տողերը՝ 61—64-րդ ԼԵ, իսկ դրանից առաջ, որպէս 56—60-րդ տողեր
 ունի նետկյալ տունը.

Շատ ցեղ ու ցեղ դեղեր առնեն
 եւ թութունով զայն պատրաստեն,
 Ապա առեալ ի քիմա քարշեն,
 Ո՛վ անամօթ, հայիֆ սէնի:

- 61—64 ABcD շի՛ք
 64 E ասեցի փխ Ասեցի
 Բ ն ա գ ի ր
 3 B մտաց տուն, տուն

- 5 Այլ առաջ կարդէ քան զմարմնոյ հոգոյն,
նախ տեսեր է նա զգուռն Էհիզկիցոյն,
Դիր Ալէքսանու առաջ իրիցուն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:
- Կայ տէր Վարդանայ, տէր Թորոսն ի նոյն,
10 Ստեփաննոս բեն, տէր Յովսէփ Սըսեցոյն,
Յովաննէս էրէց հիմի Ղարասուն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:
- Կասէ թէ՛ Տեսայ անդ մեծ ժամատուն,
Բն խորանի մէջ մեծն Օգոնիս սրբոյն,
15 Ձախ՝ սուրբ Մինասայ արագահասոյն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:
- Ունի յաջ մատուռ սուրբ Սարգիս անուն
Եւ առ քով նորա մատուռ լոյս արթուն,
Փայտաշէն տաճար սլահէ հաստատուն.
20 Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:
- Բէն, գիմ քահանայ ժամն հաստատուն,
Յուրով սարկաւադ խոմ չեն, այլ հասուն,
Ժողովուրդն օրհնած աստուծոյ միոյն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:
- 25 Բուպ, բուպ գրեմ, միամ կարդալուն,
Զհոգեւորն ասի և այժմ զմարմնոյն,
Ղարասուն կերթայ առ ի միջլինուն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարասուն:
- Եւ է բեն առու բաժնած ի գետոյն,
30 Ի չաղացն առնեն աղան ցորենոյն,

7 A Ալէգսան: առակ

10 A Ստեփանն

11 B բար էրէց

14 B Օգոնիս

18 B արթուն

19 B Փայտաշէն սլահէ Տէքն հաստատուն

22 B Ուրով սարկաւաք

23 A Ժողովուրդ

26 B յայժմ

27 B Ղարայուն կերպայ: միջլինուն

29 A գետնոյն B գետուն

Շօտն շանցնի վիր է ի արատանուն.

Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարատուն:

Եւ դետին բին կողմ շինած գէմ դէմ տուն,
Շէն բարակ կարմունճ փայտէ վեր ջրոյն,

35 Զոր ժամանակաւ տարէր է շատ տուն:

Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարատուն:

Տունկ եւ արմտիք է շխօլ թաւ շքուն,
Կաղանին յոլով, պատու ծառերուն,
Համ-հատ գեղեցիկ կարմէր խճորնուն.

40 Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարատուն:

Ունի սօյլիւղէլ դաւախ ընդ բարդուն,
Ձադերն շիներ ի ծառերն բուն,
Փոխ-փոխ սաղմոսն նայ դիշերն ի բուն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարատուն:

45 Բոպէ են ծառեր անթիւոք անխուն,
Սօկիւթին շուքն շահում Սամիւղուն,
Սաղերն լսկնան ի մէջ չլերուն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարատուն:

Սորայ մէջն ղինչ կայ, է մեղի թագոյն
50 Եւ շորս բաղանիք ընդ մեր երևումն,
Երէք մինարէ կանչն մուղրենոյն.
Տես, նեղէր տեսեր նա ի Ղարատուն:

Ըզբէվրատարայն գիւմ գիւտ ի թըւոյն,
Մին մեծ գոլովան ապիյ իմոյն,

31 B Շօտն շանցնի վիրաւ տալանուն:

33 B կողմն

37 A շքոյն

39 B Համ: գեղեցիք

41 B սօյլիւղէլ A բարտուն

45 B Բոպեն AB ծառեր

46 B Սօկուտին

47 B Սաղերն

49 B ինչ

50 A երևում

51 B մուղրենուն

53 B Ըզբէվրատարայն

54 B գոլովանայ պիրմուն

55 Եւ շատ խանութներ, պաղար 'ւ չարսուն.
Տես, նեւէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

Սորայ իշխան է սուլթանն Թաթրուն,
Ղաղի Քէրէյ կասեն զնորա անուն,
Որ ախմէջիթն է մեքեան սարայնուն.

60 Տես, նեւէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

Յոյց տամ զԹորքոմ զոր քան Հայկազուն,
ՂԱՐԱՅԱՐԱՅԱ կապ թվական Հայուն,
Այբ դեկտեմբերի Հոռոմայ ամսուն.
Տես, նեւէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

65 Իսկ և ևս եկի ի այնիս Սըսուն,
Աջպան վարդապետ Յակոբ սոսկ բաբուն,
Զտէր Գրիգոր տեսայ տեսուչ Ղարասուն.
Տես, նեւէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

Նաև ողորմի տուք ինձ՝ ձեր հոգուն,
70 Խնդրողի բանիս Մինաս Մղտեսուն,
Իրիցփոխանին, որ ժրտեաց ի սոյն.
Տես, նեւէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

է և ամենուն, որք են Ղարասուն,
ՅԱւէտ մղտեսուն, Սարգիս ետ տեսոյն,

75 Ասող, լսողի, գրողի թխտոյն.
Տես, նեւէր տեսեր նա ի Ղարասուն:

58 B անունն

59 B ախմէջիթ Ա սարայ տուն

63 A ամսոյն

65 A յայնիս Սըսոյն

66 B Յաջպան

67 B Զտէրն շիւ Գրիգոր տեսող փխ տեսուչ

69 A ինձ ողորմի տուք փխ ողորմի տուք ինձ

71 A էրկցփոխանին

73 A ամենայնոյն փխ ամենուն

74 A չեմ փխ ետ

75 B ի գրողի թղտուն

ՈՂԲՍ ՅԱԿՈՐ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԻՆ Է

Այս կեանքս է խաբող, եղբա՛րք, անցաւոր է խիստ և ունայն,
Ո՞ւր են մեր նախահայրքն կամ Աղամայ ծնեալքն ամենայն:

Այն որ գալոց է այս կեանքս, չէ՛ աշխարհս իւր մնացական,
Մահն զօրաւոր կու գայ, տանէ, հող լինի փռշիման:

5 Զաշխարհս զինչ բարիք որ կայ, չէ՛ ըսկի մարդոյ մնացական,
Յորժամ թէ մահն հանդիպի, գնայ՝ կարօտ ընչիցն ամենայն:

Քեզ գանձ յերկինս պատրաստէ, աւաղակ, դողք չմերձենան,
Յերբ այս կենացս ելանես, տէր լինիս գանձուդ ամենայն:

10 Որչափ մեծութիւն որ կայ աշխարհիս ու փառքն ամենայն,
Նոյն չափովն չարչարեն, ամենայն աւուրք ձանձրանան:

Նման է տերև ծառին՝ կու շարժի աւուրքն ամենայն,
Յորժամ որ հողմով ընկնի, կորնչին, այլ ոչ երևան:

Քեզ փա՛ռք, ստեղծող աստուած, որ ստեղծեր զաշխարհս ամենայն,
Երկնից զօրքն քեզ օրհնեն, քեզ գովեն յերգս օրհնութեան:

15 Այլ և Աղամայ որդիս փառք տան քեզ աւուրքս ամենայն,
Ի ծագելն առաօտոյ, բարբառին թռչունք վանաղան:

Յորժամ դաս ի գատաստան, հրեշտակաց զօրօքն ամենայն,
Գողէ փողն Գաբրիէլ, ժողովէս աշխարհս ամենայն:

Յակոբ եմ վաճառական, սեերես մեղօք անպիտան,
20 Մի՛ յիշեր զմեղս մեր, վասն սէր քո աստուածութեան:

Թուականիս Հայոց ազգի հաղար հարիւր տասն աւելի,
Գեղեցիկ տօմար յայտնեցի, ուլ որ կարդայ, հաճոյ լինի:

22-րդ տեղից նկատ կա ևս.

Սա է մեկնիչ տօմարի,
Մի բառ միօջի, բեզ ցուցանի
Տարին որչափ շարժմունք ունի,
Կամ պատերին, թէ ի մէջ դատկի:

5 Այլևս հղանալն դարնանային,
Ամռան և աշնան, ձմեռայնի,
Թէ սկիզբն աւելոյն և կամ վերջի
Շարժմունքն դամէն հղանալի:

20 Զորն որ կամիս, դայն բեզ յայտնի,
Ուլ որ սորայ կու հետնի,
Տարոյն շարժմունքն հմուտ լինի,
Տայ ի փառս Քրիստոսի՝ մարդասիրին յաւիտենի:

*
* * *

Հօրն երկնսուոր անսկզբնական,
Զև անթերի և աննման,
Պատկեր յիստակ արքայական,
Լցեալ շնորհօքն պետական:

5 Եւ միածին, որ է Հօր Բան,
Մշակ արի և քղձական,
Հոգոյն սրբոյ ճշմարտական,
Համբար շնորհաց ես զանազան:

Ամիրասի տիպ տենչական,
10 Հոգոյն տպին արարչական,
Ժիր ծառայ Տեառն և քաջաջան,
Գործես այգի Տեառն անխափան:

Եւ անհանգիստ զօրն ի լման,
Հասնիս ի ժամն մետառան,
15 Ո՞ր պարծանաց և պատուական
Եւ զլուխ և զբարց քո բանական:

Ինքն որ գաղանեացն է նախածան,
Զքեզ ընտրեաց ի մէջ մարդկան,
Բայց կամք սրտիս իմ բաղձական
20 Զիս յորդորեաց 'ւ արար հաւան:

Գրեւ բանիւ ձեզ նախերգան,
Վայելչալի ներբողական,
Յատուկ դէպ ձեզ սուանձնական,
Հրաւիրելոյդ յորդեգրութեան:

25 Զոր կոչեցար իսկ նախնական,
Փառացն Հօր հաճոյական,
Հոգևոր վարպետ և սրբազան,
Եռաս հոգովն գթական:

Բազում որդիս քեզ միաբան,
30 Աժես ի փառսն հայրական,
Այն քեզ լինի բանից պայման,
Սկիզբն աղօթից բնդունական:

Որով օրհնի աստուածն Բան,
Քեզ տայ պարգևսն անմահական,
35 Երրորդութեանն յանդիման,
Յիսուս Քրիստոս՝ աստուած և Բան:

ՅԱՂԱԳՍ ՍՈՒՐԿՈՒՆԻՆ, ՈՐ ՅԱՒՈՒՐՍ
ՍՈՒԼԹԱՆ ՄՈՒՐԱՏԻ ԵՂԵԻ

Յայտնեմ ձեզ իրա ժամանակի,
Որ կատարէր մերում ամի,
Սուլթան Մուրադն, յազդէն տաճկի,
Սուրէուն արար յՐստամպօլի:

5 Արձակեցաւ պատերազմի,
Զդէմս իւր եղեալ յարեկի,
Ընդ հրապաշտ արքայն Պարսկի,
Որ շահ նոցա Սեֆի ձայնի:

Կեսարիայ երբ հասանի,
10 Որ Կապադովկիայ անուանի,
Կողմանս նորա հայեալ լինի,
Գիւղս տեսեալ ի յաւերի:

Ո՞ւր են, հարցեալ, մարդիք սորի,
Որ շինութեամբ չէ այս տեղի:
15 Նոքա կտուն պատասխանի.
Գնացեալ, ասեն, յՐստամպօլի:

Բանս գրեաց ի հրովարտակի,
Առ պահապանն Բուղանդի,
Զի՝ Որք եկեալ յԱնատօլու
20 Փութով ի տեղիսն առաքեցի:

Ի սուրհանդակ զհրովանտակն կտուն
Եւ յՍտամպօլ փութացուցին,
Առ պահապանն քաղաքին,
Վազվաղ կատարել զբանս գրին:

25 Էր խայմախամ Պայրամ փաշան,
Որ ունէր հուրմ և հրաման,

Զի վէղիրն ի մարտ էր ընդ ինքեան,
Սա էր կացեալ նորա փոխան:

Հազար ութսուն և շոքս թիւ էր,
30 Մալիս ամսոյ աստն և ինն էր,
Օրն չորէքշաբթի անուանէր,
Որ հրովարտակն նայ հասանէր:

Յորժամ որ նա զղիրն եբաց,
Ետես զպատճենն, որ կայր պրած,
35 Ասաց՝ Որպէս իրք հրամայեաց,
Մինչ ընդ թշնամիսն մարտ չէ մտած:

Լինէր նմա զղիմի ունել,
Պարտել զթշնամիսն և յաղթել
Եւ գալ յաթոռ իւրում նստել,
40 Ապա թէ զայս բանս կատարել:

Իսկ թագաւորին էր սատարկ գրել,
Զբանն շկարաց ալլալիւ,
Շուտով զհրամանն ևս կատարել,
Զերէք աղզն քաղքէն հանել:

45 Հրաման արար մունեօրիկի՝
Աղաղակի մէջ քաղաքի,
Մինչ քսան օր որ լինի,
Քառասնամից եկեալ ոչ որ գտցի:

Գուծն ի բերան մունեօրիկին,
50 Ըստ կիտակուլ մարդարէին,
Նա քարովէր զբան արարչին,
Սա՝ զհրամանս իւր արքային:

Աբեթացիքն, որ Հայք ասին,
Եւ Սեմայ աղէն, որ Յոյնք լսին,
55 Եւ Տաճիկք՝ զարմը Հազարին,
Որք յարեկից եկեալ էին:

Յորժամ լուան զբօթն զայն,
Միջաբեկան ամենեքեան,

30 Անագրում՝ Թ վիս ինն

47 Անագրում՝ Թ վիս քսան

Շուկայքն ամէն խափանեցան,
40 Կրպակից դրունք փակեցան:

Ելեալ յերկիրսն ցրուցեան
Եւ ի գաւառս պանդխտացան,
Որպէս երգէ մարդարէն այն՝
Դաւիթն ընտրեալ աստուածաբան:

65 Զի բաժանեցան եղբարք քրւերէ,
Որոշեցան դուստրք մօրէ,
Զաստ կացին արք ի յարակցէ,
Եւ բարեկամք բարեկամէ:

Դստերք առ հարս իւրեանց լային,
70 Թոռունք առ հանիկսն ողբալին.
Մեջ զի՞նչ տունեմք յօտար երկրին,
Որ զմեզ խարխուլ երկիր տանին:

Զի մէք սնաք մէջ քաղաքի,
Ոչ տեսաք զերես արևի,
75 Որպէ՞ս ասորիմք զիւղամիջի,
Որ և չգիտեմք զգործ երկրագործի:

Ծնողքն յորժամ զայս լսէին,
Սիրտքն առաւել ճմլէին,
Որպէս քերչօք քերեալ մարմին,
80 Քացալս արկեցեն վերայ վիրէն:

Զի էր կսկիծն նոցա մին,
Որ բնակութեանց արտաքսէին,
Յորժամ և զայս տեսանէին,
Եւս քան զկս մորմոքէին:

85 Այլ և փեսայացուք բաղումք կային,
Որ հարսնացուքն յայլուտ էին,
Սակս չղատելու միմիանց զնոսին,
Զհարսաբնիսն աստ առնէին:

Այսօր նոցա պսակ դնէին,
90 Կաղիւ ճանապարհ ձգէին,
Փոխան յուրախութեան տեղին,
Սգով զսիրտ նոցա լնուին:

- Հարսունքն զքօղս պատառէին,
 Փեսայք զթագս յերկրի հարին,
 95 Աղիողորմ կական բարձին,
 Զի ի սիրեկեաց բաժան կացին:
- Եւ անարդել կանայք զհերս փետին,
 Արինախառն արտասուեցին,
 Հող զգլխով արկանէին,
 100 Զի զյուր երթալն ոչ գիտէին:
- Յդի կանայք վայլս տային,
 Ստնդիայք զնոյն երկրորդէին,
 Ոմանք զմանուկս ձգէին,
 Ըստ հրամանի Տեառն բանին:
- 105 Զի ոմն երթայր նիկոմիդայ,
 Ոմն զնայր Բութանիայ,
 Ոմն ճեպէր Կեսարիայ,
 Այլք փութային Գալատիայ:
- 3Եւդսկիայ և Սերաստիայ,
 110 Որ և միմիանց են մօտակայ,
 Ի Տիւրիկէ քաղաք որ կայ,
 Յերասպօլիս 'ւ ի գիւղս նորա:
- Դարանաղեաց և յՆրզնկան,
 Թէոդուպօլիս ևս զնան,
 115 Այլք՝ մեծ քաղաքն Բերիայն,
 Տիգրանակերտ 'ւ Եղեսիայն:
- Գիւլք և քաղաք, որ հետ նոցին,
 Լցան նոքա ամենեքին,
 Այլ ճանապարհի, թէ զինչ կրեցին,
 120 Է՛ր գիտելի Ստեղծողին:
- Շատք ցամաքով ընթանային,
 Եւ շատք՝ նաւով Պոնտոս զնացին,
 Որք ոչ տեսեալ չափն ծովին,
 Վարանէին վերայ նորին:
- 125 Ալեկոծմամբ և տատանմամբ
 Գնացեալ Պոնտոս հասանէին,

- Զնաւահանգիստն անդ առնէին,
 Անտի յերկիրսն ցրուէին:
- Իսկ ո՞ր պատմէ զաղէտ սոցին,
 130 Զծովու և զցամաքին,
 Բայց թէ մաքուրն Երեմիայ,
 Որ ողբ Լրգէր յԻսրայէլին:
- Յորոց միջոյ փրկեաց զիս Տէր,
 Որ քաղղէացոց նման էր,
 135 Լեզու չբաւէ զաղետս պատմել,
 Զի տեսողաց սիրտն ճմլէր:
- Զի ժամանակն էր յունիսին,
 Որ տօթոյն կապարք հալէին,
 Հովանոցի կալ չկարէին,
 140 Զանարգելս ի տանց արտաքսէին:
- Ի մեր մեղաց ելեալ բանս այս,
 Զոր և խօսեցաւ Նաայկասս,
 Որք փախիցեն ծերպս վիմաց,
 Անկցին դարձեալ ի խորս, ասաց:
- 145 Ծերպ վիմաց էր մեզ Ըստամպօլ,
 Մեր բնակեաք արձակ և սօլ,
 Զպահելով զՏեառնն բան,
 Ընկեց ի խորխորատ ՚ւ ի կօլ:
- Զսակաւ բանիկս ի յոտ հանի,
 150 Անիմաստ դպիրս Ակընցի,
 Զանունս յիշման չեմ արժանի,
 Այլ յառաջագրէն ծանիցի:
- Փառս տամ Հօր՝ աղատողի,
 Եւ Միաժնին՝ մեզ փրկողի,
 15 Սուրբ Հոգոյն կեցուցանողի,
 Երբարդութեանն միակի:

1. ՏԱՂ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾՄԱԾՆԻՆ. ՄԽԻԹԱՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ

Մաքուր տաճար և բնակարան անմահին, անմահին,
Որ մայր հղեր անճառ բանին՝ Միածնին, Միածնին,
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

հոյեալ սրտիւ, բեկեալ ողբամբ, պաղատիմ, պաղատիմ,
5 Ձեռս զմիջով, կորագլուխ, հառաչեմ, հառաչեմ.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Ի յորսողաց որոգայթից պատեա, աղատեա,
Ուղիւ շաղօք առաջնորդեա, աղերսեմ, աղերսեմ.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

10 Թշնամիք իմ հասին յետուստ, պատեցին, պատեցին,
Յափշտակեալ ձեռն արկանեն, ապրեցո, ապրեցո,
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Արտասուաթար հեծեծանօք դանդաչեմ, դանդաչեմ,

և ուրագիր

A Տաղ Մխիթար վարդապետէ B Անխորագիր C Այլ տաղ ոտորը Աստուածանի ի
Մխիթար վարդապետէ E Տաղ աղնիւ ի տէր Մխիթարայ ասացեալ հոգոյսն F Տաղ առ
կուս Մարիամ

Բնագիր

1 F անմահի, անմահի

2 E Միածին, Միածին F Միածնի, Միածնի

3 C Նայեաց (միշտ այսպէս) C-ում մի հաղէլայի տալ՝ նայա Տիրածին (միշտ
այսպէս)

4 BCDE ողբամ E բաղատիմ, բաղատիմ

5 A Երկու ձեռք փխ Ձեռս զմիջով F Ձեռն զմիջաւ F Մածնիւ ձեռք փխ Ձեռս
զմիջով D կորագլուխ F զլսակորեալ

7 F յորսողից BDF յորոգայթից

8 BCE աղաչեմ, աղաչեմ D պաղատիմ, պաղատիմ

10 A յետուս F ետուս

11 E Յափշտակել A ձեռն արկելով C արկեն զիս F ի ձեռն արկին B զգերիս, զգե-
րիս փխ ապրեցո, ապրեցո C զօրացո, զօրացո

13 BCD-ում տողը՝ 28-րդն է BC Արտասուազոչ BCD Թախանձեմ, Թախանձեմ E
13—33 չի f

Հաս օգնութեան պաշարելոյս, աղաչեմ, աղաչեմ.
15 Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Բեռավան լուսոյ որդոյդ զրկեցայ, զրկեցայ,
հաւաքատէր իշխանք մահու տիրեցին, տիրեցին.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Մախս-ծափէ հարեալ կարդան վա՛շ մեղ, հէ՛յ, վա՛շ մեղ, հէ՛յ,
20 Զի ընկելուզեալ արագ զնա, զօրացո, զօրացո.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Առաստանօք սրէկալ քարշեն, ճարճատեմ, ճարճատեմ,
Անօգնական լեալ ումեքէ, խորտակեմ, խորտակեմ.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

25 Ռամբ չարեաց բոլորապատ կանգնեցին, կանգնեցին,
Մի բստ միոջ հարեալ նետիւք, խոցեցէ՛ն, խոցեցին.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Արագ-արագ խողխողեցին մեռուցին, մեռուցին,
Գօլինն ոտիւք, կայլթեն, ձեռօք, ղօղանջին, ղօղանջին.

30 Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

Յորդա-տեղիւ, առատաբուխ վտակօք, վտակօք,
Առ ոտս անկեալ քո և հայցեմ՝ եղջացո, ոչջացո.
Նայեա ի յիս քաղցր դիմօք, Տիրածին, Տիրածին:

14 BCD-ում տողը՝ 29-րդն է BCD յօդութիւն F շիւ Հաս օգնութեան. պաշարել BCD աղերսեմ, աղերսեմ

16 B որդոյդ C որդոյն D որդոյ հօր C զրկեցայ, հեռացայ DF հեռացայ, հեռացայ

17 B իշխան տիրեաց ինձ, տիրեաց ինձ

19 B Մախս գծափի CD Մախսձափի F Մախս ընդ ծափին B հէ՛, վա՛ մեղ, հէ՛, վա՛ մեղ փիւ վա՛շ մեղ հէ՛յ, վա՛շ մեղ հէ՛յ C հէ՛ փիւ հէ՛յ D վա՛յ փիւ վա՛շ

20 B ընկզնալ D ընկուզեալ F ընկելուզաք BCD F հարաք (F հարադ) փիւ արագ B աղրեցո և կեցո C աղրէցո, աղրեցո

22 BCD-ում տողը՝ 13-րդն է BD Առաստանօք A փրկեալ F կապեալ BC ճար չտեմ, ճար չտեմ D ճար ճառեմ, ճար ճառեմ

23 BCD-ում տողը՝ 14-րդն է CF Օգնական CD յումեքէ F շիւ Անօգնական լեալ ումեքէ BCD խորտակեմ, խորտակեմ

25 D Դամբ F Դամմ BC շար չըջան տանալ պատեցին, պատեցին փիւ շարեաց բոլորապատ կանգնեցին, կանգնեցին D բոլոր ապատակ կանգնեցին

26 A յարեալ AF ոտիւք փիւ նետիւք F կոխեցին, կոխեցին

28 BCD-ում տողը՝ 22-րդն է F խոցեցին, խոցեցին

29 A Գօլիկ BD Տօփին F Տօփեալ A կայլթ F կայլթեալ

31 ABCE Յորդահոս D և յորդահոսիւ

32 D կանգնեալ փիւ անկեալ, ի բէն փիւ քո F աղերսեմ փիւ և հայցեմ

2. ՏԱՂ Ի ՏԷՐ ՄԻՆԻԹԱՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

Աստուած յերկնից խորհարհեալ,
Բանդ ի բարձանց վայր իջեալ.
Փիտարի փուր ջանի փակ,
Յիսէի փսարի խուտայ:

5 Դառն գրկին մօր զըզուեալ,
Դասք հրեշտակաց հիացեալ.
Աթայ օղուլ ջան առի,
Յիսէ օղլանի թանդրի:

10 Երկիր արքայ ի փրկել,
ԶԱդամ դարմօք ազատել.
Փիտարի փուր ջանի փակ,
Յիսէի փսարի խուտայ:

15 Է տեղական մարդ եղեալ,
Ընդ մեզ աստուած բնակեալ.
Աթայ օղուլ ջան առի,
Յիսէ օղլանի թանդրի:

20 Թող մեզ զմեզս բաղմացեալ,
Ժողովրդեանս քո փրկեալ.
Փիտարի փուր ջանի փակ,
Յիսէի փսարի խուտայ:

Ի յանցանաց զմեզ սրբեա,
Լուսով զխաւար մեր մերժեա.
Աթայ օղուլ ջան առի,
Յիսէի օղլանի թանդրի:

25 Խնայեա ի մեզ, Տէր խաչեալ,
Ծածկեա զյանցանս մեր զորժեալ.
Փիտարի փուր ջանի փակ,
Յիսէի փսարի խուտայ:

3 Անագրում՝ փիարի (կրկնակում միշտ այսպես)

Տ Ե Ղ Ե Ր Ի Թ Ե Ր Ղ Մ Ե Ն Ո Ւ Թ Լ Ե Ն Ը

3 (պարսկ.) Հայր, Որդի, Սուրբ Հոգի:

4 (պարսկ.) Յիսուս որդի աստուծոյ:

7 (թուրք.) Հայր, որդի, Սուրբ Հոգի:

8 (թուրք.) Յիսուս որդի աստուծոյ:

- 30 Կեցո զծառայս քո գերեալ,
 Հա՛ն ի բանդէս խաւարեալ.
 Աթայ օղուլ ջան առի,
 Յիսէի օղլանի թանդրի:
- 35 Զայնեա առ քեզ, քաղցրացեալ,
 Ղեկօք հոգոյդ թեաքեալ,
 Փիտարի փուր ջանի փակ,
 Յիսէի փսարի խուտայ:
- 40 Ճարտար բժիշկ ի բուժել,
 Մարտիր առ մեզ ի մաքրել.
 Աթայ օղուլ ջան առի,
 Յիսէի օղլանի թանդրի:
- 45 Յարո զանկեալս և մեռեալս,
 Նոր նորոգեա սէնացեալս.
 Փիտարի փուր ջանի փակ,
 Յիսէի փսարի խուտայ:
- 50 Շիրեա ձեռօք դայս քակեալս,
 Ուղղեա շնորհօք զմոլորեալս,
 Աթայ օղուլ ջան առի,
 Յիսէ օղլանի թանդրի:
- 55 Զարչարանօք քո խաշեալ,
 Պահեա զմեզ ամբացեալ,
 Փիտարի փուր ջանի փակ,
 Յիսէի փսարի խուտայ:
- 60 Զանա առ քեզ զմեզ ձգել,
 Ռահիւ յերկրնս հանել.
 Աթայ օղուլ ջան առի,
 Յիսէ օղլանի թանդրի:
- Սրբեա զօգոյս և փրկեա
 Ի ահեղ արեամբդ գնեա.
 Փիտարի փուր ջանի փակ,
 60 Յիսէի փսարի խուտայ:

Տուր զօրութիւն քե յաղթել
Բամից զիւաց չարացեալ.
Այնչ օղտլ ջտն առի,
Յիսէ օղլանի թանղրի:

65 Տօղեալ պօղ քո բարձրեալ,
Իիսեալ զմեզ քե յօղեալ.
Փիտարի վոտլ ջտնի վաղ,
Յիսէի վոտարի խոռտալ:

Փառք քեզ, Բրիտտոս խոնարհեալ,
70 Բեզ օրհնութիւն Տէրն բարձեալ.
Այնչ օղտլ ջտն առի,
Յիսէ օղլանի թանղրի:

ԵՐԳ ԱՌ ՍՈՒՐԲ ՏԱԺԱՐՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ,
ԱՍԱՅԵԱԼ Ի ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

Ի մէջ մեծին սուրբ Սաղեմայ
Արփիափայլ աթոռ մի կայ,
Որ թէպէտ է յերկրի վերայ,
Բայց լուսեղէն երկինք է նա:

5 Սուրբ Յովսէփեանց անուան վերայ
է կառուցեալ հիմն նորա,
Աղբ և ազինք ցանկան նմա
Եւ շորս կողմանց յախա զան առ նա:

Աթոռ է նա Տեառն Յիսուսի,
10 Եւ Արարչին տմենայնի,
Վասն այն պայծառ վերափայլի,
Ի մէջ ընդհանուր աշխարհի:

Բախացուցիչ տաճարն օրհնեալ,
Երկնանման է զարդարեալ,
15 Հրեշտակք երկնից գումար առեալ,
Օրհնեալ դաստուած բնդ մեզ խառնեալ:

Ղեղեցկապէս կամարք ձգեալ,
Կաթուղիկէն աղնիւ կերտեալ,
Որպէս արքայի է բաղմեալ,
20 Վերայ շորից սեանց հաստառեալ:

Ի յաջակողմն տաճարի,
Աստղ մի պայծառ լուսափայլի,
Սուրբ զլիսաղիւրն փափագելի,
Որ համայնից է բաղձալի:

- 25 Սրբոց խորանք շուրջանակի,
Որպէս զշարս մարգարտի,
Աւագ սեղանն զեր բան դարմի,
Աստուածային լուսովն է լի:
- Վառեալ ունի բազում կանթեղս,
30 Որք կախեալ են որպէս զաստեղս,
Շուրջ զբոլոր պատկերք սրբոց,
Կան նկարեալ բազմադունեղս:
- Արեղական նման զընի,
Բարձրագիտակ սուրբ սեղանի,
35 Զփայտն կենաց սրբոյ խաչի,
Որ զենարանն է Քրիստոսի:
- Բամեալ բոլոր մանկունքն երզն,
Քաղցր ձայնիւ եղանակեն,
Զաստուած երկնից փառաբանեն
40 Եւ սիրտք մարդկանց ուրախ առնեն:
- Դասապետն երկնից զօրաց,
Որ զծնունդն աւետեաց,
Կացեալ յաջմէ սուրբ սեղանոյն,
Տա աւետիս մօրն կենաց:
- Ահեղ ատեանն սարսափելի,
45 Որպէս զրախտ է ծաղկալի,
Զի այնպիսի է յօրինեալ,
Որ հայտաւ աչքն զմայլի:
- Պսակ հանուրց կկեղեցեաց,
50 Փառք և պարծանք Հայոց ազգաց,
Է սա ի մէջ սրբոց տեղեաց,
Տնօրինականացն բազմաց:
- Եթէ զսա զրախտ կոչեմ,
Ամենեին ոչ ամաչեմ,
55 Զի առաւել է փառք սորա,
Քան զզրախտն, որ է Եդեմ:
- Տուն և տաճար է աստուծոյ
Եւ բնակարան հոգւոյն սրբոյ,

Քաւիչ մեղաց մարդկան հոգոյ
60 եւ բժշկարան ցաւոց մարմնոյ:

Էրես անկեալ առ քեզ գոչեմ,
Ուլ Տէր Յիսուս, զքեզ աղաչեմ,
Միջնորդութեամբ սուրբ Յակոբեանց,
Լից զփափագս, որ միշտ խնդրեմ:

64 Տպագրում՝ զփափագս

Ի յԱմիր ծառայէ հասցէ քեզ ողջոյն,
 Վարպետ Բարսեղ, իմ տուն, քաջ և իմաստուն,
 Խնդրեմ ի յաստուծոյ յիւր առատ բարուն,
 Արժան լինիս նորա ամենայն տեսուն:

5 Խոջամիր Վանեցի, դու թաղ իմ գլխուն,
 Ուհան և մանուշակ, կարմիր վարդն դուն,
 Շուշան ծաղիկ նմանիս և աղբերաղարին.
 Բժշկական խոտոյ հարիւր ալամուն:

է՛ իմ սրտի սուն և իմ ուրախութիւն,
 10 Չաչնդ է քո դեղեցիկ, որպէս կարաւուն
 Յառատօտեան յամիրն քան զծիծառնսն
 Եւ որպէս զբաղէ ծանօթ ևս որսուն:

Չաչնիւ ահեղ զոչևս որպէս զարծուն,
 Եւ ևս՝ թափառական ի մէջ փշերուն,
 15 Զփետուրս իմ երանես, տանիլ տաս քամուն,
 Ես զլուխ ի գետին, քո ստաց հողուն:

Բ ն ա գ ի ր

1 Ա ողջուն

4 Ա շիք լինիս: տեսուն աստուծուն վիս ամենայն տեսուն Ե տեսուն ամենայն

5 ԱՅ Վանեցի: Ե թաղ: գլխոյն

6 Ե Ռահան

7 Ա ծաղիկ

8 Ա Ճ վիս հարիւր

12 Ե զբաղայ

15 Ե երանիս վիս երանես

Պատմեմ ձեզ բան: ողորմելի: և խղճաւան,
 Վասն մեռեալ եղբօրս այս յոյժ սիրական,
 Սա էր ծաղիկ զարնանային սրայէս շուշան
 Եւ գոցնդդոջն հոտով փայլէր յոյժ զանաղան:

5 Այսօր էհաս դառն հրաւեր, սաստիկ հրաման,
 Կոչեաց զսա յօտար երկեր վտարական,
 Ո՛չ սիրելի, ո՛չ բարեկամ ասպնջական,
 Ո՛չ հայր և մայր, ո՛չ քոյր, եղբայր խնամական:

10 Իրահաց մեռեալն դբանս իւր յարմարական
 Եւ զզանդատք սրտին տսաց խրատական.
 Յիս նայեցէր, իմ սիրելիք, դուք միաբան,
 Ականջ դրէք ինձ, որ մեռեալս ևմ մարմնական:

15 Ղամբար էի երէկ ի մէջ ձեր փայլական,
 Այսօր շիջուցեալ ևմ, մեռեալ խաւարական,
 Այս իմ ճարտար լեզուս, որ կայր յոյժ քաղցրարան,
 Այսօր կապեալ և կարկամեալ իրրեւ զանբան:

20 Խորախ էի անձամբ իմով գեղեցկական,
 Որ ցանկային զիս տեսանէլ ուղիք մարդկան,
 Այսօր մեռեալ, անշունչ դնեմ ազտեղական,
 Իմ ցանկացողքս լինեն յինէն փախստական:

Սիրասնունդ շուտով աշուերս իմ ծովական,
 Խաւարեցան իբրեւ գիշեր յոյժ մթական,
 Այլեւ աւանջքս իմ գեղեցիկ լսողական,
 Այսօր կալեալ, խփեալ ևղեն քարանման:

25 Իմ հայրն և մայրն, որ զիս սիրեն ծնօղական,
 Ամենաջն օր զիս զգուէին սիրողական,

Այսօր թողուն և հեռանա՝ օտարական
Եւ այլ չլիշեն, թէ ծնունդ ունիմք մեք յախտեան:

- է՛ այս զարմանք և սքանչելի դործ տեսական,
30 Որ մէկ ժամիկ շկամէին զիս զատական,
Այսօր կանգնին խիստ անողորմ և միաբան,
Մերկիկ հանեն զիս յիմ տանէն ողորմական:

- Սրտով լացի, իմ հայր և մայրն նաշեցայ,
Իմ քոյր, եղբայր, իմ սիրելիք ամէնն որ կայ,
35 Ինձ խղճացէք, ողորմեցէք, ասի նոցա,
Զի դեռ մանուկ եմ, գնեցէք, մինչ հոգի կայ:

- Ամենքն եղեն ինձի համար իբրեւ զանբան,
Մէկն շեղաւ ինձ սիրելի կամ բարեկամ,
Մարմնով կամ ի մէջ հրոյ տոշորական,
40 Մէկ մի շեղեւ ինձ դեզ կենաց բժշկական:

Կապէկս հանին իմ թևերէս զօրեղական,
Զօղերս առին ի յականջս յոյժ սիրական,
Զմատենեկս հանեցին ի մատէս փափաղական,
Հէ՛ս թողեցին զէտ զգերի անճարական:

- Այլ ճար չունիմ ես ի ձեռնէ խնամողական,
45 Ռողէք հայիմ դէպ ի ծնօղս իմ մարմնական,
Լալով ասեմ, թէ է՞ր ծնայք զիս խնդական,
Երբ այս էր իմ փափաղութիւն աշխարհական:

- Իւծեալ հողւով, մաշեալ մարմնով և լալական,
50 Կու բաժանիմ յամէն զիհաց օտարական,
Երանի է նոցա ասեմ, որք ոչ ծնան
Նւ կամ նոցա, որք ոչ մեղօք ի հող մտան:

29 Ձեռագրում՝ չի՛ է

40 Ձեռագրում՝ տեղ

43 Ձեռագրում՝ չի՛մ ի մատէս

1. ՏԱՂ ԳԵՂԵՅԻԿ Ի ՅԱՍՏՈՒԱԾԱՊՈՎԷ

Ահա եկեալ է գարուն,
Պիւլսիւնն է իջէր վարդուն,
Քաղցր ձայնիւ նա երգեր,
Գովէր զՏէրն յամէնեցուն:

5 Սիրով նա ձայնէր վարդոյն,
Կանչէր, ֆրդան մէջ այգոյն.
Դուն եկ, վարդ իմ սիրելի,
Սօհալաթ անէնք մէջ այգոյն:

10 Արեկ, սուրբ տատրակ իմ,
Գեղեցիկ աղանիկ իմ,
Եկ, տես, զի ձմեռն անցաւ,
Ահա ծաղկեցաւ այգին:

Պատասխանեաց վարդ նմին.
Զի ձայնես դու զիս, գերիս,
15 Փութա, շուտով եկ առ իս,
Լենցանէ փափաղ սրտիս:

Խ ո Ր ա գ ի Ր

В Саг վարդի և պուլսուլի

Ք ն ա գ ի Ր

1 В լի է

2 А Բլրուն: իջէր В նստէր այգոյն փա իջէր վարդուն

4 В ամէնեցուն

5 А վարդուն

7 В Դու

8 В առնիմք փա անէնք: այգոյս:

9 В Արի, եկ А տատրադ

10 В աղանի

12 В այգիս

14 А գերի В գերին

15 А Փութով

16 А փափակ

Ո՛վ դու գեղեցիկ ծաղիկ,
 Յանկալի ամէն ազգի,
 Ես ոչ կարեմ պալ առ քեզ,
 20 Վախիմ մեռանիմ զահրի:

Վառեալ եմ քոյնն սիրով,
 Կանչեմ հանապաղ լալով,
 Եկ մօտ, որ զքեզ տեսանեմ,
 Զաչքդ համբուրեմ հոգով:

25 Ի քեզ եմ յանցեալ, սուրբ կոյս,
 Քրիստոսի լեր բարեխօս
 Խաւարեալ կոյր Աստղովիս
 Միմի գլխացի Յիսուս:

2. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ, ՅՈՒՍԵԻԱՄ ԳԻԼԱՆԻ ԶԱՅՆՆ Է

Առ քեզ գոչեմ արտասուելով,
 Ազաղակեմ ողբալով,
 Հոգոց հանեմ հառաչելով,
 Մեղայ տեմ միշտ լալով.

5 Կոյս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:

Սրտաբեկեալ տարակուսիմ,
 Մահու յահէն յոյժ զարհուրիմ,
 Զքեզ չիշելով մխիթարիմ,

10 Ողորմութեան քո ակն ունիմ.
 Կոյս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:

20 Ա զահրուս

21 Բ սիրովն

22 Բ Զայնեմ փխ Կանչեմ

23 Ա քեզ

24 Ա Զաչք

25 Բ յանձին փխ յանցեալ

27 Բ շիք կոյր Ա Աստղովիս

28 Ե գլխ գլխացի փխ գլխացի

- Աշխարհս է ծով, ևս էռն ծփիմ,
 Նաւարկեալ քնկղմիմ,
 15 Ինձ ձեռն առւ, հա՛ն ի ծովէս,
 Ըն միայն յոյս, կորնչիմ.
 Կոչս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:
- Պարտաւորեաց զիս թշնամին
 20 Եւ արար կոխան ոռին,
 Զրեզ ազաշեմ կողկողագին,
 Փրկեա ի ձեռաց շարին.
 Կոչս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:
- Ողորմագին ձայնիւ դռշեմ,
 Պաղատելով աղերսեմ,
 Անկեալ առ յոսս քո, հառաշեմ,
 Օգնութիւն գերոյս խնդրեմ.
 Կոչս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 30 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:
- Վա՛յ զիս, որ մոլորեցայ,
 Յանհուն մեղօք ևս կորայ,
 Ո՛վ մայր կենաց, ինձ ողորմեա,
 Ցրուեալ գերիս ծողովեա.
 35 Կոչս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:
- Դուր Աստալով, քանի՞ էտս քուն,
 Մեղայ առա, լեր արթուն,
 Մաւոս Կռա՛լին միշտ դոհութիւն
 40 Եւ իւր Որդոյն օրհնութիւն.
 Կոչս Մարիամ, Աստուածածին, է՛,
 Օգնեա խաւարեալ գերոյս:

3. ՏԱՂ ԱՆՈՅԾ ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ, ՎԱՍՆ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ,
ՌԱՖՏԱՄ ՊԸՊԱՂԻ ԶԱՅՆՆ Է ԱՍԱՅԵԱԼ

Անճառին տաճար,
Բարի հաշտարար,
Գերագոյն գտար, Մարիամ,
Դու յերկնից գովեալ:

- 5 Երգեն սերովբէքն,
Զարմանան քերովբէքն,
Էբանալեալ սուրբ կոյս, Մարիամ,
Ընտրեալդ ի փրկչէն:

- Թաղդ պարծանաց,
10 Ժառանգ աւետեաց,
Իսկուհի մաքուր, Մարիամ,
Լուսին անման:

- Խորան խնդալի,
Ծառ նարնջենի,
15 Կաքաւ քաղցրախօս, Մարիամ,
Հաւիկ սխրալի:

- Զայն քո տատրակի,
Ղամբար գիշերի,
Ճրագ լուսաշու, Մարիամ,
- 20 Մթան գիշերի:

Յանթառամ ծաղիկ,
Նոր դարնան փթթիկ,

-
- Խ ո ր ա գ ի ր
a Անխորադիր
Բ ն ա գ ի ր
2 a Բանին փխ Բարի
4 a Երկնից
5 a սերովբէք
6 a քերովբէք
14 B նարնճենի
18 B Ղամբար
21 a Յեռեալ ընդ ոսկի:
22 a Նարդոս, բրբռմի:

Շող արեգական, Մարիամ,
Ոսկէ խնձորիկ:

- 25 Ձի կայ քեզ նման,
Պտուղ ցանկալի,
Ջուր պարզ և մաքուր, Մարիամ,
Ռատ աղբիւր վիմր:

- Սատաֆի ի ծովին,
30 Վանիչ մարգարտին,
Տաճար տէրունի, Մարիամ,
Րաբունուն վերին:

- Յօղ քարնանային,
'Ի իսեալ ոսկով,
35 Փափաղեալ ցանկամ, Մարիամ,
Քո ճոխ պատկերին:

- Ինձ մեղաւորիս՝
Աստուածապովս,
Սիրաբար գթա, Մարիամ,
40 Այդդ առաւօտ ինձ:

Պաղատեա վասն իմ,
Որդիդ Միածին,
Վերաբերեա չիս, Մարիամ
Ի յաջակողմին:

23 a Շուշան ի դաշտի, Մարիամ:

24 a Ոսկի ձուլածուի:

25 B Ձկայ

26 B գովելի փխ ցանկալի

27 a մաքուր, յստակ փխ պարզ և մաքուր

28 a Րահրդ վերին:

29 B ծովի

30 B մարգարտի

31 B լուսակիր փխ տէրունի

32 B Փրկչին փխ վերին

34 B չիք Ի ոսկովին

37—48 a չիք

39 B Տիրաբար փխ Սիրաբար

- 45 Երեւալ լուսին,
Բարկ արեգակին,
Աւաղ առաւօտին, Մարիամ,
Նման սլաւանին:

4. ԱՅԼ ՏԻՂ ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ,
ՎԱՐԱՅԻՍ ԳԻՏԱՅԻՄԻ ՁԱՅՆՆ Է

Արքայաշէն տաճար,
Բանին խորան կազմեալ,
Անուշահատ բուրվառ
Է՛, անապական կոյս:

- 5 Սիրալիր սուրբ տաւրակ,
Եղեր դարձան դուշակ,
Տեառնադրեալ տախտակ.
Է՛, անապական կոյս:

- 10 Արմատ անմահութեան,
Շառաւիղէ Դաւթեան,
Ծնար դանմահ արքայն.
Է՛, անապական կոյս:

Պետին Գաբրիէլի,
Քեզ աւետեաց հոգի.

- 15 Քրիստոս ի քէն ծնանի.
Է՛, անապական կոյս:

Ոսկեղէն սափռչոյ,
Լցեալ մանանայիւ,
Սեղան եղեր հացին.

- 20 Է՛, անապական կոյս:

Խ ո Ր ա գ ի Ր

Բ Այլ տաղ Աստուածածնի Ասադովի տաացեալ
Բ ն ա գ ի Ր

3 Բ բուրվառին

4 Բ Հէ (կրկնակում այսուհետեւ միշտ այսպէս) Ա յանապակո՛ւ

9 Ա արմատդ

17 Բ սափորին

18 Բ մանանային

Վայելչադեղ ծաղիկ,
Խունկ և կինամոնիկ,
Երևալ անուշ հրիկ.
Է՞, անապական կոյս:

25 Ի յամենայն աղգաց
Ընտրեալդ ի հաղարաց,
Թաղաւորեալ աղանց.
Է՞, անապական կոյս:

30 Խտարեալ Ասապովիս,
Վիրաւորեալ գերիս,
Փրկեալ ի հրոյն զհողիս.
Է՞, անապական կոյս:

5. ԱՅԼ ԵՒՍ ՏԱՂ ԱՆՈՒԾ, ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ԸՌԱՍՏԻ ԸՌԱՍԻՆ Է

Արարչագործ Տէրն երկնից,
Զքեզ ասեալ հողոյ զարմից,
Արար աթոռ քերովբէից.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

5 Սոսկալի դտար վեհից,
Ընտրեալդ ի հազար բիւրից,
Գուշակեալդ ի մարգարէից.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

10 Աստղ ծովային լուսատու,
Խտարեալ ծառայս կեցո,
Թմբրեալս ի մեղաց զարթո.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

Պարտէղ փակեալ, վարդով լի,
Աղբիւր եղեալ յաղենի,
15 Արբուցանող աշխարհի.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

23 B անուշ երիկ

25 B աղգացդ

Ոսկի խնձոր հռակի,
Շարահիւսեալ մարգարտի,
Կայծ և սուտակ նազելի.

20 Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

Վառ ծիածան սխրալի,
Լուսատու ամէն տեղի,
Ծագող պայծառ արևի.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

25 Ի քէն հայցեմ, սրբուհի,
Ինձ ողորմեա, Իսկուհի,
Անփորձ պահեա աշխարհի.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

Խէլ Ասապով ըսպահանցի,
30 Զքեղ աշաշէ, սուրբ տիրուհի,
Արժան արա ձիր շնորհի.
Ուրախ լեր, Մարիամ, ուրախ լեր:

6. ԱՅԼ ԵՒՍ ՏԱՂ, ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ, ԱՍՊԻՍԻԱՅԻ ԶԱՅՆ Է

Աստուածածին ամէնօրհնեալ,
Հոգոյն սրբոյ եղև լցեալ.
Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեա անդադար:

5 Սերովբէից միշտ երանեալ,
Հոգեղինաց զնտիցն օրհնեալ.
Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեա անդադար:

Աստուածորդւոյն մայր կոչեցար,
10 Ամէն ազգաց երանեցար.
Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեա անդադար:

Պառլ բարի օրհնեալ ծառէն,
Պարգեցեցար մեզ Արարչէն.
15 Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեա անդադար:

- Ուլ հանապազ զքեզ յիշէ,
Ամէն շարէ աղատէ,
Տիրամայր, Տիրամայր,
20 Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեալ անդադար:
Վերակացու լեր ծառայիս,
Մարդոյ շարէ աղատեալ զիս.
Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեալ անդադար:
25 Ի քէն հալցեմ կոյս տիրածին,
Լեր հովանի իմոյ անձին.
Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեալ անդադար:
Կուր Ասապով, աղքատ հոգի,
30 Զքեզ աղաչէ, երանուհի.
Տիրամայր, Տիրամայր,
Վասն իմ առ որդիդ քո բարեխօսեալ անդադար:

7. ԱՅԼ ՏԱՂ ԳԵՂԵՑԻԿ,
ԱՐՁՈՒՄԴԱՆԳԷ ՉԱՐԻՄԻ ԶԱՅՆՆ Է

- Աւաղ անցաւորիս, որ մոլորեցայ,
Ի յաստուծոյ աշացն կամաւ հեռացայ,
Սոսկալի յօր մահուն բնաւ մոռացայ,
Դատաստանի յահէն ոչ զարհուրեցայ:
5 Այլոց եղէ քարոզ, ես ոչ իմացայ,
Քմ մեղքն ոչ յիշեցի, այլոց հետ անկայ,
Պատուիրանի փրկչին ոչ հետեցայ,
Խոտոյ նման բուսայ, այլ շուտ չորացայ:
Որդի աւաղանին ես անուանեցայ,
10 Այլ որդի գեհենին ես կամաւ եղայ,
Վարանեալ տողորիմ, Տէրն յորժամ դատ գայ,
Զի՞նչ տամ պատասխանի, որ մեղօք անցայ:
Խաւարեալ Ասապով, քեզ ճարակ արա,
Մի՛ մնար մէջ մեղաց, այլ մեղայ ասա,
15 Դարձիր առ տէր աստուած և խոստովանեա,
Ահագին ատենին նա քեզ սղորմեա:

* *

Քննեմք զբնութիւնս մարդկային,
Զոր հետեւեմք ցեղ-ցեղ բանին,
Յախտումք ի չար սատանային
Եւ բռնաւոր Բելիարին:

5 Ռողումք զբանն աստուածային
Եւ վաճառեմք հուր դեհէնին,
Զոր նախանձիմք շարեաց զիմին
Եւ հեռանամք անեղ բանին:

Լիցիմք մեղօք նման ծովին
10 Եւ տաղնայիմք ի մէջ հնոցին,
Տկար բնութիւնքս հեղեղին,
Որ մեղանշիմք դէշ աշխարհին:

Դառն առնումք փոխան քաղցրին
Եւ ցանկանամք պէս-պէս մեղքին,
15 Պարարտք մարմնով բոլորային,
Պարտով լցեմք անպարտ հոգին:

Եւ ի աւուրն դատաստանին,
Որ ապւ շի կարիմք պատասխանին...

Պահ մի նմանիմք քահանային
20 Եւ ուղղափառ վարդապետին,
Լուսաւորեմք խաւար հոգին,
Որ պաղատիմք սուրբ Տիրոյին:

Պահ մի նմանիմք հրեշտակային
Եւ սրբազան ճգնաւորին,

11 Ձեռագրում՝ հեղեղինին

13 Ձեռագրում՝ Դառն

18 Այս տողից հետո, ըստ Երևոյթին պակասում է երկու տող:

- 25 Մեզ համարիմք աշնոց դասին,
Կեղծիւք ճգնիմք և առանձին:
- Պահ մի խոնարհիմք նման հողին
Եւ անկանիմք ճանապարհին,
Ժողովրդոց անցաւորին,
- 30 Կոխան լինիմք աշնոց ոտին:
- Պահ մի նմանիմք. Սաթայէլին,
Սաբղոց նման որսարանին,
Որսամբ բմանց անմեղ մարմին,
Արկեմք ի մէջն յորոգալթին:
- 35 Պահ մի ուղղիմք դատաստանին,
Արդ Երկնչիմք պատուիրանին
Եւ հնազանդիմք յամենայնին,
Նշանակիմք մեք ծիծառին:
- Պահ մի զառնամք նման նոցին,
40 Աշնոք եր մեծ արքայ եղին,
Անժաշտիմք մեծիւ բանին,
Որ չեմք արժան մեք ազքատին:
- Պահ մի նմանիմք շար իմաստին
Եւ միամօր Աղեքսանդրին,
- 45 Որ եմք արժան անասնոցին
Մեղ կհամարիմք Սողոմոնին:
- Պահ մի նմանիմք դադանային
Եւ Թիւնաւոր իժի օծին,
Վերաւորեմք ոմանցս անձին,
- 50 Նշանակիմք մեք Կայկենին:
- Պահ մի լինիմք դիմակ կռվին,
Շանց օրինաւի, որ կու լվաին,

31 Ձեռագրում՝ Սատայէլին

36 Ձեռագրում՝ Երկնչիմք

40 Ձեռագրում՝ հողին փխ եղին

42 Ձեռագրում՝ յարժան

44 Ձեռագրում՝ Եղեգսանդին

45 Ձեռագրում՝ յարժան

- Անբարտաւան նման լրբին,
Միմիանց դառնամբ չար թշնամին:
- 55 Պահ մի սիրեմք միմեանց անգին,
Փութով դառնամբ ողջոյն կրկին,
Փառօք պատուովմ մինն զմին
Եւ լիանամք քաղցրագունին:
- 60 Պահ մի հարուստ եմք մեծագին,
Ղաղնաւ անիմք մէջ աշխարհին,
Վաճառելով երկրէ յերկրին,
Փառք և պատիւք մեզ ընծային:
- Պահ մի նմանիմք ըռամկակին,
Կարօտ մնամք դահեկանին
- 65 Եւ նախատեմք աղագականին,
Զունի բաժայ սուտ աշխարհին:
- Այնք որք իւրեանցն հաւանէին,
Մտիւքն իւրեացն մեծարէին,
Արքունական փառք սիրէին,
70 Մինչ յաւիտեանց սասանէին:
- Այնք, որ ինքեանք ճանաչէին,
Զանձինս իւրեանց փոքր համարէին,
Գահքս երկիւկ ժառանգէին,
Միջակ գո՛ւով շասսանէին:
- 75 Մեք օրինակ նանիր ծաղկին,
Որ զմահն առնումք միւմասին*,
Ես ի պանդուխտ նուաստ հոգին
Առաքել անուն Շուռովթեցին:

53 Անազգում՝ Անպարտաւան

54 Անազգում՝ Միմիա

56 Անազգում՝ Փռտով

57 Անազգում՝ մին

63 Անազգում՝ նման իմ

64 Անազգում՝ դայեկանին

68 Անազգում՝ մեծանէին

73 Անազգում՝ Գանքս ժառանգէին

74 Անազգում՝ Զմիջակ

* քառն անհասկանալի

- 80 Ինձ որոգայթ պատրաստեցին,
 Ի մէջ ծովին զիս յափշեցին,
 Անօրինաց երկիր բերին,
 Գանձ և բազումս տիրեցին:
- 85 Դարձեալ յետոյ գերեցուցին,
 Յարեանս գինն կտրեցին
 Եւ ի Հայոց մեծ թվականին
 Հաղար հարիւր և հինգ ամին:
- 90 Ժամանակն այն արքային,
 Որ էր որդին Իբրահիմին,
 Սուլթան Մհամատ էր նամ նորին,
 90 Արքայ ելեալ Կոստանդինին:
- Գրեցայ ի կողմս հիւսիսային
 Եւ ի մէջոյս գերութիւնին,
 Ես բազմամեղս շարադիմին,
 Արժանացայ այս տանջանին:
- 95 Ճարակս մնաց անճառելին,
 Տէրն գթած ողորմելին,
 Որ ով կարդայ բանս տառին,
 Ողորմի իւր քստացողին:
- Եւ թէ յիշէք զանարժանին.
 100 Արժան առնէք մէկ Հայր մերին:

86 Ձեռագրում՝ հինկ

92 Ձեռագրում՝ մեչոյս

Մի ի թուոցն հաղարին
Ութսուներեք յարաբարդին,
Նոյնմբերէ տասնութին,
Հասար յերկիրն Եւրոպէին:

5 Նա խիստ դիժար չար քաշեցաք,
Զոր և մահու դունն հասար,
Ճանապարհաց վիշտ էրեցար
Եւ առաւել չարքն որ տեսար:

3 ազգ մահմետաց դումար արաց,
10 Զոր և վաղիք է անուանած,
Դէմ Հիւսիսոյ յաղդին գլխաց,
Խիստ յամօթով յետ էր դարձած:

Հասին առ մեզ ճանապարհաց,
Զոր լցւին ի պանտոկաց,
15 Խիստ անողորմ դուքս վարին մեզ,
Առաւել ի մէջ տառաց:

Յայս ժամուս, ի մեր մեղաց,
Խիստ սառն և ցուրտ էր ի ձմռաց,
Հազարացոց ազգին կուրաց,
20 Որ յամօթով յետ էր դարձած:

Ի նա հալցեմք մարդասիրին՝
Յիսուս Քրիստոս յօժեալ փրկչին,
Հասունացոց յօթէվանին՝
Գնեալ յարեամբ իւր ծառային:

25 Նախախնամող ամենայնի,
Որ միշտ հացի իւր ծառայի,

Զոր և զրեալ մեծ մարդարէն,
Թէ որ զթա Հայր ի Որդին:

- Ողորմութեամբն աստուածային,
30 Հասաք աւան Դանոր գետին,
Որ էր քաղաք զղեակ նմին,
Զոր Պէլկրատ վերածայնին:

- Սա է անուամբ Թրակիայ,
Որ և կոչի Նորայիւս
35 Մտաք գղեակ զիւղ աւանի,
Զոր Պէլկրատ նա որ առի:

- Խիստ մխիթար տեսաք զսա,
Որ մոռացուց վիշտս մեր սա,
Յամեն բարեաց լցեալ էր սա,
40 Առատութեամբ ձուկն, որ ի սմա:

Ամէն զիհաց գովեալ էր սա,
Առատութեամբ բարիքն ի սմա,
Խիստ աշխատաց տեղիք էր սա,
Զոր և տեսար աչօք մեր սա:

- 45 Այլ յիսնակաց տեղիք էր սա,
Յառատութեամբ բարիքն ի սմա,
Դանոր գետովն լցեալ էր սա,
Եւս առաւել ձուկն, որ ի սմա:

- Սա, որ կոչի անուամբ Բոնայ,
50 Խիստ օրհնութեան արժան էր սա,
Ամէն զիհաց գովեալ էր սա,
Եւս առաւել ձուկն, որ ի սմա:

- Երգ սաղմոսաց նա որ ասի,
Յայսահալած մարդարէի,
55 Թէ առաքես զոգի քո սուրբ
Եւ նորոգես զերեսս յերկրի:

- Բարեաց տուող յառատութեամբ,
Որ տա փութով խիստ գթութեամբ,
Յողորմութիւն յանարժանիւ,
60 Նա որ խնդրեն բոլորով սրտից:

Մինաս չանուամբն ևս անարժան,
Մտօք մոլոր թախուրան,
Բանս որ ասի ծիծաղակն,
Պարտ է օրհնել Տէրն ամենայն:

65 Խիստ անարժան մեղօք գերի,
Յոյժ անպիտան և յաղտեղի,
Քեզ աղաչեմ սուրբ տիրուհի,
Բարէխօսեա քո Միածնի:

2ի դու մայր ևս Արարողին,
70 Եւ նա լսէ իւր ծնողին,
Բարէխօսեա սուրբ եռեակին,
Միշնորդ մարդկան և Յիւսեան:

66 Ձեռագրով՝ յանպիտան

*
* *

Ի՞նչ շորս կողմանց ժողովեցան
Յերուսաղէմայ ըխտական,
Չորս քահանայ, մինն աշարժան՝
Սոսի Յովանէս մեղանշական:

5 Երկուշաբթի օր տօնեցան,
Մերկերիոս քաջ զօրական,
Գինարիոսն, որ ընդ նմայն,
Յայնմ աւուր ուղղկորեցան:

Մղեռեսի Սէֆէր թէրճիման
10 Մեզ զլուխ առաջնորդական,
Ատենախօս ճարտարաբան,
Արապ լեղուի էր հմտական:

Հալեպայ եկաք ի Խանթուման,
Անտի Սարուհաղուպն իջան,
15 Անտի եկաք եկաք Մառան,
Ջրհորն էր խոր անշափական:

Յիրուր կապեցին շորս-հինգ պարան,
Ի ջուր հանելն աշխատեցան,
Արբուցին ձիոց և մարդկան,
20 Հոն կէս զուռուշ զաֆար առան:

Անտի եկաք Իշլիսի խան,
Ջուրն էր պակաս քան զՄառան,
Եօթանասուն զուլաճ չան,
Ջհորի տակն հաղիւ գտան:

3 Զեռագրում՝ Գ փխ շորս

17 Զեռագրում՝ Դ—Ե փխ շորս-հինգ

23 Զեռագրում՝ Հ փխ Եօթանասուն

- 25 Յետոյ բազարն Համայն կէան,
Թագաւորի էմրով հրաման,
Կալեալ զմեզ տեղոյն իշխան,
Եղ զբխատեանքն բանաւ և զնդան:
- Քստն սատկ կմր լիազարուան,
30 Ղուռուշտիկէս առին լման,
Որ էվրան շեկաւ, Եօթ օր նստան,
Ութ օրն մտար, ապա կլան:
- Յակոբ Մծրին հայրապետին,
Շարաթ բօնին առաւօտին,
35 Ելար կկար ի Համուտին,
Անդ էր առատ ամէն բարին:
- Արուստաւորք բազում էին,
Շար զստառակ, զօտիք ծախիլին,
Ազլար շինուածք կալր ի նմին,
40 Անդ Եօթ ուռույ զաֆար տօին:
- Անտի կկար Իքիզարէլին,
Գարին ածան էր ընդ էրդին,
Անտի ի Ղարալարն կկին,
Կէս թուղթ ի հոն զաֆար տօին:
- 45 Ղաբալարէն դաէֆ կէին,
Նոր էր շինվածք աջն պանդոկին,
Բարին առատ, ջուրն ի միջին,
Գերիվերոյ քան զառաջինքն:
- Անտի կկար ի Շամ բազար,
50 Խիստ գեղեցիկ շինվածք տեսար,
Բէզէստաճն էր բարձրակամարք,
Քարեալ շինվածք կամալաւարք:
- Քարինք հիւսեալք նաղշանկարք,
Կարմիր, դեղին և կտալուտակք,

31 Ձեռագրում՝ է փխ Եօթ

32 Ձեռագրում՝ Ը փի տթ

40 Ձեռագրում՝ է փխ Եօթ

55 Ճերմակ ես, և միմեանց յարեալք,
Վերուստ ի վայր ետեշ օրինեալք:

Մէշ շուկային ազգիւր բղխէ,
Առաքելոյն, որ Մօզես է,
Ջուր ցուրտ և քաղցր, բարեհամ է,

60 Բժշկութիւն ցաւոց առնէ:

Շամայ ի գուրս եկաք տեղին,
Ուր երեւալ լոյս Պօղոսին,
Շրջապատեալ զանձամբ Իսրիւն,
Որով ծանեաւ զՆազովրացիին:

65 Յետոյ եկաք Սաղստղային,
Անդ կէս զուռուշ զաֆար առին,
Անտի եկաք ի Ղօնաթիւրին,
Երեք քռուս զաֆար առին:

Անտի Կարմունջն էր Յակոբին,
70 Գօտէմարտեալ վանքն ի դիմին,
Ուր երեւալ տեսուն Յակոբին,
Անդ մէկ զուռուշ զաֆար առին:

Անտի Մինայ ծովեղերին,
Անդ կէս զուռուշ զաֆար առին,
75 Անտի տունն Պետրոս ձկնորսին,
Յաւուր տօնի սուրբ Պետրոսին:

Անտի Հօրն Յովսէփի զեղեցիին,
Անտի սեղանն էր սուրբ Հացին,
Ուր յագեցան յօրհնեալ հացէն
80 Եւ զկոտորոց մասունս բարձին:

Ի նմին աւուրն Թաքօր լերինն,
Ուր յայտնեաց զփառս աստուածային,
Անտի իջաք Առատ լերինն,
Անդ կէս զուռուշ զաֆար առին:

85 Անտի եկաք Իճինիին,
Երկու զուռուշ զաֆար առին,

66 Ձեռագրում՝ արին

68 Ձեռագրում՝ Գ փխ երեք

72 Ձեռագրում՝ Ա փխ մեկ

86 Ձեռագրում՝ Բ փխ երկու

Օրն հինգշաբթի աւագ տօնին,
Յայտնութեան բարեկենդանին:

- Անդ մնացար երեկոյին,
90 Կէս ղուռուշ այլ կրկին առին,
Վաղին հլար ճանապարհին,
Կէս ղուռուշ այլ դարձեալ առին:

- Եկար ի յարկ Հերովդէին,
Բանդ և զնտան սուրբ Մկրտչին,
95 Եկար Նապլուս յերեկոյին,
Լոյսն շաբաթ հրէականին:

- Առաւօտուն զաֆար շառին,
Մինչի յետինք արգելեցին,
Կիրակի օր ի վերջ ժամին,
100 Երկու ղուռուշ ու կէս աւերն:

Յետոյ ևկան անտի Զէպէն,
Կէսգիշերոյն խանն հասան,
Ի Զէշմէլուն հտոյ ևկան,
Աւեր խան կայր 'ւ անտիրական:

- 105 Օրն էր կաղանդ հռովմայական,
Յունվարի մէկն էր սկզբման,
Յերեքշաբթի աւուր լրման,
Յերուսաղէմ քաղաք մտան:

- Ուրախացան և ցնծացան,
110 Փառք Արարչին՝ Տեսողն յաւիտեան,
Մեծ գոհութիւն ի մի բերածն,
Մատուցուք սուրբ Երրորդութեան:

- Տումար Հայոց Յաբեթական,
Հաղար հարիւր չորս թուական,
115 Բանքս ի տեղիս տնօրէնութեան
Յովանիսէ առաջ ևկան:

87 Ձեռագրում՝ Էշաբթի փխ հինգշաբթի

100 Ձեռագրում՝ Բ փխ երկու

106 Ձեռագրում՝ Ա-ն փխ մեկն

114 Ձեռագրում՝ ԹՃԹ փխ Հաղար հարիւր չորս

1. * *

Անձն իմ, քեզի ըստոյգն ասեմ, իմանաս,
Այսուհետեւ բաժին հողի յեռին ես,
Հիսուն տարուն ես մոտեցեր, ոչ հոգաս,
Դու մեծ գողի բալանին ես, առ ի նես:

5 Եղեմական դրախտի ծառոց տալն էր լաւ,
Օտարն եղեւ հարսն, ի տանէն տալն է լաւ,
Աւետարանն քեզ քարոզէ՝ տալն է լաւ,
Փոխան տալու դեռ մոռցայաթ առինես:

10 Ըստգահանա բախտի նստողն այն շահ է,
Հրոսրոսն սիրէ՝ դատաստանին այն շահ է,
Դու այլ գիտես առնուլն քեզ անշահ է,
Այսոյ կասես, թէ մէկ մի դու առ ի նես:

Առաստաղն տեղի սարգոյ գործին է,
Ձկանց ծովու որոգայթն՝ գործին է,
15 Աշխարհն ամէն հեւ հոգեոր գործին է,
Դու մոլորած հեւ մարմնաւոր առին ես:

Վարդան Երէց, ի միտ ամէ կարգովի,
Աւետարանն ինն երանի կայր, գովի,
Եթէ կամիս կցեալ լինիլ կարգովի,
20 Զղարիսլ օտարն դուրս մի թողուր, առ ի նես:

2. * *

Սիրտ իմ, քեզ խրատ մի տամ, դու լսէ.
Ալշաղ եղիր, քէֆը դաբի հաւանէ,

Հնազանդիր մեծաւորին, զինչ ասէ,
Մի՛ ասէր աւալարի, կանճութի հաւանէ:

- 5 Մէջ աշխարհիս քեզ պէս մարդիբ հազար ին:
Չոպլուխ կանեն համ մանտիլին, հազարին,
Ուրախանան մէկ-մէկի հետ հազարին,
Մէկ մի չկայ վեր աշխարհիս հաւանէ:

- 3առաջ փառք ասածոյ յետին երամին,
10 Դեկտեմբերի ամիս յետին էր ամին,
Ինչ մարդ լուսով հասնի սրբոց երամին,
Մուրդով աչն է թռչուն, աչնէ հաւանէ:

- Ուրուն ընկեր կալն ու ցորեան իւր հալին,
Ղզմիշ եղեր սրտիս քո տան իւր հալին,
15 Մեծ ու պզտիկ, աղքատ ու պաշ իւր հալին,
Աստուած տրեր սիրով սրտով հաւանէ:

- Վարդան Երէց, ույմիշ մի՛ լէր անդէտին,
Մի՛ երգիր աչն երչրին և աչն գետին,
Ուրտեղ ջուր կայ, կամուրճ եղիր աչն գետին,
20 Զխելրդ ծողվէ զլուսդ, խելաց հաւանէ:

7 Զնագրում՝ ուրախարան

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ ՆԱԶԱՐԷԹԻՆ

- Քանի ման դաս էդ քուչենիդ,
 Եկ սէյր արա մեր պաղչենին,
 Նոր է բացուէր վարդ դօնձէին.
 Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
 5 Խաներ ու սուլթան նազարէթ:
- Սանդուխտ-սանդուխտ կապեցին,
 Ի սլառն ելան դուռն բացին,
 Մէջ դիշերին թրատեցին.
 Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
 10 Խաներ ու սուլթան նազարէթ:
- Գէան կու դալ երես-երես,
 Խօճաջ, քո աստուածն կու սիրես,
 Թէս զողորոյս թէնպէ՛հ առնես.
 Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
 15 Խաներ ու սուլթան նազարէթ:
- Դու ես նստել սազով, տաճով,
 Դինի խմես ոսկի ճաճով,
 Տէրտէրանին խաշէլամով.
 Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
 20 Խաներ ու սուլթան նազարէթ:
- Անապատումն օրդու ունիս,
 Եկեղեցին քեզ սին ունիս,
 Մէջ կուտանաց դու քոյր ունիս.
 Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
 25 Խաներ ու սուլթան նազարէթ:
- Աչբեր ունիս, հրեղին է,
 Ունրեր ունիս, սիրտս կայրէ,

Մէկ մ'ալ քեզ պէս մայրդ բերէ.
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
30 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Քեօշկ ևս շիներ, բարձր սարայ,
Հինդ տեղ ունիս թրի ևարայ,
Եղբայր շունիս, կանչէ հարայ.
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
35 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Սանդուխտ-սանդուխտ կապեցին,
Կէս զիշերուն ձայն հանեցին,
Խօրողխօսուն թրատեցին.
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
40 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Իշտէ դորա սրտիդ խոցն,
Զոր հարցանեմք ձեր Պօղոսն,
Աճէալ կու դայ զատկին փոսն.
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
45 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Կարդացեր ևս եչն ու եւրն,
Հայիֆ չէ՞ դուն հազնիս սեւն,
Քո հագուստըն ալ վար պիտի.
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
50 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Տեսօքդ անշափ ևս գեղեցիկ,
Շատ թուրքերուն եղեր խոցիկ,
Պէնկեր ունիս տասն ու վեցիկ,
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
55 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Քան Սողոմոն ևս իմաստուն,
Եւ քան զՅովսէփ ևս գերագոյն,
Երես ունիս քան Վարդի գոյն.
Վա՛յ մի՛ն նաղարէթ, ճան նաղարէթ,
60 հաներ ու սուլթան նաղարէթ:

Աղվեր էս դու քան զամենայն,
նօճայ, չի գտլիր քեզի նման,
Մեզ խոցեցիր համանգամայն.
Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
65 հաներ ու սուրբան նազարէթ:

Իսպահանու վարդն դու էս,
Շահ Ասլասին ցանկալի էս,
Ամէն ազգաց զովելի էս.
Վա՛յ մին նազարէթ, ճան նազարէթ,
70 հաներ ու սուրբան նազարէթ:

*

* *

Գանգատ ի մտաց մարդկան
 ո՞ւստ ելնէ կամ ո՞ւր դադարի,
 Տեսէք, թէ քանի անգամ
 ցեղք ու ցեղ բաներ կու փոխի:

Պահ մի յերկինս ելնու
 և իջնու, դաշտահնայ, շրջի,
 Ոչ ոք իմանալ կարէ՝
 նորա բանքն է դարմանալի:

5 Պահ մի վարդապետ լինի,
 քարոզէ նա ժողովրդի,
 եւ կամ աստղաբաշխ լինի,
 քննող երկնից կամարի:

Պահ մի մոլորեալ է միտքն,
 մինչև ի տասն համարել չկարէ,
 եւ կամ մոլորեալ գիմօք
 կամարար է սաստանայի:

Պահ մի ճգնաւոր լինի
 և մանու ի քարն, աղօթի,

10 Պահօք, աղօթիւք, ծնողօք
 ջանա թէ յերկինս ելնի:

Պահ մի շարագործ լինի
 ու բաղմաց ղաղօթս խափանէ,
 Աւաղակապէտ լինի
 և յեղակալ գողերի:

Պահ մի հող, փոշի լինի,
 դայ թափի ի ճանապարհի,

- Թէ վասն աստուծոյ սիրուն,
 ու զոր գայ, զերեսս կոխի:
- 15 Պահ մի միտքն ի վեր ունի,
 թէ նման եմ ես հրեշտակի,
 ի մէջ երկնային զօրացն
 առաւել ու խիստ գովելի:
- Պահ մի արեղայ լինի,
 թէ աշխարհս ինձի շալտի,
 Հողոյս ոչ կարեն օգնել,
 թէ կին, թէ դուստր և որդի:
- Պահ մի ռամիկ լինի
 ու խնդայ վերայ աշխարհի,
 20 Թէ պիտոյ է դուստր և որդի
 և կանայք, քան զտասն աւելի:
- Պահ մի միակեց լինի,
 ագանի նա քուրձ մազեղէն,
 Համարքն ի ձեռքն առնու
 և մտնի ի յեկեղեցի:
- Պահ մի մեծատուն լինի,
 ագանի բեհեզ ծիրանի,
 Սուսեր ի ձեռն առնու,
 հարկանէ ում որ հանդիպի:
- 25 Պահ մի թագաւոր լինի
 ու բազմի ոսկի աթոռի,
 Հազարապետք և իշխանք
 և ծառայք են անթվելի:
- Պահ մի կամաւոր աղքատ,
 մոռանայ զժառանգ հայրենի,
 Եւ կամ մուրացկան լինի
 ու շրջի ի դրունս օտարի:
- Պահ մի կու զղջա մեղաց
 և դառնա, թէ ապաշխարի,

- 30 Ի խորոց սրտէ գոռայ,
արատասուօք աշերն է իլի:
Պահ մի ընթանայ ի մեղս
և խորհի խորհուրդ պոռնկի,
Անդարձ և անղեղջ մնալ,
մահու չափ մեղօք մեղանշի:
Պահ մի ողորմած լինի,
հիւրասէր, բաշխող աղքատի,
Հիւանդաց նա տես գնայ
և օտար առ ինք ժողովի:
35 Պահ մի անողորմ լինի,
խիստ ժլատ, ատող աղքատի,
Օտարաց նա տեղ չտայ,
գողանա, զրկէ, կողոպտի:
Պահ մի համողող լինի,
համբերող, նմանեալ Յոբի,
Զաշխարհս ունայն համարի,
թէ զրեալ է Սողոմոնի:
Պահ մի բարկացող լինի,
նենգաւոր, նման Կայենի,
40 Ագահ, ընչասէր լինի,
թէ աշխարհս է ինձ խիստ պիտանի:
Պահ մի իմաստուն լինի,
ընթեռնու բանք Սողոմոնի,
Ամէն իմաստասէր
հարցողաց տալ պատասխանի:
Պահ մի խիստ անգէտ լինի,
քան զէշ կապած ի մօրի,
Հաղար բան կու հարցանեն,
նա շառնէ մէկ մի պատասխանի:
45 Պահ մի իմաստուն մտօք
նա գրոց բանին հետևի,

Խրնատն ի յականջ առնու,
յաստուծոյ յահէն կու սարսի:

Պահ մի խոտորէ զգիրն,
խրտնի, զպնի և գարշի
Զի ահըն ի սրտէն ձգէ
մարդկանէ իսկի շամաշի:

Պահ մի երկնշի, դողա
և տկար երևի ամենի,
50 Ասեն, թէ հարիւր աշտպէս մարդ
մէկ մազով կապես, կու կապուի:

Պահ մի խիստ զօրեղ լինի,
մարդկանէ կասկած նա չունի,
Եօթն տակ զնճիլ կապես,
նա թափ տայ, զամէնն կտրի:

Պահ մի բերթ ամուր լինի,
նորաշէն և անխախտելի,
Ասեն, թէ ոչ ոք կարէ
զսա առնուլ և կամ փլուցանել:

55 Պահ մի աւերակ լինի,
բնակարան ալլոց գազանի,
Դուռն բաց, պատերն փլած,
և ճշէ բու յաւերակի:

Պահ մի պաղ աղբիւր լինի,
յատակըս լեռնի,
Ուրոնով ի մէջ ծաղկանց
դայ իջնու ի մէջ դարի:

Պահ մի ջրհեղեղ պղտոր,
ի լեռնէն քարինք հետ բերի,
60 Զորերդ ի վայր ողողէ
և բազում գաւառ տապալի:

Պահ մի արուսեակ պայծառ
և նման գարնան արևի,

48 Տպագրում՝ շամաշէ

52 Տպագրում՝ կարէ

Աստեղաց նման ցուայ,
զէտ լուսին զինք բոլորի:

Պահ մի մութ զիշեր լինի,
խաւարակն աղջամղջին,
Ամպ և մառախուղ բերէ,
զէտ Յունան վերայ Նինուէի:

65 Պահ մի զէտ մեղու լինի,
քաղցրութիւն քան զշաքարի,
Անուշահոտ ծխանկէկաց,
խունկ, հալուէ ի հետ կնդրկի:

Պահ մի զէտ քացախ լինի
և պնտի, ջան զպողպատի,
Սաստիկ ձմեռան նման
ձին կու դայ ու խիստ կու սառի:

Պահ մի խիստ դոլոշն կէնէ,
զէրդ վհուրն, որ զմոմն հալէ,
70 Յոլով տօթ, խորշակ լինի,
որ տօթուն սիրտն կու տապի:

Աղաչեմք զանմահ Փրկիչն,
որ զցրուեալ միտս ժողովէ,
հաշին հմք արեամբ զնկալ,
նախախնամ անջովն պահէ:

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ

Սթարիս լիբան կապեր ևս սթարայ,
Իմ զարիսուկ սրտիկն զու արիր հարայ,
Հայ իմ թուխ-թուխ աչեր, իմ գաշի գարայ.
Նս կու մեռնիմ՝ արնտէրս աչերտ է գարայ:

5 Առջևովս է անցէր քո ոտկաց հետն,
Սրտիկս է շուլուկեր քո սիրուն նէտն,
Թող կրակնի այրին սիրուն վարպետնին.
Նս կու մեռնիմ՝ արնտէրս աչերտ է գարայ:

Տալու բռալս եղներ, ծոցս զնէի,
10 Քս տէր այլ քեզ ծախէր, որ ևս զնէի,
Ամառ ու ձմեռ ծոցդ կենայի.
Նս կու մեռնեմ՝ արնտէրս աչերտ է գարայ:

Կուժն է առեր ուսին ու կերթայ ջուրն,
Մծւինին կլմանի Մլէսի նուռն,
15 Զիս քեզնէ բաժնողն գտնայ իւր օրն.
Նս կու մեռնեմ՝ արնտէրս աչերտ է գարայ:

13 Տպագրում՝ ջուրայ

15 Տպագրում՝ նս փխ Զիս

Այդ գեղեցիկ պատկեր ունիս,
Մորճ բարունակի նման ես,
Վարդ ու ռէհան ես ու նէրկիդ
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

5 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Բեր փռնճ մանուշկէդ, որ ունիս,
Հոտովդ զովացուր զգերիս,
Ա՛յ բաղցրահամ վարդ ու ֆէրիս.
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

10 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Գունգդուն ծաղկանց նման ես,
Կնդրուկ, զմուռ, պալատան ես,
Զինչ ծաղկանց ասեմ նման ես.
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

15 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Դու գեղեցիկ ես աննման,
Զով որ բերեմ քեզի նման,
Ա՛յ իմ հարգոս, ծաղիկ շուշան.

Բ ն ա գ ի ր

1 Ե պատկերրդ

2 Ա Մորճ

3 Ա ՚ւ փխ ու Ե ռէհան

4—5 Ե երկու տողը միացված՝ «Հոտդ կու մայլէ, կու մայլէ, գերիս» (կրկնակը

միշտ այսպես)

6 Ե մի ռէհան փխ մանուշկէդ

7 Ա Հոտով զովացուցէր

8 Ա վարդի շի՛ք ու ֆէրիդ

12 Ա Զստուղն ասեմ՝ մանանայ ես

13 Ե Ինչ

18 Ե Հա՛յ Ա հարթոս

Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
20 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Ելբէս ունիս կարմիր սարգի,
Շրթնքէդ շաքար կու կաթի,
Ով տեսուդ արծան կու մարթի.
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

25 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Զարմանալի քաղցրահամ ես,
Զստոյցն ասեմ՝ մանանայ ես,
Զքիմս ամենեցուն կու մայլես.
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

30 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Էղեմական դրախտէն ես դու,
Գեղեցկութիւնդ չկայ մարդու,
Նման ես դու երկնից զարդու.
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

35 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Ընարեալ դքեղ անմահ աստուած,
Բլբլբիոն, շուշան բացված,
Անմահական հոտով լցված.
Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,

40 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

Թէպէտ վքեղ չկարեմ գովել,
Զոք նմանի քեզի
Դու բան զամէն: քաղցր: բուսակ:

22 Ա Բաշի: փխ կաթի

26 Ա Զտեսղան ծաղկանց նման ես:

27 Ա տալբան վիս մանանայ

28 Բ Ինչ ծաղկանց ասեմ նման ես: Ա ամեցոս

31 Բ Եղեմական: չիք դու

32 Ա մարդոյ

33 Բ երկնու Ա զարդոյ

36 Ա արքայն փխ աստուած Բ անմահացած փխ անմահ աստուած

37 Բ բացուած

38 Բ լցուած

41 Ա գովել չկարեմ Բ 41—60 չիք

42 Ա տողի վերջը չիք

- Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 45 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Ժամանակաց ոչ որ նման
 Եւ ոչ ներկայս ես՝ ապագայն,
 Հալվէ զհոտովդ, լցեալ աման.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 50 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Ի անցաւորս ոչ գոյ, քան զքեզ,
 Անանցն որ կայ, մեզ է անտես,
 Ա՛յ գեղեցիկ, խոնարհ և հեզ.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 55 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ.
 Լիառն նման ես խամլ բերթու
 Ի մէջ խնուսու և Տարնու,
 Ծաղիկն թիւ չկար մարդու.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 60 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Խիստ բարձր ասեմ, քան զՄասիս,
 Անշափ շնորհք չըկայ ի յիս,
 Դովեմ կարճ ի կարճոյ գերիս.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 65 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Ծաղկունք ունի խիստ զանազան,
 Դնացողքն եղանակի գարնան,
 Աստուծոյ բազում փառս տան.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 70 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Կան աղբիւրք անթիւ, անհամար,
 Պիճկօլ կու ասէն թուրքէվար,
 Ոչ թէ բիւր, հարիւր հազար.

47 Ա երկայս փխ ներկայս

58 Ա չգար մարդոյ

63 Ե ու փխ ի Ա կարճու փխ կարճոյ

66—70 Ե չի՛

72 Ե կասեն

73 Ե հազար ես

- Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 75 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Հանցկուն չբաշք եղեր տեղին,
 Զէնած վկայքն աղջկան ձեռին
 Թուցեալ գնացեալ իւրեանց տեղին.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 80 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Զրի պարդեողն պատուական,
 Որ տվեր է վարդ պատրական,
 Կու ասեն, թէ անդ է գերեզման.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 85 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:
 Ղօղեալ ասի պատմագրոց,
 Ի մէջ բազմավտակ ջրոց,
 Անդ կու ասեն ոմանք սրբոց.
 Հոտդ կու բուրէ, կու բուրէ,
 90 Զգերիս կու մայլէ, կու մայլէ:

76—79 Ե շիբ

77 Ա կայօքն փիւ վկայքն

Աչերդ ծով, խիստ փառաւոր,
Արտեանունքդ սեաւ աղվոր,
Ունեքդ երկայն կամարաւոր.
Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

5 Բերանդ փորքր, բարակ շրթունքդ,
Ճերմակ մարդարիտ ատամներդ,
Հուս կու տայ կղակդ և մատունքդ.
Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

Բոլոր անձամբ ևս խիստ աղվոր,
10 Ամէն կիւղելի թագաւոր,
Ձքեղ կու սիրեմ սրտիվ բոլոր.
Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

Դու ևս զիւմարիւ և ըրդշման,
Մէնէվշէ, Կարէնֆիլ, շուշան,
15 Ծօցդ է տեղի ի բնակութեան.
Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

Մտայ ևս աչդին շուրջ դալու,
Իմ սրտին հղքն հալելու,
Չես ի գալ օր մի պաղ տալու.
20 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

Եթամ կապես հետ հարսներուն,
Ճեմես ի հետ աղջիկներուն,

1 Ձեռագրում՝ Աչերքս

3 Ձեռագրում՝ կամաւոր

18 Ձեռագրում՝ հալիլոյ

19 Ձեռագրում՝ տալոյ

22 Ձեռագրում՝ աղջիկներուն

- Եփեցաւ սիրտս ի ձեր սիրուն,
 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:
- 25 Այլ չեմ կարել համբերելու,
 Եսփ շունիս ողորմելու,
 Կամաչեմ հալս արդ անելու.
 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:
- 30 Շապիրիդ փողպատն է նախշուն,
 Ձեռքիդ դաստառակն էպիրշում,
 Խելքս կերթայ, երբ կու տեսնում.
 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:
- 35 Զէս ի բենէ է՞ր վատեցիր,
 Զքեզ կու սիրեմ ես, գիտացիր,
 Սիրով արի, է՞նչ մօտեցիր.
 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:
- 40 Ես դուսն եմ, ձադերն ի բունըն,
 Արի երթանք ի մեր տունըն,
 Թէ չէ կերթամ ես ձեր տունըն.
 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:
- 45 Հետ քեզ խմեմք վանուշ գինի,
 Ուրախանամք, իմ նաղելի,
 Թող չարկամին սիրտն մաշի.
 Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:
- 50 Զորով գտի ըզքեզ ի հոս,
 Ժուռ գալով ես շատ դարուփոս,
 Դու ես լօխման և ճալինոս.
 Երթանք շուրջ գանք հետ քեզ այգին,
 Պիւլպիւլն եկեալ ի տես վարդին,

26 Անագրում՝ ողորմելոյ

27 Անագրում՝ անելոյ

29 Անագրում՝ բողբալուն

39 Անագրում՝ չ փխ չէ

41 Անագրում՝ գինին

49 Անագրում՝ Երդանք

Արա տէրման սրտիս տէրտին.

Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

Քո քովէդ չեմ երթալ այլ տեղ,

Ո՛չ լեռներն, ո՛չ քաղաք, ո՛չ գեղ.

55 Տեսդ է բժիշկ, համբուրդ՝ դեղ.

Գեղեցիկ, գովելի, լոյս երես:

ՎԱՍՆ ԹՈՒԹՈՒՆԻ

Թէ հարցանեմք ի սուրբ գրոյն,
Գարշ և զաղիւր ասէ զթութուն,
Որպէս մեղուն փախչի ծխոյն,
Նոյնպէս հրեշտակն յայն պիտի հոտոյն:

5 Ով որ սուլոր է ի թութուն,
Բազում վնաս դործէ հոգոյն,
Վնաս հոգոյն և վիշտ մարմնոյն,
Զևորն աւեր առնէ զիւր տուն:

Շատ մարդ շիւար կան 'ւ երերուն,
10 Ոչինչ ունին ի տան յանկիւն,
Փող մի շունին, որ տան հոգոյն,
Երթան պարտօք գնեն զթութուն...

Խ ո Ր ա զ ի Ր

ACE Անիւորաղիւր D Տաղ վնաս թութունի F Տաղ թութունի

Բ ն ա զ ի Ր

1 F հարցանեալ գրուն

2 C Գէշ փխ Գարշ, կ'ասէ F ասեն A զթութունն C զթիւթիւն

3 ABD ի ծխոյն C հոտոյն փխ ծխոյն

4 C Նոցա նոյնպէս E չիք նոյնպէս F Այնպէս փխ նոյնպէս CE այն F չիք յայն
AEF պիտի C հոտուն

5 CE Ոմանք (E Ումանք) փխ Ով որ F որ փխ որ CE են փխ է C խմելուն փխ
ի թութուն

6 F դործեն C հոգուն

7 F վնաս փխ վնաս C հոգունն F հոգուն E չիք և

8 C առեն F առնեն C իւր F իւրեանց AE տունն

9 C չիք մարդ: շրար և փխ շիւար կան 'ւ F շրար E 'ւ կան C-ում 9—12-րդ տո-
ղերը 29—32-րդն են:

10 CEF չկայ փխ ունին C իւր տուն փխ ի տան E տանն F տուն E անկոյն F
անկուն

11 CEF շունիւ տայ

12 CEF Երթայ CE գնէ F առնու փխ գնեն AB EF թութուն

- Ումանք նմանին ի քաղցեալ շուն,
 Իւր կու շրջէն ի տանէ տուն,
 15 Հոտոտելով գտնուն զթութուն,
 Զմոխիրն տան վէր իւր զլիսոյն:

- Ումանք սովոր են խմելուն,
 Ուրախ ըզորդ լինին անքուն,
 Զտիւ և զգիշեր 'ւ առաւօտուն,
 20 Ոչ դադարին, խմեն զթութուն:

Միրտ սեպեր է մեջ փորուն,
 Հոգին զրկեալ է ի լուսոյն,
 Բնաւ չյիշէ նա զօր մահուն
 Եւ ոչ խնդրէ վարձայութիւն:

- 25 Շատ մարդ հպարտ ներա սիրոյն,
 Զապրանքն կեր կու տայ հրոյն,
 Գողնայ ի տանէն և գնէ թութուն,
 Երթայ խմէ հետ շներուն:

13 EF նման են BCEF չիք ի C շան

14 C Որք CE տանէ ի տուն F տնէ տուն (չիք ի)

15 ABDE Հոտ հանելով փխ Հոտոտելով F Հոտոտելով C գտնէ D գտնեն F գտանէ EF թութուն

16 ABCD տայ E չիք տան F դայ փխ տան CE ի վերայ փխ վէր իւր F վերայ փխ վէր իւր

17 C Ով որ սովոր է AEF խմելոյն D ի խմելոյն C-ում 17—20-րդ տողերը՝ 9—12-րդն են:

18 C Զթութուն որթն լինի E որթ

19 Ի Տիւ և զգիշեր BDF չիք 'ւ C չիք 'ւ առաւօտուն

20 DE դադարեն F թութուն

21 CE սեպեալ BD չիք է BCD ի մէջ C փորոյն F 21—24 չիք C-ում 21—24-րդ տողերը՝ 25—28-րդն են:

22 C Զհոգին զրկեր E լոյսուն

23 C չի յիշէր չիք նա

24 BD արքայութիւն

25 F հպարտ է սիրուն C 25—28 չիք E 25—32 չիք

27 BD տանէ F Գողնայ խմէ հետ քրթերուն:

28 B շներոյն D ալազգոյն փխ շներուն F Մոխիրն դայ վերայ զլիսոյն:

- Մուխ կու հանեն ի քթերուն,
 30 Որպէս սե օձ ի բերանուն,
 Վա՛յ է հազար նոցա հոգուն,
 Որ կատարեն զկամքն դիւան:
- Ոմանք նստին մէջ սեղանուն,
 Յառաջ բերին նոքա զթութուն,
 35 Յօժար խմեն հետ թուրքերուն,
 Բերնով շնան հետ ալլաղզուն:
- Ա՛յ յեղկելի մարդ երերուն,
 Ե՛ի՛ հուր վառիր անմեղ հոգոյն,
 Դու մի՛ զբէր յանճար լուսոյն,
 40 Համբերէ, մի՛ խմիր թութուն:
- Թէ որ դառնա ի շար պործոյն,
 Ի շնալոյն և ի քֆրոյն,
 'Ի ալլ ոչ խմէ ինքն զթութուն,
 Փութով ցանէ զթողութիւն:
- 45 Սիրով ցանէլոյ աղօթելոյն
 'Ի ողորմելիւն տալ որքերուն,

29 BCD քթերոյն C-ում 29—32-րդ տողերը 21—24-րդն են: F 29—80 չի, բայց 28-րդ տողից հետո ունի.

Աստուած եղեր զկիրակին,
 Մատենա բորգեաց ի տախտակին,
 Թէ որ չարահէք զկիրակին,
 Գնացի ժամ եկեղեցին,
 Լսէ քարոզ զահանային,
 Խոստովանեա զանձանս:

30 BD չի՛ Որպէս օձն ABD բերանոյն

31 AD հոգոյն

32 ABD զիւրոյն

33 BCD սեղանոյն C-ում 33—36-րդ տողերը 17—20-րդն են:

35 BDE քթերուն (E քերդերուն) փխ թուրքերուն

36 C չի՛ հետ ABD ալլաղզոյն

37—40 ABDE չի՛

39 C չի՛ մի

41 AE որ փխ որ

42 C 'Ի շնալոյն 'Ե ի քֆրելոյն: C-ում 41—44-րդ տողերը՝ 37—40-րդն են:

43 CD եւ փխ 'Ի CDE չի՛ ալլ C չի փխ ոչ E ինքք BDE թութուն

44 ADEF գտանէ C Յատուած պահէ իւր թողութիւն:

45 C աղօթելուն E 45—80 չի՛

46 C չի՛ 'Ի որքերուն

- Նա ազատի յանշէջ հրոյն
 Եւ ժառանգէ զարքայութիւն:
- Իսկ թէ անդարձ մնան ի նոյն,
 50 Ո՛չ գտանեն զթողութիւն,
 Այլ կերակուր լինին որդոյն,
 Զոր սնուցին խմելով զթութուն:
- Բայց դուք որդիք արքայութեան,
 Մի՛ առնէք զձեզ տուն շարութեան,
 55 Խմելով զթութունն զազրութեան,
 'Ի անմասն մնալ հաղորդութեան:
- Քանզի բերանն աչն դարշութեան,
 Որ խմէ զթութունն պղծութեան,
 Նա չէ արժան հաղորդութեան,
 60 Որ չափ է յաչն շար սովորութեան:
- Այլ օրհնութիւն աստուածակամ,
 Լիցի ի յաչն մարդոյն վերան,
 Որ շուտ դառնայ յաչն շարութեան,
 Ենդրող լինի արքայութեան:
- 65 Ո՛վ Յովանէս, մեղօք փժուն,
 Աղօթելով կացիր յարթուն,
 Թէ ով, տեսնուս, խմէ զթութուն,
 Ավաղելով վա՛յ աչն մարդուն:
- Որթն գտանի ի իւր հողոյն,
 70 Որժամ երթան ի դատաստան,
 Հոն ժողովեն ամենեքեան,
 Համար տալոյ ևս ի ատեան:

47 C եւ փխ Նա: ազատէ DC անշէջ

49—64 C չիք

50 A գտանին

56 B անմաս

62 D աչն

64 A յարքայութեան

65 C զործուն փխ փժուն: Ուղղել եմք ըստ Վիեննայի № 75 ձեռագրի օրինակի վերջին բառակի (տե՛ս Տաշյան, Յուդակ, էջ 327): ABD 65—80 չիք

67 C լսէ փխ տեսնուս: ուղղել եմք ըստ Վիեննայի № 75 ձեռագրի օրինակի վերջին բառակի (տե՛ս նույն տեղում):

68 C Այվաղելով

Ի Քրիստոսի դէմ յանդիման,
Առաքեալքն երկոտասան
75 Եւ հայրապետքն միաբան,
Խնդիրք կանհն ամենեքեան:

Ով շի խմէ, ասէ մեղան,
Օրհնէ զինքն աջն անեղական,
Լսէ զձայնն հալրական,
80 Հանդիւ ի գոգն Աբրահամեան:

77 Շ զմութուն, ասէ

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ,
ԱՅՍՈՐ ԷԻՒԽԻՍՏ ՏՐՏՈՒՄ ԳՈՅՆ Է

Յօրինեալ ի բարձրելոյն,
Գեղեցիկ դիմօքդ ես սիրուն,
Հողեղինաց գերագոյն,
Յանկալի դասուցն հրաբուն:

5 Ուներդ կարի ամպոյն,
Ողորմած աչեր քաղցրագոյն,
Հայկաց առ իս մեղմագոյն,
Ահա մեռանիմ քո սիրուն:

Վարդագոյն երես փայլուն,
10 Քաղցրախօս բերան փոքրագոյն,
Մարգարիտ շարեալ ի ներքոյն,
Ով կարէ գովել զքեզ ըստ չափոյն:

Ահա եղև նոր գարուն,
Ձարթեան ծնօղք պտղերուն,
15 Ժամ է նստել մէջ այգուն
Եւ լսել զքաղցր երգ պիւլպիւլոյն:

Նազելի խօսի ընդ վարդոյն,
Եւ գովէ խիստ երկարագոյն,
Շրջի անդ ողորմագոյն,
20 Անցանի անպէս զօրն ի բուն:

Է և ձեռինդ կարմրագոյն,
Լի կթղան գինի զերթ մեռոն,
Արբ 'ւ ասա քեզ ողջութիւն,
Ես ասեմ քեզ անմահութիւն:

25 Սակաւս ի վերայ գինոյն,
Ասացի եւ մեղօքս ի քուն:
Յովանէսի ձեր գերոյն,
Խնդրեցէք զՏեառնէ թողութիւն:

1. ՏԱՂ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԻՐԻՑՈՒԷ ԱՍԱՅԵԱԼ

Իմացայ թէ աշխարհս ունայն,
Մահկանացու մարդս ամենայն,
Ընդէ՞ր տրտմիմք մեք ընդունայն,
Ուտեմք, խմեմք, ուրախանամք.

- 5 Ա՛յ, լի՛ց ու տուր, ա՛յ, լի՛ց ու տուր,
Ա՛յ, լի՛ց ու տուր զանուշ գինին անապական,
Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:

- Գարունն եղև խիստ զաւնազան,
10 Սարեր, ձորեր կանանչացան,
Յերկիրս ամէն զուարճացան,
Պէտքէս ծաղկօքն զովական.
Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
Ա՛յ, լից ու տուր զանուշ գինին անապական,

Խ ո Ր ա գ ի Ր

Ա Տաղ ուրախութեան ընդ գինոյն CD Տաղ ուրախութեան Իգնատիոս զպրէ ասա-
ցեալ E Տաղ ուրախութեան

Բ ն ա գ ի Ր

- 1 E Յիմացայ AE յաշխարհս E յունայն
3 B տրտմիմ ես
4 BCDE խմենք BCD ուրախանանք E յուրախանամք
5 B չի՛ք ա՛յ, չի՛ք ա՛յ
6 B տողը չի՛ք E չի՛ք Ա՛յ լի՛ց ու տուր
7 B կու փխ ալ, կու փխ ալ D չի՛ք ալ, չի՛ք ալ BCDE խմենք, խմենք
8 B կու խմենք CDE խմենք BC ուրախանանք E յուրախանամք (կրկնակը միշտ
այսպէս)

9 AE Գարուն

10 E Սարերն, կանանչացաւ

11 B Դաշտերն փխ Յերկիրս CD Երկիրս E Երկիրս, զվարճացաւ

12 BC Ծաղկունքն E Ծաղկօք, յոյժ կովական

- 15 Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք
Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:
- Նման զրախտին եղեմական,
Այգիքն ամէն զարդարեցան,
Վարդն է բացվեր, սիրմպիւլ, ուհան,
- 20 Պիւլպիւլն եկեր կանէ սէյրան.
Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
Ա՛յ, լից ու տուր, զանուշ գինին անապական,
Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:
- 25 Արէք երթամք հետ ձեզ պաղչան,
Քաղեմք զվարդն պէկուման,
Ուրախութեամբ նստիմք սեղան,
Խմեմք սիրով եղբայրական.
Ա՛յ, լից ու տո՛ւր, ա՛յ, լից ու տո՛ւր,
- 30 Ա՛յ, լից ու տո՛ւր զանուշ գինին անապական,
Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:
- Տես, թէ աղքատ ևս պարտական,
Ուտել խմելն է քեզ հարամ,
- 35 Թէ տալացու շունես մարդկան,
Ուրախանալն է քեզ արժան.
Ա՛յ, լից ու տո՛ւր, ա՛յ, լից ու տո՛ւր,
Ա՛յ, լից ու տո՛ւր զանուշ գինին անապական,
Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
- 40 Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:

17—25 E շիֆ

18 A Յայգիքն

19 B բացուեր D բացեր A սիրմպիւլն B զինպիւլ A եհան փխ ուհան B րեհան

20 A կանգնէր փխ կանէ

25 B Արէք BC երթանք C ձեզ հետ BC պահչան

26 D Քաղինք CDE պատուական փխ պէկուման B նաղով ճէմենք ի բուրաստան

27 E Յուրախութեամբ B բաղմինք փխ նստիմք E նստիք

28 BE Սիրով խմենք CD խմենք

33—40 CD շիֆ F 33—65 շիֆ

35 B տալաց փող շես պարտական փխ տալացու շունես մարդկան

Ի յաղօթից և ժամատան
 Մի՛ ծոյլ կենար միշտ անխափան,
 Ե՛րթ վճարեա՛ զպարտոն հողեկան,
 Նի՛ստ, կե՛ր, խմէ՛, ասա՛ զայս բան.

45 Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
 Ա՛յ, լից ու տուր զանուշ գինին անապական,
 Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
 Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:

Ո՛չ սիրելի, ո՛չ աղգական,
 50 Օր նեղութեան քեզ չէ պիտան,
 Օտարն չէ օգուտ մարդկան,
 Շուտով զընկերն մոռանան.
 Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
 Ա՛յ, լից ու տուր զանուշ գինին անապական,
 55 Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
 Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:

Սիրել չէ սլաքա զսուտ Եւան,
 Երբ ունենաս կին սիրական,
 Ընդ նմա կեր, խմէ ի տան,
 60 Ցնժա որդւովքդ միաբան.
 Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
 Ա՛յ, լից ու տուր զանուշ գինին անապական,
 Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
 Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:

65 Իգնատիոս, լից զկթղայն,
 Երկու հատն է քեզ բաւական,

41 A Ի աղօթից

42 B ծուլանար, փխ ծոյլ կենար D կենար

43 B երբ փխ երթ D երդ B վաճառեա C վճարեալ BC պարտ D պարտքն

44 A ու խմէ

49—80 CD չիք

50 B չէ քեզ

52 B ընկերքն միաբան փխ զընկերն մոռանան

57 A Եւարան փխ Եւան

58 A սէր պատական փխ կին սիրական

59 A Նիստ փխ Ընդ նմա: Ի մէջ բո տան

65 B տո փխ լից: զկթղայն

66 E հատը: չիք է

- Մէկ ալ խմէ ոտից վերայն,
 Լինի բաժակն արքայութեան.
- 70 Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
 Ա՛յ, լից ու տուր զանուշ գինին անապական,
 Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
 Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:
- 75 Էր Համթեցին ի նաւ նստման,
 Սև ծովու մէջն ալկոթման,
 Զբաներս առաց ուրախական,
 Խմեմք, ասեմք զհայր մեղայն.
- 80 Ա՛յ, լից ու տուր, ա՛յ, լից ու տուր,
 Ա՛յ, լից ու տուր զանուշ գինին անապական,
 Այսօր ալ խմեմք, վաղն ալ խմեմք,
 Հետ ձեզ խմեմք, ուրախանամք:

2. ՆՈՐԻՆ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԻՐԻՑՈՒԷ ԱՍՍՅԵԱԼ

- Ի քեզ յուսամք, ապաւինիմք,
 Սրբուհի կոյս Աստուածածին, ա՛հ,
 Զմայրութիւնդ աղաչեմ.
- 5 Մարիամ, Մարիամ, մեղաւորաց յոյս,
 Լեր մեզ բարեխօս, լեր մեզ բարեխօս
 Եւ աղատեա ի գեհենոյն:
- Գթա սիրով, Տէր բարեբար,
 Բո սուրբ ծնողիդ խաթրին համար, ա՛հ,
 Զդատատանին արա ինձ հար.
- 10 Մխածին, Մխածին, աւատուած իմ Յիսուս,
 Լեր մեզ ողորմած, լեր մեզ ողորմած
 Եւ աղատեա ի գեհենոյն:
- Նայիմ ի յիս և զարհուրիմ;
 Վարդ ի հուրն անշէջ մաշիմ, ա՛հ,

67 E ալ: խմենք: օյտաց փխ ոտից B վերան E վրան

68 AE Լինիմք B Բաժին լինիս փխ Լինի բաժակն E բաժին փխ բաժակն BE յար-
 քայութեան

73 B Համրեցի փխ Համթեցին A նստան 73—80 E ըիք

74 B ծովուն

75 B Բաներս

76 B Խմենք: ասենք

15 Զայլի հոգիս ի քեզ, անձն իմ,

Մարիամ, Մարիամ, մեղաւորաց յոյս,
լեր մեզ բարեխօս, լեր մեզ բարեխօս
եւ ազատեա ի գեհենոյն:

Արարիչ Տէր քաղցր և բարի,

20 Որ միշտ խղճաս բո ստեղծուածի, ա՛հ,

Մի բարկանար քո ծառայիդ.

Միածին, Միածին, աստուած իմ Յիսուս,
լեր մեզ ողորմած, լեր մեզ ողորմած
եւ ազատեա ի գեհենոյն:

25 Տէր իմ Յիսուս ատեան: նստի,

Համար խնդրէ զոր գործեցի, ա՛հ,

Յայնժամ զի՞նչ տամ պատասխանի.

Մարիամ, Մարիամ, մեղաւորաց յոյս,
լեր մեզ բարեխօս, լեր մեզ բարեխօս

30 եւ ազատեա ի գեհենոյն:

Ի քեզ դիմեալ աղաղակեմ,

Զողորմութեան դուռ բախեմ, ա՛հ,

Բայց քո ծառայիդ աղաչեմ.

Միածին, Միածին, աստուած իմ Յիսուս,

35 լեր մեզ ողորմած, լեր մեզ ողորմած

եւ ազատեա ի գեհենոյն:

Ողբալով լամ և հառաչեմ,

Երբ դժոխոց տանջանքն յիշեմ, ա՛հ,

Փրկութեան ճարն զքեզ ունիմ.

40 Մարիամ, Մարիամ, մեղաւորաց յոյս,

լեր մեզ բարեխօս, լեր մեզ բարեխօս,

եւ ազատեա ի գեհենոյն:

Սէֆիլ էրէց Համբիկցի,

Զունի տալոց պատասխանի, ա՛հ,

45 Առաջէր ի հուր գեհենի.

Միածին, Միածին, աստուած իմ Յիսուս,

լեր մեզ ողորմած, լեր մեզ ողորմած

եւ ազատեա ի գեհենոյն:

3. ՏԱՂ Ի ՏԷՐ ԻԳՆԱՏԻՈՍԷ

Ինձիկ շարիֆ ճումլա քիթապ, քի էէնտի կոկտան,
Յորդույ բո միաձնէ, Մարիամ, մեզ պարզեցան,
Տունեա ալեմ պիլտի սէնի մալլամ դողուրան.
Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, զբեզ ունիմք յոյս:

5 Գալտի ճապրաչիլ մուճաշի հուքմի ալլահտան,
Քեզնէ մարմին առնու, Մարիամ, անմահից արքայն,
Քալամուլլահ էէնտի սաչան բապըմ բուհընտան.
Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, զբեզ ունիմք յոյս:

Նուրի իսա ջասատ կէշտի սաչան բապըմ բուհընտան,
10 Ընար զաստուածորդին, Մարիամ, ազատիչ մարդկան,
Օլտըն ալամաչ փատիշահ սալվաթ ու սուլթան.
Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, զբեզ ունիմք յոյս:

Ազալ փէղամպարի Ազամ ջէզայա տուշան,
Ազատեցաւ քե Մարիամ, ծննդօքն իւրական,
15 Մալքնտիլար էէր իլա կօկ շուքուր էհսան.
Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, զբեզ ունիմք յոյս:

Տախիլ օլանար կունահայ կալվարըտ սաչան,
Բարեխօսեա սուրբ Մարիամ՝ մերոյ փրկութեան,
Ազատ էլլա պիզ զուլլարըն՝ շէյթան ալընտան.
20 Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, զբեզ ունիմք յոյս:

Ինլիֆաթըն շօխարը սանըն մէլալիբլարտան,
Քեզ ծառայեն, մայր Մարիամ սուրբ, ամենեկեան,

Տ ո ղ ե թ ի թ ա ռ դ մ ա ն ու թ յ ու ն ք

- 1 Գիրք Ավետարան, որ երկնից իջան:
- 3 Աբար աշխարհ տիրոջ ծնող քեզ խմայան:
- 5 Եկալ Գաբրիել, ալկտեց աստծո հրամանը:
- 7 Տեր, բո հոգուց իջալ աստվածն բան:
- 9 Տեր, բո հոգուց մարմին հաղով լույսը Հիսուսչան:
- 11 Եղար աշխարհին թագավոր, տեր ողորմության:
- 13 Նախ առաջին մեղանշողն Ազամ:
- 15 Փառք տվեցին, երկիր, երկինք ուրախացան:
- 17 Ազերսում են քեզ ուրբեր մեղան:
- 19 Ազատիր ծառաներիդ ձեռքից աստանայական:
- 21 Ողորմությունդ հրեշտակներից առավել է բան:

Շուքուր ղըլալլար օղլուն՝ շէյտալար սայան.

Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, վրեզ ունիմք յոյս:

25 Ուլու տիվան ղուրուլտնտայ՝ ղիլա լիսաստան,

Արքայութիւն տաջէ, Մարիամ, երգողին զայս լան,

Նասիպ էյլաւըն ճանընայ՝ խաշըն նուրընտան.

Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, վրեզ ունիմք յոյս:

Սէֆիլ քէշիշըն հալընայ՝ նաղար էյլա սան,

30 Աղատեա զիս, ո՛վ տէր Յիսուս, յամէն նեղութեան,

Սախլա պէքլա ղուրբան պէի զալլմ շարընտան.

Աստուածածին սուրբ կոյս, սուրբ կոյս, վրեզ ունիմք յոյս:

23 Փառարանում են որդուդ մարտիրոսները բոլոր:

25 Խնդրիր Հիսուսից, գումարվելիս բարձր աստան:

27 Մեր հոգիները խաշիզ լույսին աբա արժան:

29 Ողորմեա դու երեցիս թշվառական:

31 Պահպանիր մեզ տնդոբմից շարակամ:

ՏԱՂ ՂԱՐԻՊԻ

Զինչ ծառի ճղերն ի դող կու լինի,
Ղարիպութիւն յիշեմ՝ խիստ դառն ու լեղի,
Հանապաղ տագնապի և կայ ի վշտի,
Ի ընտանեաց և յազգականաց կարօտ կու լինի:

5 Ես եմ ղարիպ անկեալ յայսմ յաշխարհի,
Կու լամ աղիողորմ և արտասուալի,
Զունիմ դոք կարևոր և ոչ սիրելի,
Յիսուս Քրիստոսն իմ Տէրն ամէնի:

10 Խրատ մի տամ, ևղբայր իմ, քաջ սիրելի,
Ղարիպն յօտար երկիր է էրէրմանի,
Տեսայ ղարիպութիւն և Ես փորձեցի,
Թէ շաքար տային ինձ՝ զահր էր ու լեղի:

15 Զինչ որ ծառերն աշնան զաղալն թափի,
Ղարիպն յօտար երկիր այնպէս կու լինի,
Ցերեկն ի բուն ի լաց, գիշերն ի տապի,
Զառնէ հանդստութիւն բնաւ ի տեղի:

20 Ղարիպութեան դարտէն հոգիս կու քակի,
Վախեմ անտէր մեռնիմ ի յօտար յերկրի,
Թէպէտ կայ ինձ ևղբայր և շատ սիրելի,
Չկայ այսմ ատէնիս, որ ինձ ողորմի:

Մարդն ի յօտար երկիր խիստ խեղճ կու լինի,
Ես եմ ղարիպ անկեալ ի սյս քաղաքի,

4 Ձեռագրում՝ ընդանեաց

5 Ձեռագրում՝ յաշխարհիս

6 Ձեռագրում՝ Դու

9 Ձեռագրում՝ Եղբայրն

12 Ձեռագրում՝ է փխ էր

14 Ձեռագրում՝ օտար

Ջանուն նորա ասեմ, որ Տփխիս կոչի,
Հիւանդ էի անկեալ, որ զայս ասացի:

- 25 Յետոյ ողորմեցաւ աստուածն բարի,
Ջանէ՛ղ զծառայն անտես ի յօտար յերկրի,
Զինչ մեղ ողորմեցաւ ազգաց ամենի,
Ամէն զարիպ հասնի ինքն իւր մուրատի:

- 30 Ես եմ աղտեղացեալ մեղօք ի յերկրի,
Բարեխօս ձեզ ունի հրեշտակք ի երկնի,
Որ դուք բարեխօսէք որդւոյն Միածնի,
Միթէ՛ ստեղծողն երկնից մեղ ողորմեսցի:

- Եւ որք լսէք զբանս իմ սակաւ,
Թէ՛ ծեր և թէ՛ տղայ հոգով և մտօք,
35 Մի բերան ողորմի ինձ դուք ասացէք,
Եւ ձեզ ողորմեսցի Աստուած բարերար:

- Ես անարժան ծառայս, որ զայս ասացի,
Սուտանուն Յաւետիս էրէց Վանեցի,
Բանքս որ ասացի՝ է տնյիշելի,
40 Միթէ՛ Աստուածածինն մեղ ողորմեսցի:

25 Ձեռագրում՝ ողորմեց

28 Ձեռագրում՝ մուրատին

1. ԳՈՎԱՍՍԱՆՔ ԾԱՂԿԱՆՑ

- Օրհնեալ ես դու, Հայր երկնաւոր, անքննելի աստուածութիւն,
 Կամիմ դովել սակաւ մի բան՝ միտքս տկար, խելքս է ի քուն,
 Անդամալոյծ եմ ու համր, հաշմ եւ արուդ ու թոյլարիւն,
 Ոտներս բեկեալ, ձեռներս կապած, ականջս խուլ, ծանար ե խորուն:
 5 Աչերս է կուր, շի տեսանել, ճամբէս առեալ ծով մի անհուն,
 Նաւս բեկեալ ալեկոծէ, դարդ եմ եղեալ ի մէջ ծովուն,
 Տարակուսեալ եմ, մոլորեալ, ո՛վ նաւապետ, իմ ճարս դուն,
 Որպէս ետուր բժշկութիւն անդամալոյծ համր ու խլուն,
 Կամ թէ մօրէ կուրն, որ բացել թքով, կաւով ի կուր ծնուն,
 10 Նոյնպէս տուր ինձ բժշկութիւն, զգաստանամ, լինիմ արթուն:
 Բա՛ց զխելացս աչքս ի մտացս, տուր ինձ շնորհք, իմաստութիւն,
 Որ ճանաչեմ չարն ու բարին ու զիս հանեմ խաւար գբուն,
 Տեսնում զաշխարհս եւ զոհանամ, փառք տամ օծեալ աստուածորդուն,
 Որ ստեղծեաց երկինք, գետին եւ բաժանեաց լոյս ի մթուն:
 15 Չորս տարերաց հրաման ետուր՝ հիմն եղան աշխարհիս շինուն,
 Հողն ու ջուրն, քամին, հուրն շաղկապ են մինն ընդ միւսուն,
 Անբակտելի սիրելիք են, չեն բաժանիլ միմեանց սիրուն՝
 Հուրն որոտաց, քամին հնչեաց եւ բաժանեաց զհողն ի ջրուն:
 Զուրն սպիտակ է ու աղի, քամին՝ կարմիր անուշադոյն,

ե տ ր ա գ ի ր

ձԻCD չԻԲ: Դրված է բոս Կ. Կոստանյանցի հրատարակւթյան:

Բ ն ա գ ի ր

1—16 ԵCD չԻԲ

3 ա ու հաշմն: արուք թոյլարիւն (չԻԲ ու)

8 ա խորուն փխ խլուն

13 ա աստուածորդոյն

14 ա մթոյն

16 ա միւսոյն

17 ա Անհաշտելի թշնամիք փխ Անբակտելի սիրելիք Ե սիրոյն CD 17—20 չԻԲ

18 ա հողն Ե ջրոյն

19 Ե կանաչադոյն փխ անուշադոյն

- 20 Հուրն դեղին է և լեղի, սև և թթու համն հողուն:
 Հուրն օր է, քամին՝ շաբաթ, ջուրն՝ ամիս, հողն՝ տարուն,
 Հուրն՝ Լրեխայ, քամին՝ մանուկ, ջուրն՝ ալևոր, հողն՝ մահուն,
 Հուրն դանկ է, քամին՝ նուկի, ջուրն՝ լիտր, հողն՝ ղանթարուն,
 Այսպէս շորս ևն մեր Լիզանակը՝ ամառ, նշուն, ձմեռ, գարուն:
- 25 Տարին է ծառ, ամիսը ևն ճիւղը՝ սև ու սպիտակ պտուղ շարուն,
 Երկնառան ամիսը որ կան, մարտն է խարիսխ հիմն տարուն:
 Յորժամ մարտի ամիսն գայ, Տէրն հրաման կու տայ հողուն,
 Հողն ի քնուն հետ կու դարթի, ճամբայ կու տայ բոյս և տնկուն,
 Բուսինն գետնէն, ի վեր կու դան, կանանչ հաւնին բուսն բիթուն,
- 30 Ապա օդոյն հրաման կու տայ, որ կու թափէ զցօղն ի յամպուն,
 Յողէ, զաշխարհս կու ցնծացնէ, դաստուր լինի ծաղկներուն:
 Ուրախանան երկինք, գետին, բուրէ հոտն անմահութեան,
 Մաղկունք բուսինն հարիւր հազար, ցեղ-ցեղ ներկած և գունզգուն,
 Թուրլու-թուրլու հոտեր ունին, մինն քանց զմիւսն սիրուն:
- 35 Նախ ձնծաղիկն ու շիկտամն, բարին ու խաժուակն յառաջագոյն,
 Սոքա շորսն միաբանին ու ձայն ածեն ծաղկներուն.
 Մաղկունք, դարթիք ի խոր քնուն, քանի՞ պառկիք ներքև հողուն,

20 ab հողոյն

21 a օրն b տարւոյն C արին փխ տարուն

23 a դանկի լիտր է C բնարէ փխ լիտր: հողը D հող a ղանթար b տողը շիք

24 aCD Այս փխ Այսպէս C շորս D շորեսին aD շիք ևն aCD շիք մեր: եղանակ
 բարիք

25 a Տարին ունի bD Գարուն տարի C Գարուն փխ Տարին a ամիսը և D ամիսն
 a և փխ ևն D շիք ևն b ճիւղ D ճուղ ab սեռ a շիք ու

26 D ամիսն: կայ a մարդն է սարիսխ D խորիսխ b տարւոյն

27 a Որժամ bC մարտին D որ գայ abC հողոյն

28 bC ի քնոյն aCD հտ (C յետ) փխ հետ b հարայ փխ ճամբայ abC տնկոյն

29 C ու փխ ի D տկանչ bC բոյսն a բիթուն

30 b կը թափի a ցօղն aCD յամպոյն b յամբոյն

31 C Յողով a զաշխարհ bD աշխարհ a շիք կու b ցնծացունէ D ցնծացէ

32 bCD տողը շիք

33 C բացուն փխ բուսինն D զարթնին փխ բուսնին: հազար հարիւր ցեղ ու ցեղ
 Լ: գոյնզգոյն C զանազանէս գուն և գոյնն D գունազուն

34 a Թիւրլու-թիւրլու b Գուրլու-գուրլու C Կերպի կերպի փխ Թուրլու Թուրլու:
 բան ab միւսն

35 a շիք դամ b ջրիկտամ C գիգդամ abD բարթն (b բարդն) փխ բարին b շիք
 ու խաժուակն D խաժակն a առաջագոյն

37 bCD քնոյն C շորմ ե՞րբ մնայք փխ քանի՞ պառկիք bD հողոյն

- Ջարթիք, զաշխարհս ծաղկեցուցէք, բիւրք ի բիւրոց, անթիւ, անհուն:
- Ապա բուսնին ծառք և տնկունք, ճաղիլին ծառերն պտուղատուն,
- 40 Յետոյ բաքոջն ու կոկոջն կու շահաւորն ի հետ զամպուն:
- Յինկն դեղին ծաղկէ, ցնծայ, փայլէ, ծփայ մէջ ջրերուն,
- Ջուրն ու շայիր-շիման, ծաղկունք կու ցնծան հետ ձնաբերնուն:
- Լեռն մարմանդ ծաղիկ դառնայ, ծաղկունք ծաղիլին ի սարերուն,
- Սար ու ձոր ծաղկին, ծիծաղին, ծափ դարնին, ծփան բիւրագոյն:
- 45 Կարմիր կակաշն ալ ու դեղին, մօռ ու մախմուր զարկիլ թերուն,
- Սմպուն մանաւու է հագել, զրմզի՝ հօթնաղբրանցարիւն:
- Հոռոմ ծաղիկն է փշոտել, բուսել հետ մոշին, մորենուն,
- Պուտն ու պտվակն ու մատուտիկն և այլ ծաղկունք բացվին սիրուն:
- Եղնածաղիկն է խիստ դեղին, դոյնն է գունուլ, քան զծիրանուն,
- 50 Անջրդի տեղ կու բուսանի, կու ժրանայ ամառն ջերերուն:

38 C եւէք փխ Զարթիք Ե աշխարհս C զարգարեցէք փխ ծաղկեցուցէք C չիք ի D բիրութ բիրուց

39 Ե բուսանի C արմատանան փխ բուսնին Ե ծառն ու տունկն Ե տնկոյնք Ե ծաղկի abD և պտղատուն

40 abD բամբուշն (Ե բերդոջն D բօրկոջն) փխ բաքոջն Ե բորբոսոջն C սքօռնօջն D կոկոռօջն aCD որ շահ առնու (C որ շաջառին D շահվառն) փխ կու շառահին D չիք ի bD ամբոյն (D հետ ամպերուն) փխ զամպուն

41 aC ծաղիկ փխ ծաղկէ D ձնծայ Ե ծապայ փխ ծփայ D ի մէջ

42 C չիք ու Ե որ փխ կու Ե չիք կու ի հետ Ե ձնաբերոյն D ձրնբերնբերուն

43 aC Լեռն Ե ու արմատ փխ մարմանդ Ե ու մարմանդ D մարմատ Ե ծաղկունքն ծաղկի: չիք ի C մէջ փխ ի

44 Ե ծիծաղին սարն ու ձոր ծաղկօք փխ Սար ու ձոր ծաղկին, ծիծաղին D զարկին Ե ու ծփան aD միագոյն C միագուն փխ բիւրագոյն

45 aC կանանչ (C կակաշն) փխ կակաշն C մախմուր aC զարկեր է Ե թերերուն Ե է զարդարուն փխ զարկել թերուն

46 Ե Սումպուն Ե Սումբուն Ե ու մանաւուշ, չիք է D մանիշ... (այստմանտ տաղն անբերնակի) bCD զրմզ է Ե հօթն էղբօք արուն C հօթն աղբօքարիւն

47 aD Հոռոմ ծաղիկ Ե փշոտուի Ե փշոտուի C փշոտուի փխ փշոտու Ե բուսեալ C բուսեր D բուսնի aC մոլի (C մոլին) փխ մոշին D չիք մոշին Ե մորերուն Ե մորենոյն D մորենոյն

48 abD Պուտլարդ (Ե պտուան D պտվան) փխ պտվակն Ե մատուտիկ C չիք ու մատուտի aD զերուն (D զեղուն) փխ սիրուն

49 Ե եղան ծաղիկն է Ե չիք է (II) D գուն է Ե քանց ծիրանուն Ե ծիրանոյն

50 Ե տեղն Ե կը բուսանի bC կու բուսնի Ե կը ժրանայ CD զըւարճանայ (D կու ծերանայ) փխ կու ժրանայ bC չորոյն (C ջրոյն) փխ ջերերուն D ամառ... (անընթեռնելի): չիք ջերերուն

Մափին ու ծափծալն ու ծափկոտրուկն կու բուսանին կարզն
խակուկուն,

նաֆն ու չինարն ու ուհանն, հոտերն անուշ քանց ամենուն:
Ղատիֆան ալ է ներկուել՝ նման բեհեզ ու ծիրանուն,
Ղարանֆիլն մօռ է հագել, գունն է գեղեցիկ նարգիզուն:

55 Այլ մանտր եւ մեծ ծաղկունք գովեմ՝ թուրինշապն հետ մշկերուն,
Ազեր ծաղիկն ու մամխոպոպն կու բացուին հետ առվելերուն:

Մափծափն ծափ տայ, ծիծաղի, լծափն ծլուն թերերուն,
Ծիլծափն ծաղիկի ծիրանի, խիստ գեղեցիկ է, շատ սիրուն:
Կաթնուկի ծաղիկն է գեղին, գունն է գլուխ գեղիններուն,

60 Կոճղեղն ներկած է զանաւուզ, հաւան չէ միւս գուներուն:
Մափծիլն սպիտակ է հագել, գեղին բաշել վերայ գլխուն,
Բոլորն ամէն օրօճ շարել, հայեցէք ի սպիտակ շարուն:
Ծիլ ու ծլումնն ու ծարուրիկն սուրմայ են քաշել աշերուն,
Շատ գունզգուն ներկեր ունին, ինչ նման գեղձան ծարուրուն:

51 a Մագն ու ծափծար C ծափծակն a փափ կոտրուկն կը բուսանի b կը բուսնի
C որք կու բացուին փխ կու բուսանին D կու բուսնի aCD կարքն abCD զակոզուն (ն
խնկուկոյն C խակուկու D խակուկ) փխ խակուկուն

52 bD նաֆնաֆն (D նունաֆորն) փխ նաֆն C Ֆաֆն b չիք ու (I) bCD ուհան
D չիք ու (II) C հոտն b անուշ C քան զամենուն

53 C Զաֆրան փխ Ղատիֆան D Ղատիւան a ներկեր C ներկած aD գունն է նման
ծիրան բեհեզուն (D ծիրանի) փխ նման բեհեզ ու ծիրանուն bC ծիրանուն

54 ab Ղարաֆիլն D Ղարաիւ abC հագեր a գունն գեղեցիկ ի նարգիզուն b գուն
գեղեցիկ է նարկիզոյն D գունն է C նարկիզուն

55 bD մանր b մենծ a ծաղիկները գովեն bC թուրն ու շահէն (C թուրինջ շահն)
փխ թուրինշահն bD մշկերոյն

56 aD Այափէր (D Հազիւր) փխ Ազեր a չիք ծաղիկն ու bC մամխոպոպ D
մանար խօրօր a կը բուսնի փխ կու բացուին b առուզերուն C առուզերուն D առվելե-
րուն

57 C Մափծափ a ծիծաղաի abD ծիլծաղի (b ծիլծափի D ծիլծափին) փխ լծափ
abD ծիլ ի բերուն (b ծլոյն թիւեւուն D ծլոյն թերոյն) փխ ծլուն թերերուն C թիւերուն

58 bD Մալծափն (D Մափծափն) փխ Ծիլծափն C ծաղիկ a հետ ծիրանուն ու
վախ փխ շատ D գեղեցիկ, լավ է փխ գեղեցիկ է, շատ

59 D Կաթնուկ խիստ գեղին bC գոյնն D գուն

60 aD Կոչղեղն bC չիք է C զանաւաթ է հագեր փխ ներկած է զանաւուզ D մանուշ
ներկած փխ ներկած է զանաւուզ չի հաւանի միւս փխ հաւան չէ միւս a գներուն

61 C Ծիլծափն փխ Մափծիլն D քաղակ փխ սպիտակ: հագէր: քաշեր C փորուն
փխ գլխուն a 61—65 չիք

62 D Բուլն փխ Բոլորն b շար են փխ օրօճ D օրօջ C շարեր D քաղիտակ C զա-
րուն փխ շարուն

63 C Ծլվայն D է փխ են C քաղել փխ քաշել D աշերուն

64 b գոյնզգոյն D գունզգուն bC չիք ինչ C յինչ b գեղձանի ծարուրոյն D ծարուն

- 65 Հօրօտ-մօրօտն մաւի ներկած, ժանկառի՝ նման սուրմայուն,
 Աշեր հազար պիտի հայիս, խառնուել հետ ախլախնծորուն,
 Հիմի ծաղկունքն զօրացան, շեմ գիտեր ուրն է հետ որուն,
 Խառնուել են յիրար և կու ցնծան և փառք կու տան Տիրանց Տիրուն:
 Տուղտն ու թուրթն ու մեղրիկ ծաղիկն նման են ծաղկանց ծառերուն,
- 70 Սուտվարդն բաժանուել յերամէն, խառնուել յերամն մասրենուն,
 Խաշխաշն թափ է բոլորիւ, գեղեցկացել հետ թուխմարուն,
 Բոլոր գլուխն ալ է կապել, մօռ է քաշել վերայ փորուն:
 Խոնդաւան ծաղկիւ հետ ծառերուն, բնկեր եղել հետ գոջմերուն,
 Ծաղկունքն սամէն յերամ ժողովել, ծաղիկ կու տան մեղուներուն:
- 75 Բարձենիկին զունն է պակաս, հոտիկն ահուշ է բէշարուն,
 Քանց ամէնն խոնարհ կենայ, կու բուսնի ծաղկունանց հետուն:
 Լեզուակ անուն ծաղիկ մի կայ, որ կու բացուի մէջ մարդերուն,
 Ծաղիկն մօռ մանաւուշ է, նորայ երանգն է երկնագուն:
 Շրվան ծաղիկն է սպիտակ, մարդն բուսնի հետ մրվանուն,

65 Ե Հորոտ-մորոտ CD Խօրօտ-մօրօտ D ժանկառ՝ նման սիրայմարդուն

66 C նայի փխ հայիս խառներ D խառն փխ խառնուելու ... խընծորուն (բառի սկիզբն աղավաղված) ան տողը չիք

67 C ծաղկունք են D ծաղկունք C զօրացեր abC գիտել

68 a Խառնեալ են իրար Ե չիք են C Խառներ D Խառնել bCD չիք և C ուրախութեամբ փառք bD Տէրանց bCD Տէրուն

69 a թուղն փխ թուրթն Ե թորթն D մեղրի bD ծաղկած փխ ծաղկանց

70 a բաժանեալ C է բաժուեր a երամէն, խառնեալ C խառներ D խառնել a երամն Ե յերամ C յիրամն D յերամն Ե մասուրուն D մասրենոյն

71 C զթագն D թաք a բոլորեալ C է բոլորի a գեղեցկացեալ bC գեղեցկացեր C Ե հետ aC զաթմարուն փխ թուխմարուն D ... մարուն (բառի սկիզբն աղավաղված)

72 bD զխոյն aCD ներկեր (D ներկել) փխ կապել Ե կապեր

73 a Խոնտաւան ծաղկեալ bD ծառերով փխ հետ ծառերուն C ծաղկներովն փխ հետ ծառերուն a եղեալ փխ եղել D եղեր C ձեր եղեր է aCD կոշվերունուն (C կոճմերուն D քոշմերուն) փխ գոջմերուն

74 aD երամ a ժողովեալ Ե ժողվել a մեղվըներուն

75 a Բացունիկին Ե Բարձենակին D Բարձուանիկին bC զոյն D զուն է սակաւ a հոտն զպէշարուն Ե բէշարուն

76 aC Քան զամենայն Ե կու կենայ a կը բուսանի C ու բացուի փխ կու բուսնի a ծաղկանցն C ծաղկունաց D տողը չիք

77 a Լուակ փխ Լեզուակ D Լեզակ a կը բացվի Ե կը բացուի a բարերուն փխ մարդերուն D մարբերուն

78 C մանաւայ D մանիշակ փխ մանաւուշ է a չիք է (1) aC երամն է ինքնագուն փխ երանգն է երկնագուն Ե երկնագոյն

79 C Շրուան D Շիրվան a ու փխ է ab մարս (Ե մարդն) փխ մարգն a կը բուսնի C բուսեր aD միանձնուն (D խաղուն) փխ մրվանուն Ե մրուանուն

- 80 Խոլորձն ջահառի թփին, պայծառանայ առաւօտուն:
Սինձն, երիցունկն ու եղերգակն կու աղասեն արևորդուն,
Նոցայ երամն ուրիշ է, կու շրջին դօրն հետ արևուն:
Գամուտաշն ու շատրձաղիկն, կոճակն կու ծաղկի արտերուն,
Կոնկուկն ու կաքւեղեղն խիտ կու բուսանին մէջ սորքերուն:
- 85 Ակնետունկն ու գառինդմակն կարօտ են մանուշկին տեսուն,
Մուրա ու շուշան ու բրաբիոն հասրաթ են զիրար տեսնելուն:
Սուսամն գուլգաղ է ներկած, գունն է գլուխ կարմիրներուն,
Միշտ գեղեցիկ է, խիստ պայծառ, բուսնի մէջ պաղ աղբուրներուն:
Խածն ու խալինձն ու լալաղարն, հոտիկն անուշ է հաղարգաբուն,
- 90 Վարդն ու գուլվարդն ու հաղբեվարդն՝ էրամն ծանր է վարդերուն:
Ոսկեծաղիկն սուրաթ առել, գեղեցկացել լաւուն-լաւուն,
Բոլոր գլուխն ջղայ շարել, աւ է ծաղկանց ենդիւարուն:
Շարուրիկ ծաղիկ մի կույ, դեղին հաղել հետ ընկերուն,
Բեշերն ամէն պաղամ ներկել, նրա ոլորն որպէս տորուն:

80 a Խոլորցն ջահ առնու C ջահ առնալ

81 a ու երիցունկն: եղերթակն և եղերթագն D Երբնջակն ու լոշտակն փխ Սինձն,
երիցունկն ու եղերգակն

82 a այ փխ է և սր կը շրջեն հետ փխ կու շրջին դօրն հետ D աղբ. չիք

83 a Կամուտաշն և չիք Գամուտաշն ու D Գոմոյ օտաշն փխ Գամուտաշն: չիք
շատրձաղիկն և կոճակ C գոճակն և CD չիք կու C ծաղկեր և հետ արտերուն

84 և կոնկուկն փխ Կոնկուկն D չիք ու a կակվեղեղն փխ կաքւեղեղն aD խիստ փխ
խիտ C կը բացուին փխ կու բուսանին abD քարերուն փխ սորքերուն

85 a Ակնտակն և C Ակնջունկն (C Ակն և տունկն) փխ Ակնետունկն a գառի դմակն:
չիք կարօտ են մանուշկին տեսուն C մանիշիկին D մանիշակին

86 abD Հասրաթ են իրար տեսնելուն մօրտն ու շուշանն ու բրաբիոնն (ևD տես-
նելու D գիրար ևD շուշան): C Մուրտն և ուսումն և փխ Մուրա ու շուշան ու տեսուն

87 C Ուսամն և կուհաղ փխ գուլգաղ D գուլգաղն C չիք է: գլուխն D կարմրներուն
a 87—99 չիք

88 C չիք է: ինքն է փխ խիստ: բուսեր և չիք մէջ: պաղաղբուրներուն C չիք պաղ-
աղբուրներուն

89 C Խածն ու խալինձն և D չիք Խածն ու խալինձն D հոտեր: չիք անուշ է և և դար-
գարուն փխ հաղարգաբուն

90 D գոհար վարդն փխ գուլվարդն և հարզէ վարդ փխ հաղբեվարդն: էրամ D
ծանոր է C վարդենոյն

91 C Ոսկի ծաղիկ D սուրաթ ևD առել C պայծառացեր փխ սուրաթ առել: լա-
յին-լային D լայուն-լայուն

92 և գլխոյն C Թերերն ամէն փխ Բոլոր գլխուն և ճղայ C զարկեր փխ շարել D
էր փխ է և ևէնիշարուն D էնկիշարուն

93 C Քաշել վերայ փորուն փխ հաղել հետ ընկերուն D ընկերներուն

94 ևD Թփերն (D Թեւերն) փխ Թերերն և տորուն

- 95 Գուլիասպահ՝ ծաղիկ մի կայ, որ չի բացուիլ զօրն արևուն,
Արևմտուն հետ կու բացուի, պայծառանայ մէջ գիշերուն:
Գուզել անուն ծաղիկ մի կայ, դեղ է անբժիշկ ցաւերուն,
Փենահ ծաղիկն ու լօշտակն աստուած դեղ տուել դարգերուն:
Խաղալն թագ է բոլորել, բուսել է հետ ճշնարօտուն,
100 Գինարբին հօտն է գինէվուն, շատ ոք հասրաթ նորա հոտուն,
Ծաղիկն փունջ-փունջ է եղել, մարդ չի յաղել իւր կարօտուն:
Ճաշկին ծաղիկն է խիստ հոտով, դեղին է նման զաֆրանուն,
Բարձր լեռներ կու բուսանին զաֆրանն հետ ճկնաւորուն:
Զամբիւղ ծաղիկն հոտովն անուշ, ինքն սպիտակ-կարմրագուն,
105 Նարդոս ծաղիկն ու կինամոն լցուել են աստուծոյ բարուն:
Խաթթաթիա ծաղիկն որ կայ, ձեռքն չի գալ ջառահներուն,
Ամէն սահման չի գտնուիլ, գիյմաթ չունի ինքն իւր տեղուն:
Այն ասպուղան ծաղիկն որ կայ, իսկի վար չի գայ լեռներուն,
Վառ կապուտ է, հոտն սակաւ, արմատն դեղ է եղներուն:

95 Ե բացուիր D բացվի զօր C 95—101 չիֆ

96 Ե յետ փխ հետ D կու բացվի

97 ԵD Գուզել (D Գունդել) փխ Գուզել D որ խիբ զատ ասեն վերնոյն նման է,
հաղար հարիւրի փխ անուն ծաղիկ մի կայ Ե որ դեղ է ամէն անբժիշկ

98 D Փենայ, տուեր դարտերուն

99 D Դալ փխ Խաղալն Ե թուփն փխ թագ D թաք: բոլորեր: բուսեր Ե ճշնարօտուն

100 ԵԵ Գինէվարդին Ե զովական փխ գինէվուն D գինէվան Ե շատոնք D շատունք
Ե հասրաթ են: հոտոյն

101 D բունջ-բունջ Ե չիֆ է եղել D եղեր է ԵD չէ էլել (D չի ելեր) փխ չի յաղել
Ե հարօտոյն

102 Ե Ճաշկին ԵD Ճաշքինի (D Ճաշկի) փխ Ճաշկին Ե ծաղիկն հոտով անուշ փխ
ծաղիկն է խիստ հոտով C ծաղիկն խիստ զոռնով փխ ծաղիկն է խիստ հոտով ԵC գեղին
նման է Ե զաֆրանոյն

103 Ե լեռներն Ե կը բուսանին ԵCD կու բուսեր Ե զաֆրանին D զարանուն ԵԵD
կեկանավարուն (Ե կենքաւորոյն D կրկանարուն) փխ ճկնաւորուն

104 D Զամբիւղ Ե ծաղիկն է խիստ զոռնով փխ ծաղիկն հոտովն անուշ D անուն
ծաղիկ մի կայ փխ ծաղիկն հոտովն անուշ Ե սպիտակ է կարմրագոյն C կարմիր պայ-
ծառագոյն փխ սպիտակ-կարմրագուն

105 C Նարդոս Ե կինամոն ծաղիկն փխ Նարդոս ծաղիկն ու կինամոն Ե լցուել են
D լցվեր են Ե բարոյն

106 D Խալ թութիկայ C ծաղիկ մի: չիգնիր փխ չի գալ D չի գալ

107 ԵԵ սահմանք C սահմանք Ե գտնվիլ C չեն գտնուիր D չիֆ չի գտնուիր Ե գիմ-
յաթ C գիմաթ D գիմար: ինք հաւուն չէ իւր Ե տեղուն

108 ԵԵCD բարաստան (Ե ասպուտան C անասբոտան D աղբուտան) փխ ասպու-
գան C մի փխ որ D վայր ԵCD գալ

109 ԵC հոտն է ԵCD որ ու սահման է (C ի սահմանդ եղեր է D որ սահման եղեր)
փխ արմատն դեղ է C իղներուն

- 110 Այն անթառամ ծաղիկն որ կայ, ծաղիկն ծաղկեալ է ծալրերուն,
Ամառ ձմեռ չի շորանալ, հինն է պայծառ նման նորուն:
Այն նունուֆար ծաղիկն որ կայ, բուսնի յեղերս ջրերուն,
Օձերն գինքն կու պահեն, մարդ չի քաղել նոցա ահուն:
Այն բուրաղան ծաղիկն որ կայ, վարդ է շաբել հետ բանգերուն,
115 Կարմիր խնծոր թագաւորաց, ոսկի բուրվառ խունկով լեցուն:
Այն բալասան ծաղիկն որ կայ, կրամն մեծ, ծանր ամենուն,
Սուրբ մեռնին մակարդն այն է, որ կու կարգան մէջ զրքերուն:
Այն գոհարվարդ ծաղիկն որ կայ, ինքն կարմիր պայծառագոյն,
Երբ որ բացուի վերայ թփին, գեղեցիկ է ու խիստ սիրուն:
120 Այն համասփիւռ ծաղիկն որ կայ, ծաղկել ծաղկովն հաղարագոյն,
Էոյր աշերուն լոյս կու բերէ, թէ Տէրն տայ աղամորդուն,
Երկոտասան արմատ ունի, բուսնի երկոտասան տարուն,
Ամէն թուփ գուն մի ծաղկի, մարդ կու մալլի անուշ հոտուն:
Այն արքայիկ օձն է սպիտակ, խիստ խորագէտ և իմաստուն,

110 C Մէկ փխ Այն ծաղիկ մի փխ ծաղիկն որ bD ծաղիկ bC ծաղկեալ ծաղկընե-
րուն D ծաղկեալ ծառերուն

111 D Ամառն a շորանար D հին bC նորոյն

112 C Մէկ փխ Այն a նունիվար C ծաղիկ մի փխ ծաղիկն որ: բուսեր bCD յա-
տակս (C յատակն) փխ յեղերս abD ծովերուն փխ ջրերուն

113 D Օձեր գինք: քաղեր

114 a եւ այն բոզան փխ Այն բուրաղան C Մէկ բուրաստան փխ Այն բուրաղան
D բու ... (բառն անբնթեանի) C ծաղիկ մի փխ ծաղիկն որ ab շաբեր: իւր պատկե-
րուն (b խունկերուն) փխ հետ բանգերուն D բանկերուն

115 a հետ խընկերուն փխ խունկով լեցուն C բուրվառ է խնկենոյն փխ բուրվառ
խունկով լեցուն

116 C պալասան: իրամն փխ կրամն b շատ է փխ մեծ: չիք ծանր ամենուն C
ամերնուն փխ ամենուն D չիք մեծ: ծանար է մերնուն a 116—131 չիք :

117 CD չիք Սուրբ b մեռնի D մակարթ b որ կարգան ի մէջ զրքերոյն D ի մէջ
զրուն

118 C սուամբար փխ գոհարվարդ b ծաղիկ bC գեղեցկացել փխ ինքն կարմիր D
պայծառացել գեղեցկագոյն փխ ինքն կարմիր պայծառագոյն

119 D Յերբ բացվի bC վերե փխ վերայ C խիստ գեղեցիկ է ու սիրուն փխ գե-
ղեցիկ է ու խիստ սիրուն

120 D ծաղկեր bD ծառովն փխ ծաղկովն

121 D Կուր աշերն bC աղամորդոյն

122 bC տարոյն D տողը չիք

123 b թփին գոյն մի ծաղիկ C հրեշտակը զմալլին փխ մարդ կու մալլի bC հո-
տոյն D տողը չիք

124 b չիք Այն D արքայէկ: չիք է b թագաւոր փխ սպիտակ D իմաստուն փխ սպի-
տակ b ինքն սպիտակ որպէս զձին փխ խիստ խորագէտ և իմաստուն C ու փխ և D
խորամանկ փխ խորագետ D-ում տողը՝ 122-րդն է:

- 125 Համասիրտին կու հետեի և դօրութիւն կառնի հօտուն:
 Ծօ՛, Սալաձորցի սարկաւազ, դաստան արիւր ծաղկներուն,
 Ծաղկունքն, որ դու ես գովիր, օրինակ երկնից աստղերուն,
 Քանի դատիս ի հետ մեղաց, կու նմանիս նանիր ծաղկուն,
 Առաւօտուն ցանեն՝ բուսնի, ծաղկի, շորնայ մինչ լիրիկուն:
 130 Խե Ռաւիթն եմ, շատ դատեցայ զլուս առնեմ ծաղկներուն,
 Սակաւ ծաղկունքն ես եմ գովիր, բազում մնաց վարպետներուն:

2. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԳՈՒԶԱԼԻՆ

Շատ շախ էր քեզ չէի տեսնիր,
 Հոսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 Սիրոյդ տեսուն եմ հաւասեր.
 Հոսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 5 Ամսներով, տարով տեսայ:

125 CD Իմաստութեան (D Իմաստութեամբ) փխ Համասիրտին: զօրութեամբ և
 հօտոյն CD կառնու հըլուն (D կանկնէ յոյոյն) փխ կառնի հօտուն D-ում տողը՝ 123-րդն և

126—131 Խ-ում ունի հետեւյալ պատկերը.

Սալաձորցի սարկաւազ որր Դաւիթն եմ, անգլտ գրոց բաներուն,
 Կեանքս նման ծաղկներուն, որ կը բացուի առաւօտուն և շորնայ մինչ իրիկուն,
 Շատ դատեցայ, թէ զլուս առնում ծաղկներուն,
 Ծաղկունք որ զարդ են աշխարհիս, օրինակ երկնից աստղերուն,
 Սակաւ ծաղկունք գովեցի, բազում մնաց վարպետներուն:

D-ում ունի հետեւյալ պատկերը.

Սալաձորցի Սարկաւազ խաղայ հետ գրոցուն,
 Ծաղկունք զարթ են աշխարհի վերայ, օրինակ երկնից աստղերուն:
 Քանի դատիս ի հետ մեղաց, կեանքդ նման նանիր ծաղկոյ,
 Առաւօտուն ցանեն՝ բուսնի, շորնայ մինչ և երկոյն,
 Սակաւ ծաղկերն, որ գովեցի մուր մտօքս տկարագոյն,
 Իմաստութեան ունգի շունիմ, մէ՛ աշխարհը եղբայրս գիտան:
 Որր Դաւիթն եմ, շատ դատեցայ, թէ զլուս առնեմ ծաղկներուն,
 Սակաւ ծաղկունքս գովեցի, բազում մնաց վարպետներուն:

Այնուհետև ունի հիշատակարան.

Դիւդս իմ Սալաձոր Արդրումայ,
 Քաղբէն Թէոդոսիւսիայ,
 Անարժանիս՝ մէկ Հայր մեղայ:

131-րդ տողից հետո C ունի եւ.

Երկիրս Արդրում կասեն, Սալաձոր գեղս իմ օթեան,
 Ով որ մէկ Հայր մեր ասէ՛ լինի աստուծոյ սիրական:

1 Ձեռագրում՝ չաղ

Հուրընկալ, ասպնջական ես,
 Ոսկի ծածկոցով գեկան ես,
 Խօշ գեղեցիկ, սիրական ես.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 10 Ամսներով, տարով տեսայ:

Տեսդ նման արեգական,
 Այն որ գովեր եմ, գովական,
 Յիստակ սրտով իմ սիրական.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 15 Ամսներով, տարով տեսայ:

Սիրոյդ քարղանն մտեր եմ,
 Դաբդդ քաշելով մաշեր եմ,
 Հասրաթով քեզ կարօտեր եմ.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 20 Ամսներով, տարով տեսայ:

Զիս պահէ ծծերոյդ շողը,
 Վառ պահէ ծոցիդ կանթեղը,
 Քեզ համար եկայ ձեր գեղը.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 25 Ամսներով, տարով տեսայ:

Քեզ որ տեսնում, սիրտս մարի,
 Բաքրար կրակ կընկնի, կայրի,
 Չեմ տեսեր թամամ հինդ տարի.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 30 Ամսներով, տարով տեսայ:

Դու լուսեղեն, կանթեղներես,
 Քանի դիս կրախովդ էրէս,
 Մէկ խօսի, աստուած կու սիրես.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 35 Ամսներով, տարով տեսայ:

- 6 Ձեռագրում՝ ասպնջան չես
 17 Ձեռագրում՝ դարստ
 18 Ձեռագրում՝ Հասրադով
 22 Ձեռագրում՝ կանդեղը
 26 Ձեռագրում՝ կայրի, մարի
 27 Ձեռագրում՝ զընկնի
 31 Ձեռագրում՝ կանդեղներես

- Օրինած լուսու արենն էս,
 Համան ընդհնուն վերինն էս,
 Գիւղալնուն բերնին բարենն էս.
 Հուննիխան, քեզ բարով տեսայ,
 40 Ամսներով, տարով տեսայ:
 Իմ գեղեցիկ, խելօք, խիկար,
 Գամ չեմ ասեր բոզ կամ նիկար,
 Մանուկ իմ սրտիս դուր եկար.
 Հուննիխան, քեզ բարով տեսայ,
 45 Ամսներով, տարով տեսայ:
 Ծամդ հալխայ վղիդ հուներ էս,
 Ընդհնուն դասը դասվեր էս,
 Շուքք, որ մահէն խալսեր էս.
 Հուննիխան, քեզ բարով տեսայ,
 50 Ամսներով, տարով տեսայ:
 Շատ զուրպան ասի խաչերուս,
 Թէ մահն ինչ է միջերուս,
 Հաղար երնեկ իմ աչերուս.
 Հուննիխան, քեզ բարով տեսայ,
 55 Ամսներով, տարով տեսայ:
 Խաչերն եկան լեռներուն,
 Թէ հաղար էրնէկ քո տիրուն,
 Իմ սիրական, սրտիւ սիրուն.
 Հուննիխան, քեզ բարով տեսայ,
 60 Ամսներով, տարով տեսայ:
 Որպէս ակունք դարդարեալ էս,
 Կոտիդ թուղամուլ կապեր էս,
 Թո՛ւ հօտիդ մեռնիմ, մանուշակ էս.
 Հուննիխան, քեզ բարով տեսայ,
 65 Ամսներով, տարով տեսայ:

36 Ձեռագրում՝ արե
 42 Ձեռագրում՝ քամ
 51 Ձեռագրում՝ խորպան
 52 Ձեռագրում՝ չինչ է
 56 Ձեռագրում՝ լերներուն

- Հայլացդ եղան: ու Տէյրան,
 Դու ես գիւղալնուն սրբաղան,
 Դատարկ իմ հոգիս արմաղան.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 70 Ամսներով, տարով տեսայ:
- Հայլացդ աշխարհիս գին չէ,
 Մի՛ խռովիր, սիրտս չէն չէ,
 Որբիկ Դաւիթն եմ, լաւ ճանաչէ.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 75 Ամսներով, տարով տեսայ:
- Մի՛ ասեր, թէ՛ Հեռի կացիր,
 Չեմ դիմանար կրակ բոցիդ,
 Սարկաւազն եմ Սալաձորցի.
 Հուսնիխան, քեզ բարով տեսայ,
 80 Ամսներով, տարով տեսայ:

3. Խ Ա Ղ

- Երկնուց որ իջաւ անսէր գօտին,
 Հուսնիխան, երկուսիս համար է զրկած,
 Պօյդ սալվի շինար, դամբար օրինած,
 Քու տեսդ աշխրբիս մեմար է զրկած:
- 5 Հուսնի, չեմ դիմանար ես քու ֆարյեատին,
 Դու պալաւան ծաղիկ, մեռնիմ քու հոտին,
 Երկնուտ, որ իջաւ ծիրանի գոտին,
 Հուսնիխան, միջացդ քամար է զրկած:
- 10 Եարը եար տեսեր, դարձեր համեր է,
 Հետ սիրածին նստեր, մաճլիս դրեր է,
 Նոր սիրու տէր, սիրուն գինին խմեր է,
 Մախմուրը չէ կոտրեր, խումար է զրկած:
- Ստամպօլ կու դողայ, Հուսնի, քո ահէն,
 Պազրկանդ կու գայ Աճամու շահէն,

9 Ձեռագրում՝ Յեարը

12 Ձեռագրում՝ կօտրեր

15 *Խալաթդ կելնի Հինդ փադիշահէն,
Ուներդ աշինուդ կամար է ղրկած:*

*Հարձիլ տիլպարնին, Հուսնի՛, դիս կատեն,
Ասի, թէ դամ, շարկամնին շատ են,
Հայ ու թուրք մեծ պարոնտաք գիտեն,*

20 *Քո ծոց Դաւիթին թիմար է ղրկած:*

4. ԽԱՂ ՄՈՂՈՐԵԱԼ ԽԱՆՈՒՄԻՆ ԱՍԱԾ Է

*Երամդ ոշխար է, դու քօրփայ դառնիկ,
Մոլորեցար, դնա դուր, տիկին Խաթուն
Դու մոլորեալ ոշխար, այլազգիք գազան,
Գէրել քեզ, կու տանեն: ո՛ւր, տիկին Խաթուն:*

5 *Ես քեզ կնքահայր, սիրով բարեկամ,
Մէկ ասա հարէդ ինձի, սրտիդ տամ դարման,
Խոցերդ բժշկեմ, թաքախդ լուամ,
Լկն կեանքն տեղդ էնեմ դուր, տիկին Խաթուն:*

*Մեռնիմ Լուսաւորչայ հաւատին, լոյս է,
10 Մեղացդ դարձիր յետ, խտպարս լսէ,
Յականշ դիր ծառայիդ, տես քեզ ինչ կասէ,
Մէկ բան պատասխան տուր, տիկին Խաթուն:*

*Քեզ դումաշ անթառամ, յերկնային խասէն,
Ղաֆիլ չը գրկուիս դու անանց լուսէն,
15 Անմահ պատարագէն և անմահ մասէն,
Տամ քեզ անմահութեան ջուր, տիկին Խաթուն:*

15 Անագրում՝ Հինտ փատիշահէն

17 Անագրում՝ կատէ

18 Անագրում՝ շատ է

20 Անագրում՝ Դաւիդին

1 Անագրում՝ քօրրա

2 Անագրում՝ դնա դու փխ դնա դուր

4 Անագրում՝ Գէրես փխ Գէրել: կո տանն փխ կու տանեն

12 Անագրում՝ Թախուն փխ Խաթուն

13 Անագրում՝ խումաշ

14 Անագրում՝ Խաֆիլ:

- Որպէս ական ու զոհար, մարգարիտ մանր է,
Նոյնպէս Հայն փոքր ազգ է և գինն ծանր է,
Ջոկէ փուշն և տատասը և վարդն ընարէ,
20 Գտիր անմահութեան տեղ, տիկին խաթուն:
- Դարձիր, մեղայ ասա և միտքդ փոխէ,
Նալաթ տուր ստտանին, գլուխն կոխէ,
Այն կեանքն անմահութեան աղբիւր կբխէ
Ծաղկունքն հարիւր հազար բիւր, տիկին խաթուն:
- 25 Աստուածային բանը մտօք յիմանամբ,
Հոգիառէն ահէն ահօվ կու կենամբ,
Այս կեանքս մեզ մուլք չէ, մեք ասկից կու գնամբ,
Ինչպես զարիպ երկիր հիւր, տիկին խաթուն:
- Մրտիկդ բոլորէ, ականջ դիր ինձի,
30 Դաֆիլ ոսկիդ շտաս դու խամ պղնձի,
Հոգիդ հուրն կայրի, մարմինդ խանձի,
Երեսդ շի մնալ նուր, տիկին խաթուն:
- Կամօքդ հետեեր ես շարին, կու գնաս,
Յետոյ փոշիմանիս, ապա իմանաս,
35 Պսակ, հաղորդ և սուրբ մեռունն մերկանաս,
Այն կեանքն վար նստիս կուր, տիկին խաթուն:
- Վերանամ ոտք ընկնիմ, սիրուն սանամար,
Լոյսը մի՛ կորցնե՛ր խաւարին համար,
Ամա՛ն, հա՛յ վախ, մուրվա՛թ, զնէհա՛ր,
40 Ամուր կեցիր հաւտիդ դուն, տիկին խաթուն:
- Այլազգիք ունեն հետ քեզի դավի,
Դաֆիլ շտաս խասդ դու խամ կտաւի,
Հոգիդ հուրն կայրի, մարմինդ ցաւի,
Դժոխքն դու կերթաս դուր, տիկին խաթուն:
- 45 Ամէնքն են ուրացող, շար և անհաւատ,
Բռնութեամբ ձեռք առին, թէ տուր սալաւաթ,

24 Անագրում՝ բիրգոյն փխ բիր

28 Անագրում՝ խարիպ: հուր

37 Անագրում՝ սիրոյն

41 Անագրում՝ տավի

- Ջորովէն անուն ձգեցին վրադ,
Կապեցար ու եղար լուռ, տիկին հաթուն:
- Չար բռնութեամբ տարան քեզի մահ կոման,
50 Եկան սուտ վկանին, թէ եղև մուսուրման,
Հոգիքն կորուսին, սուտ ասեցն
Քեզ վերայ խօսեցան զուր, տիկին հաթուն:
- Ջուխտակ աղաչեցինք մեք այլ սրբերուն,
Ղաֆիլ չզրկուիս դու անանց լուսուն,
55 Վարդն է թառամեր, գուն թօթափել ի լուսուն,
Հոս չես առնուլ, կերթաս զուր, տիկին հաթուն:
- Դաւիթ կասէ, թէ հմ ես խելօք, խիկար,
Գեղեցիկ, հնազանդ ե անթիւ հունար,
Այսպէս չարութիւն քեզէ ո՞վ մնար,
60 Որ բերիր մեզի թուր, մուր, տիկին հաթուն:

5. ՈՂԲ ԱՍՍՑԵՍԼ Է ՍՍԼԱԶՈՐՑԻ ԴԱԽԻԹ ՍԱՐԱՆԱԽԱԳԷ

- Ղաբիպին սիրտն է ի սուգ, դարդն է խորուն,
Ջօքնն շրջի հա դանէ դուռ մինչ իրիկուն,
Թէպէտ պառկի մէջ անկողնուն, մնայ արթուն,
Աչքն ի լալուն չի դադարիլ, որ լինի բուն:
- 5 Ղաբիպին բունն է հատել, աչերն է բաց,
Արատսունքն յարին կարել, երեսն է թաց,

48 Ձեռագրում՝ լուր

51 Ձեռագրում՝ տողի վերջն անընթեռնելի

53 Ձեռագրում՝ Ջուխտակ

54 Ձեռագրում՝ լուսոյն

55 Ձեռագրում՝ լուսոյն

57 Ձեռագրում՝ չիք ես

59 Ձեռագրում՝ օվ

Խորապիր Ձեռագրում՝ Դու վիս Դաւիթ

Բ ն ա գ ի ր

1 Ձեռագրում՝ սուր, դարան

3 Ձեռագրում՝ արդուն

5 Ձեռագրում՝ բուն

6 Ձեռագրում՝ յերեսն

Հառաչելով կու բորբոքի, սիրտն է խոցած,
Կաղաղակէ, թէ՛ Հոգիս առ, իմ Տէր աստուած:

- 10 Դարիպ, օտար եմ ու պանդուխտ ու մոլորած,
Հարած է զիս շարիսի նետով, խոցս է բլած,
Ջիկարս խօն, վարամ կապել, սիրտս արիւնիւմ,
Բաժանուել եմ տանէս-տեղէս, իմ սիրելեաց:

- 15 Դարիպ եմ, շունիմ ծնօղ, ո՛չ աղգական,
Ո՛չ բարեկամ՝ սրտով բոլոր ինձ օգնական,
Ամէն կու գան զիս կու խոցեն, նոքտա կու տան,
Իմ աղզն շատ, քանց ամենուն, մէկ մի չկայն:

- 20 Դարիպ եմ յօտար աշխարհ, աղգէ մոլար,
Չունիմ ծնօղ, ո՛չ աղգական, ո՛չ քուր՝ եղբար,
Չևորս ի ծոցիս, ափս երեսիս կամ ի շուար,
Հոգս օտար, գեղս ատելի, տեղս է դիժար:

Դարիպ եմ յօտար երկիր, շունիմ մերամ,
Որպէս զնաւ վերայ ծովին ես կերերամ,
Միտքս մոլար, ճիկարս խօն, սիրտ վարամ,
Բերանս գառն, ջուրս լեղի, հացս է հարամ:

- 25 Դարիպ խղճով եմ, եղկելի և մուրական,
Չով ոք շունիմ ինձ կարեոր ասպնջական,
Կամ թէ չգիտեմ, թէ իմ սիրելիքն ինչ հալի կան,
Որ զիս թողին օտար յերկիրս անտիրական:

- 30 Դարիպն ապրի սուգ ու տրտում, դառն ու դիժար,
Յիշէ զիւր աղզն և սիրելիքն հաւասար,
Բորբոքելով նա հառաչէր, նստէր ու լար,
Որ աչեքուն արինն թափեր երեսն ի վայր:

7 Անագրում՝ Հառաչով փխ Հառաչելով

12 Անագրում՝ Բաժանել

15 Անագրում՝ զու փխ կու

16 Անագրում՝ օտար

21 Անագրում՝ օտար

26 Անագրում՝ ասպնջաջան

28 Անագրում՝ երկիրս

29 Անագրում՝ սուր

31 Անագրում՝ հառաչէր, նստիր

32 Անագրում՝ երես

Քեզի համրօվ օր էր տւած,
 Կարմիր ու սև դիր էր դրած,
 Աշխարհս քեզ մուլք չէր տւած,
 Փուշ աստնվորիս ի՞նչ կու դատիս:

- 5 Հոն կու կտրի մարդուն ճարէն,
 Դէմ չի դալ քարուեղ բարէն
 Սուրբ Գաբրիէլ հոգեառն,
 Երբ որ ժամն է, նստի սրտիս:

- 3 որժամ յաջի դիհէս երեանայ,
 10 Խեղքս գլխէս կու վերանայ,
 Բոլոր մարմինս կու թուլանայ,
 Չեմ կարել արձակել դօտիս:

- Դարձեալ ասեմ՝ Հարիկ, մարիկ,
 Յե՞ր դուք ծնաք ու դիս բերիք,
 15 Անուշ եղբար, անուշ քուրիկ,
 Բերէք դրէք բարձ մի գլխիս:

- Ատենու ահն կու քաշիմ,
 Անոր համար հալիմ, մաշիմ,
 Աչքս բացի, թէ պէ՛ր աշիմ,
 20 Գրողն էր նստել սնարքիս:

Երբ որ տեսայ, դարհուրեցայ
 Շուարեցայ, մոլորեցայ,
 Հետ Գրողին զրուցեցայ,
 Հանեց էրէտ թուխտ մի յափիս:

- 25 Առի ղթուխտն, կարդացի,
 Պարունաքն մեռիլս իմացին,
 Տղաքն աղաչեցի.
 Մանուկ եմ, դիս յո՞ւր կու տանիս:

3 Անագրում՝ քեզի

8 Անագրում՝ Յեփ

9 Անագրում՝ յաջիգէս փխ յաջի դիհէս

21 Անագրում՝ Յեփ

Ասաց՝ Այսօր քեզ սե ղիր հմ գրել,
30 Թագաւորէդ դաստուր առել,
. . . . հունաթ, ումար հմ բերել,
Քեզ կու տանիմ, ալ ճար շունիս:

Համարօլ օրերս հալուեցին,
Աշերուս լուսն թափեցին,
35 Քուն տըւին, երազ խափեցին,
Բացի գունդգուն յերազնիս:

Չար դրողին ասի մեղաց,
Աչքս տեսաւ, ջիւքս գողաց,
Մայրս նստել կու մղմղաց,
40 Քանքուլս փռել յերեսիս:

Զորէդ մարմինս է բռնւել,
Ճարտար լեզուս է առնվել,
Ընտիր ղինւոր սուրբ Գաբրիէլ,
30 Յո՛ւր ես եկել յանդին յակիս:

Յէլէմ ասեմ՝ Մատա՛թ, հաւա՛ր,
Աղաղակեմ, չես էնել ճար,
Մեղաւորաց դառն ու դժւար,
45 Արդարոց հանգարտ կերեիս:

Յորժամ արդարոց զնաս,
50 Ուրախութեամբ զնաս, ցնծաս,
Յերեսդ յարդարոց կու բանաս,
Մեղաւորաց շար կերեիս:

Շատ պարոնաց բերդ ես քակել,
Տուն աւիրել, դուքանք ես փակել,
55 Հարուստն, աղքատն չես ջոկել,
Զորն որ պիտի, զայն կու տանիս:

Դու ես պարոն, դու ես սարդար,
Դու ես վաղիր, դու ես խանդքեար,
Դու ես իմաստուն, դու ես ճարտար,
60 Հետ աստուծոյ փառաբանիս:

31 Ձեռագրում՝ անընթեանելի

36 Ձեռագրում՝ յերանիս

58 Ձեռագրում՝ խունդեար

Հրեշտակ չկայ ի քեզ նման,
Ամէն ի քո ոտքդ կու դան
Ես Դաւիթն եմ, ինձ ահ կուտան,
Թէ կու ձգինք հուր կրակին:

- 65 Ես Դաւիթն եմ իրիցացու,
Ստեղծող Տէր, զիս կարգացու,
Զիս ի մեղաց արդարացու,
Դու ճար եղիր անճարակին:

7. ԵՐԳ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ

Պարծանք դասուցն վերնական,
Դու յԱննայէ ընծայեցար,
Հոգոյն շնորհաց արծանացար.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

- 5 Դու բնակարան յանաբարտութեան,
Դու բնակարան խոնարհութեան,
Սուրբ Դաբբիէլ քեզ աւետեաց.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

- Դու բնակարան խոնարհութեան,
10 Ողջեցնս առ խոնարհութեան,
Ի քեզ հանդչի անմահ արքայն.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

- Յորժամ լսեցիր, հիացար,
Ճար շունկուղ զարհուրեցար,
15 Դարձեալ շուտով խոնարհեցար.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Ձեռներդ սրտիդ խաչեցիր,
Աղաղակ բարձիր, գոչեցիր,

63 Ձեռագրում՝ ինծ

Ձեռագրում՝ 2—4-րդ տողերն այսպէս.

Կոյս Մարիամ Աստուածածին,

Դու ի յԱննայէ ընծայեցար,

Արծանացար հոգոյն շնորհաց,

11 Ձեռագրում՝ հանքչի

18 Ձեռագրում՝ բարձիս:

- Ի ծունկս յանկեալ աղաղակեցիր.
 20 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- Անմահ արքան բառնամ փորով,
 Շուրջ գամ ինն ամիս ու հինգ օրով,
 Հրեշտակքն իջնին ի օրօրով.
 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- 25 Յորժամ լցվար Հողով սրբով,
 Զինչ սրբութիւն բառնաս յաբով,
 Յարեան զիրէր ծեր աբօվ.
 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- Սուրբ Յոհաննէս մօրն փորին,
 30 Յորժամ եկաւ դէմ արեին,
 Յերկիր պագեաց յորովայնին.
 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- Ասաց՝ Ելնեմ, հրամառն չկայ,
 Վկայեաց փորէն՝ Սուրբ սանամար,
 35 Պիտի լինիմ քեզ կնքահար.
 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- Յորժամ եղև ծնունդ կուսին,
 Զեռք կապեցին արև, լուսին,
 Հրեշտակք փառք ի բարձունս ասին.
 40 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- Հովիւքն եկեին Լբաճէն ի վար,
 Ի խանձարուրս դրին ծրար,
 Այն աստղն դուն էիր պայծառ.
 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- 45 Որ Հնդստան երեկցար,
 Մանկտիք բերիր բիւր հազար,
 Մելքոն, Գասպար և Բաղդասար.
 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- Եկեալ տեսան անեղ տղան,
 50 Յեղ-ցեղ գունով էր, զարհուրեցան,

23 Անազգում՝ որորով

31 Անազգում՝ յօրովայնին

39 Անազգում՝ բարձունսին

Նոքա բերին շատ արմաղան.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Ոսկի, կնդրով և զմուռ կար,
Պատանացու բերին անկար,
55 Քեզ երանի հարիւր հազար.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Ծնար, բերիր անմահ արքան,
Յայտնեցար մկրտութեան,
Յորժամ իջաւ գետ Յորդանան.
60 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Հաղար երնեկ Հայոց ազգին,
Իջաւ աղանակեբայ Հոգին,
Դու մայր աստուծոյ մեծագին.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

65 Դու ես հաղութ, դուն ես ջօհար,
Դուն ես մարջան, դուն քեահրուպար,
Դուն լէհերան, դուն անգին քար.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Դու տպաղիոն, դուն ես յեաման,
70 Դուն շափիղայ, դուն կասիան,
Դուն ես տաշխ և տապաշխան.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Դու շամ շրաղն ես պատուական,
Դու խանթ ու մանթ ես դովական,
75 Դու ես ալմասն սիրական.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

Դու ես զմրութ
Դու պատուական ակն ու սուտակ,

55 Անագրում՝ ՃՌՖ փխ հարիւր հազար

61 Անագրում՝ անեկ փխ երնեկ

65 Անագրում՝ յեողութ

66 Անագրում՝ մարճան, քեահրուպար

77 Անագրում՝ աղլը կիսատ

- Դու մարգարիտ ես ըսպիտակ.
80 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
Անունդ կարդամ Աւետարան,
Մաթէոս, Մարկոս, Ղուկաս, Յոհան,
Յակոբնքդ ասեմ հրկոտասան.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- 85 Զքեղ գովեմ կոյս, յո՞ւմ ես նման,
Աստղ ե լուսին, արեգական,
Յակոբնքդ ասեմ՝ զօհալ առաւօտեան.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- 90 Յիշեմ անունդ, վերաս խաչեմ,
Աղաղակեմ, լամ ե գոչեմ,
Որբիկ Դաւիթն եմ, քեզ կաղաչեմ.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- 95 Դու գովելու ես զանազան.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
Խեղճ Դաւիթն եմ, լացս լսէ,
Աչքս գու լայ, լեզուս կասէ՝
Զիս դժոխացըն խալըսէ.
- 100 Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
Զիս կարդացու, տուր շնորհ, հունար,
Մի՛ մոռանար զիս զէնէհար՝
Քո աստուծոյ սիրուն համար.
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:
- 105 Որբիկ Դաւիթ Սալաձորցի,
Տըւիր ուրար, դիրս կարդացի,
Փոքր ի շատէ զքեզ գովեցի,
Կոյս Մարիամ Աստուածածին:

79 Ձեռագրում՝ մարքարիտ

83 Ձեռագրում՝ երկույտասան

85 Ձեռագրում՝ կուս նման ես

86 Ձեռագրում՝ Աստի

88 Ձեռագրում՝ զօհալ, զօհրա առաւօտեան

98 Ձեռագրում՝ Աղգու լեռուս

106 Ձեռագրում՝ հուրար

Հայր արարիչ, Տէր կենդանի,
 Հարտէ մէմուռ սին, վար զարար,
 Սերսբէքն ու քերսբէքն
 Ալ պաղլամիշլար մուղարար:

5 Ինն դաս շուրջն են պարել,
 Տօխուղ ֆարատա՝ նախշ ու նիկար,
 Ստեղծեցեր շօրեքկերպեան,
 Սէն ուստատ ու սար ու սարտար:

Եղն ու արծիւ, մարդն ու առեւածն,
 10 Դօրդ զուժմանուն էթուն ոււար,
 Սօքա են աթօռիդ ստվին,
 Հար պիրիսի պիր ասլանլար:

Դիշեր ցօրեկ փառարանին,
 Յեա սուպհան ալահի էքսլար,
 15 Ստեղծեցեր յերկինք, դեաին,
 Մաղրպ, մաշրուպ, զպլա, շմար:

Ստեղծեցեր ծաղկունք հաղար,
 Հար պիրիսի ձիր յըռանկատ,

3 Ձեռագրում՝ Սերօփէքնըն

8 Ձեռագրում՝ ուստատ ա

11 Ձեռագրում՝ աղօռիտ օտվին

14 Ձեռագրում՝ բուպահան վիս սուպհան

15 Ձեռագրում՝ երկիք

18 Ձեռագրում՝ յըռանկատ

Տ ո ղ ե ռ ի թ ա ռ գ մ տ ն ու թ յ ու ն ը

2 Որտեղ գործ ևս դուն ձեռնարկում:

4 Միշտ պատրաստ ևս գտնվում:

6 Իննապատիկ զարդ ու նկար:

8 Դու վարպետ ևս, զլուխ ու տեր:

10 Ձորս ոսոխներիդ հնազանդեցրիր:

12 Ամեն մեկը մի առյուծ է:

14 Օրհնյալ ևս մեծդ աստված:

16 Արեւուտք, արեւիք, հարավ, հյուսիս:

18 Ամեն մեկը մի գոյնի:

- Ստեղծեցեր ծով ու ցամաք,
 20 Սուի առշա շաքտուն քեմար:
- Երկինք աստղով զարդարեցեր,
 Չալտըն Զօհալ, Զօհրայ ուրեքար,
 Խաւարն աշխարհէս հերքեցեր,
 Շօլայ վէրտուն, շամս ու դամար:
- 25 Եօթն օր ստեղծուածք արիւր,
 Ահլի ուրֆան, ուստայ մէմար,
 Առաջի սկիւղրն որ արարիր,
 Ղատիմ տունեա զէհտուն պաղար:
- Արարչութեան սկիւղրն արիւր,
 30 Բուրլու-թուրլու յետի հուար,
 Լուսն ու մութն ու ամպն ու անձրև,
 Կէճայ կունտուղ ու մուճ ու դար:
- Երկուշարթի բաժանեցեր,
 Պիր պիրնտան սաֆ-սաֆ զարար,
 35 Երեքշարթի՝ բուս ու բանձար,
 Զամլայ շիշակ, հայվա ու նար:
- Չորեքշարթի՝ գաղանք, անասունք,
 Տաղլարտայ կեաղան ճանաւլար,

-
- 21 Ձեռագրում՝ աստխօվ
 25 Ձեռագրում՝ ստեղծութեք
 31 Ձեռագրում՝ աշնպն
 33 Ձեռագրում՝ երկուշարթի
 35 Ձեռագրում՝ երեքշարթի
 37 Ձեռագրում՝ Չորեքշարթի: յանասունք

Տ ո ղ ե թ ի թ ա ր գ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

- 20 Դեպի Երկինք կապեցիր կամար:
 22 Կերտեցիր երեակ և արուսյակ:
 24 Լոյս տվիր, արև ու լուսին:
 26 Դաղանյաց գիտակ, վարպետ ճարտար:
 28 Հին աշխարհը զարդարեցիր:
 30 Ազգի-ազգի յոթ պարունակ:
 32 Գիշեր, ցերեկ, ալիք անձաւ:
 34 Մեկը մյուսից, շարք-շարք հաստատ:
 36 Մաղկունք բոլոր, սերկեկ և նուր:
 38 Լեռներում թափառող գաղան:

Հինգշաբթի՝ կէտք, թռչունք, սողունք,
40 Քի յուզ ուստնայ կիտարւար:

Ուրբաթ Ադամ ստեղծեցեր
Մայասին էթոնն դօրտ կուհար,
Հրամանք արիր՝ առողջացաւ,
Աշտի կօղի, օլտի օհար:

45 Շաբաթ մէջ դրախտայ դրիր,
Քի մուք սանայ վէրտում թիմար,
Ասիր՝ Ադամ, յէ՞ր ևս նստել,
Վար ճանաղայ էլայ նաղար:

Ելաւ ոտք մի առաջ դնաց,
50 Ղօխու ալտի մուշք ու ամսլար,
Չորս լուսեղէն դետն տեսաւ,
Եկարիտու ապու քեա:Քեար:

Փրսոն, Գեհոն, Տիգրիս, Եփրատ,
Տօրտուն դումի տայ քեահրուպար
55 Անմահութեան հոտն որ առաւ,
Օլտի սարխօշ ու պէխապար:

Թմրութիւնն վերան անկաւ,
Մախմուր օլտի, տուշտի խումար:

39 Անագրում՝ Հինգշաբթի կէթք

42 Անագրում՝ Մացասին

45 Անագրում՝ Շափաթ

47 Անագրում՝ յԱդամ

51 Անագրում՝ տեսայ

53 Անագրում՝ Տիգրիզ, Եփրաթ

Տ ո Ղ Ե Ր Ի թ ա Ր զ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

40 Որ սողում են երեսն ի վայր:

42 Շաղախն արիր քառանյութ:

44 Բացեց աչքը, դարձավ կատարյալ:

46 Որ կալվածք տվի քեզ վիճակ:

48 Վե՛ր, դրախտին մտիկ արա:

50 Մուշկ և համսլարի հոտ առան:

52 Հոսում էր անմահական ջուր:

54 Չորսի ավազն էլ սաթ:

56 Արրեց, դարձավ անտեղյակ:

58 Նվաղեց, ուշքը դնաց:

- Տէրն կրկին քննում արաւ,
 60 Քի նա՞յ յեափամ պուռնառեր:
- ՅԱղամայ ձախ կողէն առաւ,
 Յեափտի Հաւայ տաթ տիտար,
 Յօրժամ դարդեաւ, բօլորն աշեր,
 Կօրտի հուրի պիր մալաք յեար:
- 65 Հագեւ բէհեղ ու ծիրանի,
 Ճումլասի նուր, ալթուն զնար,
 Շող կուտար ի մէջ լուսին,
 Հաթի կեօզալ, թառ մօհտասպար:
- Առաջի հրաշքն տեսանի,
 70 Իքիսինտայ օլտի զահար,
 Տէրն Աղամայ խաթերն համար,
 Քունտայ պիր քեազ կեալուր կօրար:
- Լուսեղէն ծաղկունք ցուցեր ետ,
 Նիճայ քի տուն անուր պարհար:
- 75 Ասաց՝ Աղամ, ամէն ի քեզ,
 Յամհայ շօլ պիրդան, տուր զարար:
- Սախէն խօսքս շմոռանաս,
 Զէրայ սայան զարադուր մար,
 Ան անիծած պեղծ սատանան
- 80 Կեօր, նակեահտայ տուրուր տիկլար:

60 Անագրում՝ յեափամ պուռն

66 Անագրում՝ նոր

75 Անագրում՝ յԱղամ

Տ ո ղ ե Ր Ի Թ ա Ր զ մ ա ն ու թ յ ու ն ք

- 60 Թէ ի՞նչ անեմ որա համար:
- 62 Ստեղծեց եւլային քաղցրահայացք:
- 64 Տեսաւ դեղանի մի հրեշտակ:
- 66 Բոլորը լույս, ոսկեհոռ գոտի:
- 68 Հույժ դեղեցիկ, թարմ պատվական:
- 70 Երկրորդն էլ հայտնվեց:
- 72 Օրը մի անգամ գալիս էր դիտում:
- 74 Ինչպէս որ զարդարել էր ամեն ինչ:
- 76 Մի՛ կեր այս մեկից, վնասակար է:
- 78 Որովհետեւ ոխակալ է օձը:
- 80 Տես, անպատեհ կանգնել դիտում է:

Գնաց մտաւ օձին բերան,
Տէտի՛ Հաւայ, նօյսո՞ւն շուար,
Ե՛լ ու կանկնէ, ան պտղէն կեր,
Քի տաթիլտուր նէճայ շաքար:

85 Ասաց՝ Աստուծոյ հրաման չկայ,
Փնի յեանտուր կունահրար,
Ինչ մարդ սր ան պտղէն ուտէ,
Տահայ օլմաղ ուան պիր ճար:

Սի սատանէն Քոն խօսեցաւ.

90 Քի ինանմայ կիլ, յեալտայտուրլար,
Ասաց՝ Սէֆիլ, քեզ կու խաբեն,
Հաբ քիմ յեյկայ, օլուր հուղբար:

Եւայ շուտօլ յօժարեցաւ,
Քիր սահաթ շաքտի ընդլղար,

95 Ելան ու ան պտղէն կերան,
Իքիսնտայ օլտի օ քեար:

Աղամ լուսոյն ի մերկ մնաց,
Տէտի՛ Պու նա՞ խապար,

Ասաց՝ Խափվայ, պտղէն կերայ,

100 Շէհտանայ վէրտում ըրխար:

84 Անագրում՝ տալիկի
89 Անագրում՝ հօն խէսեցաւ
93 Անագրում՝ յօրժարեցաւ

Տ ո ղ ե թ ի թ ա ր գ մ ան ո լ թ յ ու ն ը

82 Ասաց՝ Եվայ, ինչո՞ւ շվարեցիր:

84 Որ համեղ է ինչպես շաքար:

86 Այն ստողը հանցավոր է:

88 Էլ չի լինի նրան ոչ մի հնար:

90 Մի՛ հավատա, խաբում են քեզ:

92 Ով որ ուտի, կիմաստնանա:

94 Մէկ ժամ կարտուով սպասեց:

96 Երկուսի վրա էլ այն ներդործեց:

98 Ասաց՝ Այս ի՞նչ բան է:

100 Կամքս տվի սատանային:

- փախտան ու թղենին հլան,
 Իրիսինտայ զալտի հաշար:
 Տէրն հկաւ կանչեալ՝ Աղամ,
 Տէտիլ պէխան հօգումար:
- 195 Ասաց՝ Յէ՞ր ես յիւր թղենիդ,
 Տէտի՝ Հաւայ զլտուրտի զար,
 Ասաց՝ եւ յէ՞ր խափուեցար,
 Տէտի՝ Պէնի յկալտաղի մար:
- 110 Ասաց՝ Միթէ մեղայ գոչեն,
 Յազուխտուր, էթմէիմ զարար:
 Կապլեցան ու մեղայ շասին,
 Շէ՛տան աթնայ պինտիլար:
- 115 Տէրն անիծեց, ասաց՝ Աղամ,
 Օւմիասին պէտար պէտար,
 Աշխատիս ու քրտինք ուտես,
 Արդսուն տարտուն, օլսուն հազար:
- եւայ որ անիծեց, ասաց՝
 Սէնտէն տօղնայ պիր զահրումար,
 ելնէ զիր հղբայրն սպանէ,
 120 Մուսուրմաճայ զապիլ տերլար:

-
- 101 Ձեռագրում՝ թեղենին
 106 Ձեռագրում՝ զատուրդ
 114 Ձեռագրում՝ Օմիասին

Տ ո ղ ե ռ ի թ ա Ր զ մ ա ն ու թ յ ու ն ք

- 102 Երկուսն էլ մնացին անձար:
 104 Ասաց՝ Հրամայիր, Տէր:
 106 Ասաց՝ Եվան հեծեծում էր:
 108 Ասաց՝ Օձն ինձ խաբեց:
 110 Խեղճ են, վնաս չպատճառեմ:
 112 Սատանայի ձին հստեցին:
 114 Բափառական չղառնաս դու:
 116 Աճի ցաւդ, դառնա հազար:
 118 Քեզնից ծնվածն անիծվի:
 120 Բուրբերեն՝ օրինակ են տսում:

Դարձաւ օձն որ անիծեց, ասաց՝
 Ուրեան օլասին պէ, քաւար:
 Օձն թռչուն էր շորստնի
 Ուշարիտի զօլ մուսաւար:

125 Թւերն ու ոտվին թափեցան,
 Տուշիպ յուզ ուստին կիտարլար,
 Այնկից ի վեր դարադեցաւ,
 Ատամօղլի կօրանտր, սանճար:

130
 Սոքայ քշեցիր դրախտայ,
 Ջիհանամայ տուշտիլար:

Երբ դրախտայ աշխարհս ընկան,
 Դունիամ խարապայ կօրտիլար,
 135 Զարհուրեցան քաջանց ալգէն,
 Ղաֆլաթ պաստի, թալտտիլար:

Ալվի Տէրն ողորմեցաւ,
 Իքի մալայէք յենտիլար,
 Եկաւ սոքայ մխիթարեց,
 140 Զօխ շուքուր վէրտիլար:

-
- 123 Ձեռագրում՝ շորստնի
 125 Ձեռագրում՝ օտվին
 128 Ձեռագրում՝ այս տողից հետո Երկու տող պակաս:
 133 Ձեռագրում՝ երփ
 139 Ձեռագրում՝ մխիդարեց

Տ ո ղ ե Ր ի թ ա ր պ մ ա ն ո լ յ ու ն ք

- 122 Մերկանաս դու, անհավատ:
 124 Թռչում էր ճիվաղատիպ:
 126 Ընկավ, երեսն ի վայր սողաց:
 128 Ազամորդի երեա, կխայթի:
 132 Դժոխքն ընկան:
 134 Աշխարհս ավերակ տեսան:
 136 Աշքնեք ծանրացան, շտապեցին:
 138 Երկու հրեշտակներ իջան:
 140 Շատ վատք, տապշին:

Ելահն էրին շինակութին,
 Պէղաթիլար շարսու պաղար,
 Ամուսնութեան մեղաց համար,
 Էլլատիլար դաւ ու դարար:

145 Երեւուն տարուն մի անգամ
 Եվայիլան օլտի հուճար,
 Մէկ ժողուն երկուս բերէր,
 Պիրի հուրմայ, պիրի ասրար:

Առաջ ծնաւ Կայէն որդին,
 150 Ղալպիլան շէհտանայ եւրեար,
 Յետոյ ծնաւ Աբէլ որդին,
 Սէլիս տուրուտ, հախայ ու յևար:

Եօթն պորտն համարեցան,
 Պիրի պիրինայ վէրտիլար,
 155 Ամէնը յԱղամայ դարմէն,
 Տամլայ-տամլայ կօլ օլտիլար,
 Անեցին ու աշխարհ լցին,
 Դօրդ քիօշայ տունիւմ տօլտիլար:

Իննհարիւր տարի Աղամ,
 160 Եվայիլան սաղ կալտիլար,
 Յորժամ օրն Բամամեցաւ,
 Ճանայ կեալտի ճէպրայիլար:

144 Անագրում՝ դաւ

145 Անագրում՝ շիք մի

Տ ո ղ ե ռ ի թ տ ր դ մ ա ն ո յ յ ու ն ը

142 Չորս բոլորը զարդարեցին:
 144 Հաստատեցին ուխտ ու պայման:
 146 Եվայի հետ առադաստ մտալի:
 148 Մեկը զոռոցով, մյուսը թաքուն:
 150 Արտով սատանային հար և նման
 152 Խոսքը ուղիղ, աստծո նման:
 154 Մեկը մյուսին տվին:
 156 Կաթիլ-կաթիլ շատացան:
 158 Երկրի շորս ծագերը լցրին:
 160 Եվայի հետ ողջ մնացին:
 162 Ձանձրացան հոգեառները:

Քառասուն օր հոգեւարք կեցան,
 Ճան շխմազ, հասրադին տիւար:
 165 Գնացէք ան ճղքէն բերէք,
 Քիմինիքի աւալին յետիւար:

Հրեշտակնին շուտօվ հասուցին,
 Այբտայ օխայ տէտիւար,
 Ապա հոգին մարմնոյն ելաւ,
 170 Ինս ու ջինս ու դե կեէլտիւար:

Հետ հրեշտակաց ճարմուք արին,
 Թէ ո՞ւր տանիք մեր կամարարն,
 Ձեռագիրն առաջ բերին,
 Ըշտայ սիճիլ, հուճաթ, դաւթար:

175 Առան տարան դժոխքն ի վար,
 Բանտ ու դնտանայ զօյտիւար,
 Մարտիրոսք կուսանօք ճգնաւորք,
 Տունյհատայ ճան սէւլայտիւար:

Հետ եղնեւուն շուրջ կու դային,
 180 Կէճայ կունտուզ աղլադիւար,
 Կեր ու խումէ մարհում էլան,
 Ալ ու յեշել կէհմատիւար:

-
- 163 Ձեռագրում՝ Խ փխ քառասուն հոգէւարք
 164 Ձեռագրում՝ տիտար
 176 Ձեռագրում՝ Թանտ փխ Բանտ
 177 Ձեռագրում՝ ճրնաւորք
 179 Ձեռագրում՝ դու փխ կու
 181 Ձեռագրում՝ խմէ: մելան փխ էլան

Տ ո ղ ե Ր Ի Թ ա Ր Կ մ ա ն ու Թ յ ու ն ք

- 164 Հոգին շի ելնում, կարտուն է տնեչում:
 166 Որից առաջինն էին կերել:
 168 Ամաշկիով օխայ առացին:
 170 Արարածք եկան, դեեր եկան:
 174 Արձանադրույուն, վճիս, մատչան:
 176 Բանտ ու կապանքի մեջ դրին:
 178 Աշխարհում հոգին սնուցին:
 180 Գիշեր ու դօր կանչում էին:
 182 Միրանի ու կանաչ շհազան:

- Մեռան դժոխքն գնացին,
 Ճանաթայ յեր պուլմատիլար,
 185 Նոյ նահապետն ու իւր որդիքն,
 Ղատիմ հախայ զրու պիտիլար:
- Ելան էրին քարոզութիւն,
 Նաշի, նատան ալմ տիլար,
 Վարձք կատարող մարդ մի չկար,
 190 Կունուհրարլար շօխլայտիլար:
- Աստուածային հրամանան
 Իբի մալայէք յենտիլար,
 Եկան իջան Նոյայ դռան,
 Կէլտի շարի Նլւֆ փէղամպար:
- 195 Տէրն բարկացաւ աշխարհիս,
 Կէմի յնափ կիր, էյլայ հատար,
 Դուստր և որդուլդ ի ներս մտնուտ,
 Բի տունիյկամ օլուր յանշար մանշար:
- Յերկնուց սահմանքն կու բացվի,
 200 Յերտան սու շխսայ կերար զանար,
 Նոյ նահապետ վարպետ եբեր,
 Թախթասի կեօթուրտի մարմար:
 Անփոյտ փայտէ տապան շինեց,
 Գօբարիտի տամլայ-տամլայ:

201 Անագրում՝ Կիւր

Տ ո ղ Լ ր ի թ ա ր դ մ ա ն ու թ յ ու ն ք

- 184 Արրայության մեջ տեղ չգտան:
 186 Անսկիւրն աստծո զորությունն իմացան:
 188 Անփորձ, անգետ մարդիկ:
 190 Մեղաւորները շատացան:
 192 Նրկու հրեշտակներ իջան:
 194 Փորձանք եկավ, Նոյ մարդարե:
 196 Տապան շինիր, մտիր մեջը:
 198 Որ աշխարհն զառնալու է տակնուվրա:
 200 Գետնից պիտի ջուր բխի, եռա:
 202 Տախտակն բնտրեց մարմարէ:
 204 Պոկոտում էր բեկոր-բեկոր:

205 Սալաձորցի որբիկ Դաւիթ,
Յուզի զարայ սէն կունահբար:

Դու կարգացող քահանայու,
Տայիմ շաղր զանի սաթար,
Ով որ ասէ մէկ Հայր մեղայ,
210 Զխաթընտայ պուստուն զարար:

9. ԴԱԻԻԹ ՄԱԼԱԶՈՐԵՑԻՈՅ ՈՂԲ Ի ՄԱՀՆ ԴԱՏԵՐՆ ԻԻՐՈՅ.
ՏԱՂԱ ԱՅՍ ՀԱՄԵՂԱԳՈՅՆ Է, Ի ՅԵՐԵՐՈՒՄՆ ԴԱԻԻԹ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ Է, ԳԵՂՋԻԻ ՄԱԼԱԶՈՐԵՑԻ

Փա՛ւր քեզ թաղաւոր փառաց,
քեզ փառք տան յաշխարհս ամենայն,
Ես եմ մեղաւոր անդարձ,
փառք շասի, ոչ օր մի մեղայն:
Հանցկուն շար, հպարտ էի,
չափ չկայր յիմ հպարտութեան,
Ո՛չ հաց՝մ աղքատի տվի,
'ւ ո՛չ դնացի ի ժամատեղեան:

209 Զեռագրում՝ համար փխ Հայր

Տ ո ղ հ ր ի թ ա ր գ մ ա ն ո լ թ յ ու ն ք

206 Սեբեհս ես ե մեղավոր:

208 Դու միշտ կանչիր պաղտնիքների տիրոջը:

210 Վերադրով թող ստանա:

Խ ո Ր ա գ ի Ր

a Անխորադիր

Բ ն ա գ ի Ր

1 a աշխարհս

2 b ես օր մի մեղաց փխ ոչ որ մի մեղայն

3 b ես խիստ փխ Հանցկուն: ո շափ չըբար իմ

4 b Հացըմ: ախբատի շիք 'ւ: ժամատեղի

- 5 Ես խիստ բարձրամիտ էի,
ինձ ումէկ դրի նռանայն,
Այնոր բարկացար, Տէ՛ր, ինձ
ու ձեռնէս առիր զիմ տղան:
- Գողեմ, հառաչեմ լալով,
պաղատեմ, փառք քեզ տիրական,
Ալլի քաղցրացիր, Տէ՛ր, ինձ,
մի՛ ձգեր զիս ոտից կոխան:
- Հա՛յ, իմ նռանայ դստրիկ,
նռանայ, շուրաթդ աննման,
10 Աւա՛ղ քո կանանչ արևուն,
որ մտաւ ի հող 'ւ ի զնտան:
- Վախեմ իմ մեղացն մեռար
կամ սրբունքն ինձ բարկացան,
Ուր է, թէ աստուծով լինէր
քեզ դասէր իւր աջակողմեան:
- Ինձ անճարիս ճար արա,
մէկ ու ճար դուստր իմ սիրական,
Դու զիս բնաւեր արիր,
զինչ պայշղուշքն աւերքն կենան:
- 15 Թէ ի տանէս դուրս ելանեմ,
դուան լոյս, աչերս է մթան,
Սև լաթ տիւպէնտով սրբեմ,
զարտասուքս առեր, լոյս շտան:

5 Ե նայ փխ ինձ

6 Ե բարկացաւ ձեռացս առաւ իմ

7 Ե պաղատիմ

8 Ե Սիրով փխ Ալլի, նորա փխ Տէր ինձ

9 Ե Ա՛յ ա սուրաթ

10 Ե ի Ավա՛ղ Ե արեգ: Գողէմ: չի՛ք 'ւ

11 Ե մեռար, նռանայ, սրբունքն

12 Ե ի յաջակողմեան

13 Ե Քեզ անճարն ճար արի փխ Ինձ անճարիս ճար արա: նռանայ փխ սիրական

14 Ե բնաւերք ա պայշղուշն

15 Ե փանկն: յինեմ, նռանայ ա-ի ձեռագրում եղել է քաց փխ մքան

16 ա սաթ փխ լաթ Ե տուպանտով: արտասուքս: չբալ փխ շտան

- Կռվերդ ալլ կլթող կուզեն,
 Թէ բերէր մեր նոր լուրջլանտան:
- Թէ ելնեմ ի բակն երթամ,
 նա քարերն ինձի վայ կու տան
- 30 Կասեն՝ Ծո՛յ, անգուլթ ծնող,
 դու կարօտ թողեր քո տղան:
- Թէ ելնեմ ի պարտէզն երթամ,
 թունտ առեր որմերն ու լան,
 Ծառերն ալլ սարսափ առեր,
 սասանի մտերն ի լման:
- Թէ ելնեմ յաղբիւրն երթամ,
 ջուրն դնացք կառնէ մանէման,
 Կանգնի ու վտակ դնէ,
 չի գնայր, թէ՛ գայ նռանայն:
- 35 Թէ ելնեմ անդառտան երթամ,
 բուս առեր գետնէն վեր կու գան,
 Բուսեր սև հողին միջին,
 զունդդուն ծաղկունքն կու ցնծան:
- Թէ ելնեմ ձորերն երթամ,
 յորդահոս ջրեր կու բխան,
 Վայրիքն ալլ երամ կապեր,
 յարեղնուն տափն կու կէտան:

28 Կռվերն ալ: գուզեն ա իմ փխ մեր

29 Կլնեմ: ի դուրս փխ ի բակն: Երգամ, նռանայ ա տմէն բար մէկ նօթայ կու տայ փխ նայ քարերն ինձի վայ կու տան

30 Կասէ Ե Ծո՛, անգուլթ: Թողիր

31—32 Ե չիք

33 Ե չլնեմ ա ի յաղբիւրն Ե գնամ, նռանայ փխ երթամ ա քաղէքաղ փխ դնացք

34 Կանքնի ա-ի ձեռագրում՝ առնէ փխ գնէ Ե թէ երբ գայ իմ խասխորան փխ չի գնայր, թէ գայ նռանայն

35 Ե չլնեմ հանդառտան գնամ, նռանայ ա չիք բուս առեր գետնէն վեր կու գան Ե բոյս

36 Ե առլը չիք Ե Բոյսեր: գոյնըզգոյն

37 Ե չիք Թէ ելնեմ ձորերն երթամ Ե չլնեմ: Էրգամ, նռանայ ա որդահոս

38 Ե Վայրիքն: չիք ալլ: արեղնուն տակն

Թէ ելնեմ սարերն երթամ,
չար գազանք ձագուլ շուրջ կու գան.
40 Ամէնն ինձի կասեն՝

Մօ՞յ, անդու՞թ եւ անօգնական:

Թէ ելնեմ ի թռչունքն հալիմ,
ձագախառն երամով կու գան,
Զիմ ձագս ի ձեռնէս առին,
Ինչ որսորդն առնի գառին տան:

Ամէն կենդանիքս որ կան,
տեսանեմ ձագուլ շուրջ կու գան,
Ես իմ ձագս արծիւին տվի
’ւ ես աւեր բունն կու կհնամ:

45 Ալվի նոր դարուն եղև,
հաւքադարձ երամով կու գան,
Դու ես երամաբաժան,
զինչ գերի տանին Խորասան:

Կարօտդ ինձի ցաւ եղեր,
մարմնչէ ղօղվածս ի լման,
Բորբոքդ ի սրտիս միջին՝
քուն ու մորրդ, խաղերս մոմռան:

Արտասուքս ծով եղեր,
տատանիմ զինչ նաւն ի ծովայն,
50 Ես եմ զարդ եղեր ի ներս,
զինչ նաւն ի ծովին երկրման:

Քակվեր է ճովնուս ուրն,
չարժ ընկեր ղօղվածս լինդման,
Հառաչդ ի սրտիս մէջն,
զինչ ծովու ալին կու հեծան:

39—42 Ե շիֆ

42 a առին փխ առնի

44 Ե շիֆ Ես: ձագն արծիւն: շիֆ ’ւ

45—48 Ե շիֆ

49 Ե Արտասուքս: ծով էր, նաանայ a քո կարօտդ փխ տատանիմ Ե ի ծովին

50 Ե ի մէնջ որդես նաւ յալեաց փխ ի ներս, զինչ նաւն ծովին

51 Ե Քակվեր: շիֆ է: ճովնուս ուրն, նաանայ: ընկեր a լինտան

52 a Հառաչդ Ե Հառաչանք: միջին: յալիք

Բազկունքս անդօր դարձեր
և մատուռքս ամէն կու դողան,
Քաղվեր է երեսիս դունն,
սիրտս ամպեր, աշերս կու լան:

55 Եւ եմ կարօտ քո տեսող,
մէկ եկէ, դուստր իմ սիրական,
կամ զօրն ի լրջուտ եկէ,
կամ գիշերն եկէ երազով:

Խելքս ու միտքս հետ քեզի զնացեր,
որ գովեմ զքեզ զանաղան,
Գովքերդ ալ բեռներ կ'ապեմ
շուրջ տնիմ զինչ դբէզրկան:

Երթամ շատ ու շատ երկիր,
շատ քաղաք ու շատ շէհրխատան,
60 Նստիմ ու գովքերդ ասեմ,
որ ամէն տէրտլի մարեր լան:

Եղուկ ու վայ հաղար բերան,
Նռանայ, քո հօրն Դաւթեան,
Քաշկա թէ չէիր եղեր
'ւ ոչ եկեր աշխարհ երևան:

Հայոց թվին հաղար հարիւր,
աւելի թիւն երկոտասան,
Յունվար օրն երեքշաբթի,
սե եկաւ քեզ օրն յարութեան:

65 Երկիրս մեր Արզրում ասեն,
Սալաձոր դիւղս իմ օթեան,

* * * * *
Ես Դաւիթ դպիրս անարժան:

53 a Բազունքս Ե դարձեր, Նռանայ a չիք և

54 Ե Քաղսել է զոյնն երեսիս: ճմլեալ վիս ամպեր

55 Ե քո տեսուտ կարտո: ու ճար վիս եկէ

56—66 Ե չիք

66 a տողի սկիզբը պակաս:

*

1. * *

Յորժամ ելայ ես իմ տանէն,
Չհասայ աշխարհիս բանէն,
Հեռացայ իմ սիրականէն.
Շուարելով ես յո՞ւր երթամ:

5 Աշխարհիս խեղճ բաներ շատ կայ,
Ղարիպին պէս իսկի չկարէ,
Ասի թէ երթամ, յուշացայ,
Ձեմ գիտեր թէ ես յո՞ւր երթամ:

3ամէնք ունին իւրեանց երամ,
10 Հա՛մ ազգական, հա՛մ սիրական,
Ղարիպ եմ, շունիմ տիրական.
Մոլորելով ես յո՞ւր երթամ:

Սողոմոնին խօսքն յո՞ւր է,
Յիմաստունքն աշխարհ տիրէ,
15 Յիմարքն հայրենիքն խնդրէ.
Մոլորելով ես յո՞ւր երթամ:

Աստուածածին կոչս Մարիամ,
Բարեխօսեա առ Տէր արքայն,
Որբիկ աբեղէս անարժան
20 Ձեմ գիտեր թէ յո՞ւր երթամ:

2. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԳՈՒԶԱԼԻՆ

Դո՛ւն ողջ կեցիր, մայրդ մեռաւ,
Եազգիւ, մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛ լար,
Տէրը տուեց, Տէրը տարաւ.
Եազգիւ, մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛ լար:

1 Անագրում՝ յեկայ

13 Անագրում՝ լուր է

- 5 Դիտենամ ֆայտայ է լալդ,
Ամէնքս դու լայինք պարէ,
Չեմ մեղադրեր, ծնօղ մայր է.
Նազդիւլ, մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛ լար:
- Խելքդ կու կտրէ, տղայ չես,
10 Քանի՞ մէկ սիրտդ կու մաշես,
Կսկիծ է քեզ, դու մատղաշ ես.
Նազդիւլ, մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛ լար:
- Քանի մէկ մօրմորաս, տաղիս,
Սիրտդ հովահարի, պաղիս,
15 Մտէդ կելնէ, կու ծիծաղիս,
Նազդիւլ, մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛ լար:
- Սարկաւազ եմ Դվինիկ պեղուն,
Քեզի գովեր եմ գոյնզգոյն,
Տայիմ ողորմիս տամ հողույն.
20 Նազդիւլ, մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛ լար:

3. ԽԱՂ ԳՈՒԶԱԼԻՆ ԱՅՍՊԷՍ Է

- Ալի փէյտայ եղաւ դարդ մը,
Ալզուլն այսօր տեսայ, եղայ դիւանայ,
Սուրբ Կարապետ, դու ինձի երատում արա,
Ուղիղ սրտով կանչէ ի նա, յիմանայ:
- 5 Սալվի նման ծոցի պօչիդ ու պօսիդ
Հասրաթ եմ, հաւաս եմ, կտրօտ եմ տեսոյդ,
Խումար աշուններոյդ, կարմիր երեսիդ,
Այդ խոլոր աշկույդ ո՞վ կու դիմանայ:
- Թուզթ ու գրով օրինակդ հանէի,
10 Մաթահ տէյի երկրէ երկիր տանէի,
Դիմացդ լինէի, սէյրդ էնէյի,
Յերբ քամին զարնէ ճերմակ ծոցերդ:
- Նս պիւլպիւլ, դու վարդ, փուշ առեր շորս բոլոր,
Բացվելոյդ հաւաս եմ, շուրջ գամ ի բոլոր,

Խորագիր Ձեռագրում՝ Ղախ

Բ ն ա գ ի ր

13 Ձեռագրում՝ բոլորը

15 Երբ որ եկար անցար, աշէցիր խողտր,
Բլաւ սրտիս բերթը, եղաւ վերանայ:

Սարկաւագ հանչէ, չկայ քեզ տեսան,
Ժուռ գամ Պաղտատ, Պասրայ, անցնեմ հորատան,
Դու ես վարդ, մանուշակ, նինիֆար, սլալատան,
20 Աղբիւլ, Մսրայ սուլթան, Աճամու խան:

Ես Թորոս մեղօք լցեալ,
Ելեալ Սեբաստիայ հկեալ,
Դատարկ անուն արժանացեալ,
Գործոց բարեաց թափուր մնացեալ:

5 Կամօք ի մեղս հմ յոժարեալ
Եւ յարածամ բղջախոհեալ,
Զգործեցեալն ոչ զղջացեալ
Եւ ոչ բնաւ ապաշխարեալ:

Ոչ հկեղեցի գնացեալ
10 Եւ ոչ քահանայի խոստովանեալ,
Զմեղս ի վերայ մեղաց հմ դարսեալ,
Բեռինս ծանր կառուցեալ:

Վա՛յ ան աւուրն որ հս եղեալ,
Հոգիս քան զգործելի սեպցուցեալ
15 Քսանուշորս տարիս լցեալ,
Մեղաց հս ոչ հմ դարձեալ:

Ապաշխարութեան ճարս է հատեալ,
Ես իմ մեղօքս հմ մոլորեալ,
Վայ ինծի պէս մեղաւորին,
20 Ես Թորոս Ստամբուլցի

Զալս ոտանաւորս ասացի,
Ես իմ մեղացն ոչ դարձի:

1. * *

Ի գարշութիւնս տղմոյ մեղաց թաւալեցայ,
Բղջախոհեալ զազրատեսակ թաթախեցայ,
Ի ճակաճանս շաղարշարեալ շաղախեցայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ զլորեցայ:

5 Դուր սլաքաւ հեշտ ցանկութեան խոցոտեցայ,
Ի խաչծ վարմից պոռնկութեան բմբռնեցայ,
Յանդերծելի բանտարդելեալ կաշկանդեցայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ զլորեցայ:

Որպէս ոսկի ի բիթ խոզի աղտեղացայ,
10 Տռւմամբ փափկից շօշափեղեաց փշօր լցայ,
Զար խորհրդօր և պիղծ դործօր պէսպէս մեղայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ զլորեցայ:

Իրսեալ մասամբք մահարեօք տգեղացայ,
Նախ կուրութեամբ մտաց աշօք խաւարեցայ,
15 Անխոկութեամբ չիմարապէս գայթակղեցայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ զլորեցայ:

Քան զատուծոյ սէրն առաւել զիս կամեցայ,
Ի ցանկութիւն սուտ աշխարհիս հետեցայ,
Անյուսութեամբ զհանդերձեալ կեանս շիմացայ.
20 Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ զլորեցայ:

Ի փոփոխման մտաց եղեալ, միշտ յաղթեցայ
Եւ ընկեցիկ եղեալ ի մեղս, անհոգացայ,
Դողմամբ մարմնոյ առ փափկութիւնս լոյծ հեշտացայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ զլորեցայ:

25 Աղտեղութեամբ ի թարախուտ յաղբ մխեցայ,
Խոնջ առնելով բնդ շունս պոռնիկս փաթթաբեցայ,

Անվայելուչ արտա աշօր ես հայեցայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ գլորեցայ:

- 30 Սատտիկ մոխալ, աղաւղի բանս շատ խօսեցայ,
Ձշարուքեան պործն խնդրել ժողո՛հեցայ,
Յանդղնեցայ, ի կոր կոխեայ, կործանեցայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ գլորեցայ:

- 35 Էղուկ ե վայ, կենօր կեցայ, յերկարեցայ,
Ծոխիկ պործօր Ծոխիկ թուին հանդիպեցայ
Եւ արդ ի քեզ, Տէր, յուսացայ, պաղատեցայ.
Մեղա՛յ, մեղա՛յ, բիւրապատիկ գլորեցայ:

2. * *

- Ի պրօսանս հեշտութեան տեսութեան աշաց,
Ճեմեսցուք ի խնճոյս ճախնից ե մրդաց,
Դիտելով զյոզներանգ պոչնս բուրաստանաց,
Ձմայեցցուք ի հոտոց ծաղկանց ե մրդաց:
- 5 Սիրելեօր, յարակցօք, ընդ բարեկամաց,
Ընթացցուք ի վայելս տնդոց ե աշկեաց,
Յեղանակս զարնանայնոյ երկրի հարսանեաց,
Պարեացուք կաքամամբ ի մէջ պարտիւղաց:
- 10 Ուտելով, ըմպելով քաղցրահամ խորտկաց,
Բմբուցուք ի վայելս վարդից, շուշանաց,
Էսելով զեղանակս թռչնոց պլպուկեաց,
Որճեցցուք զստեղծող զաստուածն բարձանց:
- Իխառշար ծառատունկ պտղատու մայրեաց,
Կոխեցուք զխնծորն բփշկ հիւանդաց,

Ք ն ա գ ի ր

2 Ե ի խնոյ վիս ի խնճոյս: անխնից

4 Ե ի հոտաց

5 Ե յարակցուք

6 Ա ի վայել

7 Ե զարնան յերկրի

9 Ե հարցալաց վիս խորտկաց

11 Ե տխակաց վիս պլպուկեաց

12 Ե զարարիչն աստուածն պարծանաց վիս զստեղծող զաստուածն բարձանց

15 Եւ զտանձն ընդ նմին քաղցրահամ շաքարած,
Սիրեսցուք և ղթուղն անուշ կոկորդաց:

Քան զնուշն անուշիկ բնաւ չէ եղած,
Ասասցուք և նռան համն ու հոտն օրհնած,
Սալորին աղգ և աղգ տեսակն է դրած,

20 Համբուրեմ զղեղձին կարմիր այտն օրհնած:

Իսկ կիւսան, որ կարմիր գունդ-գունդ է կապած
Եկ տեսցուք և զքնկոյզն, որ բարձր է կախած,
Թթենուցն զտերևն զումաշ է շինած,
Զարմասցուք ձիթենուցն իւղսն պարարած:

25 Առ խաղողն զի՞նչ ասեմ, յամենից սիրած,
Ըմպեսցուք զգինին բաժակ անուանած,
Լիմոնին, թուրինճին հոտիկն է գոված,
Կերիցուք զծիրանն ստիաւ սեւկաւաց:

Սերկեիլն է հոտով լաւագոյն պահած,

30 Հիասցուք փշատին ծաղիկ հոտն ելած,
Զմերկին, խարպէղկին օրերն է օրհնած,
Լոկացուք զայլսն ասել, զեր արար աստուած:

Էնն օրհնեալ է բնաւից, որ զայս պարգեւաց,
Զարարածս ամէն պէսպէս զարդարեաց,

35 Ասասցուք եղսրմի, որ զայս շարագրեաց,
Վան քաղաք, ղթուին Ծմիկ համարեաց:

15 Ա զտանձն: քաղցրագոյն

18 Ե ու փխ և նռան: գոյն և համն փխ համն ու հոտն

19 Ա գտած փխ գրած

21 Ե գիրաղն փխ կիւսան

22 Ե Մեք փխ եկ

23 Ա Թթենուցն Ե փափուկ է շարած փխ զումաշ է շինած

25 Ե ասես: գոված փխ սիրած

27 Ե Լիմոնի, թուրինճի

28 Ա զծիրանին

29 Ե Սերկեիլն

30 Ե ունարին փխ փշատին Ա ծաղիկն

31 Ե Զմերկին: սեխի փխ խարպէղկին: ասուրքն է գոված փխ օրերն է օրհնած

32 Ե ստեղծն փխ արար

33 Ե օրհնած

Իմ աշաց լոյս, իմ սիրելի,
 Իմ զեղեցիկ և նազելի,
 Լիցուք ընդ քեզ ի մի հոգի,
 Դիցուք ի բաց դառի՞ չարի:

- 5 Սիրով սբտի յօժարեսցուք,
 Յերկատութեանց հէ՞տի լիցուք,
 Հոգւով մարմնով ուրախասցուք
 Եւ անցուսցուք զօրս ի բարի:

- Ո՞ւր են նախնիքն մեր որ անցին,
 10 Չեն ի միջի, ոչ երեին,
 Դնացին ի բաց և մեզ հային,
 Օր մի և մեզ երթալ պարտի:

- Իրսեալ աւուրք կենաց մերոց,
 Զէտ հովանի անցանելոց,
 15 Ըստ Սաղմոսի սբբոց երգոց,
 Լուծեալ դնիմք ի տապանի:

- Քանզի չափով են մեր աւուրք,
 Եթէ դժուարք և եթէ գիւրք,
 Եթէ սաւաւք և եթէ բիւրք,
 20 Համայն եղբի և դադարի:

Իսկ ապառնին, որ գալոց է,
 Զեմք խեղամուտ՝ ընդ սրոց է,
 Վասն այնօրիկ հոգալոց է,
 Զի ի բարին դայ կատարի:

Թ ն ա գ ի ր

4 A որպէս կրկնակ, տողից հետո զգլած է՝ «պրօ՛, պրօ՛, պրօ՛» (միշտ)

5 B սբտիդ

6 B Յերկատութեանց փխ Յերկատութեանց

12 B քեզ փխ մեզ

15 B Սաղմոսին

18 B դժուար

21 B յապառնին: գալոցն է

22 AB Թէ ընդ

- 25 Արդ ձեզ ասեմ, որ ինձ լսէք,
 Զսիրտս ձեր սիրով լցէք,
 Ուրախութեամբ միշտ խնդացէք,
 Զի Տէրն առ ձեզ դայ բնակի:
- Սիրով զձեզ միշտ ազաշեմ,
- 30 Մէր զհոգւոյն ևս ձեզ պատմեմ,
 Սիրով դաստուած ի մեզ գիտեմ,
 Որպէս ի գիրս ամէն ճառի:
- Է իմ կենաց քաղցրիկ հաղորդ,
 Լիցիս առողջ հանապաղորդ
- 35 Եւ յիշեսցես զիս՝ մեռեալ որդ,
 Ի քիւս ՊԱԼԱՅ զաստղ բանի:

4. ՏԱՂ ՀՈԳԵԽՈՐ Ի ՍՈՒՔԻԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

- Ի հոգի խոցեալ եմ գտով,
 Անբուժ վիրոք շրջելով,
 Զգեղ վիրացս որոնելով.
 Խնդրեմ շրջելով, շրջելով, շրջելով,
- 5 Մեղայ Տէր, մեղայ Տէր, գոչելով, գոչելով:
- Սովորման մեղաց յորդորումն,
 Ի՛շ երբէք տայ ինձ դադարումն,
 Այլ միշտ ի նոյն առնեմ յածումն.
 Մոլի շրջելով, շրջելով, շրջելով,
- 10 Մեղայ Տէր, մեղայ Տէր, գոչելով, գոչելով:

35 B մեռելորդ

36 B Ի քվին, շիք զաստղ բանի

և ուր ա գ ի ր

ABD Անխորադիր

Բ ն ա գ ի ր

1 B իմ փխ եմ

2 ABC Անգրուժ C շրջելով, շրջելով

3 A շիք վիրացս որոնելով

4 CD շրջելով, շրջելով (կրկնակում այսուհետև միշտ այսպես)

5 BC Մեղայ Տէր, մեղայ D մեղայ Տէր (մեկ անգամ) B գոչելով, գոչելով, գոչելով (կրկնակում այսուհետև միշտ այսպես)

8 D Ի այն փխ ի նոյն C յառնեմ B ածում C ածումն

- 11 Ը Տէր իմ, աստուած ողորմած,
 Մարդասէր, ներող և զթած,
 Դարձո զիս ի կամս քո, աստուած.
 Զմիտս շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 15 Մեղաց Տէր, մեղաց Տէր, գոչելով, գոչելով:
 Ի իսկալ զործք շարին, որ առ իս,
 Մթերեալ ծածկի ներկայիս,
 Պահի պատիժ մեղապարտիս.
 Զինն շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 20 Մեղաց Տէր մեղաց Տէր, գոչելով, գոչելով:
 Քարողող բանիդ կարգեցայ,
 Այլ ի զործոյն յոյժ յուլացայ,
 Ի կեր և յումպս թմրեցայ.
 Դատարկ շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 25 Մեղաց Տէր, մեղաց Տէր, գոչելով, գոչելով:
 Ի խորս մեղաց անդնդական,
 Սուղեալ մնամ անդղջական,
 Ի մէջ ալեաց տատանական.
 Ծփիմ շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 30 Մեղաց Տէր, մեղաց Տէր, գոչելով, գոչելով:
 Աւաղ կենացս իմ, որ անցին
 Եւ ծերութիւնք ժամանեցին,
 Սեւ երեսանք ինձ մնացին.
 Իզուր շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 35 Մեղաց Տէր, մեղաց Տէր, գոչելով, գոչելով:

11 Շ ողորմած, ողորմած

12 Շ զթած, զթած

14 BCD Զբարս փխ Զմիտս

16 Շ շարին, շարին

17 Շ Մթեցեալ փխ Մթերեալ

18 A պահի փխ պատիժ Շ մեղապարտիս, մեղապարտիս

21 D Քարող փխ Քարողող Շ կարգեցայ, կարգեցայ

22 Շ քի՛ Այլ: յուլացայ, յուլացայ D ծուլացայ փխ յուլացայ

23 D ու փխ և B յումբս Շ ի խումս, թմրեցայ, թմրեցայ

27 D Ուղեալ փխ Սուղեալ Շ անջնջական փխ անդղջական

28 Շ ալեացս դատական փխ տատանական

29 D չի՛f Ծփիմ

32 D Ու փխ եւ B նեղութիւնք փխ ծերութիւնք

- Սիրանամ հս յայն մեծ օրէն
 Ահագին, ահեղ յատենէն,
 Զի ճողոպրիլ շկարեմ վճռէն.
 Առ որս շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 40 Մեղայ Տէր, մեղայ Տէր, գոշելով, գոշելով:
 Էհ իմ հարք 'ւ եղբարք, որ լսէք,
 ՆՈՅԻԿ թիւն զայս կարգացէք,
 Մեղ ողորմիս մի, ասացէք.
 Կրկին շրջելով, շրջելով, շրջելով,
 45 Մեղայ Տէր, մեղայ Տէր, գոշելով, գոշելով:

5. * *

- Ի սուտ կենցաղս որովհետեւ,
 Զես մնալոց որովհետեւ,
 Չանի թմրիս ի քուն մեղաց,
 Նբբ տի վարթիս որովհետեւ:
 5 Սիրտդ լցեալ անթիւ շարեօք
 Խօցեալ եղէր բաղում մեղօք,
 Ընդէ՞ր անվեղջ կառ այս ժամօք,
 Անժամ զղջալն որովհետեւ:
 Ունիս պքեղ հաղար տարու,
 10 Միտքդ չի պար օրն մահու,

36 CD Սարսափեցայ (D Սիրանամ) փխ Սիրանամ CD չիք հս AB այն

37 CD Յահագին AD յահեղ BC առենէն D մեծ տատենէն

38 BD ճողոպրել CD վրնիլ (D ի վաճառէն) փխ վճռէն

39 C շրջեցայ, շրջեցայ

41 BC է փխ էհ BD և փխ 'ւ

43 C չիք մի

44 C շրջեցայ, շրջեցայ

Բ ն ա գ ի ր

1 B սուգ փխ սուտ

2 B Զիս փխ Զես

4 B զարդիս

5 BC Սիրտ B շարիօք

6 B պէտպէս փխ բաղում

7 C այժմօք փխ այս ժամօք

8 C Անշահ փխ Անժամ

Յանկարծ կու գայ զքեզ գտնու,
Քո չի հոգալն որովհետեւ:

Իկսեա հոգւոջ վարքս բարիս,
Մի՛ յաւելուր շարքս ի շարիս,
15 Թէ չէ ասեա եղուկ, վա՛յ զիս,
Անճար ժամունն որովհետեւ:

Քեզ տամ խրատ՝ մի՛ տրտնջել,
Եւ բնաւ զոք մի՛ բամբասել,
20 Զի մի՛ տալեա զքեզ ատել,
Յետոյ զղջալն որովհետեւ:

Ի սկիզբ բանին լաւ խորհեցէր,
Պէս-պէս մտօք ՚ւ ապայ սկսիր,
Քան թէ անմիտ վազվառեցէր.
Վերջ փռշմնիլն որովհետեւ:

25 Ագահութեամբ մի՛ ժողովեր,
Ի գողութեանց զգուշ դու լեր,
Երբ դու մեռնիս, հետդ չես տաներ,
Այլոց լնդուլդ որովհետեւ:

Սուտ մի՛ խօսիր սատանի պէս,
30 Մի՛ դոք նենգիր Կայէնի պէս,
Զի փռշմնիս Յուդայի պէս,
Զուր խեղդվիլն որովհետեւ:

Էրանի տամ զայս լսողին,

13 B Իկնիս

18 B Ու փխ Եւ

21 AC խորհեցիր

22 C ամիս փխ անմիտ A վազվառեցիր B վազվառեցիր

24 B ստորջանալն փխ փռշմնիլն

26 BC պատրաստ փխ զգուշ

27 B որ դու C որ փխ դու B մեռանիս ACD հետ

28 B թողուլ

30 A կայինապէս

31 B ստորջանալն փխ փռշմնիս ACD յուդայապէս

32 B Զոր փխ Զուր

33 B Երանի

- Տէր ողորմեա մեզ ասողին,
 35 Զայս բանն ասաց Եֆօիկ թուին,
 Ինք չի լսեց որսվհեան:

*

6. * *

- Իմ մեղսատէր միտք ու մարմին,
 Աւուրբք բաղմօք կաս ի շարին,
 Եկեալ Էհաս օրս լետին.
 Յորժամ ապա դաս ի բարին:
- 5 Սէր զաշխարհիս յոյժ սիրեցէր,
 Զփառս սորին ընդգրկեցէր,
 Զաստուծոյ սէրն յեա ձգեցէր.
 Յորժամ ապա դաս ի բարին:
- Որովայնի հետեցար
 10 Եւ յլիութեամբ շուայտեցար,
 Ժուժկալութեաց անփորձ գտար.
 Յորժամ ապա դաս ի բարին:
- Իլլթականօք մոլորեցար,
 Ազահութեամբ յոյժ կուրացար,
 15 Յողորմութեանց ունայն գտար.
 Յորժամ ապա դաս ի բարին:
- Քաղցելոց հաց դու ո՛չ հտուր,
 Ծարաւելոց ո՛չ հտուր ջուր,
 Պատուիրանաց եղեր անլուր.
 20 Յորժամ ապա դաս ի բարին:

35 C բանս B թվին

36 B Ինքն C Ինձ փխ Ինք

Բնագիր

2 B զարմին փխ շարին

3 B էհաս, օրն

4 AB զայցես B լուղղութիւն փխ դաս ի բարին (այսուհետեւ կրկնակում միշտ այսպէս)

5 B աշխարհիս

6 B սորա ընդ երգեցէր

10 B չիք եւ

18 B Երբէր փխ հասար

Իգականաց յևսս ընթացար,
 Նևտիւք նոցին խոցոտեցար,
 Վիրօք շարևաց վարանեցար,
 Յորժամ ապա գաս ի բարին:

25 Արբեցովեամբ յոյժ զեխացար,
 Դանդաղական քնով լցար,
 Ժամատեղաց խիտ ծուլացար,
 Յորժամ ապա գաս ի բարին:

Արբազնիւ կարգիւ օծար,
 30 Դերաստիճան հրաւիրեցար,
 Այլ պիղծ գործօք ազատեցար,
 Յորժամ ապա գաս ի բարին:

Է իրաւի զոր գրեցի,
 ՆՌԾԻԿ թուին զիս մատնեցի,
 35 Ես ինձ ոսոխ զայս ասացի,
 Յորժամ ապա գաս ի բարին:

7. Ի ՍՈՒՔԻՍԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ ԶԱՅՍ

Իմ տիրաշէն քաղաք մարմնոյս,
 Որ եղև ցայգ և ցերեկ ասելոյս.
 Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
 Զի զողացեալ ոտրսափելով դէտ տերև,
 5 Յամէն վշտաց եկանս իմ ահ ու զար եղև:

21 A տեսս փխ յևսս

25—28 A չիք

29 B կարգին

34 B թվին

Խ ո ր ա գ ի ր

BC Անխորագիր

Բ ն ա գ ի ր

2 A եղէ AB ասելս

3 C եղուկ վայ, եղուկ վայ փխ ահ ու զար, ահ ու զար (կրկնակը միշտ այսպես)

A չիք եղև

4 C թողացեալ

5 A Ամէն C կեանքս: C-ում կրկնակը միշտ ունի մեկ հավելալ տող՝

վայ եղուկ, վայ եղև, վայ (այստեևս ապա)

Ստրուկ եղեալ ի ծննդենէ մօր իմոյ,
 Տառապանօք կեցեալ զօրերս շնչոյ.
 Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
 Երբեմն մեղաց և մերթ բարեաց խառնածոյ,
 10 Երերանօք օրերս ահ ու զար եղև:

Որպէս ի ժամ տղայական հասակի,
 Անզօր գոլով զկաթն ստեանց գիեցի.
 Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
 Վասն աշխուրիկ զլալն ինձ գործ գիտէի,
 15 Եւ աշն անցեալ օրերս ահ ու զար եղև:

Իլուեալ եկի ի շափ ուսման ի կարգի,
 Առ վարդապետ դեգերեցայ ի գրի.
 Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
 Ապուշ գոլով հարուածս սաստիկ կրեցի
 20 Եւ աշն անցեալ օրերս ահ ու զար եղև:

Քառից չորիւք ամօք եղէ պատանի,
 Մանուկ տոռոյդ ի տեսս աչաց մոլորի.
 Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
 Գաղանապէս ի յորս մեղաց պատաղի
 25 Եւ աշն մեղաց օրերս ահ ու զար եղև:

Իսկ յերեսունն եղէ չափով կատարեալ,
 Երիտասարդ՝ հզօր ախտիւք յլիացեալ,
 Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,

6 B եղև փխ եղեալ

7 BC զատուրս փխ զօրերս

8 C եղուկ փխ ահ ու զար եղև

9 A Իր դրանօք խառնա խակուն բարեաց: C խառն փխ մերթ

10 A երեաց փխ երերանօք

11—15 C չիք

16 C ուսմանն BC չիք ի (II)

19 A չիք՝ կրեցի

20 C եղուկ վայ փխ ահ ու զար եղև

21 C եղև A 21—25 չիք

25 C եղուկ վայ փխ ահ ու զար եղև

26 A երեսուն C յերեսուն A սիրուն փխ կատարեալ

27 A յախթուք փխ ախտիւք

Համայն ցնորք կենաց կկեալ պաշարեալ,
30 Եւ այն անցեալ օրերս ահ ու զար եղև:

Այնուհետև արէխառնեալ ծերացայ,
Տկարացեալ ցաւօք բազմօք մաշեցայ.
Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
Օր մի առողջ, օր մի ցաւօք տանջեցայ
35 Եւ այն անցեալ օրերս ահ ու զար եղև:

Սոսկեամ թէ զինչ լինիմ չապացոյ, թէ ապրիմ,
Հեծեծաճօք անձամբ ի վիհ ընկրկիմ.
Ահ ու զար, ահ ու զար եղև,
Միայն թէ վերջ օրս բարբի կատարիմ
40 Թէ չէ օրերս ամէն ահ ու զար եղև:

Է՛յ, իմ ծնօղ, մայր ու տաճար Միածնին,
ԵՌԾԻՅ թվին ի քեզ յուսամ Տիրածին,
Զանթիւ մեղս իմ ջնջել հայցիմ, դթածին,
Զի հանապաղ զործքն իմ ահ ու զար եղև,
45 Ահ ու զար եղև, կեանս իմ եղև սին:

Յ. ՏԱՂ ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴՈՅՆ

Ի միտս կկեալ երբեմն-երբեմն արթնապէս,
Յիշեմ զանցեալ անհուն մեղանս իմ պէս-պէս,

30 BC մեղաց փխ անցեալ C եղուկ, վայ փխ ահ ու զար եղև

31—35 B չիմ

35 C մեղաց փխ անցեալ: եղուկ, վայ փխ ահ ու զար եղև

36 A ապացոյ

39 C օրերս

40 A Եւ այն անցեալ օրերս փխ Թէ չէ օրերս ամէն C եղուկ, վայ փխ ահ ու զար

եղև

41 B էին փխ է՛յ C ինչ փխ է՛յ իմ

42 B թուին

43 AB շարս (B շարքս) փխ մեղս B հայցես

44 A գործն B գործիք C գործ

45 C եղուկ վայ եղև, մայ փխ տողի A տաղս իմ B չիմ կեանս իմ եղև սին

Խ ո Ր ա գ ի Ր

AC Անէ որադիր D Տաղ հոգեւոր ի զգման անառակ սրբուն E Տաղ անառակին

Բ ն ա գ ի Ր

1 C արեւնապէս փխ արթնապէս

2 AC չիմ անհուն: պէս-պէս, պէս-պէս

Հառաչածայն աղաղակեմ դառնապէս,
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

- 5 Սիրտ իմ այրի ու տոչորի սաստկապէս,
Զի սովեցայ բանիդ հացէ հոգեպէս,
Յանկամ յագիլ եղջերբ մեղաց խողապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

- Ունիմ անթիւ դմեղս իմ պսոնկապէս:
10 Եօթնամուրի դիօք լցեալ նոցա պէս,
Առ ոտս անկեալ քո, հեծեծեմ ուծղնապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

- Իրեծեալ մեղօք մեռեալ հոգիս խեղապէս,
Անկեալ զնիմ ի խորս շարեաց դիւապէս,
15 Յարուցանել և դիս հայցեմ փութապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

- Քանզի որպէս զանդամալոյծ ևմ յախտէս,
Համայն բարեաց խափան եղեալ նոյնապէս,
Բարձեալ շորիւք մարմնեղինիս իբր աշնապէս.
20 Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

Ի տաճարի քում գլխովեան կանխապէս,
Յերեսս անկեալ մաքսաւորին նմանապէս,
Աստուած, քաւեա զմեղաւորս սրբապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

6 C հացի E հացիդ AbDE սաստկապէս փխ հոգեպէս

7 E Յանկայր C յեղջերբ խաղապէս փխ խողապէս

8 E խողապէս փխ հայրապէս

10 bCDE նայապէս (C նոյնապէս) փխ նոցա պէս

11 bDE չիք քո: կու հեծեծեմ C հեծեծիմ

13 A Իսեալ

14 C զնեմ AC դիւապէս

15 E Յարուցեալ: յայցեմ

17 bD զանդամալոյծն E զանդամանուծն

18 E բարոց

19 E Աստուած քաւեա դիբր աշն: C Բարձրեալ

20 E անառակիս

21 C քու E 21—24 չիք

22 A նրեսս C Յերիս փխ Յերեսս: նոյնապէս փխ նմանապէս

25 Աւաղակին՝ բռնմ խաշակցին, ձայնապէս
Արժանացո, որ ելնիցիմ յաշխարհէս,
Յիշեալիս, Տէր, յորժամ դաս արքայապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

Սիրով քով լից և արբեցո թմրապէս,
30 Երկիւղալից զգուշացո խրատապէս
Եւ մի՛ թողուր զիս կորնչիլ սպառապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

է իմ ևզբարբ և սիրելիք յողնապէս,
Եկե՛ք թուիս ասող բանիս ջնջապէս,
35 Ասե՛լ զայս բան հայցեմ ի ձէնք լալապէս.
Տէ՛ր, ողորմեա անառակիս հայրապէս:

9. ՆՈՐԻՆ ՎԱՍՆ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԱՆ

Ինձի նման լալոտ աչօք ընդէ՞ր ևս,
Մի՛ լար, հոգեկ, մի՛ լար աչդպէս խղճալի, խղճալի,
Մի՞թէ կարօտ ունիս սրտիդ, լացեր ևս.
Մի՛ լար, ճանրմ, մի՛ լար աչդպէս խղճալի, խղճալի:

5 Սգով խոցեալ և վարանմամբ տխրեալ ևս,
Աւաղեկով, հեծեծանօք հառաչես, հառաչես,

25 AC Աւաղակի Ա խաշակցի

26 bDE յօր փիս որ և ելնիցիմ D ելիցեմ C յարկնիցիմ E լինիցիմ փիս ելնիցիմ

27 D չի՛մ զիս

29 C քո փիս քով

30 C Երկուղալից

31 D գրողոտ փիս մի՛ թողուր

33 DE է արարիչ առատած կարող խկապէս: և 33—34 չի՛մ

34 C Թվին զասող DE ներեա ի յիս զթաժարար տիրապէս:

35 bDE Ասող բանիս զայս բան հայցեմ լալապէս: C Ասե՛լ փիս Ասե՛լ

36 bDE Ասե՛լ վանիմ տէր ողորմեա հայրապէս:

և որ և գիր

Ա Անխորադիր

Բ ն ա գիր

1 A Ինձ նմանի

2 B խղճալի փիս խղճալի, խղճալի

4 B հոգեկ փիս ճանրմ: խղճալի փիս խղճալի, խղճալի (այսուհետև միշտ այսպես)

5 B վարանեալ

6 B հառաչես փիս հառաչես, հառաչես

- Սե զգեցեալ է ի տարակոյս նստեալ ես,
Մի՛ լար, արեւ, մի՛ լար այդպէս խղճալի, խղճալի:
- Որպէս զբու աւերակի բնակիս,
10 Քան զհաւալասան թռչունն անշէն ես, անշէն ես,
Իբրեւ զԱսիղն և Նեխասյն հեգեգես.
Մի՛ լար, նազլլմ, մի՛ լար այդպէս խղճալի, խղճալի:
- Իիւծեալ երկօք վշտաց ցաւս ծնանես,
Աղիողորմ ձայնիւ ողբս յօրինես, յօրինես,
15 Ի կարօտէ սրտիդ թառաշ արձակես,
Մի՛ լար, օմբում, մի՛ լար այդպէս վշտալի, վշտալի:
- Քեզ վայելուչ չէ լալն, դու է՞ր կոծ անես,
Քեզ վայել է խնդալ, ընդէ՞ր աշխարես, աշխարես,
Քեզ վայել է բեհեզ, է՞ր սե արկանես.
20 Մի՛ լար, ազբմ, մի՛ լար այդպէս վշտալի, վշտալի:
- Ի նեղութեան կարօտանաց զեղնեալ ես
Եւ ի վշտաց տրտմութեան նիրհեր ես, նիրհեր ես,
Արտասուաթոր աչօք ուժդին մոնչես,
Մի՛ լար, տօստըմ, մի՛ լար այդպէս վշտալի, վշտալի:
- 25 Այսուհետեւ մի՛ լար, հոգիդ կու սիրես,
Սրբեա զարտօսրդ աշաց քո, կու սիրես, կու սիրես,
Ուրախ լեր և ցնծա, զառտուած կու սիրես,
Մի՛ լար, սիրուն, մի՛ լար այդպէս զարնճի, զարնճի:
- Սիրով տամ քեզ խրատ, թէ ինձ կու շոես,
30 Ի բաց լեր ի լալուզ, թէ միտ կու դնես, կու դնես,

8 B հոգի փխ արեւ

10 B անշէն ես փխ անշէն ես, անշէն ես

11 B Նեխասյն

12 B հոգի փխ նազլլմ

14 B ձայնիւ A օրինես B յօրինակէս փխ յօրինես, յօրինես

15 A թառաշան

16 B հոգի փխ օմբում

17 A կոծես փխ կոծ անես

18 B աշխարես փխ աշխարես, աշխարես

20 B հոգի փխ ազբմ:

22 B նիրհեր փխ նիրհեր ես, նիրհեր ես

24 B օմբում փխ տօստըմ

25—36 B չիք

Հողույց, մարմնույ խնդալն է պարտ, թէ դիտես,
Մի՛ լար, իմ տուն, մի՛ լար աշդպէս զարնճի, զարնճի:

- էին մեծի հօր աստուծոյ փառս տալես,
Որդույն և սուրբ Հողույցն պատիւ մատուցես, մատուցես
35 Եւ զայս ՃԱՌԵԼ բարեկամաց յանձն տուցես,
Մի՛ լար, իմ եար, մի՛ լար աշդպէս զարնճի, զարնճի:

10. ՏԱՂ ԳԱՐՆԱՆ ԱՅԱՑԵԱԼ

- Ի ժամ զարնանային մուտ մարտի ամսոյն
Արփին եկեալ մերձ ի առ սահմանս նախնոցն,
Օրերն հասարակեալ, տիւ ընդ գիշերոյն.
Ցնծան ամէն թռչունք, մարդ և անասուն:
5 Սառնամանիք ձմռան դառնաշունչ ցրտոյն,
Քակուին և քաղցրանան ի կակղիլ օդոյն,
Ծաղկեալ կանառչանան դաշտք ընդ սարերոյն.
Ցնծան ամէն թռչունք, մարդ և անասուն:
Ուստի բացեալ լեզուք պիւլպիւլ ձագերոյն,
10 Գան իջանեն յաշգին ի մէջ վարդենոյն,
Քաղցրիկ և անուշիկ երգեն զոյնդզոյն.
Ցնծան ամէն թռչունք, մարդ և անասուն:

Խ Ո Ր Ա Ղ Ի Ր

Ա Անխորադիր Բ Սուրբաս վարդապետէ տաղեալ Ը տաղ վառն սիրոյ Ե Երգ
ասացեալ ումմէն բանասիրէ

Բ Ն Ա Ղ Ի Ր

- 1 BD ամսուն
- 2 C Էհաս փխ եկեալ D չիք ի E նախնոցն
- 3 C հասարակ BD գիշերուն E գիշերոյն
- 4 B զանասուն E անասունք (կրկնակում միշտ այսպես)
- 5 BD ցրտուն
- 6 AE Քակին BC Քակին BCDE քաղցրանայ B!D ի քակղիլ (D ի զոդիլ) փխ ի
կակղիլ D օդուն
- 7 D դաշտ C սարերուն
- 9 E Ուստ D պուպուլն ձագերով բացեալ լեզուն փխ բացեալ լեզուք պիւլպիւլ ձագ-
երոյն E սոխակ փխ պիւլպիւլ A ձագերուն
- 10 B յիջանեն E եղանակեն փխ իջանեն B վարդենուն E վարդերուն
- 11 D Քաղցր, անուշ ձայնիւ փխ Քաղցրիկ և անուշիկ B զունդզուն

Իրևանալ թաղիւ պճնի վարդն ի մէջ աշտոյն,
 Բուրէ անմահութեան հոտ ի քիմս մարդոյն,
 15 Զէտ հարսն առաքաստի ցանկալի տեսոյն.
 Յնծան ամէն թռչունք, մարդ և անասուն:

Քնարածայն հնչման պիւլպիւլին պարոյն,
 Գանձեր և մեղեդիք, տաղ և շարակնոյն,
 Թմբին լսողքն ամէն որպէս ի գինոյն.
 20 Յնծան ամէն թռչունք, մարդ և անասուն:

Ի տեսութեան վարդին 'ւ ի ձայն պիւլպիւլնոյն,
 Գրահ տուեալ փութան վայելել զէոյն,
 Յայգիս 'ւ ի բուրաստան կանաչ մարդերոյն.
 Յնծան ամէն թռչունք, մարդ և անասուն:

Առակ դու իմացիր զաստէն ատէնոյն
 Երկնից արքայութիւն արդարոց հագոյն,
 Պիւլպիւլն հրեշտակաց վարդն պսակնոյն,
 Զան դիր ցնծալ զէտ մարդ և ո՛չ անասուն:

Սոսկա այս աշխարհիս մեղաց ցրտերոյն,
 30 Փութա, զի հասնիս ի հոգւոյ գարուն,

-
- 13 E Իրձեալ B աշտոն C յաշտոյն E աշտոյն
 14 B հոտն անմահութեան CE հոտն B մարդուն
 15 E տարան հարսն B տեսուն E տեսոյն
 17 D Քնար ձայնիւ BD հնչմամբ E հնչումն D պուլպուլի E սոխակին փխ պիւլ-
 պիւլին BD պարուն
 18 AB մեղեդիկ CD մեղեդի C շիֆ տաղ
 19 E գինոյն
 21 BCE շիֆ 'ւ D շիֆ իւ ձայնին B պիւլպիւլին C պիւլպիւլնուն D պուլպուլուն E
 սոխակին փխ պիւլպիւլնոյն
 22 D փութացան
 23 D Աշդիս E Յայգին BCE շիֆ 'ւ D և փխ 'ւ E բուրաստանս կանանչ BD մեր-
 դերուն (D վարդերոյն) փխ մարդերոյն
 25 B զաստենս անդէնոյն
 26 E Յերկնից ACD արքայութեան D հանգոյն E հոգոյն
 27 D Պուլպուլն Ը Սոխակ փխ Պիւլպիւլն D պսակոյն
 28 B Զի ցնծացես փխ Զան դիր ցնծալ D Զանք C Յնծան ամէն թռչունք, մարդ
 և անասուն:
 29 B Սուր կայ փխ Սոսկայ A յայս E յայսմ BDE ցրտերուն C ցրտելոյն
 30 E շի փխ դի D հասնես C Խօսքող բարի, ամա անշահ բո հոգոյն: Լ. հոգոյն

Բարի գործօր տնկեա վարդենի հոգոյն.
Զի ցնծասցես զէտ մարդ և ո՛չ անասուն:

է՛յ, մարդ, է՞ր շամաշես քո ասածներոյն,
Խոսքդ է բարի, բայց անշահ քո հոգոյն,
35 Դարձիր մեղաց առ Տէր ՃԱՌԻԼ ի թիւոյն.
Զի ցնծասցես զէտ մարդ և ո՛չ անասուն:

*

11. * *

Աստուածայնոց բանից լեւալ,
Ա՛նէ նորին միշտ երկնչեալ,
Ի մօտ բարեացն յառաջել,
Առ Տէր մերձիլն յօժարել:

5 Բայց որ բանից կենաց սովին,
Հոգւով մեռեալ են ի մարմին,
Պատիժ մեղաց զնոյն առին,
Ըստ կանխասաց մարդարէին:

Դանձեալ բարի է զիտութիւն,
10 Այլ որ գործով ընտրողութիւն,
Թէ ունին զաղքատութիւն,
Զեռա չլառ նիաղութիւն:

Դուռն մտից իմաստութիւն,
Երկիւղն Տեառնէ սրբութիւն,
15 Սորա քեզ վերելութիւն,
Յաստուածային սիրելութիւն:

Եւ երկեղին միշտ ունելոյ,
Պատճառ յիշումն է աստուծոյ,
Տեսցես զաստուած առաջի քո
20 Ի ամաշեսցես յամէն մարդոյ:

31 D գործօր E գործենք D ընկեա փխ տնկեա ABD վարդենոց E հոգւոյն C
Դարձիր ի մեղաց առ Տէր ՅՌԻԿ թուոյն:

32 C Յնծան ամէն թուոյնք, մարդ և անասուն:

33 D Ա՛լ փխ է՛յ, ասածներուն BC 33—36 չիք

34 AD էմմա (D էլմաս) փխ բայց D է շահ փխ անաշ E հոգւոյն

35 D զի ՃԱՌԻԼ E ՃԱՌԻԼ DE թուոյն

36 D Զի ցնծան աշտօր մարդ և անասուն:

Զարմանալի է կուսութիւնն,
Բայց գերագոյն ողորմութիւնն,
Սոքօք յայտնի իմաստութիւնն,
Եւ կուսանաց յիմարութիւնն:

25 էրանութեանց է արժանի,
Որ ղերկոսեանն անբիծ ունի.
Պատրաստ մտից յառազաստի,
Նա գտանի ընդ փեսայի:

Ընտրեալ լինիլ միոյն հաճոյ,
30 Նրկնայինք կան քեզ ի սպասու,
Եւ թէ՛ զայլ ոք առնես յարգոյ,
Զրկեալ մնաս յամէն պատուոյ:

Թէ՛ զամէն ունիս յանձին,
Զքեզ խոնարհ կալ ի նոսին,
35 Խոհեմ, կարող, բայց ոչ լսին,
Ունող որպէս թէ՛ շունիցին:

Ժիր և արի լեր ի յաղօթս,
Մի՛ ձանձրանալ յաշխարհի դբօս,
Մի՛ պատաղիլ յաղտեղի խօս,
40 Մի՛ ծանրանալ քեզ քան զարօս:

Իմաստուն ւայն է և ասի.
Որ աստուածոյ հաճոյ լինի,
Զի մարդահաճն է ատելի,
Ոսկերք նորա յերկիր ցրուի:

45 Լաւ է բաշխիլ զինչս ձեռօք,
Քան չլտ մահու և օտարօք,
Նաւ ևս ընդ ծով, անսաստ ալիօք,
Գացես զքեզ յոգն ըռձկօք:

Խաղաղական կեանս ստանալ,
50 Նաւահանգիստ մտացն է տալ,
Ի յանապատս առանձնանալ,
Ի վանորայս միայնանալ:

Յաղը զիւաց թէ՛ ոչ ունիս,
Սիծաղեալ զիրս որ յաշխարհիս,

55 Դու իմաստուն աշակէս կոշիւս,
Ի՞նչ լիմարաց ոչ նախանձիս:

Կամաւորին յօժարութեամբ
Յաղթեա շարին խոնարհութեամբ,
Պարսաւողացն լռութեամբ,
60 Անխժողացն օրհնութեամբ:

Հայեաց առնուլ քեզ օրինակ,
Որոց բարին է յիշատակ,
Լեր ողջախոհ որպէս տատրակ,
Մարութ հոգւով իբրեւ հրեշտակ:

65 Զեռացդ սանձ և կապանս,
Ո՛րչ արձակել լիրս ախտականս,
Այսպէս զսպեա գոջ:աշարանս,
Զի ունիցիս անարատ կեանս:

Ղօղեալ հոգւոջ ծածկեա ղբարին,
70 Խաչատառակեա բխորհորդ շարին,
Մի՛ արասցես զընդդէմ սոցին,
Զի մի՛ տացես վայ քո անձին:

Ճաշակ մահու աչօք նայել,
Արդարիմաց պատերազմել,
75 Հոգևորօք ղինուք մրցել,
Մի՛ մեղաց զէն ղքեզ վառել:

Մանուկ, կամիմ զքեզ բան խօսել,
Զխորս իմաստից ուսուցանել,
Ուշիմ մտօք առ այս հայել,
80 Որով կարող լիցիս ապրել:

Յիշեա զմեզս զոր գործեցիր,
Բայց ի յիշելն ղղջացիր,
Մի՛ սակս մեղաց յուսահատիր,
Այլ վերստին առ Տէր դարձիր:

85 Նորոգ գործեա միշտ ղբարին,
Եւ նախ եղեալքն մոռասցին,
Աստուածասէրքն ըստ Պօղոսին,
Յառաջողէմսն նկրտին:

- Շուրջ մի՛ պնդեր զցնդելին,
 90 Մի՛ անխաչեր, որ ոչ պահին
 Ցանկա շահել զաչն, որ պահին,
 Անմերձ ճըճեաց ուտիճ ցեցին:
- Որովաչնին մի՛ ծառաչեր
 Եւ ի մարմին մի՛ սերմաներ,
 95 Մի՛ տացես փոխ ուստի առեր
 Եւ յականէ մի՛ զոք սիրեր:
- Չէ իմաստուն որ զայս առնէ,
 Զի զանքուն որդն պարարէ,
 Զանշէջ գեհեանն բորբոքէ
 100 Եւ զատամունսն կրճտէ:
- Պարտ է առնուլ զքեզ մխիթար,
 Որքան զքեզ մարմնով ի վայր
 Եւ գոհութիւն տալ անվճար,
 Որ զքեզ քան զայլ ի բարձր արար:
- 105 Զանա հման լինել արանց,
 Որք են հոգւով քեզ գերազանց
 Տեսանելով մի՛ առներ զանց,
 Այլ հեռեկա, գոլ բնազանց:
- Ռամկականաց մանկանց յորդոր
 110 Մի՛ լինիցիս զու մերձաւոր,
 Եւ մի՛ մարմնոյ սպասաւոր,
 Այլ փոյթ ի ջանսն հոգևոր:
- Սին ստութիւն է ի շարէն,
 Ի յառաջին մարդասպանէն,
 115 Պատրաստ լեր զու ի բնաւէն,
 Զի մի՛ գացի ի քեզ մասնէն:
- Վարուց լաւաց հաղորդեցիր
 Եւ ի վատէն յոյժ հեռացիր,
 Բարի անուան միշտ ցանկացիր,
 120 Գանձ հոգևոր քեզ ստացիր:
- Տրանջող զու մի՛ լինիս
 Եւ յամենից սիրած լինիս,

Թէ ի մարմնոյ պատիւ հայիս,
Նանրականօք յերակ խաբիս:

- 125 Բոտելով յոյժ զքեզ ի բարին
Օրստօրէ յառաջեսցին,
Յերկրաւորացս որոշեսցին
Եւ երկնայնոց նմանեսցին:

- Յաւակցելով վտանգելոյն,
130 Դու կարեկցիս ի սուրբ հոգւոյն,
Վշտակցելով նուաղելոյն,
Դոցիս հաղսրդ Աստուածորդոյն:

- Իիւսեա յոգւոջ բարիս բազում,
Որ տայ պտուղ յոգնաբեղոյն,
135 Երեսնաւոր նաեւ վաթսուն,
Հարիւրաւոր և պատարուն:

- Փոյթ եղիցիս գործոց բարեաց
Եւ հեղգացիր միշտ ի շարեաց,
Առատաբաշխ լեր աղքատաց,
140 Ժլատ ի տուրս անդէպ բերմանց:

Քանզի թէ զայս պահես յուսով,
Աննուս պսակ անճառ լուսով,
Ընդ հրեշտակացն պարելով,
Օրհնել զաստուած միշտ նոր երգով:

Յորդորակ նմին

Սիրոյն սիրող սիրունք սրաիս,
Սիրով սատար լերուք ընդ իս,
Սիրասարաս զբանս որ աստիս,
Ստանալ ջանիւ ի ձեր հոգիս:

- 5 Որ թէպէտ ես՝ ունայն հոգիս,
Զունիմ բնաւ զմասն առ իս,
Սակայն փշման հոգին որ յիս,
Զիւրն հնչեաց յիմում լեզուիս:

- Իիւսեալ բանիւ, որ ի կարգիս,
10 Զոր խօսեցաւ յայսմ շարիս,

Նրանելով զորս ի բարիս,
Նւ հեզնելով զորս ի չարիս:

Քանոն մանկանց, որք են ստիճս,
Ձի մի զբօսնումք ի սնոտիս,
15 Քանզի կարիք այս կենցաղիս,
Ապրել ջանայ զհամայն տիս:

Իսկ շուառ և նուաստիս,
Հանապաղորդ կռուփի գլխիս,
Անդուլ ոտիս մտաց խղճիս,
20 Խիթամ յանդերժ բանտ ձգել զիս:

Արդ աղաչեմ զտեսողս տառիս,
Մի՛ խնայել մեղ ողորմիս,
Ձի թէ ի, կեանս և վաղճանիս,
Ձեր սուրբ աղօթք ցողեսցի յիս:

25 Սրբել զթարախ վիրաւորիս,
Բիւր քանքարոյ սլարտապանիս,
Ընդ ձեզ սրբոցն համալղիս,
Ժառանգել զկեանս զանճառելիս:

Է՛ արդարեւ յիշել զթուիս,
30 ՃԱՌԵՆԷ՛ յակիրճս զհաշիւ ծրիս,
Օրհնել զՏէրն • համայնիս,
Յաւիտենիւ յաւիտենիս:

12. ՏԱՂ Ի ՍՈՒՔԻԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

Ի քո սիրուդ յագիլ երբէք, ե՞րբ իցէ,
սէր իմ, ե՞րբ իցէ,
Աւուրք կենաց իմոց անցեալ, ե՞րբ իցէ,
սէր իմ, ե՞րբ իցէ,

30 Զեռգրում՝ յակճիսս

Խ ո ր ա գ ի ր

AFG Անխորագիր ՇԻ Տաղ ի վերայ սիրոյ D Տաղ սիրոյ ասացեալ ի Սուրբաս
վարդապետէ E Տաղ ուրախութեան Է սիրոյ

Բ ն ա գ ի ր

1 cDEFGH քոյդ cDFGH սիրոյ E սիրուն GH յագիլ E երբէք, երբէք cDEFH
չի՛ք սէր իմ, ե՞րբ իցէ (այսամեռն կրկնակր միշտ այսպես)

2 BD Յատուրք

Թէպէտ գիտեմ զմահն առ իս, զի մերձ է,
 սէր իմ, զի մերձ է,
 Բայց ոչ գիտեմ զժամանակս ե՞րբ իցէ,
 սէր իմ, ե՞րբ իցէ:

5 Սաստիկ խոցեալ սիրով քոյին բնական,
 սէր իմ, բնական,
 Կէտէկիւկեալ կակժագին կոծական,
 սէր իմ, կոծական,
 Մորմոքիմ զառ ի քէն շրջիլս ըզձական,
 սէր իմ, ըզձական,
 Եւ ոչ գիտեմ զգալս առ քեզ, ե՞րբ իցէ,
 սէր իմ, ե՞րբ իցէ:

Ողբալով յամենայն ժամու հառաչեմ,
 սէր իմ, հառաչեմ,
 10 Եւ թէ զիւրդ անտես ի քէն դադարեմ,
 սէր իմ, դադարեմ,
 Աւաղելով զոր կորուսի, միշտ գոչեմ,
 սէր իմ, միշտ գոչեմ,
 Բէ վերստին զայն գտանել ե՞րբ իցէ,
 սէր իմ, ե՞րբ իցէ:

Իւծեալ ի կարօտոյ սիրտ իմ գալարի,
 սէր իմ, գալարի,

-
- 3 G չիք Թէպէտ B չիք գիտեմ BeDFH զմահ c չիք զի F մերց
 4 BeDEFGH զժամանակն F զժամանակ
 5 B խօցեաց EG կոցեալ փխ խոցեալ DG չիք սիրով EH չիք բնական
 6 H Բնակարան աղէկիւկեալ ABDG խոցական (B հօծական D հեծական G հղձա-
 կան) փխ կոծական
 7 B Մորմոքիմ BeDGH շրիլս փխ շրջիլս F զրկիլս փխ շրջիլս GH հղձական
 8 F զգալն B իմ առ
 9 G ժամ: հառաչիմ
 10 B եթէ փխ եւ թէ ABEG դադարիմ
 11 B չիք կորուսի H 11—36 չիք
 12 G գտանեմ
 13 B կարօտու F կարօտս

Դառնալ անդրէն և զալ առ քեզ յօժարի,
 սէր իմ, յօժարի,
 15 Տարփալով տեսութեան բոյին պատկերի,
 սէր իմ, պատկերի,
 Հանապազօր աղաղակեմ՝ ե՞րբ իցէ,
 սէր իմ, ե՞րբ իցէ:

Քայքայեցան կեանք իմ, ամբ իմ ի լալոյ,
 սէր իմ, ի լալոյ,
 Զտիւ և զդիշեր անբջապէս խորհելոյ,
 սէր իմ, խորհելոյ,
 Իսպառ-քսպոռ լքաւ կարս իմ տեկոյ,
 սէր իմ, տեկոյ,
 20 Ե՞րբ իցէ հայիլ ի քո գեմն, ե՞րբ իցէ,
 սէր իմ, ե՞րբ իցէ:

Ի ճանապարհ երկարական զնացի,
 սէր իմ, զնացի,
 Եւ աչս քո անմխիթար լացուցի,
 սէր իմ, լացուցի,
 Արդի իցէ թէ և ցամաքիլ յաւելցի,
 սէր իմ, յաւելցի,
 Եւ տեսանիլ զքեզ բերկրեալ ե՞րբ իցէ,
 սէր իմ, ե՞րբ իցէ:

25 Արեկ, արեկ, ո՞վ իմ սիրուն սիրելի,
 սէր իմ, սիրելի,

14 D առ քեզ փխ անդրէն G ու փխ և B զալս

15 B Պարզալ փխ Տարփալով A բոյին տեսութեան G տեսութեամբ B պատկերին

16 F Զհանապազօր

17 B չիք ամբ իմ cDE և ամբ F 17—33 չիք

18 BcDEG Տիւ և դիշեր A անբջապէս պէտպէս փխ անբջապէս Ի անբջապա

19 AB Իսպառ-իսպառ G չիք բսպառ: չարս փխ կարս B ի լալոյ փխ տեկոյ

20 B Յե՞րբ D ի գեմն քո B գեմզ Ե գեմն G չիք գեմն: սէր իմ, ե՞րբ իցէ հայիլ ի քոյդ փխ սէր իմ, ե՞րբ իցէ

21 E ճանապարհս B երկար G երկարական

23 B չիք թէ

25 G Արեկար, Կրով փխ Արեկ, արեկ B 25—36 չիք

Կցորդ լեր ինձ, տառապելոյս փարելի,
 սէր իմ, փարելի,
 Արժանացո սիրոյդ նախնոյ, նազելի,
 սէր իմ, նազելի,
 Համբուրելով զրկախառնիւ և՞րբ իցէ,
 սէր իմ, և՞րբ իցէ:

Սարտուցելոյս ի քոյդ սիրոյ ըստենէ,
 սէր իմ, ըստենէ,
 30 Փռլանակի դարձն իմ անդրէն ըստիպէ,
 սէր իմ, ըստիպէ,
 Մինչդեռ շիցեմ կապեալ մահու ստուերէ,
 սէր իմ, ստուերէ,
 Փարիւ ի գիրկս տարփալոյդ, և՞րբ իցէ,
 սէր իմ, և՞րբ իցէ:

էի ևս խանդակաթ ի մէջ տաղնապի,
 սէր իմ, տաղնապի,
 Ուշաթափեալ և պապակեալ ի տապի,
 սէր իմ, ի տապի,
 35 Զսլացո տեսութեամբդ, որ կայ ի կապի,
 սէր իմ, ի կապի,
 Ի հանդիսի քում զայս ՃԱՌԵԼ և՞րբ իցէ,
 սէր իմ, և՞րբ իցէ:

26 G Կցորդել փխ Կցորդ լեր cDEGH հեռացելոյս փխ տառապելոյս

27 c նախնոյ

28 AG զրկախառնեալ

29 G ըստինէ

30 AG կրկին փխ անդրէն

31 D շիւ մահու ADF ըտկերէ E ստուերէս

32 cDG տարփալոյդ

33 A տաղնապիս

34 cD Յուշաթափեալ E փափգեալ փխ պապակեալ AG տապէ

35 cDEG կամ փխ կայ

13. ՏԱՂ ՊԻՎՊԻԻԼԻ ԵՒ ՎԱՐԴԻ, ԱՍՍՅԵՍԼ
Ի ՍՈՒՔԻԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

Իմ սիրուն պիւլպիւլ աննման,
Քաղցրաձայն թռչուն պատուական,
Եղանակես երգ զանազան.

Ա՛յ սիրուն պիւլպիւլ աննման,
Քան զամէն թռչուն պատուական:

Սիրուն վարդ, կարմիր, քաղցրատես,
Գունով գեղեցիկ, պայծառ էս,
Ամէն ծաղկանց թաղաւոր էս.

Խ Ո Ր Ա Ղ Ի Ր

ԱՒԿԼՆՐԻ Անխորադիր Ե նորին ասացեալ վասն ուրախութեան մարդկան Ե Այլ տաղ վարդի և պիւլպիւլի ԴՏ Տաղ վարդի և պիւլպիւլի Բ Տաղ Սուրբաս վարդապետէ Գ Երգ ի վարդէն առ պիւլպիւլ Ծ Տաղ ի Սուրբաս վարդապետէ ասացեալ Ե Այլ տաղ գեղեցիկ և պատուական Մ Տաղ վարդի պիւլպիւլին Օ Տաղ վասն բլրուլի Ղ Տաղ ի վերայ կարմիր վարդին Տ Տաղ ի վերայ պիւլպիւլի Ւ Տաղ ի վերայ վարդի և պիւլպիւլի Բ ն ա գ ի Ր

1 Օ Ուլ փխ Իմ Կ սիրոյ ԴԲԿՆՐ պուլպուլ Ի սոխակ փխ պիւլպիւլ Ծ պուլպուլ Օ բլրուլ Բ պիւլպուլ Յ բլրուլ ԼԲԲԻՆՕ պատուական (ԼԲԻՆՕ պատուական) փխ աննման Լ 1—11 չիք

2 Օ Դեղեցիկ փխ Քաղցրաձայն Տ Քան զամէն փխ Քաղցրաձայն Դ Քաղցրազոյն ԵՂՏ թռչնոց ԼԲԴԲԻՆՕ աննման փխ պատուական ԿՄՂՐ պատուական

3 Ե Եղանակէ Մ Եղանէր Դ Եղանակիս ԿԴ Երգս

4 ԲԵ Աննման, աննման փխ տողի ԲԵԻՐԻ Իմ (Բ Զա՛յ Ի Ա՛հ ԵԻ Ո՛ւլ) փխ Ա՛յ Կ սիրոյ Բ սիրոյն ԵԻԿՄՂԴ Զաւիկ (Ի սոխակ) փխ պիւլպիւլ ԴՆ պուլպուլ ԾՐ պուլպուլ ԲՕ բլրուլ Բ պիւլպիւլ ԲԳՏ աննման, աննման, աննման

5 Ա Աննման փխ Քան զամէն Օ չիք Քան զամէն Բ Զամէնայն ԼԲԻԾԿՐՕ Զաւիկ (ԼԲԻԿ Զաւեր ԵԴՄ Զարէր) փխ թռչուն Ծ թռչնոցն Ե ծաղկանց փխ թռչուն ՕՏ թռչնոց ԴԽ ծաղեր փխ թռչուն ԼԻԵՕ աննման փխ պատուական ԴԿՄ պատուական Յ Աննման քաղցրիկ թռչունք: Բ տողք չիք

6 Ծ Սիրով Բ Սիրոյն Ն Սիրոյն կարօտ Իմ առ քեզ: Օ 6—10 չիք

7 Յ Գինով փխ Գունով Ն Վարդաց աչի քօ տեսուղ ամէն մարդ:

8 Դ ծաղկունաց Կ ծաղկաց ԴՐ թաղաւորն Ն պարծանք և զարդ փխ թաղաւոր էս Յ դու բարբ էս փխ թաղաւոր էս

10 Ա՛յ սիրուն վարդիկ աննման
Քան զամէն ծաղկանց պատուական:

Ո՛վ սիրուն պիւլպիւլ զիա՞րդ կաս,
Վարդին կարօտուն քանի՞ լաս,
Ճովուալով կու հեծեծաս.

15 Ա՛յ սիրուն պիւլպիւլ աննման,
Քան զամէն թռչուն պատուական:

Իրաապսակեալ բուրաստան
Հոտով անուշիկ, սխրական,
Բժշկեա զու զցաւս ամենայն.

20 Ա՛յ սիրուն վարդիկ աննման,
Քան զամէն ծաղկանց պատուական:

9 ARY Ո՛վ փխ Ա՛յ BCIMX Ա՛հ DG Ի՛մ փխ Ա՛յ F Հա՛յ J Ահա՛ փխ Ա՛յ K սիրոյն AGNQSTY պիւլպիւլ (NY պուլպուլ T հաիկ) փխ վարդիկ BCJMX վարդեր E պիւլպիւլ վարդիկ R վարդ

10 A Աննման, հաիկ աննման (այսոմեակ կրկնակում միշտ այսպես) BIIR Մաղկունք EGNS թռչուն (N հաիկ S թռչնոց) փխ ծաղկանց BCGLM աննման փխ պատուական D զանազան փխ պատուական GH պատուական Y Աննման քաղցրիկ թռչունք: F տողը չի՛մ

11 δKY Ի՛մ փխ Ո՛վ P սիրոյն D պլպուլ H սխրակ JNY պուլպուլ δKP պիւլպուլ FO բլբուլ T չի՛մ պիւլպիւլ S զիա՞րդ Y զաս փխ կաս

12 EHKP վարդի F վարդուն: կարօտու HP կարօտուն Y կարօտով R բանգի փխ քանի

13 EG ծովատալով EGKQY կու հեկեկաւ (K միշտ կը հոգաս Y Դու յոյժ ողբաս) փխ կու հեծեծաս HS չի՛մ կու δJ կու հեծեծաս

14 ARY Ո՛վ փխ Ա՛յ BH Ա՛հ F Հա՛յ GP Ի՛մ փխ Ա՛յ DKNY պուլպուլ E բլբուլ H սխրակ δP պլպուլ KTX հաիկ փխ պիւլպիւլ

15 BDFKNOT հաւեր (D հաւեր F հաւերն NOT հաիկ) փխ թռչուն δJMS թռչնոց F աննման փխ պատուական GH պատուական

16 A Իրեաւ պտակեալ H Իրեմալ պտակեալ N Լուսաղոսակեալ Q Հիւսա պտակեալ D առկն անքնքեմեմ: Y Մինչև յերբ քոյ սիրուդ զարանեմ: OS 16—20 չի՛մ

17 DEGHKNN սխրական փխ սխրական δ Զարդարեալ ծաղկանց զանազան: P Զարդարեալ ծաղկամբ այգեհոտան: Y Զար շունեմ, թէ քեզ մոռանամ:

18 EN Բժշկեա BCDEFGHIJKLMNQRTX չի՛մ զու F ցաւոց յամենայն N այս փխ ամենայն δ Փթթեալ ի մէջ այգեհոտան: P նորդու. դինամոն և շուշան: Y Վախիմ, թէ քեզ կարօտ մեռանեմ:

19 ADGJRY Ո՛վ փխ Ա՛յ BCIMX Ա՛հ G Ի՛մ փխ Ա՛յ J Ահա՛ փխ Ա՛յ E Հա՛յ K սիրոյն ABGJKNQXTY պիւլպիւլ (BJKMTX հաիկ NY պուլպուլ) փխ վարդիկ R վարդ P Համապիւտ ծաղիկ պալատան:

20 BIIR ծաղկունք cEMX ծաղիկ GJRT թռչուն (JR թռչնոց T ծաղեր) փխ ծաղկունք D զանազան փխ պատուական L աննման փխ պատուական P Դու ես գրուի. ով վարդ աննման: Y Աննման քաղցրիկ թռչուն: F տողը չի՛մ

Քունն եղեր հարամ աշերուս,
Գիշեր-ցորեկ պարթուն մնալուս,
Ճար չմնաց համբերելուս.

Ա՛յ սիրուն պիւլպիւլ աննման,
25 Քան զամէն թռչուն պատուական:

Իմ գեղեցիկ վարդ անուշիկ,
Երբ կու տեսնեմ զքո երեսիկ,
Նկ մեր աչգին, եղիր հիւրիկ.

Ա՛յ սիրուն վարդիկ աննման,
30 Քան զամէն ծաղկանց պատուական:

Աւետիս ստամ ես պիւլպիւլին,
Սիրո տէր խոջուկ թռչունին,
Ամիսն եկաւ գալու վարդին.

21 AD Քունն FGHՃJNPQXY Քուն O Քո փխ Քունն CJMPSTXY եղև AO Վերամ
BcEGKLMPQST աշերուդ F աշերոյդ ՃX աշերոյս O աշվիրուս R 21—45 չիք

22 A ցերեկ ABcEFGHՃMNQST զարդ (BcEFGՃMNQST զատ H զար) փխ
զարթուն K արթուն ABcDFGHIKLMNOQST կենալուս (BcGHIKLMOQST կենալուդ F
կենալուդ) փխ մնալուս E մնալուդ P արտասուելոյդ փխ զարթուն մնալուս Մ զարմա-
նալուս

23 F չի մնաց BcEFHՃKMOPQST համբերելոյդ D հանրելուս փխ համբերելուս Y
թէ որ համբերեմ փխ համբերելուս G Չար մնաց քո զնալոյդ:

24 APY Ո՛ղ փխ Ա՛յ BG Ա՛յ DG Իմ փխ Ա՛յ F Հա՛յ BKT հաւիկ փխ պիւլպիւլ
DNY պուլպուլ F վարդիկ փխ պիւլպիւլ Ճ պիւլպուլ P պիւլպուլ H սոխակ Q 24—25 չիք

25 BK հաւեր փխ թռչուն cՃMS թռչնոց DOT հաւեր (O հաւիկ T ձագեր) փխ
թռչուն LO աննման փխ պատուական GHM պատուական N Աննման ծաղիկ պատվա-
կան Y Քաղցրածայն թռչուն աննման: F տողը չիք

26—30 BՃNP չիք CSY 26—45 չիք O 26—40 չիք D տնուշիկ

27 AF զերեսիկ DH զերեսիկ L երեսիկ

28 K Գու եկ ADT յաչգին D եղև H եղեր D հաւիկ K պիւլպիւլիկ փխ հիւրիկ
F հիւրիկ T մեկ հիւրիկ X՛ւ իւրիկ E Քո հոտոց բուրբ յոյժ բազդերի L տողը չիք

29 F Հա՛յ AELT պիւլպիւլ (T հաւիկ) փխ վարդիկ cKM վարդեր D վարդիք H
վարդ X վարդիկ

30 DELT հաւեր (EL թռչուն T ձագեր) փխ ծաղկանց G ծաղկան X ծաղիկ
cLM աննման փխ պատուական D զանազան փխ պատուական F տողը չիք

31 DN պուլպուլին F բլբուլին H սոխակին J 31—45 չիք

32 D Սիրուն IIN Սիրու M Սիրոյս X խոջուկ

33 BcFՃHMN զաւռչ TX բացուելու փխ զալու

Ա՛յ սիրուն պիւլպիւլ աննման,
Քան զամէն թռչուն պատուական:

Սիրով կարօտիմ առ քեզ վարդ,
Յանկայ քո տեսուն ամէն մարդ,
Համայն ծաղկանց պարծանք և զարդ.

Ա՛յ սիրուն վարդիկ աննման,
40 Քան զամէն ծաղկանց պատուական:

Է՛յ սիրուն պիւլպիւլ մեղ ասա,
ԷՌԾԻԿ թուին հետ զիս յիշեա,
Տէր, ողորմեա եղանակեա.

Ա՛յ սիրուն պիւլպիւլ աննման,
45 Քան զամէն թռչուն պատուական:

34 Ա ժ՛ղ փխ Ա՛յ B Ա՛հ F Հա՛յ BeHKMTX հաւիկ (H սոխակ X հաւիգ) փխ պիւլպիւլ DN պուլպուլ F բլրուլ Տ պլպուլ

35 BeDFKMN հաւեր (DF հաւեր N հաւիկ) փխ թռչուն Տ թռչնոցն cDM պատուական FN աննման փխ պատուական

36 Ս Սիրաւ AKL կարօտ և և BM կարօտիւ D չի՛ք կարօտիմ առ P կարօտին B չի՛ք առ քեզ M իմ առ քեզ N Սիրուն վարդ, կարմիր, բազրատես: ՏTX 36—45 չի՛ք

37 Ա Յանկան K Կցանկայ H բոյդ K չի՛ք բո BeK տեսոյդ DFM տեսուդ H տեսոյ N Գունով գեղեցիկ, պայծառ ես:

38 BD Համանց փխ Համայն F Ամէն փխ Համայն: պատանք փխ պարծանք՝ BCDFH ու փխ և K Դու պարծանք ծաղկանց և դարդ: N Ամէն ծաղկանց թաղաւոր ես: M 38—45 չի՛ք

39 Ա ժ՛ղ փխ Ա՛յ BH Ա՛հ F Հա՛յ AcEELN պիւլպիւլ (N պուլպուլ) փխ վարդիկ BK վարդեր H վարդ

40 B ծաղկունք cEL թռչնոց (EL թռչուն) փխ ծաղկանց H ծաղկունս N ծաղիկ D զանազան փխ պատուական L աննման փխ պատուական F 40—45 չի՛ք

41 ADOP Է՛ Ա չի՛ք սիրուն BDHO պիւլպիւլ, պիւլպիւլ (D պուլպուլ, պուլպուլ H սոխակ, սոխակ O բլրուլ, բլրուլ) փխ սիրուն պիւլպիւլ A զի փխ մեղ KN 41—45 չի՛ք

42 D ԵՌԾԻԿ Be թուին AHP չի՛ք հետ O յետ փխ հետ AHP մեղ (H դմեցիկ P զմեղ) փխ զիս

43 A չի՛ք ողորմեա

44 BH Ա՛հ փխ Ա՛յ D պուլպուլ H սոխակ O բլրուլ P պլպուլ A 44—45 չի՛ք

45 BD հաւեր (D հաւեր) փխ թռչուն c թռչնոց H թռչուն D պատուական L աննման փխ պատուական

Իմ գեղեցիկ ական ու պատկեր,
Ընդէ՞ր եղեր շարին ընկեր
՛ի առեր երեսդ սե ներկեր,
Այսուհետեւ, եղբարբ, զի՞նչ արարից:

5 Սիրտ իմ շարեաց շահմարան,
Պէտքէս գանձուց մառանապան,
Ընդէ՞ր բարիքն ոչ շատածան.
Զի գողանան, եղբարբ, զի՞նչ արարից:

Ունկն իմ լսող եղանակաց,
10 Բամբասանաց ՚ւ առատակաց,
Ընդէ՞ր անլուր կաս օրինաց,
Զի խուլ եղէ, եղբարբ, զի՞նչ արարից:

Իրեսեալ մասունք հոգւոյ իմոյ
Եւ անդամունք մարմնոյ իմոյ,
15 Համայն եղեալ անօթ մահու,
Զին ի յօդուտ, եղբարբ, զի՞նչ արարից:

Քննող խորոց, միտք դատաւոր,
Կաս անիրաւ մեղօք մուրոր,
Սիրես զաշխարհս սուտ, անցաւոր,
20 Բանդադուշեալ, եղբարբ, զի՞նչ արարից:

Իմ կամբ բարեաց ընտրողութեան,
Յօժարութեան և ցանկութեան,
Յեռեալ ի շարն, տողանան,
Զին ի ձեռին, եղբարբ, զի՞նչ արարից:

Բ ն ա գ ի բ

2 BC շարին եղեր

3 C եւ փխ ՚ւ առեր: յերեսդ AC զսե

4 A եղբարբ (այսուհետեւ միշտ այսպէս)

13 B հոգոյ

14 B անդամօք C չիք իմոյ

15 C եղեալք

16 B օգուտ

19 A զաշխարհ C սուտ փխ սուտ

21 C բնորոգութեամբ

22 C ցանկութեամբ

23 AB եռեալ փխ Յեռեալ

25 Այս իմ լեզուս յինէն գաղան,
 Աստուածութեան շէ օրհնաբան,
 Այլ հրդեհիչ բոցոյ նման,
 Տոշորէ զիս, ևղբարբ, զի՞նչ արարից:

Սոյնպէս և ձեռքս բարեաց խափան,
 30 Ի հեշտութիւնս պատրաստական,
 Պէտպէս մեղօք շոշափական,
 Լի են արեամբ, ևղբարբ, զի՞նչ արարից:

Է յոյս մի մեծ յիմում սրտիս
 Էթմիկ թուին ի ձէնջ առ իս,
 35 Ասել լալով մեզ ողորմիս,
 Առանց սորին, ևղբարբ, զի՞նչ արարից:

*
 15. * *

Ի տոռունս ծուլութեան մահաշափ մեղաց
 Վարակեալ քմբռնիմ յորոգայթ զիւաց,
 Սկսեալ ի բարիս զանդաղ և կասկած,
 Վաղափուլ խափանիմ, փրկեա զիս, աստուած:

5 Սիրելով զպարապ զմայրն մեղաց,
 Ո՛չ երբէք հետեիմ գործոց արութեանց,
 Յոյլ և ծոյլ, տարտամեալ, պղերդ և քնէած,
 Մրափեալ և ապշեալ, փրկեա զիս, աստուած:

Ո՛չ հայիմ յարեզակն և յայլս արարած,
 10 Զի համայն ևզանաի զիւր գործ կատարեաց,

25 C լեզուն

26 BC չէն C օրհնական

29 B բերեաց փիւ բարեաց

30 C հեշտութիւն

31 AB մեղաց

32 B Լինեն փիւ Լի են

33 B իմում AB սրտի

34 BC թվին

35 C Ասելով AC լիով փիւ լալով

36 B որոյ փիւ սորին C չիք Առանց սորին

8 Զեռագրում՝ ափշեալ

- ես մեղաց զործ ունեայ, ջանիւ ժրակաց
 եւ բարեաց խափանեալ, փրկեա զիս, աստուած:
- Իկեսեալ դմասունս շարին պատրանաց,
 Հեղգացայ վրարոյ առնել սկսած,
- 15 Ձանձրացայ յաղթից և առաքինութեանց,
 Յօրանջեմ, արտնջեմ, փրկեա զիս, աստուած:
- Քամահեալ անփոյթ եմ քանքարոյ շնորհաց,
 Անդգոյշ, շորոշեմ զչարն ի բարեաց,
 Մեղկացեալ թուլանամ հոգւով եռացմանց,
- 20 Յօրսացեալ ընկրկիմ, փրկեա զիս, աստուած:
- Ի ներշնչատ տրամութեան դէն խոցոտեաց,
 Արտաքուստ արհաւիրք ահից պաշարեաց,
 Ի վերուստ օղայնոց յայտոցն շարեաց,
 Ի խաւար զժոխոց փրկեա զիս, աստուած:
- 25 Առաւել յուսահատ ի զործս մեղաց,
 Փոխանակ զի նախկին յուսով զիս խափեաց,
 Մրրկեալ խորհրդօք զհոգիս խեղդեաց,
 Ի նորին հրապուրից փրկեա զիս, աստուած:
- Սոսկապէս սաղմոսեմ լեղուօք առ աստուած
- 30 Եւ մտօք արտաքոյ գտանիմ լաւաց,
 Նմանեալ հալումաշ ցաւոց խստութեանց,
 Անօգուտ մեռանիմ, փրկեա զիս, աստուած:
- Էր երբեմն, որ կայի ի մէջ եղբարց եւ հարց,
 Այժմ եղէ տարանջատ, զիպէցայ վշտաց,
- 35 Բուական էՄԻՈՅԺ գրիւ մեղ յայտնեաց,
 Ի մեղաց ծուլութեանց փրկեա զիս, աստուած

*

16. * *

- Իւրաքանչիւրոց այս յայտնի լիցի,
 Զի շար նախանձու սիրտ իմ բորբոքի,
 Քան զամենայն մեղս սովաւ յաւելի,
 Անվարձ վնասեալ իսպառ տոշորի:
- 5 Սիրոյն հօօրի անձն իմ ներհակի,
 Պատառոզ գաղան անուն իմ կոշի,

Մպանող Արեկի, ծախող Յօսէփի,
Նաշող Յիսուսի՝ նման հրէի:

Որ և նախանձու բանասարկութիւն չարի,
10 Ի մօտ մահն յաշխարհ և առ իմ հոգի,
Նովառ անթողլի հայհոյանք լինի,
Վասն որոյ վէրս իմ դժուար բժշկի:

Իրակցեալ մասամբքն առ իս Լրեի,
Ատելով զեղբարս բարիքն անտեսի,
15 Բանսարկ ևմ նմանակի Տոփէլի,
Բամբասեմ զմեզս զորս ոչ գիտացի:

Քարածիգ Լղեալ շարախօսեցի,
Զբարիս ալլոց յաւէտ ծածկեցի,
Երախտամոռաց անգոհ մնացի,
20 Շնորհաց ընկերին մախանս կրեցի:

Ինձ օրն է զիշեր ըստ ջղջիկանի,
Զի լոյս ընկերաց ինձ խաւար թուի,
Ո՛չ կարեմ լսել զոք անուն բարի,
Զի հեղձամղձիմ դառնութեամբ սրտի:

Այսբար նմանիմ շան նախանձոտի,
Ո՛չ տիրասիրի, ալլ վայրահաջի,
Կամիմ զի միայն ակն իմ խլկացի,
Գոնեա ընկերին պատահի:

Սոյն այս նախանձու կուրացեալս հոգի,
30 Հաշիմ և մաշիմ ծածուկ և յայտնի,
Յաջողմամբ բաբեաց ալլոցն պատուի,
Յիմոցն զրկեալ լինիմ եղկելի:

Էնըդ աստուած գթած ամենաբարի,
Ողորմեաց գերույս այս անառակի,
35 ԷՄԻՅԺ տարիս ըստ թուականիս,
Համայն ձեզ և մեզ Տէր ողորմեսցի:

Ի մոլորթիւնս սաստիկ հրոյ բարկութեան,
Անմտաբար հետեւեցաւ կորստեան,
Աղաղակեմ սրտի մտօր հեծական,
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- 5 Արտմտութեամբ նման օձին նախնական,
Շուն կատաղի, կարիճ խայթող ցասմնական,
Առ իս կրեմ զմասունս շարին զամենայն.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- Որպէս զտիկ փրատրտեալ մախական,
10 Պարսաւելով զսրովեցի զամենայն,
Հայհոյան բանս մինչ առ աստուած վերանան.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- Իրծի զկապ սիրոյ եղբարց որոշման,
Կաղեմ, կովիմ համարձակեալ լիկական,
15 Անժուժկալեալ շարախօսեմ թշնաման.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- Քինապահեալ շարախոհիմ նենդական,
Անհաշտ բարուր, անսանձ լեզուօր զարշաբան,
Պարպատերակ, որ եմ գատումս խողական.
20 Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

Իբրեւ զերկաթ երթեացեալ դիմական,
Ձայն խոշորեալ, աչք համբարձեալ զիտական,
Անիծանեմ ե հայհոյեմ քրէական.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- 25 Այգանկելով, հարկանկելով ձաղական,
Տարապարտուց տամ ընկերաց եպերան,
Լինիմ ահեղ գատաստանի պարտական.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- Սիրով շահել զօք ո՛չ գիտեմ բանական,
30 Ո՛չ բարկանամ վասն մեղաց ախտական,
Այլ բարկանամ ընդդէմ բարւոյն հեգութեան.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

- էզկէլիւսի համ, դատապարտեալ, ապարան,
Ասեմ մեղայ բիւրապատիկ զղջական,
35 Ի մէջ տարուոյս էՄԻՈՅԺ թուական.
Աստուած քաւեա զմեղաւորս անպիտան:

*

18. * *

- Ի խորոց կարդալով սրտիւ հառաչեմ,
Անզգամ ինքնակամ գթեալ, անկեալ եմ,
Մեծամիտ փքալով ունայն գտեալ եմ.
Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:
- 5 Սնափառ հտպտմամբ զպատիւ սիրեմ,
Հպարտից հսկայից յաթոռ նստեալ եմ,
Ջմաստունս զամէն լիով ցուցանեմ.
Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:
- Որդիւ համ կորստեան, անհնազանդ համ,
10 Պարծելով, պանծալով, զոր թէ համ և չեմ,
Կեղծաւոր առ աշօք վերերեոյթ համ.
Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:
- Իրենեցեալ ի չարէն միշտ յանդգնեալ համ,
Լրբութեամբ զիմադրաւ ինքնահաւան համ,
15 Այծէնի փախստեամբ անմիաբան համ.
Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:
- Քան զչափն առաւել աւելահոգ համ,
Ոչ թէ վասն աստուծոյ, ալ զի հպարտ համ,
Այսորիւր, դստերօք մահու շափ մօլ համ.
20 Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:
- Իգապէս հանդերձիւք խննեշ պճնեալ համ
Եւ ոտից ընթացիւք զիս յանդիմանեմ,
Ծաղրերես, մեծածայն, զէտ փուշ ճարճատեմ.
Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:
- 25 Ապստամբ, ինքնահաճ, ինքնազլխեալ համ,
Ընդդիմակ և անլուր, իբր զհմայս համ,
Ջանաւորով ծերունեաց կռապաշտեալ համ.
Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեաւ գիտեմ:

Ստուն դանող, հայրենի գլխին մեղանշեմ,
 30 Սննդեան խնամոյն զի՞նչ պատասխանեմ,
 Վասն որոյ լալագին յոյժ ապաշաւեմ.
 Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեալ գիտեմ:

Է՞ հղբարք և հարք իմ, զձեզ աղաչեմ,
 Ձեռնոտք օգնեցէք, զի անճարակ եմ,
 35 Թիւ տարւոյս ԷՄԻՆՅԺ յիմաստնոց բերեմ.
 Եւ զմեղս իմ ինձէն հաւաստեալ գիտեմ:

19. * *

Իշխանին՝ զիւաց բանսարկուն,
 Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի.
 Անցաւոր, պատրիշ աշխարհիս,
 Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի:
 5 Քմակից եղեալ քնդ մարմնոյս,
 Սորօք մեղքս արարի,
 Այս Լըիս անհաշտ թշնամեաց,
 Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի:

Սուտ հղբարց, Կայէն բնկերաց,
 10 Սուտակասպաս յարակցաց,
 Հաւանեալ ծաղու Լըիսաց,
 Ետու զմիտս ի կամաց,
 Նենդութեամբ արկին զիս յորսայս
 Նախատանաց, բասրանաց,
 15 Անիրաւ այսպէս շողմողաց,
 Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի:

Բ ն ա գ ի ր

2 Բ արարից (կրկնակ տողում այսուհետեւ միշտ այսպէս)

3 Բ յաշխարհի

6 Բ տեղքս վիս մեղքս

9 Ա կային վիս Կայէն

10 Բ Ուստուկասպէս վիս Սուտակասպաս

11 Բ ծաղու

12 Բ շիք ետու

14 Բ պատրանաց վիս բասրանաց

15 Ա շողմողաց

Ո՞ր են խօսք բախտից և հարկաց,
 ճակատագրաց, թալէհաց,
 Ընդէ՞ր ո՞չ քնտրեն զարժանին
 20 Ի յանարժան կախարդաց:
 Բնտին շեթող ի ձեռաց
 Օր մի հանգիստ ի վշտաց,
 Ֆէլէկին անհարթ պատահմանց,
 Ո՞չ գիտեմ զինչ արտրի:

25 Իհսեցեալ ի շարս կարգաց,
 Մի զմիով հետակաց.
 Այլազգեաց և մերթ մեր ազնեաց,
 Տալով զիս ձեռք ի ձեռաց,
 Արծաթի, ոսկւոյ և դանձաց
 30 Տէր ասելով հռչակած,
 Անհամար զայս գանձ մթերած,
 Ո՞չ գիտեմ զինչ արարի:

Քենապահ ոսոխ մատնչաց,
 Մերձաւորաց նախանձանաց,
 35 Տնաքանդ եղեալ ի տեղաց
 Վտարեցայ հեռացած:
 Տիրանենդ Յուդայ նմանաժ,
 Անյադ զազան կատաղած,

17 Բ բախտիս

18 Բ օրհասաց փխ թալէհաց

19 Բ է՞ր, ո՞չ քնդէ՞ր

20 Ա շանարդաց փխ կախարդաց

21 Բ շեկող փխ շեթող

23 Բ կենցաղոյս անդէպ փխ Ֆէլէկին անհարթ

25 Բ ի շարս շղթայաց փխ ի շարս կարգաց

26 Բ զմիոյ

27 Բ Այլազգաց: ազնեկար փխ ազնեաց

29 Բ Արծաթիս: Գանձուց

30 Բ հռչաց փխ հռչակած

31 Բ ալսքան փխ զայս գանձ

36 Բ Վշտարիք փխ Վտարեցայ

37 Բ Ի տիրանենդ: Յոտալսմանած

Ուրացող պղծոյն անիծած,
40 Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի:

Ի յօտար երկրի դէմս ելաց,
Զքաւորաց, պարտատէրաց,
Ողակ և մալն կորուսած,
Հին տէֆտէրաց կարօտած,
45 Զիմ շառած պարտքն շտեռած,
Զիա՛րդ խնդրես, անաստուած,
Իսնաֆսըզ մարդոց թէլպիտաց,
Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի:

Առաքեալ: Վօրօք ըմբռնեած,
50 Մերկիկ և բոկիկ, գլխիբաց,
Կապանօք ոտից և ձեռաց,
Երես ի քարշ է տարած,
Վեց ամիս ի բանտի արդիւած,
Եկ դայս ծանր բեռն բարձ,
55 Քրդաստան երկրի պարոնաց
Ո՛չ գիտեմ զինչ արարի:

Սոսկացեալ դողամ ի պարտեաց,
Թէ յիմ լիցին պճարած,
Սղութիւնք հացից յաճախած,
60 Վարձք և վաճառք սպառած,
Մատնութիւնք միմեանց յոլոված,
Մինչ զի և մէք տուգանած,

42 Բ Զինաւորաց փխ Զքաւորաց: պատրաստեաց փխ պարտատէրաց

43 Բ Զըռչակալ զապրանս փխ Ողակ և մալն

44 Բ հաշուէրաց փխ տէֆտէրաց

45 Բ զիքն առած փխ շառած պարտքն

46 Բ առղը շիւ

47 Բ Անխիղճ մարդկանց լալլախանաց:

50 Բ Մերկ և բոկիկ

53 Ա բանտ

54 Բ բեռնաբարձ փխ բեռն բարձ

55 Բ ԼՄԹ փխ երկրի

58 Ա հիմ Բ լիցի

59 Բ Սղութիւն

Մխիկ և Մարգար սևազլխաց
Ո՛չ գիտեմ գինչ արարի:

- 65 Էղկելի կենօր տառապած,
Ի քեզ, Տէր իմ, յուսացած,
Հար արա դերույս պաշարած,
Զի յամենից եմ զրկուած,
Սխրալի և զբարբ իմ գոված,
70 Աղօթեցէ՛ք առ աստուած,
Այս տարույ ՊէլԱՅ թւինաց
Ո՛չ գիտեմ գինչ արարի:

*

20. * *

- Ի դարնան ամսին՝ մարտին, ասրիլին,
Մաշխսին ուժդին Երկիրս է ադին,
Ծառք և տունկը փթթին կանաչ սաղարթին,
Ծաղկունք բոլորին, պարեն շուրջ վարդին:
- 5 Սիրով անուշիւ հարեալ պիւլպիւլին,
Գայ և որոնէ զվարդ ի յայդին,
Բացվեր է բերան, լեզու պիւլպիւլին,
Քաղցր և զանակաւ գովէ ըղձալին:
- Ո՞ւր ես, ո՛վ իմ վարդ, իմ սիրտ և հոգին,
10 Ո՞ւր ես, նազելի և իմ սէր սրտին,
Ո՞ւր ես հեռացեալ աչաց անտեսին,
Զիս թողեր լքեալ սղբով յալադին:
- Իրսաշար ծաղկունք ի բուրաստանին,
Իւրաքանչիւրսք ընդ իւր սիրելին,
15 Դո՛ւ միայ ոչ կաս ի քո կիւլշանին,
Ո՞վ տարաւ զքեզ որպէս հէրամին:
- Քե պարծիմ, ո՛վ վարդ, իմ լոյս աշերին,

63 Ա սև գլխաց

71 Բ չորշարանաց վիս ՊէլԱՅ թւինաց

17 Ձեռագրում՝ մարդ վիս վարդ

Քե ցնծամ, ո՛վ վարդ, իմ ուրախութիւն,
Ի գոյն քն նայիմ տիւ և գիշերին,
20 Զհոտ քո խնդրեմ ինձ բժշկութիւն:

Ի քէն հեռանալս ինձ մեռելութիւն,
Սեռանց քո տեսուն կեանս ունայնութիւն,
Զքեզ ևս աստուած մխիթարութիւն,
Վասն քո բացուաւ լեզուիս լուութիւն:

25 Ա՛յ իմ գեղեցիկ վարդ ծիրանածին,
Երևիս փառօք արքայականին,
Յիծաղածաւալ դուարթ պայծառին,
Վայել է խնդալ քեզ ընդ պիւլպիւլին:

Սիրով սրտի բո կամիս սիրելին,
30 Կան առ քեզ խնդան ի կիւլիստանին,
Քանի մի օրիկ խնդաս երեսնին,
Շուտ ձգես երթաս, թողուն լալազին:

է՛յ, խղճով պիւլպիւլ, լաս հառաչազին,
Կարօտով սրտիդ ի դէմս վարդին,
35 Թիւ տարույս ԽՍԶՆ է փրկչին նշանին,
Մեզ բարեխօսէ յաւուր ահեղին:

*

21. * *

Ի ձեռաց վարդին դանդառ պիւլպիւլին,
Քանի ու քանի հանես դիմ հոգին,
Նազերով, ճէվրով ճեմես ի յայզին,
Քանի ու քանի լիալես դիմ հոգին:
5 Վարդն ալ պիւլպիւլին տայ պատասխանին -
Ո՛վ սիրուն պիւլպիւլ, դի՛ւ լաս տրտմողին,
Աստուած պարպեալ մեզ գեղեցիկութիւն,
Զի վայելեսցուք աստ ի միասին:

Սիրուն վարդ պայծառ, լսէ զիրտուն,
10 Սուտ է աշխարհիս ամէն բարութիւն,
Երթայ, անցանէ, զինչ որ երկին
Նւ գայ հասանէ մեզ ճշմարտութիւն:

Միրուն պիւլպիւլիդ ծառայ եմ ձայնին,
Զինչ խրատ որ տաս, լսող եմ բանին,
15 Հնազանդիմ քեզ ըստ աշակերտին,
Յո՛ւյց զպատուիրան, գործեմք զբարին:

Ո՛վ վարդ սիրելի, ընկեր իմ անձին,
Իմա, որ երկու օր կայ քո էօմբին
եւ ես, որ լռչուն, ասլրիմ շատ օրին,
20 Մի՛ գրկեր էօմբէ վասն քո զէֆկին:
Դու որ բազմօրեայ թռչուն օղային
եւ ես զուզնաքեայ ծաղիկ հողային,
Ընդէ՞ր ոչ կամիս կեալ ինձ հեշտալին,
Ասնուլ զկարօտ իմոյ հէսրէթին:

25 Իրսեալ վարդ պայծառ անթառամելին,
Ոսկէհուռ թաղիւ ականակապին,
Կայ պա՛հեալ նոցա, որք վասն այն ճգնին,
Վնվախճան կենօք անանց պսա՛կին:
Յանկամ, ո՛վ պիւլպիւլ, հասանիլ նոցին,
30 Փափաղիմ կենացն, որ վախճան չունին,
Բայց զճանապարհն ընդ որ հետին,
Կամիմ ուսանիլ զկամս աստուածային:

Քեզ, վարդ, ճանապարհ Աստուածաշնչին,
Դիրք առաքելոց ընդ մարդարէին,
35 Համայն հետեողք քարոզից նոցին,
Թողուն զշարիս, գործեն զբարին:
Իմ սիրուն պիւլպիւլ, քաղցր է ձայն քոյին,
Բազում են մեղք իմ, զոր գործով ցոյցին,
Ի մանկութենէ մինչև օրս յետին,
40 Այս հանգամայն զիա՞րդ քաւեսցին:

Իմ գեղեցիկ վարդ, յոյս քո մի՛ հատցէ՛,
Տէրն ողորմած է մեղաց դարձողին,
Զմեղս տոողին և զղջացողին,
Խոստովանողին, ապաշխարողին:
45 Իմ հոգե՛ս, պիւլպիւ՛լ, իմ կամս քո ձեռին,
Որպէս դու կամիս, այնպէս եղիցին,

Այսքան ծամանակ հետ եղար շարին,
Պարտ է, որ դառնամք լինիմք ընդ բարին:

- Այ իմ գեղեցիկ վարդ անուշաղին,
50 Տէրն է վարդարեր վրեղ ի մարմին,
Յիշեմ պարարչին, մեղայ յամբ նմին,
Թողու և քաւէ զմեզս ահագին:
Ընդ քեզ եմ, պիւլպիւլ, թագ իմոյ զլիսին,
Խոստովանելոյն ապաշխարանքին,
55 Ես լամ, դու ողբոց կրեմք զճղին,
Լուանամք զաղտս մեր սև երեսին:

- Սիրուն վարդ, կարմիր պահեմք խոտաղին,
Ճնշելով դառնայ մեր զոյնն գեղին,
Աստուած ամէնի հաշտի մեր անձին ,
60 Եւ պարզեւ մեզ զկեանն վերին:
Դու հոգեկ, պիւլպիւլ, դու կեանք աստենին,
Իմ խաթեր համար քո մեղքն թողվին,
Քո խաթեր համար յայ ինձ յարութիւն,
Ի միասին կեամք աստ և անտէնին:

- 65 Է՛ այսպէս իրաւ արդար ճշմարտին,
Ընդ վիայելոյ աստուածաբանին,
Հոգին է պիւլպիւլ և վարդն է մարմին,
Զոր պարտին հոգալ վասն այն մեծ օրին:
Եւ զայս յօրինեալ բարառնաբարին,
70 Պիւլպիւլ և վարդին, հոգոյ և մարմին,
Միջիդ է եղեալ զթուականին,
Զի ասէք և դուք զՏէր ողորմին:

*

22. * *

Ի դրախտէն անմահ կենաց,
Թռչուն՝մ եկեալ առ մեզ եկաց,
Զանունն պիւլպիւլ բացածայնեաց,
Անուշ քրդով եղանակեաց:

- 5 Սէրն սիրով պիտի, ասաց,
Սիրուն բնկեր զվարդն բնարեաց,

Առ նա զսէրն իւր հաստատեաց,
Ասպնջական իւր պատրաստեաց:

- Որ և տարին բուն լուռ եկաց,
10 Միայն դարնան ամսոյն եբաց,
Յայգին բոլոր և պարտիկաց,
Շրջէր, խնդրէր ի մէջ ծաղկանց:

- Իւծեալ զձայնն անուշ սարաց,
Ֆիրդան անէր ազգի ազգաց,
15 Ո՛ւր էս, իմ վարդ, գունով քնտրած,
Հոտով աղնիւ, բժիշկ ակտաց:

- Քարոզքն եկեալ փողքն աւետեաց,
Համբաւեցին զվարդն եկած,
Ճինաճեմէր ի մէջ այգեաց,
20 Հուռելով օրհնէր զաստուած:

Իմ սիրուն վարդ և զարդարած,
Դու թագաւոր ամէն ծաղկանց,
Հաղար երնեկ դարնան ամսաց,
Որ զքեզ ունին պարծանք անձանց:

- 25 Աղվսր գունով, հոտով սիրած,
Խոնարհամիտ, պարկեշտ և ցած,
Դու նմանող վարդապետաց,
Բանին կենաց քարոզողաց:

- Սուր փշօք լի, զէտ զինուորաց,
30 Հեռանալով ի տգիտաց,
Բաղմիս ի գահս թագաւորաց,
Ընծալ լինիս աղնուռչողաց:

- է՛ր իրաւի, զոր աստ գրեաց,
Վասն վարդին և պիւլպիւլաց,
35 ՄԻՋԻԴ է խօսք թուականաց,
Տալ զողորմիս ասացողաց:

Իսկապէս բարերար զքեզ, Տէր, ունիմ,
 Բայ ի քէն բարերար, զայլ ոք ոչ ունիմ,
 Ի սնոտեաց, սուտ իրաց ես ինչ ոչ ունիմ.
 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

5 Սատանայ և զգես ինձ պատրիշ ունիմ,
 Սուտ աշխարհս խաբեբայ, յորդորիչ ունիմ,
 Զմարմինս հակառակ, թշնամի ունիմ.
 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

Որդիք իմ և ևղբարք՝ յորս աղաւինիմ,
 10 Աղագականք, մերձաւորք՝ առ որս յոյս ունիմ,
 Բնաւին յումեքէ օգնութիւն չունիմ.
 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

Իւթական ինչ իրօք յորս մեծամտիմ,
 Թէ՛ ոսկի, թէ՛ արծաթ, թէ՛ մեղք զոր ունիմ,
 15 Համայն սուտ և չնչին, մերկանալ ունիմ.
 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

Քանզի փառք և պատիւ զոր արդէն ունիմ,
 Հոգևոր, մարմնաւոր, որով և պարծիմ,
 Ակամայ ի բնաւից հրաժեշտ ունիմ.
 20 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

Ի սոսա վարանեալ տարակոյս ունիմ,
 Թէ՛ վերջին օր մահու դիա՞րդ լինիցիմ,
 Մի գուցէ անթռշակ յանկարծ մեռանիմ.
 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

25 Աղքատիկ և մերկիկ, սրբութիւն չունիմ,
 Ի վարուց պարկեշտից ծածկոյթ մի չունիմ,
 Մեղօք լի, շարեօք հոծ, բարի գործ չունիմ.
 Բայ ի քէն բարեկամ զայլ ոք ոչ ունիմ:

Սխրալի մահուանէն ահ, երկիրդ ունիմ,
30 Յորժամ դայ հիւրն յուղոյն գիշերն ի տուն իմ,
Պակասեալ գտանի նկանակ հացն իմ.
Բաց ի քէն բարեկամ զայլ սք ոչ ունիմ:

է՛ կեանք իմ ողբալի խղճիւ, զոր ունիմ,
ՄԻՋԻԴ է թիւ տարւոյս, զոր հասեալ եւնիմ,
35 Արդ առ քեզ պաղատիմ, Տէր և աստուած իմ.
Բաց ի քէն բարեկամ զայլ սք ոչ ունիմ:

*
24. * *

Ի բոլոր սրտէ մեղուցեալ մարմնոյս,
'ի ի զօրութեան ախտացեալ հոգւոյս,
Առ քեզ բողոքեմ, որ ես տէր շնչոյս.
Ողորմեա հիքոյս,
5 Անօրինելոյս:

Սիրոյ աշխարհի մեղաց գերելոյս,
Ընչից և փառաց միշտ ծառայելոյս,
Առ քեզ հանապաղ թիկունս դարձելոյս.
Ողորմեա հիքոյս,
10 Անօրինելոյս:

Որ և հեշտութեան ախտիւ մեռելոյս,
Նեախք թշնամոյն խոցեալ եղկելոյս,
Շնորհաց սրբութեանց թողեալ լքելոյս.
Ողորմեա հիքոյս,
15 Անօրինելոյս:

Իրձեալ ի լուսոյ վառարանս անլոյս,
Յիւղոյ պակասեալ լապտեր շիջելոյս,
Ըստ յիմար կուսից ինձ արտաքսելոյս.
Ողորմեա հիքոյս,
20 Անօրինելոյս:

Քանանու նման ինձ սկացելոյս,
Հօր Ամօրհացւոյ և մօր՝ Քեռացւոյս,
Խորթացեալս բարուք, զարշնթեան որդւոյս.

Ողորմեա հիքոյս,
25 Անօրինելոյս:

Ի տունկ ծառոց եմ ունայնաբոյս,
Թէպէտ ձիթենի, այլ պտղակորոյս,
Յայտնի ներկայիւս, յապալս տունկս անյոյս.

Ողորմեա հիքոյս,
30 Անօրինելոյս:

Անառակ որդի նոր իմն յայտնելոյս,
Հայրենի բարեաց յոյժ տարադրելոյս,
Խողարած սղմօք թշուառացելոյս.

Ողորմեա հիքոյս,
35 Անօրինելոյս:

Սրով երկսայրի խղիւսայթեալ հոգոյս,
Անբժշկելի տարակուսելոյս,
Ահիւ օրհասին տաղնապեցելոյս.

Ողորմեա հիքոյս,
40 Անօրինելոյս:

Է՛ վաթսուն և վեց ամք տառապելոյս,
ՄիՋիԴ է թիւն զայս բան դրելոյս,
Սկսացց ասել ի հետէ այժմոյս.

Ողորմեա հիքոյս,
45 Անօրինելոյս:

*
25. * *

Իրաւամբ մատնեալ, ես եմ մեղաւոր,
Յատենի մեծին ես եմ պարտաւոր,
Առաջի Տեառն հոգւով և մարմնով.

Ես եմ պարտաւոր,
5 Ես եմ մեղաւոր:

Սիրոյն աստուծոյ եղէ հեռաւոր,
Ի սէր աշխարհիս եղէ պատաղվոր,
Սիրոյդ աստուծոյ եղէ նենգաւոր.

Ես եմ պարտաւոր,
10 Ես եմ մեղաւոր:

- Ուխտին առաջնոյ եղէ ևս դրժող,
Կնքոյն և շնորհին եղէ կորուսող,
Զպարգե փչմանն վատնեցի մոլոր.
 Ես ևմ պարտաւոր,
15 Ես ևմ մեղաւոր:
- Իրեցեալ աւանդն և ձիրն բոլոր,
Փառք որդեգրութեան անունն ահաւոր,
Կորուսի վարուքս յողնախոտոր.
 Ես ևմ պարտաւոր,
20 Ես ևմ մեղաւոր:
- Քարող կարգեալ ևմ կենացն երկնաւոր,
Առ յոյսն և յոյսն մշտնջենաւոր,
Բայց լքեալ զօծումն զրոշմին ճոխաւոր.
 Ես ևմ պարտաւոր,
25 Ես ևմ մեղաւոր:
- Ի խոտամունս ծածկեալ միշտ երանաւոր,
Զպսակն անկապուտ չեմ աղերսաւոր,
Երկնից բարձրութեանն ևմ զլուխ ի կտր.
 Ես ևմ պարտաւոր,
30 Ես ևմ մեղաւոր:
- Առ ընտանութիւնն ևմ վտարաւոր,
Պատույն պետութեան ևմ ժառանգաւոր,
Զպատկեր տէրունի եղծի ջնջաւոր.
 Ես ևմ պարտաւոր,
35 Ես ևմ մեղաւոր:
- Սիրոյդ կողկողիմ հովիւ երկնաւոր,
Մոլորեալ ոչխարս հօտիդ բանաւոր,
Նեախբ խոցոտեալ, մեղօք վիրաւոր.
 Ես ևմ պարտաւոր,
40 Ես ևմ մեղաւոր:
- Է թիւ այս ամի լցեալ բազմաւոր,
Հազար և հարիւր և Զի՛կ ձայնաւոր,
Հայր մեղայ ասէք ծերոյս յանցաւոր.

26. * *

- Ի սկզբանէ եղև ցուցեալ,
 Օրհաս մահուս փողով ազգեալ,
 Ի շուէրոց բազմաց տեսեալ,
 Յանեալ, թեև ինձ կայ պահեալ:
- 5 Այս սարսելի ժամս որ հասեալ,
 Զլա սուրհանդակ ինձ ժամանեալ,
 Շշուկ մահուն հողմահարեալ,
 Նդէ հողոյ հաւասարեալ:
- Սարսուղի սուր երեւալ,
 10 Ուշս ի յինէն եղև շրտեալ,
 Դի անկենդան դնիմ տնկեալ,
 Քանապաճոյհ անբանացեալ,
 Էրոխաւաճայնս աղաճայնեալ
 Եւ սիգացողս յերկիր ընկճեալ,
- 15 Կտրկեալ խօսիւք և լռեցեալ,
 Նդէ հողոյ հաւասարեալ:
- Ունիմ զանգամս զամէն լքեալ,
 Աչք կափուցեալ, շրթունք խփեալ,
 Զեռք կաշկանդեալ, ոտք վհհերեալ,
- 20 Տախտակ անշարժ գետնի եղեալ,
 Պատկեր անշունչ արձանացեալ
 Եւ գոյութիւն չեղաշրջեալ,
 Թափեալ ծաղիկ և գեղ ծորեալ,
 Նդէ հողոյ հաւասարեալ:
- 25 Իիւեալ յօղուածք մարմնսոյ կաղմեալ,
 Աս ի միմիանց եղև քակեալ,
 Ոիրտ խողանեալ, զամպար շիջեալ
 Եւ կերպարան արտասուցեալ,
 Դեմք եղկելի, խոտ ցամաքեալ,
- 30 Ողորմելի աղաւաղեալ,

Լեզու լռեալ, բերան աղիսեալ.
Նդէ հողոյ հաւասարեալ:

- Քաղեալ, հնձեալ, արտ շորացեալ,
նւ բոյս դալար ստորախուղեալ,
35 Ծառս հատեալ, տունս թողեալ,
Բարձր աշտարակս քայքայեալ,
Կմախք անարգ անշքացեալ,
նւ դարշութինս թաղեցեալ,
Իբր անպիտան առ ոտս կոխեալ.
40 Նդէ հողոյ հաւասարեալ:

- Ինձ, որ արդէն մարմնով մեռեալ,
Նախկին կայի մեղօք մեռեալ,
Այժմ երկնքումբք դատապարտեալ,
Կամ առաջի ձեր դեպերեալ:
45 Սուրբ աղօթից ձեր կարօտեալ,
Հայցեմ օգնել ինձ կարեկցեալ,
Զի անպատրաստ, յանկարծ մեռեալ.
Նդէ հողոյ հաւասարեալ:

- Աթոռս ի վայր է գլորեալ
50 Նւ ես տապաւտ եմ շորացեալ,
Ամբարտաւանս կործանեալ,
Գոռողացեալս փռշիացեալ,
Բարկացող սիրտս թօշկացեալ,
Անհամբեր կարբս թուլացեալ,
55 Թշնամանող բանս ըսպառեալ.
Նդէ հողոյ հաւասարեալ:

- Սիրելիքս յոյժ օտարացեալ,
Բարեկամաց եմ հրաժարեալ,
Իմաստութեան լոյսն շիջեալ,
60 Իւր լապտերին աղօտացեալ,
Պաշար հոգւոյս ոչ մնացեալ,
Տաղնապ սուլոյն յոյժ վօրացեալ,
Յամենայնէ ունայնացեալ.
Նդէ հողոյ հաւասարեալ:

- 65 էի անհոգ և հեշտացեալ,
 Ի կեանս մարմնոյ փառասիրեալ,
 Աշխարհահոծ իրքս պատաղեալ,
 Ունայնութեանց զհետ երթեալ,
 Ո՛չ աղօթեալ, ո՛չ արտասուեալ,
 70 Ո՛չ յիշեցի զհանդերձեալ,
 Ահա տեսէք զիս սատակեալ.
 Եղէ հոգոյ հաւասարեալ:

27. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ
 Ի ՍՈՒՔԻԱՍԷ

- Յաւուր միում, որ էր մեզ նոր կիրակի,
 Ելեալ ի քաղաքէն ևս առանձնակի,
 Շտապելով, շտապելով հազիւ հասի յայգին,
 Ուր զտի լալագին դրոշմն քաղցրագին:
- 5 Իբրև ևս ես զիս, իսկոյն բերկրեցաւ,
 Առեալ զողջոյն սիրոյ, մխիթարեցաւ,
 Ծիծաղելով, ծիծաղելով եբեր սափոր գինոյն,
 Առ ոտս վարդենուցն և խնձորենուցն:
- 10 Իբրև ևս ըմպէի և խրախանայի,
 Առեալ զհոտ ծաղկանց զուարճանայի,
 Յանկարծակի, յանկարծակի լուայ զերգս թռչնոց,
 Համաձայնելոց ի միջոց ծառոց:
- Ընդ որս ձայնակցեալ և ևս զոչէի,
 Զքոյնն իմ շնորհալի զովարանէի,
 15 Ծափս հարելով, ծափս հարելով մինչև իսկ կաղմեցաւ,
 Սեղան պատրաստեցաւ և զարդարեցաւ:
- Լուեալք զայս մանկունեացն, որք շուրջանակի,
 Փոթեցան բնարիւ առ մեզ շէշտակի,
 Կաքաւելով, կաքաւելով իբրև զպարս տղանեաց,
 20 Մաքրից և նազելեաց ի մէջ նոնենեաց:

4 Առաջում՝ քաղաքին

7 Առաջում՝ եփեր

Յետ լրման խրախճանին Լղեալք շրջէաք,
Զպարս առաքեալք ընդ միմեանս Հեղաբանէաք,
Զուղակցադի
Զհոգս ի բաց ընկելով և մոռանալով:

23 Ձեռագրում՝ ասդր քերի

1. ԵՐԳ ՍԻՐՈՅ

Դլուխդ է օծեալ իւղով պալատան,
Հոտ գայ ամպէրի ի քո բուրաստան,
Մաղերդ է դեղձան սամուրի նման,
Որպէս գթել փայլուն. ե՛կ ի մեր պաղշան:

5 Ճակատդ է զերթ սաթ, սառաֆի նճան,
Փայլեալ քան զդոհար ի քո բուրաստան,
Ուներդ է բարակ զալէմի նման,
Յօրինեալ կամար. ե՛կ ի մեր պաղշան:

Սչքերդ է զերդ ծով օվկիանու նման,
10 Կանթեղ է ի վառ ի քո ծաղկաստան,
Երեսդ արեգակ, լուսին ի լրման,
Պայծառ է անարատ. ե՛կ ի մեր պաղշան:

Ակռադ մարգարիտ սպիտակ շարման,
Պիւլպիւն քաղցր երգէ ի քո վարդաստան,
15 Բերանդ է անուշ նէսաթի նման,
Ինչպէս մեղր ի ծօր. ե՛կ ի մեր սահրայն:

Լեզուդ է համեղ քան զգինի նուան,
Զմալեցայ աշմիկ ի քո աշգեստան,
Դունչդ է գեղեցիկ բոլորանման,
20 Շնորհատիպ պատկեր. ե՛կ ի մեր սարայն:

Շրթունքդ է շէրպէթ, շիրին շէքէր լապ,
Կաթեալ ի սիրտն իմ. ե՛կ ի մեր սեղան,

2. Ի ՎԵՐԱՅ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ,

Արեգակն որ ստեղծեալ յԱրարչէն,
Իւրում գործն երթայ,
Քեզ է սպասաւոր պատրաստ
միշտ տալով զբարիս քեզ ընծայ:
Լուսինն եւ և էջս առնէ՝
ուներուդ նման մանկանայ,
Երբ ծերութեան ի նման
բոլորեալ տիպըդ կերպարան:

5 Կալ ահն ու գոհար, անգին,
Լողութն ու զմրութն հնանայ,
Այրի, կոտրատի, փշրի,
գու ազնիւ և գեր քան զնոսա:
Ծխանելիք անուշունք,
առժամայ է հոտըն նոցա,
Դու պայպ և զյերեկ,
հիւանդն որ ի քեզ գեղի դայ:

Սերվին, սինափայէր, շիմշատ,
ոգչափ գովք նոցա վրայ կայ,
10 Հասակդ երբ ի շարժ ելնէ,
նա յաշխարհս նորա գին չիկայ:
Վարդն, որ ի կանանչ տերևս
ինքնագոյն կու պայծառանայ,
Շուտ մի թառամի, թափի,
քո տեսիլդ միշտ գեղեցկանայ:

Բուրաստանեացն շուշանք
և ի ջուրս, որ վայելչանայ,
Գին չեն մազ մի թարթիչիդ
վեր ի վայր, որ տարբերանայ:
15 Ծովուն քաղցրաօդ բացմամբ,
որ երկիրս ճոխութեամբ ցնծայ,
Գին չէ ծով-ծով աչերուդ,
քո սիրոյդ, որ միշտ քաղցրանայ:

Սիրամարդ հաւն ու կաքաւ,
պիւլպիւլ, տուտիքն ու հումայ,

Գին չեն վարդաթերթ շրթանցդ,
 Ըղբնկացդ մատանցդ վերայ:
 Արեգակն ու լուսնկայն,
 Ղար տսի ի գլխու վերայ,
 20 Բերան բանալուդ փոխան
 Ժիծաղելդ ի ծնկիս վերայ:
 Լուս երեսդ ձրբ խոնարհի,
 Լուկ դնես ի բազկիս վերայ,
 Գիրկ ու ծոց սրտազուարթ
 Նէ քեզամ մեռելս ողջանայ:

3. Ի ՎԵՐԱՅ ԶՐՈՅ

Երամք երկնային թռչնոց խմբեցան,
 Հաւք մեր կանգ առին յեղերդ զանազան,
 Հնչեն, կարկաչեն, երգեն քաղցրաձայն,
 Քեզ հարցմունք լինին ու կան հայցական:
 5 Հեռուստ ՚ւ ի մօտոյ կան քեզ փափագման,
 Վախեն մերձենալ՝ չլինին կոխան,
 Ճար շունին գալոյ տեսոյդ դէմ դռման,
 Քեզ երգս յարմարեն յոյժ աղերսական:
 Փոքր մի տուր համբեր առ մեզ օթեան,
 10 Եղիր դու մեզ հիւր, մուտ մեր յանդաստան,
 Քեզ 'ծառայ լինիմք, լեր ասպնջական,
 Ի խորոց սրտէ կամք քեզ մաղթական:
 Գիտեմք շատ ունիս խնդրող սիրական,
 Որ յորդոր ընթաց կաս ի ծիծաղման,
 15 Մեզ այլ փոքր մի սէր տուր, ա՛յ սիրական,
 Ա՛յ սիրու պատճառ, սիրոյ շտեմարան:
 Ա՛յ ջուր բարերար պատրեկոց արբման,
 Խղճա կանանչիցդ, որ կան նիկեարան,
 Նոքա գլխիկոր թարշամեալ ողբան,
 20 Դու ծիծաղելով ծաւալ ծածանման:

Ծառալիր յայգիս, պարտէզ 'ւ ի պաղշան,
Ջուր տուր այս ծաղկանց, որ քեզ ծարաւ կան,
Խղճա այս տնկոցս, ոռոգեա զհամայն,
Ապա թէ երթաս ծառալ ծիծաղման:

- 25 Խոնարհեալ իջիր ի մեր բուրաստան,
Որ հասրաթով ինթիղար եղան,
Պատուեն, մեծարեն քաղցր հոտով բուրման,
Դու ծալիր ծառալ ծխձաղ ծածանման:

- Մանուշական խղճա, լղիկն է կեւման.
30 Նօնօֆար ծաղկին՝ երեսն է դեղձան,
Նորա թառամեալ քեզ հային մնան,
Դու ծափ զծափի ծփիս ծառալման:

- Երկնից երեսէն ամպերքն փախան,
Արեն ծագեալ քեզ պաշտառ վրան,
35 Պատեալ խնդութիւն, սրտիկս է դողման,
Դու ծիծաղ ծառալ ծալ 'ւ ի ծածանման:

- Մտախուզն կորեաւ, որ մեզ էր շարկամ,
Իմ սիրտս լցուաւ արեով դարնան,
Երբ ցուցեր զերեսդ զարդարեալ փայլման,
40 Ծիծաղ ծածանիդ ծալ 'ւ ի ծածանման:

Սէր մեր ի հեա քեզ կայ, որ կայ ծրարման,
Կրկին նորոգեմք, ա՛յ իմ սիրական,
Էս կարօտ կայի տեսոյդ փափաքման,
Դու ծիծաղ ծալիս ծառալ ծածանման:

- 45 Ես եմ քեզ պասքեալ յոյժ ծարաւական,
Տուր ինձ դքս մաքուր կաթըղ, որ բաղձամ,
Դու ընթացք առնես ի յորդորական,
Ես փութամ հետոյդ եւ կարօտ մնամ:

- Դու խաղաս, փութաս ի յորդորական,
50 Զսիրտս ի քեզ քաշես, աանիս ըղձական,
Հոգեհան եղաւ նա զերթ մանէման,
Ճոճալով ճեմես, սիգաս ճոխական:

Զայնիդ եմ փափազ, տեսոյդ կու բաղձամ.

- Քո անուշ խօսիցդ սրտիկս է դողման,
 55 Դու ճեմես, ճոճաս ի նազ սիրական,
 Ես կարօտ մնամ ի քո տեսութեան:
- Ոտիցդ հետոց սրտիկս է դողման,
 Այրէ ու լափէ բալքըդ մանեման,
 Դու ընթացք ատնես ճոխաս ճոճական,
 60 Ես տապ ՚ի տադհապ աչրիմ յանդիման:
- Դու գնաս փութով ի յորդորական,
 Իմ խելքս ու խեչալս հետոցդ ըղձական,
 Դու զիմես, պնաս նազով ճեմական,
 Ես ի տեսոցդ աչրիմ, կամ ի փափաղման:
- 65 Թէ դայլը չես խղճար, շատ ցաւ քո նիւան,
 Խեղճ նազենի մարդն իմ պատուական,
 Որ եղեր եմ ես տէրաէն սէրկէրտան,
 Դու իսթիւղայով քալես մանեման:
- Ես քո խաղարիդ եմ լաց ՚ւ ի ֆիդան,
 70 Դու ծիծաղելով ճեմես ծածանման,
 Ես կու հարցանեմ զվարդն իմ սիրական,
 Դու իսթիւղայով ծփիս ծիծաղման:

4. Ի ՎԵՐԱՅ ԶՐՈՅ

- Ա՛յ ջուր, պասքելոց դու զովացարան,
 Կարօտով եմ քեզ միշտ ի փափաղման,
 Դու նազես, խաղաս ի յորդորական,
 Սրտակաթ ատնես ծալիդ ծաւալման:
- 5 Ակնէդ զրոյց տուր, սր ես իմանամ,
 Քո օրհնեալ բունոյդ և որո կայան,
 Միթէ ի ձին կայ քեզ ամբարական,
 Սառնաբուխ բխես քաղցր և բարեհամ:
- Ա՛յ դու բարեբուխ բարեաց շտեմարան,
 10 Ի մեր սիրելեաց թէ ունիս պատգամ,

61 Տպագրում՝ փափաղման

2 Տպագրում՝ փափաղման

- Կամ ողջոյն բերիք ընծայ 'ւ արմաղան,
 Ես քեզ խաղ ասեմ, տաղ և շարական:
- Ա՛յ ջուր, դու լցեալ փառօք զանազան,
 Յաջմէ 'ւ ահեկէ կաս մեծարական,
- 15 Քեզ յերկուց կողմանց, ուր հետքդ երթան,
 Միտեալք կանգնեալ քեզ ճորտ և պաշտպան:
- Բոյսք և տունկք ցանկեալ ի քեզ պահապան,
 Կանաչ ու կանաչ զզրան ու սալզան,
 Ծառք կանգնին յողջոյն քո պերճ ընթացման,
- 20 Խոնարհ զզլխով ճամփին բարե տան:
- Շամբի եղեգնայք ծափ զծափի տան,
 Քեզ երգս յօրինեն պատիւ ընթացման,
 Քեզ պողաւէտ բոյսք զպտուղս ընծայման,
 Թօթափեն ի քեզ շնորհուկս գալստեան:
- 25 Հողմը քաղցրաշունչ քեզ և երգարան,
 Ծաղկունք զհոտ անուշ բուրումն քեզ տան,
 Ու մանրիկ ցօղով վարդէջուր քեզ տան,
 Դու վէտ-վէտ ի խաղ լինիս մանէման:
- Ծաղկապսակիս ծառ զարդարական,
 30 Որ կարգաւ յեղերդ կանգնեալ փնջական,
 Ի պատիւս նոցուն խաղաս մանէման,
 Ծալիս, ծաւալիս ի յորդորական:
- Դազանք 'ւ անասունք, սեռք ազգի մարդկան,
 Ծարաւ քեզ զիմեն, սրտիւ զովանան,
 35 Զաղտս համայն սրբես դու մաքրողական,
 Զարարիչդ օրհնեն և միշտ զոհանան:

5. Ի ՎԵՐԱՅ ԶՐՈՅ

Ա՛յ ջուր, յորդախաղ գետոյդ,
 յորդական գետ յորդորական,
 Ա՛յ ջուր, ճոխական ընթացք,
 ո՞ւր երթաս յորդախաղական:

Ա՛յ ջուր, քեզ հարցունք ելի,
քո գնացքդ է վաղվադական,
էջքդ է ի լերանց բարձանց,
ո՞ւր գիմես այգակես փութական:

- 5 Ա՛յ ջուր, դու պարծանք ձորոյս,
փառք դաշտիս մերոյ գալստեան,
Ասա ինձ, ուստի՞ կու գաս,
կամ ըշտապ ո՞ւր ես գնացական:
Ա՛յ ջուր, դու զվարճադէմք,
և պատճառ երկրիս շինութեան,
Տեսիլդ է ուրախ ֆէրահ,
և քո քայլքդ է հարտարական:

- Ճանփաքդ է չերկար թէ կարճ,
կամ հանգիստ փողոց գալստեան,
10 Կամ որ ի պայծառական,
դու բխես քաղցր և բարեհամ:
Որո՞չ ես դու սպասաւոր,
ո՞ւր վարես տանիս շուտ պատգամ,
Ոտքդ է անարգել, ի մեզ
վաղվադես միշտ-միշտ չօրդորման:

Քանի աւուր է քո ելք անցքդ
ի մեզ, որ կաս ընթացման,
Մխայն գերեւդ ցուցեր փութ,
անցնիս դու անպատասխան:

- 15 Զծարաւ լցեր դու մեր,
մեզ ձկունք բերեր ՚ւ արմաղան,
Գնա ճամբաքդ ի բարի,
բարերար բարեաց շտեմարան:

Հաղար զենեհար տամ քեզ,
ա՛յ օրհնեալ ջուր բարեհամ,
Ուր երթաս, բարե տանիս,
ուր գանուս մեզի սիրահան:
Ի մէնջ մատուցես չողջոյն,
և ասես՝ Կան ի չողջութեան,

20 Նստեալ յեղերս իմ խնդան,
սիրելիօր մէջլիս 'ւ սէյրան:
Յիմ ձայն ընթացից գունոյ
ևղանակս բերեն ձայն առ ձայն,
Գեղգեղեն տաղս վայելուչս
առ ձայնի դնացից իմ սաշման:
Մերթ սաշեն խոսրովային,
բեն կորճայք թնթիւ բարձրաձայն,
Մերթ ի ստեղական ոճիւ,
հաւ ու հայ, ծնկեր դիպական:

25 Յորդոր դնացիցս հանգոյն
նուագեն յոյժ յարմարական,
Հրճուին ի տեսս և յընթացս
և խնդան ի խաղս իմ 'ւ ի ձայն:
Ես զիւրեանք ուրախ առնեմ,
ճոճալով ճեմեմ և խաղամ,
Ծափ քզծափի հայկալ ճեպեմ,
երգակցել նոցա քաղցրաձայն:

Նոքա յիմ խաղուց, պարուց
և ձայնից ի խրախուժին գան,
30 Նոր Լրդս սկսեալ վասն իմ
զիս գովեն ի ձայն գովասան:

ԹՈՒՂԹ ՍԻՐՈՅ ԱՌ ՆԻԿՈՄԻԴԱՅՈՒՍ

Երգ գեղապար քզծիւք լցեալ,
Առ կարօտեալսդ սիրահիւսեալ,
Սակս որ զնոյն յամբ գտեալ,
Յանկարծ փութով ևս ոչ տեսեալ:

5 Բոտեմ առ ձեզ իմ սիրեցեալք,
Դիք ոնկ բանիս գերազարդեալք,
Իբրև զերազ գաճձ զձեզ տեսեալ,
Յորժամ զարթեայ, ինձէն ապշեալ:

է՛ գիրս սիրով դարձեալ ողջոյն,
10 Փստիագանօք և բաղձագոյն,
Որք էք օրհնեալք ի բարձրելոյն
Եւ պահպանեալ նորին յաջոյն:

Մերձաւոր եք դուք աստուծոյ,
Պահէք զպատուէրն նորին նորոյ,
15 Սիրէք զմիմեանս անկեղծ սիրոյ,
Եւ աստուած մերձ սիրով ըստ գրոյ:

Ի սկզբանէն թէ շէր ծանօթ,
Քաղաքն ձեր յաստուած հոգւով,
Բայց շնորհք սրբոց վկայելոց
20 Զարդարեցին սուրբ հաւատով:

Այլ և յաւորս Կոստանդեայ՝
Թագաւորին ինքնակալայ,
Մայրաքաղաք Նիկոմիդեայ,
ՄԼԾ անուանէր և գերակայ:

25 Սուղ ինչ ունիմ թէպէտ զիտէք,
Զշնորհս քաղաքիդ յոր բնակէք,
.
.

Նախ թէ զծովու սկիզբն ասին,
30 Այգի յառաջ տեսեալ թւին,
Վարին ի ծով բարձեալ դբարին
Եւ աշխարհի ընծայ տանին:

Եւ թէ ծովու ոտս դնին,
Նիկոմիդեայ եզր պատշաճին,
35 Որ մեծամեծ ծովու բարին,
Պարգև 'ւ ընծայ այդր զապարին:

Տես զի և զգլուխ արեւելեան,
Վերջ է և ոտք արեւմտեան,
Բանալի է Բիւզանդիոյ,
40 Որ իջեան զգա արարան:

27—28 Տպագրում՝ չիք

29 Տպագրում՝ ասես

Թէպէտ մեղք մեր աւերեցան,
Եկեղեցին կործանեցան,
Գմբէթաշէն տաճարք փառաց
Յանօրինաց տապալեցան:

- 45 Տե՛ս զսխրալի նիստ բաղաբին,
Կարծես ասել թէ աննման,
Բաղմեալ յաթոռ իբր զշխոյ,
Դաշտք ընդ ծովոյն ի սպաս իւր կան:

- 3աջմէ՛ւ ահեակ հիւսիս կողման,
50 Իբր զնախարար լերինքն կանգնեալ,
Դիտէ ընդ հարաւ ի դաշտական,
Ծառայապէս պաշտպան առեալ:

- Ինքն նստեալ ի բլուր վերնոյ,
Նման կաշսեր թագն ի պլխոյ,
55 Որպէս պսակ քանդակեալ գոյ,
Բուրաստանօք վարոքն գեղոյ:

- Իսկ ի ստորոտն ի վայր լեալ,
Իբրև զգբպան զգեստուն սփռեալ,
3աջ և չահեակ զթևս տարածեալ,
60 Ծովուն վերայ պովանացեալ:

Նիկոմիդիա, ընդ աչս խնդա,
Մարտիրոսաց զի մայր ևս լեալ,
Սուրբ ուխտերաց զանձատուն լեալ
Եւ սրբութեանց պաշտպան գտեալ:

- 65 Թէպէտ մեղք իմ որ բաղմանան,
Սրբութիւնք քո խափանեցան,
Ժամանակ գայ և անցանի,
Գեր քան զառաջ մեծարեկան:

- Նիկոմիդիա, դու մի՛ տրտմիր,
70 Զի կայ նշոյլ փառացդ յարգեալ,
Ունիս սրդիք թէպէտ սակարք,
Քան զբաղումս լաւ կոչեցեալք:

Սէր է աստուած 'ւ անուն նորին,
 Զնոյն ետ պատուէր ի սուրբ մատեան,
 75 Իմ աշակերտք յայն ծանիցիր,
 Զի սիրեցէր դուր պմիմեանս:

Զո որդիքդ են սիրով ընդ միմեանս,
 Խոնարհութեամբ խոհեմական,
 Եկեղեցիդ նմանաւոր
 80 Սուրբ Սաղիմին և Յարութեան:

Ծովն առաջի քո ծածանէ,
 Քաղցրիկ օդով ծիծաղական,
 Գետք ի մօտոյ քո ընթացեալ,
 Աբբոցանեն դրուրաստան:

85 Որպէս գլուխ պսակաւոր,
 Կարմիր բողով հարսի նման,
 Գիւղք և աւանք շուրջ զքե կան,
 Քեզ հարսնացուք և խնամական:

Խնդա քաղաք Նիկոմիդիա,
 90 Ուրախութիւն քեզ հասեալ կան,
 Նշան բարեաց մեծ երեւոյ,
 Զի արժանի ես պերճութեան:

Գեղ քո անճառ զմեզ յայն մղեալ,
 Ի սէր ձերում մեր տարփացեալ,
 95 Երգ գովեստի քեզ յարմարեալ,
 Ի տկար մտաց 'ւ անձնէ յետնեալ:

Կարօտ մնացի մեծ բժշկին՝
 Պանդալէմօն սուրբ վկային,
 Մեղքն ի վիղն Տէր Ասծատրին,
 100 Որ մեծ երէց է քաղաքին:

Եւ այս բնակչաց սուրբ քաղաքիդ
 Լիցի ընծայ և արմաղան,
 Երեմիաս ձեր սիրական
 Գրեցի ՃԱՌ Հայոց թվական:

7. ՅԱՂԱԳԱ ԴԵՐԱ ԶՐԻՍՏՈՍԻՆ, ՈՐ ԿԷԼՏԻ-ԿԷԼՏԻ ԱՍԻ, ԱՐԱՐԵԱԼ
ԵՒ ԾԱՐԱԴՐԵԱԼ, ԵՐԵՄԻԱ ԴՊՐԻ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՏԵՑԻՈՅ,
ՈՐ ԷՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿՈՅ ԵՒ ՏԵՍՈՂ ԻՐԱՅՆ, ՌԾԺԵ ԹԻՈԶ

Սապեթայ անուն հրէայ ոմն յայտնեալ,
Ղարայ Մէնթէշի սրդի անուանեալ,
Որ էր միանճի և թէլլալ անդ լեալ,
Յիզմիւսին քաղաք զՍապեթայն ծնեալ:

- 5 Անդ սնեալ, ապա և յօրէնս վարժեալ,
Ըստ աղգին իւրոյ զրոյց հմտացեալ,
Մէկնութեանց, լուծմանց զանուն ըստացեալ,
Իբր յաղթող հարցմանց պատասխանատրեալ:

- Աշակերտս անդէն բազումս ժողովեալ,
10 Ապա և համբաւ նշանից ցոյցեալ,
Զանունն աստուծոյ անդբաղարձ գրեալ,
Ընթեռնուլ իւրոցն ատպէս ուսուցեալ:

- Յորժամ ընթեռնութիւն սարսեալ զեղացեալ,
Զրովք սրտիման զնոսին իբր բռնեալ,
15 Ատեան իւր կազմեալ, զխախտման կոշեալ,
Եկաւք խօսեցոյրք ի գրոց ձեզ բացեալ:

- Ի Երուսաղէմ եղև գնացեալ,
Զնոցն իմաստ բանին արծարծեալ կամեալ,
Իբրու մեծ ոմն է՝ զպատիւ պահանջեալ,
20 Գուցէ սրտացէ զազգն, որ անդ գտեալ:

Ոմանք, որ եղևն նմա հաւանեալ,
Սակաւ առ սակաւ լինէր հռչակեալ,
Փոքր ինչ իմաստիւք աղանդ ինչ ցուցեալ,
Զիւրմէ տայ աւել, թէ մեծ ոմն է լեալ:

Ե ո ր ա զ ի ր

a Անխորադիր

Բ ն ա գ ի ր

3 B դանճի վի միանճի

5 B՝ւ ապա

17 B ի յերուսաղէմ

24 a իբրու վի թէ B չի է

25 Բօրդօլգալցի ծեր ոմն, որ անդ գտեալ,
Բժիշկի՝ և իմաստուն, գրոց տեղեակ լեալ,
Ձմեժամեժս ոմանս ընդ իւր և առեալ,
ԶՍապեթայն սաստիկ նա դատապարտեալ:

Քարոզ կարդացեալ, թէ սա է մոլեալ,
30 Անդէտ՝ և աննշան, կամի զինքն ցուցեալ,
Լիրբ և յանդուգն է, մանուկ մոլորեալ,
Կամի զազգս մեր ընդ իւրի քարշեալ:

Քամահեալ զնա և խայտառակեալ,
Եւ բռնակալաց մատնել կամեցեալ,
35 Եւ նա իսկ ծանեալ, զփախուստն առեալ,
Յերուսաղէմէ եղև հալածեալ:

Սապեթայն խոցեալ, սրտիւ մորմորեալ,
Երբ միայն շկարէր ինքն մեծանալ,
Ի Գաղայ իջեալ, զՆաթան ոմն գտեալ,
40 Ի խորհուրդ մտեալ, նովառ ուխտադրեալ:

Զբազում աւուրս միատեղ կացեալ,
Նաթանայ ասէր՝ Դու ինձ տեսող լեալ,
Յորժամ մեծութեանս լրումն հասեալ,
Զքեզ Կեսառ աւից՝ ինձ համապատուեալ:

45 Նաթան սակս նորա հրէից գուշակեալ,
Յաշխարհէ աշխարհ՝ զնա հուշակեալ,
Զօր և ժամանակ խորհրդով ցուցեալ,
Սակս Սապեթային պատգամս հանեալ:

Գրեաց զնմանէ, թէ նա է ընտրեալ,
50 Որ իցէ առ ձեզ, զսր զուք ո՛չ ծանեալ,
Նա որ փրկութիւն աղգիս մեր հասեալ,
Յիւզմիւովն, Լիկեալ օծեալ, արդ յայտնեալ:

30 a զինք

37 a ծանուցեալ փխ ծանեալ B զփախուստ

43 B մեծութիւնս

46 B Յաշխարհ

47 B ժամանակաւ

49 B Գրեալ ի նմանէ

50 a զուրն

Վասն դառնալոյն ի յԻգմիր եւ որսալ զփառսն

- Սապեթայն դարձեալ ի յԻգմիր եկեալ,
Իբրու թէ զնաթան բնաւ չիք տեսեալ,
55 Անուան իւր կնիք այսպէս փորագրեալ,
Մսէ՛հ իտեաւ Սապեթայ օծեալ:
- Փառս ՚ւ ի մեծարանս օր աւուր պատեալ,
Յընթացս գնացիցն բեհեղ տարածեալ,
Ղումաշ ե կերպաս յանցսն ընծայեալ,
60 Յարկ առ յարկ լընթրիս զնա մեծարեալ:
- Զգրպանս զգետիցն ի ձեռս ամբարձեալ,
Զկնիւ ընդ առաջ գրոհք բազմացեալ,
Հովանիք գլխոյ նորա վեր առեալ,
Եւ աշխարհ զկնի նորա գնացեալ:
- 65 Զանհաւանսն, ասեն, տանջել քարկոծեալ,
Բազումք յերկիրդէ բռնի հնազանդեալ,
Մեծամեծք խախամք ի խոր սուգ մտեալ,
Եռակ մեծ խախամք ի նսեմ թաքեալ:
- Եռակ կոյս աղջիկ նմա մատուցեալ,
70 Ըստ ժամանակին զնոսին ե թողեալ,
Բայց հեռաստանէ արդ նոր ընծայեալ,
Գանձիւք ե զարդիւք ռամկաց զնա լցեալ:
- Աղգ իւրեանց ի թուղթ ՚ւ ի գիր աշխատեալ,
Զայս բան աշխարհի չքնաղ հոշակեալ,
75 Աւետիս գերեալք, ցրուեալք տառապեալ,
Սապեթայ փրկիչ ազգիս արդ յայտնեալ:

В Ырավերեագիրը չիք

55 В իւրոյ

56 В իտեսու

57 В յաւուր

59 В լընթացան փխ յանցսն

65 В Զանհաւատս փխ Զանհաւանսն

71 В ի հեռաստանէ

72 а զարդուք

75 В գրեալք, ցրեալ

76 а չիք ազգիս

- Մանկունք և աղջկունք այլ և ախտացեալ,
Ուշաթափ եղեալ, խեղագար խօսեալ,
Զսա ժամանակին գրոյս զայս հանեալ,
30 Սապեթայն յայտնեալ, փրկիլ մեզ հասեալ:
- Թագաւոր դուով յՐզմիր երեւալ:
Օրէնս նորոգեալ, դաւադան ծաղկեալ,
Զմեզ աղատեալ, աղօք հոխացեալ
Եւ Իսրայիլի ցրուեալքն ժողովեալ:
- 85 Զբանս ախտացելոց նօտարքն գրեալ,
Սակս դիւահարին զվկայս զայնք ցուցեալ,
Ի բերանոց մանկանց փռօֆիղայն հաստեալ,
Զսոյնպիսիս նման հաշեալ, զանդաշեալ:
- Բոնաւորք տեղոյն լուեալ և տեսեալ,
90 Ասեն՝ Դրեսցոր վէզիրին ազդեալ,
Զախորժեն զայն ինչ և ոչինչ հաշեալ,
Տողանս ասեալ շատ և ո՛չ փութացեալ:
- Զայսր եղեալ հրէից, որ էր հռչակեալ,
Զդոյս և զստացուածս ՚ւ ի ծախեալ սկսեալ,
95 Իբր յերուսաղէմ երթալ կամեցեալ,
Զի ցրուեալքն ազդին առ նա ժողովեալ:
- Յորժամ դինչս նորա ի հասքեօյն բերեալ,
Յանցան խմբէին, զայն ողջապօրեալ,
Հեռուստ ՚ւ ի մօտոյ դձեռս են տարածեալ,
100 Փրկութիւն յուսով անախ ակնարկեալ:

77—80 Բ չիւ

84 Ե ցրեալք

85 Բ ախտացելոցն ա նօտարք

87 ա փռօֆիղայն—փրօֆիղա (մարգարէ) բառի աղավաղւած ձևն է:

88 Բ Զսոյն պիսի

89 Բ տեղոյն լուալ

90 Բ Ասին: վէզիրն

91 Բ Զախորժեալ ա յաշինչ

94 Բ զստացուածս

97 Բ Յանժամ ինչս

98 Բ Յանցս

99 Բ Ի հեռուստ

100 Բ Փրկութեան ա արկեալ փխ ակնարկեալ

Վասն հոշակելոյ զնմանդ ի մէջ Բաղաբիս, և կուտակումն ազգին և
բոնատուր Իգմիրու վէզիրին ծանուցեալ, զոր և կապանօք բերեալ
աստ, դնեն ի բանտի

Իմաստնոց գիտնաց ի սիրտն ծածկի,
Երկնչին, թէ բանն յարքունիս հասնի,
Բայց խաժամութէն իսկոյն արծարծի,
Ծանակ և կատակ ազգն խիստ լինի:

105 Մանկունք ընդ մեծամեծս ի համայն տղոցի,
Փարթամք և ուսմիկք ի սոյն քաղաքի,
Հարցանեն, նեղեն զազգն հրէի՝
Զփութ կէ՞լտի մի, խախամ կէ՞լտի մի:

Կանայք ընդ արանց ՚ւ երիտասարդի,
110 Մանկունք և աղջկունք, ծերք ընդ տղայի,
Հարցանեն ցհրէայս ուր որ հանդիպի՝
Նաւի կէ՞լտի մի, թէճալ կէ՞լտի մի:

Ի յառակս արկեալ համայն աշխարհի,
Զաղեն, կատակեն ուս՝ ՚ւ փողոցի,
115 Բերանք և լեզուք ի յայս միշտ մարդի՝
Նէպի կէ՞լտի մի, մըսէ՛հ կէ՞լտի մի:

Ի տունս ՚ւ ի փողոցս նոյն յիշեալ ճառի,
Երգս և խաղ շինեալ նորուն պատճառի,
Ծաղր և նախատինս սուտ մարգարէի՝
120 Քէզասպ կէ՞լտի մի, էգիտ կէ՞լտի մի:

Ներառեալ գրում՝ Ե ԲԵՐԻՆ: ԷԳԻՆ ՎԻՍ ԳԵՆԵ

101 Ե ի սրահն

103 Ե ի խաժամութէն

117 Ե զնոյն միշտ վիս նոյն յիշեալ

118 Ե խաղս

Տ Ե Գ Ե Ր Ի Թ Ե Ր Գ Մ Ա Ն Ե Լ Ե Զ Ե Ն Ը

108 Հրեան եկա՞մ, ուրբին եկա՞մ:

112 Նաւլաւարն եկա՞մ, հայտնութունն եկա՞մ:

116 Մարգարեն եկա՞մ, Մեսիան եկա՞մ:

120 Պատխոտն եկա՞մ, Եգիպտ եկա՞մ:

Ղատին ու սէրտարն աղղեալ վէզիրին,
 Նա կամեր փախչիլ Թէսալօնիկին
 Յայսրէն մարդ հասեալ, կալան ի ծովին,
 Եւ ղնա կապանօք Իստամպօլ բերին:

125 Էր հաղար հարիւր տասն և հինգ թուին,
 Ի քսան և ութ յամսոյ յունվարին,
 Կալան ի ծովեզր, մերձ մարտատանին,
 Հաղարք հաղարաց ի տեսն երթային:

Տանին տռ վէզիրն և նա հարցանէ,
 130 Նա յանգէտս եղեալ, զայս պատասխանէ.
 Այր եմ վերծանող մէջ ազգիս, ասէ,
 Եւ չիք ինձ բաժին, զոր աշխարհս է:

Վէզիրն անդրադարձ նմա զայս առնէ.
 Եթէ յիւզմիւռնոյ վկայել մարթէ,
 135 Յայնժամ նշաւակ առնեմ զբեզ, ասէ,
 Որպէս նօմօս մեր և զիրք հրամայէ:

Տարան ի զնտան յաւուր կիրակի,
 Նոյնքանիսն ամսոյ, զոր վերոյ զրեցի,
 Սուպաշին ածեալ ապտակ յերեսի,
 140 Յոյժ կշտամբսնօք կալան ի բանաի:

Դզրդեալ քաղաքս ի տեսս նոյն շարի
 Եւ ազգն հրէից յարկս իւրեանց ծածկի,

121 Եւ ազգեմալ վէզիրն

122 Եւ փախչիլ

124 Եւ յԻստամպօլ

126 a Եւ փա Ի: քսան յունիս ամսոյ

131 Եւ իմ փա եմ

132 Եւ աշխարհ ասէ փա աշխարհս է

137 Եւ կիրակի

138 Եւ վեր փա վերոյ

139 Եւ Սուպաշին

141 Եւ ի տես

112 Եւ հրէի

Մէջ խանութի նստան և ո՛չ վաճառի,
Ի նախատանայ ամէնայն ազգի:

145 Եկնկիւէր ազին կաշառս տին,
Որ պատուէր տուեալ խիստ ի զուլտխին,
Այլ մի՛ ասացեն հրէից զկէլտին,
Բայց ազգն տաճկաց այլ ևս յաւելին:

Ոմանք թէֆթիշէր ի բանտն մտեալ,
150 Հարց ու փորձ առնեն՝ Դու զբէն զի՞ ասեալ,
Ասէ՛ Զեմ որպէս աշխարհ կարծեցեալ,
Տեսող կամ գալող զոմն, որ ձեր հարցեալ:

Գրեն և վճռեն ի հօճէթ առեալ,
Տանին առ վէլիրն աւուրս ինչ ծածկեալ,
155 Բայց հրէայքն ի յերթ ևկան յաճախեալ,
Յուխտ և ողջոյն նմա գալոց դու ևս լեալ:

Վասն խոժանին հրէից կուտելոյ ի բանտին, և վէլիրին՝ ախարէ
զնա ի բերդն Պօղազի, և դարձեալ երթային առ նա ծովով և
ցամաքով, և բռնաւորն զան հարկանէին զնոսա:

Յաւուրս յաստիկ շատ լեզաղարեալ,
Ի համայն ազգաց հրէայք շշնջեալ,
Մինչև սուպաշին նոքա կաշառեալ,
160 Որ նա վէլիրին հնարիւք ծանուցեալ:

Ասէ, որ հրէայքն զբանտն ի կոխ առեալ,
Զմեղ և զորս անդ յոյժ ձանձրացուցեալ,

143 a ի վաճառի

145 B եկնկիւէր ազաչին

147 a զկէլտի մին

149 B թէֆթիշէր

150 a ասացեալ

Ենթալինգրում B աքսորի բերին a բռնաւորք

151 B Զ փի Զեմ

152 a գալոց

155 B յերթս և

159 a նոցա փիս նոքա

161 B Ասեն: բանտն

162 B եւ մեղ

վէղիբն զՍապեթայն բանտէն արսորեալ,
ի Պօղաղ բերդին պնդեալ, արգիլեալ:

- 165 Վէղիբն ի Կիրիտ ի մարտ էր դիմեալ,
Հրէայքն ի Պօղաղն առ այն հետեւեալ,
Աբք կանամբ, մանկամբ և բնդ նորածնեալ,
Տնարգել աղջկամբ յողջոյն փութացեալ:

- 170 Ի լեհաց կողմէ, ի Ղրիմայն յերկրէ,
Գարսից աշխարհէ ՚ւ յերուսաղէմէ,
Ի Միջերկրեայէ, ի Յրանկաց տանէ,
Աւել յանդգնեալ ի մեր քաղաքէ:

- Երթային-գային ծովով, ցամաքով,
Զօրհնութիւն նորա դադօթս խնդրելով,
175 Ակնարկեալ նմա փրկութիւն յուսով,
Երբ գայցես առ մեզ թաղաւորելով:

- Պօստանճիպաշին զնոսա էր դիտեալ,
Զեկեալս նաւուք ի ծով արդելեալ,
Զմեծամեծս նոցունց ցղայմախամն մոծեալ:
180 Որ նա ցնոսա հարց ի փորձ մտեալ:

Ասեն՝ Իմաստուն վերժանող ոմն լեալ,
Աղօթիցն կարօտք, որք ի մէնջ դիմեալ,
Կամ պատիւս նմա, որ կա զնտանեալ,
Ղայմախամն այսու զնոսա արձայկեալ:

164 B բերթին: արդելեալ

166 a Հրէայք

167 B կանամբ

168 a Անարգել փխ Տնարգել

169 B երկրէ

170 B Ի պարսից

171 B Ի մէջ երկրաց:

172 B Յաւել

174 B Զօրհնութիւնս

177 B Պօստանճիպաշին

178 B նաւով

179 a նոցուն

180 B հարց ՚ւ ի փորձ

- 185 Զօրք, որ ի դրանն զհոռա կոտակեալ,
 Յեկողէն ի՞նչ շահ պալոց ձեզ, առեալ,
 Եւ հրեալք նոցա դայս պատասխանեալ.
 Մերձ աւուրս աչք ձեր տեսցեն զոր եղեալ:
- Զայս դայմախամէն ի վեր աղղ առեալ,
 190 Զհրէայսն դարձուցեալ և խիտտ դան հարեալ
 եւ զօրք զոր բան, յա՛ն ի սուղ մտեալ,
 Բայց հանուրց ասեն՝ Յոյսն մեր մերձեալ:
- Ճարտասանը բազում պէսպէս բան հանեալ,
 Երգս ՚ւ ստանաւորս ըստ ոճին շինեալ,
 195 Մերոց և աղայոց ի բերան առեալ,
 Ի տունս ՚ւ ի փողոցս ողեալ և երգեալ:
- Զպօստանճիպաշին դարձեալ կաշառեալ,
 Զկամս նախարարաց կրկին հաճեցեալ,
 Ի յերթեկեկոյ անդր ո՛չ դադարեալ,
 200 Զաղնիւ ինչս իւրեանց նմա ընծայեալ:

Վասն քղրի Սապերային առ հրէայս, քէ ևս եմ ըստ գրոց մարգարէից,
 փոխելով զտօն դարայ պայքամին ի տօն ազատութեան, և
 դիւանաւին բազում ի գիշերի ի ծովն շրջեալ

Մոլորեալն երբ Լտես դաղգն մոլեալ,
 Կուրացեալ խմբիցն, աւել յանդգնեալ,
 Ասէ՛ եմ որդի աստուծոյ ծնեալ,
 Զեզ ազատութիւն նարդենիս հասեալ:

185 a կատակեալ

186 a ասացեալ

188 a զեղեալն փխ զոր եղեալ

189 a դայմախամին

190 B Զհրէայս a զանահարեալ փխ զան հարեալ

199 B անդ փխ անդր

200 a զինչս

ենքավերնագրում B զծովն փխ ի ծովն

201 a մոլեալն փխ մոլորեալն

202 B յաւել

203 B Ասէ՛ ես եմ

204 B ազատութիւնս

- 205 Լուսինն օգոստեայ հնդետասան լեալ,
 Որ զարայ պայրամ տօն ցնոսա կոչեալ,
 Երուսաղէմայ աւերն է եղեալ,
 Ի բարեկացոյ առ նոսա հասեալ:
- 210 Զորոյ յիշատակ սպոյն կատարեալ:
 Մոմօվ և պահօք զօրն զայն ցուցեալ,
 Երեմիայ ողբովք ընթերցիւք յարգեալ,
 Օրէն յաւիտեան ցարգ ևս չմոռացեալ:
- 215 Թէ՛ Զտօնս հնոյն այն տրամութեան բարձեալ,
 Տօն մեծ խնդութեան առջիք բերկրեցեալ:
 Զի ցարգ ևս որ սուգն էր ձեզ պաշարեալ,
 Ի տխրութեան կայիք, փրկութեան սպասեալ,
 Ես ի սոյն աւուր փրկութիւն ծնեալ,
- 220 Տօն աղատութեան առէք ցնծացեալ:
 Զայն որ Աբրահամ որդովքն ցանկացեալ,
 Զուխտն տեսանել, զոր Տէր այնց ուխտեալ,
 Արդ՝ զօրս զայս զատիկ առջիկ խրախացեալ,
 Զոր վայելչութիւն ազգաց ձեզ տուեալ:
- 225 Գիր մոլորելոյն զոր վայր և հասեալ,
 Զօր սպոյն այնմիկ ցնծութեամբ առեալ,
 Մինչ թմօք, նուագօք էին յանդգնեալ,
 Որ երբէք զհրէայս ալսպէս չիք տեսեալ:
- 230 Զերիցունց նոցուն մեր տեղեկացեալ,
 Իբր արք ութսուն ընդ այնց ոչ հաճեալ:

205 B հնդետասանեալ

212 B մոռացեալ

215 B տրամութեամբ

218 a չիք Ի B կայր

221 B որդովք

225 B մոլորելոյն a ցոր փխ զոր

229 B Զերիցանց

230 B այն փխ այնց

Ասեն փռօֆիղաց և օրինաց կարգեալ,
Աւանդ աշտ նախնեաց մինչ ցմեղ Դասեալ:

Զհարց մերոց սահման դուք է՞ր դանց առեալ,
Զիւրովի ումամն բանից հաւանեալ,

235 Իմաստունք և մեծք ցմեղ շատք եկեալ,
Մինչև ցարդ կարդ ինչ ոչ են աղարտեալ:

Նա դինչ մելճուղաթ մինչ յօրս մեղ ցուցեալ,
Այլ փախուստ դիմեալ, ի բանտ զնտանեալ,
Կրկին արսորեալ յարգելանս մնացեալ.

240 Այլոց չեմ, ասէ, զոր դուք էք կարծեալ:

Սուտ է, խաբեբայ, նա դիւաբախեալ,
Զունի ինչ նշան, զոր դուք յուսացեալ,
Կամ զմարդարէից բանից զուշակեալ,
Ո՛չ տեսար զմի ինչ ի նմա կատարեալ:

245 Զայս բան որ ասին ութսունքն մեծարեալ,
Համայն ժողովորդքն նոցուն ընդվզեալ,
Ազնոսնեալ զնոսա, կամեկ քարկոծեալ,
Եւ Սապեթալին զնոցունց դանկատեալ:

Սապեթայն զամբոխն, որ աստ ամփոփեալ,
250 Մեղադրանս և սաստ ութսունից գրեալ,
Ի է՛ է՞ր ընդգիմանայք ինձ հակառակեալ,
Որ իմ առաքչին էք դուք ընդվզեալ:

Այս բաղում հերձուած ցնոսա յաճախեալ,
Խաժամումն սիրով առ նա կապակցեալ,
255 Այլ և մեծամեծք յուսով ակնարկեալ,
Երթալին-գալին, զնա անդ ողջունեալ:

233 Ե Էհարց փխ Զհարց ա դու քերազանց փխ դուք է՞ր դանց

236 Ե ցարդք

237 Ե Դա փխ նա: միւճիւղէթ: օրս

242 ա Զունին

245 Ե ասեն: ութսունք

249 Ե ամբոխն ա իսփոփեալ Ե ըսփոփեալ փխ ամփոփեալ

251 ա չիք է՞ր

252 ա առաջին էք փխ առաքչին էք

253 Ե զնոսա

- Եւ զկերպս Հայոց ի յերթն ստացեալ,
 Զի մի՛ առաւել լիցին հայհոյեալ,
 Բայց ի խուլողացն էին տուգանեալ,
 260 Ի տաճկաց մեծաց, որ այնց հանդիպեալ:

 Եղբայր յեղբօրէ, կին յառնէ մերժեալ,
 Հարսունք յիսկէսրաց էին տարապրեալ,
 Զանարգանս հանուրց աղղաց յանձն առեալ,
 Ծովով, ցամաքաւ անդ էին դիմեալ:

 265 Յոլովք ընդ ցերեկն մատչիլ շկարացեալ,
 Եկամբք, տքնութեամբ զգիշերն մտեալ,
 Զքնաղ սքանչելիս սակս նմա պատմեալ,
 Միմեանց զառասպելս էին աւետեալ:

 Գօթացեալք և ծերք երթալ շկարեցեալ,
 270 Փոխան ողջունին իրր պատգամ հանեալ,
 Սապեթայն մսէ՛հ արդ առ մեղ եկեալ,
 Աղատիչ յայտնեալ, փրկիչ է հասեալ:

 Զնջէ դքրիստիանս և ինքն տիրեալ,
 Զտաճիկս ընդ բռամբ հարկատու առեալ,
 275 Աւբայագահից զղրունսն ինքնին բացեալ,
 Անդ նստցի մսե՛հ՝ Սապեթայն օծեալ:

 Զայս Լրեկոյի և առաւօտեալ,
 Ի տանց պատուհանից յերկինս ողջուցեալ,
 Ի ծով դիտելով իրր ակնկալեալ,
 280 Բաղկաց տարածեալ, ձեռք տղերսեալ:

 Զգլուխս ամբարձեալ, խաշս տուալ պարեալ,
 Ճապկսուկ անձամբ ճօճեալ, ծոմռկեալ,

257 B յերթսն

258 a յաւել վի՛ս առաւել

261 B Էղբօրէ: տոնէ

262 B Հարսունք

269 a Խոխացեալք վի՛ս Գօթացեալք

270 B ողջունի a պատգամն

271 B Սապեթայ

278 a չի՛ք Ի: պատուհանաց

281 B Ի գլուխս

282 B Ճապկտուպ

Զատամս կրճտեալ, դբերանն փրփրեալ,
Ի գետնի անկեալք և աշտալլկեալ:

- 285 Զցերեկն յայս ցնդեալ, յայս հոդ պառազեալ,
Եւ զգիշերն նաւոր ի ծով շրջեալ,
Յերկիրնս նկատեալ, զալստեան սպասեալ,
Թէ թռչի և գալ, մեղ նա լոյս ծագեալ:

Վասն խաւարելոյ արեւուն, յաւուրս այսոսիկ, զոր նրէայք նշան
գուշակեն, քէ անա լցաւ պայման տիրապետելոյ զտիեզերս, և
լուսն տարածեալ բնդ ամենայն աշխարհն Բիսաւոնկից.
Վինարանեալ ընդ հրէայսն

- Ազգն մոլորեալ և յոյժ տառապեալ,
290 Տեսեալ զնոսա և բան գուշակեալ,
Ասեն՝ Այն բանք են, զոր այժմիկ հասեալ,
Զոր մարգարէի պատգամն վկայեալ:

- Իբր յաւուրս յետինս յոգոյս իմ շնորհեալ,
Ի վերայ որդոց, զստերաց հեղեալ,
295 Տեսիլս տեսեալ, մարգարէացեալ,
Երազովք խօսեալ, Եւայէթ գրեալ:

- Ոմանք մարգարէ նմա ասացեալ,
Եւ կէսք, թէ՛ Մեծ ոմն իմաստուն յայտնեալ,
Բազումք, թէ՛ Յերկիրնս Էլեալ և իջեալ
300 Եւ թէ՛ Փրկութիւն սա արդ մեղ հասեալ:

Յունիսի երկու արփոյն խաւարեալ,
Որ ի ծնունդ լուսնի ժամուն հանդիպեալ,

283 B զբերան

286 a գիշեր

287 a նկատեն

Ենթավերնագիր B արեգական փխ արեւուն: յաւուրն աշտոսիկ: լուս: հրէայս

292 B մարգարէ

293 B յոգոց

294 B որդոց

298 a կէս

299 a շիւ և

301 B Յունիս: արփոց

Հրէայք իրր զուշակ նշանս հռչակեալ,
Զօջ և կերակրօք էին պատրաստեալ:

305 Յօրմէ յառաջմէ զայս հանուրց ազգեալ,
Թէ՛ Մեր տիրեսցուք, զի օր է մերձեալ,
Ուժգնութիւն ազգաց առ մեզ նուազեալ
Եւ մեր տկարութիւն յարգեալ, զօրացեալ:

Առ մեծ նշանիւս ստիս մեզ զուշակեալ,
310 Մեր Սաղեթայիւս լիցուք իշխեցեալ,
Համայն աշխարհի մեր թաղաւորեալ,
Գալլոց ընդ դառանց ի զոյգ ճարակեալ:

Ի սոցն օր բազմաց ի տունս մնացեալ
Եւ ի յերկիւղէ նոցուն կասկածեալ,
315 Զի խոժանք հրէից և զէնս պատրաստեալ,
Թէ լիցի հնար զալլազգիս ջնջեալ:

Հռչակ այս լինէր համայն աշխարհի,
Վասն գալստեան սուտ մեսիացի,
Վէճ և դաւ լինէր ընդ հրէից ազգի,
320 Ի թաղաւորութիւնս քրիստոնէի:

Երբ հրէայք պաշման զնեն սակաւի,
Քրիստոնեայք նոցա կրկին աւելի,
Ի լնուլ պաշմանին և նորոյ ուխտի,
Քրիստոնեայն հրէայ լինիլ յօժարի:

325 Եւ թէ խօսք նոցա վասն այնմ շատուղի,
Զհրէայս մաշեացեն ի սուր սուսերի
Եւ ոչ ընկալցին, թէ մկրտեսցի,
Այլ յերկրէ բնաւ ազգօք ջնջեսցի:

304 Եւ փխ և

305 Եւ ազգեալ

307 Եւ նազեալ

308 Եւ ճոխացեալ փխ զօրացեալ

309 Եւ նշանիս մեր փխ մեզ

310 Եւ Սաղեթայիւս

315 Եւ զէն

323 Եւ նոցա փխ նորոյ ուխտ

330 Ի զիր ատնէին զամբիս և զտարի,
 Զոր և ժամանակ, յոր պայման զնի,
 Վկայիւք վճռեն ի մէջ հանդիսի,
 Ի յաշխարհական մեծի զիւանի:

Դիւանադպիրք հանդէս կանգնեցան
 Եւ իմաստասէրք ի մարտ դիմեցան,
 335 Եօտարք արքունեաց ի զիր խոնջացան,
 Կնքեն և զրոշմեն մատամբ արքունեան:

Յաշխարհին Լեհաց շատք կոտորեցան,
 Եւ կէսք յերկիւղէ յայս խուսափեցան,
 Յայլ աշխարհ սփռեալ, տարազրեցան,
 340 Այլք ևս նոյն յուսով առ նա խմբեցան:

Վասն յանդիմանելոյ և զումարելոյ նրէիցն ի Պօղազ. և բնակիչք
 աւելոյն զգեալ Երբան յէտրէնէ ազգէն բռնակալաց: Խախտն
 նախատեալ զՍապերայն և Երբալ յէտրէնէ, տանկացաւ և ծանոյց
 մեծամեծաց զստորին նորին

Յայլմէ աշխարհէ խախտմ Եկեալ,
 Որ ընդ հրէայս անդ շատ մաքառեալ,
 Թէ՛ Սուտ է ալքն այն, յոր զուք հաւանեալ,
 Ես երթայց տեսից, զպատճառն քննեալ:

345 Եկեալ խախտմն այն առ նա մտանէր,
 Ասէր՝ Դու ընդէ՞ր զազգս մոլորեցեր
 Եւ զքեզ մեծիայ զու քարուղեցեր,
 Զի՞նչ էր յրաշն քո, որ յանդգնեցեր:

329 B տարի

331 B Վկայովք

332 B յաշխարհակալ վիս յաշխարհական

333 aB Տիւանադպիրք

340 B Այնք: շիւ նա

Եւրալլերնազիր B շիւ յանդիմանելոյ և: հրէից Պօղազն: տեղոյն a ազգէն B Եւ
 խախտմն ոմն յանդիմանէ զՍապեթայն երթեալ

343 B յորում վիս յոր զուք

344 a Կնքեալ վիս քննեալ

347 B միտեալ

350 Ծննդեան և աննդեանդ զոր սքանչեցուցեր,
Ահա գեղբայրս քո, զորս յիզմիր թողեր,
Ահա կանայք քո, զորս զարդիւք լցեր,
Ահա և կրկին ի կալանս մնացեր:

355 Յերկնից զո՞ր նշան դու մեզ յայտնեցեր
Եւ կամ ի յերկրէ ո՞ր մեզ քե ցուցեր,
Զի՞նչ գործ փրկութեան մեզ ներգործեցեր
Հստ բանից պատգամաց և նօմօսաց մեր:

360 Ժողովր Սապեթին զէհնցին կշտամբեալ,
Երգիծեցուցեալ և յոյժ տնարգեալ,
Յորոց սրտմտեալ զօրէնսն ուրացեալ,
Իսկոյն տաճկացեալ յէտրէնէ ելեալ:

Մտանէ ընդ շէշխն, ուր պատրաստ գտեալ,
Զիրս Սապեթային նոցա ալդ առեալ,
Որք զայժմախամին իսկոյն ծանուցեալ,
Որ նա ի Պօղաղն մարդ առաքեալ:

365 Կրկին և պատճառ իմն աչսպէս եղեալ,
Մահմուտ շէհէ ոմն, որ ի Պօղաղն էր լեալ,
Ի դատաւորէն արդ մահսար առեալ,
Մեծամեծ տաճկօք յէտրէնէ հասեալ:

370 Զհամարձակութիւն հրէիցն պատմեալ,
Զփառս և զմեծարանս խախամին տուեալ,
Սէրտարն կաշառոց նոցա է զիջեալ,
Որ նա կանամբ իւր ի պատուի բազմեալ:

Յզփութիւն հացի մերոյ է նուազեալ,
Փոքր և նեղ փայրիս տաճկաց սով տուեալ,

349 B աննդեան

350 B և գեղբարս: չիք զորս

351 a զարդուք

366 a Պօղաղ եղեալ

367 a նա փիւ ի

370 B տեալ

371 B կաշառուց

372 B պատուի

373 B նուազեալ

374 B տեալ

375 Մինչ ի ձուս հաւուց մերոց պակասեալ,
հմբելոց հրէից, որ առ նա ճեպեալ:

Վասն տանելոյ կապանօք զՍապերայն առ քաղաւորն և
անդէն զօրէնս իւր և ոսմունք ազգին ուրացեալ,
տանկացաւ

Ղափուճիպաշին ի Պօղադն հասեալ,
Զի անդէն դնա փութապէս կախեալ,
Բայց զտյամախամին զայլ իմն ծանուցեալ,
380 Եթէ անդր զնա մի՞ լիցի սպանեալ:

Զի աղդն հռչակեն, զայն յերկինս ելեալ
Եւ այն ալ ոմն է, որ եղև սպանեալ,
Յաղագս սոցն քանից կրկին մարդ հղեալ
Եւ զնա կենդանի յէտրէնէ տարեալ:

385 ԶԿէլիօլոլ Սաղեթայն տարեալ,
Հեռեաղքն հրէից զեռես յոյս կալեալ,
Եասախճոց դրամ և փողս մօխեալ,
Սակս տեսանել զնա գտեսքն յիմարեալ:

Տանին յէտրէնէ, ցղայմախամն մոծեալ
390 Եւ նա առժամայն ոչ խօսեցուցեալ,
Ի պալատն արքունի իսկոյն առաքեալ,
Որոյ և սակի քաղաքն դըրդեալ:

Անդ զայմախամին իւրովք ժամանեալ
Եւ զազի ասկերք ընդ մուհտոյն հետեալ,
395 Հանդէպ արքային մեծամեծք հասեալ,
Յանցս ճոնապարհին ոամք ի տեսն իմբեալ:

375 B Մին փխ Մինչ

Ենքալիւրնագիր—ա Սաղեթայն B գտումունք փխ ուսմունք

379 a զայս փխ զայլ

380 a լիցիս

382 a ալ

384 B նա

386 a Հեռեալք փխ Հեռեաղքն

387 B Եասաճոց

389 B զղայմախամն

394 a ասրերք

- Անդէն քէմանքէշ սակս նմա կանգնեալ
 Եւ կուռ նետաձիգ նմա պատրաստեալ,
 Լուցելոյ զամբարս նմա հանդերձեալ
 400 Եւ տանջարանս սակս նմա կազմեալ:
- Քանդի ասէին հուր աչնմ ոչ ազդեալ,
 Թէ ի ջուր արկցեն, մի՛ լիցի խեղդեալ,
 Զէն և սուր զմարմինն նորա ոչ գծեալ,
 Այլ զտանջարանս համայն խորտակեալ:
- 405 Հայեաթղատէ ոմն հրէայ կոչեալ,
 Որ էր տաճկացեալ, թարգման անդ հասեալ,
 Խօսի ընդ Սապեթայն և զիրան ծանուցեալ,
 Թէ զպատրաստութիւնս սակս քո արարեալ:
- Դու որ նոր բանիւ զաշխարհս զղրդեալ,
 410 Արքայն նոր մահուամբ կամի զքեզ սպանեալ,
 Քէրամէթ ունիս, անունդ հռչակեալ
 Արա և փրկիր զազգս, քո ևս փրկեալ:
- Սապեթայն և անդ ի յուրաստ եղեալ,
 Զուսմունք ազգին իւրոյ 'ւ այլոց ուրացեալ,
 415 Իսկոյն սիրտ ջհովին փուռ յարին զարձեալ,
 Յահաբեկ եղեալ և հոգին շրջեալ:
- Ասեն և ապա՝ Զքէն դու զի՞ ասացեալ,
 Որ աղղօք Էզէք ի գոյն ժպրհեալ,
 Ասէ սապեթայն՝ Ազգն իմ գայս հանեալ,
 420 Զանուն գայս անդէպ վասն իմ հռչակեալ:
- Եւ իմ համայն զգիրս մինչ ցարդ ընթերցեալ
 Եւ տեղեկացայ, յայն հասու եղեալ,
 Որ մարգարէն ձեր սակս հանուրց եկեալ,
 Որ զայս քսան ամ, որ զայն ընդունեալ:

105 a Հայաթ զատէ: հրէայն

407 B գիրս

411 a անուանդ

412 B և փիւ ևս

417 B 'ւ փիւ և: աստացեալ փիւ ասացեալ

418 B ի գոյն

419 a զՍապեթայն B Ազգ

420 B Անուն

425 Յայնժամ և Տէր մեր զգօրութիւն ցուցեալ,
Որդին Մարեմայ զնա նշանակեալ,
Յիսուսն՝ իմ աստուած, զվրէժ իւր առեալ
Եւ զսուտ մարգարէն անդ խայտառակեալ:

Պիղծ Սապեթային սատանայ կարգեալ,
430 Որ ի ձախ կացեալ, նմա պաշտպանեալ,
Ի յայնմ պահու ընդ յաջ էր անցեալ
Եւ լէզէօնեանք զնա պաշարեալ:

Սուրբ կռիւր աւգին, ռաբբի քարոզեալ,
Կիտին ժողովուրդ Մահմէտի եղեալ,
435 Զմեսիայ անուն էր ձեռն իրիցեալ,
ԶՄովսէս ուրացեալ և տաճիկ դարձեալ:

Զի սկզբնաւարին զործարան դտեալ,
Որ սատանայի զգործն յաւարտ առեալ
Եւ զխեղճ ազգ իւր ի լեզու արկեալ,
440 Զի համայն ազգիք զհրէայս ծանակեալ:

Եւ հրաման ցրելին յայսմիկ կատարեալ,
Զի սուտ մարգարէք Քրիստոսոք յառաջեալ,
Ապա նախընթաց նեոխնն այս հասեալ,
Որդւոյն կորստեան կարապետ յայտնեալ:

445 Զկին Սապեթային Պօղազէն տարին
Եւ զորս ընդ նմա անդ տաճկացուցին,
Ի տեսս ռամկաց զնա մեծարեցին,
Ղափուծիպաշի կարգեալ արքային:

426 a նշանակեալ

428 B սուտ

429 B կարեալ

431 B աջ

432 B լէզէօնեանք

433 a բարի

435 B ձեռնհրեցեալ

436 B եղեալ փիւ դարձեալ

437 B Զսկզբնաւարի փիւ Զի սկզբնաւարին

438 B տարեալ փիւ առեալ

444 B յայնեալ փիւ յայտնեալ

445 B ի Պօղազին

448 B կարեալ

- Յատեն ի դպրոց ց՛վանի էֆէնարին,
450 Դասակից եղեն ընդ կլընպօղին
Եւ զի հրէայ մի տեսցէ բնաւին,
Զի խոր թրքասցի պղայանք չհալին:

Աւարտումն բանիս և դաւանութիւն երգոյս երգողի,
յիշատակաւաճաւ

- Այլ ևս դաւանիմ և խոստովանիմ
ԶՀայր և զՈրդի և զՍուրբ Հոգին,
455 Ի միակ բնութիւն և յեռակ անձին,
Համայնից ստեղծող Տէր և թագաւոր:

- Յորոց մինն անձանց Որդին Միածին,
Դու անժամանակ անմայր ի յերկին,
Իջեալ ի յերկիր ի յարգանդ կուտին
460 Եւ անհայր ծնաւ ժամանակաւոր:

- Սոյն ծնունդ մաքրական և անապական,
Անսերմ էր յղացումն և սքանչելական,
Անխախտ զու կնքոյն ի յետ ծննդեան,
Մայրն կոյս մնացեալ հրաշիւք փառաւոր:

- Բացօթեալ հովուացն փառօր յայտնեցաւ,
465 Տերկնայնոց դասուցն փառաւարեցաւ,
Ի մողոց պատուեցաւ, երկրպագեցաւ,
Ընկալեալ զընծայսն մեծ խորհրդաւոր:

- Աւրէնսդիր Տէրն ի յօրէնս մտեալ,
470 Զի քառասնաւորք ի տաճարն եկեալ,
Զդուն ինքնին բացեալ, զկապեալն արծալեալ,
Դաւանումն ծերսն լոյս և լուսաւոր:

451 B ևս փիս զի

463 a Անխախտ

465 B հովուացն

467 a չիք Ի B պատուեցաւ

468 B զընծայս

470 B քառասուն ատորքք

471 B զկապն

- Նոր Աղամն եկեալ, զհինն Աղամ որը էր,
 Իջեալ Յորդանան, ծառայն մկրտէր,
 475 Որդի սիրական՝ Հայրն վկայէր,
 Ընդ Հօր և Հոգոյն աստուած զուգաւոր:
- Նդի օրինակ մեզ խոնարհութեան,
 Նդ մեզ ճանապարհ սիրոյն բարութեան,
 Աւետարանէր զիւրոյն տեսութեան,
 480 Զի լինին յօղեսցէ զիւր նմանաւոր:
- Բամ մեղաւորաց զմեղանոն քաւէր,
 Զբորոտս սրբէր, կաղս զնացնէր,
 Զհիւանդս բժշկէր, զկոյրս շուսաւորէր,
 Զմեռեալս յարուցեալ աստուած զօրաւոր:
- 485 Նլեալ ի խուչի կամաւ բարձրացաւ,
 Նտ զարինն ի գին, աւար զմեղ առաւ,
 Բացումն կողին բնութիւնս բարձրացաւ,
 Որպէս զազգակից և ծառանդաւոր:
- Մահումբ կենսատւին մահն մեր լուծաւ,
 490 Յարութեամբ նորին կեանք մեզ շնորհեցաւ,
 Համբարձմամբն յերկինս բնութիւնս բարձրացաւ,
 Ընդ աստուած հաղորդեալ, քան զհրեշտակս աղուոր:
- Ի սոյն կանոնի, որք միաբանին,
 Սուրբ փառաց նորա արժանաւորին,
 495 Որպէս խոստացաւ, թէ ուրեմն լինին
 Պաշտօնեակցքն իմ անդ զոլ սեղանաւոր:
- Աւուրն յետնումն, որ գայ ի դատել,

473 B Աղամ: Աղամն

476 B Հոգոյն

479 a Աւետարան էր

481 B զմեղանս

482 B զնացուցաներ

483 a Հիւանդս B կոյրս

485—488 B չիք

491 B Համբարձմամբ

495 B արժանաւորին փիւ թէ ուրեմն լինին

497 B յետնամ

Թէ բարի կամ չար, որք կան աստ գործել,
Ըստ գործոց հանուրց վարձս փոխանորդել,
506 Բրպէս թագաւոր, տէր և զատաւոր:

Յուսով ի սոյն կապեալ ծառայս Յիսուսի,
Երեմիաս՝ կոշեալ Գարանաղեցի, -
Նախնեաց սլանդիստեալ, արդ Բիւզանդացի,
Ի խնդրոց բազմաց զայս շարադրեցի:

505 Ի սուրբ աղօթս ձեր յիշել զիս գրեցի,
Զի տեսն Յիսուսի մեզ հանդիպեցի,
Ներել յանցանս մեր և զձերդ ձրի,
Փառաց արքունի լեալ արժանաւոր:

8. ՎԱՍՆ ՎԵՐԱՏՈՒՆ ԽԱՅՏԱՌԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀՐԷԻՑ,
ՆՈՐԻՆ ԵՐԵՄԻԱՅԻ ՇԱՐԱԴՐԵԱԼ ՈՏԱՆԱԽՈՐՍ

Է՛ և այս խորհուրդ մեծ իմն հրաշին,
Որդոյն Մարեմայ և Հօրն անեղին,
Որ յամէնայն ժամ մեծութիւն յայտնին,
Ըստ աչնմ երկինք սլատմեն զփառս աստուածային:

5 Բամեալ վերյիշեալ յառաջին ճառին,
Զպատմութիւն պղծոյ անդիփոփիղին,
Զխայտառակութիւն Կէլտի-կէլտիին,
Բնդհանուր աշխարհ, որ ի սոյն դարին:

Եղեն և հրէայք ի խոր տրտմութիւն,
10 Այնք որ խնդայինն՝ ապաշաւէին,

498 Ե բարեկամ շար կան փխ բարի կամ շար, որք կան

501 a շի՛ Ի

502 Ե երեմիայս

504 Ե Յոմանց հարկեալ գրեցի փխ Ի խնդրոց բազմաց

507 a զանցանս: Ե ձերդ

508 a Արժանաւորիլ փառացն արքունի:

Խ ո ր ա գ ի ր

a Անխորադիր

Բ ն ա գ ի ր

2 a Հօր

8 Ե Յրնդհանուր

10 Ե խնդային

Մտքառողքն քնդ մեզ շատ ամաչէին
Եւ սամկաց լինէր սրտի բերկրութիւն:

- Մամոնայս և զինչսն յոյժ կսկծային,
Որ ի յերթնեկս նորա ծախսէին,
15 Զաղերսեալ զընծայսն տիր ափսոսային,
Զծանակն լինելն նեղասրտէին:

- Ինչպէս ժամանակ, որ այս մեզ զիպին,
Որ զիրաւ զիջաք այն անզգամին,
20 Զմեր պաշտօն առնել կամէր յիւր մտին,
Յինչ դարձաւ ժողիւր՝ ծնունդն նեւին:

- Այս բազում աղմուկ լիներ առ նոսին,
Խերահաւատեալք շատ մոլորէին,
Ամ յամէ յայլ վայրս և որք աստ կային,
Դարձեալ յօրինաց տաճիկ լինէին:

- 25 Յայն ոմանք տաճիկ շեղև ասէին,
Սիրան և խորհուրդն է ի մեր յօրինին,
Կերպարանեալ է արդ, որ երևին,
Զնոչն փրկիչ յուսամբ զմարդն ներքին:

- Ի դադ պայմանին յայտնեսցին կրկին,
30 Գոյ ժամ ժամանակ, զի երևեսցին,
Մինչ այս կերակրօքս հաշեալ մաշէին,
Ետ Քրիստոս կրկին, որ այժմիկ պատմին:

13 Ե Մամոնայն

14 Ե յերթս և յեկս

15 Ե ընծայսն

16 Ե Զծանակ լինելն

21 a աղմուկ

23 a յաստ

25 a Զայն փիս Յայն

26 Ե օրինին

29 Ե զի նա յայտնեսցին փիս յայտնեսցին կրկին

9. ՎԱՍՆ ԷՔՄԷՔԺԻ ԱՌՆԱԽՈՒՏ ՏԻՄՕՅԻ ՈՒՄԵՄՆ, ՈՐ ՍԻՐԵԱՅ
 ԶԱՂԶԻԿ ՄԻ ՀՐԷԻ ՄՐԳԱՏԱՅ ԱՆՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԻՈՐՀՐԴՈՎ
 ԲԱՐՈՁԷ ՆՄԱ ԶԲՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԱՂԶԻԿՆ ԽՈՍՏԱՆԱՅ ԵՐԹԱԼ
 ԸՆԴԻ ՆՄԱ ՈՒՐ ԵՒ ԿԱՄԻՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆ

ՅԻստամայօլ բաղաբ դուստր ոմն հրէի,
 Որ էր բնակեալ ի դրան Ֆէնէոի,
 Յարտաբոյ դրան նոյն Իսկէլէի,
 Յեզերս ծովուն, որ Եալի կոչի:

5 էր անդ հացի ծախ ի դունն, զոր սաի,
 Յոյն դաւանութեամբ, աղգ առնաւտտի,
 Առոյգ հասակաւ ի մանկական տի,
 Որոյ և անունն Տիմօյ կոչի:

10 Սա աւայլ հաց ի ծախ ի տունս հրէի,
 Գոլ ծանօթանալ նոյն տալիթայի,
 Իրբու կատակամոս սիրոյ աղաղի,
 Յիբարս լինէին միշտ ի դրուցի:

Որոջն հրէի արթնացեալ հոգի,
 Վառելով ի սէր յունաց կտրջի,
 15 Եօսփն և զմայլին ի սէր աւելի,
 Որ միշտ երթեակ ի տունն լինի:

Իսկ մայր աղջկանն ասէր Տիմօյի,
 Թէ աշղբան սէր քոյ, որ ի մեղ վառի,

Խ ո ր ա գ ի ր

В Անխորադիր

Բ ն ա գ ի ր

2 В շիֆ էր: Ֆէնաուի

3 а Արտաբոյ В Բսկալայի .

4 В յեալի

5 С որ

7 В Ասօղ

8 С շիֆ և ВС անուն В Տիմօյ

11 С կատական ВС աղատի (С աղաղի) վի: աղաղի

12 С Յիրեարս

13 В հրէյի С յոգի

14 В ա:նաց

15 а շիֆ և В մայլին

17 а աղջկան В Տիմօյին С Տիմոյին

- 20 Լիզիր չրէայ ի մերս օրինի,
 Քեզ զօնքաշ լինիմ, դուստր իմ՝ Կին քեզի:
 Ունկն Լզեալ և դուստրն մօրն իւր բանի,
 Առաւել հարեալ ի սէր տարփալի,
 Եւ Լա ցՏիմօն ինքն համաբձակի,
 Ասէր քեզ լիցիմ և դու իսկ՝ ինձի:
 25 Զուղապ տայ Տիմօն՝ Ա՛յ իմ սիրելի,
 Ոչ որ է լուեալ զայս յաշտենի,
 Թէ բրիւտոնեայ սր չրէայ լինի,
 Զլոյսն փոխարկէ ի գարշ խաւարի:
 Քանդի փռօֆիղայք դասք տեսանողի,
 30 Համայնք գրեցին սակս Մեսիայի,
 Թէ գայ և առնու զբնութիւնս մեր նախնի,
 Մարբեալ սրբենցէ արեամբ իւր ձրի:
 Տես զի մինչ ցալսօր ազգն մեր հայի,
 Ակնարկեալ զգալուստն Մեսիայի
 35 Մոլորեալ մնացին ի խոր խաւարի,
 Խարեալ սուտ արանցն, Կան՝ ալլալլելի:
 Լոյս է հաւատն իմ փրկչին Յիսուսի,
 Որ ի խաշ նորա Լա հաւատացի,
 Որ ազգ և ազինք զնա խոստովանի,
 40 Թագաւորք ՚ւ իշխանք մինչ ցօրս յայտնի:

19 aB յօրինի

21 BC Լզեալ փիւ Լզեալ C չիք իւր

24 B լիցի

26 a լուեալ C զայդ փիւ գայս

27 B հրայ

28 C Լոյսն

29 B դուք փիւ դասք

30 B զազկս փիւ սակս

32 a արեամբն

34 C գալստեանըն

36 aC արանց

37 a Լոյսն

40 B չիք ՚ւ aB մինչև

Տես զի դուք հանուրջ եղար դարշելի,
Որ ամենայն ազգ նալլաթ տայ ձեզի,
Դու ինձ խոստացիր զհաւատն Յիսուսի,
Որ լոյս տուեալ ինձ, տայ և լոյս քեզի:

- 45 Լեր դու ինձ այսօր ըստոյգ խոստովան,
Եզիր դու յօրէնս իմում քրիստեան,
Մկրտեալ լիջիր յանուն Յիսուսեան,
Ես քեզի լինիմ, դու ինձ՝ սիրական:

- Մրգատան սիրով ասէ Տիմօյին,
50 Թէ բարի ասես զբանդ սխրադին,
Բայց պակասաւորս որպէս լինիցիմ,
Զսեճ զսրծդ առնել ես իմոյս անձին:

- Ազգն իմ զիս սպանէ յոյժ ողորմազին
Եւ զքեզ ո՛չ թողուն կենացդ բաժին,
55 Ո՛չ զքեզ ողջ թողուն և ո՛չ զանձն իմ,
Այլ կորուստ յայսմիկ, գինչ օղոտ լիցին:

- Ասէ և Տիմօն զիւր Մրգատային,
Միայն զսիրտդ ուղղեա քո ստեղծողին,
Դու ինձ խոստացիր զհաւատն Յիսուսին,
60 Հնարեսցուք երթալ ի յերկիր բարին:

Ասէ Մրգատան թէ՛ Որպէ՞ս փախչիմք,
Որ ի ճանապարհն ումեք չհանդիպիմք,

41 a Եղար C, եղէք

42 aC նալլաթ a տան

45 a ըստոյգ B չիք ըստոյգ

46 B օրէնս C իմ քրիստիայն

47 B անուն

48 BC քեզ

50 B բանդ այդ սխրադին

51 a պակասաւոր

52 B Զսեճ: իմումս

54 BC քեզ B և ոչ զիմ անձին փխ կենացդ բաժին

55 B կենացդ բաժին փխ և ոչ զիմ անձին aB զիմ անձին փխ զանձն իմ

56 B այսմիկ

57 aB իւր

60 B երթալ երթալ (կրկնված)

62 aB ճանապարհ

Գուցէ՛ զկնի մեր խնդրողը անկանին,
Յետինն չար լինի մեր, քան զառաջին:

65 Մինչ յայս խորհրդեան հանապազ կային
Եւ օր ըստ օրէ՛ ի սէր յաւելուն,
Փախչելոյ հնարս արնել փութային,
Դիպուկ ժամ ուրուք օղնելոյ մնային:

Առջնիւն միմեանց սեղան նստէին,
70 Ի գէմս զրոշմեալ զնշան սուրբ խաչին,
Զումանս կատականս, զոմանս ստուգէին,
Գովելով Տիմօն զհաւատն Յիսուսին:

Աչք Մրգատային յերես Տիմօյին,
Անթարթ՝ Է անդադար յիրարս զիտէին,
75 Ճօճալ ճապկտալն Մրգատային,
Լինէր հոգեհան խիստ-խիստ Տիմօյին:

Վասն քղրի բարեկամաց Տիմօյին, որ կային ի յովան,
որ ոման՝ ասեն, քէ եղբայրն է

Տիմօյին մարդ կայր ի երկիրն Ուլահ,
Ոմանք մեծամեծք գործ յիշխանութեան,
Դրեալ Տիմօյին՝ նստիլդ յայդր ունայն,
80 Պանդուխտ յաշխարհիդ յերկիր Տաճկաստան:

64 B լար փխ չար BC զառաջինն

65 B խորհրդէն

66 C աւելին

67 B արնելոյ

69 C ի սեղան B նստեցին

70 B չիք գէմս

71 C կատանս aB զոմն

75 C ճօճել

76 C Հոգեհան լինէր

B Ենթազեւեղիւր չիք

77 a յերկիր C երկիր

78 BC մեծամեծ: իշխանութեան

79 a Տիմօյի a նստիլդ այդր B Մոտեալ փխ նստիլդ

80 B ի երկիր

Այլք գան առ ի մեզ, մարմնով զուարճանան,
 Հոգով ցնծացեալ յերկիրս քրիստիայն,
 Զկենցաղս վայելեն ի հանգստութեան,
 Կցորդ լեալ փառաց մեր վայելչութեան:

85 Դու ես առ մեզ իբր զոմն օտարական,
 Կաս որպէս թէ ոչ ի մտաց մեր սահման,
 Օտարք 'ւ ընտանիք մեզ ծանօթացան,
 Կարօտ մեք առ քեզ, դու՛ խորթանման:

Մի՞թէ չկայ աստ գործ արհեստիդ նման,
 90 Զիցե՞մք մեք քան քո վարպետիդ նման,
 Յարկ մեր հանգստութեան տեղ և ապարան,
 Վայրբդ փոշոտ 'ւ ողջլոտ, բարուց քոց նման:

Սթափեաց ի գինւոյդ մանուկ մոլեկան,
 Զգաստացիր և ել յերկրէդ Տաճկաստան,
 95 Առ մեզ եկ սրախ քո յօժարական,
 Ողջ լիցիս Տէրամբ ի սոյն արթնութեան:

Վասն ողբագին տխրութեան Տիմօյին, և գրելոյ զպատանմունս
 իւր, որ ի յաղջկանէն, առաքելով ի յովան Եղբարց իւրոց

Լուեալ զայս Տիմօն ի լաց ելանէ,
 Ողբայ դառնագին, խորոց հառաչէ,
 Ասէ՛ Զոր գրեալ են, ինձ խիստ արժան է,
 100 Յիմոցս օտար կամ, անձն իմ կարօտ է:

81 B չիք ի

82 B երկիրս a քրիստիան

85 a ի փխ առ B իբրեւ

87 a Օհարք BC և փխ 'ւ

88 a մեզ խորթանման

89 BC արուեստիդ

91 B Արկ C պահարան փխ ապարան

92 a Լայրբդ փխ Վայրբդ C քարուք B քոյ

93 a գինոյդ B գինոյ

94 B Սկաստացիր երկրէդ C յերկրիդ

96 BC տէրութեամբ փխ Տէրամբ

B ենթավերնագիրը չիք C ենթավերնագրում չիք իւր: Ուրհ

98 C Ողբալ B ի լաց ելանէ փխ խորոց հառաչէ C խոցոց փխ խորոց

99 B արժէ

100 B կամ օտար

Զէ՛ ժամ-ժամանակ, գերիս զի՞նչ առնէ,
 Բը դստեր հրէին սիրտ իմ հարեալ է,
 Սէր նորա զմարմինս, զհոգիս կու մաշէ,
 Վա՛յ զգլուխս պատեաց, որ ելն անհուն է:

105 Գրեմ իմս զլիսոցս, որ ի փորձանք է.
 Պարոն եղբարցդ իմ ի յազնիւ տոհմէ,
 Պատուեալ զործակալք ի յազատ աղգէ,
 Ոտից ձեր համբոյսը ի նուաստէս հասցէ:

Գիր ձեր մեծութեանցդ բան, որ հասեալ է,
 110 Աչք իմ արտասուաց ոչ դադարեալ է,
 Զինչ որ գրեցիք, ինձ այլ աւել է,
 Յանցանք իմ անբախտ ՚ւ յանգիտութենէ:

Իբաւ որ զփառս ձեր օտարն վայելէ,
 Հացի է հասեալ, կենօքն ուրախ է,
 115 Հալաւս իմ կեղտոտ ապա քէպէ է,
 Թէ փորովս հացիկ՝ ծեծով, փետով է:

Թող որ մատունք իմ չհամարձակէ
 Դրեւս զմեծութեանցդ, սիրտ իմ սասանէ,
 Որ մոլական ախտն զիս ըմբռնեալ է,
 120 Ի դուռն հրէի կանգնեցուցեալ է:

Առ այս փորձանաց, որ դիպեալ եղէ,
 Օր աւուրս և այն առաւել աճէ

103 a զմարմին B զհոգիս, զմարմինս C հոգիս

105 B իմոցս ABC զլիսոցդ a պարճանք փխ փորձանք

106 C աչնիւ

107 B ազատ

108 C Ոտիցդ

109 B մեծութեան

112 a Անցանք B Անձանք BC անգիտութիւն է

114 C կենօք

115 B աղտոտ քեապայ

117 B մատունքդ

118 a մեծութեանցդ

120 a դուռն B դուռ

Եւ նորա պտուղն կամ կեանք կամ մահ է,
Ի յերկուցս մինն լինիլ խիստ մերձ է:

- 125 Ի սէր սիրական սիրտ իմ պրկեալ է,
Որ այժմ և յաւէտ ոչ ոք չուեալ է,
Եւ այն առ դատէր գարշ հրէի է,
Ձեզ խոստովանիմ, որ մեծ փորձանք է:

- Աղուոր պատկեր է, որ մարդ տեսեալ չէ,
130 Քաղցր լեզու է, որ լսելոյ չէ,
Բարք նաղելի է, որ ասելոյ չէ,
Սէրն հանց յաղթող, որ պատմելոյ չէ:

- Թէ յաշս համայնից, որ գարշ հրէայ է,
Չգիտեմ, թէ ինձ այսպէս որ երևեալ է,
135 Չգիտեմ, թէ որպիսի հուր ինձ վառեալ է,
Առանց շուան՝ և երկաթ զիս պինդ կապեալ է:

- Որպէ՞ս կարացից մեկնիլ ի նմանէ,
Որպէ՞ս դատեցայց զնորայն տեսլենէ,
Որգո՞ն մոռացայց զսէրն, որ անհան է,
140 Որ ճառելոյ չէ, ոչ պատմելոյ է:

Պատուելի պարոն այդ խրատդ զի՞նչ է,
Զի եղբօր խրատ յոյժ օգտակար է,

-
- 124 B Երկուցուս a լինել B մերց
125 a Ասէր փխ Ի սէր
126 BC աւէտ aB լսեալ a չէ փխ է
127 a հրէայի
129 B Աղվոր: շիք որ
130 aB լսելու
131 aB ասելու
132 B աղթող aB պատմելու
133 B աշս
134 B որ այսպէս
135 B ինձ փխ որպիսի
136 B երկակ փխ երկաթ
137 aC մերժիլ փխ մեկնիլ
138 B նորայն a տեսլեն
139 C սէրն
140 aB ճառելու պատմելու
141 BC ի՞նչ

Ձսէր նորա ասեմ, որ հօւր բորբոքէ,
Ձկռչումդ խո ահա ինձ կրկին լիշտ է:

- 145 Թուղթ ձեր կրտսերիդ որ առ ձեզ հասցէ,
Խրատ ձեր արագ ինձ ժամանեցէ,
Ձի հանց արարից որպէս հրաման է,
Այս բաւ մեծութեանցդ, ողջ լիջիք ի Տեառնէ:

Վասն պատասխանելոյ եղբօր Տիմօյին փութով առաքեալ յիստամպօյ,
մխիբարեալ զնա յուսադրական բանիւ, և քաջալերէ երթալ
ի յնվան, տանելով և բնդ իւր զաղջիկ հրէին:

- էհաս թուղթս փութով յերկիր Ուլահայ,
150 Եղբօր Տիմօյին, որ արդէն էր նա,
Լցեալ խնդութեամբ և ուրախանալ,
Ձդարձ թղթին գրէ, որ յօրինակս կայ:

- Տիմօյ եղբօրդ իմ ողջոյն այս սլասցի,
Իրդ որ քեզ դիպեալ ի Տեառնէ, գիտասցի,
155 Ամօթ չէ մարդոյ, որ փորձանք դիպի,
Ի հողմոյն շարժեալ ցոյց ինձ ծառ յերկրի:

- Անմեղ և անսխալ բեր մարդ մի ինձի,
Անարատ կենօք և ոչ սէր սրտի,
Պղտոր է հասակն երիտասարդի,
160 Թող որ զարիպ լինողն կարօտ ամենի:

Թող որ և մատաղ աղջիկ է հրէայն,
Յաշս բո անկեալ զեղն քարշական,

144 B ոչ փխ ահա ինձ

147 B որպէս արարից փխ արարից որպէս

148 B բառ փխ բաւ C բան փխ բաւ B մեծութեանդ

B Ենքալերնագիրը՝ չիք C Ենքալերնագրում՝ առաքել, չիք ընդ իւր

149 a յաշիարհ փխ յերկիր B երկիր

150 BC անդէր փխ արդէն

152 B Ձդարց aB օրինակ

153 B Իմոյ փխ Տիմօյ, չիք այս

154 a չիք ի

156 B շժարժեալ

157 B անտեղալ, չիք մի

160 aBC չիք որ B լինող

161 C չիք և BC չիք է B հրան

162 B Աշս

Հանդէս աշաց քոյ լինի ճօճական,
Հարեալ սէրն ի սիրտդ յանկարծ տարփական:

- 165 Ձեմ ես մեղադիր եղեալ ի յայտ բան,
Զի այդ մեծ ոմանց ես հանդիպեալ կան,
Ես գրեմ թողիմ մերոցդ, որք ի այտր կան,
Զի քեզ օղնեսցեն ի խորհուրդ և ի բան:

- Թէ կարես հնար առնել գալստեան,
370 Բերելով ընդ քեզ զբամբիշ Մրդատան,
Զի աստ մկրտեալ առցուք քրիստիան,
Լաբրօն հարսանիս փառօր իստիֆան:

Վասն ցուցանելոյ Տիմօյին զրուրբն առ աղչիկն և զովէ զաշխարհն
բրիստոնէից և հարսանիօն իւրեանց

- Բղթովս այս Տիմօն հմուտ յՄրդատան,
Ասաց՝ Աւետիք ինձ այսօր հասան,
175 Դիրս այս յեղբօրէս արդ առաքեցան,
Ցաւոցս դեզ գտին, հնար և դէրման:

- Երթամք ընդ քեզի ի յՈւլահ երկրի,
Յաշխարհ խնդութեան, մէջ քրիստոնէի,
Ի լսելն զայցեն ընդ առաջ մեզի,
180 Պատուեալ մեծարեն զքեզ, իմս հոգի:

Ելցես ի խաւար հրէիցն օրինի,
Ելցուք օձատիպ Տաճկացն աշխարհի,
Սիրով յարեացուք յազգ քրիստոնէի,
Կեանք և օր տեսցուք ընդ քեզ, իմս հոգի:

163 B լինիրն

164 a սրտիդ

165 B այս փխ ի յայտ a 165—246 չիք (նկատելից քերք է ընկած)

166 B և փխ ևս

167 C յայտր

168 C և բան (չիք ի)

370 C բամբիշ

B ենթավերնագիրը չիք

176 B Ցաւոց: տարման

177 B քեզ C ի Ուլահ

178 aB Աշխարհ

182 C յօձատիպ B Տաճկաց aB աշխարհ: Վ

- 185 Մեծ պատրաստութիւն հարսանեաց, հոգի,
 Վասն իմ և սակա քո խնդութեան, հոգի,
 Կուսանք քո նաժիշտք յունական ազգի,
 Կարգ-կարգ յօրինին, պճնեալ զքեզ, հոգի:
- Քոյին օրիորդք՝ դստերք պարոնի,
 190 Կոյսք բեզ զարդարիչք՝ քորքն պօյեարի,
 Կոյսք բեզ քօղարկութ՝ կանայք իշխանի,
 Դահոյք յօրինեն քոյդ առագաստի:
- Քեզ քօղ հարսնութեան սուրբ հարամբ օրհնի,
 Քեզ զարգ մեծութեան չարքունեաց ձրի,
 195 Քեզ պսակ փառաց խաշիւ տեառնագրի,
 Տանին ի մատրան սուրբ եկեղեցի:
- Քահանայն աշուին տալ զձեռդ յիմ աջի,
 Երթամք ընդ առաջ հանդէպ խորանի,
 Դասք-դասք նուագին զերգ զարմանալի,
 200 Ուրախ լեր ալսօր, սուրբ եկեղեցի:
- Զերգս յարմարելով երաժշտական,
 Զսիրով սիրիմն սողմոնական,
 Դովին, երանեն զհարսդ երանական,
 Ի մէջ աշխարհի բրիստոնէութեան:
- 205 Թէ որ զօրէնս քոյին նախնական,
 Մերժեցեր զկրօնն իսրայէլական,
 Սիրեցեր զհաւատ քրիստոնէութեան,
 Բառնալով և ձեր զերկիւզն հրէական:

186 B վասն փխ սակա ոգի

189 B յօրիորդք C օրիորք

190 B Կոյս զարդարիչ պօարի

191 B Կոյս քօղարկողք

193—196 B չիք

197 B ձեռք իմ

199 C երգ

202 C Զսիրաթ փխ Զսիրով սիրմն

205 C Դու փխ Թէ

206 B զկրօն

208 aBC զձեր aB երկիւզն

Մանկունք զբեղ գովենն հրգովք մեծական,
210 Մեծածայն օրհնել, աղերսել փութան,
Ընծային ռոճկէն զորոջդ կուսական,
Զի հրէայդ եմուտ ի հօտ քրիստոսեան:

Յաւէտ յիշատակ քո մեծի անուան,
Մասն քո բարի գործոյդ լրութեան,
215 Երգի և ճառի յաշխարհ ամենայն,
Ոգւոյդ մեծութեան, սրտիդ արութեան:

Վասն յօծաբեկոյ սրտի աղջկանն և ի գիշերի պատրաստեալ
բալիգայիւ, տանիկ կերպարանաւ փախեան

Հուեալ Մրգատան, ասէր Տիմօյին.
Այս եղև շնորհօքն իմ Մեսիային,
Որպէս նա հաճի կամք իւր եղիցին,
220 Զինչ և խնդրեսցուք ի կատար լիցին:

Ես քեզի յանձին, և դու՝ Արարչին,
Ճանապարհ բացէ ի յաջողութիւն,
Արա մեզ թաղսիր ծածուկ խորհրդին,
Զի զնայեալ հասցուք յուսացեալ բարին:

225 Յնծացաւ հոգին պապայ Տիմօյին,
Հայէր ի դետին, խնդայր իւր մաին,
Յցէր և շօլէր զփնճերն պէխերին,
Զոր սոյն զոր ջանայր հեշտ երևին:

Ժպտեալ երեսին պէխէրն ի ձեռին,
230 Ասէր գոհութիւն յերկնից արքային,

209 C Լրածշտական փխ հրգովք մեծական

210 C Մեծամեծք B օրհնեն

211 C կուսութեան

212 C հրէայք

214 B բարոյ

216 B սրտի յարութեան

B Ենթադրեալ գիրք չի

221 B քեզ ի յանձն

226 B խնդար

227 aC զփնճեր

228 B ջանար

230 B գոհութիւն, գոհութիւն երկնից

Որ ետ քեզ շնորհս ըստ մեր սուրբ սրտին,
Լիցուր պատրաստել ի ճանապարհին:

Եմուտ ի խորհուրդ ընդ նաւաւարին
Դու պատրաստ կացիր ի սոյն գիշերին,
235 Զի յայլ տեղ երթամք մեր երկու հոգի,
Փութով գնասցուք մինչ լոյս չլինի:

Ի նոյն գիշերին այնք պատրաստեցին,
Նստան ի նաւին ի ծով վարեցին,
Ի էյուպ սուլթան իսկէլէն ելին,
240 Անդ և ղերիւարսն պատրաստի դտին:

Գերծեաց ղգլխակն Մրգատային,
Եդ թաթար սամուր ղայլփախն ի գլխին,
Սեաւ փուշի պատեալ ի պարանոցին,
Եւ կապուտակ ձորձ էարկ ղանձամբ նորին:

245 Փոքրիկ կառք մի այլ պատրաստեալ էին,
Թալիճայ անուամբ յայլ լեզու կոչին.
Ետ անդ ղՄրգատայն նոյն կերպափոխին,
Որպէս թէ պարոն կամ պարոնորդին:

Եւ ի կառն նստաւ յօժարեալ ուխտին,
250 Բայց արտօսրն յաչացն առու հոսէին,
Զի այս որպէ՞ս պործ նմա հանդիպին,
Ընդ յօտարս երթալ ի յօտարութիւն:

231 B սուրբ, սուրբ (կրկնված)

235 B ալլ

238 B նաւ փիւ նաւին

239 B սկուլան փիւ իսկէլէն

240 C պատրաստ

242 B շիք թաթարս ղալփախն

243 B փոշի

244 C արկ ղանձամբն

247 B Եթ ղնոյն Մրգատան ի նոյն

249 a սրտին փիւ ուխտին

250 C աչաց

251 B նորա փիւ նմա

252 B օտարս C յօտարսն B օտարութիւն

Աղէ՛, սաէս յուսոյ անմահ արքային,
 Որ կապեալ ի սիրտն առթիւ Տիմօլին,
 255 Ա՛յ Աղոնիայ, ձեռք քո օգնեսցին,
 Ասէ՛ր՝ Լեր զու ընդ մեզ ի ճանապարհին:

Սրբնիաց ձիովքն, որ ճամփայ մտին,
 Աւարբք ինչ զգետ Տանալիս անցին,
 Տաճիկ աշխարհի զսինօռն անցին,
 260 Ի քրիստոնէից յերկիրն հասին:

Պարոնն կանգնեալ կնքահայր նոցին,
 Մեծաւ հանդիսիւ զնա մկրտեցին,
 Փառօք հարսանեօք իստիֆանեցին,
 Զնոր հարսն և փեսայն օծաօք ռոճկեցին:

Վասն խոովութեան հրէից և բոլո՛ր բարձեալ առ բռնակալս,
 Բազում զկետ նոցա անկան ի հաճապարհ, ո՛չ հասին և
 դարձան յեսս և երգեցող՝ ձաղանս հրէից ոտաշարէին

265 Լուր դու զկատարածն հրէից ազգին,
 Թէ՛ զինչ զործեցաւ ի նոյն սահմանին,
 Հրէայքն առ ի մայրն ի հարցմունք ելին,
 Տեսին զի ողբայր և լայր դառնադին:

Նստէր զրացիօք և իւր ազգայնօք,
 270 Լալական պառօք, Կուսան ողբերգօք,
 Անիծեն զՏիմօն պէսպէս նղովիւք,
 Զոր ծննդեան նորա յոյժ անարդանօք:

254 C կաթեալ փխ կապեալ

255 B Աղօնայի C Աղոնեայ

256 B Տանային C Տօնայիս B անձին

259 a աշխարհայ C յաշխարհայ

260 B երկիրն

261 C ի կնքահայր

264 C զփեսայն

BC ենթավերնագիրը չի

265—300 C չի

267 B չի ի (II)

270 B եղերբերգօք փխ ողբերգօք

- 3ոյժ անմխիթար լային կոծելով,
 Լերամբ և դաշտով, ծովով ցամաքով,
 275 Երկնով և երկրով, ձորով, սարերով,
 Քան զողբն Երեմիա առաւել ցաւով:
- Հրէալքն ի խնդիր ուր ի մայրն եկին,
 Առեն՝ Իզուր է կոծ ձեր տրտմագին,
 Ելցուք ի սահմանս ծովեղերին,
 280 Յողկացուք ի տունս յունական ազգին:
- Աղբ առնեն իսկոյն զայս զայժախամին,
 Ուր նա յանձնէ առ մեծ սուպաշին,
 Վրէժխնդիր լեալ պօստանձի պաշին,
 Խուղեն ՚ւ որոնեն ի նոյն սահմանին:
- 285 Զեղե դտանել զհետս նոցին,
 Բէ ընդ որ ճանապարհ անցեալ գնացին,
 Զբազում հոռոմս կալեալ կապեցին,
 Զաղջկան տանողք գուցէ դտանիցին:
- Զտանող նաւովարն հազիւ որ գտին,
 290 Որ զնոսա էհան եզր քաղաքին,
 Կալան ի բանախ ՚ւ ի տանջանս արկին,
 Իսկ նա ի յուրաստ նոցանէ լինի:
- Ասի՝ Փռառ զինուք, առ իս որ եկին,
 Զինքեանս տաճիկ սուրհանդակ ասին,
 295 Երկեայ դառնազոյն տեսենէ նոցին,
 Առեալ և հանի յեղր քաղաքին:

277 Բ Հրէալքն

280 Բ յողգին

282 ա ի մեծ

283 Բ Զվրեժխնդիր

284 Բ շիւք ՚ւ

285 Բ Զեղէ

287 Բ Զբազումս հոռոմաւ կապէին

288 Բ Զախճկան

291 Բ և փիւ ՚ւ տվին փիւ արկին

292 Բ ի ուրաստ ա զնոցանէն Բ ի նոցանէ

293 ա Ասի՝ Փռառ Բ որ առ իմս փիւ առ իս որ

294 Բ սուրհանդակտին փիւ սուրհանդակ ասին

296 Բ հանէ

- Թողին զնա ի բայս և զայլս խնդրէին
 Ի համայն աղղայս ի դրան Ֆէնէոն
 Եւ տեղեկացան զտանել Տիմօյին,
 300 Զմուտ և զէլ ունելն առ դստէր հրէին:
- Բողոքեն աղգօք ի հրապարակի,
 Ասեն՝ Չէ ևղևալ այս ի սոյն թախտի,
 Մեզ հարկատուացս մեծ թագաւորի,
 Անխրաւորեանս այսմով լուռ լիցի:
- 305 Կոտորիմք աղգօք ի սուր սուսերի,
 Թէ աղջիկն մեր ի զիւտ ոչ լիցի,
 Բող բաժին լիցի այն տաճիկ աղղի
 Եւ մի՛ թշնամեաց մեր՝ քրիստոնէի:
- Լուան զայս աղինք ի սոյն քաղաքի,
 310 Նախատինս տան հրէից աղգի,
 Մոռացան այսու զկէլտի-կէլտին,
 Արդ զաղջիկն ջհտին քնդ առնաւուտի:
- Տարաւ առնաւուտն զաղջիկն ջհտի,
 Հեծոյց յերիվար առնել զկնի,
 315 Հոռոմք փեսաւէրք ևղեն հրէի,
 Փեսայ առնաւուտ և յոյնք խնամի:
- Ասեն ի փողոցս ՚ւ ի հրապարակի,
 Զկնի և յերեսն հրէից աղգի,
 Նեղեն և վշտանան յաղաղս սոյն իրի,
 320 Բողոքեն ի դուռս շատ բռնաւորի:

297 B խնդրեցին փխ խնդրէին

298 B Ֆէնատին

300 B հետ փխ առ

303 C հարկատուաց

307 aC լինի փխ լիցի

311 C այնու այսու

312 BC զաղջիկ

313 a առնաւուտ C ջհտ

314 BC Հեծայց B երիվար

315 C փեսաւէր

316 B առնաւուտք շիֆ և a և խնամի

318 BC երեսն

319 a նեղին: շիֆ և

Աղաչեն բազում և զրամս տան,
Պօստանձի պաշիէն առեալ հրաման,
Յղեալ զոմն ճարտար Պէքիր կոչական,
Զի վաղվաղեսցէ Երթալ զհետ նոցայն:

325 Պէքիր Խասէքին և զօրք ընդ նմայն
Եւ հրէայք ոմանք յերիւար հեծան,
Փռւթասլաց ձիովք զհետ նոցա եղան,
Իբրեւ լիջեանն յերկրորդում իջան:

Գիշերն զերիւարսն նոցա գողացան,
330 Ելին ընդ առաւօտն տեսեալ ապշեցան,
Զբոլոր գաւառն յուզեալ շրջեցան,
Զձիսն ոչ գտին, զգործողսն շիմացան:

Որք էին որ զգործն զայն արարեալ,
Կամ զպատրաստութիւն վաղուց հողացեալ,
335 Կամ թէ յիւրաւի գողոց գողացեալ,
Կամ թէ Զինկեանեաց, որ անդ մերձ օթեալ:

Այս պակաս անուամբ ի յետս դարձեալ,
Եւ ամօթ զնոսայ յոյժ առաւելեալ,
Եւ ևս զի անհաշտ խռովութիւն ծնեալ
340 Առ ի մէջ հրէից և յունաց յորդեալ:

Երգս նոր յարմարեալ ի փոքոցս յողեալ,
Մեծաց և փոքունց գեղպեղեալ ձայնեալ,

322 aC պաշիւն C տունի

323 B Պաքիր C էքիր

324 BC վաղվաղեսցեն

325 BC Խասէփին

328 B իջեանն Երկրորդում

329 BC զերիւարս

333 B Եւ փիւ էին BC չիք որ: գործսն

334 a պատրաստութիւն C պատրաստութիւն

335 B իրաւի C գողաց

336 a Զինկեանեից C Զինկեանէից B մերձի օղեալ

337 B չիք ի

338 BC ցնոսա

340 aB որդեալ

341 C ողեալ

342 B փոքունց C փոքրունց B ձայնեալ

Քան զսուտ նէպիրին բանքն առաւելեալ,
Զարմանք համայնից յունաց պարծանք լեալ:

- 345 Նախատինք հրէից արդ յոլովեցան,
Կատակեն զնոսա ալլաղգիր համայն,
Զի զգործ Տիմօյին առնեն արտասան,
Զսիրտ քաջութեան և զսէր աղջկան:
- Մեծամեծք, փոքունք դու ի վարմացման,
350 Վասն առնաւուտի սրտի մեծութեան,
Զերկոցունց սիրոյն զեզուն լիութեան,
Խորհրդոց, հնարուցն և պատրաստութեան:

- Զնաւն ի գիշերի պատրաստի կալման,
Զերիվարսն ի յեզր ծովուն ի դիպման,
355 Զաղջիկն փոխեալ ի կերպս մանկան,
Զփախուստն արագեալ և ի յաջողման:

- Զդիպուած բախտին շնորհատրական,
Պահն բարիոք և պատշաճական,
ժամն գերագոյն, օրն ուղղադիպման,
360 Խորհուրդքն խոհեմ ի սէր զուարթական:

Ի յաստուած եգին զյոյսն պնդական,
ԶՅիսուս կոչեցին իւրեանց օգնական,
Առին ախոյեան զխաչն Տէրունեան,
Ուղեկից բարի՝ զհրեշտակս պահապան:

343 B նապին

344 a պարծան

345 C նախատիք a որդ փխ արդ

346 B չես փխ զնոսա C զնայ: համան

347 B Տիմօին: յարտասան

348 B Զիրտ: չիք և

349 շC փոքումբք BC գորմացան

351 BC սիրոյ a զեզուն փխ զեզուն

352 a Խորդոց

354 B Զերիվարս C Զերիվարն: յեզոյ փխ յեզր

356 B յարգեալ

358 B Պահէ փխ Պահն

362 a կոչէին

363 B ախոյին: Տրունեան

364 BC զհրեշտակ

Վասն անգոսնելոյ հրէից զմայր աղջկանն, քէ խորհրդով քո
կորեաւ դուստրն քո, իսկ նա դառնագին կոծով ողբայր ի
մէջ Բաղաֆիս՝ անիծելով զառնաւումն

- 365 Ղմայրն հրէայր դատապարտէին,
Թէ իրս որ եղև, գիտութեամբ քոյին,
Եւ նա բողոքէր զխիղճս իւրոյ սրտին,
Թէ զհօրս որ ունիւմ, բաւ է իմս անձին:
- Դուք ալ մի՛ խոցէք վշտիւք սաստկադին,
370 Սպանէք դուք զիս, հալալ արիւն իմ,
Բ՞լ է որ զպտուղ իւրոյ արգանդին
Կորուսէ ալկոյ ի յօտարութիւն:
- Աչացս իմ հանդէպ զդուստրն իմ խլեցին,
Թէպէտ կենդանի որպէս մահ՝ ցուցին,
375 Ի տանէս իմոյ տարագիր հանին,
Սուգ ինձ պաշարեաց, ցաւ անհնարին:
- Հաւատոցս հանին քրիստոնեայ առին,
Նսխատինք արար մէջ համայն աղգին,
Պետութիւնք Տաճկաց չէ որ գտանին,
380 Ալ յօտար յերկիր, մէջ քրիստոնէին:
- Առին ի գրկէս զդուստրն իմ ծաղկածին,
Արին անվառակ դմայրս լալագին,
Զպտուղս ի ծառէս խակակութ հատին,
Զլոյս իմ շիջուցին, սունս խաւար ածին:

Ե Երթալեւնագիր չիք

367 Ե նա և փխ եւ նա ԵԸ զխիղճս Ը իւր

368 ա սրտին փխ անձին

369 ա վշտուք

370 Ը Սպանեցէք Ե յարին

371 Ե յարգանդին

373 ա զդուստր Ե զդուստրս

376 ա ցաւս

377 Ե Հաւացոցս Ը Հաւատացս

380 ա յօտարն: չիք յերկիր ԸԸ քրիստոնէին

381 աԵ զդուստր

383 Ը ծառայէս փխ ծառէս

- 385 Կեանքս եղև այսօր մէջ աղջամղջին,
Ո՛չ հանգիստ աւուր, ո՛չ ի գիշերին,
Այրիմ, տոշորիմ դստերս կարօտին,
Տապիմ, տապնապիմ ի բոց կրակին:
- Հայրն զոր լսէ, զի՞նչ տաց պատասխան,
390 Ի յօտար աշխարհ՝ կփպտոսական,
Ձնախատինս կրէ՛ յալազգեաց համայն,
Սակս մեր աշխատի գոյս ստացական:
- Ունէաք փափագ, թէ տացոր նշան,
Ըստ արժանույ անուան հօրն մեծութեան,
395 Ըստ օրինի մերոյ խօսել հրէական,
Ի պատշաճ ժամու սպասել հարսնութեան:
- Միամօր դստերս իմ վայելչական,
Փեսայացնել զոմն արպի Մուսայն,
Սպասէի խնդալ ի տեսս նոցայն,
400 Սակս մեր ժառանգորդ լինել յաւիտեան:
- Դառնայ և խօսի առ առնաւուտն այն.
Ո՞վ էտ քեզ խրատ, այր ամբարտաւան,
Դող և հարամի, ազգ ժպրհական,
Իշխեցեր, խլել զդուտորն իմ պատուական:
- 405 Մի՞թէ վասն քս զաւակ հասուցի,
Յղացեալ երկնեցայ, ծնայ յաշխարհի,
Բաղկօքս բարձի՝ ու ի գիրկ գգուեցի,
Կաթամբ գիուցեալ, խեղեփ սնուցի:

385 B Կեաիք իմ եղև C մէ փխ մէջ

386 a չիք ի

389 BC ի՞նչ

390 B յաշխարհ

391 a զայլ ազգաց B ալազգաց համար

392 C աշխատէ

394 aB արժանոյ

398 C Փեսայացուցանել B արփի

401 a տողն բեղգծված և որպէս Լեւրափեւնագիր

404 B զգուստրս պատուական

406 C և ծնայ աշխարհի

407 aB գիրդ BC գգուեցի

Երոյն փախուցեալ, ցրտոյն ծածկեցի,
 410 Ի ջրոյն պատրաստեալ, Ի հրոյն պահեցի,
 Օտար չընտանեաց նազելի ցուցի,
 Մի՞թէ քեզ համար վայն պատրաստեցի:

Դու զիս անզաւակ արեր յաշխարհի,
 Անզաւակ լինի մայրդ ողորմելի,
 415 Զարտասուս աշացս հեղէր Ի յերկրի,
 Բո մօր արտասուսն ո՛չ դադարեցի:

Զի՞նչ քեզ արժանի դուստրն իմ նազելի,
 Զի՞նչ քեզ դարշելոյդ խաթուն պատշաճի,
 Նարըն և նազուքս քեզ անսխտանի,
 420 Ճէլալիդ Տիմօյ, ժալըմ առնաւուտ:

Յո՞ր յազգէ էիր այդ անիծելի,
 Յո՞ր յերկրէ էիր դու նզովելի,
 Ո՞ր շարեաց ծնունդ, ծնօղ քո եղկելի,
 Ո՞վ Բել շարաթոյն, ժալըմ առնաւուտ:

425 Դու նինուէացի և բաբելացի,
 Կորուստ վատնեցիր զփառս իմ յերկրի,
 Ի բնէ թշնամիդ մերս Իսրայէլի,
 Մամժէր ամալէկ, ժալըմ առնաւուտ:

Դու ինձ Եգիպտեայ փարաւոն եղեր,

409 B ցրտոյ

410 B Ի ջրոյ

414 C մարդ փխ մայրդ

415 C յաշացս

416 aB մօրն a արտասուս C արտասուքն

417 aB դուստր

418 B չիք քեզ C գարշելոյդ a շաթուն փխ խաթուն

419 B նազքս

420 B ճալալիթ

421 BC ազգէ

422 aC երկրէ a նազելի փխ նզովելի

423 C ծնունդն B ծնունդ փխ ծնօղ C չիք քո

424 a շարաթուն B շարաթոն

425 B նինուէացի

427 B թշնամիք C թշնամի

428 B Մամաժէր

-430 Զանդրանիկ դուստրն իմ տարագիր հաներ,
Միայն զմիամօրս մխիթար հատեր,
Մէլլուն ֆարաօն, ժալլմ առնաւուտ:

Դու Անտիրոբոս տանց իմոց եղեր,
Զխնդութիւնս մեր ի սուգ փոխեցեր,
435 Նախատիրք յաւէտ ազգիս մեր թողեր,
Ա՜ անդիօհոս, ժալլմ առնաւուտ:

Դու ինձ Բամուր-Հանկ, ճէլալի եղեր,
Եաղի և թաթար և դալլ մարդակեր,
Զիմ դուստրս ի ծոցոյս յանկարծ խլեցեր,
440 Ա՜ շունի փէռօ, ժալլմ առնաւուտ:

Դու Իստամպուլու հուր նմանեցեր,
Յազգէ-յազգ սրտիս կրակ վառեցեր,
Յաւիտեան հոգոյս կսկիծ զիղեցեր,
Ա՜ դիավօլօս, ժալլմ առնաւուտ:

445 Դու ժանդ և ժպիրհ ազգ ևս զարշիլի,
Զի՞նչ քեզ միաբան խորայէլացի,
Դու անխառն բնդ մեզ պիղծ սամարացի,
Շամսի բրիստիան, ժալլմ առնաւուտ:

Դու ևս անօրէն և չարեաց որդի,
450 Կեղտոտ ճիկէրճի և պիղծ ալլազգի,
Սանակ առնաւուտ, տմարզ եապանի,
Էնխէրէմատօյ, ժալլմ առնաւուտ:

430 aB դուստր

431 BC միամօր

432 B Մելուն

433 B Անտիրոբոս C Անտիրոբոս

436 B անդիօհոս

442 B վառեօեմ փխ վառեցեր

443 C Յաւիտենի հոգոյս BC զեղեցեր փխ զիղեցեր

444 a տիավօլօս

445 C ազգիս փխ ազգ ևս

446 a խորայիլացի

447 a ումարացի փխ սամարացի

450 B ճիկարճի և պիղծ

451 B յեապանի

Դու գարշատեսիլ, վատ քան զղալմուխի,
 Սըղըթմաճ չօսան, տրալ էսպանի,
 455 Պատառող զազան, գզող անճոռնի,
 Գղեցիր զգուստրն իմ, ժալլմ առնաւուտ:

Երկաթ քեզ լայնիս, որ ի վիզդ անցանի,
 Շղթայ քո զոտոքդ ընդ փայլանսն գերի,
 Գէշ պէխեր պօշնախ ու տօպրուճալի,
 460 Անսուրք 'ւ անթլփատ, յալլմ առնաւուտ:

Վա՛յ ինձ, դստրիկ իմ, քաղցրիկ ու շիրին,
 Ասուն ու խօսուն ձագուկ իմ նարին,
 Որսաշողք ագռաւք խլեալ զքեզ տարին,
 Շնքաժին լինիս, ժալլմ առնաւուտ:

Վասն Երբալոյ մօրն յէտրէնէ՝ տայ արգունալ քաղատրին և
 կաւծեցեալ վաճառականսն կապանօք տաւան յէտրէնէ, և ի
 չգտանել վկայից, անմխիբաւ լեալ: Մեռաւ մայրն
 աղջկանն անդ

465 Լայր և լացն էր նոր այս ողբերգօք,
 Աղջկօք և հարսնօք, լալական պառօք,
 Շօղոտ և ժանկոտ կախարդ շնծերօք,
 Անիծին զգուստրն և զայրն առնաւուտ:

Շնծեր պիղծ պառաւք մօրն խրատ տան,
 470 Ե՛րթ ի յէտրէնէ, արդ տուր ի յարքայն,

453 B զղալմուխ փխ զղալմուխի

454 B չսպանի

455 a դեզող C գերող փխ գզող

456 a գղեցիր B զգուստր

457 a լայնիս C չիք ի

458 C զոտոք B փայլան C փայլալանտ

461 C չիք ու

462 C ձակուկ

463 B ագռաւք խլեալք

B Ենթավերնագիրը չիք C Ենթավերնագրում՝ վաճառական

466 B չիք և a պառաւք B քառօք

470 B Ատրանայ, արքայն

Ժալում տուր կանչէ, լաց 'ւ հղիւր լալկան,
Միթէ մաանկսցես զտանողքն ի յատեան:

Գնաց յէտրէնէ մայրըն աղջկան,
Եբևտ արզուհալ ողորմ ողբական,
475 Ասաց թաղաւորն՝ Տեսցէ զայմախամն,
Զով կամի քերամլին եղև հրաման:

Հոմանս վաճառականսն յէտրէնէ տարին,
Մատուցին հանդէպ մեծ զայմախամին,
Կանդնեցաւ ի դատ խիստ կինն ջհտին,
480 Ասէ՝ Զիմ աղջիկն սոքա կորուսին:

Ասէ զայմախամն՝ Ո՛ր է քո վկայն,
Զի չեմ ընդունիր զքո հրէայ վկայն,
Որ աղգօք եղևալ էք դուք դաւաճան,
Հաստատուն տաճիկ կամիմ զծեր վկայն:

485 Երբ չգտին վկայ, յամօթի հարան,
Հոռոմ պաղիրկեանքն զբողոք կալան,
Եթէ յիստամբօլ այլ վաճառական,
Սապէս բութտանից մօտ 'ւ էլ չկարեան:

Սիրոք բռնակալաց յայսմիկ հաճեցան,
490 Ոմն հայցուածովք, ոմն տինարական,
Կոչեալ զայմախամն զնոյն պաղիրկեանքն՝
Հուճեալք գրեալ վասն այնց անմեղ ի նոյն բան:

471 a ժողում B շիֆ 'ւ C հղեր

473 B էտրանայ

476 a Քէան փխ Զով: նոյն հրաման

477 a Զոմն BC վաճառականս B էտրանայ

479 a ի դա: փխ ի դատ B ի դուռ փխ ի դատ

482 B Զիմ փխ Զի չեմ a ընդունիր

483 B է փխ էք

484 B մտաճիկ C կամին a շիֆ զծեր

486 B Հոռով

487 C է թէ B Իստամպօլ

488 B պութտանից C բութտանից a չկարենան

489 a բռնակալից B այսմիկ

491 a նոյն պաղրկեանք

492 aC Հօճէթ

Լսողքն ամենայն այսմ եղեն հաւան,
 Եղջիւր քրիստեանց առ այս բարձրացան,
 495 Զկէլտի կէլտիին զվրէժն առան,
 Առնաւուտք ցնոսա յարածամ ցնծան:

Այլ ի դուրս շէլաւ մայրն աղջկան
 Եւ ոչ ի յերես բռնակալացն այն,
 Սախեալ զստացուածս և զինչս իւրոյ տան,
 500 Զկկեալ ի քաղաքս միւս ևս անգամ:

Նոյն տապօվ տապէր ի խոր կսկծման,
 Վաչ և եղուկ տայր անձինն անխափան,
 Նոյն ցաւօքն հեծէր ողորմ ողբական,
 Յետ ոչ շատ աւուրց մեռաւ խեղճական:

505 Երանի սեփայ թէ օղտիք ինչ բան,
 Բոտեալ ինչ յախորժ ի խրախճանութեան,
 Եմ միշտ ի մաղթանս յիշել զիս տարտամ,
 Մաղթանաց ըղձի սակի գրեւս այսքան:

Ի շնորհս Յիսուսի լինել օրհնաբան,
 510 Արժանաւորիլ իւրոյ տեսութեան,
 Յարքայականին փառաց իւր յարգման,
 Ի կեանս անդրաւ ընդ ձեօք միաբան:

493 BC ամեն a այսմ

494 C Եղջիւր

499 B զստացուածս C զստացուածս

500 B չի ևս

501 a Սոյն փիւ Նոյն

502 B անձինն

503 C ցաւօք

505—512 B չի

507 a տարամ փիւ տարտամ

508 C գրելու այս բան փիւ այսքան

509 C ի շն... (չնշված)

510 C Արժ... (չնշված)

511 C Յարքայա... (չնշված)

512 C Ի կեանս (չնշված)

*
* *
*

Ես քեզ ողջոյն, ո՛վ սիրելի,
Հարց ու բարես ընկալ և այն ի կարգի
Եւ հարցանեմ զհրամանքդ սառուգիւ սրտի,
Բարի կեալդ յերկրի ի յայտմ աշխարհի:

5 Իհուսեալ աղաչեցի զՏէրն ամենի,
Երկար ամօք պահէ ի վերայ երկրի,
Զուարթ սլաշծառ տեսդ նման է լուսնի,
Շքեղափալլ փայլեալ ի մէջ հողածնի:

10 Խնդրեմ յապէնիադ աստուածն,
Անփորձ և անսայթաք պահէ զքեզ յերկրի,
Դու իմ պարծանք կենացս և սիւն իմ սրտի,
Հոգոյս հոգի, աշացս լոյս սիրելի:

15 Անմահ և համարձակ գոչեմ ատենի,
Բարձր, հզօր և զեղզեղելի,
Ահա սիրտ իմ վառեալ ի յերկինս օդի,
Բորբոքելով այրիմ ի մէջ վտանգի:

20 Զունիմ ո՛չ սիրելի, ո՛չ ազգ մի բարի,
Խորհրդակից լինել բորբոքեալ սրտի,
Քեզ եմ ապաւինեալ ի յոյս ամենի,
Որ նա հասուցանէ զքեզ ի տեղի:

Քե մեք ուրախանամք ի վերայ երկրի,
Կարօտ ի քէն անկեալ կամ ես ի մէջ տղմի,
Սիրասնունդ բորբոք և յոյժ նազելի,
Որ դաս զու շիջուսցես կրակն իմ սրտի:

25 Ովկիանոս ծովն թէ աստ լինի,
Սրտիս մէջն կապէն բորբոքս ոչ անցնի,

Բարբառելով զոչեմ ի մէջ ատենի,
Լեւելով՝ Կեօղում, Լերբահամ Չալապի:

30 Երանեմ զքեզ, այր իմ բարի,
Գեղեղազոյն զովել զքեզ է արժանի,
Փոքր բերան ախորժ և քաղցր լեզուի,
Նման Արիսողոմ և Սարկաւազի:
Ընտրեալ հանուրց մեծաց և պարթև ազգի,

35 Բարի ծնողաց պտուղ և զաւակ բարի,
Մաքուր յիստակ մտօք և է հրաշալի,
Յոր և կոշի անուամբ Լերբահամ Չալապի

Նորազուարճ պատկերդ է յոյժ դարմանալի,
Փառք և զոհոթիւն քո ստեղծողի,
Նման կարմիր վարդի ի դէմ պուլպուլի,
40 Լեղազար կանչէ դէմ առաւօտի:

Կամակից լինէիր դու իմոյ սրտի,
Ելեալ դիմեալ գայիր դու յայսմ տեղի,
Աչքս, միտքս, սիրտս ի քեզ անձկալի,
Միթէ Տէրն տացէ հասնիմ մուրատի:

45 Արդ բարեխօսեա սուրբ տիրուհի
Եւ պաղատեա քո միածնի,
Պահէ անփորձ տմէն շարի,
Եւ առաւել ի մէջ կոուի:

Լիցիս անփորձ յերկար ամի,
50 Նախըդ արդար և է բարի,
Ղարիսութեան օտար երկրի,
Պահէ զքեզ աջն Յիսուսի:

Արհնութիւն աստուծոյ ի քէն ոչ պակասի,
Հիմդ հաստատ կենայ ի վերայ երկրի,
55 Զինչ խնդրես յաստուծոյ, հազար տայ քեզի,
Ինչպէս որ սիրտն քո որպէս և կամի:

Բարեհամբաւ եղբայր, սիրուն սիրելի,
Գովեալ ես ի յերկնի ի վերայ յերկրի,

Այլ եւ ամէն աղօքն ի քէն սասանի,
60 Անկեալ եւ խորտակեալ շարքն կորնչի:

Բաբունապետն Յիսուս առ Տէրն ամենի,
Տէրունական հրամայէ յԱւետարանի,
Ողորմածացն ասէ, թէ ձեզ երանի,
Տէրն պահէ զհրամանքդ ես մեզ ողորմի:

65 Արփիափայլ լուսով զարդարեալ ես ի լի,
Լի շնորհօք ես լցեալ եւ եօթնարփենի,
Պերճապատիւ պարծեցեալ, փառօք եւ փայլի,
Բարձրաթռիչ եղբայր՝ նման արծուի:

Ամա՛ն, մատաթ գոշեմ ես յիմ թալէհի,
70 Ո՛ւր է մարդն որ տայ ինձ պատասխանի,
Ելար զնացիր զարիպ ի տար աշխարհի,
Պանդուխտ թողեր զգերիս ի յայսմ տեղի:

Միթէ ճարակ լինէր, որ ես երթայի,
Փօստ մի կռնակս, բոբիկ, ապտալի կերպի,
75 Լինէր թէ կարէի տեսնել զսուսդ քոյին,
Փառք տայի փառաց Տեառն եւ Հօրն անեղի:

Չունիմ դադար սրտիս, համբեր սակաւ մի,
Լսէ զգանկատ սրտիս որ քեզ է յայտնի,
Իմ պատուական հղօր եւ հողոյս հողի,
80 Կայտառ տեսլեամբ, ահեղ եւ ակն ամենի:

Էնն աստուած պահէ զքեզ թագ, պարծանք ինձի,
Լիաբար բարձրաձայն եւ քաղցր լեզուի,
Բուրաստան ծաղկաւետ, կարմիր վարդենի,
Զոր բուրիս հանապազ ի հոտ անուշի:

85 Լոյս տուր սրտիս աշացն եւ Տէր իմ բարի,
Քեզ եմ ապաւինեալ, աստուած ամէնի,
Բարեգութ, ողորմած, անեղանկի,
Միթէ լսէ զթայ իւրոյ ծառուչի:

Եւ թէ ասեմք խրատ, չէ՛ պարտ մեղ իսկի,
90 Դու իմաստունն Խիկար և հանճարով լի,
Ծագեա պայծառ արեդ մթացեալ երկրի,
Բարով վարդարեալ դաս ի յայսմ տեղի:

Պատսպարեալ լիցին սուրբքն ամենայնի,
Եւս առաւել բազումն և աջն անեղի,
95 Գեղգեղագոյն գովեալ, հզօր, անուանի,
Մեծն իշխան պայծառ հետևող փրկչի:

Ի քէն հայցեմ, եղբայր, յոյժ աղերսալի
Եւ պաղատիմ, եղբայր, բոլորով սրտի,
Զմեր խօսքն անտես չառնել սաղմոսի բանի,
100 Զի իմաստութիւն յեւ ճանապարհաց գովի:

ՏԱՂ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ԱՍԱ

Տուր օրհնութիւն Տեառն աստուծոյն,
 Հօր և Որդոյ և սուրբ Հոգոյն,
 Որ զամենայն նա գոյացոյց,
 Փառք և պատիւ երես մարդոյն:

5 Զարարածս զարդարեաց
 Եւ հրաման ետուր հողոյն,
 Բուսոյց հազար ըռանկ ծաղիկ,
 Ցեղք ի ցեղաց և գոյնզգոյն:

Վարդն բացված ի բախշանին,
 10 Պիւլպիւլն հկաւ առաւօտին,
 Ուշաթափեալ, խելագնաց
 Անկաւ նա ի վարդին սիրուն:

Վարդն խօսաւ ընդ պիւլպիւլին.
 Քաղցրաբարբառ սիրուն թռչուն,

Խ ո Ր ա դ ի Ր

A Անխորազիր B Տաղ տղնիւ վասն գարնան

Ր ն ա դ ի Ր

1 BC աստուծոյ

2 B Որդոյ C Որթոյ A Ոգոյն C Հորոյն

4 C ու փխ ևւ ետուր փխ երես մարթոյն

5 B զարդարեց C զարթարեց

6 B հողուն

7 B Բուսոց

8 B գունզգոյն

9 B բացուաւ C բացվաւ A պահճանին B պաղճանին

10 C Պլրուլն AB երեկ փխ հկաւ առաւօտին

11 C խելքն գնաց

12 B Անկեալ C Անգաւ վարթին

13 C Վարթն (այսունեալ միշտ այսպէս): խօսեցաւ բլպուլին

14 C թռչուն սիրուն

15 Դու գեղեցիկ թևալուր ունիս,
Թռչիր ի վեր, կացիր արթուն:

Պիւլպիւլն ևտուր պատասխանի
Թէ՛ Արբեցայ անուշ հոտուն,
Խելքս զնայ, չիսնէ թափաւ,

20 Ինչպէս տ'եկնիմ հետ քեզի հուն:

Քաղցրիկ խօսաւ վարդն ի պիւլպիւլն.
Իմ լուսատու արեւն դուն,
Աստղն զօհալ ու մուշթարին,
Շէմս ու դամար, իմ թաջս դուն:

25 Պիւլպիւլն ի վարդն խօսեցաւ.
Անուշահոտ տուփ ևս խնկոյն,
Ով որ առնու ի քո հոտոյն,
Անմահանայ տարին ի բուն:

Լալով ասաց վարդն ի պիւլպիւլն.
30 Դու իմ սրտիս ևս բերթ ու սուն,
Որ հանապաղ ուրախ առնես,
Երբ որ զարթնուս առաքտուն:

Պիւլպիւլն ի վարդն խօսեցաւ.
Ծաղիկ պայծառ և ոսկէգոյն,

35 Տերև ունիս կանանչ-կարմիր,
Քեզ է նման լոյսն արևուն:

Վարդն ի պիւլպիւլն խօսեցաւ.

15 B փետուր C փեթուր

16 C Թռչիւ BC յարթուն

18 BC Հարբեցայ

20 A տեսնում փխ տ'եկնիմ C տ'եկնեմ

21 C խօսեցաւ վարթն ի բլպուլին

23 C Աստղ B զոհալ C զօհեալ B մուշտարին C մուշթերին

24 B Շամս C դամէր AB թաճս

25 C Բլպուլն ի վարթնն

26 A Անուշահ փխ Անուշահոտ C Թուփ B չիք ևս C խնկոյն

27 B հոտոյդ C հոտուտ

28 C զօրէրն փխ տարին

29 C վարթն: Բլպուլին

33 C Բլպուլն: վարթն

37 C Վարթն: Բլպուլին

Քո ձայնդ է թէլ ապրշումին,
 Երբ որ խօսիս, զրուց մտնուս,
 40 Իջնուս ի մէջն բախշանուն:

Ի քո սիրուդ ևս թառամիմ,
 Մինչ որ իջնու շողն ի ցօղուն,
 Ապա դարձեալ զուարթանամ
 Եւ զարդարիմ մէջ ծաղկնուն:

45 Վարդն ի պիւլպիւլն խօսեցաւ.
 Իմ պեղեցիկ թռչուն սիրուն,
 Բաղցր ձայնիւ ևղանակես,
 Երբ որ լինի պայծառ գարուն:

Պիւլպիւլն ի վարդն խօսեցաւ.
 50 Զարմանալի ծաղիկ ևս դուն,
 Բազաւորաց առաջ տանին,
 Դնեն ի մէջ ոսկի սինուն:

Վարդն ի պիւլպիւլն խօսեցաւ.
 Թութակ լեղու և իմաստուն,
 55 Երբ որ թափի պայծառ տերևս,
 Ղարայ ֆիրդան կանչես գէմ դուն:

Պիւլպիւլն ի վարդ խօսեցաւ.
 Թափէր յարտասուս աշերուս,

38 B Քու 'ւ ապրիշումին C իսրիշումուն

39 A խօսի C մուսնուս

40 A պաղջանուն B պաղչանուն

41 B քու

42 A իջնոյ C շողին A ցօղն B ցօղոյն C ցողուն

43 C զվարթանամ

44 C զարթարիմ ի մէջ

45 C Վարթն: Բւպուլն

48 C լնի

49 C Բւպուլն: վարթն

51 A առջև

53 C Վարթն: Բւպուլն

55 AB տերևդ

56 C Ղար վիս Ղարայ: և ֆիրդան

57—60 AC չիք

ի քո սիրուդ մոլորեցայ,
 60 եմ քան զալին ի մէջ ծովուն:
 Եկէք մանկութի բախշանին
 Ծաղկունքն մեզ հայրան անեմք,
 Փունջ մանիշակ և ըռահան
 Սիրով ընդ մեզ խաղալ առնուն:

65 Երիտասարդքն զուարճանան,
 Գան և խմեն անուշ դինուն,
 Ուրախանան սրտով յօժար,
 Կաքաւէլով մէջ դաշտերուն:

Տղաքն ծափս հարկանեն,
 70 Լողան ձկունք ի մէջ ծովուն,
 Թռչունքն ի յօթն վերանան,
 Օրհնեն զաստուած ամենեցուն:

Ինձ ողորմիս դուք ասացէք՝
 Երգող բանիս Յակոբ անուն,
 75 Եւ դուք յիշէիք ի Քրիստոսէ,
 Յորժամ դռչէ փողն բարուն:

61 A պաղջանին B պաղշանին

62 C Ծաղկանցն մեք վերայձայնեմք, B առնեմք

63 AB Փունճ C մանուշակ, ըռէյան

64 AB առ փխ ընդ C առնիմք A տողից հետո կրկնված են 53—58-րդ տողերը

65 C էրիտասարդքն զավարճանան:

66 AB դինոյն

69 C Տղայրն

71 A Թռչունք

72 A աստուած C զաստուածն

73 A ողորմի

74 C երգող

75 AB յիշէիք

76 C Կռչէ

1. ՀԱԼԱՊԵՑԻ ՂԱԼԱՄՔԱՐ ԱՅՐԻ ՏԷՐ ՈՎԱՆԷՍԻ ԱՍԱՅԵՐ Է
Ի ՎԵՐԱՅ ԻՐԻՑԿԱՆՈՋՆ

Ո՛ղ մահ, հետ ինձ ինչ արիր,
իրիցկինս ինձմէ բաժնեցիր,
Մնացի խեղճ, ողորմելի,
զիս իւր տեսուն զրկեցիր:
Վայ ասելով ես կտոշորիմ,
այլ մխիթարանք մի չունիմ,
Երկրման կամ ե տատանիմ,
. :

5 Ահա մնացի այրի,
խոցոտեալ սիրտս կարօտի,
Այլ զիմաց ճարակ մի չունիմ,
ողորմած աստուած ողորմի:
Նմանեցայ որպէս բու,
որ անվայր վայրիքն կու կենայ,
Արժան եմ ես խոցոյս,
որ իմ կեանքս հարամանայ:

է՛, Ալմաստ, անգին ճուհար,
ի մէջ դու մտացս գտվար,

10 Երեք օր պառկար, մեռար,
օր յիսնէ շուտով բաժնեցար:
Սիրուն, գեղեցիկ պատկեր,
զիս անտէր թողիր գնացիր,
Ա՞յդ էր քո զավլն հետ ինձ,
զարկեցիր մէջքս կոտրեցիր:

4 Տպագրում՝ տողը վերջից քերի:

10 Տպագրում՝ 7 վիս երեք: բաժնեցար

12 Տպագրում՝ կոտրեցիր

- է՛, Տէր, տուր համբերութիւն,
այրեցաւ իմ սիրտս բոցուն,
Խեղճ, ողորմելի մնացի,
միթէ դուն անկա թողութիւն:
- 15 Բարուն բարի, տէր Յիսուս,
արժանի եմ ես այս խոցուն,
Իմ խնդիրքն ի քեզ այս է՝
Բժշկես զիս ի այս ցաւուս:
- է՛, անգէտ էրէց յիմար,
աշխարհէս դու ի՞նչ շահեցար,
Հալալ ու հարամ արիր
և յետոյ կնոջէդ ալլ զրկեցար:
Ցանկամ թ'երազիս տեսնամ,
որ սրտիս կարօտն անցանի,
- 20 Գիշեր ու ցորեկ կայրիմ
և ոչ ոք ունիմ սիրելի:
- Ա՛յ, իմ շնորհալի սիրուն,
ահ կանխի լուսուն կարօտուն,
Քո պատճառն ես եղա,
զրկելար Քրիստոսի լուսուն:
Սար ու ձոր դարձէք ի լաց,
վա՛յ ասացէք իմ շար մեղաց,
Կարօտ էր սուրբ գերեզմանին,
հասրաթով գնաց ի ձեռացս:
- 25 Աւր հոգեւորին ասաց.
Ինձ հալալ արէք սիրելիք,
Ես գնացի, բարով մնացէք,
աղաչեմ զիս չի մոռնէք:
Յորէկն զիս յիշեցէք,
կիրակմտի ինձ խունկ ծխեցէք,
Ինձ պաշար պատարագ տվէք
և աստուած ողորմի ասացէք:
- Այրի Ովանէս էրէց,
մէջ մեղաց քանի՞ կաս դու քուն,
- 30 Մեղայ ասա և լեր արթուն,
մատոս Կուսին միշտ գոհութիւն:

2. ՀԱԼԷՊՅԻ ՏԷՐ ՈՎԱՆԵՍՆ Է ԱՍԱՑԷՐ

Գանդատ ունեմ ես ինձանէ,
Կօնկուլ ճկըտըմտուր պիրտանէ,
Մէկ գեղեցիկ 'մ որ տեսանէ.
Է՛յ վա՛յ, է՛յ վա՛խ, է՛յ վա՛խ:

5 Լերթս խիստ հիւանդացիւ է,
Տուշալի պան սլու սէվտայէ,
Սիրտս չի ողջանար՝ հիւանդ է,
Է՛յ վա՛յ, է՛յ, վա՛խ, է՛յ վա՛խ:

Հիւանդ է հոգիս, հիւանդ է,
10 Պատի սապահ խապըրնի,
Ճանըմ ամըղլար ճէնաթի,
Է՛յ վա՛յ, է՛յ վա՛խ, է՛յ վա՛խ:

Տարտամեալ եղէ, տարտամեալ,
Կունահըմըղը պօյտան աշար,
15 Ի մէջ մեղաց եմ ընկղմեալ.
Է՛յ վա՛յ, է՛յ վա՛խ, է՛յ վա՛խ:

Երանեալ կոյս Իսկուհի,
Մունաթ էյլա գուրթար պէնի,
Բարեխօսեա քո Միածնին.
20 Է՛յ վա՛յ, է՛յ վա՛խ, է՛յ վա՛խ...

Տ ո ղ ե ռ ի թ ա Ր գ մ ա ն ո թ չ ու ն ը

- 2 Սրտիս ուղածն է մի հատիկ:
6 Ընկել եմ սեամաղձության մեջ:
10 Զեփյուռի է սպասում:
11 Հոգիս դրախտ է ուղում:
14 Մեղքերս շափից անցան:
18 Բարիք արա, ազատիր ինձ:
12-րդ տողից հետո կա նս. Մուլ մարմինս հոգիս կու զրկէ:

3. ՀԱՆՆԱԳԵՑԻ ՂԱԼԱՄՔԱՐ ԱՅՐԻ ՏԷՐ ՈՎԱՆԵՍ Է ԱՍԱՑԷՐ
Ի ՎԵՐԱՅ ՍՈՒՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ, ՖԱԼԱԿԻ ԳՈՅՆ Է

Ո՛վ գեղեցիկ կոյս, Մարիեամ,
Մուպարար եղուի կատար, հէսրաթէմ,
Եկաւ եհաս ջուրն ի բերանս, կու դողամ,
Հասրէթըմ վար, պուլպուլ կիպի պէն մաթամ:

- 5 Վայ ասելով ծնկցի, անկիւմ, թափալիւմ,
Յինէկաթ սէնտան օլուրսայ՝ դուրթիլիւմ,
Քահանայ եմ անուամբ, շատ մեղօք լի եմ,
Բահմէթն չօխ էիսան էյլայ քի պիլիւմ:

- Ահհնար է մարդ-հողածին պքեղ ճառէ,
10 Ղուտրէթաէն սու իշան ապի հէեաթէ,
Տկար մտօք լեզուս այս շափ պքեղ գովէ,
Տուրուքեան օլմիշսըն լալ ու կուհարէ:

- Նայիւմ աչօք ի քեզ, սուրբ կոյս տիրուհի,
Հասրէթըմ վար տայիւմայ կեօրսէմ սէնի,
15 Ինձ ողորմեա աւուրն ահեղ ատէնի,
Հար սա՛նար պուտըր տիլակըմ, մուրվէթ քէնի:

- Է՛, տիրածին կոյս, Մարիեամ աննման,
Վիճուումլայ սանայ թափում պիկուման,
Ինձ ողորմեա, մեղատուր եմ քո ծառայն,
20 Մուպարար եղուի կեօստար հար զաման:

Սիրոյ կուսին սիրտս շատ կարօտանայ,
Ղալպըմ տօլու իմանիլէն զիատայ,

Տ ո ղ ե Ր Ի Թ ա ր գ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

- 2 Օրհնյալ երեսդ ցույց տուր, կարոտ եմ:
4 Կարոտ ունեմ, սոխակի պես մոլորված եմ:
6 Ողորմությունը քեզնից լինի, կազատվեմ:
8 Բաղմոզորմ, շնորհ արա իմանամ:
10 Աստուածային զորությունից ջուր խմողը կանմահանա:
12 Մարգարտախույզ Լս դառել լալի, գոհար:
14 Մշտապես տենչում եմ քեզ տեսնել:
16 Ամին ուռավոտ այս է խնդրածս, բարության հանք:
18 Էությամբս քեզ գտա անգուման:
20 Օրհնյալ երեսդ ցույց տուր ամեն պահ:
22 Սիրտս լի է առավել հավատով:

Շատ մեղք ունիմ, Որդոյդ սիրոյն աղատեա,
Սանայ հասիր Ովանէս քէշիշ էտնայ:

- 25 էական բանին անեղին դու տաճար,
Օնիքի միլաթայ գըլտն սան նազար,
Երկոտատան աղգաց միջին ընտրեցար,
Մուրվէթ քեանի սէնի պուլտմ հար սահար:

- Բոպէից արեղակն ծնար անհնար,
30 Սաֆիուլլահ սանայ զլմիշտր նէզար,
Բարեխօսեա մեղաւորիս անդադար,
Բուզ ուշապհ ահ էթմատան զուլպմ հանար:

- էացաւ ի քեզ սուրբ Հոգին սխրալի,
Արի զղան թանդրմըն վալիտէսի,
35 Մօրէ ծնայ մեղօք և աշխարհ ևկի,
Ահ էտարմ կիճայ կունտուզ պիլահի:

- Ցանկայ սիրտ իմ և փափազի սուրբ տեսուն,
էտնայ զուլնամ ֆարմաննալ զապուն,
Թվին հաղար հարիւր և տասնընուն,
40 Ովանէս քէշիշ զուլընդր, է՛յ խաթուն:

24 Տպագրում՝ քաշիշ: ատանայ փխ էտնայ

Տ ո ղ Լ ր ի թ ա ր գ մ ա ն ու թ յ ու ն ք

- 24 Ունայնասեր Ովանես նվաստ քահանա:
26 Տասներկու ուղղերի դու հայացք ձգեցիր:
28 Բարության հանք, քեզ գտել եմ ամեն առավոտ:
30 Աղամը բո վրա հայացք է նետել:
32 Գիշեր ու զօր ախ քաշելուց սիրտս աչրվում է:
34 Անսպական տիրամայր աստվածածին:
36 Ախ եմ անում զիշեր ու զօր վասն աստուծո:
38 Նվաստ ծառան եմ, հրամանին անկարող:
40 Ովանես քահանան ծառող է, ո՛վ տիրուհի:

4. ՏԱՂ ՍՈՐՈՅ ՈՎԱՆԻՍԻ ԱՍԱՑԵԱԼ

Այսօր էի ես խիստ արտում,
 Նենկիլէնտի էսկի տէրտում,
 Կատարեցաւ ընձի խնդում,
 Քի հարի սէյրանտէ կեօրտում:

5 Ուներ ուներ ինքն կամար,
 Ղարատըր գեօղլէրի խումար,
 Խե Եդայ Ես նորա համար,
 Իւլի կիւլիստան ու ղամար:

Վայրի եղներուն դու նման,
 10 Տիւշիւրտուն կեօնկլումէ կուման,
 Ակուատ մարգարիտ է շարման,
 Կէլ էյլէ տէրտիմէ տէրման:

Բ ն ա գ ի ր

5 A Ուներ ուներուն B Ուներ ուներ F յունիս փիս ուներ Bqի ունքն փիս ինքն F
 յինքն C կամ ... (չնշված)

6 B Ղարատիր C Գարէտուր D Ղարայդուր q Քարատըր ABCDFq ղաշլարի (B խաշ-
 լարի D ղաշլարուն) փիս գեօղլերի և կեօղլերին A ղումար

7 F քեզի փիս Ես նորա զի անոր փիս նորա D տողը չիֆ

8 A կիւլիստանէ B կուլիստանու D զուլիստանլի F կիւլիստանի ABF չիֆ ու BCE
 շէմէր զի ղամէր

9 BC եղներու D եղաններուն ABDEF չիֆ դու F նման է

10 BCq Տուշուրտուն DF Դուշուրդուն A կեօկլիւրմէ B կոնկուլում է D գօնկլումաջ
 F կօնկլումա BCE կումէն D դուման

11 F Ակուանիտ EF չիֆ է D Երեսդ լուանակ նման:

12 BCDE Սէն (D Սան) փիս Կէլ F Սուն փիս Կէլ D դարդումայ դարման F տար-
 տումէ տարման

Տ ո ղ ե թ ի թ ա ր գ մ ա ն ու թ յ ու ն ք

2 Նորոգվեց ցավն իմ հին.

4 Երբ որ չարիս դրոսնելիս տեսա:

6 Սե ես աշրերը խումար:

8 Դեմքը վարդաստան և լուսին:

10 Գեղեցիկ սրտիս մեջ կասկած:

12 Նկ, արա ցավիս դեղ:

Անշափ սէր տվիր դու բնձի,
 Ա՛հ զօնճայ կիւլէրին կէնճի,
 15 Ալվի հաղար դու հարնճի,
 էլլէտըն պէնի գարընճի:

Նռան հատիկի հա դու նման,
 Ղարէնֆիլի իլէ բոէհան,
 20 Եկոր, որ մտնումք ի պաղչան,
 Կիւլիստան ու սէվլի բալան:

Նման է ծաղիկ գրախտի,
 Կէլ լըխմայ կիօնկիւմուն թախտի,
 Աշացա լոյս և իմ հոգի,
 Սիրէլլմ օմիրլէ վախտի:

25 Նրբ կու տեսնում դինքն կանգնման,

13 D Դու անշափ զի Անշափ դու սէր D տուիր ABDE չիք դու CDEգի ինձի
 F 13—16 չիք

14 BCEգի Ա՛հ A խօնճայ և զօնճայ BC կուլէրին D Յէ զրմզի գուլուն պանջի:

15 B Ալվա D Ալվի Eգի Ալվի D խաղար E հագեր ևս ABE չիք դու

16 B էլլէտին D էլլաղուն Eգի էլլէտին D բանի

17 F հատին AEF չիք դու

18 A Ղարէնֆիլ B Ղարանֆիլ C Ղարէնֆիլ D Յէ զարայֆիլ F Ղարանֆիլ DF իլան
 E էլի փիլ իլէ B բուհան F բուհան գ բուհան

19 Dգ էկ որ D մենք փիլ մտնումք զի բո պաղչան A պահան B Աղվոր ծաղկունք
 ի քեզ նման C եկոր, որ ինիմք մեր հէլլուն F եղնման գրախտի նման:

20 C ուզան E բէլան և բուզան B Քիմէ պենկեր նաղու շուշան D Սուրալումդ
 ամիրան գալլան F նուար կուլի սուլի բէլան:

21 F նմանի B ի գրախտին Cգ գրախտին D 21—28 չիք

22 Bգ բքմայ (գ եքքմայ) փիլ լըխմայ B կօնկիւմանկ Cգ կօնկիւմուն A դահտի
 B բահտը E բախտի և բահտին F Կալ բղմակօն կիւմն թաղթի:

23 ACEFգի մտնում լուկ ալնեմ սէլրան (CEգի մտնումք CE լուք F ու էնեմ փիլ
 լուկ ալնեմ C անեմք Eգ անեմք) փիլ Աշացա լոյս և իմ հոգի:

24 B Սուրէլում CF Սուրալում Eհ Սուրէլիմ BE օմրու C կէլուրմէ փիլ օմիրլէ F
 օմիրլա A վահտի B վահտը

25 B տեսանեմ փիլ կու տեսնում գ տեսնեմ ACգի չիք դինքն A կանկնման B զքեզ
 աննման փիլ զինքն կանգնման F 25—36 չիք

S ո զ ե թ ի թ ա թ գ մ ա ն ո թ լ ու ն ը

14 Ո՛վ մատղաշդ կոկոն վարդերի

16 Վշտահար արիւր դու ինձ:

18 Մեխակ և շահապրամ:

20 Գեղեցկադիւմ և բարձրահասակ:

22 Եկ մի՛ կործանիր սրտիս դահլ:

24 Վալիկներ պահք կյանքի:

Հէշ զաւամաղ կեօնկլիւմտէ տէրման,
Եկո՞ որ լինիմք մեր հէյրան,
Եթմէ կեօնկլիւմի փէրիշան:

Սուրաթդ է բոլոր լուսին,
30 Մօռ մէնէվշէ, ղօնճայ կիւսին,
Եկ մօտեցիր քո ծառային,
Ա՛յ նազլը, չաղիք ու շիրին:

26 զ քաւամաղ փիւ զաւամաղ CE ճանումտայ (E ճանւմտայ) փիւ կեօնկլիւմտէ
A վերման փիւ տրման E ֆլրման փիւ տրման B Արթըր զաւամաղ սէնտէ քէրման:

27 E եկ զի եկ որ AE շի՞ մեր զի բեզի փիւ մեր B Աղվոր աշերդ ի ծով նման:

28 CEզ կօնկլումի A փերիշման զ փէրուշան B Սէն էլէ տերտիմէ տէրման: Ի Կէլ
Լթ կեօկլումի ըրուշան:

29 C Երեսդ փիւ Սուրաթդ B քո բոլոր զի զէտ լուսին

30 AB Մաուռ փիւ Մօռ զի Մոռի ու մօռ A մէնէֆշէ հօնշայ կիւսին զի մէնէֆշէսին
փիւ մէնէվշէ, ղօնճայ կիւսին

31 ABCEզի շի՞ Ե՛կ զի ի քո

32 B է՞ փիւ Ա՛յ D Յէ՛յ E չա՛յ BCDEզի գալում (CD գալում) փիւ նազլը CD
նազլը D Այս տողից հետո ունի ևս 4 տուն:

Արեկ էրթանք ես, ղուն այգին,

Դաւշուրաւում ալմա շիրին, (Վայր էրերեմ խնձոր քաղցր)

Վարդն է ի քուն մէջ կոկոնին,

Բլրուլ աղլար իսթար գուին: (Բլրուլը լալիս է, ուղում է վարդին)

Որոնեալ այսր և անդր գնայր,

Բանում գուլում օղըրլար դիլար, (Իմ վարդը բարենշան է հայցում)

Միթէ տեսեալ էք՝ տո՛ւք խարար,

Օխսա բանում, ջանում չխար: (Թէ չէ իմ հոգին դուրս կգա)

Սիրտս լափեր է քո սիրուն,

Զօխ դարդում վար դօզուն-դօզուն, (Շատ ցավեր ունեմ գունդ-գունդ)

Դու արեկ, ա՞ն զիս ծոցդ ի քուն,

Բէլի ինջայ, բաւի ուղուն: (Մեքըր բարակ, բոյր երկար)

Այնշաի էլի խեռ քեզ դատայ,

Ղուլուան բիր նազար էլլայ, (Գերուդ մեկ հայացք գցիր)

Ջուսալմ ունիս, դու պարզ ասա,

Գօղլարում, բանի ունութմայ: (Ալքիս լույս, ինձ մի մոռանա)

Տ ո ղ ե թ ի թ ա ր գ մ ա ն ո թ յ ու ն ը

26 Զկո սրտիս դեղ դարման:

28 Մի՞ արա սիրտս տեղահան:

30 Կապույտ մանուշակ, կոկոն վարդ ես:

Ի յայսմ աշխարհիս միշին
 Սէնսըն շէհրի Չինումաշին,
 35 Երզողիս Ուհաննէսին
 Ռահմէթ էյլէ պաշըն իշին:

33 Ա Ի այս Ե Ի յայս և աշխարհի D 33—36 չիւ

34 BCEqի Սէնսին AC շայիր Eqի շէհրի A ու շիրին վիւ Չինումաշին B Չինումաշին

35 A Յերզողիս qի երզող սորա B Յովանիսին Eqի Յովանէսին C Պէկլերին վիւ Ուհաննէսին

36 BCqի Ըռահմ (B Ըռէհմ) վիւ Ռահմէթ A յէյլէ B պաշընկ C պաշուն E պաշին ABC իշուն

S ռ հ ը ի թ ա ը դ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

32 Ուլ նազանի, նուրր ու քաղցր:

34 Դու ես քաղաք Չինումաշին:

36 Դուք ասեցիր, դու քո հոգին:

ԳՈՎԱՍՍԱՆՔ ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԲԱՂԻՇԵՑԻՈՅ,
ԱՍԱՅԵԱԼ ՅԱՇՂՆԵՐԱՅ

Դու ևս քրիստոնէից զազին,
Երեսն սև է զամազին,
Գիշերն եմ տեսեր յերազին.
Խորան վարդան վարդապետին,
5 Մառայ եմ քո արդար դատին:

Խորանն ամէն լաճվարդ էր,
Մէջն ամէն կին ու մարդ էր,
Գրէր Աւետարան և կարդար.
Ղուրբան վարդան վարդապետին,
10 Մառայ եմ քո արդար դատին:

.
.

Անդին մարգարիտ կու թափի.
Բերան վարդան վարդապետին,
15 Մառայ եմ քո արդար դատին:

Քո շուրջ ևկած տեղիքն ո՞ւր է,
Քո խօսքերն Մարի թուր է,
Քեզի ականջ չէնող՝ խուլ է.
Մէկիկ վարդան վարդապետին,
20 Մառայ շնորհաց տվողին:

2 Ձեռագրում՝ *երես*

9 Ձեռագրում՝ *Ղորան*

11—12 Ձեռագրում՝ տողերը չիք

16 Ձեռագրում՝ *շուրջն*

17 Ձեռագրում՝ *խօսքեր*

- Քո Երես տեսնող չի քաշեր դամ,
Քրիստոսի ձեռնէն խմեր ևս ջամ,
Հասրաթ է քեզ Ուրումն, Աջամ.
Դիմաց Վարդան վարդապետին,
25 Ծառայ ևմ քո արդար դատին:
- Յառաջ քո սիրտն կեր փափազ,
Եղեր Քրիստոսի մշակ,
Քեզ կոչին Վարդան հրեշտակ.
Խեղճով Վարդան վարդապետին,
30 Ծառայ ևմ քո արդար դատին:
-
.
Անգին մարգարիտ կու խօսի.
Բերան Վարդան վարդապետին,
35 Ծառայ ևմ քո արդար դատին:
- Ասած խօսքին է՞ր էք նաղար,
Մէկ պատմութիւնն կէնի հաղար,
Քրիստոսի ձեռնէն բարեղաղար.
Եկար Վարդան վարդապետին,
40 Ծառայ ևմ շնորհացդ տվողին:
- Վարդանի քարոզն գաւառն է,
Աշխարհն ամէն իւր դուռն է,
Դվնկի Մանուկն իւր ծուռն է.
Դիմաց Վարդան վարդապետին,
45 Ծառայ ևմ իւր արդար դատին:

-
- 26 Ձեռագրում՝ փափաք
30—32 Ձեռագրում տողերը չիւ
36 Ձեռագրում՝ Ասացած
43 Ձեռագրում՝ Դունկի

ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԲԼԲՈՒԼԻ

Երկու բլրով բաղին միջումն խօսէին,
 խօսէին,
 Զի գիդացի, թէ ո՞րն էր ո՞ւմ համարին,
 համարին,
 Քաղցր ձայնիւ մէկ-մէկու հետ խօսէին,
 խօսէին,
 Անոշ թվեալ իմ բերանիս համարին,
 համարին:

5 Առաջ եւան, որ ստեղծեց Աղամայ,
 Աղամայ,
 Զար թշնամին իւրեան դանն էր Աղամայ,
 Աղամայ,
 Մեք այն մեղի համին հալրին համարին,
 համարին,
 Վարար գետ էր, որ բերէին ասելով,
 ասելով,
 Դարդն շատ է, չի քաշիլ, հա՛յ, ասելով,
 ասելով,

10 Իշխան մարդիք այս բանքեր համ արին,
 համ արին:
 Թուրն քաշեաց, սասանեաց ղիս, խաղ արին,
 խաղ արին,
 Սօհրաթ արին, վարըս առին, խաղ արին,
 խաղ արին,

5 Ձեռագրում՝ Աթամայ, յԱթամայ

6 Ձեռագրում՝ Աթամայ, յԱթամայ

8 Ձեռագրում՝ կետ փխ գետ.

Ծառա՞պ, աստուած, նորա ինչի՞ համար ին,
համար ին:
Շօշափ բերին միայն տերին՝ նաղարին,
նաղարին,
15 Քոյ հասրաթէյ ծառայ աշըղ նաղարին,
նաղարին,
Արտասոսն համ ջուր ևղև, հա՛մ արին,
հա՛մ արին:

ԽՐԱՏՔ ՈՄՆ ՆԱԶԱՐԵԹԷ ԱՍԱՑԵԱԼ,
ՎԱՍՆ ՄԱՐԴԿԱՆ ՕԳՏԻ

*

* *

Որք բարի են բարութ՝ նա դուարթ երեսօք,
Եւ որք շար են մտօք՝ տխուր և տգեղ զխմօք,
Որ սիրէ զարծաթ՝ մի՛ հաւատար թէ սիրէ զոք,
Որ շողոքորթ և գրգռող՝ լցեալ է շարեօք:

*

* *

- 5 Որք առատ են սրտիւ , ո՛չ հային արծաթ,
Եւ որք ժլատք են, աչքն մնայ անթարթ:

*

* *

- Ժլատից սեղանն նստեալ, թէ հաց ուտես,
Համարեա զայն որպէս թէ մաղ կլանես:
Ագահաց տուրք և բարիք որչափ շնորհես,
10 Զերեի զհետ նորա իբր ի ծով ձգես:

*

* *

Անմտաց բարութիւն առնես , սուտ գտանի,
Իմաստնոց միայն ողջոյն տաս, ո՛չ մոռանի:

*

* *

Որ անիրաւութեան ոք համբերէ, նա է սիրելի անգամ,
Եւ որ համբերութիւն արհամարհէ, նա է անմիտ և անղգամ:

*

* *

- 15 Որ տգետ է բանիւք և հեղ է բարութ,
Նա սիրելի է, քան իմաստուն անղուգ:

*
* *
*

Տգիտաց մխիթարութիւն որալէս են սառ,
Բայց իմաստնոցն բժիշկն են բարբառ:

*
* *

Սիրելի յամենայն ժամօք գտանէ,
20 Սիրելի այն է, որ նեղութեան օգնէ:

*
* *

Լաւ է նեղութեան ժամանակն օղնել և մխիթարել,
Քան թէ դիւրութեան ժամանակն սեղան զնել:

*
* *

Լաւ է ոք պարկեշտ կրօնի,
Քան թէ հանի անուն բարի:

*
* *

25 Եւ դեռես շեղեալն լինայ մի՛ կարծեր,
Եւ անցեալ գնացեալն դու մի՛ պարծիր:

*
* *

Որք մտօք ծախսան բարին,
Լեզուօք քաղցրախօս լինին,
Եւ որք կարծիք են շարին,
30 Դառն և նենդօք են բանք նորին:

*
* *

Ի հանդիսի, թէ գով լինի, ով ոք նեղանայ,
Գիտացիր որ նորա սիրտն շար նախանձ կայ:
Եւ թէ ոք բարի լինի և քրիստոնեայ,
Նա մտօքն ղուարթանայ և գոհանայ
35 Եւ թէ լինի հարկէ ինչ բանբաս լինայ,
Չարքն ղուարճանան, նոյնպէս բարիքն կորանայ:

Որոց անունն թէ բարութիւն համբաւի,
Սակաւք թէ լարեկամք լինին, բայց բաղումք թշնամի:

*

* *

Որք իմաստուն են բանիւք և խոնարհ մտօք,
40 Նոքա են աստուածապաշտ և ուղիղ սրտօք:

*

* *

Նախանձոտ և բարկացող անհնար է թէ մարդ հաւանի,
Քսմսողաց և զրպարտողաց սիրելի և բարեկամ լինի:

*

* *

Կաւ է վիշապ օձին հպիլ,
Քան թէ բանսարկուն հետ յարիլ:

*

* *

45 Բանսարկուն թէ տեսանէ բարեկամք լեալ են սիրելի,
Որպէս հրով տոշորեալ աղիքն ի փորն գալարի:

*

* *

Իթէ շար ինչ լսէ հեղն՝ դարձնէ բարին,
Իբր զդառն փոխէ ի քաղցր ևղէգշաքրին:

* *

*

Թէ բարի ինչ լսէ, վէսքն առնէ դառինք,
50 Որպէս թէ շաքար ուտէ օձ, դառնայ ի թունք:

*

* *

Բարեկամ քո ի քեզ յեցեալ անցաւ իրօք,
Համբեր նմա, նա զղջանայ սրտի մտօք:

*
* *

Դու աշտպիսի անցաւորաց, եղբա՛յր, ներէ,
Յետոյ զղջմամբ միշտ յաւիտեան դրեզ սիրէ:

*
* *

55 Թէ հանդիպի կին բարի, գտար պահարան գանձի,
Թէ լինի լեզուանի, անկար ի բուռն անզգամի:

*
* *

Եւ թէ որ գրպարտողաց բան լսելով եղբայրն տաէ,
Նա սիրէ թշնամութիւն, ստաստպատ հակառակէ:

*
* *

60 Եւ թէ ումեր փոխ տաս, կորուստ համարեա,
Եւ թէ ի քեզ դարձոյց, գտեալ ստուղես:

*
* *

Թէ որ բարեկամին փոխ տայ վասն սիրոյ,
Անցցէ բարեկամութիւն վասն դրամոյ,
Թէ որ անցցէ ապրանաց վասն սիրոյն,
Նա ստոյգ ասպնջական է սուրբ հոգւոյն:

*
* *

65 Թէ որ շար ինչ ասէ, աչլոյ մի՛ հաւատար,
Քան զի յաշխարհս միայն աստուած է արդար:

*
* *

Մի՛ բանբասեր փոխանակ բանբասանաց,
Ներեա ատելեաց, համբեր նախատանաց,
Զայդ արարեալ նոքա գտանեն ըստ շարեաց,
70 Յետոյ երանիս սիրելեաց և բարեկամաց:

ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ՂԱՐԻՊԻ, ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ԱՆԴՐԷԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ

Աւա՛ղ, անկայ օտար յերկիր ամայի,
Ֆալաք այրտի վաթանմտան մանի,
Գիշեր ցերեկ կամ ես խեղճ երերմանի,
Թապիպմ եօք գեալու գեօրայ եարամի:

5 Նստեալ եմ ես յաւերակի որպէս բուի,
Գէճա գիւնտուզ ղլարամ ահինան վայի,
Եկեալ անցաւ ումրս որպէս հովանի,
Դէտշի դիւնում գերի դօնմաղ պիր դահի:

Դժուարութեան ցաւն է պատեր զիս կարի,
10 Ճամի ջաւսաթմ ալուպտուր աղրի,

Խոբ ա գիր

AC Անխուրափի B Տաղ ղարիպութեան ասացեալ Անդրէաս:

Բն ա գիր

1 B յօտար AB երկիր C 1—4 չիք

2 B պանիք D պէնի

3 D երերմանի

4 AB Թապիպ: յեօխտուր (B եօխտի) փխ եօք A գեալայ B կալայ կեօրայ

5 AC յաւերակ D աւերակի A բուիք

6 BC Կէճայ B կիւնտուզ C կոնտուզ D կիւնիւզ BD քլայիմ (D գլարմ) փխ
ղլարամ BDC ահուղարի (C ահ ու ղայի) փխ ահինան վայի

7 B—ում տողը 11—րդ է C ումրիկս D եօմրս

8 BC Կէտշի B կիւնրմ C կոնտում A գերիադ օնմաղ դայի B գերիայ: տահի փխ
դահի C կերուս տոնմադ: չիք պիր

9 B կայրի

10 ABC Ջըմի (B ճէմի C Ջեմու) փխ ճամի A ջաւսաթմի B ճասաթլմ C ջասա-
թլամ D անվասաթմ BC ալիար (C ալ միշտուր) փխ ալուպտուր D ալիար

Տ ո ղ ե ռ ի թ ա ռ զ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

2 Ճակատագիրը բաժանեց հայրենիքից ինձ:

4 Բժիշկ չունիմ, գա, տեսնի վերքս:

6 Դիշեր ու զոր հեծեծում եմ:

8 Անցավ օրս, չի դառնալու այլևս:

10 Ողջ մարմինս բռնել է ցավը:

Ահա եղև, եղբայր, մէկ բոլոր տարի,
Կօնկուլ աղլար գեաղար պիւլմազ դարարի:

- Բախճութիւն յինէն գնացէր ցանկալի,
Ղանայ գեօնտի ախտքճայ չէշմըմ եաշի.
15 Յաւս հերիք չէ, դարիպութիւնս աւելի,
Ղիւրպաթլիքտէ չաքարում պու պիւլայի:
էրեքալով շրջիմ ես ողորմելի,
Գեօրնմէիր գեոզմայ գունեանն մալի,
Սիրտս է դարձեր խոց, աշերս՝ արտասուալի,
20 Կեօնիւլ աղլար, գեաղար պուլմազ դարարի:

Անկեալ եմ դարիպութիւն ես անկար,
Ղամ կալուր զամտան զիաղայ մութարար,
Այս նեղութիւնս է պաշարեր զիս անճար,
Յարտումչի օլսան պիւլայ փարվարդար:

- 11 B -ում տողը 7-րդն է C եղաւ
12 A Գետչի գիւնում գերիադ օնմազ դայի: B Կէնկիւլ D Կեօնիւլ BC գիւլար (C
էդար) փիւ պեաղար C պուլմազ
13 C գնացեալ A 13—16 չիք
14 B Ղան դօնտարտի D գեօնտի C դոնդի BC արթուխճայ (C. ախտի չէշմըն)
փիւ ախտքճայ C սէլի փիւ եաշի
15 C չէր փիւ չէ
16 B Ղամ չաքմասըն չաքտիճակիմ չալլարի: C զտրքարբլուխտայ. չարամ, բան
պու պալայի:
17 AB երէքալով
18 B-ում այս և ճաջորդ տողերը ետ ու առաջ են փոխւած C Գօրքնմիր գողըմա D
Ղանա գեօնտի ախտքճէ ճէմըմ սէլի:
19 B Սիրտս գառնացեր D Սիրտս դարձեր է A աշերոս B աշքս C աշերքս AC
արտասուք լի
20 B Կեօնկուլ C Կոնկուլ B կեաղար C դաղար: պուլմուզ
21—28 A չիք BD 21—24 չիք

Տ ո ղ ե Ր Ի Թ ա Ր Գ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

- 12 Սիրտս լալիս է, շուտ է դալիս, չի հանգստանում:
14 Արշան փոխվեց աշքիքս հոսած արցունքը:
16 Օտարության մեջ քաշում եմ այս ցավը:
18 Զի հրեում աշքիս աշխարհի մալը—հարստութունը:
20 Սիրտս լալիս է, շրջում է, չի գտնում հանգիստ:
22 Յով է դալիս ցավից առավել շարունակ:
24 Օգնական լինես մեզ, Արարիչ:

- 25 Սէֆիլ Արծկեցի Անդրէաս յիմար,
 Ղամըն չօքտուր սանն արթիս դէրտն վար,
 Միթէ աստուծոյ լինիցի քեզ ճար,
 Ղարիպի հախ սախլասն տայիմ վար ղարար:

2. ՏԱՂ ՂԱՐԻՊԻ, ԱՍԱՑԵԱԼ ՅԱՆԴՐԷԱՍ ՊԱՐՈՆՏԻՐԷ

- Աւա՛ղ, անձն իմ յոյժ տրտմեալ է,
 Ղարիպութիւնն զիս նեղեալ է,
 Յան՛ յամէն կողմանց պատեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 5 Ձի դադարիր, կու լայ, հէ՛:

- Նոր սիրելիքս միտս անկեալ է,
 Քուն յիմ յաշերուս հատեալ է,
 Միտքս յինէն ցնորեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 10 Ձի դադարիր, կու լայ, հէ՛:

- Դժուարի անձն իմ գատեալ է,
 Յաշխարհէն իմ հեռացեալ է,
 Յօտար յերկիր վտարեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 15 Ձի դադարիր, կու լայ, հէ՛:

- Բապաղս մոլեղնեալ է,
 Սրտիկս իմ վիրաւորեալ է
 Եւ ղամն զիս պաշարեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 20 Ձի դադարիր, կու լայ, հէ՛:

26 C Ղամին BC չօխտուր D սէնին C արթուս BC դարտն D չիֆ վար
 27—28 B չիֆ C ի յայս փխ աստուծոյ լինի
 28 C յախ փխ հախ: սաղլասուն դայիմ

Տ ո Ղ ե Ր ի Թ ա Ր գ մ ա ն ու Թ յ ու ն ը

26 Վիշտդ շատ է քո, ցավդ ավելի
 28 Ղարիպին աստված պահի մշտապես, տա հանգստութիւն:

- է՛, զարիպիկս բեհալ է,
 Որպէս զփայտ շորացեալ է,
 Քան զտատրակ միայնացեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 25 Զի դադարիր, կու լայ, հէ՛:
- Աւուրքն իմ ունայնացեալ է,
 Մահու օրս մօտեցեալ է,
 Աչերս ի լալոյ պակասեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 30 Զի դադարիր, կու լայ, հէ՛:
- Սէֆիլ Անդրէաս նեղեալ է,
 Յօտար երկիր գնացեալ է,
 Հասրաթ և կարօտ մնացեալ է.
 Սրտիկս դառնացեր կու լայ, հէ՛,
 35 Զի դադարիր, կու լայ, հէ՛:

3. ՏԱՂ ՎԱՐԴԻ ՆԻ ՊԼՊՈՒԼԻ ՅԱՆԴՐԷԱՍԷ ԱՍՍՅԵԱԼ

- Ահա եղև այլի գարուն,
 Վերացաւ փութով սաստիկ ձուն,
 Կանաչացաւ երկիրն ամէն,
 Մաղկունք էն բացեր գոյնղգոյն.
 5 Զրուցէ, պլպուլ, զրուցէ,
 Զրուցէ, հոգի, զրուցէ:
- Նորոգեցան դաշտը ու լեռներ,
 Այգի, բուրաստան, բաղչաներ,
 Վարդն միայն տարակուսեր,
 10 Թէ՛ Ո՛ւր է իմ պլպուլ, շեկեր.
 Սօլեայ, շիրին պլպուլ, սօյլայ,
 Սօլեայ, խօշ արաղում, սօյլայ:
- Դարձեալ աստի՛ւ անտի հայցէր,
 Զքաղցրիկ պլպուլն որոնէր,

Տ ո ղ ե ռ ի Թ ա ռ դ մ ա ն ու թ յ ու ն ր

11 Խոսիր, քաղցրիկ բլբուլ, խոսիր

12 Խոսիր, քաղցրաձայն, խոսիր

15 Առ մերձակայսն իւր հարցանէր,
Թէ՛ Քաղցրիկ հաւն ո՞ւր է գնացէր.
 Զրուցէ, պլպուլ, զրուցէ,
 Զրուցէ, հոգի, զրուցէ:

 Րահան, սմպուլ և բանաւշէն
20 Եւ հաւասար ծաղկունքն ամէն,
 Եկեալ գնացին ի տես վարդին
 Եւ բաղմեցան նոքա յայգին.
 Սօլեայ, շիրին պլպուլ, սօլայ,
 Սօլեայ, խօշ աւազում, սօլայ:

25 Երևելով փոքրիկ հաւին
 Եկեալ նստաւ յոստս ծառին,
 Արձակեցաւ կապ լեզուոյ,
 Յորժամ ետես զկոկոն վարդին.
 Զրուցէ, պլպուլ, զրուցէ,
30 Զրուցէ, հոգի, զրուցէ:

 Ահա եհաս բացումն վարդին,
 Ի լուսանալ առաւօտին,
 Եբաց զերեսն և հայեցաւ,
 Ետես զպլպուլն զիւր սիրելին.
35 Եւ Սօլեայ, շիրին պլպուլ, սօլայ,
 Սօլեայ, խօշ աւազում, սօլայ:

 Սիրով վարդին կրկին ձայնեաց,
 Թէ՛ եկ առ իս, սրտով սիրած,
 Վաղուց հետէ ևս գնացած,
40 Եւ ևս գէմ քեզ յոյժ կարոտած.
 Զրուցէ, պլպուլ, զրուցէ,
 Զրուցէ, հոգի, զրուցէ:

 Ի վեր վաղեաց վերայ օդին,
 Պլպուլն շուրջ եկեալ էր զայգին,
45 Ուրախութեամբ օրհնեաց զաստուած,
 Յորժամ ետես զիւր սիրելին.
 Սօլեայ, շիրին պլպուլ, սօլայ,
 Սօլեայ, խօշ աւազում, սօլայ:

50 Եկեալ ի մի տեղ կանգնած են,
Անուշ ասէն, քաղցրիկ լսեն,
Զմիմեանս ուրախ առնեն,
Զտրտմովիւն փարատեն.

Զրուցէ, պլպուլ, զրուցէ,
Զրուցէ, հոգի, զրուցէ:

55 Բանկն լվարդին զարգարուհի,
 Պլաուլն ընդ այն է գարմացի.
 Բազում սիրուն խե է դարձեր,
 Քաղցր և անուշ ձայն արձափեր.

Սօլեաչ, շիրին պլպուլ, սօլյա,
Սօլեաչ, խօշ աւաղում, սօլյա,

60 Սօլեայ, խօշ աւաղում, սօլյա,
Գիշերն ի բուն արթուն կացեր,
Եկեալ ի դիմաց լուսոյն ննջէր,
Վարդն այլ փութով անդէն բացւէր,
Պլպուլն այնու հասարաթ՝ մնացէր.

65 Զրուցէ, պլպուլ, դրուցէ,
Զրուցէ, հոգի, դրուցէ:

Է՛, Արծկեցի Անդրէաս,
Քանի՞ արբեալ և թմբրոյալ կաս,
Յամառեալ ես դու ի շարիս,

70 Անդրէն պիտի պատասխան տաւ.
Սօլեայ, շիրին պլպուլ, սօյլա,
Սօլեայ, խօշ աւազում, սօյլաւ:

4. ՇԱՐԱԿԱՆ ԱՌԱՄՈՒՆ, ԱՍՏՅԵԱԼ Է ՈՒՄԵՄՆԷ
ԲԱՆՆԱՄՈՐԷ, ԱԶՆԻՒ ԵՒ ՈՒՐԱՍ

Արեւելք առաջին
 Եւ Արեւմուտք, որ է վերջին,
 Նստեալ հային դէմ փարչին
 Եւ դանադան իլի հուշին.

49 Ձեռագրում՝ Կանգնեցած փխ կանգնած են

70 Զեռագրում՝ իր պատասխանի

h a r w e r

Ե Տաղ սեղանոյ, և ուրախութեան

Þu wætz þu

1-70 B 21f

- 5 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Բարեխում է գինի
 Եւ յոյժ փայլուն սեղան իլի,
 Գէր-գէր հաւեր զանազան
 10 Եւ ալ կարագ խառն բնդ մեղրի.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Գերագոյն լաւ մաղայ,
 Եղով տապկած ձուկն թաղայ,
 15 Խումար մարդուն բող պտուկ,
 Բղվով բռնած սիրուն բաղայ.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Դարձեալ հայիր, թէ ի՞նչ կայ,
 20 Հալվայ, բորակ և փախչաւալ,
 Դառն դրած դափամայ
 Եւ փորն ի լիք պահարտմայ.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- 25 Երանեալ հերիսայ
 Եւ պատուական քալլափաշայ,
 Սամիթ, թարխուն, ասիդայ,
 Յոլով եփած փալուղայ.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 30 Որ զանազան է իւր գինին:
- Ջարդարեալ է սեղան,
 Ղապլու փլաֆ մսով եփման,
 Յեղուցեղ պիպերով
 Եւ քիշմիշովն միաբան.
 35 Բարեխօսեա մեծ կարասին
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Երեւցաւ օրհասրակն,
 Փռթով եկեալ լահանայ,
 Եափրաղ քութտայ, ղալիյայ,

- 40 Այլսի եկուն և դապուրդայ.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Ընտրեալ ընտիր աղանի
 Եւ պլտրչին սեղանոյս իբար,
 45 Ոչխարի միս ի լիկամ,
 Փանշնակօշն է լաւ բաւալալ:
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Թագաւոր է խոռոզն,
 50 Եւս առաւել գեղեցկագոյն,
 Կարմիրերանց գոյնզգոյն,
 Թագ և պարծանք մեր սեղանոյն.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- 55 Ժողովեցան ի սեղան,
 Արձակեցին զխորաջայն,
 Ուտեն, խմեն անուշ գինին
 Եւ փառս տան անճառելոյն.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 60 Որ զանազան է իւր գինին:
- Ի կաքաւուց բերեալ միս,
 Ի սալամուց լաւ նախալիս,
 Աղանոյ ձագ մեղ ընթրիս,
 Հաճոյ թուեցաւ բազմականիս.
 65 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Հոնցին միաբան
 Եւ ննջեցին ամենեքեան,
 Երբ որ քնեցան և զարթան,
 70 Շուտով հասեալ գան ու կթղայն,
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

75 *Խնդացին և զուարճացան,
 Երբոր տեսին զգան ու կիժայն,
 Նստան բոլոր ի սեղան,
 Ըմպեն դարաղն, ուրախանան.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:*

80 *Մաղիկ բերեալ ի սեղան,
 Վարդ, մանուշակ և ուճան,
 Ղարանֆիլ և նունուֆար,
 Նարկիզ, զիւմպիւլ և շուշան.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:*

85 *Կարմրացեալ գերագոյն,
 Կակաշ բերեալ վայրենոյն,
 Մանուշակ թիւր պարանոց,
 Քաղցրատեսակ հոտով սիրուն.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 90 Որ զանազան է իւր գինին:*

*Հազարվարդն ալ բոլոր,
 Գունովն դեղին և աղուոր,
 Կոկոնին հետ միաւոր,
 Ի մէջ նոցա փառաւոր.
 95 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:*

*Զեացան ի սեղան,
 Պայծառ տեսչեամբ՝ աննման,*

-
- 74 B Յորժամ փխ Երբոր: զգամն ի բան փխ զգան ու կիժայն
 76 B Խճեն արաղն
 81 a սուսամ փխ նունուֆար
 82 B Սմպուլ, նարկիզ ու շուշան:
 83 a գոյնզգոյն փխ գերագոյն
 86 a Կանանշ: զվարդենին փխ վայրենոյն
 87 a թիւ փխ թիւր
 88 a հոտոտելի փխ հոտով սիրուն
 91 B Հազար վարդն
 92 a Զգունովն դեղ և աղվոր:
 98 B տեսչեամբ

Արձակեցին հոտ անուշ,
 100 Քաղցրացուցին գրիմս մարդկան.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

Ղամբարանման փայլէին
 Պայծառ դռնով մէջ սեղանին,
 105 Նոքա առեալ վալկիցին
 Եւ փառս տւին պարգևողին.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

Ճռաթափ արարին
 110 Զճնճղուկն մեծ, ահագին,
 Բերին յառաջ, ղինեցին,
 Զփետուրն յիւրմէն կողոպտեցին.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

115 Մեծամեծք խորհուրդ արին,
 Բերին զսաղն ընդ արօսին,
 Մանրամասն կտրատեցին
 Եւ ճնճղկան փորն լցին.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 120 Որ զանազան է իւր գինին:

Յետոյ սինի մեծ կազմեցին,
 Անուշահամ զաբդարեցին,
 Բերեալ յառաջ մատուցին,

99 B անոյշ

100 B Քաղցրացուցիչ ի քիմս

105 B վալկէին

106 B փառք տան

109 B Հրճվալից պարարին:

110 a և ահագին

111 B Բերեալ, ղինեցին

112 a իւրմէն

115 B առեալ փխ արին

118 B շիֆ Եւ

121 B շիֆ մեծ

- Մէջ սեղանին բազմեցուցին.
 125 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Նորոգեցան նոր սեղան,
 Յորժամ եհաս ճնճողուն ալն,
 Քառասուն մարդ միաբան,
 130 Մէկ թէն կերան, յագեցան.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Շնորհեցին ի մրգերաց,
 Յառաջ բերեալ մատուցին,
 135 Գեղեցիկ և զանազան,
 Նորոյ սեղան վարդարեցին.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- Ուղիղ, բոլոր և ազուր,
 140 Սպիտակ, կարմիր, փառաւոր,
 Համով, հոտով լի խնձոր,
 Մէջ մրգացն է թաղաւոր.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:
- 145 Չամիչ կթուն բերեալ շատ,
 Արմաւ և թուզ մէկ-մէկ հատ,
 Շահալալութն և լապլապուն,
 Խառնեալ ի մէջ նոցա փշատ.

127 Բ նորոգեցաւ

128 a Երբ որ եհաս ճնճողան: Բ էհաս: ի ալն

129 a Ի յալն քառասուն

130 Բ րան փխ թէն

133 Բ Շնորհեցան: մրգերացն

136 Բ Նոր

139 Բ ազուր

140 a և փառաւոր

141 a խնձոր

142 a մրգերացն

145 Բ ուն փխ կթուն: a եկեալ փխ բերեալ

147 a Շահալալութ, շիֆ և

148 Բ զհատ փխ ի մէջ

Բարեխօսեա մեծ կարասին
Որ վանազան է իւր գինին:

Պնդուկն եկեալ ամեներով
Եւ նուշն ի հետ անուշ համով,
Ֆստուխիկն է մազթափած,
155 Բան վամենայն մրգերն համով.
Բարեխօսեա մեծ կարասին,
Որ վանազան է իւր գինին:

Ջանաց խիհարն յառաջ մենակ
Եւ յետ նորա խարպիզակ,
Եւ շէկուն ձմերուկ,
160 Փութով հասուցէր դանակն.
Բարեխօսեա մեծ կարասին,
Որ վանազան է իւր գինին:

Ռետին քաղցրիկ մանայնայ,
Նօղին, շաքար միանայ,
165 Ջաղուց մեղր, ծաղը բոլոր,
Մէջ սեղանին զօրանայ.
Բարեխօսեա մեծ կարասին,
Որ վանազան է իւր գինին:

Սերկիկիլ թըթուաշիկ,
170 Նուռն ալ ի հետ նոցա քաղցրիկ,
Անուշ մաճուայ, տանձ մալաշի

151 B Պնտուկն ի վիս եկեալ

152 B չիք ի

153 B Փստուղիկն ա մաղտարով վիս մազթափած

154 a յոլով վիս համով

158 B խարպուզակ ա խարպիզակ, սեխ

159 B զլընկ վիս շէկուն

160 B հասուցէր զտանամուկ վիս դանակն

164 B նուղ և

165 B Մազուց

166 a զօրանան

169 B Թթուշիկ

170 a չիք ի լինի վիս նոցա

171 B մաճուակ, մալաշի

Եւ Արոսսի եւ մեհրէնիկ,
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

- 175 Վասն մեր գայ դարանֆիլ,
 Քաղցր դարչին եւ զանջաֆիլ,
 Ղարապիպէր, դաղուլալ,
 Զաւզ եւ բազում դառք ֆլֆիլ.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 180 Որ զանազան է իւր գինին:

Տերտերներն եւ տիրացոքն
 Յորժամ սեղանոյս հանդիպին,
 Հնչին զանգակ եւ դօնօղայ,
 Երգեն զտաղ եւ մեղեդին.

- 185 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

Բամբ թաթերացն յառաջ գայ,
 Զօնգուռ, դամբուրայ եւ չեշտայ,
 Ղարատուղան բումբայի,

- 190 Մուշնիքար առ ի քամանչայ.
 Բարեխօսեա մեծ կարասին,
 Որ զանազան է իւր գինին:

Յան էր պատեր զիս շորս դիհաց
 Եւ հս տկար էի մտաց:

172 a չիք եւ Ե տողը համարյա լրիվ չնշված է. նշմարվում են՝ «Եւ ... պասի... նիկ» տառերը

175 Ե չիք Վասն մեր (բառերը չնշված են)

176 a տարչին Ե չիք եւ: ճանճաֆիլ

177 Ե դարապիպար

178 Ե Զով փխ Զաւզ a տարիֆիլֆիլ փխ դառք ֆլֆիլ

181 Ե Տերտերն

182 Ե սեղանաց յանդիպին

183 a Հնչեցուցէք զանգն եւ ձնձղայն:

184 a Երգեցուցէք տաղ: շարական փխ մեղեդին

187 a սուղան Դաւիթ փխ յառաջ գայ

188 a Ե քաղցրաձայն սանտուռ հզօր:

189 a Մուղնի եւ փող դանպուրայ:

190 a Նարինհասակ փխ Մուշնիքար: չիք առ ի

193 a դիմաց փխ դիհաց

195 Զայսպէս կարի ժողովեցի,
Որոնհելով կամաց-կամաց.
Բարեխօսեա մեծ կարասին,
Որ վանաղան է իւր գինին:

Իլսեալ պատիւս զուարճացէք,
200 Ո՛վ մեծամեծք և տանուտէրք,
Կերէք, արբէք, ուրախացէք,
Այսչափս բաւ է, թէ գիտէք.
Բարեխօսեա մեծ կարասին,
Որ վանաղան է իւր գինին:

205 Փառս տացուք ստեղծողին,
Այսչափ բարեաց պարգևողին,
Օրհնեա, տերտէր՝ Հայր մեր յերկին,
Ելցուք գնամք յեկեղեցին.
Բարեխօսեա մեծ կարասին,

210 Որ վանաղան է իւր գինին:

Քաջաղ Անդրէաս Արծկեցի խելագար,
Քանի խօսեա վայրապար,
Այլոց հղար և ծաղր-կատակ,
Դու աղաչեա զՏիրամայր,

215 Որ ի նմանէ լինի քեզ ճար.

5. ՏԱՂ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ

Ամէն գարնան ծաղկունք բացուեր հաւասար,
Գուրում կէլմազ, նա կօնտարուր պիր խապար,

195 a Զայսչափս կարէ:

199 B պատիւ

200 B չիք Ո՛վ

201 B Կերարեցէք փխ կերէք, արբէք, և ուրախացէք

202 B Այսչափ

206 B Այսքան, բաւեաց փխ բարեաց, պար զնողին փխ պարգևողին

207 a Օրհնէ, զՀայր

208 a Եկեալ գնայք

211—215 a չիք

Տ ո ղ հ ր ի թ ա ռ գ մ ա ն ու թ յ ու ն ը

2 Վարդս չի գալիս ոչ ուղարկում է մի լուր:

Միայն պուպուլ դիմաց վարդին էր անճար.

Աղլար պուպուլ դլար դարի ֆիրդանլար, ֆիրդանլար:

5 Նուաստացայ, պուպուլ ասէ, ես միայն,

Քի գուլումի կօրմատում գօղումիլան,

Անմխիթար կեանքս անցուցի ես ունայն.

Աղլար պուպուլ դլար դարի ֆիրդանլար, ֆիրդանլար:

Դժվար և խիստ բազում ցատոց հանդիպայ,

10 Գուլում եօխտր տակտի դահրիսինայ,

Նայ խիստ լալուն իմ արտասուս արին դառնայ.

Աղլար պուպուլ դլար դարի ֆիրդանլար, ֆիրդանլար:

Բամեալ ծաղկունք դուարճանան ընդ իրար,

Սաւտունակըմ կօրամատում, օլտմ պեմար,

15 Հազար փշին ծառայ լինիմ վարդին համար,

Աղլար պուպուլ դլար դարի ֆիրդանլար, ֆիրդանլար:

է՛, Անդրէաս Արծակեցի խե, տխմար,

Նակահ կելուր հախ էլշիսի պէխասլար,

Դարձիք մեղաց, փութով արա քեզի ճար,

20 Քի հախ օղտի էտաջախտուր պու տիւան,

Աղլար պուպուլ դլար դարի ֆիրդանլար, ֆիրդանլար:

4 Ողբում է ըրբուր և անում է սուգ ու լաց:

6 Որ իմ վարդին ես իմ աչքով շտեռայ:

10 Վարդս չկա, սրտաբեկ եմ ես հիմա:

14 Սիրեցյալիս շտեռա, եղա տկար:

18 Հանկարծ կգա հրեշտակը հոգեառ:

20 Տերն անձամբ անկու է դատաստան:

1. ՏԱՂԱՉԱՓԵՍԱԼ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵՍՈՆ ԵՓՐԵՄԻ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

- Շնորհօք Տեառն գործս սկսայ,
Հոգւոյն սրբոյ սիրովն հարայ,
Արդ ես նուաստ եփրեմ ծառայ,
Գրեմ եղբարցդ վասն ապագայ:
- 5 Աշակերտ եմ տեառն Յակովբայ,
Հայրապետին էջմիածնայ,
Առ նա սնայ, յարբունս հասայ,
Եպիսկոպոս, բարբի եղայ
Եւ զկնի մահուան նորա
- 10 Եկեալ եղեայ ես էտրէնայ:
Իսկ ժողովուրդք, թէ քահանայ
Խնդրեցին զիս, որ աստ կացայ,
Կամօք նորին յաջորդ նստայ,
Եղէ ծառայ Աստուածածնայ:
- 15 Բայց թշնամեաց հանդիպեցայ,
Զի ոչ երբեք հանգստացայ,
Զի ճշմարիտ է բանն Յոբայ,
Թէ կեանք մարդկան փորձանք լինայ,
Յորմէ առ Տէր ես յուսացայ,
- 20 Ձեռաց նոցին փրկեալ զերծայ:
Ազօթեցի եւ ցանկացայ,
Սուրբ տանց շինմանցն հնարեցայ,
Աստուածածնի սուրբ Թորոսայ
Նորոգութեանցն հետեցայ:
- 25 Զոր եւ շինմանց ի ձեռն արկայ,
Խաղաղութեամբ աւարտեցայ,
Ձներկայիս եւ զապաղալ,
Տեղ ազօթից եղեն սոքայ:
Եւ պատկերաց իսկ ջանացայ,

- 30 Զեկեղեցիսն պայծառանայ,
Սուրբ Թորոսայ, ներսն որ կայ
Եւ արտաքոյ գալթի նորայ:
Առ որս հայցեմ Աստուածածնայ,
Սուրբ Թորոսայ, սուրբ Մինասայ,
- 35 Լիցին առ Տէր միջնորդք սոքայ,
Թէ դու ընկալ և ընդունեա
Ջաշխատմունսն սոսկ Եփրեմայ,
Որ ըստ կամացդ հաճոյանայ:
Վարձս բարիս դու պարգևեա,
- 40 Զարքայութիւնդ նորա շնորհեա,
Որ աստաճօր թէ զապագայ
Զեկեղեցիսդ անշարժ մնայ:
Իսկ հանդիպողք եղբարքդ սմայ,
Խնդրեմ ասել մէկ «Հայր մեղայ»
- 45 Զոր Տէրն գթած ձեզ բարի տա
Եւ յետ աստեալս զդրախտն Յադինայ:
Լկարտ բանիս ասեմք մեղայ
Եւ մանաւանդ Տէր ողորմեա,
Փառք աշխարհիս յունայն իմայ
- 50 Եւ միշտ առ Տէր դու աղօթեա,
Շրջաբերեալ թուոյս Հայկայ
Ըստ քննութեանց դու ՃԱՌԻՍ գիտեա:

2. ՏԱՂԱՉԱՓԵԱԼ ԾԱՐԱԴՐԻ ՏՆԱՌՆ ԵՓՐԵՄԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

- Գրեալ պատմեմ վասն իմ բանի,
Աստ ի կենացս անցաւորի,
Զի Յոբ ասէ իւրում գրի,
Թէ կեանք մարդկան փորձանք լինի:
- 5 Քանզի թուին Հայոց աղգի
Հազար հարիւր քսան մէկ մի
Ի Կիլիկու յերկրէն ելի,
Բուզանդիայ արշաւեցի,
Վասն գործոց հարկաւորի:
- 10 Տեառն Յակոբայ հայրապետի:
Բայց Ուսկուտար յորժամ հասի,
Գնացեալ, ասին, դէպ յիզմիւռնի:

- Արդ մինչ ևս զիս պատրաստեցի,
Թէ ընթանամ նորին զկնի,
- 15 Պատմեն այլ ինձ բան բոթալի,
Թէ զաշխարհն Հայոց բարձին, անտի
Ելեալ զնաց իջման տեղի,
Աթոռն սուրբ Լուսաւորչի:
Դարձեալ և զիս պատրաստեցի,
- 20 Թէ արշաւեմ նոյնում տեղի:
Բայց աւուր մի յանկարծակի
Խորհուրդ խորհեալ պատրիարգի՝
Տէր Ստեփաննոս վարդապետի,
Որ էր տեղեալ նա Մեղրեցի,
- 25 Ուստի պատգամ ինձ առաքի
Ոմն երիցաւ Աբրահամի,
Թէ՝ Ես լուայ զգնալդ աստի,
Բայց ինձ պիտոյ եղբր կարի,
Սիրով ասեմ փութայ այտի,
- 30 Զի տեսանեմ զքեզ վերջի:
Իսկ ևս սրտիւ միամտի,
Ելեալ զնացի զնա տեսի,
Իբր թէ ասէր բանս հաճիլի,
Շահ ինչ լինէր հոգւոյս օգտի:
- 35 Բայց ի բերմանց ժամանակի,
Արժան չեղէ, զոր կարծէի,
Այլ հանդիպայ յորոգայթի,
Զի հարկ եղ ինձ զնալ յիշմիւտնի:
Թէպէտ բազում միջնորդս արկի,
- 40 Զեղև հնար յամենայնի,
Առ որս յղեալ զիս ի հարկի,
Որպէս է կարգ բռնաւորի:
Արդ, ևս յորժամ զնացեալ հասի,
Տեսի իշխանք՝ հոյք խօճայի:
- 45 Բայց գոյր երկու ջուղայեցի՝
Բաղում անուն խորագիտի,
Իսկ երկրորդին էր Թէսէլի՝
Երեցփոխան աջնմ քաղաքի:
Արդ, ևս նոքա յորժամ տեսի,
- 50 Համարեցայ մարդիկը Բարի,

- Բայց եւն եղեր հանգոյն գայլի,
 Զոր անուանեն յարաբացի:
 Զի Տէրն ասաց իւրում բանի,
 Թէ հանգերծիր եւն ոչխարի,
 55 Որ ճշմարիտ է բանը Փրկչի,
 Զոր ի վերայ սոցա հանգչի:
 Քանզի էանց... ի երակ ամսի,
 Կերան ըստական դիմ լիապաղի,
 Զիս պահեցին ի մէջ մթնի,
 60 Առանց հացի և կերակրի:
 Արդ, ես յորժամ ելեալ ասի,
 Նախանձ արկին իւրեանց սրտի,
 Այլ յայնմ օրէ խորհեն շարի,
 Թէ ի ծածուկ և թէ յայտնի:
 65 Զոր և յանկարծ վեհէն մեծի,
 Թուղթ մի եկեալ վճռօք իլի,
 Թէ՛ Անպառաճառ դու, Թէսէլի,
 Ելեալ պայցես տունդ հայրենի,
 Այլ թէ հանցէր զԹէսէլի
 70 Յիշխանութեանց յերեսփոխնի:
 Արդ կրկնակի նախանձ մտնի,
 Թէ՛ Զքէն եղև, որ ես ելի:
 Յորմէ առեալ յիւրեանց դումսի,
 Յերից ոմանց կարգաւորի՝
 75 Միոյն ասեն Օլտիրմէլի,
 Որ է կարգէն հաբեղայի,
 Իսկ յերկրորդին Քոմոս ասին,
 Եւ յերրորդին՝ Մանիբիսացի:
 Վասն իմ գրեն բանը զրպարտի
 80 Առ վեհն մեծ Հայաստանի,
 Թէ՛ Իմանաս ստոյգելի,
 Զի ոչ է սա մեղ պիտանի,
 Քանզի նստի միշտ մէճլիսի,
 Սաղանտայով ուտէ, խմի:
 85 Արդ վեհն մեծ իբրև լսի,
 Գրէ զգիրս մեղադրելի
 Թուին հազար հարիւրորդի

- Յարաբարդեալ քառեակ վեցի,
 'ի ի յամսեանն օգոստոսի
- 90 Աւուրբք քսան և շորրորդի,
 Թէ զինչ է այս, յորում պատմի,
 Զոր կարգին քում ոչ վայելի:
 Բայց իմ որդի, փութա աչտի,
 Բազում իրաց ինձ պիտանի:
- 95 Արդ, ես յորժամ գնալ կամէի,
 Առ պետն մեծ տեառն Յակովբի,
 Ժողովեցան դասք իշխանի,
 Վասն աստուծոյ դատաստանի,
 Հարցաքննեալ վասն սաղի,
- 100 Տեսին որ ես անպարտ էի:
 Առ որս շթողին, որ գնայի,
 Թէ՛ Գրեմք զթուղթ առ վեհն մեծի,
 Թէ՛ չհաւատաս ամենայնի,
 Զոր և սուտ են մէկ քան ըզմի,
- 105 Այլ մեզ լսէ ճշմարտալի,
 Զոր հմք գրեալ մէջ քարտիղի:
 Բայց արքն հինգ, որում պատմի,
 Իբրեւ լուան զհամբաւս բարի,
 Զարիս խորհեն իւրեանց միջի:
- 110 Դարձեալ գրեն բանք զըպարտի,
 Իբր թէ երամքն ժողովրդի,
 Ի միմեանցէ բաժանեսցի:
 Բայց բանքն զոր Տեառնէ լիցի,
 Զկայ հնար յետ դառնալի:
- 115 Այլ սինհոդոս կրկին լինի,
 Յղեն առ վեհն Ալլահվերտի
 Թէ՛ վասն Տեառն և մեր խաթրի
 Եփրեմ ռաբբիս շնորհեա մեզի,
 Քանզի է մեզ յոյժ հաճելի,
- 120 Համեստ բարուց, որ սա ունի:
 Ելեալ գնաց Ալլահվերտի,
 Հասաւ յաթոռն էջմիածնի,
 Տարեալ քարտեղն ետուր վեհի,
 Եւ նա բացեալ մէջ յամբոխի
- 125 Կարդան առջեւ միաբանի:
 Եւ յոյժ հաճեալ ամենայնի

- Եւ մանաւանդ տեառն Մովսէսի՝
 Բջնու վանիցն առաջնորդի:
 Ասեն առ վեհն Հայաստանի՝
- 130 Տեառն Յակոբայ հայրապետի,
 Եւ ըստ խնդրոյ ժողովրդի
 Գրեա համակս առաջնորդի՝
 Եփրեմ հռետորն է քո որդի,
 Նախածանօթ մեր սիրելի:
- 135 Դրեն համակն ըստ պատշաճի,
 Որպէս է կարգ առաջնորդի,
 Եւ տան ի ձեռն Ալլահիւլէրտի,
 Եւ նա բերեալ մէջ յիդմիւռնի:
 Բացեալ տեսին բանք կոնտակի,
- 140 Ուրախացան դասքն իշխանի
 Եւ տան ի ձեռն տէր Մարգարի,
 Առ ի կարդալ մէջ յատենի:
 Եւ նա կարդաց կիրակէի
 Յեկեղեցւոյն Ստեփաննոսի,
- 145 Զոր ժողովուրդքն, մեծն ընդ փոքրի,
 Ուրախացան յայնմ հանդիսի:
 Բայց արքն հինգ, զոր կալ գրի,
 Իբրեւ լուան բանք կոնտակի,
 Դարձեալ խորհեն վասն իմ շարի՝
- 150 Ի տունչեան և գիշերի:
 Արդ, ես հանդերձ ժողովրդի
 Յաղօթս առնեմք առ Տէրն բարի,
 Որ ազատեալ և փրկեսցի
 Սոցին գութիցն յորոգայթի:
- 155 Իսկ ներկայիս և յապառնի
 Եւ յախտեանս ժամանակի
 Փառս տացուք սրտով իլի
 Տեառն մերոյ կենարարի:
 Տեսող հղբարքդ այս աղէտի,
- 160 Մի՛ մեղադրէք իմոյս բանի,
 Իսկ թէ հաճիք և կամ լիցի,
 Զիս յիշեսցիք առ Տէրն երկնի:

3. ՏԱՂԱՉԱՓԵՍԱԼ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵՍԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Ձեռաց թասս այս է արծաթի
Եւ գոն պատկերք սորա միջի,
Իսկ մեք այժմուս զայս մէճլիսի
Կարգաւ բմպեմք սովաւ գինի:

- 5 Բայց մի՛ լցցուք շրթամք իւրի,
Զի մի՛ հարբեմք փութանակի:
է սա Եփրեմ վարդապետի,
էտրենէու առաջնորդի:

4. ՏԱՂԱՉԱՓԵՍԱԼ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵՍԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

Աստուածածին, մայր Քրիստոսի,
Զքեզ աղաչեմ, կոյս տիրուհի,
Լեր բարեխօս իմոյս սակի,
Առ Միածինն քո սիրելի:

- 5 Որ դիս փրկէ յաղբից շարի
Եւ ի դիւէն Բելիարի,
Տայ դարձ և զեղջ վասն իմ սրտի,
Սակս իմ մեղացս, զոր գործեցի,
Զի մի՛ մնացից ի մէջ ախտի,
10 Որպէս զխող ի մէջ տղմի,
Այլ դարձն իմոյ փութով լինի,
Մինչ կենդանի կամ ի մարմնի:
Քանզի պարտիմ բիւր քանքարի
Տեառն մերոյ կենարարի,
15 Ըստ առակին իւրականի
Սակս ծառային պարտապանի:
Յաւուր միում զայն պահանջի,
Եւ չիք հնար, թէ ոք զերծցի,
Զի նոյն
20 Այժմս եմ թափուր յամենայնի:
Եւ նա պարտիմ մի քանքարի,
Յաւազանէն մերմէտի,
Բայց քստ շահու գործ ո՛չ ածի,

19 Ձեռագրում տողի վերջին մասն անընթեռնելի:

- Որպէս էր կարգ քրիստոնէի:
- 25 Այլ վարշամակ ծրարեցի,
Փորեալ յերկիր զայն թագուցի,
Միշտ կամք զիւին կատարեցի
Եւ վարք ստացա անառակի:
Անպէտ մարմինս պարարեցի
- 30 Եւ զհոգիս մեղօք լցի,
Բնաւ մի օր միտք ոչ բերի,
Թէ եմ մահու գրաւականի:
Արդ, ճար իմոյ ի՞նչ լինիցի,
Որ աշպիտեօք զկեանքս անցուցի:
- 35 Քանզի առւր կատարածի
Տէրն բազմի ի յաթոռի
Եւ ի յինէն զայն պահանջի,
Թէ՛ Տուր զքանքարն տոկոսիւք լի,
Ո՛հ, թէ ճարն իմ որդո՞ն լինի,
- 40 Զիա՞րդ առնեմ պատասխանի:
Թէպէտ առի, բայց թագուցի
Եւ ոչ բնաւ շահեցուցի,
Այլ հեղգութեամբ կեանքս անցուցի
Եւ ոչ արի գործ մի բարի:
- 45 Յաղագս որոյ Տէր բարկասցի,
Բարբառելով վասն իմ ստի.
Ո՞վ չար ծառայ և գարշելի,
Երթաւ յինէն հուր գեհենի:
Աւաղ, եղուկ յայնժամ լինի,
- 50 Որ ի դրախտէն հոգիս զրկի,
Եւ զան հատնին չանկարծակի
Դունդքն զիւաց Բէլիարի,
Պատեն զինեւ շուքանակի,
Զերդ չար գաղան, շուն կատաղի,
- 55 Կալեալ կապեն ձեռքս իմ յետի,
Զոտս իմ դնեն մէջ շղթայի:
Հարեալ խոցեն սրօք սուսերի,
Որպէս հանգոյն մահապարտի,
Իբրու տարեալ արկցեն հնոցի,
- 60 Որ է խաւարն աղջամղջի:
Ուստի մաղթեմ աղերսալի,
Կոյս Մարիամ սուրբ թագուհի,

- Եփրեմ ծառայ քո եղկելի,
 Որ եմ ոտիցդ հող և փոշի:
 65 Արդ, դու ես յոյսն յայնմ ատենի,
 Թերեւս փրկիմ կապից բանտի,
 Զի բարեխօս լինիս անտի
 Առ թագաւորն երկնաւորի,
 Քանզի լսէ միշտ քո բանի,
 70 Զոր ինչ խնդրես՝ անտես չառնի,
 Որ զիս փրկէ ձեռաց դիւի
 Եւ դժոխոց հուր գեհենի:
 Զի ողորմած է և բարի
 Առ սաղօթումն իւր ամենի,
 75 Յաւէտ ազգին քրիստոնէի,
 Գին եմք արեան իւր յամբօթի:
 Արդարապէս մի՛ դատեսցի,
 Այլ գթութեամբ մեղքս քաւեսցի
 Եւ քաղցր աշօք յիս նայեսցի,
 80 Ժառանգ առնէ յազին դրախտի:
 Հազար հարիւր քսանմէկ մի,
 Իննեակ թուում հայկեան սեռի,
 Իսկ ի յամսեանն հոկտեմբերի,
 Որ էր յաւուր վեշտասանի,
 85 Սակաւ բանիկս շարադրեցի
 Առ յիշատակ յապագայի,
 Գետոյն վերայ Տօնաւիսի,
 Որ այլազգեաց Ռունայ կոչի:

5. Ի ՏԷՐ ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ՇԱՐԱԴՐԵԱԼ
 ՅԱՂԱԳՍ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԲՇՈՅԻ

- Կազմեցաւ կահս վասն տաճարի,
 Յորում անունն քշոց ասի,
 Սա յօրինակ է հրեշտակի
 Եւ վեցթեան սերովբէի:
 5 Զի ըստ տեսեանն Յնայի,
 Վասն Ողիայ սէգ արքայի,
 է յիշատակ Հայոց ազգի,
 Որ եմք որդիք Լուսաւորչի,

- Պանդուխտը և բնիկը փոքր ընդ մեծի,
 10 Առհասարակ քրիստոնէի,
 Զի եմք տարտամ ի յայս երկրի,
 Զոր էտրէնէ անուն կոչի:
 Եղաք ի դունն յԱստուածածնի,
 Սուրբ Թորոսի և Մինասի,
 15 Հազար հարիւր խոսուն թըվի,
 Յարաբարդեալ թիւ ընդ հօթնի:

6. ՏԱՂԱՉԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

- Նախկին զաշխարհս, որ չէ եղեր
 Եւ Բանն աստուած զայս հաստատեր՝
 Երկինք 'ւ երկիր, տիւ և գիշեր
 Եւ շորս տարերքս է արարեր:
 5 Իսկ զազգս մարդկան հողոյ ստեղծեր,
 Պէս-սկէս շնորհք պարգևք տուեր,
 Տեսող յառաջ Մովսէս եղեր,
 Բնակիէլ խորան կազմեր:
 Իսկ Սողոմոն գիտուն եղեր,
 10 Քիրամ նմա տաճար շիներ:
 Եւ մեր նախնին Հայկ է եղեր,
 Որ լայնալիճն է սահմաներ,
 Որդւովք, թոռամք Բէլ ըսպաներ,
 Յաղթող անուն նա ստացեր:
 15 Սուրբն Գրիգոր արթուն եղեր
 Եւ զազգս Հայոց լուսաւորեր:
 Սահակ, Մեսրոբ հայրապետներ
 Աստուածաշունչն են թարգմաներ,
 Մովսէս, Դաւիթ Անյաղթ եղեր,
 20 Որ արտաքին գիրքն են մեկնէր:
 Տաթևացին Գրիգորն մեր
 Ոսկէփորիկ գիրքն է շինէր,
 Որպէս նարդեանս զայս գիրքս փոքր էր
 Եւ ըստացայ որպէս լապտեր:
 25 Աստ զոն գրեալ մեղեդիքներ,
 Պարտ և պատշաճ տաղ և գանձեր,

- Սովաւ երգեն վարդապետներ
Քաղցրանուագ եղանակներ:
Ուսուցանեն աշակերտներ.
- 30 Զարկ, դիր և լերկ, բեն, կորճաներ,
Խոռնճ, քարշ և թուր, ձա կորճաներ,
Սուր, բեր, ծոց, բերէ կորճաներ,
Եւ խաղ և ղուճ՝ վերնախաղեր,
Քարքաշ, փաթուխ՝ ներքնախաղեր,
- 35 Թաշ և ծնկիկօ՝ հայ հայ ճաներ,
Կլոր վերքաշ՝ բարձրահարեր,
Աւարտն փուշ մի հիմնաւորեր
Խոսրովային անուն խաղեր,
Զոր կանխագոյն է ասացեր
- 40 Սուրբ Ներսէս հռետորն մեր:
Ի Հռոմկլայն լաթոռ նստեր,
Հոգւով սրբով զայս հաստատեր
Եւ Յիշկսցուք նա Զարթիքներ,
Կանոնագլուխ ալեկուքներ,
- 45 Եւ այլ բազում մեղեդիքներ,
Տաղեր և գանձ, շարականեր:
Բայց նարդենիս երգող դու լեր,
Որ վարպետաց դաս ես առեր,
Եփրեմ ռաբբիդ ողկոյզաբեր,
- 50 Որ երաժիշտ ես անուաներ,
Քաղցրանուագ ալեօքդ ծեր,
Երգես անուշ մեղեդիքներ:
Զմանկունս ուսո տաղ և գանձեր,
Նոքա երգեն, զուարթ դու լեր,
- 55 Ներհմտացեալքն մեղեդիքներ
Եւ այլ ասմունք ձայնաւորներ:
Բայց դու մարմինդ մի՛ պարարեր
Եւ զայս կենցաղս կարի սիրեր,
Փառք աշխարհիս ունայն եղեր,
- 60 Եւ Սողոմոն զայս է ասեր:
Այլ աղօթից ըստէս դու լեր,
Հոգւոյդ արա յիշատակներ:
Հազար հարիւր քանակն մեր
Քառեակ տասանց ի զրաւ եղեր,

- 65 Ի յէտրէնէ այժմ եմ նստեր,
Աստուածածնի ծառայ եղեր,
Յիսուս Քրիստոս սա է ծներ
Եւ բարեխօս է վասն մեր:
Իսկ սուրբ Թորոս յաջ կողմդ շինուեր
- 70 Եւ սուրբ Մինաս յահեակդ եղեր,
Զի այս երկուքս անգին ակներ,
Են պահապան միշտ վասն մեր:
Տէրն ողորմի նախնեացն մեր,
Որ զայս այսպէս են հաստատեր:

7. ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԴՐԻ

- Թէ հարցանէք վասն իմ բանիս՝
Անբախտ եղէ մէջ աշխարհիս,
Քանզի տղայ ժամանակիս
Փորձանքն ոչ էր պակաս գլխիս:
- 5 Վանից խալֆայքն ծեծէին գիս,
Մէջ արտամութեանց պահէին գիս,
Վէքիլն ակամբ նայէր առ յիս
Եւ անխնամ միշտ պահէր գիս:
Տնտես վանիցն կերակրեր գիս,
- 10 Երբեմն բաղցեալ թողոյր և գիս:
Հիւանդացոյ ի Մէջ վանքիս,
Սուրբ Կարապետ ուխտատեղիս,
Ծաղիկ հանի վերայ մարմնիս,
Զեղէ արժան հլնէր հոգիս,
- 15 Նստեալ լայի մէջ սենեկիս
Եւ խեղայի վասն ապառնիս:
Յետ այսորիկ բազում շարիս
Պատահեցաւ ինձ՝ նուաստիս,
Թէ՛ ի ծովու, թէ՛ ցամաքիս,
- 20 Թէ՛ յիզմիւտին յամէն տեղիս:
Իսկ ծերութեան ժամանակիս
Մեծ փորձութիւն եկաւ գլխիս,
Զի Յոբ զրէ մարդկան ազգիս,
Թէ կեանք մարդկան փորձանք երկրիս:

- 25 Որ ճշմարիտ է բանք դրիս,
 Յառաջ Աղամ դու իմասցիս,
 Քանզի ի մէջ այս կենցաղիս
 Այսպէս եկեալ հարց և որդիս:
 Թէ թաղաւոր իսկ եղիցիս,
 30 Բաղում երկրի դու տէր լինիս,
 Թէ իմաստունն ճարտար լինիս
 Եւ կամ խօճայ հարուստ լինիս,
 Թէ յանապատ դու բնակիս,
 Կամ ի ծովու, կամ ցամաքիս,
 35 Թէ ի քաղաք յամէն տեղիս
 Եւ կամ անշէն եզր աշխարհիս,
 Որ չէ հնար, թէ ղերծանիս,
 Առանց փորձանք լինի ապրիս,
 Գայցէ իբրեւ ծովու ալիս
 40 Եւ կամ զջուրս հեղեղիս:
 Յաւետ բերմանց ժամանակիս,
 Որ չարն շատ է, քան զբարիս,
 Զի ոչ խնայեն մարդկան ազգիս,
 Հարամն ուտեն, քան զշան միս:
 45 Որպէս եղև մէջ քաղաքիս,
 Յարքայանիստ էտրէնէիս,
 Այր մի յազգաւ հելլենացի,
 Երկրորդ Յուդայ դու իմասցիս,
 Շիրին անուամբ Կեսարացիս,
 50 Իբրեւ զգայլ արաբացիս,
 Որ չաւուշօք եկեալ առ յիս,
 Խօսէ զուր բանս աշխալելիս:
 Ապուշ մնացի խիստ այս բանիս
 Յանկարծ եկեալ որոգայթ յիս,
 55 Զիրդ սլարտական բռնեաց և զիս.
 Այսքան ոսկի տալիք ունիս:
 Իսկ մեր իշխանքն եկին ընդ իս,
 Ո՛չ կարացին աղատել զիս,
 Լեզու ունէր որպէս զօձիս,
 60 Հաշէր իբրեւ շուն կատաղիս:

- Ղատին լուաւ այս Հոռոմիս
 Եւ հաւատաց այս զուր բանիս,
 Խեթիւ աղամբ նայեաց առ չիս,
 Ո՛չ հայեցաւ մեր երեսնիս:
- 65 Այլ սուտ վկայիւք գրեց և զիս,
 Տուաւ Մէհմէտ ձեռք շաւուշիս,
 Առեալ տարաւ մէջ քաղաքիս,
 Դրաւ և զիս մէջ այս բանտիս:
- 70 Արդ, զի՞նչ ասեմք այս պիղծ Հոռոմիս՝
 Երկրորդ Կայէն եղբայրսպանիս,
 Յուլիանոս դիւապաշտիս,
 Կրկին նեստոր Մակեդոնիս,
 Այս Արիոս հերձուածողիս,
 Որ այսպէս սուտ զրպարտեաց զիս,
- 75 Թէ վեցհարիւր զուռիշ տուր չիս,
 Ասա թէ ոչ մեռանիս բանտիս:
 Իշխանքն ամէն՝ բարեկամնիս,
 Գնացեալ անկան յամէն տեղիս,
 Շատ դատեցին փրկել և զիս,
- 80 Ձեզի հնարք ազատել զիս:
 Յառաջացաւ զիմ թշնամիս,
 Կամի գէշ-գէշ պատառել զիս,
 Յամէն կողմանց պաշարեաց զիս,
 Էարկ ի մէջ այս յորսայսիս:
- 85 Իսկ այժմս անճար մնացի բանտիս,
 Ոչ զոք ունիմ, որ հանցէ զիս,
 Միայն իմ ճարն մնաց աստիս,
 Որ տէրն Քրիստոս փրկեսցէ զիս,
 Ողորմեսցի ինձ՝ ծառայիս,
- 90 Եւ ձեռն տու՝ օգնեսցէ չիս:
 Եփրեմ ռաբբիս եօթեանց դարիս,
 Լալով գրեցի ի մէջ բանտիս:
 Նստեալ կային բարեկամնիս,
 Պատրաստ եղեալ աշակերտնիս,
- 95 Քանակ ամի Հայոց ազգիս
 Ըստ քննութեանց զՌՃԽ թուիս,
 Եւ ի յաւուրս ազուհացիս,
 Մարտի քսանն դարնան մտիս,
 Իսկ հինգերորդ ամսոյ լուսնիս,

- 100 Ի վեց ժամուն Զօրհէ աստղիս,
Յետ այսորիկ յերեկոյիս,
Անցանելոյ այս զիշերիս,
Ընդ լուսանալ առաւօտիս,
Մարաի ամսոյ քըսան մէկիս,
105 Տէրն ողորմեայ ինձ ծառայիս,
Եկին առ իս բարեկամնիս,
Խորհուրդ արին վասն իմ բանիս,
Քէֆիլ Լզենն այս շաուշիս:
Եւ զայս բանտէն հանեցին զիս,
110 Առեալ տարան յեկեղեցիս,
Կրկին խորհուրդ արին ընդ իս,
Պատշաճ տեսին վասն այս բանիս.
Դրեանքդ զբաւ տալ մեզ պարտիս,
Դրամ փոխ տամք որչափ ուզիս:
115 Այսպէս հտուն զգրամն փոխ յիս,
Եւ մեք հտուք պիղծ Հոռոմիս:
Տէրն տղորմի անարժանիս,
Մինչ կենդանի կամ ի մարմնիս,
Որ տամ զիս պարտքս այս քաղաքիս
120 Եւ ալատիմ զիմ գրեանքնիս:

8. ՏԱՂԱՉԱՓԵՍԼ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

- Հաղար հարիւր Հայոց թուին,
Քառսունն 'ւ երկու յաւելորդին,
Իսկ ի յաւուր երկուշաբթին,
Օգոստոսի Լոթնհրորդին,
5 Եփրեմ հռետորս քարող բանին
Եւ աշակերտ տեառն Յակովբին
Հետ էտրէնու ուխտաւորին
Մտաք ի մէջ արապային:
Ելեալ զնացաք ի ցերեկին
10 Եւ յերեկոյն իջանէին,
Իշխանքն մեր առ մեզ գային,
Մանկունք նոցա խաղս առնէին:
Արջն պարէր ճինկէնէին,
Մարդիկքն կիւլէշ ըմբռնէին:

- 15 Ի յուրբայթու առաւօտին,
 Օգոստոսի մետասանին
 Ժամանեցար Թէքիրտաղին,
 Սուրբ Յոհաննէս եկեղեցին,
 Ելեալ նստար մէջ օտային
- 20 Եւ օրհնեցար զՏէր կենդանին:
 Իսկ ի յաւուր կիրակէին,
 Փոխման կուսի Աստուածածնին,
 Պաշտօն արար մէջ տաճարին,
 Յաղօթս կացար պատարագին:
- 25 Իսկ քահանայքն երդս երգեցին,
 Դպիրք նոցա գանձս ասացին:
 Ի յաւարտեալ պատարագին
 Ելեալ գնացար յարկ Ղազարին:
 Եւ անդ կային ուխտաւորն
- 30 Եւ տօնապետն Հալապեցին,
 Երկիր պագաք սուրբ բեկոին,
 Որ Թաղաւոր անուն ասին:
 Իսկ ի յաւուր հինգշաբաթին,
 Ելեալ գնացար հետ Ղազարին՝
- 35 Ըմպել զշուրն այն Իշմէին,
 Էրցի բուժումն մերում անձին:
 Գաւապար անուն Թէքիրտաղցին
 Լծեաց եղներն արապային,
 Անկաք յուղի մէջ զիշերին:
- 40 Գասպարն ըմպեաց փարչի բախին,
 Շուտ հարբեցաւ այն եղկելին,
 Հետ փանոսին զօղանջէին:
 Մովէն յանկարծ թօփ ձգեցին,
 Յահէ ծայնոյն սարսափեցին:
- 45 Ընդ լուսանալ առաւօտին,
 Եզներն մնաց ի մէջ ճանփին,
 Գասպարն յետեաց ընդդէմ քաղբին՝
 Եզներ բերել արապային,
 Իսկ մեք նստար մօտ յաղբիւրին
- 50 Եւ հաց կերաք ի յայն տեղին
 Եւ ըմպեցաք զանուշ գինին,
 Հետ Յարութին և Ղազարին:

- Ալլահօվէրտին հետ շնակին
 Յայս կոյս, յայն կոյս վաղվադէին,
 55 Դէպ ի ճանփան ականարկէին,
 Թէ երբ դայցէ արապաճին:
 Գասպարն գայր ընդ եզներին,
 Շունն հաշեաց դէպ շահինին,
 Բերին շորս եղն և լծեցին,
 60 Յետինն պէշ, քան զառաջին:
 Ելեալ գնացաք դէպ պալիւրին,
 Ոչ գիտէաք ի վերջ բանին,
 Քանզի շորս եղն ալ մնացին,
 Լեզուքն հանեալ խիստ հէվալին:
 65 Իջեալ նստաք վերայ բլրին,
 Շողն ալ կոխեաց կէսօրէին,
 Շիրդար Գասպարն հետ Ղարդային
 Բերան բացեալ հաշմաշէին,
 Գլուխքն շարժեալ դէպ Ղապարին,
 70 Արջի նման մոմոռային:
 Կրկին բերին լուծք եզներին,
 Չորսն ալ մէկտեղ ու լծեցին,
 Հօ, հօ արին և քշեցին,
 Իջեալ գնացաք դարվայր տեղին,
 75 Հասեալ մտաք դիւզն Օշարին,
 Անցեալ կացաք մօտ կալերին,
 Քանզի եզներն իսպառ մնացին,
 Յոյժ տրտմեցաք ամենեքին:
 Իսկ մեր տղայքն ելեալ գնացին,
 80 Մէկ կարմիր ձի թամուով բերին,
 Ելեալ հեծաք վերայ նորին,
 Մորակեցաք հանդէպ բլրին:
 Ի տասներորդ աւուր սմին
 Հազիւ հասաք ջուր իշմէին,
 85 Իսկ մեր որդիքն, որ անդ կային,
 Յառաջ քան զմեզ հասեալ էին:
 Իբրեւ տեսին, յոտին կացին,
 Ուրախացեալ յոյժ խնդային,
 Մեր տէր Վարդանն ընդ Պօղոսին,

- 90 Նիկողայոսն Ենդ Դաւիթին:
 Անցեալ նստաք մէջ վրանին,
 Կերեալ արքաք ի միասին:
 Ընդ լուսանալ առաւօտին
 Արքաք զջուրն այն Իշմէին:
- 95 Արք և կանայք ամենեքին
 Ի վեր, ի վայր վազվազէին,
 Զի ջուրն լցվաւ յորովայնին,
 Կամէր Էլնել շուն կրէտացին:
 Առ մեզ կային հաւք զօրողին,
- 100 Վասն ուտելոյ ի միասին,
 Մինն զօրողաց փախեաւ դաշտին
 Նւ էլ ի լեառն բարձր տեղին,
 Անդ բնակէր մէջ անտառին,
 Նլեալ կանչէր կէսգիշերին:
- 105 Իսկ մեր սրգիքն, որ անդ կային,
 Ղօրողն բռնել ոչ կարացին:
 Յետոյ այլ ևս որդիք եկին
 Ըմպել զջուրն այն Իշմէին:
 Նորա հաւ մի ալ վախտւցին,
- 110 Նլաւ ի լեառն մէջ օռմանին:
 Ղօրողն ու հաւն զիրեարս տեսին,
 Ի միասին անդ ճեմէին:
 Մինն յեկեկոցն վասն Իշմէին,
 Որ տէր Սարգիս անուն ասին,
- 115 Լուեալ զձայնն մեր զօրողին,
 Ասէ իւրեան Լարաններին՝
 Նլեալ զնան մէջ անտառին,
 Բռնեն զօրողն հետ մէկ հաւին,
 Բերեալ զենեն մօտ այեազմին,
- 120 Եփոց դնեն մէջ դադանին,
 Հանեալ դնեն մէջ սեղանին
 Նւ ճաշակեն ի միասին:
 Ի հետ ուտեն և ծիծաղին.
 Զղօրողն կերաք վարդապետին:
- 125 Արդ, զի՞նչ առնեմ տէր Սարգսին,
 Ղօրող ուտող Լարաններին,
 Նթէ նստիմ մէջ յատենին
 Նւ դաս քաշեմ, ճառիս լինին:

- Բայց հարցանեմք տէրտէրնին
 130 Հաջի Սէրգիս երեցփոխնին,
 Թէ զի՞նչ առնեմ տէր Սարգսին
 Եւ ճաշակողքն մեր զօրողին,
 Զի՞նչ դատ առնեն ըստ պատշաճին,
 Միք դաշն առնեմք հետ ընդ նոսին,
 135 Զի թէ ներեմք, հպարտասցին,
 Ուրախանան իւրեանց սրտին:
 Արդ, քահանայքն առ իս եկին,
 Վէ՛քիլ արին իւրեանց տեղին,
 Հաճի Սէրգիս՝ մեր սիրելին,
 140 Երեցփոխան հեղահողին:
 Իսկ տէր Սարգիսն յատեան բերին,
 Դատաստանաւ վճիռ հատին,
 Քսան հաւկիթ տուգանք առին
 Եւ շորս զօրողն ապա կարգին,
 145 Ըստ հրամանի տեառն Յիսուսին,
 Հատուցանել ըստ շորերկին:
 Տեսողք բանիս այս շախաչին,
 Մի՞ մեղադրէք իմոյս անձին,
 Է ըստ խնդրոյ մեր Ղազարին,
 150 Սպասաւորի թաղաւորին:

9. ՏԱՂԱՉԱՓԵՍԱԼ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵՍՈՒՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

- Կամակցութեամբն աստուածային,
 Սեպտեմբերի տասնհոթէն,
 Ստամպուլու ուխտաւորնին
 Նաւով եկեալ Թէքիրտաղին:
 5 Ռէիդ նաւին հետ ընդ նոսին,
 Որ Թօտօրայ անուանէին,
 Ելեալ նաւէն առ իս եկին,
 Դլուխ խոնարհեալ ձեռս իմ պագին:
 Զի էր երկայն հասակ նորին,
 10 Եւ հրաշագեղ զէմք պատկերին,
 Խիստ համեստ էր շարժմունք նորին,
 Կարգաւ խօսող ըստ պատշաճին:

- Զի հետն ունէր իւր եագիճին,
 Հմուտ, ճարտար, ռախամ գրին։
- 15 Սեղան բազմաբ ի միասին,
 Կերեալ, արբաք զանուշ գինին։
 Մինչդեռ գաւաթն էր ի ձեռին,
 Յանկարծ ծովէն թօփ ձգեցին,
 Խիստ զարմացաք վասն բախտին,
- 20 Զի այն հղև ի յայն պահին։
 Այլ ևս հղբարք առ մեղ կային,
 Ալէքսանդոսն Ստամպուլցին,
 Զի էր Եկեալ հետ կէմիին,
 Նախածանօթ մեր սիրելին,
- 25 Վերիւ վանից սուրբ Յակոբին,
 Երուսաղէմ մեծ աթոռին,
 Նստաւ առ մեղ մէջ օտային,
 Առնոյր զնաւուկն ուխտաւորին,
 Յառաջ պապա մեր Մուրատին
- 30 Եւ այլս կարգաւ հետ ընդ նմին։
 Իսկ ի յաւուր շորեքշաբթին
 Գնացեալ մտաք ի մէջ նաւին,
 Ժամն ասացաք յերեկոյին
 Եւ «Տէր ուղղեան» զկնի նորին,
- 35 Մեր էտրէնու ուխտաւորին
 Եւ այլ եղբարքն, որք անդ էին։
 Եւ օրհնեցի զամենեան,
 Զողջոյնն տուաք բարեմնային,
 Իսկ նաւաւարքն յունաց ազգին
- 40 Յետ այնորիկ զերկաթն առին։
 Ելաք նաւէն հետ Յարութին,
 Մտաք ի մէջ մեր դայեխին,
 Եկեալ հասաք յեզր ծովին,
 Գնացեալ մտաք մէջ օտային։
- 45 Իսկ Լլքեանճին հետ Թօտօրին
 Ի յառադաստ նաւին բացին,
 Ելեալ գնայր վերայ ծովին
 Եւ սլանայր հողմովն ուժգին։
 Յորմէ ասեմք Տէր ընդ նոսին,
- 50 Գնացեալ հասցեն ի Պաղեստին,

- Յետ այսորիկ խնամքն արարչին,
 Զինչ որ կամի զայն կատարին:
 Քանզի ասի տէրտէրներին,
 Մինչդեռ էի Թէքիրտաղին,
 55 Յեկեղեցոյ երէցփոխին՝
 Հաճի Սէրգիս հիւրասիրին:
 Եւ զի՞նչ ասէք վասն Այկաղմին
 Պանտալիոն սուրբ վկային,
 Կամիմ դնալ ի յայն տեղին
 60 Եւ ուխտս առնել ըստ օրինին:
 Նոքա ասին՝ Կամք քո լիցին,
 Եթէ գնամք, բարօք լինին,
 Իսկ ի յաւուր շաբաթ օրին
 Զամենայն ինչս պատրաստեցին:
 65 Եւ ի յաւուր կիրակէին,
 Յետ աւարտման պատարագին,
 Իջեալ գնացաք յեղր ծովին,
 Ելեալ հեծաք յերիվարնին,
 Մտրակեցաք ընդդէմ ճանփին,
 70 Գնացեալ հասաք ի Քէմէրլին,
 Իջաք ձիանցն մօտ յաղբիւրին,
 Գնացեալ մտաք մէջ Գէմէրլին:
 Աղօթեցաք ըստ պատշաճին,
 Ուխտս արարք Այկաղմային,
 75 Լուացուցաք ջրոյ նորին
 Եւ օրհնեցաք Տէր կենդանին:
 Եկեալ նստաք ծառի տակին,
 Բերեալ սեղան զարդարեցին,
 Տէր Մէլքիսէթն Մալգարացին
 80 Առեալ ի ձեռն փարչի բախին,
 Ետուր ի յիս, տէր Յարութին,
 Տէր Խաշատուր, տէր Սարգսին,
 Տէր Կիրակոս, տէր Մարկոսին,
 Եւ հուսկ յետոյ մեր Յարութին:
 85 Պատրաստ հաւերն յօշոտեցին,
 Զայլ կերակուրսն, որ ի կարգին,
 Առեալ կերաք ի միասին,
 Ուրախացաք ի յայն տեղին:
 Հեծեալ ձիոյն մեր Յարութին,

- 90 Ղօլանն կտրաւ ի մէջ տեղին,
 Սէմէրն անկաւ վերայ գետնին
 Եւ ձին շփլախ մնաց դաշտին:
 Տարակուսեալ մեր Յարութին,
 Փորձանք եկաւ իմոյս գլխին,
 95 Յայս կոյս, յայն կոյս որոնեցին,
 Մախաթ գտան ու կարեցին:
 Կրկին հեծաք յերիւարին,
 Մտրակեցաք հանդէպ բլրին,
 Երբոր հասար վերի ճանփին,
 100 Միւս քահանայքն եկեալ հասին:
 Արդ վերստին մտրակեցին,
 Յերիւարնին վաղացուցին,
 Հասեալ ի գիւղն Պանատողին
 Անցեալ ի մէջ, ելեալ գնացին:
 105 Մեր այլ հասար յեղեր ծովին,
 Որ նաւավարքն սոխ առնէին,
 Աճապարեալ ի յայն տեղին,
 Եկեալ հասար գիւղն Ղումբաղին:
 Ի մէջ անցեալ հանդէպ բլրին,
 110 Գնացեալ հասար ուխտատեղին,
 Իջաք ձիանցն մօտ Այկաղմին,
 Պանտալիոն սուրբ բժշկին:
 Աղօթեցաք ըստ սլատշաճին,
 Ուխտն արարաք ի միասին,
 115 Լուացուեցաք ի ջրոյ նորին
 Եւ օրհնեցաք զՏէր կենդանին:
 Ոմանք մնացին ի յայն տեղին,
 Վասն հփելոյ կերակուրին,
 Բայց մեր հեծաք յերիւարնին,
 120 Զէնկու արաք դէպ Ռորոյիցին:
 Առ ի գնալ Այաղմանին,
 Զոր ջուրն բղխէ յաղբերակին,
 Մինն է բուժումն աչաց ցաւին
 Եւ միւսն՝ բուժումն, վասն բորոտին,
 125 Իսկ ի յերրորդն՝ յաւել կաթին,
 Զինչ կին չունի յիւրում ծծին:
 Էին ընդ իս. իրիցանին՝
 Տէր Մեղքիւթն, տէր Տարութին,

- Տէր Կիրակոսն, տէր Սարգսին,
 130 Տէր Ալէքսանն, մեր Յարութին:
 Մոլորեցաք ճանապարհին,
 Գնացեալ անկաք լեռան միջին,
 Այգիք կային ի յայն տեղին,
 Ճանախան հատաւ այգեաց ծայրին:
 135 Տարակուսանք ի մեղ առին,
 Յանկարծ թռեաւ բամբ կաքաւին:
 Անցաք ջրոյն մէջ ձորակին,
 Ելաք ի վեր դադաթ բլրին,
 Գտաք ճանախան ի Այեաղմին,
 140 Ուրախացաք ի յայն ուսհին:
 Գնացեալ հասար Այեաղմին,
 Երեք աղբիւրքն որք անդ կային,
 Իսկ մեր որդիքն ի Դէմ Լկին,
 Երէցփոխան մեր սիրելին:
 145 Յառաջ դնացեալ մեր տէրտէրնին,
 Պատրաստ եղեալ ուխտաւորնին,
 Եւ անդ իջաք մօտ յաղբիւրին,
 Աղօթեցաք ըստ սլատշաճին:
 Երգս ասացաք շարականին,
 150 Խաչահանդիստ արաք տեղին,
 Յաւաղանէն այնմ Այեաղմին
 Ի յատակէն ջուր բղխէին:
 Երես ջրոյն Լլանէին,
 Աչաց պտուղ նմանէին,
 155 Իբրեւ աւետիկք յառաջանէին,
 Պայծառ լուսով յոյժ փայլէին:
 Զի էր զարմանք ուխտաւորին,
 Զոր սքանչելիքն աչօր տեսին,
 Լուացուեցաք այն աղբիւրին՝
 160 Բուժումն տացէ աչաց մերին:
 Գնացաք ի միւս Այեաղմանին,
 Աղօթեցաք ըստակ ին,
 Լուացուեցաք ի ջրոյ նորին
 Եւ օրհնեցաք զՏէր Կենդանին:

- 165 Յետոյ նստաք ի սեղանին,
Կերեալ, արբար զանուշ գինին,
Հեծաք անտուստ յերկվարնին,
Եկեալ հասաք յառջի տեղին,
Իջար ի վայր մերձ յաղբիւրին
- 170 Պանտալիոն սուրբ բժշկին:
Տէր Յովաննէսն Ստամպուլցին,
Առհասարակ մեր տէրտէրնին,
Ելեալ յառաջ մեղ դէմ եկին,
Երգս առաջեալ շարականին:
- 175 Յետոյ նստաք ի սեղանին,
Ընթրիս կերաք ի միասին:
Մատուականներն դաւաթն լցին,
Յաջ և յահեակ զգինին տային,
Իսկ քահանայքն երգս երգեցին,
- 180 Մեղեդիօք տաղս առաջին:
Ուրախացաք ի յայն պահին
Եւ օրհնեցաք զամենեւին,
Կեցին անդրէն զուլինճ քարին,
Որ ցան բառնայր գէշ զուլինճին:
- 185 Տէր Աբրահամն առեալ զրկին,
Բերեալ գներ մարգկանց մէջքին,
Յետ այսորիկ հեծաք ի ձին,
Առհասարակ ամենեքին,
Եկեալ անցաք գիւղն Ղումրաղին,
- 190 Դնացեալ հասաք յեզր ծովին:
Շեքիշեքեանքն ճամեցին,
Սաւառնացեալք արշաւեցին:
Հասաք ի գիւղն Պանատօղին,
Դնացաք ի դուռն Պասկալային,
- 195 Իսկ տէր Սարգիսն՝ հեղահոգին,
Մտաւ ի առնն այն հոռոմին:
Հոռոմն առաւ փարշով ըախին,
Եկեալ կանգնաւ մէջ յատենին,
Իսկ տէր Սարգիսն՝ այն մեր որդին,
- 200 Մերձ էր կանգնեալ արապային:
Յանկարծ գիպաւ թէքէռլէկին,
Անկաւ դետին, ցցուաւ ոտուին,

- Տեսող հոռոմքն ծիծաղեցին,
 Իսկ մեք վախ վախ ին
- 205 Բայց վեր թուա յոյժ բարձրագին,
 Իբրեւ զճէյրան լերանց միջին,
 Կանգնեալ ընդդէմ սալլի փայտին,
 Խողով նաչէր դէպ Պասկալին:
 Իսկ Պասկալան տուա բախին,
- 210 Որդին՝ մէղէն վերայ նորին,
 Այսու բանիւ խաչտաց հոգին
 Եւ ծիծաղեաց յոյժ քաղցրագին:
 Յետ աշտորիկ հեծաւ ի ձին,
 Անցեալ գնացաք ի միասին,
- 215 Արին մտաւ արեգակին,
 Հազիւ հասաք ի Քէմէրլին:
 Յառաջ գնացեալ մեր տէրտէրնին,
 Ուրախ դիմօք մեզ զէմ եկին,
 Իջաք ձիոյն մօտ յաղբիւրին,
- 220 Լուացուեցաք ի ջրոյ նորին:
 Յետոյ նստաք ի սեղանին,
 Զընթրիան կերաք յերեկոյին,
 Մատուակներն յտտին կացին,
 Յաջ և յահեակ զբաժակն տալին:
- 225 Իսկ քահանայքն երգս երգեցին,
 Մեղեդիով տաղս ասացին,
 Յորմէ հրճուաք ամենեքին,
 Փառս տուաք Տնօրինողին:
 Իսկ մթանալ յերեկոյին
- 230 Եւ ի ծագեալ լուսոյ լուսնին,
 Ելեալ հեծաք յերիվարնին,
 Գնացեալ հասաք Թէքիրտաղին:
 Իսկ քահանայքն ի տուն գնացին
 Եւ ևս գնացի յեկեղեցին,
- 235 Մտեալ նստա մէջ օտալին
 Եւ օրհնեցի Տէր կենդանին:
 Իսկ ներկայիս և յապառնին,
 Շէն թող մնա Թէքիրտաղին,

- Սուրբ Յոհաննէս Լկկղեցին,
 240 Պայծառ մնասցէ յիւրում տեղին:
 Տեսող Լղբարբն այս շաղխային,
 Մի՛ մեղադրեն իմոյս անձին,
 է ըստ խնդրոյ տէրտէրներին,
 Երէցփոխան Հիւրընկալին:
 245 Քանակ թուոյս Հայոց աղցին,
 Ըստ քննութեանց ճիշտ... թուին:

10. ԵՒ ԶԱՅՍ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ՎԱՍՆ ԱՅՍ
 ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱԿԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ԳՐՔԻՍ,
 ԸՆԴԴԷՄ ԵՐԿԱԲՆԱԿԱՑՆ, Ի ՏԷՐ
 ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ

- Տէրն տէրանց՝ պետն վերնական,
 Աստուածն բարձանց անհասական,
 Անեղ, անծին, անճառական,
 Անուր, աներբ և անվախճան:
 5 Հայր է ծնող, Որդին ծնողեան,
 Հոգին բղխումն նոյն յէութեան,
 Երեք անձինք և մի բնութեան
 Միասնական աստուածութեան:
 Որով ստեղծեալ էակքս համայն,
 10 Երկինք և երկիր, ծովք ամենայն:
 Բարին Լղկ յոյժ պատուական,
 Չարն Լկամուտ է դիւական:
 Յայնժամ աշխարհ յանկարծական,
 Չարեացն գալ իրրև դյուրձան:
 15 Զոր օրինակ զԱդամ, զԵւան,
 Որք ի յօձէն փոյթ խափուեցան:
 Տէրն անխժեաց բանսարկուն այն,
 Առ ի դնալ լանջաց վերան:
 Յետ այնորիկ Կայէն շարն այն,
 20 ԶԼղբայրն Աբէլ, որ ինքն Լսպան:
 Զոր ընկալաւ պատիժ Լօթեայն,
 Յետոյ Ղամէք զնա Լսպան:

- Իսկ Մովսէսի ժամանակեան
 Յանէսն, Յամբէսն հրեհեցան:
- 25 Հաւառակեալ դէմ կանգնեցան,
 Հրաշք առնէին կախարդական,
 Զոր յետոյ ծովն բնկղմեցան
 Հանգերձ զօրօքն փարաւոհեան:
- 30 Սուտ մարգարէք բազումք ելան,
 Հին օրինացն խիզախեցան,
 Զոր մարգարէն սուրբ Եղիայն
 Եւ կոտորեալ զամենեւեան:
- 35 Նոյնպէս ի նորս Իսրայէլեան
 Սուտ առաքեալք ևս յայտնեցան,
 Որպէս Սիմոն կախարդ դիւթն աչն,
 Զարիս գործէր միշտ դիւական,
 Սատան հղև ի մէջ Հռոմայն,
 Դէմ Պետրոսի և Պօղոսեան,
 Յետոյ անկաւ գլխին վերան,
- 40 Սատակեցաւ դարշելին աչն:
 Սուտ հայրապետք և ևս ելան,
 Դէմ օրինաց մաքառեցան,
 Որպէս Նեստոր, Արիոսն աչն,
 Ժանտն Եւտիգէս, Մագեդոնն աչն,
- 45 Զոր հայրապետքն աստուածաբան
 Երեք հարիւր ութուտասան
 Նղովեցին զամենեւեան,
 Խաչատառակեալ կործանեցան:
- 50 Այժմուս գրեմք, հարք պատուական,
 Վասն այս գրքիս Աստուածաբան,
 Որ է ազնիւ, պատշաճական
 Եւ բարձրացեալ իբրև արձան.
- 55 Յաղագս ազգիս մեր Յաբեթեան,
 Յորդոց յորդիս մինչ յաւիտեան,
 Ընդդէմ ազգացն, որք դիմակ կան,
 Հակաճառին վասն բնութեան,
- Թէ՛ Քրիստոս է երկու բնութեան,
 Երկու տեսակք ներդարծութեան:
- 60 Սոյն այս կերպիւս օրինաց բան
 Միշտ պարսաւեն յազգս Թորդոմեան,

- Թէ՛ Զեր օրէնքն չէ ուղղական,
Այլ է խոտան և անալիտան:
Վասն աշտորիկ հանդէս մտան,
Ի յառաջին ժամանակն այն,
- 65 Սուրբ հարքն մեր կարգու, որ կան,
Եւ հայրապետքն աստուածաբան,
Դիրս գրեցին կանոնական
Եւ եղին վէմս վերայ հիման:
Կանգնեցուցին որպէս արձան,
- 70 Իբրեւ զնշան տէրունական,
Թէ՛ ներկային, թէ՛ յապագայն,
Հայոց ազգիս յոյժ օգնական:
Դիպող ժամու տալ պատասխան
Յազգացն յայնմիկ, որք դիմակ կան
- 75 Վասն օրինացս մեր Հայկազեան
Եւ այլ կրօնից սահմանական:
Իսկ նարդենիս ոմանք, որք կան,
Թէ՛ քահանայ, թէ՛ վիպասան,
Որք են յազգէս Հայկազունեան.
- 80 Երկաբնակացն հետեւեցան:
Մեր յօրինացն խոտորեցան,
Կարգաց կրօնից յոյժ հեռացան,
Եւ մաքառեալ ընդիմանան,
Լեզուագար են դամենեհան,
- 85 Դէմ սահմանացն կանոնական,
Հայրապետացն աւանդութեան,
Թէ՛ Քրիստոս է երկու բնութեան:
Եւ այլ կրօնիցն կարգաւոր կան,
Իսկ մէք այժմուս յազգս Արամեան
- 90 Առ Տէր հայցեմք մաղթողական,
Տացէ սոցա դարձ զղջութեան,
Զի ընկալցին բան գիտութեան,
Կրկին դարձցին հոյս Արամեան
Լիցիմք մի հօտ ամենեքեան:
- 95 Քանզի և այս է բանական՝
Զինչ յազգ միմեանց հակառակք կան,
Անկցին ի վիշտս, անդօրանան,
Օր ըստ օրէ նուաստանան:

- Իսկ զոր ինչ յազգ ևն միաբան
 100 Եւ սէր ունին եղբայրական,
 Նոքա լինին յազգ զօրութեան,
 Օր ըստ օրէ յոյժ ճոխանան:
 Սոյնպէս և այս նոր պատուիրան,
 Զոր Տէրն ետուր ի վերնատան՝
 105 Սիրել զմիմեանս սիրալրական,
 Որ է լրումն օրինաց բան:
 Միաբանիլն է աննման,
 Իբրեւ ղլեառն Սինէական,
 Զոր անդ իջաւ Տէրն վերնական,
 110 Ետուր օրէնքն այն Մովսիսեան:
 Միաբանիլն է աննման,
 Իբրեւ զգետն այն Յորդանան,
 Զոր զնաց Քրիստոս ընդ Յովաննեան,
 Մկրտեցաւ ի ջրոյ նորայն:
 115 Միաբանիլն է աննման,
 Իբրեւ ղլեառն Թափօրական,
 Զոր տէրն Քրիստոս արար նշան
 Եւ ցոյց ետուր զփառսն հաշրական:
 Միաբանիլն է աննման,
 120 Զէտ շորս գլուխ Աւետարան,
 Զոր ետ Քրիստոս մեզ պահապան,
 Հոգւոյ, մարմնոյ պատսպարան:
 Սոյնպէս և սէրն է պատուական,
 Իբրեւ զլոյս արեղական:
 125 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
 Իբրեւ ղլուսին հնգետասան:
 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
 Զէտ Արուսեակն առաօտեան:
 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
 130 Զէտ շորից գետքն եղեմական:
 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
 Իբրեւ զոսկին այն սովերայն:
 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
 Իբրեւ զակն այն կարկեհան:
 135 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
 Իբրեւ զիւղն այն պալատան:

- Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
Իբրև զմեղրն այն աղինեան:
- 140 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
Իբրև զգարուն մայիս ամսեան:
Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
Իբրև զվարդն այն զովական:
- 145 Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
Իբրև զժաղիկն կաթմիր շուշան:
Այլև սէրն է յոյժ պատուական,
Իբրև զխնձորն տնտեսին այն,
Զոր էտ նմա այն հաբեղայն,
Ի յայն զրախտէն ևղեմական:
- 150 Ահա սոքա՝ զայս ամենայն,
Են օրինակ սիրոյ նշան,
Որք աստ կարգաւ շարադրեցան,
Վասն ներկայիս և յապագայն:
Յազգս մեր կամին որք զօրանան,
Յօր ըստ օրէ փարթամանան,
- 155 Նալ սէր առնեն ևղբայրական,
Զոր ի Տեառնէ աւանդեցան:
Նոյնպէս նարդեանս ևս՝ անպիտան,
Եփրեմ ռարբիս Ասքանաղեան,
Հովիւ ևմ յայսմ արքայարան՝
- 160 ՅԱդրիանուպօլիս կոչման:
Բերի գրեանքս իմ ամենայն
Եւ ընթերցայ զամենեսեան:
Ամէն գրքէ առի սահման,
Որք են աղնիւ, յոյժ պատուական,
- 165 Վկայութիւնք հռետորական,
Վասն օրինացն մեր Հայկազեան:
Որք ճշմարիտ հաստատեալ կան
Յանցեալն, ներկայն և զյապագայն,
Որպէս մեղուք միշտ ընթանան,
- 170 Ժողովեն ծաղկունքն զամենեսեան
Եւ մեղր շինեն զարմանազան,
Արքայքն ուտեն ախորժական,
Սոյնպէս այժմուս ևս այսքան բան

- Ժողովեցի որպէս զցորեան
 175 Եւ լցուցի յշտեմարան՝
 Լինի սուրբ հաց անապական։
 Որք ճաշակեն յազգս Արամեան,
 Լիցին յիմաստս գերադրական,
 Դիպող ժամու տան պատասխան։
 180 Վասն օրինացս հայրենական։
 Ընդ վիճողացն, ուրանձր կան,
 Յաղթեալ առնեն ափ ի բերան,
 Գրեալ հտու զայս բուրսատան,
 Որ է գիրք սուրբ Աստուածաբան,
 185 Իմումս յանձին վասն վայելման
 Եւ յիշատակ առ յապագայն,
 Յէջմիածնի կամ Սաղիմայն,
 Կամ քարողչաց լիցի արժան։
 Արդ՝ պաղատեմ աղերսական,
 190 Հարք և եղբարք մեր սրբազան,
 Յորժամ տեսչիք զայս բուրսատան
 Եւ ընթեռնոյք զամենեւեան,
 Թէ հաւանիք ընդունական,
 Գրել տալիք ի ձեր մատեան։
 195 Յայնժամ է դուք ամենեքեան,
 Յիշէք և զիս առ Տէրն համայն,
 Որ ողորմի սիրալրական
 Ի միւս անգամ իւր գալստեան
 Կարգել ի դատս յաջակողմեան,
 200 Լսել զլուրն երանական,
 Արժան առնել զիս անպիտան
 Ի յայն դրախտին եղեմական։

ՏԱՂ ՂԱՐԻՊԻ, ՍՍԱՑԵԱԼ Ի ՎԱՆԵՑԻ ՍԱՀԱԿ ԴՊՐԷ

Սրտաբեկեալ կամ երերուն ես անձար,
Ղանի խուտամ սան էլլա բայկայ նաղար,
Ղարիպութիւնն դառն է ե խիստ դժար,
Ուրակմտայ չօխ հաճրան դարդլարմ վար:

5 Առ քեզ գոչեմ Տէր իմ աստուած բարերար,
Եարտումչի գեալ բանի բու տարտտան զուրթար,
Անկեալ եմ ես յօտար երկիր խիստ անձար,
Գէճայ գունտուղ ճաքարամ ահ ու զար:

Հարք ե հղբարք, գանկատ ունիմ ձեզ համար,

10 Գոնտուլ աղլար դաղար սիլահին իսթար,
Ղարիպի հայն խառնած է լեղի ե քար,
Աճսուս դուշմիշ, սարգարտան գէղար:

3 Ձեռագրում՝ Ղարիպութիւն

Տ ո ղ ե ռ ի թ ա Ր գ մ ան ու թ չ ու ն ը

- 2 Ողորմած տեր, դու ինձ գթա:
4 Սրտիս մեջ շատ կարոտ, դարդեր կան:
6 Տեր, եկ այս դարդից ինձ ազատիր:
8 Զօր ու գիշեր քաշում եմ ահ ու զար:
10 Սիրտս լալիս է, իր զենքն է ուղում:
12 Անոթի ընկած, անհույս թափառում է:

*

* *

Արդ պատուիրեմ, կարդա և տես,
 Զքեզ խրատեմ, թէ միտ դնես
 Եւ զպատուիրան նորա առնես,
 Սրտի մտօք զաստուած սիրես:

5 ԶՏօնացոյցս լաւ պահես
 Եւ զամենայն տօն տեսանես,
 Զժամատեղն ժիր պահես,
 Զօրն սրբոց տօնիւ պատուես:

9 Զնահատակսն յիշատակես,
 10 Սաղմոսելով միշտ աղօթես,
 Շարականաւ օրհնաբանես,
 Զվարքն նոցա դու միշտ պատմես:

Կանձեր, տաղեր անոյշ ասես,
 Եւ զժողովուրդն ուրախ առնես,
 15 Ալէլուիա դօրս մեծարես,
 Թագաւորիւ զուարճացնես:

Եւ խունկ անուշ մատուցանես,
 Ի սուրբ տաճարն մտանես,
 Զահ լուցանես և մոմ վառես,
 20 Եկեղեցոյ աւել ածես:

Ծուլութենէ ի վատ կացցես,
 Գինոյ և քնոյ շտաս զքեզ,
 Հեզ և խոնարհ դանձդ պահես,
 Ընկերասէր եղիր և հեզ:

25 Քան զքեզ մեծն մեծարես,
 Քան զքեզ մեծն անուամբ չձայնես,

- Քան զքեզ փոքրն խրատես,
Հայր և եղբայր և տէր ասես:
- 30 Եթէ զխրատս իմ դու լսես,
Յաշս ռամկաց սուրբ երեխս,
Զհարկիքդ քո չաւելացնես,
Զհրամանքն Տեառն կատարես:
- 35 Այս բաւական է, թէ լսես
Եւ աստուծոյ միշտ ծառայես
Եւ անխափան միշտ կատարես,
Զսուրբ աստուծոյ ուրախ առնես:
- 40 Յորժամ զկենցաղսն վճարես,
Նորին փառացն հասանես,
Զարքայութիւնն ժառանգես,
Զաստուած նոքօ փառաւորես:
- Որպէս և է ստոյգ վկայած,
Յաստուածաբան վարդապետաց,
Թէ տօնասէրն չէ զրկած,
Ի պսակաց մարտիրոսաց:
- 45 Այլ է հաղորդ նոցին փառաց,
Առանց գանից և տանջանաց,
Արքայութեան անանց կենաց,
Արժան առնէ զքեզ աստուած:
- 50 Արդ պաղատիմ լալազին ևս,
Զառածեալս զգծողս յիշես
Եւ դու ի Տէր յիշեալ լիցիս,
Յորժամ տեսցես փառօք յերկրիս:

ԳՈՎՔ ՊՐԻԹԱՆԻՈՅ

Նախ ասեմ, քէ որպէս եկի այս կղզիս

Որկրորդ Քարօլուս թագաւորի
Ժամանակաւ ես աստ հպի,
Նախ և առաջ Հարիւճն եկի,
Յամաքով ի Լօնտինում մտի:

.
.

- 5 Ով որ կամի այս կղզիս գայ՝
Պարտ է ծովին օդն ունենայ,
Թէ զոր ցամաք նախ բաղկանայ,
Պիտի երկրիս լեզուն գիտենայ:
Թէ կտկնծե, ո՛չ իմանայ,
- 10 Ծաղր աշխարհիս պիտի լինայ:
Թէ իմաստուն է, ընտրէ,
Զբառադիրքն ծոցն պահէ,
Զինչ կամի շուտով հարցանէ,
Այս կերպիւս թէ ոչ գիտէ,
- 15 Ինձ նման ողորմելի է:
Թէ աղքատ է, այլ դիժուար է,
Սակայն աստուած ողորմած է:
Ես յօժար կամօք կու սիրեմ,
Ո՛չ գիտեմ, թէ որպէս գովեմ,
- 20 Սոցա վարքն կու տեսանեմ,
Լաւ, առաքինի են, դի՞նչ ասեմ:
Վա՛յ ինձ, դի ես մեղաւոր եմ,
Զսոցա ոտաց փոշին շեմ,
Ես զճշկրիտն ասեմ,
- 25 Զինչ տեսայ, դայն կու վկայեմ:

Վասն Երկրորդ Քարօլուս քաղաւորի

- Աստուածասէր թաղաւոր էս,
Երկրորդ Քարօլուս մեծ, քաջ էս,
Նախկնեաց քո հետեւեալ էս,
Բարեպաշտօն մարուր անձ էս,
30 Դու ընդհանրից ընտրեալ էս,
Պրիթանիա կղզւոյս տէր էս:
Քրիստոնէութեան պսակ կրես,
Քրիստոսի քաջ զինաւոր ես,
Զշարկամս թուրով հատցես,
35 Զբարեկամս քո ճանաչես,
Քան զՍամսոն զօրաւոր էս,
Կարողագոյն Ակոսթին էս,
Քան զմեծն Կոստանդին էս,
Զինչ հրամայես, կատարես:
40 Հիւր ողորմելի եմ էս,
Ոչ եմ արժան զովել զքեզ,
Սակայն արժան ե իրաւ էս,
Ամենայն աշխարհ գովեն զքեզ:

Վասն բարլամէնքի իշխանաց

- Բարլամէնքի բարձրագունից
45 Առ ոտս թաւալիմ ամենից,
Շնորհս ընկալայ ձեր գաւառից,
Հատուցէ ձեզ Տէր յերկնից,
Հաշտիլ համօրէն քրիստոնէից,
Խաղաղութեամբ եղբայրակից,
50 Աստուած տայ ձեր միաբանից,
Մի խորհուրդ լինիք ձեր բանից:

Վասն դատաւորաց

Դատաւորք իշխողք էք Երկիրդաց,
Կանոն պահէք դատաստանաց,
Ով կամի գալ առ ձեր դիմաց,

55 Ուղիղ ասէ՛ զգի՛նշ պատահեաց,
 Կշիռ արդար ունին պահած,
 Առ ի վճռել զոր է հզած,
 Երկուց մինն լինի տրտմած,
 Միւսն ուրախ ելաւ գնաց:

Վասն վիշխանջիւերին շնորհակալութեան

- 60 Պայծառ ե քո պատվելութեան,
 Շնորհակալ եմ քո տերութեան,
 Կոշեւ զանունդ չեմ արժան,
 Խնդրեմ երգելոյ հրաման
 Ըռատուֆոս քո անուան,
- 65 Տիեառն Պաթօրսդ բարձրութեան:
 Փռշի եմ քո ոտաց կոխան
 Եւ թաւալիմ իբրեւ անբան,
 Դու գերադոյն աստուածաբան,
 Դու Գրիգոր Թումասին նման,
- 70 Դու փիլիսոփայ գործառութեան,
 Դու Արիստոտէլին զիտութեան,
 Դու իմաստուն հս բնական,
 Դու ես Սողոմոնի ուսման,
 Դու աշխատիս հաւատոյ բան,
- 75 Դու առաքիլադործութեան,
 Դու քննիչ ամէն գիտութեան,
 Դու տըռոյ վարդապետութեան,
 Դու քարոզիչ զամենեւեան,
 Դու խրատիչ հս սիրական,
- 80 Դու ազնիւ ազգէ սեփական,
 Դու ընտրեալ, կարգեալ իշխան,
 Դու քաղցր քոյին բնութեան,
 Դու սիրող առաքինութեան,
 Դու սիրելի ժողովրդեան,
- 85 Դու ճանաչ հս, որք առ քեզ գան,
 Դու ողորմիս, որք են արժան,
 Դու սաստող հս զամբարտաւան,
 Դու սէր արիւր ինձ բաւական,
 Դու լիցիս արժան արքայութեան,

- 90 Դու ես որբոց հայր յորդորման,
 Վասն փառաց աստուածութեան:
 Դու կաց բարով, ահա կերթամ,
 Առողջ մնաս մինչ չափտեան:

Վասն եպիսկոպոսաց

- Եպիսկոպոսք պայծառ բնորեալ,
 95 Առաքելոցն հմանեալ,
 Ի նոցա կարգին հետեալ,
 ԶՔրիստոսի հօտն արածեալ:
 Քահանայք զկարգ ի քէն առեալ,
 Գնան քարողել զինչ են ուսեալ,
 100 Լինին առ քեզ հնազանդեալ,
 Պատարագէն օրհնեալ, զովեալ:

Վասն վարդապետաց

- Վարդապետք բնակին ի դպրատան,
 Դպրատունք անուամբ են զանազան,
 Շէնքերն գեղեցիկ է պատուական,
 105 Թէպէտ զհիմն գիւղիս եղան:
 Աքսոնիա դու, անարժան
 Իշխանաց որդիք առ քեզ դան,
 Շատ համբերութիւն ստանան,
 Մինչ կատարեալ լինին, գնան:

Վասն բարեբարին՝ վարդապետ մարշալի

- 110 Վարդապետ Մարշալ բարերար,
 Իբրև ծնողք իմ սէր արար:
 Դու վասն իմ շատ աշխատեցար,
 Ունիվերսիթիայի բարեխօսեցար,
 Զիս մեղաւորս ընկալար,
 115 Միշտ սէր արիր և մխիթար,
 Հատուացէ քեզ Տէր անհամար,
 Թողու մեզք քո, լիցիս արդար:
 Սիրես զաղգն մեր հաւասար

- 120 Եւ ընդունիս իբր Եղբայր,
 Մեր գրեանք ունիս բաւարար,
 Գրես, կարդաս միշտ անդադար:
 Ի քէն ուսայ իր ինձ հասմար,
 Պէսպէս բառեր պիտոյաբար:
 125 Այս, մեր լեզուն խիստ է դիժուար,
 Ով ջանայ, գիտնայ, Տէր բարերար:

Վասն Բանաճայից

- Քահանայք ունիք շնորհօք բարի,
 Տայք սուրբ խորհուրդ ով որ կամի,
 Քարողէք ուղիղ զոր է յայտնի,
 Զաւանդութիւն տեառն Յիսուսի:
 130 Պատուել զձեզ է արժանի,
 Զկարգ ունիք Մեկքիսեթի,
 Հովիվ էք հօտին Քրիստոսի,
 Ես մեղաւորս եմ ընդ ձեզի:

Վասն Իշխանաց

- Իշխանք փարթամք կառօք շրջին,
 135 Աշխարհի սէր շատ հոգ ունին,
 Արդ ևս մեծ կամին լինին,
 Մահն մերձ է, ոչ ինչ խորհին,
 Իւրեանց դանձին ապաւինին,
 Կարծեն թէ իւրեանց հետ տանին,
 140 Ոչ յիշեն թէ նախ հող էին,
 Յետ մահուան կրկին հող փոխին:

Վասն Ուսուցիչ Վարպեաւաց

- Ուսուցիչք ունին զգիտութիւն,
 Որ խնայեն զիմաստութիւն,
 Ով փափագի ի հմտութիւն,
 145 Պարտի ունել համբերութիւն:
 Եղբայր, թէ ունիս տոտմութիւն,
 Ո՛չ ունենաս սերտողութիւն,

Ջանա յաղթել զքո բնութիւն,
Շուտ դայ առ քեզ աջողութիւն:

Վասն սոհասարակ աշակերտաց

- 150 Աշակերտք ընտրեալք, որք կու դան,
Ունին զբարի միտս թէ կարգան,
Աղքատ զարմէ կամ մեծատան,
Հնազանդին մինչ աստ մնան:
Ջանան հազիւ իմաստութեան,
155 Իմանալ զայն, զոր ցանկան,
Եթէ հասնին յաւարտման,
Կամին շուտով թէ տուն դառնան,
Ծնողք կարօտին տեսութեան,
Որդիք համբերեն հիւրութեան:
160 Լաւ է ցանկալ գիտութեան,
Քան թէ ծնողաց տեսութեան:
Դիտութիւն է դանձ պատուական,
Թէ ո՛չ ջանան, ո՛չ ըստանան:
Թէ աշխարհի սէր ունենան,
165 Աջ և ահեակ տեսնեն, ցանկան,
Կարծեմ սակաւ իմաստնանան:
Թէ համեստութիւն շատանան,
Ձոր ես տսեմ, չի հաւատան,
Թող փորձեն, շուտով իմանան:
170 Եղբայրք, ինձի չի բարկանան
Եւ ես մանուկ եմ զպրատան,
Ասեմ վասն ձեր սիրական,
Ձիցէք յիմար դուք ինձ նման:

Վասն եկեղեցւոյ արարողութեան

- Ժամակարգութիւն կատարեալ,
175 Սաղմոս երգեն փառաւորեալ,
Նախահարցն են հետեւեալ,
Դասէ ի դաս եղանակեալ:
Աստուծով են օրհնեալ, գովեալ,

- Հպարտութիւնն են բաց հերքեալ,
180 Կանոն մաքուր ունին պահեալ,
Խնդրեն զաստուած զմեղք բառնալ:

Վասն զօրականաց ամենեցուն

- Զօրականք զինուորք համեստ են,
Թէ՛ ձիաուորք, թէ՛ ոտիւք են,
Զհարբեցութիւն ո՛չ սիրեն
185 Եւ ո՛չ մարդոյ վնաս առնեն:
Վերակացուաց հարկիւ լսեն,
Ի ժամ մահու պատրաստ են,
Զոր հրամայեն, կատարեն,
Տիւ և գիշեր միշտ արթուն են:

Վասն վաճառականաց

- 190 Վաճառականք փարթամք ի լի,
Զինումաջին դնան աստի,
Ամէն երկրի իր աստ լինի,
Երկրիս ի յամէն երկրի:
Աշխատասէր ծերք են բարի,
195 Իւրեանց կեցուածն է իշխանի,
Զինչ դու կամիս, շուտ գտանի,
Թէ ստակ ունիս, կու տան քեզի:

Վասն արհեստաւոր աշխատասիրաց

- Արհեստաւոր դուք ծերունիք,
Քրտունք թափէք, դուք աշխատիք,
200 Մինչ երեկոյ ո՛չ դադարիք,
Ի գիշերի ցանկար հանգչիք:
Հանդարտ աւուր նստիք խորհիք,
Զոր բանելոյ իրք մին առիք:
Հարբենալոյ պիտի փախչիք,
205 Զի տանուտէր էք, ունիք որդիք:

Վասն հասարակ մարդկան

- Հասարակ մարդիկ, ղձեղ գովեմ,
Թէ զիս լսէք, լաւ, կու սիրեմ,
Ամէն բանիւք լաւ էք, պատուեմ,
Միշտ հարբենաք, ես կու ատեմ:
210 Թէպէտ ե ես բանական եմ,
Զոր պատշաճի առ իս, իմեմ,
Տէր հա ինձ միտք, պիտի պահեմ,
Թէ հարբենամ, ստոյգ խե եմ:

Վասն կանանց եւ կուսանաց

- Կանայք, կուսանք դուք գովելիք,
215 Թէ համեստ էք, պատիւ ունիք,
Բաւէ ձեր այն այր, զոր ունիք,
Մի՛ շար մտօք այլոց ձգտիք:
Մի՛ ջանայք թէ պատճառ լինիք
Կորուսանել զանմեղ հոգիք:
220 Մենք ամէնք ի ձէնջ ծնանիմք,
Ո՞չ յիշէք որքան աշխատիք,
Ո՞չ էք անմիտք, դուք միտք ունիք,
Մի՛ սատանայի կամօք շրջիք,
Զոր ես ասեմ մի՛ գայթակղիք,
225 Թէ չընդունիք, դուք ողջ լինիք,
Թէպէտ ես եմ մեղօք ի լիք,
Սակայն շուղեմ դուք կորնչիք:

Վասն փոքր մանկանց

- Փոքրիկ մանկունք, դուք զի՞նչ կամիք
Զիս որ տեսնէք, կու երկնչիք,
230 Ես եմ որպէս լեռա՞ն մարդիկ,
Սիրեմ զձեզ, սիրուն որդիք:
Վասն է՞ր նստիք յուսահատիք,
Եւս դուք լինիք մեծ մարդիկ,
Այրբեն տետրովն դուք խաղցիք,
235 Շուտ կարդացէք, համար գիտջիք:
Գրիչ, կազամար, զոր ունիք,
Միշտ գրեցէք, որ ուսանիք:

- 240 Զվարպետ տեսնէք, չի երկնչիք,
 Թէ ծեծէ, շուտ առողջ լինիք:
 Զանաւարհին մի՛ խենթմենթիք,
 Թէ տուն երթայք, համեստ կացիք:
 Տանձ ու խնձոր, շէքէր շունիմք,
 Դուք այլ ոչ ինչ ուտել կամիք,
 Դուք հոգ շունիք, ուրախացիք,
 245 Ծնօղբ հոգան, դուք մի՛ տրամիք:

Վասն առհասարակ սպասաւորաց

- Սպասաւորք տէրանց լսեն,
 Զոր պատուիրեն, շուտ կատարեն,
 Զնշանաւոր զգեստ կրեն,
 Տէրանց համբաւ աւելցնեն:
 250 Հաւատարիմ թէ ծառայեն,
 Զիրեանց պատիւ աւելցնեն,
 Իւրեանց քրտունք թափեն վաղեն,
 Աստուածային շնորհք առցեն:

Աստ գրեմ գրուական եւ զիմ անունս

- Ես՝ տէր Յակոբ, ողորմելի,
 255 Շրջագայութեամբ աստ եկի,
 Թ՛վին հազար վեց հարիւրի
 'Ի Եօթանասունն չորսի.
 Ամսեանն զեկտեմբերի,
 Համարս երկուտասանի:
 260 Աքսոնիա, յոյժ սիրեցի,
 Ի քոյին տեսութիւն եկի,
 Զայս փոքր բան զոր գրեցի,
 Զեր պայծառութեան մատուցի:
 Երկրպագեալ հայցեմ ձեզի,
 265 Պակասութիւնս թողէք ինձի:
 Թ՛վին հազար վեց հարիւրի
 'Ի Եօթանասունն հնգի,
 Ամսեանն փետրուարի,
 Եօթն է թիւն ո՛չ աւելի,
 270 Պայծառ աւուր կիւրակէի
 Անարհեստ ոտս աւարտեցի:

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՂԱՌԻՊՈՒԹԵԱՆ Ի ՏԷՐ ՄԵԼՔԻՍԵՂԵԿԷ

Ի քէն հայցեմ ստեղծող աստուած գթական,
 Զի ինձ պարգևեսցես իմաստ տեսական,
 Կամիմ երգել զբանս զարիպութեան,
 Որ լինի ի յօտար երկիր հեռաստան:

5 Տրտմեալ եմ յարժամ ի մէջ յօտարութեան,
 Եղեալ զափն իմ երեսին և կամ լալական,
 Բաժանեալ սիրելեացս, հղբարցս դատական,
 Իբրև զբու միայն անկեալ կայ ի տան:

10 Եթէ քան զՍողոմոն է իմաստաբան,
 Կամ իբր զՊղատոն եղեալ քաջաբան,
 Խօսի իմաստութեամբ սոկրատանման,
 Սաստեն նմա, թէ՛ Լուռ կացիր, ո՛վ անբան:

Րապա թէև լինին ուժեղ դօրական,
 Իբրև զարին Սամսոն առնն Իսրայէլեան,
 15 Եւ կամ զքաջն Մուշեղ, Վահրամ գովական,
 Սապղար ասեն նմա և յոյժ անսխիտան:

Մեկնեալ ի սիրելեաց և ոչ ոք օգնական,
 Ո՛չ քոյր և ո՛չ եղբայր, ՚ւ ո՛չ դուք մայրական,
 Ո՛չ հայր որ հարցանէ, թէ որդի սիրական,
 20 Ո՛չ ազգ, ո՛չ ազգինք ՚ւ ո՛չ ասպնջական:

Երբեմն թէ լինի ոմանց խրախճան,
 Զղարիպն մեծարեն ի յիւրեանց սեղան,
 Յանկարծակի յիշէ զանցեալն և զներկայն,
 Դառնայ իւր արտասուքն ի գոյն յորդ արեան:

6 Տպագրում՝ զարմին փխ զափն իմ

16 Տպագրում՝ Սապղարասեան փխ Սապղար ասեն

- 25 Լալուլ նայի ի յաջ, զի շէն իւր նման,
 Նայի ի ձախ, ի լայ զաւուրքն որ անցան,
 Հայի, որ ամէն մարդ յուրախութիւն կան
 Եւ վայ կարդայ իւրեան անձին յատկական:
- Քննողն երկամանց աստուած ոյիտական,
 30 Քննեալ փորձիւ գիտես զգործս որդւոց մարդկան,
 Եթէ զաշխարհս ամէնն զարիւղին տան,
 Նմա խոտան տուի, անարդ ՚ւ անալիտան:
- Ի սրտէն հառաչէ նա մորմոքական,
 Ողորմուկ ձաքն ածէ դօրն ի լման,
 35 Ասէ՝ Զինչ կայ ի հոս ակունք պատուական,
 Թէ ինձ տան սեփական՝ նայ զուծէ և դան:
- Սիրոյ թէ պատահի ողորմելին աջն,
 Կու երկրորդի նորա տրամութեան զուսան,
 / Զի ո՞չ կարէ զծածուկն ասել յանդիման...

31 Տպագրում՝ տանըն

33 Տպագրում՝ հառաչէ

1. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԿ ՈՏԱՆԱԽՈՐ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԴԱԽԻԹ ՍԵՐԱՍՏԱՑԻՈՅ

Ի պատմութիւնս երգոյ տաղաշափական
Կամիմ զքէն ճառել, վկայդ պատուական,
Արտօսրածին ձայնիւ և հառաչական,
Յերես անկեալ հալցեմ զքէն աղերսական:

5 Խնդրեա ի Քրիստոսէ՝ տալ մտաց իմ բան,
Վիպասանս յարմարել քեզ ներդաշնական,
Թէպէտ մեղապարտ եմ և ո՛չ ևմ արժան,
Ներբողել զքաջութիւն քոյդ վկայութեան:

Սակայն փափագ սրտիս ստիպէ յայս ջան,
10 Լինել ինձ ձեռնամուխ վեհիդ պատմութեան,
Ընկալ մեծդ ի փոքրէս բնծայ՝ և աղերսան,
Ի տարտամ անձնէս քեզ յիշատակարան:

Ի բռնակալութեան ազգացն տաճկի
Եւ ի յարքայութեան սուլթան Մահմետի,
15 Ի թաթերութեանս հաշկասէր ազնի,
Հազար հարիւր քսան և ի շորորդի,

Տըւաւ իշխանութիւնն Սեբաստ բաղաքի,
Ամիրայի ումեմն, որ Մահմետ կոչի,
Բայց ինքն էր յԱրեմուտս ի պատերազմի
20 Եւ ի ձմերոցն նստեալ ի նոյն աշխարհի:

Եւ զայլ ոմն ոստիկան յղեաց յիւր տեղի,
Իշխել Սեբաստիոյ և իւր թումանի,
Յորոց ատուրսն արի մահուկս բմբուխի,
Ի ձեռն ազգին տաճկաց սա զրպարտի:

25 Որ և զայս չարութիւնս բնական ունին
Եւ քստ կարծեաց իւրեանց վարձս համարին,

Ձայնալէս բարուրս հաստելոյ զուր նա աշողին
Որալէս և այոժ սրբոյ որոգայթեցին:

- էր սուրբ վկայս Դավիթ ի Սեբաստիոյ,
30 Որդի Մելիքոնի ումեմն աղքատոյ,
Մանուկ նորահասակ ի յաղղէս Հայոյ,
Ամաց իբր Լիթնեռից, յըստամբակ տիոյ:

- Եւ վասն աղքատութեանն զարուստն իւր թողեալ,
Ի բաղանիս շէկին վարսաւոր մտեալ,
35 Ընկերքն ամենեքին էին տաճիկ լեալ,
Ի միում բաղանուջ նովաւ աշխատեալ:

- Ըստ աւուրց, ըստ աւուրց բաժան առնէին,
Ձվաստակն իւրեանց զինչ հաւաքէին,
Եւ իւրաքանչիւր ոք առնոյր զիւր բաժին,
40 Ապա ի բաղանեացն ելեալ գնային:

Սոնյալէս յաւուր միում բաժան արարեալ,
Ընկերքն ամենեքին զփողն ժողովեալ
Սւ կոչեն զԴավիթ զբաժինն ի տալ,
Ասելով, թէ՛ Մէլոն կեաւուր, եկ և առ:

- Իսկ նա վստահաբան նդով կարդացեալ,
45 Թէ՛ Ո՞վ իցէ կեաւուր, ևս էրմէնի լեալ
Եւ զայս լրեալ նոցա և ուրախացեալ
Եւ ծափս հարկանելով զայս բան ասացեալ:

- Թէ՛ Ձի՞ ևս են պիտոյ աչլոր մեզ վկայ,
50 Ահա մեք իսկ լրաք ի բերնոյ դորայ,
Ձի սա ասաց, եթէ նէլլէթ կեաւուրայ,
Տաճիկ եմ ասելով, սալաւաթ կու տայ:

- Նոյնժամայն ըմբռնեալ զդառն անմեղ
Գայլքն արիւնանախանձ և բարուր տղեղ,
55 Առեալ զնա տարան ի Սիեահի շէկս,
Թէ՛ Ձոր լրաք շասեմք, արդեւք չէ՞ մեզ մեղ:

Ձի մեք ամենեկին եմք բանիս վկայ,
Ձի նզովս Հայուն ինքնին ասաց զա

35 Ձեռագրում՝ լիեալ

46 Ձեռագրում՝ լիեալ

- 60 Եւ ի մեր առաջի տաճիկ եղև սա,
 Փառք Լա մեր հեջրեթին, զի՞նչ ասեմ սմա:
 Եւ շեխն ալն հարցեալ Դաւթի և ասէ,
 Թէ՛ Զոր վկայեն դոքա, ըստոյգ այդպէ՞ս է,
 Եւ սուրբն ասաց, թէ՛ Իմ վալդ ասացեալ չէ
 Եւ այդպիսի զրոյց իմ խօսեցեալ չէ:
- 65 Եւ նա բազում պարզես խոստացաւ նմա,
 Թէ՛ Եկ ի մերս հաւատ, զբարիքս վայելեա,
 Ի սոցանէ փրծնուլ քեզ ճարակ չկայ,
 Եկ դու որդնակ, ի մեր օրէնս հաւատա:
- 70 Եւ սուրբն ասաց, թէ՛ Ինձ լաւութիւն կառնես,
 Զան դիր, որ հաւատովս դու զիս աղատես,
 Ապա թէ՛ ոչ զհաւատս չեմ ուրանար ես
 Եւ ոչ ձեր օրինաց տեղիք կու տամ ես:
- 75 Եւ շեխն ասաց՝ տանել զսուրբն առ դատին,
 Նոքա զնա տարեալ դատաստան մոծին:
- 80 Զայեցեալ դատաւորն ի յերես նորին
 Եւ խօսեցաւ ընդ նա հեզ և մեղմագին:
- Ըրդեակ, յառաջագոյն դու տաճկացեալ ես
 Եւ փառք օրինագրին մերոյ տըւեալ ես,
 Իսկ այժմ վասն է՞ր զբանքս դու զլացեալ ես,
- 80 Մերս օրէն քան զՀայուն միթէ գէշ կարծես:
- Տես, զի արքայութիւն և մեծ փառք կայ մեզ,
 Եկ, դաբձիր, զի բազում բարութիւնս տաց քեզ,
 Ասաց, թէ՛ Քրիստոնեայ եմ և եղեց ես
 Եւ դատաւածն իմ Քրիստոս չեմ ուրացեալ ես:
- 85 Եւ մերկացաւ զհանդերձն յանձնէն իւրովի,
 Թէ՛ զինչ կամիս աշա դու վաղվաղակի,
 Իսկ դատաւորն տեսեալ զհաստատ միտսն Դաւթի,
 Մատենաց զնա բղեշխին պահել ի բանտի:
- 90 Բղեշխն տարեալ պնդեաց զոտոն ի կոճի,
 Զերիս աւուրս պահեաց, միթե երկնչի,
 Ապա հանեալ զնա, տարան երկնակի
 Յատեան դատաւորին, թերևս ուրասցի:

Եւ դատաւորն ասաց՝ Մինչե ցե՛րբ չամառիս,
Եկ դու ի մերս օրէն, տաց քեզ զինչ կամիս:

95 Նա՛ Անհնար, ասէ, թէ խզի հոգիս,
Արա վազվազակի զոր ինչ և խորհիս:

Ապա առ յոստիկանն զնա յուղարկեաց,
Միթէ կեղակարծի նորին յերեսաց,
Եւ նա տեսեալ զԴաւիթ, զթաբար ասաց.

100 Որդեակ, եկ հաւատա մերում օրինաց:

Վասն է՛ր մատնես մահու զհասակդ գեղապանծ
Եւ զմանկութիւնդ չքնաղ զրկես ի կենաց,
Ընդ մեզ լիւր ի հաւատս մեր փառաւորած
Եւ լիւր երեւիլի ամենայն մարգկանց:

105 Ասաց, թէ՛ Ինձ հնար չէ ի ձերն հաւատ դալ
Եւ ոչ զիմ հաւատս կամիմ ուրանալ,
Զի ես քրիստոսնեայ եմ, սոյն հաւատ ծնեալ
Եւ ի սոյն մեռանիմ յուսով կատարեալ:

Իշխանն բարկացեալ բրածեծ առնէ:

110 Իսկ սուրբն ասէ՝ Գանս այս ոչինչ և զոչոյն է,
Այլև զգողսն բանտեալ նա բերեալ զանէ,
Զի զսուրբն ահարկութեամբն սարսափեցուցէ:

Այնու ևս ոչ կարաց յողբողդիւ զնա,
Վասն այն ևս ի կոճեղս պնդել զոտ նորա

115 Եւ ի գիշերին յայն զմարմինն կտտել տայ,
Ունեւեօք երկաթի կեղերել զնա:

Եւ նա ի յրմբոնելն սաստիկ նւաղէր,
Միոյ-միոյ ի դուռն մահու հասանէր,
Ի վաղիւն զսուրբն առ զատաւորն յղէր:

120 Ես անպարտ եմ, արա զինչ կամիս, ասէր:

Եւ ի տանիլն զնա ի դատարանի,
Յուղին զոմն տաճկացած բերին տռաջի
Ծափահար խնճոյիւք և ասացին Դաւթի,
Տես, զի սա տաճկացաւ և փառաւորի:

125 Եւ սուրբն ասաց՝ Բարեաւ զհաւատն վայելէ,
Ես տաճիկ չեմ լինար, սէրս առ Քրիստոս է:

Անցեալ անտի յատեան բերեալ մոծանէ,
Ամբոխն որ ծարաւի նորին արեան է:

Դատաւորն կամեցաւ զի հաստատեսցէ,
130 Բարուր վնասու գրել, զի վճիռ տացէ,
Բայց առ Սեաճ էֆենտին զնա յուղարկէ,
Զի թէ և անդ չդառնա՝ Քարեցէք, տսէ:

Եւ ի ճանապարհին ոմն հարկանէր,
Եւ ոմն ամեալ տպտակ, ի նա թքանէր,
135 Այլ ոմն ա՛արեկեալ, զնա սխրացնէր.
Թողէք, զի զգա քարկոծ արասցուք, ասէր:

Եւ զնացեալ մտին Սիւաճի յորդին,
Եւ նա տեսեալ զսուրբն, ասաց տխրազին.
Որդեակ, յէ՞ր շանսացիր դու իմ խրատին,
140 Զքեզ ինձ որդի կարծեմ, դու շես հնազանդ իմ:

Արդ եկ ի մերս հաւատ, եթէ ինձ լսես,
Զի պարգևս բազում քեզ քնձեռեմ ևս:
Եւ ասէ պաշտակին՝ Արծաթ յոյժ բերցես,
Թամբեալ ձի և ըզգեստ, ինչք բազում ածցես:

145 Եւ զնոսին առեալ, եդ առաջի նորին,
Թէ՛ Եկ, դարձիր ի մեզ, ինչքս այս քեզ լիցին,
Լկյլ և ծանուցանեմ զքեզ թագաւորին,
Զի քեզ գեօղս տացէ և սպայութիւն:

Սուրբն պատասխանեալ և այսպէս ասէ.
150 Թէ տաս ինձ յօլով ինչք, նա վերջն մահ է,
Քոյդ փառաց, զոր դու տաս, իմ հաւանում չէ,
Ինձ բաւ լիցի դառնալ յիմոյ հաւատէ:

Իսկ շիխն ասաց ի բանտ զնա արկանել
Եւ զաւուրս երիս անսըւաղ պահել:
155 Եւ զինուորք բդեշխին առան ի տանել,
Ի զնգան բդեշխին զնա արգիլել:

Դրոճ տըւեալ տաճկացն և անդէն կուտին,
Քարկոծել կամեցան ի ճանապարհին,
Զինուորքն փութացեալ հազիւ հասուցին,
160 Ի բանտն զուպաշուն, զի մոտ էր տեղին:

Գլխիվայր կախեցին ի նոյն գիշերին
Եւ զնա թողեալ այնպէս, ինքեանք զնադին,
Եկեալ ի պատուհանն կինն այն բղեշխին
Դիտել, թէ զինչ առնէ ի կախադառնին:

165 Տեսաներ լոյս վառեալ որպէս զլամբար,
Եւ սուրբն զըւարթերես ի յարձակի կայր,
Տեսեալ զսքանչելիսն կինն և հիանայր,
Դնացեալ առն իւրոյ զպատմութիւնն տայր:

Ասէր մեղադրանօք, թէ՛ Զի՞նչ գործեցեր,
170 Բերեալ զանմեղն ի քո տունդ շարչարել,
Վասն որոյ ի վաղիւն ետ զնա հանել
Եւ առ միւս զուսլաշի յընկերքն իւր տանել:

Նոքին տարեալ եղին զոտսն ի փայտի,
Լցին ջուր ի ներքոյ, զի սառեալ պաղի
175 Եւ ի յերեկոյին առ դինուորսն խօսի,
Իբր ահ արկանելով, միթէ կակղասցի:

Երթայք պատրաստեցէք տեղի սպանման,
Զխորն փորեցէք վաղուեան քարկոծման:
Սրբոյն լըեալ առաց՝ Ընդէ՞ր ինձ չասան,
180 Զի ես երթեալ բռէի զտեղին իմ մահուան:

Եւ ոմն ի բղեշխոցն, այր շարաբարոյ,
Ինձ զի՞նչ տայր, ասէ նա ընկերացն ալլոյ,
Զի զնա ես դարձուցից ի յիւրն հաւատոյ,
Նոքա գրաւ եղին նմա պայմանոյ:

185 Յուրացնել զսուրբն ելեալ զնաց նա
Եւ յորժամ ոչ կարաց, յամօթ հարաւ նա,
Բարկացեալ և ասէ զինուորացն իւր նա.
Դիւք զոտսն ի կոճեղն, յոյժ պնդեցէր զնա:

Ապա բերեալ շըլւան ի թևսն կապել տայ,
190 Քարշեալ ի յառաստաղն ամրացնել տայ
Եւ բերեալ բազում քար ի կոճին կուտել տայ,
Պինդ մնասցէ, ասէր, և մի թուցի դա:

Եւ որպէս ի յորսայս պրկեալ եղև նա,
Ընդ կոճն և յառաստաղն ի կախ մնաց նա,

- 195 Ապա երթեալ բերեն շրւան կանափեայ,
Ոլորեալ խարաղան, ջրիւ թացին զնա:
- Սաստիկ և անողորմ նովաւ ձաղեցին,
Կիսամահ արարեալ, թողեալ զնացին,
Ի մօտն հաւախօսի եկեալ զնա տեսին,
- 200 Զբարթացեալ օրհնէր զաստուածն միածին:
- Եւ իջուցեալ զսուրբն ի կախատեղէն,
Ոլորեալ ի յետոյն զձեռնն կապեն,
Զբւան ի պարանոց նորին արկանեն,
Ի կատարման տեղին երթեալ դադարեն:
- 205 Գնան ի բաղանիսն, ասեն Սիեահին,
Ահա բերաք զնա յսպանման տեղին,
Արդ՝ զի՞նչ հրամայես դու վասն նորին.
Եւ նա ասէ՝ Բերէք առ իս յայս տեղին:
- Յորժամ առեալ տարան զսուրբն առ նա,
210 Բարգաւաճեալ կերպիւ արգահատեաց զնա,
Խնամարկեալ զԴաւթիւ, իանդադատի նա,
Աղաչեաց ողորմամբ և ասաց նմա.
- Որդեակ, մի՞ տար ի մահ զքուդ մանկութիւն,
Զհասակդ վաչելու՝ ի յսպանութիւն,
- 215 Եւ ես տաց զդուստր իմ քեզ ի կնութիւն
Եւ զքեզ զրեցից ինձ յորդիութիւն:
- Եւ սուրբն ամենեկին նմա ո՛չ անսաց
Եւ զխոստմունք նորա յոչինչ համարեաց,
Իսկ շէխն՝ տանիլ յստիցն կախել զնա, ասաց,
- 220 Մինչև ելանիցէ ինքն ի բաղնեաց:
- Ըստ հրամանաց շէխին արարին նմա,
Տարեալ ի մի ոտիցն կախեցին զնա,
Սուտերօք և զինուք խծծէին զնա,
Հարկանէին քարիւ և փայտիւ նմա:
- 225 Ի բաղանեացն ելեալ շէխն և եկն առ նա,
Մորմոքագին դիմօք փայփայլէ զնա,
Իբր բարիս առնելով օժանդակ լինայ,
Տայ ի կախաղանէն իջուցանել զնա:

- Շողոքորթմամբ խւսի ընդ սրբոյն արի.
 230 Արի ի մեր օրէնս, որդեակ իմ, արի,
 Արի ի պատուիրանս մեծի արդարի,
 Զի յերկու կեանս քո դտցես զբարի:
- Եւ սուրբն ո՛չ նայեցաւ յերեսն նորա,
 Այլ լռութեամբ եկաց առաջի նորա,
 235 Վասն որոյ զայրացեալ և մահ սպառնայ,
 Զի թէ ոչ ուրասցի, զնա քարկոծել տայ:
- Պատասխանի ետ սուրբն և ասէ նմա.
 Զոր ինչ առնելոց ես, նա փութով արտ,
 ԶՔրիստոս աստուած ասեմ և սլաշտեմ զնա,
 240 Յօմար եմ մեռանել վասն անուան նորա:
- Ապա հրամայեաց շէխն ամբոխին
 Քարկոծ առնել զնա, ըստ դատաւորին,
 Նոքա տարեալ զնա ի վիհն իջուցին
 Եւ հանեալ ի գբոյն և փաղաքշէին:
- 245 Երեք անգամ ի խորխորասն իջուցին,
 Դարձեալ ի վեր հանեալ և յոյժ նեղէին.
 Եկ ի յուղիղ և ջիտ հաւատս, ասէին,
 Զի մի՛ մեռցիս ի նանիր, կեանք քո կորիցին:
- Եւ յո՛չ լսել սրբոյն ձանձրացան նորա,
 250 Ասեն, թէ՛ Սատանայն կապեր զմիտ դորայ:
 Եւ ի հօրն իջուցեալ հողափակեն զնա
 Եւ քստմնեցուցեալ հրշտէին զնա:
- Իսկ սուրբն յայսկոյս և յայն մինչդեռ աղնարկէր,
 Կոչտն սկսեալ խճիւ քարընկեց լինէր,
 255 Բարեկամ մի չէմիր յառաջմէ ունէր,
 Նա եկեալ առ Դաւիթ զայս խրատս ասէր.
- Եթէ չես ուրանար զՔրիստոս աստուած դու,
 Ասա եպերանս ինչ մեր հաւատոյս դու,
 Զի մի՛ յամբ և կամկար քարկոծիցիս զու,
 260 Այլ ճնսղով սպանցեն, զի աղատիս դու:
- Սուրբն ասէ՝ Մի՛ տաղէ աստուած ինձ խօսել,
 Հենգն ինչ և մեղաց ձեր իմ կցորդ լինել,

Ես անսպարաւ եմ, խնդրէք զարիւն իմ վաթեւ,
Արարէք անձին իմ զինչ կամիք տռնել:

- 265 Տաճիկ մ'երթեալ ասաց՝ Ինձ հալալ կանես,
Որ քեզ քարինս հինգ հարկանիցեմ ես,
Սուրբ ասէ՝ Ի քեզնէ խնդիր՝մ ունիմ ես,
Քեզ թողութիւն լիցի, թէ զայն կատարես:

- Երթ դու և բեր առ իս զվկաներս իմ,
270 Որպէս եղեն առիթ հեղլոյ արեանս իմ,
Զի նախ նոքա արկցեն քար ի վերայս իմ,
Ապա դուք քարաձիգ լիջիր մարմնոյս իմ:

- Այր ոմն անօրէն, խիստ և ժանտաբար,
Առ սուրբն եկեալ ցասմամբ անողորմաբար,
275 Ըմբռով հինգ անգամ ուժգին զնա եհար,
Անդ ի խորափտին կիսամեռ արար:

- Կալեալ զվարսից սրբոյն և ի վեր առեալ.
Փառք տուր առաջնորդին մերոյ, առաջեալ,
280 Զի ի միւս կենացն ևս չլինիս զրկեալ,
Եւ սուրբն ուշաբերեալ՝ Ոչ կամիմ, գոչեալ:

- Եւ խուռն ամբոխն անդէն զնա քարկոծեաց,
Յաւուր տօնախմբման սրբոց Վարդանեանց,
Սուրբս այսպէս քաջութեամբ զլնթացն աւարտեաց
Եւ առ Քրիստոս աստուած զհողին աւանդեաց:

- 285 Յոյմունք լուսոյ հեղեալ հրաշաւորական,
Փայլեալ ծիրանագոյն ի տիպ աղեղան,
Ծառալեալ ի վերուստ կամարանման,
Ի վերայ սուրբ մարմնոյն ի անդուշն կատարման:

- Եւ յետ երկուց աւուրց դատաւորն ասաց
290 Երթալ զնա յօշատել և արկանել շանց,
Զինուորքն եկեալ հատին զթևսն զլիւսվն ի բաց,
Առ ի կերակուր տալ զնա գաղանաց:

- Եւ այր մի կաշառօք զմարմինն սուրբ թափեալ,
Եկեալ քրիստոնէիւք և զնա բարձեալ,
295 Հանդերձ քահանայիւք ի տապան եղեալ,
Ի գերեզմանսն, որ սուրբ Քառասունք կոչեալ:

- Եւ էր թիւս բարդեալ Հայոց տումարի
 Երից եռ հարիւրից և մին հարիւրի
 Եւ այլ եռ երեսնից եռ երկոտասանի,
 300 Յամսոյ փետրվարայ երկ մետասանի:
- Իբրև դիսաղոզ խայծեալ կթնցին զսա,
 Բերեալ ի հնծանոյ գուր արկին զսա,
 Գինի բերկրանաց մեղ ճմլեցին զսա,
 Մեքենայիւք վիմաց և ըմբին զսա:
- 305 Բնաւին պտուղք տնկոց սիրուն երևի,
 Ի տես և ի ճաշակ գեղեցիկ թրւի,
 Բայց իւրն այգոյ տնկոյ բերքն թէ լինի,
 Առաւել վայելուչ և ընտիր տեսանի:
- 310 Այսպէս և սուրբս այս մեղ քաղցր և համեղ է,
 Որ ի մեր ժամանակ նահատակեալ է,
 Թեպէտ ընտրեալք բազում և սուրբք յոլով է,
 Սակայն մերում ծառոյ բերքն սուրբս այս է:
- 315 Մեծ զարմացումն ունիմ և կամ հիացեալ,
 Իբր իմ իմիք եղև այգոսն զօրացիալ,
 Քանզի աշխարհական սոսկ ունկամք լրեալ,
 Աստուած է Բրիստոս կարծեօք ծանուցեալ:
- 320 Յուսով հաստատագոյն այնքան քաջացեալ,
 Ի խոստմանց կամ յահէ զիա՞րդ ոչ կասեալ,
 Լիկման շարշարանաց հի՞պէս տոկացեալ,
 Ի սէր զսաէր շեխին հի՞մ ոչ տարփացեալ:
- Բարեյաղթ, քաջ վկայ, յո՞ւմէ վարժեցար,
 Արդ զի յաւուրս քո զոք վկայ ոչ տեսար,
 Նորմէ զի կարծիցի, թէ մատահացար
 Եւ կամ, թ՛ ի գրոց ուսեալ և հանդիսացար:
- 325 Առ Տէր բարեխօս լեր վասն ամենայնի,
 Միանգամայն ազանց քրիստոնեայ տոհմի,
 Թողութիւն շնորհել մեղացն պարտի,
 Այլ և Միքայիլի դարմ Բարդամ զրչի:
- 330 Յետ այսոց ամենայնի աւուրք ինչ անցեալ,
 Քահանայ մի՝ անուն Յովանէս կոչեալ,

Վասն վաճառելոյ շեաղջ գարւոյ կուտեալ
Մօտ ի տեղին յայն, ուր Դաւիթն քարկոծեալ:

335 Եւ զոմն՝ մականունն Ապրկեր կոչեալ,
Զնա գարւոյն պահակ ի վարձու կալեալ,
Սա ի մի գիշերացն հինգ ժամուն տեսեալ,
Դաւիթի քարկոծման տեղն, զի լոյս յոլացեալ:

340 Առ յայն առաւօտին ծանօթքն տեսեալ,
Զի էր Ապրկերն այն յոյժ ալլագունեալ,
Նորա հարցեալ, թէ՛ Քեզ զի՞նչ է պատհեալ,
Որ ալգպէս ալլագէմ դու կաս շրտուցեալ:

Ասէ՛ Մինչ պահէի, յանկարծ լուսացաւ,
Տեղիքն պայծառացեալ ի ցերեկ դարձաւ,
Եւ ես ապշեա անդէն, միտս յիմարացաւ,
Եւ անձն իմ դարհուրեալ և յոյժ դողացաւ:

345 Զի լոյս սափորածե և յերկնից եկեալ,
Գողոց կախաւ տեղւոյն ի մօտն իջեալ,
Զորոյ պայծառութիւնն միտք իմ ոչ բաւեալ
Եւ չէ լոյս արևոյս նորա նմանեալ:

350 Զի ինձ անծանօթ էր լոյսն, որ հանդիպայ
Եւ զի միայն էի և ես յոյժ երկեայ,
Եւ ո՛չ գիտեմ, թէ ի տեղին յայն ինչ կայ,
Որ այնպիսի լուսոյ արժանի է նա:

355 Զի սա չէր ի քաղաքէն, այլ գաւառակայ,
Վասն այն չգիտեր զտեղին քարկոծման նորա
Եւ չէր սմա ինչ փոյթ, որ հարցանէր զնա
Եւ կամ զնահատակման տեղին քննէր սա:

360 Տեսիրս էր շաբաթ, լոյս մեծի պասեքին,
Ուր սրբոց Քառասնից տօնն կատարին,
Եւ նոյն քան զայս, բազումք շատ անգամ տեսին
Ի կատարման տեղին և զերեզմանին:

Եղև սուրբս այս Դաւիթ ցուպ և դաւաղան
Ումեմն ուրացելոյ յեցումն ծերութեան,
Զի սա խրախոյս առեալ իւր և ախոյան,
Եւ կանգնեալ գիմակայ իւրն ուրացութեան:

Այրս այս անուն Գասպար, ի յաղգէս Հայկալ,
Մականունն Կռուան կոչեցեալ սորա,
Ի փորձանաց իրիք զհաւատն ուրանայ,
Յետո փոշմանեալ և յոյժ զղջանայ:

5 Զի էր ինքն տեղեակ քրիստոնէութեան
Եւ ո՛չ որպէս զԴաւիթ տգէտ թերական,
Վասն այն լայր և կարդայր վայս եղկական,
Հանապաղ անձինն իւրոյ կորստեան:

Պահէր և առնէր սա պահս աղօթական,
10 Որքան և յաջողիւր, բայց գաղտագողեան,
Իւ հասեալ էր տարիքն սոյր ուրացութեան,
Իբրև քսանհինգ մինչև յայս ամեան:

Բայց ինքն վաղուցհետէ հասանել ցանկայր,
Հեղմամբ արեանն վճարել զպարտիսն իւր ջանայր,
15 Սակայն պատճառ յուսոյ Դաւիթն լինայր,
Լի աւուրք ծերութեան ապա քաջանայր:

Զի ընկեց սա ի բաց դիակեղն սպիտակ
Եւ կապեաց ի դուինն դօտի կապուտակ,
Դնացեալ ի շուկայն շրջեալ համարձակ,
20 Յետոյ եկեալ նստաւ ի տեղոյ յայտնակ:

Տեսեալ ոմն մի տաճիկ և հարցմամբ խօսի՝
Յէ՞ր կապեր ես կապուտ, թողեալ զձեռն տաճիկի,
Եւ նա ասաց, թէ՝ Զի՞նչ ասես դու ինձի,
Զի ես քրիստոնէայ եմ, այլև մահտեսի:

25 Եւ նա ձայնեալ տաճկացն, անդէն կուտեցան,
Սա չէ՞, ասէր, արդեւ ալեօրն Կռուան,
Բայց նա ասէր, թէ՝ Նո չեմ տաճկացողն այն,
Ես հայ եմ, ի վաղուց քրիստոսադաւան:

Եւ զնա զկալեալ տարան յիշխան քաղաքին,
30 Զետոյ դատաստան բերեալ, դատէին,
Դաւանեաց նա զՔրիստոս աստուած յատենին
Եւ զինքն քրիստոնէայ և ծառայ նորին:

Եւ առեալ զնա բերին ի տեղին կատարման,
Մօտ ի տեղոջն Դաւթի նահատակութեան,
35 Եւ նա զՔրիստոս աստուած լինէր խոստովան,
Կնքէր նշանաւ խաչին զդէմսն իւրեան:

Կախեալ զնա փայտէ և շուտով իջուցին,
Տաճի՞կ ես, թէ հայ, զնա հարցանէին,
Իսկ նա դաւանելով զՅիստոս կենդանին,
40 Արհամարհեաց զօրէն և զհաւատ նոցին:

Անդէն կախեալ զփայտէն զնա խեղդեցին
Եւ քարկոծ արարին ի կախադանին,
Եղև այս յապրիլի քսան և ըննին,
Յետ երկրորդում ամսոյ կատարման Դաւթին:

Գանկատ ունիմ ձեզ, լսեցէք,
 Եղեալ բանին մտիկ արէք,
 Ուխտաւորաց խեղճն տեսէք.
 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

- 5 Այսպէս նաւ իսկի չէր եկեր,
 Այսպէս ուխտաւոր չէր եղեր,
 Այսպէս խղճութիւն չէր տեսվեր.
 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

- Ով որ զմեր ձայնն լսէ,
 10 Հոռոմոց նաւին հաւաս շանէ,
 Թող Ֆռանկաց նաւն մտնէ.
 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

- Հարիւր վաթսուն հոգի էաք,
 Ի մէջ նաւին ժողովեցաք,
 15 Ուրախութեամբ ճանփաց ելաք.
 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

- Այն ինչ ըզգակ էր, հետ առանք,
 Չար հաղարի հանդիպեցանք,
 Ուրախ սրտիւ տեղ չի հառանք.
 20 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

Բաբունիքն յիմարեցան,
 Դրամին ոչ զըմշեցան,
 Իւրեանք ալ մեր հետ մերկացան.
 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

- 25 Նայ մեր հղաք ալլոց խրատ,
 Լսէք զայս բան և լաւ անսայք,

- Զահրէ շառնէք հացէն ի դատ.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Էրնէկ աւուրն որ նաւ մտաք,
30 Ինչ շէն և ինչ ուրախ էաք,
Մինչ Պօղազ Հիսար գնացաք.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Այն իշխաննին և վէքիլնին,
Ուխտաւորաց զուլմն արարին,
35 Ֆռանկի նաւ շի բռնեցին.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Սուրբ Յակոբ ալ շողորմեցաւ,
Նա մեր մեղացն բարկացաւ,
Մեզ Ֆռանկին ձեռքն տվաւ.
40 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Երբ Պօղազ Հիսարու հլանք,
Սուսամ Ատասին գնացանք,
Հայուն տօնանմային ձեռքն անկաք.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- 45 Բոտեալքս մտիկ չարանք,
Թօփ նետեցին, յետ շի դարձաք,
Գնացաք շարին բերանն անկաք.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Ունէաք շատ մալ ու ըռդակ,
50 Սուրբ Յակոբայ էր յիշատակ,
Չամէնն առին, եկանք դատարկ.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Ղարդ հղաւ նաւն ի մէջ ծովուն,
Եկաւ պօլուն գողերուն,
55 Կապեցաւ լեզուն ամենուն.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Բռնեցին թուրն ի վրանիս,
Թէ հանէ զինչ դրամ ունիս,
Յօժարեմ, աղատեմ զհոգիս.
60 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

- Սաստիկ էր ահն զողերուն,
Տարաւ զիւրեանց զոյն երեսնուն,
Մարեցաւ սիրտն ամենեկուն.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- 65 Ինչ ունէաք, զամէնն տոին,
Զմեզ ի լեռներն ձգեցին,
Առին զմեր նաւն ու զնացին.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Վայ եկաւ ամէնուս վերայ,
70 Ծարաւեցան, ու ջուր չկայ,
Մէկ մի մեռաւ, ձեզի վկայ.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Եւանք լեռն ի վեր զնացանք,
Ո՛չ քար և ո՛չ թուփ ասացանք,
75 Երեսնուս վերայ քաղեցանք.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Րամից Տէրն ամենայնի,
Կրկին ողորմեցաւ մեզի,
Հանդիպեցանք վերայ ջրի.
80 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Այն ջուրն, որ մեզ չէր պատահէր,
Ամենուն լեզուն կու կապէր,
Շատ մարդ անհաղորդ կու մեռնէր.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- 85 Յանցանք այն մալէն, բոլակէն
Եւ մեր քաջած չարչարանքէն,
Մարդ կար մահրում ելաւ լուսէն.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Ո՞վ էր տեսէր այսպիսի բան,
90 Թէ ուխտաւորքն մերկանան,
Յետ դառնան, իւրեանց տունն երթան.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Իւծեալ սիրով ուխտ տրարին,
Գնալ բազաքն աստուածային,

- 95 Զարծաթն և զոսկին ծախեցին.
Թէ գնամք սուրբ Երուսաղէմ:
- Խնդալուն փոխարին լացանք,
Ուր երթալնիս ո՛չ իմացանք,
Գնացաք Ղուշ Ատասին ելանք.
- 100 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Տաճկնին մեղի դէմ եկին,
Մեք այլ անկաք նոցա ոտին,
Թէ ազատանք ձեռքէն Ֆռանկին.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- 105 Այն տեղն այլ խորհուրդ մտանք,
Թէ որքս երթանք, որքս դառնանք,
Միաբան Իզմիր գնացանք.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Իւանդացեալ էաք հոգւով,
110 Ամենքս աղքատացանք մարմնով,
Նոր կարողացանք աստուծով.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Րաբուն՝ առաջնորդ քաղաքին,
Քարովեաց իւր ժողովրդին,
115 Թէ տուն տարէք ուխտաւորին.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Այն ինչ օրհնած մարդիկք էին,
Այն Իզմիրու ժողովրդնին,
Մեղ տարին, մխիթարեցին.
- 120 Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:
- Յաւերնիս կրկին նորեցին,
Նոր նաւի գին ժողովեցին,
Ութսուն հոգի յետ գնացին.
Ո՛չ եկին սուրբ Երուսաղէմ:
- 125 Զէնն ուխտաւորաց մէն շեղաւ,
Հարուստ ՚ւ աղքատ զրկուեցաւ,
Զինչ արմաղան տվին, չեկաւ.
Ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ:

Հայոց ազգիս թուականին,
130 Հազար հարիւր քառասուն չորսին,
Այս բանս եղաւ ուխտաւորին.
Գնալն ի սուրբ Երուսաղէմ:

Ո՛վ եղբայրք, քնթերցողք տաղիս,
Ներումն արարէք զաւատիս,
135 Ողորմի տուք իմ ծնօղիս.
Դուք ալ արժանի լինիք գնալ ի
սուրբ Երուսաղէմ,
Փափաք առնուք ի լուսարուիս
սուրբ գերեզմանէն:

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԸՆԿԵՐԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԶԱՔԱՐԻԱՅԷ

Զառաջն պարտ է մեծ վարդապետին
 Եւ ամէն կարգաւորը բոլոր իւր նմանին,
 Յամենայն մարդիկ և իւր գրացին,
 Սիրելի զընկերն իւր հաւասար անձին:

5 Աղանոյն նման և սուրբ ոչխարին,
 Զոր միմեանը սիրելոյն երամով շրջին,
 Մեր Տէրն որ ասէ սուրբ Աւետարանին,
 Սիրելի զընկերն իւր հաւասար անձին:

Քեզ տամ խրատ, ո՛վ մարդ, դու լսէ,
 10 Ընկերսիրութեամբ մեղքդ քո քաւէ
 Անբան անասունքն մեզ յօրինակ է,
 Եւ միայն շուն զշունն զիրար կու ատէ:

Առանց սիրոյ մարդն և շուն նմանին
 Եւ ամէն բարի գործն իւր իշուր կու դատին,
 15 Տոյժ երանի տամ խմաստուն մարդին,
 Որ զընկերն իւր սիրէ հաւասար անձին:

Բարի, բարի գոչէ, որ կեղծաւորն է:
 Կերպարանօքն իւր արդար ցուցանէ,
 Ի ցոյցս մարդկան գործ բարի շարժէ,
 20 Եւ աստուծոյ փառացն անմասն հլանէ:

Ի յետեւեցայ ես ամէն շարոյ,
 Յունայնացեալ եմ գործոցս բարոյ,
 Որ շունիմ սէր ետ իմ ընկերոյ,
 Վա՛յ ինձ աւուրն այն, որ դատէ ըստ իմ գործոյ:

- 25 Երբ սուրբ Գաբրիէլն փողն որ հնչէ,
 Հոգիս յոյժ բազում զողացեալ սարսէ
 Եւ զիմ շար գործն ամէնն յալսոնէ,
 Վա՛յ մարդոյն յայնմիկ, որ զընկերն իւր ատէ:
- 30 Արտասուեք աղաչեմ, սուրբ կոյս Մարիամ,
 Զիս մի՛ ձգեր աշացդ ի յամենայն ժամ,
 Արժանացո զիս քոյ տեսութեան,
 Զի եղջիւր գոչեցար վասն մեր փրկութեան:
- 35 Յորժամ բազմեալ նստի ի կալն յմուռնային
 Սուրբ կոյսէդ ծնեալն քո Յիսուս որդին,
 Ո՛վ մայր աստուծոյ, սուրբ Աստուածածին,
 Ողորմեա Զաքէի, ի զայս երգողին:

33 Առաջում՝ գալ փխ կալն: յմուռնայի

ՄԵՂԵԴԻ

Հայկացի և տես յարեւելս,
 Եկեալ հասեալ քեզ պարգևս,
 Թագաւորք ընծայաբերք,
 Իշխանք ծովայ և կղզեաց:

5 Նաւք են եկեալ ի Սարայ,
 Բերեալ քեզ խունկ և հալւայ,
 Նոր պատարագ և ընծայ,
 Ընդեր ոսկուն սոփերայ:

Նարդոս, քրքում և դմուռ
 10 Եւ կինամոն հոտ անոյշ,
 Ակունք՝ ակինթ և յաղութ,
 Տպաղիոն և զմրութ:

Զտաշխ և զկնդրուկ կասիայ,
 Հերիկ ընտիր և մաղղայ,
 15 Քարինք յիսեալ աղիւսեայ,
 Զարմանալի շափիւղայ:

Ազնիւ կուհարն, հալւէ,
 Անդրատարաղ և նիկրէ,
 Դուռն և դանայ ի Թարոսէ,
 20 Հանեալ ի Բահէր ծովէ:

Ահա եկեալ են ծիծռունք,
 Բերեալ են քաղցրիկ զարունք,
 Դաշտաց բուսեալ են ծաղկունք,
 Զանազանեալ գոյնզգոյնք:

- 25 Վարդն փթթեալ ի թվէն,
 Հոտն բուրէ ի յիւրմէն,
 Պուլսոյն նստէր ի յաջմէն,
 Եղանակէր ձայն առ ձէն:
- Մաղկեալ շուշանն ի հովտին
 30 Եւ համասփիւռն ի լերին,
 Հարիւր աշամն և հասրիւն,
 Բերեալ Հարսինդ նւիրին:
- Աբքայ իջեալ ի սլարտէզ,
 Նստեալ յաթոռ ազաթէս,
 35 Զօրացն է լեալ ի հանդէս,
 Հաղնին զանազանապէս:
- Եկայք ելցուք այգիստան,
 Մտցուք ի նոր բուրաստան,
 Եւ հովեսցուք ի շուշանս,
 40 Անուշահոտ բուրաստանս:
- Նորեն ծաղկեալ նռնենիք,
 Նորաբողբոջ թղենիք,
 Նոր սաղարթեալ ձիթենիք,
 Արմաւ և նոճ և նշենիք:
- 45 Եւ հիւսիսոյ, եկ հարաւ,
 Ահա այգիս ծաղկեցաւ,
 Զայն տատրակին հնչեցաւ,
 Նոր անդաստանս բերկրեցաւ:
- Բլխեալ աղբիւր ի ծովէ,
 50 Հոսեալ ի կիբանանէ,
 Գլխոց լերանց իջանէ,
 Զդաշտ քո արբուցանէ:
- Եկ, Հարսնուհիդ ի մայրեաց,
 Երեւելով ի դաշտաց,
 55 Խայտա ի գլխոց լերանց,
 Ի վերայ խնկաբերաց:
- Փհսայ բաղմեալ ի դահոյս,
 Մանկունք սլարեն ի խնջոյս,

Զմայլին գինով անոյշ,
 60 Եղանակեն զճաճոյս:
 Դաւիթ Լրգէ զտասնադին,
 Նկմէ ընդ առաջ Փեսային,
 Ի մէջ նոր առաքաստին,
 :

65 Զաքարիա զայս Լրգէ,
 Հարսին աւետարանէ,
 Փեսայն քո ճեղ Եկեալ է,
 Փառօք զքեզ պսակէ:
 Մանկունքս առեալ հաւասար,
 70 Սաղմոսարան և քնար,
 Երգեն ձայնիւ, առնեն պար,
 Զաստուած օրհնեն անդադար:

Ձեռագրում 64-րդ տողը պակասում է:

1. ՅԱՂԱԳՍ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԱՅ ԹԾԽԱԹԵՑԻՈՅ, ՈՐ
Է ԿԱՏԱՐԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔԱ ԿԱՐԻՆ, ԱՍԱՅԵԱԼ Ի ՅԱԿՈՐ
ՔԱՀԱՆԱՅԷ ԱՐՁՐՈՒՄԵՑԻՈՅ

Յամենայն ժամ օրհնեալ Հայրն անեղական,
Գովեալ Որդին անճառ, անհաս, անսահման,
Բարեբանեալ Հոգին, բղխումն իսկական,
Անցեալն, այժմ և յապայն յաւիտենական:

5 Արդ պատմեցից զվարս ումեմն մանկան,
Որ Պաղտասար անուն նա վերձայնական,
Ի յերկրէն Թօխաթու ելեալ սեպհական,
Զաւակ բարի ծնօղաց, արմատ օրհնութեան:

Կամաց իւր վարդապետին նա լինի հաւան,
10 Եկեալ գնաց ի գործ կօշկակարութեան,
Ի նաւընթաց քաղաքն Յիզմիր կռչական,
Որ առաջին վիճակն է ասիական:

Ու անդ ի հաւատոյն հետէ առժամայն,
Ի պահանջել զհարկ ընդիմոսական,
15 Սակայն ի նոյն ժամու լինի փոշիման,
Բլպէտ տհաս գոլով տասւերկուամեան:

Բազում կերպիւ խորհի հնար փրկութեան
Եւ գտանել անդրէն դեղ առողջութեան,
3 Յետոյ ելեալ անտի գաղտ և թաքնական,
20 Դայ հասանի յերկիրն Արարատեան:

Խորագիր՝ ձեռագրում Թօխազցույ

7 Ձեռագրում՝ Թօխադու

13 Ձեռագրում տողի սկիզբն անընթեռնելի է. «Ու»-ն դրել ենք ենթադրաբար:

Քանզի լուեալ, թէ անդ է երկնանման,
Լուսածաւալ տեղին Միածնին իջման,
Եկեալ անդ ատուրս ինչ առնէ օթեան,
Բայց կիրս անցից իւրոց ո՛չ յայտնէ մարդկան:

25 Անտի ելեալ շրջի ի տէղիսն այն
Եւ գտանի կայանս ինչ պատշաճական,
Որ դադարեալ յայնս ամս ինն լման,
Առ ոտս յարեալ արանց սրբազան:

Համբերէ քաջութեամբ բազում նեղութեան,
30 Յանձն առնելով զլուծն խոնարհութեան,
Անդադար աղօթէ առ անմահ Արքայն,
Առաջնորդել ինքն ի ռահ ուղղական:

Ասէ՛ Տէ՛ր, թող զյանցանս իմ զանդիտութեան,
Ջնջեալ զձեռագիրս անօրէնութեան,
35 Գիտեմ, որդեգրութեան ես ո՛չ եմ արժան,
Այլ արտաքոյ զրանդ արա զիս վարձկան:

Նա, որ նախախնամողն է ազգի մարդկան,
Անտես շառնէ զայնս, որք ինքն դառնան,
Ներէ նոցա և խնամէ գթով հայրական,
40 Որք միանան ի սէր իւր արարչական:

Արկեալ ի սիրտ նորա սէրն աներկեղեան,
Որպէս երբեմն ի սիրտ Վահանայ Գողթեան,
Դառնալ անզրէն ի նոյն տեղին սահեցման
Եւ անդ կոխել զզլուխ որդուն կորստեան:

35 Յայնժամ փութով շուեալ ի տեղւոջէն այն,
Որ նժդեհ և պանդուխտ դադարեալ կայր այն,
Եւ պայ ի վայելուչ քաղաքն յնրեման,
Որ հուպ էջմիածնին, երկիր Հայաստան:

Իսկ անդ իմն դիպած նմա պատահի,
50 Պատճառաւ ոմն մանկան իւր քաղաքակցի,
Զի պարտիս զրամս ինչ միոյ տաճկի,
Ո՛չ երկեալ պահանջէր կարի բռնալի:

- Անդ սա երախտաւոր լինի հատուցման,
 Յետ երից աւուրց ինքն հատուցանէ զայն,
 55 Ապա վաղվաղակի փախչի մանուկն այն
 Եւ տաճիկն պահանջէ ի սմանէ զլումտլն:
- Սմին իրի անտի ելանեն և գան,
 Ընդ առ նոյն ի քաղաք Թէօդուաօլսեան,
 Անդ գտանեն զմանուկն և ըմբռնեն զայն
 60 Եւ նա հատուցանէ նոցա առժամայն:
- Այլ տաճիկն առ այն ծածուկ մախացեալ,
 Քանզի զկերպ բանին վաղուց էր ծանեալ,
 Շուտով ելեալ որդւոց նեռանն ազդեալ,
 Որք ըմբռնել զնա փութապէս եկեալ:
- 65 Յասմամբ մեծաւ կալան և ածել լատեան,
 Պատեցին զնովու որսէս չար գաղան,
 Ասեն՝ Նրբեմն լեալ ես դու կրրստաւան
 Այժմ ընդէ՞ր կաս ի կրօնս քրիստոնէութեան:
- Եւ նա արիարար և դէմ յանդիման,
 70 Ասաց, թէ՛ Քրիստոս է իմ տէրն և արբայն,
 Այո՛, ես ուրացայ զնա յանգիտութեան,
 Բայց արդ հեղում զարիւնս իմ նորա փոխան:
- Առժամայն կապանօք առ մօլլան տարեալ,
 Զատամունս ի վերայ նորա կրճտեալ,
 75 Որ նա ես ողորմամբ գանձ շատ խոստացեալ,
 Զմանուկն հաւան առնել բնաւ չկարացեալ:
- Լուսաւորեալ մտօք առնէր պատասխան,
 Ո՛չ երկնչէր ի շանցն, որ վերայ յարեան,
 Թէպէտ տանջանք և այրումն և գան,
 80 Սպառնային նմա, բայց չերկեաւ սուրբն այն:
- Եղին ի սլարանոցն զծանր շղթան,
 Եւ զոտսն պնդեցին ի մէջ կոճեղան,

55 Ձեռագրում՝ փաղչի

65 Ձեռագրում՝ ծասմամբ

71 Ձեռագրում՝ յազիտութեան

Նա զոհ տալով օրհնէր զՔրիստոս արքայն,
Որ միշտ նախախնամ է զիւր տկար ծառայն:

85 Բազում բանիւր կամէր պատրել զքաջ վկայն
Նպարքոսն, որ զիւաց եղեալ էր դարան,
Այլ նա չեղև բնաւ կոբստադարան,
Քանզի ցանկայր լինիլ սրբոց բնակարան:

Այլ ետ շորից աւուրց կացուցին յատեան,
90 Հարցանէին, թէ՛ Զի՞նչ տաս մեզ պատասխան,
Նա դաւանեաց զՔրիստոս՝ արարիչ արքայն,
Յաղագս որոյ հատին վճիռ գլխատման:

Նախ ի կենաց հացէն մարմնոյ արեան
Հաղորդեցաւ, մինչ դեռ կայր բանտին ի շղթայն,
95 Յապաւինեալ յաստուած և ի սուրբ վկայն,
Որ նախկին հեղինակն է համբերութեան:

Սիրով Հոգւոյն վառեալ էր արի վկայն,
Առ ոչինչ համարէր շտանջանսն զայն,
Որք յընթանալն իւր ի տեղի մահւան,
100 Այնպէս շուտով փութայր, իբր ի հարսնարան:

Առեալ զահիճն զսուրն և զիմեալ ի յայն,
Եհատ զպարանոց նոր վկային այն,
Եւ մինչ զղոհութիւնն առնէր ի բերան,
Փոխեցաւ յերկրայնոցս յերկնային խորան:

105 Յայն քրիստոնէիցն բազում զանձս տըւեալ,
Առեալ զսուրբ մարմինս նորա, ամփոփեալ,
Օրհնութեամբ զգահութիւնս փրկչին մատուցեալ,
Որ զանգին մարգարիտն զայն ինքեանց բաշխեալ:

Սա ի թըւոջ մերս աղգի Հայկազեան
110 Հաղար հարիւր բսան և մէկ ի լման
Յունիս ամսոյ չորսում՝ տօնին Գայեանեան
Կատարեցաւ մահուամբ մարտիրոսական:

87 Անուագում՝ կրոնագարան

100 Անուագում՝ շուտով փութ... իբր ի հարսնարան թայր

104 Անուագում՝ յերկրային փխ յերկնային

Սակաւ րան այս եղև շարադրական,
Ձեռամբ Յակոբ էրէց լոկ և սոսկական,
115 Մականւամբ Մաքսաւոր, որ վերկոչական,
Ի քաղաքս Արդրում սնեալ սեպհական:

Սիրով հայցեմ ի ձէնջ հարբ իմ պոստուական
Ներել բանիս այսմիկ անյարմարական,
Զկարի վիրաւորեալս մեղօք դանազան
120 Հայր մերիւ յիշելոյ միշտ առնել արժան:

2. ՅԱՂԱԳՍ ՄԻՒՍ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ՝ ՅԱԿՈԲԱՅ ԿԱՐՆԵՑԻՈՅ, ՈՐ
ԿԱՏԱՐԵՑԱԻ Ի ՔԱՂԱՔՍ ԿԱՐԻՆ, Ի ՆՈՅՆ ՅԱԿՈԲ
ՔԱՀԱՆԱՅԷ ԱՍԱՑԵԱԼ

Յորժամ աստուածային գութն հայրական
Եւ հուր սիրոյ Որդոյ իւր արարչական,
Ումենասուրբ Հոգւոյն շնորհն մարբական,
Բորբոքի խկապէս ի սիրտս մարդկան:

5 Այնուհետև մերժի երկիւղն մահւան
Եւ փարատի մռայլն խաւարի նիրհման,
Հեղուն դարինս արիքն ի սէր փրկչին այն,
Որ ծնաւ սուրբ կուսէն բնութեամբ մարդկան:

Կենդանութեան աղբիւր, սիրոյ շտեմարան,
10 Բաց զմտաց իմոց զանիմաստ բերան,
Զի զքաջ նահատակին այն Յակոբ անւան
Պատմեցից սակաւ ինչ զանցից պատահման:

Որ էր ի քաղաքէս Թէօդուպօլսեան
Եւ անուն հօր նորին կոչիւր Ղուլիճան,
15 Ունէր կին և որդիս, եղբայրս երկոսեան,
Միջահասակ գոլով քառասունամեան:

Բնաւ ոչ էր տեղեակ նա գրոց ուսման,
․․․ աշխատէր ի գործ իւր դերձակութեան,

16 Ձեռագրում՝ քառասունամեան

18 Ձեռագրում՝ առդի սկզբում մեկ բառ ջնջված

- . . . պատրաստէր առօրեայ լոմայն,
20 Լնոյր պէտս իւր կարօտութեան:
- Քանզի թէպէտ ոչ էր կարի հոգի...
Սակայն յարոյց նմա բան... տայն,
Ջայր մի շարաբարոյ և պիղծ դանիշման,
Որոյ կոշիւր անունն մօլլայ Օսման:
- 25 Առեալ յաւուր միում զորդին իւր միայն
Եւ գան ի միասին առ նա ի շուկայն,
Նստին առ նա խօսին զիւրեանց կրօնից բան,
Որպէս սովոր էին հանապազորեան:
- 30 Հարցանեն դայս ինչ բան կերպիւ կատարման,
Ձի կամէին փորել նմա գուր անկման,
Ասէ՝ Յակոբ վարպետ զի՞ կաս յամառման,
Դարձիր աշտուհետե յօրէնս տաճկական:
- Այլ նա յորժամ լսէ շար համբան դայն,
Ակնարկէ առ նոսա, ծիծաղի ընդ այն,
35 Եւ նոքա փարելով դանձամբն նորայն,
Աղերսեն կատարել զիւրեանց խօսեալ բան:
- Նա քաղցրութեամբ առնէ նոցա պատասխան
Ասէ՝ Ընդէ՞ր նեղէք զիս ,
Շատ ևմ լուեալ ի ձէնջ ես այսպիսի բան,
40 Արդ դուք մի՞ խօսիք դայն, զոր չէ....:
- Ասեն, թէ՛ Մի՛ առնէր զբանս դայս քո տան
Եւ մի՛ լիցին ի քէն խնդիրք մեր խափան,
Ջանունն կունտիս դու յիշեալ ի...
Յորում ոչ գոյ երբէք վնասակար բան:
- 45 Յորմէ ո՛չ ոնելով զերկիւղ կասկածման,
Յիշէ զանուն նորին առանց խարդախման,

19 Ձեռագրում տողի սկզբում մեկ բառ անընթեռնելի

21 Ձեռագրում տողի վերջն անընթեռնելի

22 Ձեռագրում տողի վերջին բառը կիսաչնշված

33 Ձեռագրում՝ հաւրան

38 Ձեռագրում տողի վերջին բառերն անընթեռնելի

40 Ձեռագրում տողի վերջն անընթեռնելի

43 Ձեռագրում տողի վերջն անընթեռնելի

Յետ աշնորիկ ասեն՝ Այդ չէ բաւական,
Այլ զամենայն սահման մեր լեր խոստովան:

Իսկ նա այլ ո՛չ արնու հանգիստ դադարման,
50 Այլ փութապէս յառնէ ի տեղոջէն այն
Եւ նոցա ի խորհուրդ մտեալ վարանման,
Զի ի դիպող ժամու գործեսցեն դարան:

Ապա յետ ո՛չ սակաւ ատուրց ինչ տնցման,
Յաւագ պահոց մինչե յելն համբարձման,
55 Յաւուր մեծահրաշի տօնին զտէրունեան,
Կալան յանկարծակի և ածին յատեան:

Սիրով նա բանիւ մեղմական,
. կան,
. կան,
60 զայն:

Այլ մութտին աղերսական,
Սողոսկելով ,
Ասէ՛ Մի՛ Լրկնչիբ... բանն զայն
Զի մի մօտնիս փութով դու դառն մահւան:

65 Յողեաց նա արտասուս իւր յորդահոսան,
Աղաղակեաց, թէ՛ Զիբ ասացեալ իմ բան,
Ես միայն Քրիստոսի Լմ տկար ծառայն
Եւ բաց յայնմանէ զոք ոչ լինիմ դաւան:

Եպարքոսին եղեալ նմա դաւաճան,
70 Հանդերձ երևելի արամբք քաջաջան,
Որք մաղթէին զնա բանիւք ողորման,
Յատուկ-յատուկ պարգևս տալ խոստանան:

Այլ ամենեին ոչ Լղե հաւան
Եւ ոչ հրապուրեցաւ ի գանձուցն ունայն,
75 Վա՛յ, բարկացեալ շար եպարքոսն այն
Եւ ետ պնդել զնա ի մէջ կոճեղան:

57 Ձեռագրում տողի միջին մասում մեկ բառ անընթեռնելի

58—60 Ձեռագրում տողերը չնշված

61 Ձեռագրում տողի միջին մասն անընթեռնելի

62 Ձեռագրում կարդացվում է միայն առաջին բառը

63 Ձեռագրում տողի միջին մասում մեկ բառ անընթեռնելի

Լուեաց անդ աւուրս ութուտասան,
Բազում տառապանօք ի մէջ հեծութեան,
Քանդի ամենայն ժամ ածէին յատեան
80 Եւ պէսպէս բանիւ խոշտանգէին զայն:

Երբեմն սպառնալիօք ահի...
Երբեմն աղաչանօք և գանձուց խոստման
Եւ այլ ազգի-ազգի բանիւ հեշտութեան,
Ջանային պատրել զարի այրն զայն:

85 Բայց յիմանալի Հոգւոյն զօրութեան
Շնորհին զօրացեալ համբերաց յորսայն,
Երկոտասան անգամ եկաց ի յատեան
Եւ զաւանեաց զՔրիստոս՝ համայնեաց արքայն:

Այլ պիղծ հաղարացիք որք Արբուքարեան
90 Հաւատոյ թշնամիք և ժառանգ նեոան,
Տեսին, զի ոչ եղև հնար ուրացման,
Ամենեքեան ընդ այն յամօթի հարան:

Նաև այնու իսպառ ոչ հանդարտեցան,
Այլ անգամ կապեալ կացուցին յատեան,
95 Ժողովեցան առ նա նուաստ և իշխան,
Զի թերևս կարասցին առնել զնա հաւան:

Սակայն նա ոչ երկեաւ ի անբոխէն այն,
Որ շուտ... էին մարախլանքման,
. յսփ բորբոքեցան
100 Եւ հատին տոժամայն վճիռ քարկոծման:

Այլ նա մինչ երթայր ի տեղին ննջման,
հնդիր արին եղբարց չընթացս կատարման,

81 Ձեռագրում տողի վերջն անընթեռնելի

97 Ձեռագրում՝ անիոխէն

98 Ձեռագրում՝ տողի միջին մասում մեկ բառ անընթեռնելի

99 Ձեռագրում տողի սկիզբն անընթեռնելի

102 Ձեռագրում՝ կատարումն

Յորժամ այլ պիղծ մոլլայն,
Ի նկատեալ տեղին ընթացուցին զայն:

- 105 Յոյժ խորացեալ եղև շար դանիշմանն այն,
Հրամայեցաւ զինքն նախ քարածիք անբոխին այն,
Հետ այն լեալ քար ձգել ամենայն,
Որոց ոչ գոյր հաշիւ և թիւ համարման:

- Սիրով խաչեցելոյն վառեցաւ սուրբն այն,
110 Առ ոչինչ համարեաց զտանջանսն զայն,
Եհեղ զանմեղ արիւնն փոխան այնմ տրեան,
Որ հեղաւ ի վերայ խաչին քառանկեան:

- Սուրբ մարմնոյ եղին բազում պահապան,
Երեկոյեա ժամէն մինչև վաղորդայն,
115 Զոր յանապաղ տեսին, որք պահէին զայն,
Ճառագայթեալ զմարմնովն լոյս արփիական:

- Սիրելի աշակերտ պետի սրբազան,
Յակոբայ յաջորդի դահոյն Թադէեան,
Պօղոս քաջ ըաբունին՝ դէտն Կարինեան
120 Պատեաց զմարմին սրբոյն և եղ ի տապան:

Սա ի մեծի թի մերում Հայկազան
Հազար հարիւր և քսան երկրորդից անցման,
Մայիսի քսանհինգին, տօնին Գայիանեան,
Ներգործեցաւ ազգամբ Հոգւոյն հրաշական:

- 125 Սորին սուրբ մաղթանօք կուսածինն...
... խաղաղութիւն ազգիս Արամեան,

103 Ձեռագրում տողի միջին մասում երկու բառ անընթեռնելի

106 Ձեռագրում՝ անրողքեամ փխ անրոխին այն

107 Ձեռագրում՝ այն փխ ամենայն

115 Ձեռագրում՝ յանապաս

125 Ձեռագրում տողի վերջում մեկ բառ անընթեռնելի

126 Ձեռագրում տողի սկզբում մեկ բառ անընթեռնելի

Մանուսանդ Յակոբայ, որ չեմ իսկ արժան,
Անուանեալ քահանայ, այլ կարի անբան:

128-րդ տողից հետո կա ևս

Յակոբ մաղթեալ դու վասն մեր,
Քաջ նահատակ բաղմահամբեր,
Որ քարկոծման բաժակն արբեր,
Ստեփաննոսի եղեր ընկեր:

Ձի փրկեսցի քե Տէրն մեր,
Շնորհիւ խաչին իւր կենսաբեր,
Աստ ի շարէն, որ մահաբեր
Եւ անդ ի հրոյն տանջանքաբեր:

Մեր ընթացսդ կատարացեր,
Ի թոշս յորում դարն շրջեր,
Հարիւր և քսան թիւ այլ անցեր,
Եւ երկրորդ թիւ գերազանցեր:

1. ՏԱՂ ԱՎԵՏԻՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ

Ահա եղև օրհնեալ գարուն,
Արժանացաք անբաւ բարուն,
Երանի տամ պիւլպիւլ ձագուն,
Որ թմրեալ կայ վարդին սիրուն:

5 Վարդն է բացուէր մէջ բաղնանուն,
Համօրէն ծաղկամբբ գոյնզգոյն,
Պիւլպիւլն է դիւանէ մեանուն.
Վասն այն զմայլի վարդին սիրուն:

Երեկցաւ ի մէջ այգուն,
10 Զէտ արուսեակ առաւօտուն,
Ծագէ ի վերայ պիւլպիւլնուն.
Վասն այն զմայլի վարդին սիրուն:

Տիպն է վարդին նման արփոյն,

Խ Ո Ր Ա Ղ Ի Ր

B Տաղ ի վերայ դարնան, վասն պիւլպիւլի և վարդի C Տաղ գեղեցիկ de Տաղ գար-
նան fh Անխորագիր գ երգ

Բ ն ա գ ի Ր

2 B Արժանացուք A ամբաւ C անբաւ d բարոյն efg բարուն

3 A տան C տայ B պիւլպիւլներուն Cfg ի պուլպուլ B չիf ձագուն defg հաւուն
(fg հաւուն) վիւ ձագուն

4 h կեար թմրեալ f վարդի գ սիրոյն

5 AC բացվեր fg բացուել ABdefg բաղնանուն

6 Ah ծաղկունք

7 C Պուլպուլ fg Պուլպուլն Bdf մէհուն C մեհուն գ մէհուն

8 h վասն դի A զմայլին BC մայլի Befgh վարդի ef սիրոյն

9 B յայգուն dg այգոյն e այգուն

11 fg պուլպուլն h պուլպուլ հաւուն C Կարմիր, ըսպիտակ անուշ հոտուն:

12 A զմայլին BC մայլի Beqh վարդի eq սիրոյն (այսովմետե կրկնակ տողը միշտ
այսպէս):

13 BCe Տիպ B յարփոյն C արբին e յարփոյն f արփուն

Տօղն իջանէ առաւօտուն,
 15 Բացուի տերեն քաղցրիկ օդոյն.
 Վասն այն զմայլի վարդին սիրուն:

Ի ճղին բազմի վարդենոյն,
 Կու սպասէ բացուիլ ղօնճանոյն,
 Կարմիր, սպիտակ երանդ գունոյն.
 20 Վասն այն զմայլի վարդին սիրուն:

Քաղցր եղանակ պիւլպիւններուն,
 Երգեն դանազան գոյնվզոյն
 Ի յօդ հանգարտ շնչել հողմոյն.
 Վասն այն զմայլի վարդին սիրուն:

25 Է՛, իմ եղբարք և հարք սիրուն,
 Զայնակցեսցուք հետ պիւլպիւնուն,
 Յիշեմք զԱւետիսն ի Կապոսուն
 Եւ մեր զմայլիմք ղմիմեանց սիրուն:

Ետևելի պարոն խաչատուր,
 30 Աւետիքէ, որ Լմ քեզ հիւր,

-
- 14 C Տօղ A իջանէր Be յառաւօտուն
 15 ACh Բացվի A տերեն Be յօդոյն C օթուն dֆզի հոտոյն (f հոտուն h ոտուն)
 փխ օդոյն
 17 eֆզ վարդենոյն h վարդենուն C 17—20 չիֆ
 18 A Կոյսրասէ defզ Միշտ փխ Կու h եւ Կըստասէ Ah բացվիլ f բացուել dֆ ղօն-
 ճանուն
 19 h 'ւ իսպիտակ Aeզի դանուշ հոտոյն (eզ անուշ հոգուն) փխ Երանդ գունոյն
 21 Cfզի պուպուլներուն
 22 A Երգին C Երգեմք A գոյնսդոյն
 23 AC Իսկ ի փխ Ի յօդ e յօդիս dֆզ սիւզ փխ յօդ h սուք փխ յօդ B հնչեալ-Ch
 հնչել e հողմոյն հնչեալ C հողմուն
 25 dֆ է՛յ C 25—32 չիֆ, գրա փոխաւեւն ձեռագրի գրիչ Սահակ Տիրացոյի հետևյալ
 տունը.

Հայկազունեաց թվականին
 Հաղար հարուր վաթսուն երկուսին,
 Ի վայելումն իւրեան սնձին,
 Սահակ անուն տիրացուին:

- 26 dֆ զհետ լզի պուպուլուն
 27 h եւ յիշեմք defզ զԱւետիքն B փիսոյն փխ Կապոսուն dֆ Կարպոսուն q Կար-
 պոսոյն
 28 AB մայլիմք Bdֆի միմեանց
 29—32 ABզի չիֆ

Ընկալ զերգս այս աստուածատուր,
Յօղեայ ի քեզ հոգւոյն աղբիւր:

2. ՏԱՂ ԱԻԵՏԻՔԷ ԱՍԱՅԵԱԼ

Անիրաւ միտք և անպիտան մարմին իմ
Թուլացան բարեաց, որ զիղացան մեղք իմ,
Ձի ոչ խոկեաց պարգևսն, զոր ևս աստուածն իմ.
Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

- 5 Իրւեալ աստիճանաւ շորէքաստանից,
Իշխանութեամբ մեծի սուրբ դաւադանաց,
Կարգակից եղեր նախնոյն բաբունեաց.
Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

- 10 Եպիսկոպոսութեան կարգին օծեցար,
Տէառն Եղիազարու ձեռնադրեցար,
Վասն է՞ր կրկին ի մեղս շաղախեցար.
Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

- Տեառն հրամանաւն եղէր պաշտօնեաց,
Կապոսու վանից սրբոյն Յակոբայ,
15 Որովհետեւ սրբութեամբ ծառայես նորա.
Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

- Ի սուտ կենցաղոյս խենէշ պճնելով,
Դոռօղ և հպարտ շրջադայելով,
Մոռացար զանանց կեանսն անձնիշխան զոլով.
20 Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

Քարոզելով այլոց յոյժ ուսուցանիս
Եւ դու գործոց բարեաց բնաւ ոչ հպիս,
Ձի՞նչ օգուտ է խրատելոյ, ի քեզ ոչ շահիս.
Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

- 25 Է՛, յանմիտ Աւետիք, զաշխարհս է՞ր սիրես,
Ձի որչափ մեծանաս, տիրել ոչ կարես,
Ջանալ ԼԱՄԱՊԷՃ թըվին մեղաց զոչեսցես.
Դարձիր և զղջա համայնից մեղաց:

32 Եւ Յօղես զ Յօղեսց

5 Ձեռագրում՝ Հիսեալ

25 Ձեռագրում՝ է սիրեր փխ է՞ր սիրես

1. ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ՍԱՀԱԿ ՏԻՐԱՅՈՒՆԷ

Սիրական հար, կուգեմ թէ քեզ գովել,
Փառք տամ ստեղծողիս, որ քեզ յօրինել,
Գեղեցիկ, պատուական պատկեր դարդարել,
Մէջ աշխարհիս տննման ես, նազլի հար:

5 Աչքերդ կանթիկ է, ուներդ կամար,
Երեսներդ արեգակ կամ շամս ու զամար,
Ակուններդ մարդարիտ, ալմաստ, անդին քար,
Պոկներդ հիւանդի գեղ է, նազլի հար:

10 Հասրաթ կու բաշէ քո տեսող ամէն մարդ,
Ծոցդ բախշա, բար է, բացուեր կարմիր վարդ,
Ես լաշիս չեմ տեսնուր, թէ քաշէ խօրեատ,
Պալասան ծաղիկ ես հոտով, նազլի հար:

15 Անուշախօս կարաւ, քաղցրաձայն պիւլպիւլ,
Քանի՞ մէկ ինձ սէֆիլ կու պահես մէլուլ,
Քեզի ճորտ կու դառնամ, ծառայ կամ թէ զուլ,
Ղապուլ արա, դուռդ պահէ, նազլի հար:

20 Կարօտ կու քաշեմ ես քո ծիծաղոյդ,
Սիրուդ չար հիւանդ եմ, կու մնամ դալուդ,
Իմ դարդիս ճար արա, զուրպան արեւուդ,
Դու ճարտար հէքիմ ես եղեր, նազլի հար:

1 Անագրում՝ յեար

5 Անագրում՝ կանդիդ

6 Անագրում՝ շամշ

10 Անագրում՝ պահշտ, պար

17 Անագրում՝ ծիծաղելոյդ

Իմ սրտով սիրած հար, ինձ կու լացրնես,
Գնացած ճանփնուս յետ կու դարձնես,
Տիրացու Սահակիս թէ կու հարցանես,
Սիրուդ պէզիւան եմ եղեր, նազյի էար:

2. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԱՐՋՐՈՒՄՆՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԽԱՉԱՏՈՒՐ՝ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Տէր Յիսուս, տուր կարողութիւն,
Սուրբ աթոռին հաստատութիւն,
Սորա կեանք և կենդանութիւն.
Որ է պարծանք ազգիս Հայոց:

5 Ի հիմանէ խորան շինեաց,
Գեղեցկայարմար զարդարեաց,
Սուրբ Սարգիս տաճար անուանեաց.
Որ է պարծանք ազգիս Հայոց:

Բաբունապէս և քարոզիչ,
10 Հայոց ազգին մխիթարիչ,
Նորէ յայտնեալ լուսաւորիչ.
Որ է պարծանք ազգիս Հայոց:

Ապստամբելոցն խրատեաց,
Հերետիկոսքն իսպառ ջնջեաց,
15 Սա անուն բարի ժառանգեաց.
Որ է պարծանք ազգիս Հայոց:

Յրուեալ գերիքն ժողովեաց,
Շատոց պատճառ եղև բարեաց,
Բազում և անթիւ ազատեաց.
20 Որ է պարծանք ազգիս Հայոց:

Որպէս Յոհան Ոսկէբերան,
Գերերջանիկ աստուածաբան,
Քարոզէ միշտ ժողովրդեան.
Որ է պարծանք ազգիս Հայոց:

- 25 Իիւրասէր իբրն զԱրրահամ,
Առատ գետ, աղբիւր բարեհամ,
Միշտ փարել առ ոտսն ցանկամ.
Որ է պարծանք աղգիս Հայոց:
- Սիրելի յաշս ամենեցուն,
20 Հանճարեղ և յոյժ իմաստուն,
Արհնպիսկոպոս բանիբուն.
Որ է պարծանք աղգիս Հայոց:
- Ամենեքեանս միաբան
Հայցեմք առ տէր Յիսուս արքայն՝
35 Պահել անփորձ և անսասան.
Որ է պարծանք աղգիս Հայոց:
- Հայցեցէք, ո՛վ ծաղկեալ մանկունք,
Առ երկնային սուրբ զօրութիւնք,
Լիցին սմա թևք և թիկունք.
40 Որ է պարծանք աղգիս Հայոց:
- Առաջնորդ Թէոդուալսուն,
Սանձող քահանայից դասուն,
Բազումք ցանկան ի քո տեսուն.
Որ ևս պարծանք աղգիս Հայոց:
- 45 Կուսածին Որդւոյն աշակերտ,
Խաչատուր, մաքուր վարդապետ,
Վերստէն կարգեալ դիտապետ.
Որ ևս պարծանք աղգիս Հայոց:
- Ի Սահակէ մեղօք լցեալ,
50 Դերիս քեւ եղէ ազատեալ,
Սակաւ դովեսոս առ և ընկալ.
Որ ևս պարծանք աղգիս Հայոց:

ՏԱՂ ՆԱԽԻ ԵՒ ԾՈՎՈՒ

- Սաստիկ հողմոյ հանդիպեցայ,
 Յորժամ հնչեաց, սասանեցայ,
 Սակաւ մի լուր և համբերեաւ.
 Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,
 5 Ծով, ծով, ծով, զալում ծով,
 Զիս իմ երկիրն առաքեա, ծով:
- Ալիք, որ դուք կու բարձրանայք,
 Նաւապետոյքս կու հիանամք,
 Ողորմութեան Տեառն յուսանամք.
 10 Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,
 Ծով, ծով, ծով, զալում ծով,
 Զիս իմ երկիրն առաքեա, ծով:
- Հարաւ, յորժամ դու կու հնչես,
 Հոգիս ի մարմնոյս կու քակես,

Խ ո Ր ա գ ի Ր

Ե Տաղ ի վերայ ծովու Ը Այլ տաղ լաւ և գեղեցիկ Ծ Տաղ մեղաց ալեկոծութեան
 Ե Տաղ ծովու Բ Տաղ ի վերայ ծովուն ասին

Բ ն ա գ ի Ր

- 1 Ա հողմուն Ծ հողմոյն
 2 Ե Յոյժ փխ Յորժամ: ասա մեզ, ծով փխ սասանեցայ
 3 Ե լուր և համբերեաց
 4 Ը մի չունիմ փխ ինչ ունիմ Բ ունեմ Ե Վասն աստուծոյ խնայեա, ծով, ծով:
 5 Ե չիք ծով (III): զալում Ե լուր ծով, մեծ ծով փխ զալում ծով Բ ծով, ծով, ծով, ծով:
 6 Ե Ը չիք Զիս և երկիրս ԵԲ Մեր յերկիրն փխ Զիս իմ երկիրն ԸԲ առաքեա՞ զիս
 Ը Զիս առաքեա՞ երկիրս, ծով:
 7—12 ԸԵԲԸ չիք
 8 Ա Նաւապետեայք Ե Նաւապետեալք
 9 Ե Ողորմութիւն: յուսամք
 11 Ե չիք ծով (III): զալում
 12 Ե չիք Զիս: երկիրս
 13 ԸԸ Հարաք Ը դու յորժամ Ը յորժամն Ը հնչիս Ը չիք կու
 13—18 Ը չիք
 14 ԸԲ չիք ի: բաժանիս (Բ բաժանես) փխ քակես

15 Պոնտոսի ծով, անյատակ էս.

Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,
Ծով, ծով, ծով, զալում ծով,
Զիս իմ երկիրն առաքեալ, ծով:

Ամենեցո՞ւն զայս բան կառնես,

20 Թէ զիս միայն կու տեսանես,

Վախեմ յանկարծ քարին ածես.

Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,
Ծով, ծով, ծով, զալում ծով,
Զիս իմ երկիրն առաքեալ, ծով:

15 Ե Պոնտոս Ե Պինդիսի Բ Պենտոսի ACDF դու անհայտ (CD անյայտ Ի դս-
անյադ) փխ անյատակ Բ տողը 21-րդն է

16 Ե մի չունիմ փխ ինչ ունիմ Բ ունեմ

17 Ե չիք ծով (III): զալում Բ Ծով, ծով, ծով, ծով

18 ԵC չիք Զիս Ե երկիրս Բ Մեր փխ Զիս իմ ԵF առաքեաց զիս D Զիս առաքեա
երկիրս, ծով:

19 ԱԵ այդ փխ զայս DE ալդպես (E դու զայս) փխ զայս բան Ե կանես

20 ԵF միայն զիս ԵF տանես (Բ սասանես) փխ տեսանես

21 Ե Վահեմ DE առնուա (D գանես) փխ ածես Ե Ողորմեա ինձ, զարիպ էմ էս:
Բ տողը չիք:

22 Ա Ողորմեա ինձ զարիպ: Ե մի չունիմ փխ ինչ ունիմ Բ ունեմ E վասն աստու-
ծոյ խնայեայ, ծով, ծով:

23 Ե չիք ծով (III): զալում E լուռ ծով, մեծ ծով փխ զալում ծով

24 ԵC չիք Զիս Ե երկիրս EF Մեր յերկիրն փխ Զիս իմ երկիրն ԵF առաքեաց զիս
D Զիս առաքեա երկիրս, ծով: A տողից հետո ունի մի հավելյալ տուն, որի առաջին
տողը 15-րդի կրկնաւրջունն է.

Պոնտոսի ծով, դու անհայտ էս,

Անդին մարգարիտ կայ ի քեզ,

Քո արարիչ Տէր կու սիրես.

Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,

Ծով, ծով, զալում ծով,

Զիս իմ երկիրն առաքեալ, ծով:

E տողից հետո ունի էս.

Նոյ զտապանն շինեաց փայտէ,

Երկեալ ի քո յալեկոծէ,

Զուկն եկուլ զմեան մարգարէ,

Երիս տիս կացեալ ի քեզ:

- 25 Կապուտակ ևս, քան զդադի,
 Ազգի մարդկան ևս դու լնդի,
 Մեծամեծ ձկանց ևս տեղի.
 Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,
 Ծով, ծով, ծով, զալում ծով,
 30 Զիս իմ ևրկիրն առաքեա, ծով:
 Է՛, իմ աստուած, զիս աղատեա,
 Մեղաւոր արէդէս վրկեա,
 Որ եմ տեղաւ ըՍպահանայ,
 Բան ինչ ունիմ ասել քեզ, ծով,

Վասն աստուծոյ խնայեա՛, ծով, ծով,
 Ծով, ծով, լուս ծով, մեծ ծով,
 Զիս մեր յերկիրն առաքեա, ծով:
 Յաշխարհս ամէն պատեալ ես,
 Ակունս պատուականս կայ ի քեզ,
 Մեր յերկիրն առաքէ զմեզ,
 Զարարիչն աստուած կու սիրես.

Վասն աստուծոյ խնայեա, ծով, ծով,
 Ծով, ծով, լուս ծով, մեծ ծով,
 Զիս մեր յերկիրն առաքեա, ծով:
 Յորժամ նստայք զայդանաին,
 Ահա հնչեաց սաստիկ քամին,
 Տարեալ հասոյց յեզր աշխարհին,
 Զոր չէ տեսեալ ազգ մարդկային.

Վասն աստուծոյ խնայեա, ծով, ծով,
 Ծով, ծով, լուս ծով, մեծ ծով,
 Զիս մեր յերկիրն առաքեա, ծով:

25 A Պոնտոսի ծով կարու դեղի:

25—30 CF շիֆ 25.—36 DE շիֆ

27 b դու տեղի

29 b շիֆ ծով (III): զալում

30 b շիֆ Զիս ևրկիրս

31—36 Ab շիֆ

32 C յապէդէս

33 F իմ տեղակ էրէվանայ վիս ևմ տեղաւ ըՍպահանայ

34 C մի շունիմ վիս ինչ ունիմ F ունեմ

•
* *

Ողբամ զքեզ, խաբող աշխարհ,
Զի ոչ տուար դու ումէք ճար,
Սիրողաց քոց ջամբեսս զշար,
Բարի գործոց շառնեսս յամար:

5 Դու նմանող աւաղակաց,
Վերջն առնես թափուր բարեաց,
Շամն, փորձանք և վերջն լաց,
Վա՛շ-վա՛շ, ասես, ձեռնէս դնաց:

Վայելողք քո ևղեն փռշիման,
10 Ո՛չ յագեցան հրոյ նման,
Օրինակ քեզ դէմ յանդիման,
Ունայնութեանց զիրն լման:

Եթէ կարդաս բոլորապէս,
Ստանաս բազում բարիս պէսպէս,
15 Բարիս գործես անդլապէս,
Բարեմնայ լինիս հովուապէս:

Զարթիր, ո՛վ դու, ի խոր քնէդ,
Զչարութիւնն հա՛ն ի սրտէդ,
Սթափեա, սանձեա դու ի յանձնէդ,
20 Վերնոց զուարթնոց լինիս հանգէդ:

Ո՛վ Յարութիւն, կաց դու արթուն,
Մի՛ ճապաղիր ընդ շարութիւն,
Էնն աստ և անդ տայ բարութիւն,
• • • • •

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ Է

- Աննամանդ ի մէջ մարդկային,
Անթառամ ծաղիկ ծովային,
Աշերուդ բազումք ցանկային,
Նազելի, առանց . . . :
- 5 Նմանեալ երեսդ յարևի,
Նոր վարդի ցանկեալ տերևի,
Հոտոտեալ զընդ խնդրեցի.
Սիրելի, առանց . . . :
- Անողորմ ևս դու, խնայեա,
10 Անճարակ ևմ, ինձ ողորմեա,
Արարչիդ սիրուն յիս գթա.
Սիրելի, առանց . . . :
-
.
- 15 Տես, թէ ինչ դառն արտասուեցի.
Սիրելի, առանց :
- Սիրով քո վառեալ տոշորիմ,
Սլաքաւ նետիդ խոցոտիմ,
Սարտուցեալ ի քէն, պապակիմ.
20 Սիրելի, առանց :
-
.
- Դարձ առ յիս, զանձն իմ զօվացս.
Սիրելի, առանց :

4 Ձեռագրում կրկնակը քերի (միշտ այսպես):

13—14 Ձեռագրում տողերը չիփ:

21—22 Ձեռագրում տողերը չիփ:

25 Տանջեցիր զիս հեռանալով,
Մաշեցայ ես որք մնալով,
Համար տամ քեզ ոտից կալով-
Սիրելի, առանց . . . :

Յարութիւն ծառայ քո յիմար,
30 Դրեցի մեղացս համար,
Բարեխօսեա միշտ տիրաբար.
Սիրելի, առանց :

ՏԱՂ ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ՅԱԿՈԲԷ ՈՒՄԵՄՆԷ

Գարնանային հողմոյն հնչեալ քաղցրագին,
Գեղեցկացան մեր այգեստան ծաղկածին,
Եղանակաւ թռչնոց երկնից զարդարին.
Փութա առ իս, իմ նազելի սիրեցեալ:

5 Արդեն ահա սպասեալ մնամ, սիրելի,
Զուարճանալ քոյդ գալստեամբ սիրալի,
Վարդն կարմիր բուրէ զհոտն զմայլելի.
Փութա առ իս, իմ նազելի սիրեցեալ:

Բոտեալ անձամբ գոչեմ առ քեզ տարփալի,
10 Կամաւ եղեալ սիրոյդ արդեն ևս գերի,
Զի առանց քոյդ սիրտ իմ հալի և տապի.
Փութա առ իս, իմ նազելի սիրեցեալ:

Ոչ թէ աստէն հոտով ծաղկանց զուարճանամ,
Այլ վշտագին անձամբ թախծեալ միշտ կոծամ,
15 Տեսոյդ կարօտ ակնկալեալ քեզ մնամ.
Փութա առ իս, իմ նազելի սիրեցեալ:

Իրծեալ հոգւով ձեր յայգեստանս շրջիմ,
Զցանկալիդ աստ գտանել զեզերիմ,
Թէ ոչ փութաս աստէն, ահա մեռանիմ.
20 Փութա առ իս, իմ նազելի սիրեցեալ:

Նազելի իմ, է՞ր զիս այսպէս մոռացար,
Թողեալ ի բաց, իսկոյն յինէն հեռացար,
Մի՞թէ զայլ ոք, քան զիս գերազանց գտար.
Փութա առ իս, իմ նազելի սիրեցեալ:

Ձեռագրում 4-րդ տողից հետո կա ևս. Զի դու միայն մի ի բիրոց ընտրեցեալ:

11 Ձեռագրում՝ ներկայութեան սիրտ

20 Ձեռագրում՝ ուրեմն փխ առ իս

ՏԱՂ ՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ

Ի ծովակիրն Վասպուրական,
 Ուղեկալէտ լերինք զանազան,
 Սքանչելի աւագ Սուրբ նշան,
 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.

5 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:

Սա է քաղաք յոյժ գեղեցիկ,
 Կանանչախիտ ծաղկեալ ազգիք,
 Փարէր ի մէջ աղայ մանկտիք,
 10 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.
 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:

Տեսի զքաղաքս յոյժ գեղեցիկ,
 Զոր ինչ տատուած ևս մեղ բարիք,
 15 Մարդիկն ամէն առաքինիք,
 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.
 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:

Խ ո Ր ա գ ի Ր

A Տաղ ի վերայ Վարազայ C Տաղ Վարազայ խաչին
 Բ ն ա գ ի Ր

1 B ծովակիրն AB Վասպուրական

3 B ի մէջ բազմեալ փխ Սքանչելի AB տաք,

5 A պարոնայք B 'ւ փխ և

6 C Տէր B պահէ փխ իմ

7—12 BC չիք

13 B Սա է փխ Տեսի քաղաք C զքաղաք

15 AB Եղբայրքն (B Եղբայրք) փխ Մարդիկն ազգանքիք փխ առաքինիք

17—18 ABC չիք

- 20 Եկեղեցիք, վանք, անապատ,
 Ի շորս կողմն բոլորապատ,
 Քրիստոնեութիւնն միշտ հաստատ,
 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.
 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:
- 25 Փայլեն պէս-պէս, երամ-երամ,
 Քաջազարմ իշխանք բարեհամ,
 Լիցի առ Տէր յամենայն ժամ,
 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.
 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 30 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:
- Առաւօտեան քամին հնչէ,
 Պիւպիւն յայգին քաղցր գոչէ,
 Քաղաքս այս յոյժ վայելուչ է,
 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.
 35 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:
- Եման դրախտին բացուի դարուն,
 Բուրէ հոտն ծաղկներուն,
 Վարդն բարի սահաբներուն,
 40 Քաղաք ազնիւ, որ կոչի վան.
 Հանդերձ պարոնայք և իշխանք,
 Պահէ՛ Տէրն իմ միշտ անսասան:

19—24 A չիք 19—30 B չիք

23—24 C չիք

25 A Փայլի C ի մէջ աղայ մարդիկ փխ պէս-պէս, երամ-երամ

26—27 BC չիք

31 A Յարեկեան փխ Առաւօտեան B Հարաֆային փխ Առաւօտեան

32 B Պուպուլն C Պիւպիւլ A չիք յայգին B այգին քաղցրիկ

33 A Այս քաղաք C Քաղաքն

34—48 B չիք

35—36 C չիք

37 A բացվեր

38 C Հոտն բուրէ

39 C Վարդն բարի աղաներուն:

41—42 AC չիք

է և քաղաքս այս բուրաստան,
 Չնչին ծառայ և անսկիտան,
 45 Նաղեկեացդ իմ երգս բան,
 Քաղաք աղնիւ, որ կոչի վան.
 Հանդերձ պարտնայք և իշխանք,
 Պահէ Տէրն իմ միշտ անսասան:

43 Ա Եւ քաղաքս այս բուրաստան է:

44 Ա Խաչատուրն է փխ և անսկիտան

45 Ա Նաղեկի եղբայրք իմ երգարայն է:

47—48 Շ ըf

*
* * *

Ի խորոց կարդալով որպէս հառաչեմ,
 Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ,
 Բանալով զշրթունս իմ զանձնէն բողոքեմ.
 Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ,
 5 Մարիամ տիրամայր, լեր ինձ օգնական:

Պատուէի երբեմն և ոչ իմացայ,
 Անասնոց անբանից հաւասարեցայ,
 Գիտելով ի շարիս կամաւս կորացայ.
 Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ,
 10 Մարիամ տիրամայր, լեր ինձ օգնական:

Եկի ես այս աշխարհս, թէ զգանձս շահեմ,
 Եւ զհրամանն Տեառն անարատ պահեմ,
 Այսօր ի յայսցանէ զիս զուրկ տեսանեմ.
 Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ,
 15 Մարիամ տիրամայր, լեր ինձ օգնական:

Տէրունեան ես ազնիւ, տաճար կազմեցայ
 Եւ շնորհօք եօթնարփեանն զարդարեցայ,
 Այսօր կամաւ իմով փշկալ քակտեցայ.
 Զանօրէնութիւնս իմ ես ինձէն գիտեմ,
 20 Մարիամ տիրամայր, լեր ինձ օգնական:

Ր

 25 :

Ոստաքանց և զէ ևս որպէս զարմաւենի
 Եւ պտղակորոյս՝ ևս որպէս ձիթենի,
 Բարշամեցայ մեղօք տնկեալս ի չարի.
 Զանօրէնութիւնս իմ ևս ինձէն զիտեմ,
 30 Մարիամ տիրամայր, լեր ինձ օգնական:

Սիրով անցաւորիս սաստիկ խոցոտիմ
 Եւ նետիւք թշնամւոյն միշտ վիրաւորիմ,
 Հարուածեալքս անցանօք ցաւադնեալ շրջիմ.
 Զանօրէնութիւնս իմ ևս ինձէն զիտեմ,
 35 Մարիամ տիրամայր, լեր ինձ օգնական:

է

 40 :

*

* *

Տուի ևս խնկալի, լցեալ
 զարդար շնորհօք արփինէ,
 Որպէս վկայեա դու քեզ,
 Թէ արարածք իսկ ինձ երանէ:

Է՛ կոյս, հրաշալի պատկեր,
 գերագոյն քան դքերովբէ,
 Ցանկամ տեսանել զքեզ,
 զինչ լուսինն, որ ելնու ամպէ:

5 Րամից արարիչն ևս, մայր,
 ոստրիան քեզ օրինակէ,
 Ծնար զանգին մարգարիտն
 ի ցօղոյն, որ էջ ի Հօրէ:

Միածին, եաղութ աղնիւ,
 որ ումէք ունիլ անկար է,
 Կամ լալ և սուտակ անգին,
 դու բերեալ կանանց աշխարհէ:

Ի քեզ ցանկաց միշտ հոգիս,
 տեսանել զքեզ քոյր իմ, հարս,

10 Կալցեա զիմոյս ձեռանէս
 և մուծցեա ընդ քեզ ի սրահս:

Նորափթիթ վարդէնի,
 մանուշակ ի գարնան ժամէ,
 Ուներդ է կամար երկնից,
 տեսդ քո զհոգիս կու վառէ:

Արեղական դու նման,
որ զաշխարհս կու լուսաւորէ,
Նոյնպէս յորժամ զքեզ տեսից,
տեսդ քո զցաւս իմ փարատէ:

15 Աւրովբէից դու նման,
գերագոյն քան զքերովբէ,
Պատկեր լուսափայլ է քո,
զքեզ տեսնողն ահիւ սարսափէ:

Ի քեզ մաղթանս այս լիցի,
որ զհոգիս փրկել ի չարէ,
Աստ ազատիլ ի մեղաց,
հանգերձեալն հրոյն գեհենէ:

Երգեմ քեզ իոյս Տիրածին,
առ Որդիդ քո բարեխօսէ,
20 Միթէ ազատէ զՄինաս
դժոխոցն տարտարոսէ:

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԱՌ ՍԻՐԵԼԻՆ

Առաւօտուն պարզեղ հովուն,
 Շատ բարե տարէր իմ հարուն,
 Ռոյ տալիմ էկնայ ի մէջ բարուն.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

5 Առաւօտուն կանուխ, կանուխ,
 Նարս ի պաղչան քաղէր անուխ,
 Ինքն սպիտակ, աչվին է թուխ.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

Առաւօտուն դիպէր արե,
 10 Իջնամ ի տամ հարիս բարե,
 Ինքն կըլմնի վարդի տերե.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

Առաւօտուն էս ինչ չախ է,
 Նարս ի պաղչան վարդ կու քաղէ,
 15 Ինք սպիտակ, աղւոր խաղէ.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

Առաւօտուն դռան դիմաց,
 Նկաւ անցաւ, չերաւ իմաց,
 Աչքս տեսաւ, խեղքս դնաց.
 20 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

Առաւօտուն դէմ ղալերուն,
 Ծառայ մեռնիմ քո մաղերուն,
 Զիմ դիմանար քո նաղերուն.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

25 Առաւօտուն դիմաց լուսոյն,
 Կօճկիկ շարեր հարիւր `ւ իսուն,
 Մառաջ մեննիմ Էս քո տեսուն.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

30 Եւ կանգնէր ազատն ի վեր
 Եւ կաղաչէր զաստուած ի վեր,
 Թէ ե՞րբ տի տաս ծոցուս ընկեր.
 Իմ տուն, խօրօտիկ, պապու տուն:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՊԻՂԾ ԹՈՒԹՈՒՆԻՆ

է՛ր քրիստոնեայք, աղանջ արէք,
Տեսէք թէ ինչ պիղծ է թութուն,
Դրամ կու տան, ձգեն ի կրակն,
Վնաս առնեն իւրեանց հոգոյն:

5 Չպուխ զալիոն է զարդարած,
Դրած բերնին, լափեն քան զշուն,
Խմեն հանեն զծուխն ի բերնէն,
Քիւն, յաշացն, յաղանջներուն:

Ջծուխն բալան-բալան հանեն,
10 Հրեշտակք հեռանան ի հոտոյն,
Սլանան, ելանեն յերկինս,
Գանկատ առնեն Աստուածորդոյն:

Մարդ կայ թութունի է պաքրի,
Յօրն խմէ զալիոն յիսուն,
15 Ջծուխն կլանէ, գնայ յորովայն,
Անդէն փոխէ դարձեալ քան զշուն:

Ջձեռքն ի բանէ զործէ կտրեր,
Ընկեր հզէր դիւաներուն,
Օղուլ-ուշախն են զարընճի
20 Եւ կտոր մի հաց չկայ իւր տուն:

Ք ն ա գ ի բ

3 a և ձգեն

4 b հոգւոյն

7 a ծուխն

8 a յաշացն

10 a հոտուն

11 b ի յերկինս

13—24 b չիք

Գիշերն երբ միտն անկանի,
 Կու տապկտայ, շի տանի քուն,
 Ելնի, նստի, շախմատս գարնէ
 'Ի ազահ խմէ զայն պիղծ Թութուն:

- 25 Սուտ քահանայք կան յաշխարհիս,
 Խմեն, զխին զայն պիղծ Թութուն,
 Նման են շար քահանայիցն
 'Ի բնկերակից հրէից դասուն:

- Նստին խմեն հրապարակաւ,
 30 Հաշեն 'ւ ոռնան քան զգահի շուն,
 Իւր զալիոնն է սև մարմար,
 Կօլն սուպանօս է և նախշուն:

- Աշխարհականքն զայն տեսանեն,
 Համարձակեալ յարին ի նոյն,
 35 Ասեն՝ երէցն կարգացող,
 Մեք եմք անգէտ, նա է զիտուն:

- Նա է հովիւ, մեք եմք ոչխար,
 Ընդ ուր նա գնայ, մեք ի հետն ի տուն,
 Նա ուր շատէ, թէ մեղք է սա,
 40 Մեզ ինչ փոյթ է այդ բաներուն:

Թութունն խոտ է բուսական,
 Ի մէջ գլոց չկայ գրուն,
 Ահա եղև տուն և տեղի,
 Բնակարան զիւաց դասուն:

- 45 Դիւրաբարող եղև մօտին,
 Բերնեն թափած որդն և արին,
 Օձն խարեաց զնւայ, զԱդամ,
 Պատճառ եղև շար բանսարկուն:

24 a 'ւ անյագ խմէ

25 a քահանայ: աշխարհիս և յաշխարհի

27 a քահանայից

29 a հրապարակին

30 a Հաշեն: զհրէի փիւ զգահի

33—52 b շիւ

- 50 Զպատուէր Տեառն ոչ պաճեցին,
 խաբեալ կերան դրախտի պտղոյն,
 Յուտելն խսկոյն փռձմանեցին
 եւ մերկացան անձառ լուսոյն:
- Տեսին զի մերկացեալ էին,
 Պատատեցան ընդ թղենոյն,
 55 Տէրն ձայնեաց՝ Ո՞ւր ես Ադամ,
 Փախեալ թաքեալ ի յաճօթոյն:
- Ասէ՛ Զպատուէրն չպաճեցիր,
 Աբի եւ ել, այդ շէ բեղ տուն,
 Ասեն, թէ՛ Օձն խաբեաց զմեզ,
 60 Յուցեալ ձեռքն զծառն պտղոյն:
- Մեր Տէրն զայն օձն անխժեաց
 Բէն թափաւ, եղև սողուն,
 Դիւանքն զայն թէն ժողվեցին,
 Տարան յանդուգս առ բանսարկուն:
- 65 Ասեն՝ Գտաք դեղ կորսեալն
 Ապականիչ մարդկան հոգւոյն,
 Յանէս Յամբես դրախտ կասեն,
 Անդ տնկեցին, եղև թութուն:
- Յառաջ անուանեցին քարքի,
 70 Դիւանքն ասին՝ Սա է թութուն,
 Սերմանեցին զչար սերուն աշխարհս,
 Ակնաւ եւ ցեց մարդկան հոգւոյն:
- Այնո՛վ զմարդիկն են որսացեալ,
 Շինեալ են իւրեանց տեղ եւ տուն,
 75 Մոռացեալ են ժամն եւ զաղօթն,
 Գիշեր եւ ցերեկ խմեն զայն պիղծ թութուն:

50 a պտղուն

54 b Պատկառեցան փխ Պատատեցան: թղենոյն

59—62 a չիք

63 b ժողովեցին

69—88 b չիք

- 80 Խնկի հոտուն շէն փափագիր,
 Կուրացեալ են յայն դարշ ծխուն,
 Կամք են տուեալ սատանայի
 Եւ ձեռագիր չար թշնամուցն:
- 85 Զայրի հոգիսն աղբատ առնեն,
 Մատնեն անշէջ պեհեան հրոյն,
 Փողվին մի տեղ, խմեն դայն աղբն
 Եւ վայրապար հաշեն քան դշուն:
- 90 Զհոգին սեպուցեր ծխով,
 Օր մի շերթար ի ժամատուն,
 Է՛ Լղկելի, դնաւ և տես,
 Թէ ինչ մեկնէ պատմող զրոյն:
- 95 Կպուն զգալիոն, տան մէկ ի մէկ,
 Առեալ զնէն զծեռն վեր բնքոյն,
 Ասեն՝ Դորա փոշին և կրակն
 Կուտեալ թափի վեր մեր գլխոյն:
- 100 Եւնուն ի չալլագգեաց բերնէն,
 Խմեն, ծծեն զնոցա թուն,
 Մարմինն սակաւ ուրախանայ,
 Հոգին է սեաւ ի մէջ մարմնոյն:
- 105 Եղեալ են բնակարան դիւաց,
 Հետ նորա դատին զօրն ի բուն,
 Զի ամենայն գիրք վկայէ՝
 Գարշելի է և պիղծ թուփուն:
- 105 Հոգին ներքուստ աղաղակէ,
 Դանգատ առնէ հրեշտակներուն,
 Ասէ՝ Բարձէք զիս յայս տեղաց,
 Այս դարշելի և պիղծ մարմնոյն:
- 105 Դժոխոց հոտն այլ խիստ լաւ է,
 Քան թէ խմեն դայն պիղծ թութուն,

77 a փափաքիր

89 a զղալան

91 a կրակին

92 a թափեալ ի վեր

93—116 b չիֆ

հմեն զայն, ծուխն թափեն վերէս,
Զիս սպանանեն ի յայս պահուն:

Տեղս դժուար, գարշ և զաղիր,
110 Մութն և խաւարն և տղմատուն,
Սատանայ զմեզ պարարեր,
Կերակուր շինել թշնամոյն:

Իս ձեզ խրատ կու տամ, եղբայրք,
Լաւ միտ դրէք այս բաներուն,
115 Սատանայի կամքն մի՛ կատարէք,
Դառն և դժուար է օր մահուն:

Ոչինչ բանով զձեզ կու զրկէք,
Վնաս կառնէք դուք ձեր հոգւոյն,
Երբ կանանչի այն շար քարքին,
120 Զնա, կասեն, շտաներ մեղուն:

117 a տեսէք եղբայրք Վիս զձեզ կու զրկէք b զքեզ

118 a Զձեզ կու զրկէք Վիս վնաս կառնէք

*

* *

Իրաւամբ ժողովրդոց պարտ է գրել,
Առաջնորդաց հեղեղեցոյ խիստ առաւել,
Քան զի զլուխ եք հաւատոյ պատուէր ունիլ,
Մի՛ լինիք ձուկն, որ ի գլխոյն ինքն է հոտել:

- 5 Թէ լինի որ սխալէ մարդ յօրինաց,
Մի՛ վախեր ի թագաւորէ, ոչ յիշխանաց,
Տուր գործել պարդարութիւն պատուիրանաց,
Իրաւամբք դատել, զերկիր տալ տնանկաց:

- Թէ էրէց կամիս օրհնել կամ արեղաց,
10 Մի՛ առնիր զինքն կաշառօք որպէս Յուդայ,
Զի թէ լիցի ուսման խախուտ 'ւ ոչ գիտնայ
Ի պատարագն խաչէ զաստուած զէտ սատանայ:

- Թէ որ առ ինքն խոստովանի զմէջքն և տսէ,
Զիւր հողոյ զցաւն և զկարիքն հմա պատմէ,
15 Ցաւն ի զլուխն է, նա զոտքն սպեղանէ,
Զամենուն համարն ի քէն աստուած խնդրէ:

- Առաջնորդ ես, մի՛ լսեր պիղծ երիցու,
Որք առնեն զինչ կայ կորուստ մարդկան հողոյ,
Գրգռեն զաստուած ընդ մեզ բարկանալոյ,
20 Եթէ ներես, հայ դու ունիս համար տալոյ:

Թէ դատաւոր ես 'ւ առաջնորդ յեկեղեցի,
Երբ աչքն զկինն առ քեզ բերէ, որ բաժանի,
Տես որ չէ՛ պատճառն յիւրմէ, իր կու ցաւի,
Որ զայդ թողու, Երթայ առնու իւր ցանկալի:

25 Յերկոքէն ընարէ, թէ որն է մեղաւոր,
Ճշմարիտ սուրբ և յստակ և հոգևոր,
Ձի այրն իւր վերայ կնկանն է հիւաւոր,
Ձնոյն և կինն ազգի-ազգի խիստ հնարաւոր:

Կու տեսնում, որ կայ հազար թոյլ արեղայ,
30 Ծերագոյն կտրիճ և յոյժ փիլիսոփայ,
Վանայ ի վանք պերդ սաստիկ հողմն կու գնայ,
Ո՛չ երբէք հանգիստ առնէ՝ ո՛չ դիրանայ:

Ի՞նչ ունիս բան ի գեղջէ գեղ՝ և ի քաղաք,
Երբ որ թողեր զշէնս և եղեր բու յաւերակ,
35 Կամաւ թողէր դու զհայր և զմայր, զտուն և ընդակ,
Է՞ր շրջիս տանէ ի տուն, լինիս առակ:

Զայդ զգեստդ, որ դու ունիս, է սգաւորի,
Քեզ հոգւոց տուն կայ շինած, վանք ցանկալի
Եւ բնակարան քեզ ժամատուն՝ և կնկեցի,
40 Քո հսկոյդ, մարմնոյ կարիքն անդ կատարի:

Երբ ունիս այնպիսի տեղ, է՞ր կու խաբիս,
Թողուս և զաս ի հրապարակ, խաղք կու լինիս,
Բամբասան և ծիծաղեն, շահ՝ զայն ունի՞ս,
Կորուսանես զաստիս և զայն, իրք մի շօգտիս:

Թէ լինի զքեզ նախատեն, ուր չէ՛ վիճակ,
Ծեծելով առնուն քարշէն ի հրապարակ,
Կորուսեր զաստուածային զթագն և զպսակն,
Եւ զքեզ առնեն մէջ աշխարհին ծաղր և կատակ:

Մի՛ խաբիր, գեմ այս կենացս չկայ շահ,
50 Զայդ հանդերձդ, զոր զգեցար զէրդ ըզգրահ,
Պինդ կացիր դէմ սատանին, որ չի գայ մահ,
Զմեռեց մէկ գնաց մուտ, զէտ զարջ ի բահ:

1. ԶԱՏԿԻՆ ՎՐԷՆ ԱՍԱՅԵԱԼ, ԱՐԴԻՆ

Հաւքերն կու կարդան խանտան,
Նալայի ղումրի սաղ շանդան,
Բլբուլ շրշար բիր յանդան,
Յորժամ Հայոց զատիկն դայ:

5 Հարաւային հողմն կու դայ,
Լաթիֆ դուլ համիշայ ֆաթիլայ,
Գորք խոռամ ոլուր, եր ըղբայ,
Յորժամ Հայոց զատիկն դայ:

Սաղկանցէ բուրէ հոտ անուշ,
10 Ամպար սովւայ դու քունաթ ջուշ,
Քբայքբ շարվար խոռուշ,
Յորժամ Հայոց զատիկն դայ:

Նոր տարի լինի, նոր գարուն,
Աբրէ յասման բարաթ բարուն,
15 Չայլար ոլուր յարուն զարուն,
Յորժամ Հայոց զատիկն դայ:

Դաշտիցի Աւետիքն է ո՛ւր,
Բեղուրս մրովամ փէի նուր,
Ալամ քուշ յաշիլ գէինուր,
20 Յորժամ Հայոց զատիկն դայ:

Տ Ո Ղ Ե Ր Ի Թ ա ր գ մ ան ու թ յ ու ն ը

- 2 Զայն տատրակի հարչուրապատիկ:
- 3 Բլբուլն էլ կերպէ մի կողմից:
- 6 Նորք վարդը միշտ վճիռ տվող է:
- 7 Երկինքը ուրախ է լինում, երկիրը՝ գեղեցիկ:
- 10 Վարդը համպար է բուրում:
- 11 Աստղերը հանում են շշունջ:
- 14 Երկնքի ամպը տեղում է անձրև:
- 15 Դետերը դառնում են ելման գարուն:
- 18 Սրբատեղ եմ գնում լուսի հտեկից:
- 19 Ողջ աշխարհը կանաչ է հագնում:

2. ՀԱՅՏՈՐԷՆ ԴԱՇՏԻՑԻ ԱԻԵՏԻԿԻ ԱՍԱՑԵԱԼ

Աչքերդ է կանթել կազմեալ, ունքերդ է կամար,
Հոգիս,

Յնծութիւն, բերկրութիւն հղեր ինձ համար.

Քանզի սիրուն ես, սիրուն,

5 Գեղեցիկ, պատուական ես դուն,

Սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, աննման ես դուն:

Վարդ... վարսոյդ, գունդդ սև գոլով,

Հոգիս,

10 Կարմիր ե սպիտակ խառնեալ ե փայլուն.

Քանզի սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, պատուական ես դուն,

Սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, աննման ես դուն:

15 Երեսըդ է բոլոր լուսին, թուշդ է վարդագոյն,

Հոգիս,

Կարմիր ե սպիտակ խառնեալ ե փայլուն.

Քանզի սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, պատուական ես դուն,

20 Սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, աննման ես դուն:

Իմացա, թէ վասն էր ունիս ե նշան,

Հոգիս,

Իբր թէ հաշկաց, ոչ քեզ աշօք չի տան.

25 Քանզի սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, պատուական ես դուն,

Սիրուն ես, սիրուն,

Գեղեցիկ, աննման ես դուն:

Քալվացքդ է սագայ նման ե դուն սիրամարդ»

30 Հոգիս,

Խորագիր Ձեռագրում՝ Յայերին

1 Ձեռագրում՝ կանգթեղ: ունգերդ

8 Ձեռագրում՝ անընթերցելի բառ

15 Ձեռագրում՝ վարթագոյն

29 Ձեռագրում՝ սաքայ: սիրամարդ

- Բոյլը է սալրին սիրուն և գեղեցկակարգ.
 Քանզի սիրուն էս, սիրուն,
 Գեղեցիկ, պատուական ևս դուն,
 Սիրուն ևս, սիրուն,
 35 Գեղեցիկ, աննման էս դուն:
 Դաշտեցի Սևտիկ՝ քեզ եղէ պերի,
 Հոգիս,
 Ոչինչ չունեմ, հոգիս, քեզ ընծայ բերիմ,
 Քանզի սիրուն էս, սիրուն,
 40 Գեղեցիկ, պատուական ևս դուն,
 Սիրուն ևս, սիրուն,
 Գեղեցիկ, աննման էս դուն:

31 Ձեռագրում՝ գեղեցկակարգ

38 Ձեռագրում՝ ընծայ

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ

Տե՛ղի՛ դաֆիլ հայեցա՛յ, աւելցաւ բոցս,
Ատ քու քնքուշ, բղբոջ ձեռացդ մեռնիմ,
Ահա քեզի աէստիր, խոթէ ի ծոցս.
Ատ քու քնքուշ, բղբոջ ձեռացդ մեռնիմ:

5 Արժան ես աստուծոյ պսակի, թագի,
Սէրասէրնուդ վրայ դէրպապդ հագի,
Ղալատեցար ու տվիր հեղիկ մը պաքի.
Ատ քու քնքուշ, բղբոջ ձեռացդ մեռնիմ:

Դու լիս յէ՞ր կաղարես, ես զքեզ կուղեմ,
10 Բեր զիջիկդ սանտրեմ, մաղիկդ հուսեմ,
Զէտ պիւք, Աւետարան, բեր աչքս քսեմ,
Ատ քու քնքուշ, բղբոջ ձեռացդ մեռնիմ:

Յովսէփ Գեղեցիկը ատանկ ձեռք չունէր,
Երբ տեսայ, հառաչեցի, սրտիկս արուն էր,
15 Աստուած ինտո՞ր է ստեղծեր ՚ւ օրիներ.
Ատ քու քնքուշ, բղբոջ ձեռացդ մեռնիմ:

Իմ անուն Աւետիք ու բուին է Սառայ,
Դուն ինձի պարոն ես, ես քեզի ծառայ,
Հանէ ծոցուդ, հայլիմ, թէ չէ ես մեռայ.
20 Ատ քու քնքուշ, բղբոջ ձեռացդ մեռնիմ:

4 Ձեռագրում՝ բխրոջ

5 Ձեռագրում՝ թաքի

6 Ձեռագրում՝ հագիր

8 Ձեռագրում՝ բխրոջքն

*

1. * *

Հետ ի ձէկուն րարի լուսուն,
Դառ չեմ կործնել կործ մի քարի,
Հանկարծակի հալը մի տեսայ,
Նոր ամիս եղաւ, նոր տարի:

5 Ասի՛ Բան մի ասեմ, լսէ,
Անուշ բաներուս հաւասէ,
Պունըդ վարդի փուշն հուսէ,
Պուկուկի պէս միջացորի:

10 Ասի, թէ՛ Կարմիր ու ալ ես,
Ինչ որ հազնես, բարօվ վայելես,
Երբ որ նազլու, նազլու քալես,
Առաւել սէրս կու յրթորի:

15 Փուշ աստորս զուր կու դատիս,
Օր մի դու աշտկից կաղատիս,
Ականջ էրայ իմ խրատիս,
Տէրն տայ քեզ բազում բարի:

20 Սերըդ էրէր սիրտս հերկէր,
Մէջն ըսէհան եմ մարկէր,
Հինգ թանափօվ շատիր դարկէր,
Տեղ պատրաստ է, ել ու արի:

Արի, տես գիրն ինչ է կրած,
Մարուր սիրոյ տուողն աստուած,

5 Ձեռագրում՝ Այսի

10 Ձեռագրում՝ հաքնես

19 Ձեռագրում՝ հինք

Ինձ ու քեզ միայն չէ տուած,
Տուէր ամէն մարմնայորի:

25 Զուլում կենէս այդպէս դատով,
Զոմրդ կու անցանէս վատով,
Քանի՞ կենաս դուն խորիեատով,
Ուռունդութիւնդ կու խաւարի:

30 Խնդրեմ ի Արարչէն տայիմ,
Վերայ սիրող կենաս դայիմ,
Սիրող մանսուպօվն եմ դայիմ,
Առանց կեղի ու թումարի....

2. * *

Դուն կրողէն էլ այճ շունիս,
Իմ տեսութեանն քո, շահ շունիս,
Էշխիայ ես ու այճ շունիս,
Զեմ գիտեր, թէ ինչ խելաց հետ ես:

5 Ես էլ քեզիկ մէնէ շահեմ,
Թանգ արեւ էժան կու ծախեմ,
Առնողներէն ես կու վախեմ,¹
Պաս Պայլու, դուն էլած գետ ես:

10 Կու թըլի թէ դու տէրտէր ես,
Թխտով, գրօվ զիս կու երես,
Վտզն էկէ, զաստուած կու սիրես,
Կեսրարի տէր եմ, խօհ գիտես:

15 Քո կեսրարն գիտե ես ով եմ,
Քոսայ էրէցն եմ ու խէվ եմ,
Քեզիկ զանազան կու կօվեմ,
Խօշ իմ նազլու խանն դու ես:

29 Ձեռագրում՝ Արարչէն
6 Ձեռագրում՝ Քանք
7 Ձեռագրում՝ Առնողներէն
15 Ձեռագրում՝ Քեզիք
16 Ձեռագրում՝ խան

Փառք ու պատիւ ասեմ ես քո արարչին,
Որ ամենայն փառօք զքեզիկ զարթարիր,
Կուղեմ թարիպ անեմ, պարոն Աննայիս
Թառ չօհին, թառ պոխախին, թառ արմատ առեր:

5 Մէքանդ Ղարս կու կենաս, մէսկանդ՝ Մէջան,
Պանկերդ էրէսիդ հաղի ու պէջան,
Մէջ բերնիդ նայեցի, է լալ ու մրջան,
Նոր սագաւ է հանած, մարդարիտ շարիր:

Այլն ու էշիլ հանեց, կարմիրն հապաւ,
10 Մանդրիք թռչնոց նման առողէ թաքաւ,
Ես քեզիկ զարծիւ, դուն նախշուն կակաւ,
Փախշելով կու բնակիս դու Ղարսայ քարեր:

Հողն ու ջուրն ու քամին, կրարք հետ իրաց,
Միաբանն են եղէր, զիրարէ սիրաց,
15 Տէրն օրինէր քեզիկ ի շորս տարերաց,
Գարնան եղանակի նման զարթարեր:

Դուն ես աղբուր նման, ջուրն ես պաղ ակին,
Որ սխէ համառան տապ եղանակին,
Կամ աշուն քաղցրհօտ իւր ժամանակին,
20 Կամ ձմեռն, որ դարձեր, որ գարնան դարեր:

Քեզիկ Աննայ կասեն երկիրն Ղարսայ,
Ջրանչիլի, զարմանալի բան մի տեսայ,
Երկրէն Բասենու էրէց մի Քոսայ
Մնացէր սարկարդան, սիրուդ շիւարէր:

-
- 2 Ձեռագրում՝ զքեզիք
8 Ձեռագրում՝ հանաց, մարքարիտ
9 Ձեռագրում՝ հաքաւ
16 Ձեռագրում՝ գառնան
20 Ձեռագրում՝ կառնան
21 Ձեռագրում՝ Քեզիք

- Քո ստեղծողին տամ գոհութիւն,
 Փառք ու պատիւ գրէն անոշ,
 Տուէր քեզ թառ խօրօտկութիւն,
 Անդին զար ջուհարէն անոշ:
- 5 Քեզի կօվեր եմ պէկուման,
 Գին եմ արեր դօղսան թուման,
 Առայտառն կակվի նուման,
 Մաշնդ կու կեր քարէն անոշ:
- 10 Հողն ու ջուրն, քամին ու հուր,
 Արէր մէկ-մէկու բարէհուր,
 Չորս տարէրն բերեր զուհուր,
 Հանէր մօտոն աշխարհէն անոշ:
- 15 Մանուշակ բուսեր է հօւլտին,
 Հօտն անոշ խօրօտ-մորոտին,
 Պայծառ աստղ ես առաւօտին,
 Որժամ ելէր մօրէդ անոշ:
- 20 Նխշուն կակաւ, սիրուն երամ,
 Քաջ արծիւէն կապէր վերամ,
 Զարկեց, էբաց արան-դարան,
 Բաժանեց եայր-եայրէն անոշ:
- Պուշպուլ վարդէն հասրատ ունէր,
 Զօր ու գիշեր փիրեաթ ունէր,
 Փարաթ փշէն կանկատ ունէր,
 Նստէր, կու լաց խարէն անոշ:
- 25 Սիրուդ հօվերն մաղելօվ,
 Վարդի շաղերն քաղելօվ,
 Պաղ աղպուր ես ծիծաղելօվ,
 Որժամ կու կեր սարէն անոշ:

4 Ձեռագրում՝ չոր փխ զար

9 Ձեռագրում՝ չիք ու (II)

10 Ձեռագրում՝ մէր-մէքու

13 Ձեռագրում՝ Մանուշաք

24 Ձեռագրում՝ գու

27 Ձեռագրում՝ ձիձաղելով

Հրեշտակաց կարգն առնիս,
 30 Հրեղինաց դասն խառնիս,
 Քոսայ էրէց, է՞ր կու մեռնիս,
 Մի՛ անձնէր աշխարհէն անոշ:

*

5. * *

Կուզեմ կանկադ անեմ ի սատանայէ,
 Որ ի վերայ ամէնեցուն հասուտ է,
 Հարսպած մարդն, որ պատուհասի հանդիպի,
 Ասեմ, թե, սատանան արաւ, նայ սուտ է:

5 Փարազատ էի, ոչ նստեցայ իմ տանս,
 Որ հարպեցայ և կորուցի ջղզանս,
 Թուխտ ու թանաք, կիր ու մօրհ, մատանս,
 Ի ժանիս կազանաց վախեմ, թէ ուտէ:

Հայն աղվես կասէ, Թուրքն՝ ուռովի,
 10 Թղթերն դայ շանես, քեզ կու խռովի,
 Հարսպած մարդոյ սպանողն նոր կու մեռունվի,
 Ի մէջ Ադամայ դրախտէն նա էլ ու մուտ է:

Սարերն է արածեր, դմարմինն է պտեր,
 Հետ-հետիս ժուռ եկեր, ջղբանս այ կէեր,
 15 Տես, անիձեւ աղվեսն ինչ հետ այ մտեր,
 Թղթերն եդ բացէր՝ կարմիր-կապուտ էր:

Մէկ գիրն էլ եդ բացեր՝ մօրհ ու նշան,
 Կարդացեր ու դարձեր էր խիստ ուրուշան,
 Մարդ էր ծկեր աղվեսն շորս քովշան.

20 Արիք, դիւան արէր, նոր տարէմուտ է:

Մէկ գիրն էլ եդ բացեր, խիստ հազ է արէր,
 Վրան թուրլու-թուրլու աւազ է արէր,
 Աղվեսներն ժողովէր, խիստ շհազ է արէր.
 Այլ գիրը մեղի բարի ու մէկ ումուդ է:

29 Ձեռագրում՝ կարքն

3 Ձեռագրում՝ հարսպաց

11 Ձեռագրում՝ մարդայ

17 Ձեռագրում՝ Մէր: բացել

21 Ձեռագրում՝ Մէր

- 25 Աղվեսներն ժողովեր խիստ փիր ու ջիւան,
Ղարարիլիսու տակ զարկեր մեծ դիւան,
Թղթերն կարգացեր, դարձեր են հաւան,
Ասացին՝ Այդ աղվեսդ մեզի զապուտ է:
- Ասացին՝ Աղվէ՛ս, դու ի՞նչ փառաց տէր ես,
30 Որ այդ թղթերդ գուն մէկ-մէկ առաջ կու պերէս:
Ասաց՝ Նոյայ տապանն եմ կարգացեր ես,
Մահար այդ աւալդան գրոց հմուտ է:
- Ասացին՝ Աղվէ՛ս, դուն մեզի ամիր, իշխան,
Ի վերայ գաղանացն ես սուլթան ու խան,
35 Երբ ամուսակալէն էկեր պատասխան,
Այլ Քոսայ էրէցն զուր շամիչ կուտէ:
- Ես Քոսայ էրէցն եմ, դուն՝ պարոն աղվէս,
Զղղանս առեր ես, մէջ ձուներուն շաղուէս,
Իշխանութիւնս առեր, հաւեր կու ժողովէս,
40 Այդ բեզի չի մնար, Տէրն մահապուտ է:

*
6. * *

- Մօ՛, տէրմար, սուտ աշխարհս զի՞նչ էկիր,
Հուսող ես մերկացէր, շունիս գործք բարի,
Կերիր, խմիր, մարմնուդ կամքն կատարեցիր,
Հոգիդ աղբատացեր, շունիս գործք բարի:
- 5 Հոգիդ մարմինդ ի միասին ստեղծեց,
Երկուքն ի միմիանց եղբայր նա կոչեց,
Միտքդ միջի նոցա դատող հաստատեց,
Յէ՞ր չես ուզիդ դատեր, շունիս գործք բարի:
- Զօր ու զիշեր ծուլացել ես աղօթից,
10 Անբուհմ ես, չես ողորմիլ աղքատից,
Լեզուդ բանբասող է, յորդորիչ չարից,
Մէջ մեղաց ես թմրեր, շունիս գործք բարի:

27 Անուագրում՝ դարձերն փխ դարձեր են

35 Անուագրում՝ Երպ

2 Անուագրում՝ մերկացիր

3 Անուագրում՝ կամքդ

Զար մշակ ես եղեւ մարմնուդ, կու դատիս,
 Քիչ ապրիս, շատ ապրիս, օր՛մ կու մեռնիս,
 15 Փողն որ փչէ, դատաստան երթալ պիտիս,
 Կուլեն քեզանէ համարներ, չունիս գործք բարի:

Զարաչար անօրէն մեղքերդ դատին,
 Յառաջ բերեն ձեռագիր սատանային,
 Քոսայ էրէց, չես տալ դու պատասխանին,
 20 Ճարտար լեզուդ կասեր, շունիս գործք բարի:

*

7. * *

Յորժամ խելքդ առիր, ճանաչեցիր Տէրդ,
 Փութով աշխարհս մի՛ եկիր մուտ, աշխարհս մի՛ սիրիր,
 Դուն քեզի յիմացար, որ հոգ չես մնալ,
 Գնալոց եւ շուտ, աշխարհս մի՛ սիրիր:

5 Առաքեալն Յակոբ տեառնեղբայրն ասաց՝
 Զար, անօրէն, մեղաւոր, կեղծաւորաց,
 Սէր աշխարհիս թշնամութիւն է առ սոստուած,
 Բռնէ խօսքդ, վատ աշխարհս մի՛ սիրիր:

Վազ չես դալ մեղաց, մինչև յն՛րք գործես,
 10 Միրտդ քար ապառաժ, խոստովանիլ չես,
 Վաղն ահէղ ատենին համար տալոց ես,
 Անդարձ մնալ, մութ աշխարհս մի՛ սիրիր:

Պակասեցաւ, դնաց ձեռաց օրերդ,
 Գնա առ քահանայն, ասա գործերդ,
 15 Գլխաւոր, մահացու, ներելի մեղքերդ,
 Պահել, ելնուլ, սուտ աշխարհս մի՛ սիրիր:

Քոսայ էրէց, գրոց բանին յետևի,
 Դատաստանին օրն քեզ կաննեն դաւի,
 Մէկբուլթեան լուսնդ փոխեն խաւարի,
 20 Ահով կացի, փութ աշխարհս մի՛ սիրիր:

15 Անագրում՝ օր փխ որ

19 Անագրում՝ Քոսայ

2 Անագրում՝ շատ աշխարհս մի՛ սիրիր

7 Անագրում՝ չիք առ

12 Անագրում՝ Անդարց

20 Անագրում՝ Ահով

8. ԽԱՂ

Սիրուն յեարն ելիր է սեյրան,
Դարձի, թեզ արի, թեզ արի,
Ասօր հուր եմ, վաղը կերթամ,
Խիստ մի՛ պէզարի, պէզարի:

5 Նազլու, վազ շեմ դար ի քենէ,
Քանի որ աշխարհս շէն է,
Երբ մեռնիմք Երկուքս մէկ տանէ,
Մէջ մէկ մազարի, մազարի:

10 Մէռնինք ու էրթանք դատաստան,
Տէրն ազաշեմք, անենք տաստան,
Մեզ տա դրախտ ու բուրաստան,
Հայ, թէ հազ արի, հազ արի:

Քուրքեր ևս հաքեր էրվանայ,
Սէրս քո սիրուդ սարվան ալ,
15 Դուն ևս նառ, ևս եմ փարվանայ,
Ժուռ գանք կազարի, կազարի:

Քեզի պէս մանկտիք հարիւր հազար,
Մէկ մի շի կայ հետ ինձ պազար,
Գնա, արա այլոց նազար,
20 Ինձնէ վա՛ղ արի, վա՛ղ արի:

Քոսայ էրէցն եմ, խիստ կու լամ,
Էրթամ գանկտիմ շահի ալամ,
Տարտերս սմէն առնեմ դալամ,
Գրեմ յեազարի, յեազարի:

9. * *

*

Գէղէն վերե հերկեր-մերկեր,
Շապիքդ սուրմայով ներկեր,
Սիրեր եմ, շեմ կրնայ թէարկեր
 Արի խօսինք, ջորած նազլու,
5 Քընց բիւբիւն էլ ձէնով, նազլու:

14 Անագրում՝ է փխ ալ

21 Անագրում՝ Քոսայ

- էկար անցար ու հար էրիր,
 Ձևաքզ էրէսիդ պատ էրիր,
 Դուն սիրեցիր, դուն հար էրիր.
 Արի խօսինք, ջորած նազլու,
 10 Քընց բիւբիւն էլ ձէնով, նազլու:
 Քոսայ էրէցն հմ՝ քահանայ,
 Աշխուդ շկա մահանայ,
 Դու ինծի բրիր դիւանայ.
 Արի խօսինք, ջորած նազլու,
 15 Քընց բիւբիւն էլ ձէնով, նազլու:

10. Ա Ի Տ Ո Ի Ր

- Նա նա, նա նա,
 Ջա նա, նա նա,
 Կիտուր եկաւ, հասաւ խոփեր,
 Կերաւ ցորեն, մնաց չօփեր:
 5 Հաւա՛ր, կիտուր, մատա՛թ, կիտուր,
 Ամէն արտուց քիլէ մը տուր,
 Աշուն կանենք ձաւար, պլլուր,
 Ուր չըկանկնենք տուշմընի դուռ:
 Երկինք ամպեց, կիտուր թափեց,
 10 Կիտուր թափեց, դարտեր լափեց,
 Յորեն չեղաւ, շահնէն չափեց:
 Հաւա՛ր, կիտուր, մատա՛թ, կիտուր,
 Ամէն արտուց քիլէ մը տուր,
 Աշուն կանենք ձաւար, պլլուր,
 15 Ուր չըկանկնենք տուշմընի դուռ:
 Մեռնիմ քըզի, սըրբ Կարապետ,
 Ըմէն սրբերու զօրապետ,
 Քոսէն մատաղ կանչեց դիւր ճետ,
 Կիտուրն եկաւ թրթուրն ի հետ:
 20 Հաւա՛ր, կիտուր, մատա՛թ, կիտուր,
 Ամէն արտուց քիլէ մը տուր,
 Աշուն կանենք ձաւար, պլլուր,
 Ուր չըկանկնենք տուշմընի դուռ:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ,
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ,
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ա. Զեռագրացուցակներ

- Ակիբյան, Ասիյան. Յուդակ—Յուդակ հայերեն ձեռագրաց Զմմաթի վանքի մատենադարանի, հտ. Բ, կազմեցին Ն. Ակինեան և Հ. Ոսկեան, Վիեննա, 1971
- Անադյան. Յուդակ Թավրիզի—Յուդակ հայերեն ձեռագրաց Թավրիզի, կազմեց Հ. Աճառեան, Վիեննա, 1910
- Անադյան. Յուդակ Թեհրանի—Հ. Աճառեան, Յուդակ հայերեն ձեռագրաց Թեհրանի. «Հանդէս ամսօրեայ», 1935, էջ 307—315 և 393—408
- Խոփչյան. Յուդակ Դադյանի—Յակոբ Յ. Թօփճեան, Յուդակ ձեռագրաց Դադեան խաչիկ վարդապետի, մասն Ա, Վաղարշապատ, 1898
- Կյուլեսերյան, Յուդակ Անկյուրայի—Բարգէն աթոռակից կաթողիկոս (Կիւլէսէրեան), Յուդակ ձեռագրաց Անկիւրոյ Կարմիր վանուց և շրջակայից, Անթիլաս—Լիրանան, 1957
- Կյուլեսերյան. Յուդակ Ղալաթիայի—Բարգէն վրդ. Կիւլէսէրեան, Յուդակ ձեռագրաց Ղալաթիոյ (Կ. Պոլիս) Հայոց Ազգային Մատենադարանի, Անթիլաս—Լիրանան, 1961
- Մատենադարանի Յուդակ ձեռագրաց—Յուդակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, կազմեցին Օ. Եղանյան, Ա. Զեյթունյան, Փ. Անթարյան, Երևան, հտ. Ա, 1965, հտ. Բ, 1970
- Մինասյան, Յուդակ—Յուդակ ձեռագրաց Նոր Զուգայի ս. Ամենափրկիչ վանուց թանգարանի հտ. Բ, կազմեց Լ. Մինասեան, Վիեննա, 1972
- Մուրադյան, Մարտիրոսյան, Յուդակ—Յուդակ ձեռագրաց Մշոյ ս. Առաքելոց—Թարգմանչաց վանքի և շրջակայից, կազմեցին Ս. Մուրադեան, Ն. Մարտիրոսեան, Երուսաղեմ, 1967
- Ոսկյան, Յուդակ—Յուդակ հայերեն ձեռագրաց Մխիթարեան մատենադարանի ի Վիեննա, հտ. Բ, կազմեց Հ. Ոսկեան, Վիեննա, 1968
- Պողարյան, Մայր ցուցակ—Մայր ցուցակ ձեռագրաց սրբոց Յակոբեանց, կազմեց Ն. Պողարեան, Երուսաղեմ, հտ. Ա, 1966, հտ. Բ, 1967, հտ. Գ, 1968, հտ. Դ, 1969, հտ. Ե, 1971, հտ. Զ, 1972, հտ. Է, 1974, հտ. Ը, 1977, հտ. Թ, 1979
- Սարգիսյան, Մայր ցուցակ—Մայր ցուցակ հայերեն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վենետիկ, հտ. Ա, Յօրինեց Հ. Բարսեղ վ. Սարգիսեան, Մխիթարեան ուխտէն, Վենետիկ, 1914, հտ. Բ, 1924
- Սարգիսյան Բ., Սարգիսյան Գ., Մայր ցուցակ—Մայր ցուցակ հայերեն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի Վենետիկ, հտ. Գ, կազմեցին Բ. Սարգիսեան, Գ. Սարգիսեան, Վենետիկ, 1966
- Սուրմեյան, Մայր ցուցակ Երուսաղեմի—Մայր ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Երուսաղեմ

մի սրբոց Յակորեանց վանքի, հտ. Ա, կազմեց Արտավազդ արք. Սիրմէեան,
Վենետիկ, 1948

Սուրմէյան, Մայր ցուցակ Հալեպի — Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Հալէպի և Ան-
թիլիասի և մասնաւորաց, հտ. Բ, կազմեց Արտավազդ Սիրմէեան, Հալէպ, 1936

Սուրմէյան, Յուցակ — Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Հալէպի ու Քառասուն մանկունք
եկեղեցոյ և մասնաւորաց (Ա. հտ.), կազմեց Արտավազդ Սուրմէեան, Երուսա-
ղեմ, 1935

Տաշյան, Յուցակ — Յուցակ հայերէն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի
Վիեննա, կազմեց Հ. Յակրոս Տաշեան, Մխիթարեան ուխտէն, Վիեննա, 1895

Տէր-Ավետիսյան, Յուցակ — Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Նոր Զուղայի Ամենափրկիչ
վանքի, հտ. Ա, կազմեց Ս. Տէր-Աւետիսեան, Վիեննա, 1970

Քելշիշյան, Յուցակ — Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառի վանքի մատենադարանին,
կազմեց Մ. Քելշիշեան, Վիեննա, 1964

Բ. Մատենադարաններ

Անկյուրա — Անկյուրայի Կարմիր վանքի մատենադարան

Բեռլինի թագավորական թանգարան

Երիտանական թանգարան

Երուսաղեմ — Երուսաղեմի ու Հակոբյանց վանքի մատենադարան

Զմմառ — Զմմառի վանքի մատենադարան

Ղալաթիա — Ղալաթիայի Հայոց ազգային մատենադարան

Մատենադարան — Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների Ժողովին առընթեր Մաշտոցի անվան

հին ձեռագրերի ինստիտուտ՝ «Մատենադարան»

Նոր Զուղա — Նոր Զուղայի ու Ամենափրկիչ վանքի թանգարան

Վենետիկ — Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության մատենադարան

Վիեննա — Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության մատենադարան

Տյուրինդենի համալսարանի գրադարան

Փարիզ — Փարիզի ազգային գրադարան

Քառասուն մանկունք — Հալեպի ու Քառասուն մանկունք եկեղեցու մատենադարան

Գրիգոր Կեսարացի

1. ՏԱՂ Ի ԳՐԻԳՈՐԷ ԿԵՍԱՐԱՅԻՈՅ ԱՌ Ի ՎԱՐԳԱՊԵՏՆ ԻԻՐ (Էջ 9)

(«Աստուածային հրաման որ կայ»)՝

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 8689, թերթ 103բ—105բ:

B = 9826, թերթ 259բ—262բ:

C = 1838, թերթ 255բ—257ա:

D = 6562, թերթ 201ա—202ա:

E = 1635, թերթ 113ա—116բ:

f = Տ. Պալլաւ, Հայ աշուղներ, հտ. Բ, Իգմիր, 1914, էջ 212—216: Աղբյուրը չի
հիշատակված:

դ = Ա. Ակոյոյանյան, Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժամանակը, Երուսա-
ղեմ, 1936, էջ 184—189: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 304, Բերթ 181ա—182բ (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 732):

Բ. Երուսաղեմ, ձեռ. № 1042, Բերթ 41ա—44ա, «Տաղ ի գոյն «Յիսուս Որդոյն»
խորագրով (տե՛ս Պոպարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Դ, էջ 60):

Գ. Ղալաթիա, ձեռ. № 141, Բերթ 399ա—403ա (տե՛ս Կոյունեյան, Ցուցակ Ղա-
լաթիայի, էջ 895):

Այլ հրատարակություն

«Սիոն», 1937, № 5, էջ 254—256: Արտատպություն է Ա. Ակոյոյանյանի գրքից:
Տոնն առ տոնն տողերի սկզբնատառերն ու վերջնատառերն այրբենական կար-
գով են:

Գրված է 1605 թ.:

2. ՈՂԲ ՊԻՏԱՆԻ (էջ 15)

(«Գովեալ անուն տէր Սրապիոն, բարունի յարԳ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 8689, Բերթ 98բ—100ա:

B = 9826, Բերթ 266բ—268ա:

C = 1338, Բերթ 258բ—259բ:

D = 6562, Բերթ 203բ—204բ:

E = 1635, Բերթ 103ա—105ա:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 304, Բերթ 184ա (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 732):

Բ. Երուսաղեմ, ձեռ. № 1042, Բերթ 46ա, «Տաղ գոյնն իմն հղանակի» խորագրով
(տե՛ս Պոպարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Դ, էջ 60):

Յուրաքանչյուր տառն իր իր տողերն սկսվում և ավարտվում են նույն տառով և հոդում
են «Գրիգորի է բանս այս»:

Հիշատակել է Ա. Ակոյոյանյանը (տե՛ս Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժա-
մանակը, էջ 190):

3. ՆԵՐՐՈՂԵԱՆ ՆԵՐՋԱՓԱԿԱՆ ԲԱՆԻ ՍՈՒ ՄԵՍ ՐԱՐՈՒՆԱՊԵՏՆ ՍՐԱՊԻՈՆ, Ի ԳՐԻԳՈՐԷ՝ ՆՈՐԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԷ (էջ 18)

(«Այգայն Յիսուսի»)

Արտատպվում է Տ. Պալյանի Հայ աշուղներից, հտ. Բ, էջ 209—212: Աղբյուրը
չի հիշատակված:

Այլ հրատարակություններ

ա) Ալպոյանյան Ա., Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժամանակը, էջ 191—195: Աղբյուրը չի հիշատակված:

բ) «Սիրն», 1937, № 5, էջ 252—256 և 351—354: Արտատպություն է Ա. Ալպոյանյանի գրքից:

Հատվածների տողերի սկզբնատառերը այրենական կարգով են:

Մատենադարանի № 9826 ձեռագրում, թերթ 268, պահպանվել է Գրիգոր Կեսարացու «Խառնակարանը» գրված նրա եղբորորդու՝ Հակոբ Երեցի ձեռքով, որակից խմբում ենք այս ոտանավորի և սրան հաջորդող երկու գանձերի գրության թվականները: Այս ոտանավորը գրված է 1607 թ.:

4. ԳԱՆՁ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՍՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏՆԱՌՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՈՒՌՀԱՅՆՅՈՒՅՆ, ՌԿԵՍԼ ՅԱՇԱԿԵՐՏԷ ՆՈՐԻՆ՝ ՍՈՍԿ ԱՆՈՒՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԿԵՍԱՐԱՑԻՈՅ (էջ 21)

(«Գեղեմ լալական, ձայն ողբերգական, Երգ դամբանական»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 8689, թերթ 100ա—103բ:

B = 9826, թերթ 252բ—259ա:

C = 1838, թերթ 252ա—255բ:

D = 6562, թերթ 197բ—200բ:

E = 1635, թերթ 105ա—112բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 304, թերթ 177բ—181ա (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 732):
Բ. Նրուսադեմ, ձեռ. № 1042, թերթ 37ա—40բ (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Գ, էջ 59):

Գ. Հալեպի ամերիկյան վարժարան, ձեռ. № 28, թերթ 269ա (տե՛ս Սուրմեյան, Մայր ցուցակ Հալեպի, հտ. Բ, էջ 128):

Հրատարակվում է առաջին տեղամ:

Մեծ հատվածների առաջին տողերի սկզբնատառերը հոդում են «Գրիգորի է բանս այս»:

Գրված է 1608 թ.:

Հիշատակել է Ա. Ալպոյանյանը (տե՛ս Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժամանակը, էջ 183—184):

5. ԳԱՆՁ ԵՐԿՐՈՐԴ ՎԱՍՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ,
ԱՍԱՑՆԱԼ Ի ՆՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ՝ ԱՇԱԿԵՐՏԷ ՆՈՐԻՆ (էջ 29)

(«Այբոյ խաւառի Եղա՛մ եմանի, որ ցանկն Բակի»)

Օգտագործված աղբյուրներ

- A = 3632, թերթ 97ա—98բ:
B = 9326, թերթ 262բ—266բ:
C = 1838, լիերթ 257ա—258բ:
D = 6362, թերթ 202ա—203բ:

Այլ օրինակներ

- Ա. Վիեննա, ձև. N 304, լիերթ 182բ—184ա (տե՛ս Տաշյան, Յուզակ, էջ 732):
Բ. Երուսաղեմ, ձև. N 1042, լիերթ 44ա—44բ, «Գանձ երկրորդ ասացեալ Գրիգոր վարդապետի ի նոյն տեսութիւն, այլ իմն յեղանակ» խորագրով (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Դ, էջ 60):
Գ. Հալեպի ամերիկյան վարժարան, ձև. N 28, լիերթ 279ա (տե՛ս Սուրմեյան, Սայր ցուցակ Հալեպի, հտ. Բ, էջ 128):
Հրատարակվում է առաջին անգամ:
Տողերի սկզբնատառերը զույգ-զույգ այբբենական կարգով են:
Գրված է 1608 թ.:
Հիշատակել է Ա. Ալոպոյաճյանը (տե՛ս Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժամանակը, էջ 189—190):

Ավետիք Մանուեալ

1. «ՄԵՂԱՒՈՐԻՍ ՅԻՇԱՍԱԿ» (էջ 34)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի N 1870 ձեռագրից, թերթ 260բ—262ա: Ձեռագրի գրիչն ինքը՝ Ավետիք Մահտեսին է:
Գրված է 1604 թ.:

2. «ԼՍ ԱԻԵՏԻՔՍ ՄՏՕՔ ԽԱՒԱՐ» (էջ 38)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի N 1870 ձեռագրից, թերթ 257ա—259ա:

1—34-րդ տների տնագլուխ տառերը հոգում են «Ես մեղաւոր Աւետիկս, ծառայ Իսոսի Քրիստոսի»:

Գրված է 1607 թ.:

3. «ԲԱՆԲ ՊԻՏԱՆԻ ՈՉ ԵՄ ԿԱՐՈՂ» (էջ 43)

Հրատարակվում է տառաջին անգամ, Մատենադարանի N 1870 ձեռագրից, թերթ 259ա—260ա:

1—28-րդ տների տնագլուխ տառերը հոգում են «Բաւարի որդի Աւետիս, ծառայ Իսոսի»:

Դավիթ Կեղամեցի

ՈՂՐՔ Ի ԶՈՒՂԱ (էջ 47)

(«...Ջերեսս ի յեսս դարձուցին»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 3812, թերթ 1033:

B = Վիեննա, ձև. № 32, թերթ 14ր—15ր*:

C = Ղ. Աթաբեկ, Հայաստան, հատ. Բ, Վենետիկ, 1901, էջ 614—616:

Ա օրինակն ինքնագիր է, սակայն սկզբից և վերջից թերի և այդ պատճառով նաև անթորագիր: «Ողբը ի Զուղա» խորագիրը գրել է Ղ. Ալիշանը: C օրինակն սկսվում է 23-րդ տողից, որից կարելի է ենթադրել, որ հրատարակված է ոչ թե B աղբյուրից, այլ հրատարակչի ձեռքին հղած մի այլ ձեռագրից:

Զաֆարիա Նբզնկացի

ՆՈՐԻՆ ԴԱՐՁԵՍԱՎ ԱՍԱՅԵՍԱՎ Ի ՎԵՐԱՅ ԿԱՐԱՊԵՏԻՆ ՆԻ ՇԱՐԺԻՆ
Ի ԶԱՔԱՐԻՍՅԱՆ ԱՐԵՂԱՅԷ (էջ 52)

(«Ի բուսկանիս Հայոց ազգի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7744 ձեռագրից, թերթ 183ա—184ա:

Ինքնագիր է՝ գրված Ստեփանոս Թոխաթցու «Տաղ և ոտանաւոր ի Թոխաթցի Ստեփանոս իրիցուէ ասացեալ ի վերայ Տէվէին թողին» կարապետին» խորագրով ոտանավորից հետո և գրա նմանությամբ:

Գրված է 1615 թ.:

Ներսես Անճնապատցի

1. ՏԱՂ ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ, ՈՐ ՀԱՆԳՈՒՅԵՍԱՎ Է Ի ԽՐԻՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (էջ 54)

(«Ղարխյն յորժամ արաւ խորհուրդ գնալոյ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 7709, թերթ 27ա—29ա:

B = Երուսաղեմ, ձև. № 1455, թերթ 251ա—252բ (Մատենադարան, մանրածափավուն № 916):

C = 1990, թերթ 52բ—53բ:

* Ձեռագիրը մեր ձեռքին չի հղել: Դրա մանրածափավունը մեզ է արձագրվել բանասեր Պ. Խաչատրյանից, որի համար հայտնում ենք խորին շնորհակալություն:

Այլ օրինակներ

Ա. Մատենադարան, ձև. № 10077, Բերթ 47բ—49բ, Բերի է, ընդամենը 3 տուն։ Այդ պատճառով շենք օգտագործել։

Բ. Վենետիկ, ձև. № 277, Բերթ 79ա—80ա (տե՛ս Սարգիսյան, Մայր ցուցակ, հտ. Բ, էջ 936—937)։

Գ. Վենետիկ, ձև. № 278, Բերթ 58բ—59ա, «Ուսանաւոր և տաղս ի ներսէս Բաղիշացի վարդապետէ ասացեալ է Յովսափու գոյնն» խորագրով (նույն տեղում, էջ 944)։

Դ. Երուսաղեմ, ձև. № 976, Բերթ 219բ, «Տաղ ի զրպ ի Մահուկնց ներսս վաղ-դապետէ» խորագրով (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Գ, էջ 571)։

Հրատարակութիւններ

ա) «էջմիածին», 1944, № 11—12, էջ 33—34։ Հրատարակել է Ն. Ծովականը։ Բնագիրը հանված է Ե աղբյուրից։ Վերագրված է ներսես Մոկայան։

բ) Մկրտիչ Նաղաշ, աշխատասիրությամբ էդ. Խոնդկարյանի, Երևան, 1965, էջ 177—179։ Բնագիրը հանված է Ե աղբյուրից։ Վերագրված է Մկրտիչ Նաղաշին։

գ) Կ. Բերտոլդ, Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, (XV—VIII դդ.), Երևան, 1979, էջ 25—28։ Ա, Բ, Ե օրինակների հիման վրա կազմված քննական քնա-գիր է։ Վերագրված է ներսես Բաղիշեցուն։

Գրված է 1616 թ.։

Հեղինակի մասին

Ն. Ակիսյանը ցույց է տվել տաղը ներսես Մովսեսին վերագրելու Ն. Ծովականի սխալը, ոտկայն հենվելով միայն իր ձեռքի տակ եղած՝ Վենետիկի № 278 ձեռագրում պահպանված օրինակի խորագրի վրա, իր հերթին, վերագրել է ներսես Բաղիշեցուն (տե՛ս Ն. Ակիսյան, Բաղիշի դպրոցը, Վիեննա, 1952, էջ 176—177)։ Մեր օգտագործած Ա և Բ օրինակներում, որոնք ավելի հին են, հեղինակը հիշատակվում է միայն «Ներսէս վարդապետ» ձևով։ Հ. Քյուրտյանը «Հարապետ վարդապետ Ղուլթիկցի և Ներսէս հայկոպոս Բաղիշեցի» հոդվածում (տե՛ս «Բաղմամէլ», 1955, էջ 100—103), նկատում է, որ այս տաղի հեղինակը չի կարող ներսես Բաղիշեցին լինել։ Նա հենվում է իր սեփական՝ 1621 թ. գրչության մի ձեռագրի վրա, որի հիշատակարանը գրել է Հարապետ Ղուլթիկցին։ Այստեղ հիշատակարանի հեղինակը հիշատակում է ներսես Անձնապատգուն՝ նրան անվանելով մեծ հռետոր, որի հետ ինքը գնացել է «Հոնքի երկիր», հասել Դրիմ, այնտեղ տասը տարի նրան աշակերտել, սպա ուսուցչի մահից հետո վերագործել հայրենիք։ Սրան հակառակ, ինչպես նկատում է Հ. Քյուրտյանը, որևէ աղբյուրից հայտնի չէ, թե Հարապետ Ղուլթիկցին երբևէ աշակերտած լինի ներսես Բաղիշեցուն։ Հարապետ Ղուլթիկցու հիշատակարանի գրության թվականով Հ. Քյուրտյանը որոշում է ներսես Անձնապատգու մահվան մոտավոր թվականը՝ 1619 կամ 1620, սպա հիշելով հնագույն օրինակի (Ա աղբյուր, գրչության ժամանակ՝ 1608—1620) խորագրի «Տաղս ներսէս վարդապետէ, որ հանգուցեալ է ի Խիմ Աստուածածին» վկայությունը, եզրակացնում է, որ սա չէր կարող ներսես Բաղիշեցին լինել, որը, ինչպես ցույց է տվել ինքը՝ Ն. Ակիսյանը, վախճանվել է շատ ավելի ուշ՝ 1634 թ.։

Այս հարցում եղած շփոթությունն առաջացել է նաև այն պատճառով, որ Ժէ դարի հեղինակ վարդան Բաղիշեցին Հարապետ Ղուլթիկցու ուսուցչին անվանում է ներսես

Մոխրաբերդցի, իսկ Ն. Ակինյանը սրան նույնացնում է ներսև Բաղիշեցու հետ, մինչդեռ սրա մասին Վարդան Բաղիշեցու տված տեղեկությունները չի ունի համընկնում են ներսև Անձնադատացու մասին Հարապետ Ղուլթիկցու տված տեղեկություններին:

2. ԲԱՆ ԽՐԱՏՈՒ ՏԱՂԻԻ ՉԱՓԵԱԼ Ի ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ
Ի ԽՆԻՐՈՅ ՀԵՐԱՊԵՏ ԱՇԱԿԵՐՏԻ (Էջ 57)

(«Աստուած աննաս, անեզր, անպար»)։

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Երուսաղեմի № 1455 ձեռագրից, Թերթ 252բ—256ա (Մատենադարան, մանրաժապավեն № 916)։

Այլ օրինակ

Վենետիկ, ձեռ. № 278, Թերթ 60բ—62ա (տե՛ս Սարգիսյան, Մայր ցուցակ, հտ. Բ, էջ 944)։

Գրված է 1617 թ.։

Հեղինակի ինքնություն մասին տե՛ս նախորդ բանաստեղծության ծանոթագրությունը։

3. «ԱՆՆՂՆ ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՆՆԱՌԱԿԱՆ» (Էջ 62)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Երուսաղեմի № 1455 ձեռագրից, Թերթ 264բ—268ա (Մատենադարան, մանրաժապավեն № 916)։

Այլ օրինակ

Վենետիկ, ձեռ. № 278, Թերթ 59ա—60բ (տե՛ս Սարգիսյան, Մայր ցուցակ, հտ. Բ, էջ 944)։

Մեր աղբյուրում առաջին երկու տողերը չհջված են։ Լրացրել ենք Ն. Ակինյանի «Բաղիշի դպրոցը» գրքից, որտեղ 175-րդ էջում, Վենետիկի № 278 ձեռագրից մեջ են բերված առաջին ու վերջին տները և խորագիրը՝ «Նորին ներսէս Բաղիշեցոյ առաջեալ, «Յիսուս որդոյ դոյն»։

Հավանաբար գրված է 1617 թ.։

Հեղինակի ինքնություն մասին տե՛ս առաջին բանաստեղծության ծանոթագրությունը։

4. ՈՂՐ Ի ՆԵՐՍԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՌԱՍՏՈՒԱԾ (Էջ 65)

(«Անսկիզբ աննառ աստուած, արարող էիցս ամենայն»)։

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 3081, Թերթ 1բ—2ա։

B = Երուսաղեմ, ձեռ. № 1455, Թերթ 248ա—250բ (Մատենադարան, մանրաժապավեն, № 916)։

C = Երուսաղեմ, ձեռ. № 976, Թերթ 108բ—110ա։ Օգտվել ենք Ն. Ակինյանի

«Քաղեշի դպրոցը» գրքից:

Վ = Սուրմեյան, Յուցակ Հալեպի, հտ. Ա, էջ 63: Բնագիրը հանված է Հալեպի № 15 ձեռագրից, թերթ 129:

Է = 7709, թերթ 105ա—105բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Հալեպ, ձեռ. № 15, թերթ 129 (տե՛ս Սուրմեյան, Մայր Յուցակ Հալեպի, հտ. Բ, էջ 63): Վերագրված է Առաքել Բաղիշեցուն:

Բ. Երուսաղեմ, ձեռ. № 976, թերթ 216ա (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Գ, էջ 571):

Հրատարակություններ

ա) «Էջմիածին», 1944, № 11—12, էջ 34—35: Հրատարակել է Ն. Մովսեփյանը: Բնագիրը հանված է Ե աղբյուրից:

բ) Ն. Ակիմյան, Քաղեշի դպրոցը, էջ 178—183: Քննական ընագիր է կազմված Ը և Վ օրինակների. ինչպես նաև Վիեննայի № 1042 ձեռագրի (թերթ 470ա—471բ) հիման վրա:

Հեղինակի ինքնության մասին տե՛ս առաջին բանաստեղծության ծանոթագրություններ:

Դրված է 1618 թ.:

Մովսես Տաթևացի

ՈՂՐ Ի ՄԱՀՆ ՍՐԱՊԻՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ, ՄՈՎՍԷՍԻ ՄԻՈՅ, ՈՐ Է
ՏԵՂԱՆ ՏԱԹԵՆԱՅԻ, ՍԱԿԱՆ ԲԱՆ (էջ 71)

(«Աչք իմ լուսատու, զիա՞րդ խաւարեցար»)

Օգտագործված աղբյուրներ

Ա = 745, թերթ 179բ—186բ:

Բ' = Շաղարշ Սահակյանի Տաղարան № 4, թերթ 81ա—103ա:

Ը' = Երուսաղեմ, ձեռ. № 1042, թերթ 48ա—52բ:

Հրատարակություն

Ն. Ակիմյան, Մովսէս Գ. Տաթևացի Հայոց կաթողիկոսն և իր ժամանակը, Վիեննա, 1936, էջ 409—424:

Բ' և Ը' աղբյուրները մեր ձեռքի տակ չեն հղել: Դրանց տարբերությունները վերցրել ենք Ն. Ակիմյանի վերոհիշյալ գրքից:

Ա և Բ հատվածների տողերի սկզբնատառերը այբբենական կարգով են: Գ հատվածում այբբենական կարգով են կենտ տողերի սկզբնատառերը: Դ հատվածում տողերի սկզբնատառերը մեկլնդմեջ հոդում են «Մովսէս»:

Ձեռագրում ողբին նախորդում է կես արձակ, կես շափածո մի ընդարձակ հատված, որտեղ խոսվում է ուսուցիչների դերի և նրանց նկատմամբ աշակերտների վերաբերմունքի մասին:

ՆԵՐՍԵԱ ԲԱՂԻՉԵՅԻ

ԱՌՆՐԶԱՆԻԿ ԵՌԱՄԵՄ ԵՒ ԱՐԻԻՆԱՐԱՆ ՏԷՐ ԿԱՐՁՊԵՏ ՐԱՐՈՒՆԱՊԵՏՆ
ԳՐԵԱՆ ԲԱՆ ԳՈՎԵՍՏԻՅ, ՈՏԱՆԱԻՌ ՏԱՂԻԻ ԶԱՓԵԱՆ, Ի ՏՐՈՒՊ ԵՒ Ի
ՆԵՐԳԵՆԵԱՆ ԱՆՉԵԼ, Ի ՆԵՐՍԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴՐՈՅ ԱՇՍԿԵՐՏԷ, Ի ՊԱՏՃԱՌ
ԱԻՈՒՐՆ ԳԱՒԱԶԱՆ ԱՌՆԵԼՈՅ (78)

(«ԱՆԵԼՈՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆ ԱՄԵՆԱԿԱՅ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 519 ձեռագրից, թերթ 194ա—108բ: Ձեռագրի գրիչն ինքը Ներսես Բաղիչեյի է: Ոտանավորը նվիրված է հեղինակի ուսուցիչ Կարապետ Բաղիչեյուն, գրված է 1610 թ.:

Առաջին երկու և վերջին տասներկու տողերը, նույն աղբյուրից մեջ է բերել Ն. Ակինյանը (տե՛ս Բաղիչի պարբեր, էջ 174—175):

ՍԻՄԵՈՆ ԼԵՆԱԿԻ

1. «ՏԷՐՆ ԱԶԱՏԷ ԶՄԵՁ ԱՍՏԻ» (էջ 91)

Արտատպվում է «Սիմեոն դպրի Լեհացույ Ուղեգրություն, տարեգրություն և յիշատակարանը» (այսուհետև՝ Ուղեգրություն) գրքից (Վիեննա, 1936, էջ 51—52): Հրատարակել է Ն. Ակինյանը Լվովի հին համալսարանի մատենադարանի № 58 հայերեն ձեռագրից: Հրատարակվել մեջ է բերել հեղինակի արձակ ծանոթագրությունը ոտանավորի հորինման հանգամանքների մասին. «Եւ ես տեսեալ զայս ամենայն աղէտս տարակուսանաց և անցից զոր եկին ի զլուսս մեր և հառաչմամբ ասի զողոս զայս» (նույն տեղում, էջ 51):

Ոտանավորի մեջ նկարագրվող «նաղարէթը» ոչ այլ ինչ է, քան լազարեթ, վարագիշ հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով ստեղծված արդիլանոց՝ Վենետիկ մտնող օտարականների որոշ ժամանակ պահելու համար:

2. «ԻՄ ՏԷՐ ԵՒ ՍՏԵՂՄՈՂ ԱՍՏՈՒԱՄ» (էջ 92)

Արտատպվում է Ուղեգրությունից (էջ 96—97):

Այլ հրատարակություններ

ա) «Հանդես ամսօրեայ», 1933, էջ 482: Հրատարակել է Ն. Ակինյանը:

բ) Մ. Մկրտչյան, Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 38: Արտատպություն է «Հանդես ամսօրեայից»:

Ուղեգրության մեջ, նախքան սույն ոտանավորին անցնելը, հեղինակը նշում է հորինման գրգռաբանությունները՝ հայրենիքի ու հարստության կարոտը, իր մենակության զգացումը:

3. «ՔՐԻՍՏՈՍՆ, ՏԷՐ ԻՄ ԱՐՔԱՅ» (Լջ 92)

Արտատպւում է Ուղեգրութիւնից (Լջ 181): Ուղեգրութեան մեջ, նախքան սույն տառաւորքին անցնելը, հեղինակը նշում է հորինման գրապատճառները՝ իր հիմնականաւր, հայրենիքի ու հարազատների կարոտը, միայնակութիւնը օտարութեան մեջ:

3ԱՇԽԱՐՀՈՒ ԵՍ Ի ՀՈՒՐՉ ԵԿԻ. ՁԻ ԳՏԱՅ ԱՐՏՈՎ ՍԻՐԵԼԻ» (Լջ 93)

Արտատպւում է Ուղեգրութիւնից (Լջ 323—324):

Այլ Բառաւորապարտութիւններ

այ Դանդիս ամսօրեայ, 1935, Լջ 89: Հրատարակել է Ն. Ակինյանը:

բ) Ս. Մկրտչյան, Հայ միջնադարեան պանդխտութեան տաղեր, Լջ 37—38: Արտատպութիւն է «Հանդիս ամսօրեայից»:

Ուղեգրութեան 322—323-րդ էջերի տողատակում Ն. Ակինյանը նշում է այս երգի նմանութիւնը հետեւյալ հայրենիքի հետ.

Յաշխարհս էս ի ժուս եկայ,

չգրտայ բոլոր բարեկամ.

Զխելքս ի վրաս բերի,

դրագուկս արի սիրելի...

Մարիկն անիծեց որդուն,

իմ որդի, դու դարիպանաս,

եքլաս ի յօտար երկիր,

զքարիպին դարան զիտենաս,

Զբարն սնարբ անես,

ի վերայ աւաղին բնանաս.

Վազմն է քնն ի վեր ելնես,

քանց զստուած այլ չար չունենաս...

5. ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՆԻՆՈՒՍԻԱՆ (Լջ 94)

(«Ներհակ և անմիաբան կացաւ»)

Արտատպւում է Ղ. Ալիշանի «Կամենից» գրքից (Վնենտիկ, 1896, էջ 202—204), որտեղ աղբյուրը չի հիշատակւում: Սկզբից և վերջից թերի է: Խորագիրը դրել է հրատարակիչը: Ծանոթագրութեան մեջ նա գրում է, թե չգիտե ում գրչին է պատկանում այս երկը. թեև ենթադրում է, որ հեղինակը գեղեցիկ ժամանակակիցը պիտի եղած լինի, քանի որ «վառլած» սրտով է անդրադարձել դրանց: Նա վկայակոչում է Վարդան Հովնանյանին, որը ժԸ պարտմ եղել է լվովի արքեպիսկոպոս և եվգոկեացիներին հղած «թղթում» մէջ բերել այս երկից 8 տող, ապա ավելացրել. «Զորոց երբեմն գրեաց ոմն», հայտնելով, որ իրեն ևս անծանոթ է երկի հեղինակը: Սիմոն զարի Լեհացոյ երկու չիշատակարանը՝ հոգիածում (տե՛ս «Հանդիս ամսօրեայ», 1936, էջ 246—258), հենվելով մի շարք փաստերի վրա Ն. Ակինյանը բանասիրորեն ապացուցում է, որ այս երկի հեղինակը Սիմոն Լեհացին է:

Բարսեղ Վարդապետ

ԲԱՐՍԵՂ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ ԳՈՎԱՍՍԱՆՔ Ի ՎԵՐԱՅ ՍՈՒՐԲ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՆԻՆ, ԱՆՈՒՇ (ԼՂ 119)

(«Երգ զարմանազան ձայնիւ հրաշագան»)

Հրատարակում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 41 ձեռագրից, թերթ 155բ—156բ:

Տնազդուի տառերը հոդում են թերգ ի Բարսեղէ:

Ջմմառի № 672 ձեռագրում կա «Աստուածածին, մայր անարատ» սկզբածքով մի ոտանավոր (թերթ 49ա), որի տնազդուի տառերը նույնպիսի հոդում են «Այս ի Բարսեղէ» (տե՛ս Ալիևյան, Ոսկյան, Յուցակ, հտ. Բ, էջ 277), հնարավոր է, որ սա հապատկանում է Բարսեղ Վարդապետի գրչին:

Խաչատուր Կաֆացի

ԳՈՎԱՍՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵԼՔԻՍԵՒԷԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ Ի ԽԱՉԱՏՈՒՐ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԿԱՅԱՅԵՅՈՅ (ԼՂ 121)

(«Ի ծագս Լեկրի ծառալական»)

Հրատարակում է առաջին անգամ, Նրուսողեմի № 1455 ձեռագրից, թերթ 218ա—219ա և 235ա—236բ (Մատենադարանի մանրամասնությամբ № 916):

Տների առաջին և երրորդ տողերի սկզբնատառերը հոդում են ի վերջում տեղի Մելքիսեթ կաթողիկոս ամենայն Հայոց բո ծառայել Խաչատուրին»:

Խաչատուր Լեկց (Խաչգոռուզ)

1. «Է՛նն ՈՐ ԱՆՈՒՆ ԿԱՊ ՄՆԱՅ» (ԼՂ 125)

Հրատարակում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7709 ձեռագրից, թերթ 123բ: Ինքնագիր է, քանի որ ձեռագրի գրիչն ինքը՝ Խաչատուր Երեցն է:

2. «ԵՍ ՄԵՂԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԱՐԺԱՆ» (ԼՂ 126)

Հրատարակում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7709 ձեռագրից, թերթ 37ա: Ձեռագրում ոտանավորին հաջորդում է մի արձակ հիշատակարան, որում նույն մտքերն են արտահայտվում, և որն ավարտվում է հետևյալ չափածո տողերով.

Եղևալ եմ վաթսուենչորս ամի,
Հասեալ եմ առ ամիս գերեղմանի,
Յլռեցէք զիս եղկելի
Եւ ասացէք աստուած ողորմի
Խաչիկ քահանայի,

Որն առաւ և ամենայնի,
Ինձ թողութիւն ասողի
Եւ ողորմիս տուողի (Քերթ 3Տա—3Տբ):

3. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ՓԱՐԱՏԵՂՈՅ ԶՅԱՎԱ (Էջ 126)

(«Աստուած, իմ բարի աստուած, քո ծառայդ եմ, զիս խրատէ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 8084 ձեռագրից, Քերթ 36ա:

Երևում է մեզ է հասել Քերթի, բանի որ տողերի սկզբնատառերը մինչև 8-րդ տողը տպրեհական կարգով են, իսկ հաջորդ չորս տողերն սկսվում են Յ, Ք, Վ և դարձյալ Ք տառերով:

ձաշատուր Խապեկ Կաֆացի

1. ՈՂՐԱՍ ԱՍԱՅԵԱՋ ՏԱՂԻ ԶԱՓԻ ԷՒ ՈՏԱՆԱԻՐ ԿՍԿԻՄ ԳԱՌՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻ.
Ի ՎԵՐԶԻՍ ԱՌՆԻ, Ի ԽԱՍՊԷԿ ԳՂԵՐԻՈՒՄԷ, ԱՇԱԿԵՐՏԷ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻ,
ՎԱՍՆ ԻՐԻ ԱՄՏԻՃԱՆԱԿՅԻ ԷՒ ԵՂՐԱՅՐԱԿՅԻ ՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՅԻ ԻՐՈՅ՝
ԱՆՊԱՐՏ ՍԱՐԳՍԻ (Էջ 128)

(«Ուրեմալ, փառասրեալ, անուն տակալի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7709 ձեռագրից, Քերթ 109ա—117ա:

Կից երկու մեղեդիների տողերի սկզբնատառերը (առաջին մեղեդունը՝ մեկընդմեջ) հոդում են շի Խապեկի դպրե է բանս այս»:

Հավանաբար հորինված է 1642 թ., Սարգսի նահատակությանից անմիջապես հետո: Նահատակությունը, ինչպես երևում է ոտանավորի 251—255-րդ տողերից, տեղի է ունեցել այդ լվականի օգոստոսի 15-ին:

Մանոթ լինելով հույն ազդյութին, այս գանձը հիշատակել է Ն. Ակինյանը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, Վրեննա, 1938, էջ 133—134): Այստեղ մեջ բերված ծալրակային է՝ «Ի Խապեկի դպրե է ասացեալ բանս այս», որից երևում է, թե Ակինյանի ձեռքին եղած ժամանակ ձեռագրում դեռևս եղել են «ասացեալ» բառը հոդող տները, որոնք մեզ չեն հասել՝ ձեռագրից Քերթ ընկած լինելու պատճառով: Դա հավանական է, եթե, մանավանդ, նկատի ունենանք, որ ձեռագիրն առհասարակ քայքայված է և պակասավոր:

2. ԶԱՓԱՄՈՅ ՅԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆ ԽԱՍՊԷԿ ԳՐԶԻ (Էջ 137)

(«Ի նորաշան գրչես խնդրի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1558 ձեռագրից, Քերթ 393ա—395բ: Ձեռագիրը ներսես Շնորհալու «Յիսուս որդին» է, իսկ սա՝ գրիչ Խապեկի հիշատակարանը:

Տաշերի սկզբնատառերը մեկընդմեջ հոդում են «Ի ժամանակս թաղաւորութեանն ասեկաց առլման Իդրահիմի ծրագրեալս»:

Ինչպես երևում է 67—68-րդ տողերից, հորինված է 1643 թ. 55—56-րդ տողերում ասվում է, թե իբր ներսես Շնորհալուս կաթողիկոսական զահի վրա փոխադրվել է Ներսես կամրոսնացին: Շփոթություն է. Շնորհալուս հետ կաթողիկոս է եղել Գրիգոր Տղան:

Ն. Ակինյանը համառոտ շարադրել է այս հիշատակարանի բովանդակությունը և մեջ բերել 1—2-րդ ու 89—104-րդ տողերը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 173—174):

3. ԳՈՎԵՍՏ ՆԵՐՐՈՂԱԿԱՆ Ի ՍՈՒՐԻՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԻՆԻ, Ի ԽԱՍՊԷԿ ԻՆՉԵՆՊԵՐ
ԿԵՂԱՅԻՈՐ ԵՐԻՑԷ (էջ 140)

(«Ի մոլորեալ մտաց լուծ տկարագոյն»)։

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 8699 ձեռագրից, թերթ 196թ—199ա:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Խասպէկէ»։ Ինչպես շարունակ է 77—78-րդ տողերից, հորինված է 1657 թվականին:

4. ՏԱՂ ԽԱՍՊԷԿ ԻՐԻՑՈՒՆ ԱՍԱՅԵԱԼ (էջ 143)

(«Իմանալի աբեղակն արդարութեան»)։

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 2394, թերթ 197թ—199ա:

B = 7193, թերթ 133ա—134բ:

C = 1636, թերթ 83թ—85ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ: Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Խասպէկէ»։ Ինչպես երևում է 37-րդ տողից, հորինված է 1662 թ.:

Տաղի մասին խոսել է Կ. Կոստանյանցը (տե՛ս Նոր ժողովածու, Գ պրակ, Թիֆլիս, 1896, էջ 15) վկայակոչելով մեր A օրինակը:

Ն. Ակինյանը մեջ է բերել խորագիրն ու առաջին տողը և հիշատակել է Կ. Կոստանյանցի աված ծանոթագրությունը (տե՛ս «Դիպտան», Պուրբլշ, 1923, էջ 142): Հետագայում մեջ բերելով առաջին երկու և վերջին չորս տողերը, նա հիշատակել է նաև մեր C օրինակը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 183):

5. ՏԱՂ ՍՈՒՐԻՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԻՆԻ (էջ 145)

(«Ի քեզ յուսամ, հոգով տանաբ անեղին»)։

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2394 ձեռագրից, թերթ 201ա—202բ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Խասպէկէ»։ Ինչպես երևում է 29—30-րդ տողերից, հորինված է 1663 թ.:

Տաղի մասին խոսել է Կ. Կոստանյանցը (տե՛ս Նոր ժողովածու, Գ պրակ, էջ 15):

Ն. Ակինյանը մեջ է բերել խորագիրը, ծալբախապը և առաջին տողը (տե՛ս «Դիպտան», 1923, էջ 142), ապա առաջին երկու և վերջին չորս տողերը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 183):

(«Ն՛կ սիրելի, ուրախացու՛մ, ահա այգին ծաղկեցաւ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

- A = 2394, թերթ 192ա—194բ:
B = 7193, թերթ 155ա—157ա:
C = 8699, թերթ 192ա—193ա:

Հրատարակումներ

ա) Կ. Կոստանյանց, *Նոր ժողովածու: պրակ Գ, էջ 12—14: Բնագիրը հանված է մեր Ա աղբյուրից:*

բ) «Արարատ», էջմիածին, 1910, № 4, էջ 381: Հրատարակված է բժիշկ Գ. Հովհաննիսյանի: ձեռագիր տետրակների ոտանավորի 1—ծ-րդ և 15—16-րդ տողերը:

Տողերի սկզբնատառերը մեկընդմեջ հոդում են «Երգս ի խասպէկ նրիցէ»: Ինչպես երևում է 31-րդ տողից, հորինված է 1670 թ.:

Ոտանավորի մասին խոսել է Ն. Ակինյանը՝ հիշատակելով Կ. Կոստանյանցի հրատարակությունն ու Ա օրինակը (տե՛ս «Գիցական», 1923, էջ 141): Երկրորդ անգամ հիշատակել է Վարձյալ Նա (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 182):

1—8-րդ տողերը, զնահատանրի խոսքով, մեջ է բերել Վ. Մխրայկյանը Կ. Կոստանյանցի հրատարակությունից (տե՛ս «Գրիմի Հայկական դաշուճի պատմություն», Երևան, 1964, էջ 310):

Ոտանավորի 1—4-րդ տողերը ուսմբեն բարդմանությամբ մեջ է բերել Ե. Կորիմազյանը (տե՛ս Յ. Корхмазян, Армянская миниатюра Крыма. Ереван, 1976, էջ 85):

7. ՆՈՐԻՆ ԽԱՍԱԳԵԿԻ ՍՍԱՅԵԱԼ Ի ՎԵՐԱՅ ՍՈՐԵՐ՝ ՍՍՏՈՒՍԾԱԾՆԻՆ (ԼՁ 147)

(«Գլուխ հանուրց ազգին կանանց»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2394 ձեռագրից, թերթ 194բ—197բ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Գովեստ ի խասպէկ երիցէ»: Ինչպես երևում է 69—70-րդ տողերից, հորինված է 1672 թ.:

Տաղի մասին առաջինը խոսել է Կ. Կոստանյանցը (տե՛ս նոր ժողովածու, պրակ Գ, էջ 15):

Ն. Ակինյանը նախ մեջ է բերել խորագիրը, ծայրակապն ու առաջին տողը (տե՛ս «Գիցական», 1923, էջ 142), ապա առաջին երկու և վերջին չորս տողերը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 183):

8. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ՎԱՐԴԻՆ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ՄԱՂԿԱՆՈՅ (ԼՁ 150)

(«Արևի, որ պաղչան մտնումք ու վարդ քաղեմք ծաղկած յայգին»)

Օգտագործված աղբյուրներ

- A = 2394, թերթ 199ա—200բ:
B = 7193, թերթ 157ա—158բ:

C = 7717, թերթ 209ր:

D = 9600, թերթ 106ր—107ր:

E = 10723, թերթ 57ր—58ր:

Բ = «Տաղարան վալսերու և գեղեցիկ...», Կ. Պոլիս, 1701, էջ 97—99: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Գ = Երբոր դպրութեան և տաղարան վալսերու..., Կ. Պոլիս, 1714, էջ 214—216: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Ի = 4296, թերթ 81ա—81բ:

Լ = Ա. Տեկանց, Հայերգ, Թիֆլիս, 1852, էջ 119—120: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Մ = «Բազմավեպ», 1885, էջ 9—10: Բնագիրը հանված է Փարիզի Անն Ժենեվի Լիկեզցու մատենադարանի մի հայերէն ձեռագրից: Տպագրված է որպէս Ավետիք պատ-
րիարքի հեղինակութիւն:

Այլ օրինակներ

Ա. Մատենադարան, ձեռ. № 9536, թերթ 116ր: Խիստ թերի է:

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 643, թերթ 11ա (տե՛ս Ոսկյան, Յուդակ, հտ. Բ, էջ 126):

Գ. Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 40ա (նույն տեղում, էջ 672):

Դ. Անկյուրա, ձեռ. № 105, թերթ 402ր—403ր (տե՛ս Կյուլեսիւրյան, Յուդակ Ան-
կյուրայի, էջ 538):

Այլ հրատարակութիւններ

ա) «Երբուկս որ կուչի տաղարան...», Կ. Պոլիս, 1740, էջ 349: Արտատպութիւն է
«Տաղարան վալսերու...»-ից:

բ) Կ. Կոստանյանց, Նոր ժողովածու, սրակ Բ, Թիֆլիս, 1892, էջ 11—14: Հրա-
տարակված է C աղբյուրից:

գ) Յ. Պալյան, Հայ աշուղներ, հտ. Ա, Զմյուռնիա, 1911, էջ 286: Արտատպութիւն
է «Բազմավեպից», սակայն թերի Տ. Պալյանը նշում է, որ այլ հրատարակութիւննե-
րում ոտանաւորն սպաղարկած է հասակէկ հաշատուր Կաֆացու անունով, բայց ինքն
ավելի հավանական է համարում Ավետիք պատրիարքի հեղինակութիւնը: Ըստ երե-
վոյթի Պալյանին ծանոթ չի եղել մեր Ա օրինակը, որտեղ ոտանաւորն արտագրված
է հասակէկ չորս այլ ոտանաւորների շարքում և ունի «նորին հասակէկ ասացեսոյ»
խորագիրը: Ի դէպ՝ այս ձեռագիրը գրչագրված է հասակէկ կենդանութեան օրոք և հա-
վանական է, որ տաղն արտագրված լինի ինքնագրից:

դ) Մ. Մկրչյան, XIII—XVIII դարերի հայ աշխարհիկ գրականութիւն, Երևան,
1938, էջ 204—205: Արտատպութիւն է Կ. Կոստանյանցի հրատարակութիւնից:

Տաղի մասին առաջին անգամ խոսել է Ն. Ակինյանը «հասակէկ երէց Կաֆացի»
հոդվածում (տե՛ս «Երիցաւան», 1923, էջ 141): Նա մեջ է բերել 1—3-րդ տողերը և
հիշատակել մեր օրինակներն ու Կ. Կոստանյանցի հրատարակութիւնը: Երկրորդ ան-
գամ նույնպէս նա է հիշատակել նշելով Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ և Մ օրինակները (տե՛ս
Մատենագրական հետազոտութիւններ, հտ. Դ, էջ 181):

Տաղի մասին պատմաբանի խոսք է ասել և 1—6-րդ տողերը մեջ է բերել Վ. Մի-
քայլանյանը՝ բաղկով Մ. Մկրչյանի կազմած ժողովածուից (տե՛ս Ղրիմի հայկական գա-
ղութի պատմութիւն, էջ 310):

Վարդան Կաֆացի

1. ՍՈՒՐՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՆԻ ՎԱՆԻՑ ՆՈՐՈԳՄԱՆ, ԱՍԱՑԵԱԼ ՎԱՐԴԱՆ
ՆՊԻՍԿՈՒՈՍԷ ԿԱՅԱՅՆՅՈՅ (Եջ 153)

(«ՎԼԵՐԱՄԻՆ ԿԱԳՄԵՍԱ ՍՈՐԲ ԵԿԵԼԵՑԻ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 3504, թերթ 229բ—230բ:

B = 3119, թերթ 191ա—192ա:

C = 1636, թերթ 109ա—111բ:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Վարդանայ է ասացեալ Երզնայա»:

Վարդան Կաֆացու մեզ հասած ոտանավորներից ամենահինն է: Գրված է 1654 թ., երբ, ինչպես երևում է 5—8-րդ տողերից, վերանորոգվել է Կաֆայի ս. Աստվածածնի վանքը, ունի Վարդան Լալիսկոպոսի վանահայրության օրոք: Ի դեպ՝ C աղբյուրի գրիչը, բոս Երևույթին կարծելով, թե ոտանավորում հիշատակված Վարդանը ինքը՝ Տեղինական է, խորապրում նրան անվանում է Վարդան Լալիսկոպոս (A և B օրինակներն անխորագիր են), մինչդեռ հայտնի է, որ Վարդան Կաֆացին Լալիսկոպոս է ձեռնադրվել 1680 թ.:

2. ՎԱՐԴԱՆԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ՎԵՐԱՅ ԿԱՅԱՅՈՒ (Եջ 157)

(«ԱՍՏՈՒԱԾ և ՏԷՐ ԱՄԼՆԱԿԱԼ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10006, թերթ 2ա—5ա:

B = 3504, թերթ 125բ—126բ:

A աղբյուրի 1ա—65ա թերթները, որտեղ ղեկավարված է նաև այս ոտանավորը, ձեռագրի գրիչ Մ. Մսերյանցին արտագրել է մի նախօրինակից, որը գրված է եղել 1659 թ.: Այստեղից հետևում է, որ ոտանավորը գրված է կամ նույն թվականին, կամ դրանից փոքր-ինչ առաջ: Հավանական է նաև, որ խորագիրը պատկանում է Մ. Մսերյանցին, բանի որ 1659 թ., որբան հայտնի է Վարդան Կաֆացին վարդապետ լի եղել: Նույն թվականին գրված «Վարդն է բացուեր առաւօտեան զոյնզոյն» սկսվածքով առկա է նա իրեն անվանում է արեղա:

Տնագլուխ տառերը (ի բաց առյալ վերջին տունը) այբբենական կարգով են:

3. ՏԱՂ ՎԱՐԴԻ Ի ՎԱՐԴԱՆ ԱՔԵՂԱՅԷ ԱՍԱՑԵԱԼ (Եջ 162)

(«ՎԱՐՈՂՆ Է ԲԱՅՈՒՆ ԲԱՍՏՈՒՆԱՆ ԳՈՅԳԳՈՅՆ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10006, թերթ 44բ—46ա:

B = 8699, թերթ 190ա—191ա:

C = 3504, թերթ 182բ—183ա:

D = 2394, թերթ 202թ—204ա:

E = 7193, թերթ 125ա—126բ:

Դ = «Արարատ», 1893, № 5, էջ 125—127: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Ղ = Կ. Խոստանյանց, նոր ժողովածու, Գ պրակ, էջ 11—12: Բնագիրը հանված է հեղինակի սեփական, 1682 թ. գրչության մի ձեռագրից:

H = 1636, թերթ 106թ—108թ:

Ճ = 8083, թերթ 56ա:

Տնագրույն տառերը հոդում են «Վարդանի է ասացելայրա»: Ինչպես երևում է 98-րդ տողից, հորինված է 1659 թ.:

Ա. Մնացականյանը ոտանավորի կրկնակ տողի մեջ նկատել է «Առաւօտեան քա-
մին Լէւր՝ մաղն զիս» սկսվածքով ժողովրդական երգի արձագանքը (տե՛ս Հայկական
միջնադարյան ժողովրդական երգեր, Երևան, 1956, էջ 500):

Ոտանավորին անդրադարձել է Վ. Միքայելյանը նախ մատնանշելով, որ Կ. Կոս-
տանյանցի հրատարակած բնագիրը թերի է և ավելի ամբողջական են C և H օրինակ-
ները, ապա ավելացնելով, թե ոտանավորում ժողովրդական մոտիվը «բավականաչափ
ինքնատիպ մշակում է գտնում» (տե՛ս Ղրիմի հայկական գաղութի պատմություն, էջ
311): Պետք է ասել, սակայն, որ բաշի կրկնակի տողի նմանությունից, ոտանավորը
հիշյալ ժողովրդական երգի հետ այլ նմանություններ չունի:

4. «ՎՄՐԳ, ԱՆԻՍՈՍՄ ԾԱՂԿԻ ՆՄԱՆ ԿՈՒ ՓԱՅԼԵՍ» (Էջ 166)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 3504 ձեռագրից, թերթ
180ա—180բ:

Տնագրույն տառերը հոդում են «Վարդան արեղայ»: Այստեղից կարելի է ենթադրել,
որ հորինված է մինչև 1680 թ., քանի որ այդ թվականին Վարդան Կաֆացին արդեն
ձեռնագրվել էր կաթիկոսություն և ինքն իր մասին չէր գրի «արեղա»:

Ոտանավորն, ըստ երևույթի, նվիրված է ժամանակի կաթողիկոս Հակոբ Զու-
ղայեցուն:

5. ԳՐԱԽՈՒ ՄՈՒՐԻ ԽԱՉԻ ՎԱՆՈՒՏՆ, ՎԱՐԳԱՆ ԵՊԻՍԿՈՓՈՍԷ ԱՍՏՅԵԱԼ (Էջ 168)

(«Վարդապետն Յիսուս, աստուած Բամայնի»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 3504, թերթ 181թ—182ա:

B = 3119, թերթ 226թ—227ա:

C = 7193, թերթ 152թ—153բ:

D = 1636, թերթ 117թ—119ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագրույն տառերը հոդում են «Վարդանի է ասացելայ»: Ինչպես երևում է 57—
58-րդ տողերից, հորինված է 1676 թ.: Խորագրերը, որտեղ հեղինակն անվանվում է
Վարդան եպիսկոպոս, հավանաբար պատկանում է D աղբյուրի գրչին (Ա և B օրինակ-
ներն անխորագիր են):

6. «ԵՐԹԱՄ, ՉԻ ԿԵՆԱՄ Ի ՀՈՍ, ՈՒՐ ԵՐԹԱՄ՝ ՀՈՆ ԱՆ ՉԻ ԿԵՆԱՄ» (Էջ 171)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 3119 ձեռագրից, թերթ 194ա—194բ:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, հրատարակել է Մ. Մկրտչյանը, որպես պան-գրիտուլյան երգ (տե՛ս Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր (XV—XVIII դդ.), էջ 31—32):

Ինչպես երևում է 27-րդ տողից, հորինված է 1691 թ.: Աս. Մնացականյանը, ոտա-նավորի առաջին շորս տողերը համադրելով մի սիրո հայերենի հետ, ցույց է տվել, թե վարդան Կաֆացին ինչպես է սիրո հայերենն օգտագործել կրոնական երգ հորի-նելու համար, բնագրում կատարելով մեկ կարևոր փոփոխություն՝ շորրորդ տողի «զքո տեղն» բառերի փոխարեն գրելով «Տիրամայր» (տե՛ս Հայկական միջնադարյան ժո-ղովրդական երգեր, էջ 37—38):

7. ՎԱՍՆ ԱԻԵՐՄԱՆՆ ՍՈՒՐԲ ԱՆՆԱՅԻ ՎԱՆԻՑՆ ԵՒ ՎԵՐՍՍԻՆ ՆՈՐՈԳՄԱՆ.

ԱՍԱՑԵԱԼ ՎԱՐԳԱՆ ԵՊԻՍԿՈՓՈՍԷ (Էջ 173)

(«Վարդան Եպիսկոպոս, ծառայ Բրիստոսի»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 3504, թերթ 230բ—231բ:

B = 3119, թերթ 192ա—193ա:

C = 1636, թերթ 112ա—113բ:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնաղլուխ տառերը հոդում են «Վարդանայ է ասացեալ»: Ինչպես երևում է 62-րդ տողի «եռնձն» ծածկադրից, հորինված է 1692 թ. $(40 + 600 + 400 + 100 + 1 + 551 = 1692)$:

Հավանանես Կաֆացի

1. ԳԱՐՁԵԱԼ Ի ՎԵՐԱՅ ԽԱՍՊԷԿ ՔԱՀԱՆԱՅԻ, ՈՐ ՓՈԽԵՑԱԻ ԱՌ ՔՐԻՍՏՈՍ,

ԱՍԱՑԵԱԼ Ի ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԿԱՅԱՅԵՅԻՈՅ (Էջ 176)

(«Ի սուգ կոծոյ, ողբոյ դառն աղետագոյն»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 104բ—106ա, վեր-նագիրը գրել ենք ըստ Ն. Ակիմյանի հրատարակության:

Հրատարակություն

«Հանդէս ամսօրեայ», 1936, էջ 204: Հրատարակել է Ն. Ակիմյանը:

Տնաղլուխ տառերը հոդում են՝ «Ի Յովաննիսե ե»: Ինչպես երևում է 42—43-րդ տողե-րից, գրված է 1686 թ.:

2. ԽԱՂ ԱՍԱՑԵԱԼ ԿԱՅԱՅԵՅԻՈՅ (Էջ 177)

(«Յոյժ ցնծացեալ բերկրիմ կատաւալ սիրով»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 4426 ձեռագրից, թերթ 114բ—115ա:

Տնագլուխ տառերը հոդում են ձեռնարկի էջ: Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «Լեռն» ծածկագրից, ուսանավորը հորինված է 1686 թ. $(30+5+1000+100+551=1686)$:

3. Ի ՎԵՐԱՅ ԹՇՈՒՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԱՍԱՅԵԱԼ ԿԱՅԱՅԵՑԻՈՅ
ԸՍՏ ԱՆՈՒԱՆ ՏԱՆՑ (Էջ 179)

(«Ի վերայ աշխարհիս երևի իրք ևն վատք»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 44ա—45ա:

Այլ օրինակ

Ղալաթիա, ձեռ. № 141, թերթ 87ա—89ա (տե՛ս Կյուլեսերյան, Յուդակ Ղալաթիայի, էջ 884—885):

Տնագլուխ տառերը հոդում են չի ձեռնարկի էջ:

4. ՏԱՂ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԿԱՅԱՅԵՑԻՈՅ ՈՒՄԵՄԵԼԷ
ԱՍԱՅԵԱԼ (Էջ 180)

(«Իմում բնութեան հաւանելով սիրեցի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 45ա—46բ:

Այլ օրինակ

Ղալաթիա, ձեռ. № 141, թերթ 89ա—92ա (տե՛ս Կյուլեսերյան, Յուդակ Ղալաթիայի, էջ 885):

Տնագլուխ տառերը հոդում են չի ձեռնարկի էջ:

5. ՆՈՐԻՆ ԿԱՅԱՅԵՑԻՈՅ ԱՍԱՅԵԱԼ ՎԱՍՆ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ (Էջ 182)

(«Իմ գեղեցիկ, հրեշտակատիպ, լուսատեսիլ, Էկ առ իս»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 46բ—48ա:

Այլ օրինակ

Ղալաթիա, ձեռ. № 141, թերթ 92ա—95ա (տե՛ս Կյուլեսերյան, Յուդակ Ղալաթիայի, էջ 885):

Տնագլուխ տառերը հոդում են չի ձեռնարկի էջ:

6. ՆՈՅՆ ԿԱՅԱՅՆՑԵՒՈՅ, ԸՍՏ ԱՆՈՒԱՆԱԳԻԾ ՏԱՆՑ (ԼՋ 183)

(«Ի բնութեմէս բողոք բարձեալ գանգաւորիմ»)

Հրատարակւում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 48ր—49ր:

Տնապետի տառերը հոգում են «Ի Յովանիսէ»:

Սիմեոն Կաֆացի (Խրմպէլի որդի)

1. ԽՐՄՊԵԼԻ ՈՐԴԻ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՌ ՍՈՒՐԸ ԱՍՏՈՒԱՅԱՅԻՆ (ԼՋ 185)

(«Խորան լուսազարդ Հայրական բանիմ»)

Հրատարակւում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 85ա—89ր:

Տնապետի տառերը հոգում են «Խրմպէլյաւը Սիմէոնէ Քէվեցոյ Էրգ է»:

Այս, ինչպէս նաև հաջորդ ոտանավորները, բացի 5-րդից և 6-րդից, հիշատակել է Ն. Ակիկյանը նախ «Սիմէոն Խրմպէլի որդի Կաֆացի տաղասաց» հոդւածում (տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ», 1936, էջ 200—203), ապա նաև «Մատենադարանի հետազոտութիւններ» զրբի Դ հատորում (ԼՋ 194—198) և յուրաքանչյուր ոտանավորից մեջ բերել մի քանի տող:

2. «ՍԷՐ ՔՈ ԱՀԵՂ. ԱՆՏԱՆԵԼԻ. Ի ՍԻՐՏ ԻՄ ԱՅՍՈՐ» (ԼՋ 189)

Հրատարակւում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 92ր—94ա:

Տնապետի տառերը հոգում են «Սիմէոնէ»:

3. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ Է ԱՅՍ (ԼՋ 190)

(«Էանց ցուրտ և ձմեռն և վիշտն աշխարհի»)

Հրատարակւում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 98ր—101ա:

Տնապետի տառերը հոգում են «է սա ի Սիմէոնէս»:

Ոտանավորի 1—6 և 19—30 տողերը նույն աղբյուրից մեջ է բերել Վ. Միքայելյանը (տե՛ս Ղրիմի հայկական գաղութի պատմութիւն, էջ 305 և 307):

4. Ի ՎԵՐԱՅ ՄԱՀՈՒԱՆ ԽԱՍՊԷԼԻ ՔԱՀԱՆԱՅԻ, ԱՍԱՅԵԱԼ Ի ՍԻՄԷՈՆԷ
ԽՐԸՄՊԵՅ ՕՂԼԸ ԿՈՉԵՑԵԼՈՅ (ԼՋ 192)

(«Եղև անա այսօր ժամանակ ողբոց»)

Հրատարակւում է Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 102ր—104ր:

Հրատարակություններ

ա) «Հանդես ամսօրեայ», 1935, էջ 343—344: Նույն — աղբյուրից հրատարակել է Ն. Ակիբյանը:

բ) Ն. Ակիբյան, Մասենադրական հետազոտություններ, հտ. Գ, էջ 185—187: Արատարակում է «Հանդես ամսօրեայից»:

Նույն աղբյուրից ռասնավորի 1—12 տողերը մեջ է բերել Վ. Միքայելյանը (տե՛ս Ղրիմի հայկական գաղութի պատմություն, էջ 309):

Տնագլուխ տառերը հոգում են շերտակալ ի Սիմեոնիս:

Ռասնավորում հիշատակված է բանաստեղծ Խաչատուր Խասայեկ Կաֆայու մահվան թվականը. «Ռա ճէ և լին և ելին խաննալ հոլովալ ի ձե» (հայոց թվադրության 1135, մեր թվադրության 1686), որը նաև սույն ռասնավորի հորինման թվականն է:

5. ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ (էջ 194)

(«Սիրով ուրախութեան ժամ է, գիտացիր»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 2394, թերթ 210ա—211բ:

B = 7193, թերթ 159բ—160բ:

C = 7717, թերթ 231ա:

Ո = Մուրադյան, Մարտիրոսյան, Յուդակ, էջ 87: Հրատարակված է Մշո ս. Առաքելոց վանքի № 23 ձեռագրից:

Այլ հրատարակություններ

ա) «Բաղմալիս», 1884, էջ 34: Խիստ պակասավոր է, աղբյուրը չի հիշատակված: Բ) Կ. Կոստանյանց, նոր ժողովածու, պրակ Ա, Թիֆլիս, 1892, էջ 60—61: Հրատարակված է C. օրինակից:

գ) Կ. Կոստանյանց, նոր ժողովածու, պրակ Գ, էջ 54—56: Հրատարակված է A օրինակից, հաշիվ է անված նաև նախորդ հրատարակությունը:

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Սիմեոնի կ»:

1—6, 13—24, 31—33 և 43—45 տողերը Կ. Կոստանյանցի նոր ժողովածուի Գ պրակից մեջ է բերել Վ. Միքայելյանը (տե՛ս Ղրիմի հայկական գաղութի պատմություն, էջ 305):

է. Կորիմազյանը, նույն աղբյուրից, ազատ թարգմանությամբ, ռուսերեն մեջ է բերել 13—14-րդ, 22—23-րդ և 35—26-րդ տողերը (տե՛ս Армянская миниатюра Крима, էջ 85): Այստեղ թյուրիմացաբար ռասնավորը վերադրված է Խաչատուր Խասայեկ Կաֆայուն:

6. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԻ Է ԱՍՍՅԵԱՆ (էջ 197)

(«եկ, պիւլպիւլ իմ գարնանայի՜ն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1636, թերթ 91բ—92բ:

B = 2394, թերթ 208բ—210ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ: Տնապուխ տառերը հոգում են «Երգ ի Սիմոնէ»:
Հրատարակողը Ա օրինակից մեջ է բերել Վ. Միրայելյանը (տե՛ս Ղրիմի հայկա-
կան գաղութի պատմություն, էջ 305—307):

7. ՏԱՂ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (էջ 200)

(«Սիրուն է վարդն ի մէջ ծաղկանցն ամենէ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2394 ձեռագրից, թերթ
214ր և 217ա—217բ:

Ձեռագիրը բայրապմած է, բնագիրը խաթարված, շատ տողեր ու բառեր ջնջված են
և անբերելի: Գրանց մի մասը վերականգնել ենք ենթադրարար:

Տնապուխ տառերը հոգում են Սիմէոն զպրի ես:

Հրատարակել է Վ. Միրայելյանը (տե՛ս Ղրիմի հայկական գաղութի պատմություն,
էջ 305):

8. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (էջ 201)

(«Ինն ունկն դիր, աստանօր բարբառիմ առ քեզ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ
95ա—95ա:

Տնապուխ տառերը հոգում են «Ի Սիմէոնն», որից երևում է, թե մի տուն («Ի»
տառով սխալով) պահասում է:

23—24-րդ տողերում ծածկադրված է «ԱՂՕԹ» բառը:

9. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (էջ 202)

(«Իսկական զերարուն լուսլն անբարգման»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ
89բ—91ա:

Տնապուխ տառերը հոգում են «Ի Սիմէոնէ», որից հետո կա ևս 8 տող:

10. ՆՈՐԻՆ ՍԻՄԷՈՆԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (էջ 204)

(«Մեհնջեղագուժ, անհատ արհայից արհայ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ
94ա—95ա:

Տնապուխ տառերը հոգում են «Սիմէոնէ»:

11. «ՍԻՐՏ ԻՄ ԱՊԱՔԻՆԵԼ ՐԱՂՁԱՄ Ի ՍԳՈՅՍ» (էջ 205)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ
96ա—97ա:

Տնապուխ տառերը հոգում են «Սիմէոնէ»:

(«Սպեղանի իմ խոցերոյս»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 97ր—98ր:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Սիմէոնէ սա»:

Հակոբ Կաֆացի

«ԿՍՄԱՒ ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՈՅՆ ՈՒՄ ԳԻՏՆԱԿԱՆ» (18 209)

Արտատպվում է Մինաս Բժշկյանի «Ճանապարհորդութիւն ի Լեւոնացան և յայլ Կողմանս Բնակալս ի Հայկազանց սիրելոց ի նախնեաց Անի բաղարբին» գրքից (Վեհտիկ, 1830, էջ 327), որտեղ աղբյուրը չի հիշատակված: Ունի հետևյալ ծանոթութիւնը. «Գտար զոտանաւորս զովկոտ գրեալ ի ՌՃԽԳ (1694 Հ. Ս.), որոյ սկզբնատառք յօդեն «Յաւոր Վարդապետի է Կաֆայեցոյց», որ պատմէ զշինութիւն և զնշխութիւն վանացոյ: Գրքում մեջ են բերված միայն ԿՈ, Ր, Ա, Ի, Կ, ՅԱ, եՅ տառերով սկսվող տները:

Նույն սկզբնապատճառով բնագիրը (նույն աղբյուրից) հրատարակել է Բ. Քուշներյանը «Պատմութիւն զաղվաշանուիկան իւրիմու հայոց» գրքում (Վեհտիկ, 1898, էջ 53—54):

13—18-րդ տողերը մեջ է բերել Վ. Միրաչկյանը (տե՛ս Գրիմի հայկական դադարված պատմութիւն, էջ 284):

Անանուն (Ա)

«ԱՆՁԻՆՐ ԱՍԵՄ ՀԱԳՆԵՐԳԱԿԱՆ» (18 211)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1424, թերթ 3ա—3ր:

B = 2229, թերթ 264ա—265ր:

C = 1, թերթ 121ա—122ա:

D = 4618, թերթ 161ա—161ր և 168ա:

E = 7703, թերթ 60ա—63ր:

F = 5387, թերթ 13ր—15ա:

Հրատարակւոյցումներ

ա) Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», 1950, № 2, էջ 190—191: Հրատարակել է Ա. Մնացականյանը D և E աղբյուրների հիման վրա՝ տողատակ հիշատակելով նաև մյուս աղբյուրները:

բ) «Բանբեր Երևանի համալսարանի», 1975, № 2, էջ 183—184: Հրատարակել է Ա. Մաղոյանը C աղբյուրից:

Տնագլուխ տառերը տպրեհրական կարգով են:

Քանի որ մեզ հասած ամենավաղ ընդօրինակութիւնը (Ա օրինակ) կատարված է 1620 թ., ենթադրում ենք, որ հորինված է ժէ դարասկզբին:

Ստեփանոս

ՏԱՂ ՊՈՒԼՊՈՒԼԻ, ԼԱՒ ԱՍՍ ԵՎ ԶԲԵՂԱՊԱՐՏՍ ՅԻՇԵԱ (էջ 217)

(«Բլլլլլլլ ի վարդն սասց. Դու չես հողածին»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 5095, թերթ 10ր—12ր:

B = 5658, թերթ 43ր—45ր:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հեղինակի անունը հայտնի է դառնում 65-րդ՝ «Երգեմ Ստեփանոս բլբլլլլ սիրով» տողից: Ոտանավորի վրա դրացվում է Առաքել Բաղիշեցու և Մկրտիչ Նաղաշի տաղերի աղղեցությունը:

Սարգիս Հալեպլի

1. ՆՈՐԻՆ ՍԻՔԱԶԱՆ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍ ԱՍՍՅԵԱԼ Է (էջ 220)

(«Սկսեալ ողբամ, քե ինչ դարձայ»)

Արտատպվում է «Բազմավկյից» (1934, էջ 217—218): Հրատարակել է Ա. Սուրմեյանը: Բնագիրը հանված է Հալեպի մասնավորաց Ձ 28 ձեռագրից, թերթ 7ա (տե՛ս Սուրմեյան, Յուզակ, էջ 380):

Տեսագրվա տառերը հողում են «Սարգիս»:

2. ՏԱՂ ՀԱԼԷՊՅԻ ՍԻՔԱԶԱՆ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍԻ ԱՍՍՅԵԱԼ Է ԻԻՐ ՎԵՐԱՅ,
ՎԱՍՎԻ ՀԱԼ, ԵՍ ԵՄ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼԻՆ ԳՈՐՆ Է (էջ 221)

(«Սրտովս և հոգովս մուր, հեռացեալ Լմ ես աշխարհէն»)

Արտատպվում է «Բազմավկյից» (1934, էջ 218—219): Հրատարակել է Ա. Սուրմեյանը: Բնագիրը հանված է Հալեպի մասնավորաց Ձ 28 ձեռագրից, թերթ 11ա (տե՛ս Սուրմեյան, Յուզակ, էջ 382):

Այլ օրինակ

Զմմառ, ձեռ. Ձ 532, թերթ 164ր (տե՛ս Ակինյան, Ոսկյան, Յուզակ, հտ. Բ, էջ 140):

Այլ հրատարակություն

«Բազմավկյ», 1939, էջ 15—16: Նույն աղբյուրից հրատարակել է Ա. Սուրմեյանը: Տողերի սկզբնատառերը մեկընդմեջ հողում են «Սարգիս երէց այրի Հալապ Բերթիլ»:
Ինչպես երևում է 50-րդ տողի «ԲԱՌԻԼ» ծածկագրից, հորինված է 1634 թ.
 $(2+1+1099+20+60+551=1634)$:

3. ՀՈՐՈՐԻՆ, ԳԵՂԵՅԻԿ ՊԱՏԿԵՐ, ՀՍՍԱԿԱՆ ՏԱՍՆՉՈՐՍ ԱՄԱՅ» (էջ 223)

Արտատպվում է «Բազմավկյից» (1939, էջ 16—17): Հրատարակել է Ա. Սուրմեյանը:

յանը, Բնագիրը հանված է Հալսպի մասնավորաց Մ 28 ձեռագրից, թերթ 56ա (տե՛ս Սուրմեյան, Յուցակ, էջ 385):

Տողերի սկզբնատառերը մեկընդմեջ հոդում են «Սարգիս»:

Արիստակես Խարբերդցի

1. ՈՏԱՆԱԻՌ ԱՍՍՅԱՆԱՆ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ (Էջ 225)

(«Եկայլ Եղրալի ամենեւեմ»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի՝ 1357 թ. գրչության Մ 2039 ձեռագրից, թերթ 321բ—327ա: Արիստակես Խարբերդցին 1624 թ. վերաբերող ու կաղմել է գրել այս ձեռագիրը, 321ա թերթում գրել մի հիշատակարան, ապա և այս ուղեւորը:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, հրատարակել է Մ. Զուլալյանը (տե՛ս Զալալ-նեբի շարժումը և հայ ժողովրդի վիճակը Օսմանյան կայսրության մեջ (XVI—XVII դարեր), Երևան, 1966, էջ 236—238): Ավելի ուշ՝ «Արևմտյան Հայաստանը XVI—XVIII դդ.» գրքում (Երևան, 1980, էջ 165—166 և 168) նա մեջ է բերել ուղեւորի 30—33, 37—40 և 45-րդ տողերը:

14—23-րդ տների տեղադրումը տառերը հոդում են «Արիստակես»:

Հիշատակել, 5—9 և 141—144-րդ տողերը մեջ է բերել Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայ-կական մատենագիտություն, գիրք Բ, Երևան, 1976, էջ 765—766):

2. ՈՏԱՆԱԻՌ ՆԻ ՆԵՐՔՈՂԱՆ, ԱՍՍՅԱՆԱՆ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ԽԱՐԲԵՐԴՅՈՒ ՎԱՍՆ ՕՐՀՆԵԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ՑԵԳԵՍԻՈՅ, ՈՐ Է Ի

ՄԷՋԱԳԵՏՍ ԱՍՈՐՈՅ (Էջ 229)

(«Մառայ Բրիստուի Յիսուսի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի Մ 1771 ձեռագրից, թերթ 327բ—330բ: Ձեռագրի պատմիքատուն Արիստակես Խարբերդցին ինքն է և այն գրել է ամիս 1651 թ.:

Հիշատակել և առաջին 6 տողերը մեջ է բերել Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, գիրք Բ, էջ 766):

Ագարիա Մասնեցի

«ԱՐԴ ՀԱՅԿԱՆՆԵԱՆ ՄԵՐ ՏՕՄԱՐԻ» (Էջ 240)

Արտատպվում է Կյուլեսերյանի Յուցակ Անկյուրալի գրքից, էջ 249—269: Բնագիրը հանված է Անկյուրալի Մ 43 ձեռագրից (թերթ 1147—1159), որը Ագարիա Մասնեցու կաղմած կանոնգիրն է, գրված 1609 թ., Սիմեոն Լեհացու ձեռքով: Յուցակում մեջ են բերված Ագարիա Մասնեցու մի քանի արձակ հիշատակարաններ (էջ 242, 245, 247, 248), որոնցից մեկի մեջ այս շարժում հիշատակարանի մասին Ագարիա Մասնեցին տալիս է հետևյալ ծանոթությունը. «... Բայց ոչ կամիմ զանց առնել և հարևանսի անցանել, այլ կամիմ ձեզ ծանուցանել զդանուրսին ժամանակիս և բազմազան

դանշա աղևտի, որ ես աշօր խմովք տեսի, գորս ի բազմաց զսական սլատմեցից փոք-
ի շատէ, տաղիւ շափ ոռոնաւոր, զի և դուք գիտեցիք, թէ որպիսի նեղութիւն և շարշա-
րտնի գոթիս զիս, և յամենայնէ վերկեաց զիս ըստ Պօղոսի...» (Յուցակ, էջ 245):

Այլ հրատարակություն

«Հանգիւս ամսօրեայ», 1936, էջ 326—333: Հրատարակի է Ն. Ակինյանը «Ողբ
ի վերայ հարուածոց արեւելեան զավառացն և աշխարհին Հայոց ի ձեռաց Ճալալեանց»
խորագրով: Նրա ձեռքի տակ եղել է Ղալաթիայի № 11 ձեռագրից ընդօրինակված, ապա
վերստին զրանից արտագրված մի օրինակ, բաղմաթիվ սխալներով և որոշ պակասնե-
րով: Ինչ վերաբերում է Ղալաթիայի № 11 ձեռագրին, ապա զրա մասին Բ. Կյուլեսեր-
յանը գրում է, թի արտագրված է իր օգտագործած ձեռագրից, 1611 թ., Կոստինայի
Հակոբ Եպիսկոպոսի ձեռքով:

Ինչպես երևում է 452—455-րդ տողերից, պետք է գրված լինի 1611 թ., երբ
ավարտվել են ուսանալորում հիշատակված պատմական իրադարձությունները:

Առաջին Դավրիժեցի

1. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՄԱՀՐԱՄԱՅԻ (էջ 256)

(«Աստուած արար գիւս ի հողոյ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

Λ = 695, թերթ 234ա—235ր:

B = 7717, թերթ 115ա—116ա:

Այլ օրինակ

Անկյուրա, ձեռ. № 77, թերթ 463ա—463ր, «Գովասանք դաստառակի, ասացեալ
Առաքել վարդապետի, զրէ ի վերայ մահրամի» խորագրով (տե՛ս Կյուլեսերյան, Յու-
ցակ Անկյուրայի, էջ 382—383):

Հրատարակություններ

ա) «Արարատ», 1868/69: Աղբյուրը չի հիշատակված, սակայն համընկնում է B
օրինակին:

բ) Կ. Կոստանյանց, նոր ժողովածու, տրակ Բ, էջ 38—40: Հրատարակված է B
օրինակից:

Գրված է 1653 թ.:

Հիշատակել է Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենադիտություն, հտ. Ա, երե-
վան, 1959, էջ 1152—1153):

2. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՍՐԹՈՅ ԱՍՏՈՒԱՄԱՄՆԻ, Ի ԹԷՐՎԻՋՅԻ ԱՌԱՔԵԼ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (էջ 258)

(«Աստուածածին կոյս Մարիամ, սրբուհի, սրբամի»)՝

Օգտագործված աղբյուրներ

Λ = 1989, թերթ 189ա—190ր:

B = 7717, թերթ 173ա—174ա:

C = 7712, թերթ 58ա—59ա:

D = 1990, թերթ 8բ—9ա:

e = Մ. Պոստոլյան, Առաքել Սիւնեցի ե իր քերթուածները, Վենետիկ, 1914, էջ 333—334: Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 872 ձեռագրից, թերթ 275ա—277ա: Հրատարակված է որպէս Առաքել Սիւնեցու ոտանավոր:

Այլ օրինակ

Տյուրինգենի König. Universitäts bibl. Ma XIII 98 (fol. 121).

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Առաքեալ»:

Հիշատակել է Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, հտ. Ա, էջ 1153):

Սիւմեոն Զուղայեցի

1. ՏԷՐ ՍԻՄԷՈՆ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ ՁՈՒՂԱՅԵՅԻՈՅ (էջ 260)

(«Անճամբ տրամագին»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 2389, թերթ 146բ—147ա:

B = 3276, թերթ 11ա—11բ:

C = 1721, թերթ 129բ—130ա:

D = 7717, թերթ 176ա—177ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հիշատակել է Հ. Միրզոյանը (տե՛ս Սիւմեոն Զուղայեցի, Երևան, 1971 էջ 76):

2. ՏԱՂ ԱՂՆԻԻ ՆԻ ԳԵՂԵՅԻԿ ՍԻՄԷՈՆ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ ԱՍՍՅԵԱՆ (էջ 262)

(«Նս էի ազատ ազգի»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1989, թերթ 175բ—176բ:

B = 3276, թերթ 11ա:

C = 7193, թերթ 3բ—4ա:

D = 2389, թերթ 146ա:

E = 7717, թերթ 191բ:

F = 1721, թերթ 130բ—131ա:

G = 4285, թերթ 72ա:

H = 9587, թերթ 38բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 501ա (տե՛ս Ոսկյան, Յուդաի, հտ. Բ, էջ 684): Վերագրված է Սիւմեոն Երևանցի կաթողիկոսին:

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 1284, թերթ 36ա (նույն տեղում, էջ 919):

Հրատարակություններ

ա) Աս. Մնացականյան, Հայկական միջնադարյան ժողովրդական երգեր, էջ 546—548: Հրատարակչի ձեռքի տակ եղել է միայն B օրինակը, որն անխորագիր է և չունի հեղինակի անունը: Այդ պատճառով հրատարակիչը ոտանավորն անվանել է «մի հիշ անոնիմ երգ»:

բ) Մ. Մկրչյան, Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 39—42: Նույն օրինակների հիման վրա կազմված քննական բնագիր է: Խորագրի փոխարեն դրված է առաջին տողը:

Հիշատակել է Հ. Միրզոյանը (տե՛ս Սիմեոն Զուղայեցի, էջ 67):

3. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՂԱՐԻՊԻ ՀԱՄԱՐ (էջ 265)

(«Մտիկա խոցեալ է սրով»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 7715, թերթ 43ր—44ա:

B = 3467, թերթ 12ր:

C = 9597, թերթ 115ա:

D = 597, թերթ 197ա—197ր:

E = 8083, թերթ 45ր:

F = 4335, թերթ 63ա:

Գ = Գրքուկս որ կոչի տաղարան, Կ. Պոլիս, 1740, էջ 371—372: Հրատարակության աղբյուրը չի հիշատակված:

Ի = Կ. Կոստանյանց, Մկրտիչ Նաղաշ և իւր տաղերը, Վաղարշապատ, 1898, էջ 55: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Այլ օրինակներ

Ա. Ղալաթիա, ձեռ. № 141, թերթ 229ա—231ա (տե՛ս Կյուլեսերյան, Ցուցակ Ղալաթիայի, էջ 889):

Բ. Զամառ, ձեռ. № 88, թերթ 24ր (տե՛ս Քեչիշյան, Ցուցակ, էջ 185):

Այլ հրատարակություններ

ա) Մ. Մկրչյան, XIII—XVIII դարերի հայ աշխարհիկ գրականություն, էջ 216: Արտատպություն է Կ. Կոստանյանցի հրատարակությունից: Խորագրի մեջ բաց է թողնված «համար» բառը:

բ) Մ. Մկրչյան, Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 43—46: Հրատարակված է երկու տարբերակով: Առաջինը քննական բնագիր է կազմված A, B, C, D, E, F օրինակների հիման վրա, երկրորդն արտատպություն է Կ. Կոստանյանցի հրատարակությունից:

Տնագրուի տառերը հսկում են «Սիմեոնի է»:

Հեղինակի մասին

Կ. Կոստանյանցը հրատարակել է որպես Սիմեոն Կաֆացու (երմայելի որդու) ստեղծագործություն: «Այս երգիչն է Սիմեոն երմայելի որդին», գրում է նա (տե՛ս Մկրտիչ Նաղաշ և իւր տաղերը, էջ 55):

Հետեւելով Կոստանյանցին տաղը Սիմեոն Կաֆացուն են վերագրել նաև Հ. Անտոնյանը (տե՛ս Հայոց անձնանունների բառարան. հ. Գ, Երևան, 1946, էջ 517) և Մ. Մկրտչյանը: Մ. Մկրտչյանի հրատարակությունից մեջ բերելով ոտանավորի առաջին և երկրորդ տները, ոտանավորը Սիմեոն Կաֆացուն է համարում նաև Վ. Միրալյանը (տե՛ս Վ. Միրալյան, Գրիմի հայկական գաղութի պատմություն, էջ 308):

Ն. Ակինյանն ավելի զգուշավոր է: Նա նկատում է, որ «Զկայ որևէ ակնարկում, թե տաղս երմայելի որդւն ըլլա» (տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ», 1936, էջ 290):

Փաստորեն տաղը Սիմեոն Կաֆացուն է վերագրում նաև Մ. Մկրտչյանը: Նա նշում է, որ «Ն. Ակինյանը որոշակի չի հավաստում, թե այս տաղը նրանն է» (Սիմեոն Կաֆացուն—Հ. Ս.): Այդպիսով վերապահություն է անում, թե «Մենք ևս շուրջնալով հաստատուն կապան, որ «Սրտիկս խոցեալ է սրով» տաղը Սիմեոն Կաֆացուն է, չինք պնդում, այլ ինքնելով այն բանից, որ մեր բանասիրության մեջ բնորոշված է այս տաղը համարել: Իբրև (Կ. Կոստանյանց, Հր. Անտոյան, Ն. Ակինյան) բերում ենք սրբուհ Կաֆացու տաղը» (ՏԵ՛ս Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 141): Նա «չի պնդում», սակայն դրանից հետո, այնուամենայնիվ, ավելացնում է. «Բացի այդ Կ. Կոստանյանցի Նոր ժողովածուի Գ պրակում բերված այն տաղերը, որոնք անվերապահորեն Սիմեոն երմայելի որդուն են, ու սրանց հաջորդում է մեր խնդրո առարկա տաղը, համոզում է, որ սա ևս երմայելի որդուն է, ինչպես գրում է Կ. Կոստանյանցը» (նույն տեղում):

Հեղինակի ինքնության մասին մենք ունենք այլ կարծիք, որը հիմնավորված է հետևյալ փաստերով.

ա) Տաղի մեջ պանդխտությունը ներկայացված է որպես ապրված ողբերգություն: Հայտնի է, որ Սիմեոն Զուղայեցին մեկն է եղել այն հայերից, որոնք բռնազավթի են ենթարկվել Զուղայից և տարիներ շարունակ ապրել օտարության մեջ. մինչդեռ Սիմեոն Կաֆացին պանդխտ չի եղել:

բ) «Ճորոխ», այսինքն գոռով պանդխտության քշված լինելու մասին հիշատակվում է ոչ միայն այս, այլև հավաստիորեն Սիմեոն Զուղայեցու գրչին պատկանող «Ես էի ազատ ազգի» սկզբածրով ոտանավորում, մինչդեռ Սիմեոն Կաֆացու ոտանավորներում այդ մասին հիշատակություն չկա:

գ) Վերջին տան մեջ հեղինակն ակնարկում է, թե ով է իր դարձյալության պատճառը. 29-րդ տողում կարդում ենք. «Է, դարձիս շինողն Բեվան», Ինչպես հայտնի է, հայերի բռնազավթը Շահ Ալիսի հրամանով իրագործել է Երևանի նահանգի կառավարի Ամիր Գուհա խանը, որը հատում էր երևանում:

դ) Տաղի մեջ հասած ամենահին օրինակը պահպանվել է 1688 թ. գրչության ձեռագրում և ունի պակասներ ու բավական շատ աղավաղումներ: Այդ լիակատար գեղեցիկ է եղել Սիմեոն Կաֆացին և հավանական չէ, որ նրա տաղը աղավաղված մեծ փոփոխությունների ենթարկվեր նրա կենդանության ժամանակ, մինչդեռ Սիմեոն Զուղայեցին վախճանվել է դրանից 31 տարի առաջ և նրա մահից հետո կատարված արտագրությունների մեջ, քնականաբար, ոտանավորն ավելի շատ կարող էր փոփոխությունների ենթարկվել:

ե) Տաղի բաղմամբով ընդօրինակություններից և ոչ մեկը չի հանդիպում Սիմեոն

Կաֆացու տաղերը պարունակող ձեռագրերում, օրինակ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրում, որտեղ իրար հետևից արագրված են նրա մեզ հայտնի 15 տաղերից 12-ը:

Այսպիսով, կարելի է պնդել, որ «Տաղ վասն զարիսի համար» ոտանավորը պատկանում է ոչ թե Սիմեոն Կաֆացու, այլ Սիմեոն Զուղայեցու գրչին:

Հակոբ Ասեցի

1. ՏԱՂ ՅԱԿՈԲԱՅ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ (ԼՋ 267)

(«Ա՛յ անգին զոհար»)՝

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 7717, թերթ 196ա—196բ:

B = 7039, թերթ 155բ—156բ:

C = «Երկրագունդ», Կ. Պոլիս, 1884, էջ 424—425: Հրատարակել է Հ. Մկրյանը: Աղբյուրը չի հիշատակվում:

Այլ օրինակներ

Ա. Հալեսյի մասնավորաց Աեռ. № 28, թերթ 82ա, «Տաղ աջոյան Յակոբ վարդապետն ասացեր է որժամ որ իրիցիկնն առ Աստուած փոխվեր է» խորագրով (տե՛ս Սուրմեյան, Յուդակ, էջ 386):

Բ. Բրիտանական թանգարան, հայերեն, Աեռ. № 108, թերթ 279բ (տե՛ս Conybeure, Catalogue, էջ 281):

Այլ հրատարակություն

Կ. Կոստանյանց, Նոր ժողովածու, պրակ Դ, Վաղարշապատ, 1903, էջ 9—11: Հրատարակված է Ա օրինակից:

Տնոգլուխ տառերը հոդում են «Ակուր երկց ասաց»:

Ինչպես երևում է 57-րդ տողի «Ձեմն» ծածկագրից, հորինված է 1636 թ. (80 ÷ 5 + 1000 ÷ 551 = 1636): Կ. Կոստանյանցը «Ձեմն» ծածկագրին ավելացնելով հաջորդ բառի «Շ» տառը, ստացել է 1580 (տե՛ս Նոր ժողովածու, էջ 65—66): Այս թյուրիմացությունը հետագայում ուղղել է Ն. Մովսիսյանը (տե՛ս «Հասկ», 1945, № 2, էջ 28—29): Հիշատակել է Ղ. Ալիշանը (տե՛ս Սիսուան, Վենետիկ, 1885, էջ 220):

2. ՎԱՍԵ ՊԱՆՍՎԱԿԵԼՈՅ ՕՐԻՆԱԶԱՆՅԻՅՆ (ԼՋ 270)

(«Ձականջդ բաց, զբանս լսէ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 8482, թերթ 1ա—2ա:

B = 41, թերթ 156բ—157բ:

C = Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Ե, էջ 15: Բնագիրը հանված է Երուսաղեմի № 1376 ձեռագրից, թերթ 132ա:

D = 7703, թերթ 69ա—70բ:

Է = Վիեննա, ձեռ. № 343, թերթ 105ա—106ա (Մատենադարան, մանրածաղկավէճ. № 692):

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 75, թերթ 3ա, թերթ է (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 327):

Բ. Հալեպի մասնավորաց ձեռ. № 28, թերթ 5ա (տե՛ս Սուրմելյան, Ցուցակ, էջ 382):

Այլ հրատարակություն

Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», 1950, № 2, էջ 193—194: Հրատարակել է Ա.ա. Մնացականյանը ձեռքի տակ ունենալով Ա, Բ և Ը օրինակները: Առաջինը նա է վերծանել նաև 59-րդ տողի «ՂԱ» ծածկադիրը, բայց որի նշանակումը է 1642 թ. ($1000 + 90 + 1 + 551 = 1642$): Մածկադրում 1000-ը տառանիշով չի արտահայտված, ինչպես հաճախ ենք հանդիպում միջնադարյան ոտանավորներում:

Հիշատակել են Ղ. Ալիշանը (տե՛ս Սիսուան, էջ 220) և Ն. Պողարյանը (տե՛ս «Հասկ», 1945, № 1—2, էջ 29):

Ն. Զուլայանը մեջ է բերել 4—10-րդ տները՝ բյուրիմացաբար վերագրելով Երուսաղեմի № 376 ձեռագրի գրիչ Կիրակոս Էրեց Ալիի ռեդակցիային (տե՛ս Արևմտյան Հայաստանի XV—XVIII դդ., Երևան, 1980, էջ 233):

3. «ԱՅՍ ՏԱՂ ԳՈՒՍԱԿԱՆ ԲԵՐ ԱԿՈՐ ԼԵՂՈՒՆ» (էջ 273)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 2394, թերթ 176ա—179ա:

B = 3411, թերթ 179ա—180բ:

Այլ օրինակ

Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 388ա (տե՛ս Ոսկյան, Ցուցակ, հտ. Բ, էջ 681):

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տեսությունն առաջին հոգում են «Ասկիոր բնորը Արսիսին է»:

Հիշատակել է Ա.ա. Մնացականյանը և վերծանել 62-րդ տողի «ՂԱՐԱՐԱՐԱՐԱՐ» ծածկադիրը՝ «Ր» տառի փոխարեն դնելով «Ռ» ($90 + 1 + 1000 + 1 + 2 + 1 + 2 + 1 + 151 = 1649$):

Հակոբ Զուղայեցի (վանառական)

ՈՂԲՍ ՅԱԿՈՐ ՎԱՃԱՐԱԿԱՆՆԻՆ Է (էջ 277)

(«Այս կեանքն է խաբող, եղբարք, անցաւոր է խիստ և ունայն»)

Արտատպւում է Մուրադյանի և Մարտիրոսյանի Ցուցակից, էջ 76—77: Բնագիրը հանդիմ է Մշո № 80 ձեռագրից, որի գրիչն ինքը՝ Հակոբ Զուղայեցին է:

Գրված է 1661 թ.:

Վերջից կցված է մի երեք տնանոց ոտանավոր, որը կապ չունի սույն տաղի հետ: Բերում ենք առգտատակ:

Ամիրաս Երզնկացի

«ՀՕԲՆ ԵՐԿՆԱՌՈՐ ԱՆՍԿՁԲՆԱԿԱՆ» (Էջ 279)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 10200 ձեռագրից, թերթ 293: Գրիչն ինքը՝ Ամիրաս Երզնկացին է, որը ձեռագրի հաջորդ էջում ունի նաև կիս արձակ, կես շափածո մի հիշատակարան:

Հակոբ Ակնեցի

ՅԱՂԱԳԻ ՍՈՒՐԻՈՒՆԻՆ, ՈՐ ՅԱՒՈՒՐՍ ՍՈՒԼԹԱՆ ՄՈՒՐԱՏԻ ԵՂԵԻ (Էջ 281)

(«Յայտնեմ ձեզ իրս ժամանակի»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 1113 ձեռագրից, թերթ 209բ—211ա:

Այլ օրինակ

Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 395ա (տե՛ս Ոսկյան, Յուզակ, հտ. Բ, էջ 681):

Հրատարակություն

Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», 1950, № 2, էջ 185—186:
Հրատարակել է Աս. Մկացականյանը, նույն՝ № 1113 ձեռագրից:

Առաջին յոթ տների տնագլուխ տասերը հոգում են «Յակոբի է»:

Մխիթար Մեղրեցի

1. ՏԱԿ ՍՈՒՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ, ՄԵԻԹԱՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (Էջ 286)

(«Մաքուր տաճար և բնակարան անմահին, անմահին»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 9600, թերթ 79բ—80ա:

B = 1737, թերթ 159բ—160ա:

C = 2339, թերթ 260ա:

D = 9597, թերթ 16ա—17ա:

E = 9681, թերթ 11ա—11բ:

F = 4256, թերթ 22բ—23ա:

Այլ օրինակներ

Ա. Հալեպի մասնաշիրոաց ձեռ. № 28, թերթ 48ա, «Տաղ Մխիթար վարդապետէ առացեալ» խորագրով (տե՛ս Սուրմեյան, Յուզակ, էջ 384):

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 327ա, «Տաղ առ կոյս Մարիամ» խորագրով (տե՛ս Ոսկյան, Յուզակ, հտ. Բ, էջ 680):

Հրատարակվում է առաջին աղյուս:

Տնագլուխ տասերը հոգում են «Մխիթար ծառայ»:

2. ՏԱՂ Ի ՏԷՐ ՄԵԽԻՒԱՐ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ (ԼՂ 288)

(«Աստուած երկնից խոնարհեալ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7097 ձեռագրից, թերթ 136բ—138ա:

Տների առաջին և երկրորդ տողերի սկզբնատառերն այրբենական պարզով են: Կենտ աների երրորդ և չորրորդ տողերը պարսկերեն, իսկ դույզ տներինք թուրքերեն կրկնակներ են:

Սարգիս Վարդապետ

ԵՐԳ ԱՌ ՍՈՒՐՐ ՏԱՃԱՐՆ ԴԵՂԵՑԻԿ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈԲԱՆՅ, ՍՍԱՅԵԱԼ
Ի ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ (ԼՂ 291)

(«Ի մէջ մեծին սուր Սաղեմայ»)

Արտատպվում է «Սիոնից», 1931, № 9, էջ 2 և.—276: Հրատարակել է Հ. Փյուրտանը, 1683 թ. գրչության իր սեփական մի ձեռագրից:

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Ի Սարգիս Վարդապետ»:

Խոջամիր Վանեցի

«Ի ՅԵՄԻՐ ՆԱՌԱՅԷ ՀԱՍՅԷ ՔԵՉ ՈՂՋՈՅՆ» (ԼՂ 294)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 5623, թերթ 176բ—177ա:

B = 6185, թերթ 74բ—75ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հեղինակի անունը՝ Ղուլ Ամիր, Ամիր Վարազեցի և Խոջամիր Վանեցի ձևով, հիշատակվում է A և B աղբյուրներում պահպանող հայատառ թուրքերեն 3 բանաստեղծութուններում (տե՛ս ձեռ. № 5623, թերթ 164ա—168ա, 168ա—172ա, 172ա—176բ, ձեռ. № 6185, թերթ 68բ—74ա, և դարձյալ՝ 68բ—74ա):

Պավղոս

«ՊԱՏԻՄԵՄ ՁԵՉ ՔԱՆ ՈՂՈՐՄԵԼԻ ԵՒ ԽՂՃԱԿԱՆ» (ԼՂ 295)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 10006 ձեռագրից, թերթ 59բ—61ա:

Այլ օրինակ

Վենետիկ, ձեռ. № 419, թերթ 157ա (տե՛ս Սարգիսյան Բ, Սարգիսյան Գ, Մայր ջուրյակ, հտ. Դ, էջ 554):

Տնազուլու տառերը հոդում են «Պաշտոնի է սակաւ», մինչդեռ վենետիկի օրինակում ծայրակապն է՝ «Պաշտոնի է սակաւ բանս»։ Այստեղից հետևում է, որ մեր օրինակի վերջից պակասում է 4 տուն և 29-րդ տողի սկիզբն էլ աղավաղված է։ Մենք փորձել ենք ուղղել։

Ասպպի

1. ՏԱՂ ԳԵՂԵՅԻՒ Ի ՅԱՍՏՈՒԱԾԱՊՈՎԷ (էջ 297)

(«Անա եկեալ է զարուն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10723, թերթ 61ր։

B = 4296, թերթ 82ա—82բ։

Այլ օրինակներ

Ա. Բեռլինի թաղավորական լանդարան՝ Kōn. Bibl. Ms. Or. Och 446, էջ 178 (տե՛ս Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հտ. Բ, էջ 175)։

Բ. Թավրիզի Լիւալու թաղի դրադարան, ձեռ. № 2, թերթ 82ա (տե՛ս Անասյան, Ցուցակ թավրիզի, էջ 62)։

Հրատարակվում է առաջին անգամ։

Տնազուլու տառերը հոդում են «Ասպպովի»։

Ասպպովի այս և սրան հաջորդող ուսանավորները հիշատակել, առաջին երկու և վերջին երկու տողերը մեջ է բերել Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, հտ. Բ, էջ 175—177)։

2. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ. ՅՈՒՍԵԻԱՄ ԳԻՎԱՆԻ ԶԱՅՆԷ (էջ 298)

(«Առ քեզ գալիս արտաստելով»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 102բ—103բ։

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 577, թերթ 3ա (տե՛ս Ոսկյան, Ցուցակ, հտ. Բ, էջ 11)։

Բ. Զմմառ, ձեռ. № 82, թերթ 80բ (տե՛ս Քեշիշյան, Ցուցակ, էջ 154)։

Գ. Զմմառ, ձեռ. № 86, թերթ 176 (նույն տեղում, էջ 179)։

Դ. Բեռլինի թաղավորական լանդարան Kōn Bibl. Ms. Or. Och 446, էջ 176։

Տնազուլու տառերը (բացի վերջին տնից) հոդում են «Ասպպով»։

Այս և հաջորդ ուսանավորներն ըստ հրկույթին հրդվել են, բանի որ խորագրերում ցուցումներ կան եղանակների մասին։

3. ՏԱՂ ԱՆՈՅՇ ԵՒ ԳԵՂԵՅԻՒՂ, ՎԱՍՆ ՍՐԲՈՅ ԱՍՏՈՒԱՅԱՆՆԻ,
ՌԱՋՏԱՄ ՊԸՊԱՂԻ ՁԱՅՆՆ Է ԱՍԱՅԵԱՂ (ԼՋ 300)

(«Աննադին տանաբ»)

Սգտագործված աղբյուրներ

а = «Լուսնայ», 1902, № 3, էջ 218; Հրատարակել է Ե. Շահագիրը: Բնագիրը հանված է 1643 թ. զրշույան, նոր նախիջևանի մի ձեռագրից:

В = 7717, թերթ 104ա—105ա:

Տնագլուխ տառերը (բացի վերջին երեք տներից) ալրբենական կարգով են, իսկ վերջին երեք տան սկզբնատառերը հոգում են «Ի Ասապովի է բան»:

4. ԱՅԼ ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱՅԱՆՆԻ, ՎԱՐԱՅԻՍ ԳԻՏԱՅԻՄԻ ՁԱՅՆՆ Է (ԼՋ 302)

(«Արայաշէն տանաբ»)

Սգտագործված աղբյուրներ

А = 7717, թերթ 105բ—106ա:

В = 2339, թերթ 259ա—259բ:

Այլ օրինակ

Ձմառ, ձեռ. № 86, թերթ 178բ (տե՛ս Քեշիշյան, Յուցակ, էջ 179):

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը (բացի վերջին տնից) հոգում են «Ասապովի»:

5. ԱՅԼ ԵՒՍ ՏԱՂ ԱՆՈՒՇ, ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱՅԱՆՆԻ.

ԸՌՈՒՄՏԻ ԸՌԱՆԻՆ Է (ԼՋ 303)

(«Արարչագործ Տէրն Լեկնից»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 106ա—106բ:

Տնագլուխ տառերը (բացի վերջին տնից) հոգում են «Ասապովի»:

6. ԱՅԼ ԵՒՍ ՏԱՂ, ՎԱՍՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱՅԱՆՆԻ,

ԱՍՊԻՍԻԱՅԻ ՁԱՅՆՆ Է (ԼՋ 304)

(«Աստուածածին ամէնօրհնէալ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 107ա:

Այլ օրինակ

Ձմառ, ձեռ. № 536, թերթ 143ա (տե՛ս Ալիբեյան, Ոսկյան, Յուցակ, հտ. Բ, էջ 145):

Տնագլուխ տառերը (բացի վերջին տնից) հոգում են «Ասապովի»:

7. ԱՅԼ ՏԱՂ ԳԵՂԵՑԻԿ. ԱՐՁՈՒՄԴԱՆԳԷ ՉԱՐԻՄԻ ՉԱՅՆՆ Է (ԼՋ 305)

(«Ավա՛ղ անցաւո՛րս, որ մոլորեցայ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 107բ—108ա:

Տողերի սկզբնատառերը, բացի վերջին տնից, մեկընդմեջ չոգում են «Ասապով»:

Առաֆել Շոռոքեցի

«ՔՆՆԵՄԲ ԶԲՆՈՒՐԻՆՍ ՄԱՐԳԱՅԻՆ» (ԼՋ 306)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 8349 ձեռագրից, թերթ 34ա—36բ:

75—100-րդ տողերը հիշատակարանային բնույթ ունեն: Դրանցից, ի միջի տվոց, բնական ենք նաև, որ ոտանավորը գրված է 1656 թ. կամ դրանից փոքր-ինչ հետո, եբք հեղինակը եղել է զերված ու տարված «անօրինաց երկիր»:

Մինաս Գրիչ

«ՄԻ Ի ԹՈՒՈՅՆ ՀԱՋԱՐԻՆ» (ԼՋ 310)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 7273 ձեռագրից, թերթ 155ա—157ա: Ձեռագրի գրիչն ինքը՝ Մինասն է:

Բնագիրն անխորադիր է: Մատենադարանի «Ցուցակ ձեռագրացում» (Հտ. Բ, էջ 497) հիշատակվում է «Մինասայ գրչի ճանապարհորդութիւն յերոսոյա» ինքնամույժ խորագրով:

Հովնանես (Ա.)

«Ի ՉՈՐՍ ԿՈՂՄԱՅՑ ԺՈՂՈՎԵՑԱՆ» (ԼՋ 313)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 8298 ձեռագրից, թերթ 6ա—9ա:

Բնագիրն անխորադիր է: Մատենադարանի «Ցուցակ ձեռագրացում» (Հտ. Բ, էջ 717) հիշատակվում է «Ուղեորութիւն յերոսոյեմ» ինքնամույժ խորագրով:

Գրված է 1655 թ.:

Վարդան Երեց

1. «ԱՆՁԵ ԻՄ. ՔԵՋԻ ԸՍՏՈՅԳԻ ԱՍԵՄ, ԻՄԱՆԱՍ» (ԼՋ 317)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7715 ձեռագրից, թերթ 30բ—51ա:

Այլ օրինակ

Վրենեսա. ձեռ. №369, թերթ 28բ (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 891):

2. «ՍԻՐՏ ԻՄ, ՔԵՋ ԽՐԱՏ ՄԻ ՏՍՄ, ԴՈՒ ԼՍԷ» (ԼՁ 317)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7715 ձեռագրից, Թերթ 51ա—51բ:

Այլ օրինակ

Վիեննա, ձեռ. № 369, Թերթ 28ա (տե՛ս Տաշլաճ, Գուցակ, էջ 691):

Անանուն (Բ)

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ ՆԱԶԱՐԵԹԻՆ (ԼՁ 319)

(«Քանի ման զաւ եղ Բուշէնիդ»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, Թերթ 194բ—196ա:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, Հրատարակել է Կ. Կոստանյանցը (տե՛ս նոր ժողովածու, պրակ Ա, էջ 28—31): Տողատակի ծանոթագրության մեջ Հրատարակիչն այն ենթադրությունն է անում, թե այս ոտանավորում գովերգվող նաղարիթը այն խոջա նաղարն է, որը նշանավոր է եղել Շահ Արասի ժամանակ և որի մասին հիշատակություն ունի Առաքել Դավրիժեցին (տե՛ս Պատմութիւն Առաքել վարդապետի Դարձեցոյ, Վաղարշապատ, 1896, էջ 200 և 213): Ըստ երևույթին այս ենթադրության համար որպէս հիմք է ծառայել ոտանավորի «Շահ Արասին ցանկալի էս» տողը: Կ. Կոստանյանցի ենթադրությունը մեղ հավանական է թվում, բնկ պատմությունից հայտնի չէ, թե խոջա նաղարն սղանվել է:

Հորինված է ժողովրդական վիպերգների ձևով, գրված ոչ ուշ, քան 1629 թ., քանի որ այդ թվականին է վախճանվել Շահ Արասը, իսկ ոտանավորից երևում է, որ և՛ հերոսը, և՛ հեղինակը նրա ժամանակակիցներն են:

16—17-րդ տղերը գրեթե նույնությամբ կրկնում են նաղաշ Հովնաթանի «Տաղ ի վերայ Դուրջստանու զողակներուն» բանաստեղծության 37 և 39-րդ տողերը, որից կարելի է ենթադրել, թե երկու դեպքում էլ գործ ունենք անհատական ստեղծագործության վրա ժողովրդական երգի աղբյուրության փաստի հետ:

Անանուն (Գ)

«ԳԱՆԳԱՏ Ի ՄՏԱՅ ՄԱՐԴԿԱՆ ՈՐԻՍ ԵՂՆԷ ԿԱՄ ՈՐԻ ԴԱԴԱՐԻ (ԼՁ 322)

Արտատպվում է Պողարյանի Մայր ցուցակից (հտ. է, էջ 473—475), Բնագիրը հանված է Նրուսադեմի № 2344 ձեռագրից, Թերթ 295ա—299ա:

Քանի որ պահպանված է 1675 թ. գրչության ձեռագրում, ենթադրում ենք, որ հորինված է ժեղարի կեսերին:

Անանուն (Գ)

ՏԱՂ ՍԻՐԱՅ (ԼՋ 327)

(«Արարիս վերան կապեւ ես սրաւալ»)

Արտատպւում է Սուրմեյանի Ցուցակից, էջ 386: Բնագիրը հանված է Հալեպի մասնավորաց Աճ 28 ձեռագրից, թերթ 61ա: Այստեղ գտնվում է գրիչ Հովհաննես Հալեպցու ոտանավորների շարքում, սակայն ոչ խորագրում և ոչ էլ ոտանավորի մէջ հեղինակի մասին հիշատակություն չկա, մինչդեռ Հովհաննես Հալեպցին սովորություն է ունեցել, նույնիսկ, ուրիշների տաղերն արտագրել և վերագրել իրեն՝ խորագրերում հիշատակելով իր անունը: Այստեղից ենթադրում ենք, որ նրա հեղինակությունը չէ:

Քանի որ պահպանվել է 1679 թ. գրչության ձեռագրում, ենթադրում ենք, որ հորինված է Ժէ դարի կեսերին:

Անանուն (Ե)

«ԱՅԳ ԳԵՂԵՅԻԿ ՊԱՏԿԵՐ ՈՒՆԵՄ» (Էջ 328)

Սկսագործված աղբյուրներ

Ա = 833, թերթ 117ա:

Ե = Սուրմեյան. Ցուցակ, էջ 383: Բնագիրը հանված է Հալեպի մասնավորաց Աճ 28 ձեռագրից, թերթ 29ա:

Ինչպես տեղեկանում ենք Սուրմեյանի Ցուցակից (էջ 385), Հալեպի մասնավորաց Աճ 28 ձեռագրում (թերթ 58) կա նույն սկսվածքով մի ոտանավոր ևս: Կարծում ենք դժվար թե սա նույն ոտանավորը լինի, հավանական չէ, որ ձեռագրի գրիչ բանաստեղծ Հովհաննես Հալեպցին միևնույն ոտանավորը երկու անգամ արտագրեր մի ձեռագրում: Ինչ վերաբերում է դրա խորագրում հիշատակված «Ուլանէս» անվանը («Տաղ անուշ և պիտանի աստղեալ ի տէր Ուլանէս»), ապա դա կարող է և դիջի անվան հիշատակությունը լինել, մտնավանդ որ Հովհաննես Հալեպցին արտագրել և իրեն է վերագրել նաև ուրիշ բանաստեղծություններ:

Թերի է: Տնտղութի տառերը սյրբենական կարգով են, սակայն երկու օրինակներում էլ պահպանվել են ոչ ըստ տառերով սկսվող տները: Ե օրինակն ունի միայն «Ա»—«Ը», «Ե» և «Կ» տառերով, իսկ Ա օրինակը՝ «Ա»—«Ը» տառերով սկսվող տները: Այսինքն՝ ոտանավորի վերջին տները մեզ չեն հասել, իսկ զրանցում, հավանաբար, եղել է հեղինակի անունը:

Քանի որ մեզ հասած օրինակները պահպանվել են 1679 և 1688 թթ. գրչության ձեռագրերում, ենթադրում ենք, որ հորինված է Ժէ դարի կեսերին:

Անանուն (Զ)

«ԱԶԵՐԳ ԾՈՎ ԽԻՍ ՓԱՌԱՎՈՐ» (Էջ 332)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի Աճ 2394 ձեռագրից, թերթ 216ա—216բ, 208ա—208բ: (Ձեռագիրը սխալ է կազմած, այդ պատճառով ոտանավորի վերջին մասը գրվել է ավելի առաջ):

Քանի որ պահպանվել է ժէ դարում (1670 թ. հետո) գրչադրված ձևագրում, Լեն-
Ֆաբում ենք, որ հորինված է ժէ դարի կեսին:

Հովհաննես (Բ)

ՎԱՍՆ ԲՈՒԲՈՒՆԻ (Էջ 335)
(«ԲՆ հարցանմաք ի սուրբ գոյն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 7098, թերթ 331բ—332բ:

B = 695, թերթ 231ա—232ա:

C = Վիեննա, ձև. N 343, թերթ 87բ—89բ (Մատենադարան, մանրամասնված
N 692):

D = 7717, թերթ 111բ—113ա:

E = 228, թերթ 1ա—1բ:

F = ՀՍՍՀ Մինիստրների խորհրդին կից Ե. Չարենցի անվան գրականության և
արվեստի թանգարան, Կ. Կոստանյանցի արխիվ, ֆոնդ N 258 (արտագրել է Ս. Քա-
ճալյանը՝ առանց աղբյուրը նշելու):

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձև. N 75, թերթ 3ա, «Թուրունի վերայ» խորագրով (տե՛ս Տաշյան,
Ցուցակ, էջ 327): Սեջ է բերված վերջին տունը, որը A, B, D, E և F աղբյուրներում
բացակայում է, իսկ C-ում կա տարբերակը (տող 65—68): Ահա այդ տունը՝ Վիեննայի
N 75 ձևագրից.

Ո՛վ Յովաննես, մեղօք փծուն,

Աղօթելով կաց ի յարթուն,

Թէ որ տեսնուս խմէ թութուն,

Աւազելով վա՛յ այն մարդուն:

Բ. Վիեննա, ձև. N 1042, թերթ 68ա, անխորագիր (տե՛ս Ոսկյան, Ցուցակ, հտ.
Բ, էջ 672—673):

Գ. Երոսաղիմ, ձև. N 1376, թերթ 427ա, «Այլ խրատ վասն թութունի» խորա-
գրով (տե՛ս Պողադյան, Մայր ցուցակ, հտ. Ե, էջ 19):

Դ. Երոսաղիմ, ձև. N 1760, թերթ 543բ, «Այլ խրատ վասն թութունի» խորա-
գրով (տե՛ս Պողադյան, Մայր ցուցակ, հտ. Զ, էջ 100):

Ըստ Ն. Պողարյանի ծանոթագրության վերջին երկուսը նման են Կ. Կոստանյանցի
Հրատարակած օրինակին:

Հրատարակություն

Կ. Կոստանյանց, նոր ժողովածու, պրակ Ա, էջ 65—67: Հրատարակված է D աղ-
բյուրից:

Ուսանավորը ցարդ հայտնի է եղել որպես ստեղծագործություն, քանի որ
հայտնի չեն Էղեկ Վիեննայի երկու ձևագրերը, որոնցում հիշատակվում է հեղինակի
Հովհաննես անունը:

Հովհաննես (Գ)

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՌԻՐԱԽՈՒԹԵԱՆ, ԱՅՍՈՐ ԷՒ ԽԻՍՏ ՏՐՏՈՒՄ ԴՈՅՆ Է (ԼՋ 340)

(«Յօրինակ ի բարձրելոյն»)

Հրատարակվում է տառչին անգամ, Մատենադարանի № 2394 ձեռագրից, թերթ 131ա—132ա:

Տնագլուխ տասերր հոգում են «Յովաննէս»:

Մատենադարանի «Յուցակ ձեռագրացում» (հտ. Ա, էջ 794 և 1568) վերագրված է Հովհաննես Թլկուրանցուն: Մեր կարծիքով Թլկուրանցունը չէ:

Ա. Որքան մեզ հայտնի է, տալը պահպանվել է միայն 1670 թ. գրչության մի ձեռագրում, ավելի վաղ գրչագրված ձեռագրերում չկա:

Բ. Իր բնույթով, լեզվաոճական առանձնահատկություններով և բանաստեղծական ունեւորումը հետո է Թլկուրանցու տաղերից, թեև կա, օրինակ, մի տող, («Ահա եղև նոր գարուն»), որ հիշեցնում է Թլկուրանցու հայտնի տաղերից մեկի սկզբածը:

Գ. Վերնագրում հիշատակվում է «Այսօր էի խիստ արտում» սկզբածրով ոտանավոր: Այդ ոտանավորն առանց բանասիրական փաստարկների բանասեր էմ. Պիլագ՝ յանը զեսեղել է Հովհաննես Թլկուրանցու երկբայելի ոտանավորների շարքում (տե՛ս Հովհաննես Թլկուրանցի, Տաղեր, Երևան, 1960, էջ 219—220): Բայց մեր կարծիքով այն պատկանում է Հովհաննես Հալեպցու գրչին: Սակայն, եթե, նույնիսկ, «Այսօր էի խիստ արտում» սկզբածրով ոտանավորը, իսկապես, Թլկուրանցու ստեղծագործությունը լիներ, «Յօրինակ ի բարձրելոյն» սկզբածրով ոտանավորը նրանք լինել չէր կարող, քանի որ միջնագրում, երբ ցանկացել են նշել, թե ինչ եղանակով պիտի երգվի ոտանավորը, ապա նկատի են ունեցել ոչ թե նույն հեղինակի որևէ երկ, այլ նախկինում գրված ու լայն տարածում գտած ուրիշ ստեղծագործություններ:

Դ. Հովհաննես Թլկուրանցին իր տաղերում գրեթե միշտ ինքն իրեն անվանում է «ես եմ Յովհաննէս Թուլպուրնցի», «Յովհաննէս Թուլպուրանցի», «Թուլպուրանցի իս» և այլն, մինչդեռ «Յօրինակ ի բարձրելոյն» սկզբածրով ոտանավորի հեղինակը ինքն իրեն պարզապես անվանում է «Յովաննէս»:

Իզնատիոս Ամբեցի

1. ՏԱՂ ԻԿՆԱՍԻՈՍ ԻՐԻՅՈՒԷ ԱՍԱՅԵԱՆ (ԼՋ 341)

(«Խմացայ քէ աշխարհս ունայն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 8274, թերթ 107բ—108բ:

B = 1636, թերթ 160ա—161ա:

C = 7009, թերթ 24ա—24բ:

D = 3229, թերթ 8բ:

E = 9362, թերթ 14բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 740, թերթ 2ր (տե՛ս Ոսկյան, Յուդակ, հտ. Բ, էջ 279):

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 210ա, «Տաղ ուրախութեան Իզնատիոս զպրէ ստաշեալ» խորագրով (նույն տեղում, էջ 676):

Տնազլուխ տառերը հոգում են «Իզնատի» է», որից երևում է, որ բանաստեղծութեան Լրդու տունը մեզ չի հասել:

2. ՆՈՐԻՆ ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԻՐԻՅՈՒԷ ԱՅԱՅԵԱԼ (էջ 341)

(«Ի Բեզ յուսամբ, աղալինիմբ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1636 ձեռագրից, թերթ 161բ—162ա:

Տնազլուխ տառերը հոգում են «Իզնատիոս»:

3. ՏԱՂ Ի ՏԷՐ ԻԳՆԱՏԻՈՍԷ (էջ 346)

(«Իննիլ շարիլի նումլա ֆիրազ, ֆի Լէնտի կոկաւն»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 678 ձեռագրից, թերթ 172բ—173ա:

Տնազլուխ տառերը հոգում են «Իզնատիոս»:

Ավետիս Վանեցի

ՏԱՂ ՂԱՐԻՊԻ (էջ 348)

(«Զինչ ծառի նդերն ի դող կու լինի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2339 ձեռագրից, թերթ 152բ—153ա:

Իսավիր Սալաձորցի

1. ԳՈՎԱՍՍԱՆՔ ԾԱՂԿԱՆՅ (էջ 350)

(«Օրհնեալ ես դու, Հայր երկնատը, անհնելի սատուածուրիւն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

a = «Մեղու Հայաստանի», 1858, № 3, էջ 21—23: Աղբյուրը չի հիշատակված:

b = Գ. Արվանդտյանց, Համով-հոսով, Կ. Պոլիս, 1884, էջ 278—285: Բնագիրը ձեռագիր է 1878 թ. զրչության մի ձեռագրից:

Ը = Ս. Յաղճյանի ձեռագիր: Մեր ձեռքի տակ չի եղել, օգտագործել է Ն. Բյուզան-Վաչյան (անվանումը նույնպես նրանն է), օգտվել ենք նրա հրատարակության տողատակում բերված տարբերություններից:

D = 1966, թերթ 1ա—5ա:

Այլ հրատարակություններ

ա) ԵՖրեկեան մամուլ, 1884, № 3, էջ 137—139 և № 4, էջ 177: Հրատարակել է Գ. Արվանդանցը նույն՝ 1884 թ. գրչության ձեռագրից:

բ) Կ. Կոստանյանց, նոր ժողովածու, պրակ Բ, 1892, էջ 66—75: ա և Ե օրինակներին հիման վրա կազմված քննական բնագիր է:

գ) Ճանապարհ, Պարիս, 1901, պրակ Բ և Գ, էջ 87—129: Հրատարակել է Կ. Բուդանյանցին: ա. Ե և Ը օրինակների հիման վրա կազմված քննական բնագիր է:

դ. Ե. Ժավադյանց, Համալ-Տոսով, Կ. Պոլիս, 1904, էջ 305—313: Արտատպություն է առաջին հրատարակությունից:

ե) Մ. Միքլան, XIII—XVIII դարերի հայ աշխարհիկ գրականություն, էջ 195—198: Արտատպություն է ձեռք ժողովածուից:

զ) Մեղգարիտներ հայ քնարերգության (կազմեցին՝ Գ. Հակոբյան, Գ. Դերիկյան, Ա. Սիրիջանյան), Երևան, 1971, էջ 221—224: Արտատպություն է ձեռք ժողովածուից:

2. ՏԱՂ Ի ՎԵՐՍՅ ԳՈՒԶԱԼԻՆ (էջ 355)

(«Շատ չափ էր Բեզ շէի տեսեր»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 6517 ձեռագրից, Թերթ 9ա—9բ:

Այս ոտանավորի Գավիթ Սալաճորյուն պատկանելը նկատել է Ա. Մնացականյանը 1960 թ. Մատենադարանի գիտական հոտաշրջանում կարդացած զեկուցման մեջ և մեզ հաղել տելը:

3. ԽԱՂ (էջ 361)

(«Երկնուց որ իջաւ ամսէր գօտին»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7715 ձեռագրից, Թերթ 52բ—53ա:

Հեղինակի ինքնության մասին տե՛ս Ա՝ 2 ոտանավորի ծանոթագրությունը:

4. ԽԱՂ ՄԱՂՈՐԵԱՂ ԽԱՆՈՒՄԻՆ ԱՍՄԱՆ Է (էջ 362)

(«Երամդ ոչխար է. դու Ըօփայ գտներկ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 6517 ձեռագրից, Թերթ 10բ—11գ:

Հեղինակի ինքնության մասին տե՛ս Ա՝ 2 ոտանավորի ծանոթագրությունը:

5. ՈՂԲ ԱՍԱՅԵԱՂ Է ՍԱԼԱԶՈՐՏԻ ԳԱԻԲՔ ՍԱՐԿԱԽԱԳԷ (էջ 364)

(«Ղարիպին սիրտն է ի սուգ, դարդն է խորուն»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի Ա՝ 7708 ձեռագրից, Թերթ 52ա—53ա:

Հրատարակություն

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Մ. Սկրաշյանը (տե՛ս Հայ միջ-նադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 35—36):

6. «Քեքզի ՀԱՄՐՈՎ ՕՐ ԷՐ ՏԻԱՄ (Էջ 366)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Վիեննայի № 369 ձեռագրից, թերթ 22ա—23ր (Մատենադարան, մանրածաղկաձև № 366):

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 358):

7. ԵՐԳ ԱՍՏՈՒԱՄԱՆՆԱՅ (Էջ 368)

(«Պարծանք դասուցն վերհակառ»)։

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Վիեննայի № 369 ձեռագրից, թերթ 9ա—11ր (Մատենադարան, մանրածաղկաձև № 366):

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 357):

8. «ՀԱՅՐ ԱՐԱՐԻՉ, ՏԼՐ ԿԵՆԴԱՆԻ» (Էջ 372)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Վիեննայի № 369 ձեռագրից, թերթ 1ա—7ա (Մատենադարան, մանրածաղկաձև № 366):

Հիշատակել է 1—2 և 203—206 տողերը մեջ է բերել ն. Ակինյանը (տե՛ս Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 356—357):

9. ԴԱԻԹ ՍԱԼԱՋՈՐԵՅԻՈՅ ՈՂՐ Ի ՄԱՀՆ ԴԱՏԵՐՆ ԻՐՈՅ. ՏԱՂԱ ԱՅՍ

ՀԱՄԵՂԱԴՈՅՆ Է, Ի ՅԵՐԵՐՈՒՄՆ ԴԱԻԹ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ Է.

ԳԵՂՁԻԻ ՍԱԼԱՋՈՐԵՅԻ (Էջ 382)

(«Փա՛ռք քեզ քաղաուր փառաց, քեզ փառք տան յաշխարհս ամենայն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

ա = «Սիրոն», 1961, № 11, էջ 305—306: Հրատարակել է ն. Մովսիսյանը: Բնագիրը հանված է Երուսաղեմի № 2406 ձեռագրից, թերթ 463ա—466ա:

Ի = ն. Ալլինյան, Մատենադարանի հետազոտություններ, հտ. Դ, էջ 359—362: Բնագիրը հանված է Վիեննայի № 156 ձեռագրից, թերթ 54բ—56բ:

Այլ հրատարակություն

«Հանդիս ամբօրեայ», 1936, էջ 490—501: Նույն՝ Վիեննայի № 156 ձեռագրից հրատարակել է ն. Ակինյանը:

Գրիչը խորագրում Դավիթ Սալաձորցու համար գրել է «վարդապետ» բառով հետևյալ նրա բնագործական նախօրինակում չի եղել վերջին (պակասավոր) տունը, որտեղ բանաստեղծն իր մասին գրում է. «ես Դավիթ զպիրս անարժան»:

Թավիր Սալաձորցի (Երկրայեկի)

1. «ՅՈՒԺԱՄ ԵԼԱՅ ԵՍ ԻՄ ՏԱՆԷՆ» (ԼՋ 388)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9696 ձեռագրից, թիվ 53ա—54ա:

Հրատարակություն

Առաջին անգամ, նույն ազդրությունից հրատարակել է Մ. Մկրտչյանը (տե՛ս Հայ միջ-նորդարյան պանդխտության տաղեր, ԼՋ 112), որպես անհայտ հեղինակի տաղ:

Ենթադրում ենք, թե պատկանում է Դավիթ Սալաձորցու գրչին, քանի որ վերջին տան մեջ հեղինակը իրեն անվանում է «որրիկ» և «անարժան», իսկ այս երկու ինքնա-որակումները շատ հարապատ են հավաստիորեն Դավիթ Սալաձորցու գրչին պատկանող ուսանավորներին:

2. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԳՈՒԶԱԼԻՆ (ԼՋ 388)

(«Դուռն ողջ կեցիր, մայրդ մեռաւ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 6517 ձեռագրից, թիվ 16բ: Բանասեր Աս. Մնացականյանը 1960 թ. Մատենադարանի գիտական նստաշրջա-նում կարգադրած գեղուցման մեջ այս ոտանավորը վերագրել է Դավիթ Սալաձորցուն: Նա էլ մեզ հուշել է սրա տեղը:

Մենք չենք կարող պնդել, թե սա հաստատապես պատկանում է Սալաձորցու գրչին, քանի որ այստեղ հիշատակվում է ոչ թե Սալաձոր, այլ Դվնիկ գյուղը և ոտանավորն էլ նվիրված է ոչ թե Հուսնիսանին, այլ Աղգյուլ անունով մի այլ կնոջ, սակայն Ա. Մնացականյանի կարծիքը մեզ ևս համոզական է թվում, քանի որ № 6517 ձեռագրում այս ոտանավորը զետեղված է Սալաձորցու տաղերի շարքում, ունի նույն խորագիրը, ինչ նրա երկրորդ ոտանավորը և վերջում էլ հեղինակը Սալաձորցու նման իրեն կոչում է «սարևավազ»: Բայց ամենակարևորն այն է, որ գրելաձևով ու պատկերների համա-խորցով ևս շատ է նման Սալաձորցու տաղերին:

3. ԵԱՂ ԳՈՒԶԱԼԻՆ ԱՅՍՊԵՍ Է (ԼՋ 389)

(«Ալի փեյտայ եղաւ դարդ մը»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 6517 ձեռագրից, թիվ 11բ: Հեղինակի ինքնություն մասին տե՛ս նախորդ ոտանավորի ծանոթագրությունը:

ԹՈՐՈՍ ՍՏԱՄԲՈՂՅԻ

«ԵՍ ԹՈՐՈՍ ՄԵՂՈՔ ԼՅԵԱԼ (ԷՋ 391)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 5631 ձեռագրից, թիվ 1ա: Զեյնալի յուսանդրում պահպանվել է գրության լիակա՛նը՝ 1000+100+1-5+551=1656):

1. «Ի ԳԱՐՇՈՒԹԻԻՆՍ ՏՂՄՈՅ ՄԵՂԱՅ ԹԱԻԱԼԵՑԱՅ» (ԼՁ 392)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 23ր—24ր:

Տնաղլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուրխասէ»:

Ինչպես երևում է 34-րդ տողի «ՅՌԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1681 թ. (50+1000+20+60+551=1681):

2. «Ի ԶԲՕՍԱՆՍ ՀԵՇՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱԶԱՅ» (ԼՁ 393)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 24ր—25ա:

B = 6588, թերթ 56ր:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնաղլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուրխասէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «ՅՌԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1681 թ.:

3. «ԻՄ ԱԶԱՅ ԼՈՅՍ, ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ» (ԼՁ 395)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 5ա—6ա:

B = 6588, թերթ 56ր:

Այլ օրինակներ

Ա. Զմմաս, ձեռ. № 536, թերթ 14ր (տե՛ս Ալիեյան, Սսկյան, Գուցակ, հտ. Բ, էջ 168):

Բ. Զմմաս, ձեռ. № 593, թերթ 51ր (նույն տեղում, էջ 203):

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնաղլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուրխասէ»:

Ինչպես երևում է 36-րդ տողի «ՊԱԼԱՅ» ծածկագրից, գրված է 1683 թ. (800+1+30+1+300+551=1683):

4. ՏԱՂ ՀՈՒԵԻՈՐ Ի ՍՈՒՔԻԱՍ ՎԱՐԻԱՊԵՏԷ (ԼՁ 396)

(«Ի հոգի խոցեալ եմ զալով»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 7ա—7ր:

B = 523, թերթ 139ա:

C = 2339, թերթ 183ա—183ր:

D = 6588, թերթ 26ա—26բ:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուբխասէ»:

Ինչպես երևում է 42-րդ տողի «ԵՌԾԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1686 թ. (5+ +1000+50+20+60+551=1686):

5. «Ի ՍՈՒՏ ԿԵՆՅԱՂԱ ՈՐՈՎՀԵՏԵԻ» (Էջ 39S)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 6ա—6բ:

B = 6588, թերթ 25ա—25բ:

C = 526, թերթ 138ա—138բ:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուբխասէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «ԵՌԾԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1686 թ.:

6. «ԻՄ ԲԵՂԱՍԱՆԻՐ ԲԻՏՔ ՈՒ ԲԱՐՄԻՆ» (Էջ 400)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 11ա—12ա:

B = 6588, թերթ 24բ—25ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուբխասէ»:

Ինչպես երևում է 34-րդ տողի «ԵՌԾԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1686 թ.:

7. Ի ՍՈՒՔԻԱՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ ՁԱՅՍ (Էջ 401)

(«Իմ տիրաշէն փալատ մարմնոյս»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10167, թերթ 41բ:

B = 1635, թերթ 10բ—11ա:

C = 6588, թերթ 24ա—24բ:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուբխասէ»: Աղբյուրները թերի են, այդ պատճառով այս ծայրակապն ամբողջանում է միայն բոլոր օրինակների համադրությամբ կազմված բնական բնագրում:

Ինչպես երևում է 42-րդ տողի «ԵՌԾԻԿ» ծայրակապից, գրված է 1686 թ.:

8. ՏԱՂ ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴՈՅՆ (Էջ 43)

(«Ի միտս եկեալ Երբեմն-Երբեմն արքնապէս»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 523, թերթ 137ա—138բ:

Խ = Շիրքի գարուխան և տաղարան վայելուչ...», Կ. Պոլիս, 1738, էջ 318—319:
Աղբյուրը չի հիշատակված:

C = 6588, թերթ 23ա—24ա:

D = 7057, թերթ 26բ—27ա:

E = 5934, թերթ 4բ—5բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձև. № 160, թերթ 32բ (տե՛ս Տաշյան, Յուդակ, էջ 466):

Բ. Երեսադեմ, ձև. № 1487, թերթ 447ա, «Տաղ Հոդեոր ի դեմս անասական»
խորագրով (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, Հտ. Ե, էջ 215):

Այլ հրատարակություն

«Գրքուկս որ կոչի տաղարան...», Կ. Պոլիս, 1740, էջ 322—325: Արտատպություն
է «Շիրքի գարուխան և տաղարան վայելուչ...»-ից:

Տնագլուխ տառերը հեղում են «Ի Սուրխաթ»:

Ինչպես Լրևում է 34-րդ տողի «նի՜մի» ծածկագրից, գրված է 1686 թ.:

9. ՆՈՐԻՆ ՎԱՍՆ ՄԷԼԻԹԱՐՈՒԹԵԱՆՆ ՄԱՐԴԿԱՆ (էջ 405)

(«Իննի նման լալոտ աշօք բնդե՛ր ես»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 18ա—18բ:

B = 9597, թերթ 42բ—43բ:

Այլ օրինակ

Ղալաթիա, ձև. №141, թերթ 84ա—86ա, «Նորին վասն միության» խորագրով
(տե՛ս Կյուլեսերյան, Յուդակ Ղալաթիայի, էջ 884):

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Ի Սուրխաթ»:

Ինչպես Լրևում է 35-րդ տողի «ՃԱՌԵՆԷ» ծածկագրից, գրված է 1687 թ. ($100 + 1 + 1000 + 5 + 30 + 551 = 1687$):

10. ՏԱՂ ԳԱՐՆԱՆ ԱՍՍՅԵԱՆ (էջ 407)

(«Ի ժամ գարնանային մուտ մարտի ամսոյն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 12ա—12բ:

B = 10167, թերթ 40ա—41բ:

C = 2436, թերթ 123ա—125բ:

D = 4296, թերթ 42բ—43բ:

E = 6588, թերթ 57ա:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 156, թերթ 60ա, «Տաղ ի Սուրբիսս վարդապետէ ասացեալ» խորագրով (տե՛ս Տաշյան, Յուցակ, էջ 460):

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 507ա (տե՛ս Ոսկյան, Յուցակ, հտ. Բ, էջ 684):

Գ. Զմմառ, ձեռ. № 593, բերթ 59ա (տե՛ս Ակիմյան, Ոսկյան, Յուցակ, հտ. Բ, էջ 203):

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Ի Սուրբիսսէ»:

Ինչպես երևում է Ա օրինակի 35-րդ տողի «ՃԱՌԵՆ» ծածկագրից, գրված է 1687 թ.: Ծածկագրեր կան նաև D և E օրինակներում համապատասխանաբար «ՃԱՌԵ» և «ՃԱՌԻ», որոնք մեր կարծիքով գրիչների թույլ տված աղավաղումներ են: Առաջին դեպքում գրության թվականն ստացվում է 1659, որը հավանական չէ, քանի որ Սուրբիսսի ոտանավորներն առհասարակ գրված են ժէ դարի վերջին տասնամյակներում և ժԸ դարասկզբին: Երկրորդ դեպքում գրիչը «ՃԱՌԵՆ» բառի «Ն» տառը փոխել է «Ի»-ով, մի բան որ շատ բնորոշ է E օրինակի համար: C օրինակի 31-րդ տողում կա «ՄՌԻԿ» ծածկագիրը, բոտ որի ոտանավորը գրված պիտի լինի 1681 թ.: Սակայն քանի որ այս օրինակն առհասարակ շատ է աղավաղված ու պակասավոր, ապա այս ծածկագիրը կու վստահություն չի ներշնչում:

11. «ԱՍԵՌԻԱՄԱՅՆՈՅ ԲԱՆԻՑ ԼՍԵԱՆ» (էջ 409)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մառենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 13ա—17ա:

Տնագլուխ տառերն այբբենական կարգով են: Վեբջում ունի հորդորակ («Ձորդորակ նմին»), որի տնագլուխ տառերը հոգում են «Սուրբիսսէ»:

Ինչպես երևում է հորդորակի 30-րդ տողի «ՃԱՌԵՆ» ծածկագրից, գրված է 1687 թ.:

12. ՏԱՂ Ի ՍՈՒՓԻԱՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ (էջ 414)

(«Ի ԲՈՍԻՐՈՎ յազիլ ԵՐԲԷՖ, ԵՐԷ ԻԿԷ, ՍԵՐ ԻՄ, ԵՐԷ ԻԿԷ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10167, թերթ 21ա—23բ և 27ա—29բ:

B = 10723, թերթ 64բ—65ա:

C = «Դիրք զպրովիան և տաղարան վալելու...», 1714, էջ 235—236: Աղբյուրը է՛ր հիշատակված:

D = 2436, թերթ 126ա—129ա:

E = 7259, թերթ 12ա—12բ:

F = 7670, թերթ 19բ—20ա:

G = 6588, թերթ 21ա—22ա:

H = 9536, թերթ 122բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Մատենադարան, ձեռ. № 6958, թերթ 245բ: Թերթ է և աղավաղված, ուստի որպես աղբյուր չի ծառայել:

Բ. Վիկենա, ձև. № 1042, թերթ 509ա, «Տաղ սիրոյ ի վերայ բարեկամի» խորագրով (տե՛ս Ոսկյան, Յուշակ, հտ. Բ, էջ 684):

Գ. Զմմառ, ձև. № 536, թերթ 142բ, թերթ (տե՛ս Ալիմյան, Ոսկյան, Յուշակ, հտ. Բ, էջ 145):

Դ. Զմմառ, ձև. № 593, թերթ 52բ (նույն տեղում):

Այլ հրատարակություններ

ա) «Դիրք գայրութեան և տաղարան վայելուչ...», Կ. Պոլիս, 1738, էջ 326—327: Արտատպովյուն է նույն զրբի 1914 թ. հրատարակությունից:

բ) «Դրբուհս որ կուչի տաղարան...», Կ. Պոլիս, 1740, էջ 353—355: Արտատպովյուն է նույն աղբյուրից:

Տնաղուխ տասերը հոդում են «Ի Սուրխաէ»:

Ինչպես երևում է 36-րդ տողի «ՃԱՌԵՆԷ» ծածկագրից, գրված է 1687 թ.:

13. ՏԱՂ ՊԻՆԷՊԻՆԻԷԻ ԵՒ ՎԱՐԴԻ, ԱՍՍՅԵԱԼ Ի ԵՌԵՎԱՆՍԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ (էջ 418)

(«Իմ սիրուն պիպիլի անմահ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10167, թերթ 36ա—37ա:

B = 9597, թերթ 41բ—42բ:

с — «Դրբուհս որ կուչի տաղարան...», 1740, էջ 351—353: Աղբյուրը չի հիշատակված:

D = 9362, թերթ 2ա—2բ:

E = 6517, թերթ 22ա—22բ:

F = 10723, թերթ 59ա—60ա:

G = 8274, թերթ 108բ—109ա:

H = 6588, թերթ 56ա:

Ճ = 9863, թերթ 145ա—145բ:

J = 597, թերթ 198ա—198բ:

K = 4285, թերթ 65ա—65բ:

L = 4236, թերթ 121ա—122բ:

M = 5934, թերթ 16բ—17ա:

N = 5941, թերթ 3ա—3բ:

O = 5954, թերթ 47բ—48ա:

P = 3417, թերթ 87ա—87բ:

Q = 8655, թերթ 17բ—18ա:

R = 8083, թերթ 55ա:

S = 8064, թերթ 17բ:

T = 8908, թերթ 16ա:

X = 6440, թերթ 21բ—22ա:

Y = 3869, թերթ 93ա— 93բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Մատենադարան, ձեռ. № 7716, քերթ 25բ—26ա, քերի է և աղավաղված, ուստի որպես աղբյուր չի ծառայել:

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 156, քերթ 61ա (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 460):

Դ. Վիեննա, ձեռ. № 412, քերթ 31բ, «երգացեալ ի Սուրիասէ առ պիլպիւն և վարդն» խորագրով (նույն տեղում, էջ 863):

Դ. Վիեննա, ձեռ. № 1042, քերթ 508ա, «երգ ի վարդէն» խորագրով (տե՛ս Ոսկյան, Ցուցակ, հտ. Բ, էջ 684):

Ե. Ղալաթիա, ձեռ. № 141, քերթ 81ա—82ա, «նորին ասացեալ վասն ուրախութեան մարդկան» խորագրով (տե՛ս Կլովսերյան, Ցուցակ Ղալաթիայի, էջ 884):

Զ. Զմեառ, ձեռ. № 593, քերթ 54ա (տե՛ս Ալիմյան, Ոսկյան, Ցուցակ, հտ. Բ, էջ 203):

Տնազուլի տառերը հոդում են «Ի Սուրիասէ»:

Ինչպես երևում է 42-րդ տողի «էՄԾԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1688 թ. (7-ի 1000 + 50 + 20 + 60 + 551 = 1688):

14. «Ի Մ ԳԵՂԵՅԻԿ ԱԿՆ ՈՒ ՊԱՏԿԵՐ» (էջ 422)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 1635, քերթ 9բ—10բ:

B = 523, քերթ 140ա:

C = 6588, քերթ 27ա—27բ:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնազուլի տառերը հոդում են «Ի Սուրիասէ»:

Ինչպես երևում է 42-րդ տողի «էՄԾԻԿ» ծածկագրից, գրված է 1688 թ.:

15. «Ի ՏՈՒՌԻՆՍ ՄՈՒՂՈՒԹԻՆՍ ՄԱՀԱԶՄԻ ՄԵՂԱՅ» (էջ 423)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, քերթ 21բ—22ա:

Տնազուլի տառերը հոդում են «Ի Սուրիասէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «էՄԻՆՅԺ» ծածկագրից, գրված է 1688 թ. (7-ի 200 + 20 + 600 + 300 + 10 + 551 = 1688):

16. «ԻԲՐԱԲԱՆՉԻԻՐՈՅ ԱՅՍ ՅԱՅՏՆԻ ԼԻՅԻ» (էջ 424)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, քերթ 19բ—20բ:

Տնազուլի տառերը հոդում են «Ի Սուրիասէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «էՄԻՆՅԺ» ծածկագրից, գրված է 1688 թ.:

17. «Ի ՄՈՂՈՒԹԻՆՍ ՍԱՍՏԻԿ ՀՐՈՅ ԲԱՐԱՌԹԵԱՆ» (էջ 426)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, քերթ 20բ—21բ:

Տնազուլի տառերը հոդում են «Ի Սուրիասէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «էՄԻՆՅԺ» ծածկագրից, գրված է 1688 թ.:

18. «Ի ԽՈՐՈՅ ԿԱՐԳԱԼՈՎ ՍՐՏԻ ԼՍՈՎԱԶԵՄ» (Էջ 427)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 19ա—19բ:

Տնապետին տառերը հոգում են «Ի Սուրբատէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «էՄԻՈՅԺ» ծածկագրից, գրված է 1688 թ.:

19. «Ի ՇԽԱՆԻՆ ԴԻԻԱՅ ԲԱՆՍԱՐՈՒԻՆ» (Էջ 428)

Յղտագործված աղբյուրներ

A = 1635, թերթ 25բ—26բ:

B = 6588, թերթ 27բ—28բ:

Տնապետին տառերը հոգում են «Ի Սուրբատէ»:

Ինչպես երևում է 71-րդ տողի «ՊԷԼԱՅ» ծածկագրից, գրված է 1689 թ. (800 + 7 + 30 + 1 + 300 + 551 = 1689):

20. «Ի ԳԱՐՆԱՆ ԱՄՍԻՆ՝ ՄԱՐՏԻՆ, ԱՊՐԻԼԻՆ» (Էջ 431)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 30ա—31ա:

Տնապետին տառերը հոգում են «Ի Սուրբատէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «ԽԱՉԻ Է» ծածկագրից, գրված է 1699 թ. (40 + 1 + 700 + 400 + 7 + 551 = 1699):

21. «Ի ՁԵՌԱՅ ՎԱՐԴԻՆ ԳԱՆԳԱՏ ՊԻՊԻԼԻՆ» (Էջ 432)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 35բ—37ա:

Ուլիսյան տների սկզբնատառերը հոգում են «Ի Սուրբատէ»:

Ինչպես երևում է 71-րդ տողի «ՄԻՋԻԴ Է» ծածկագրից, գրված է 1702 թ. (200 + 20 + 900 + 20 + 4 + 7 + 551 = 1702):

22. «Ի ԴԻԱԽՏԻՆ ԱՆՄԱՀ ԿԵՆԱՅ» (Էջ 434)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 37ա—38ա:

Տնապետին տառերը հոգում են «Ի Սուրբատէ»:

Ինչպես երևում է 35-րդ տողի «ՄԻՋԻԴ Է» ծածկագրից, գրված է 1702 թ.:

23. «Ի ՍԿԱՊԷՍ ԲԱՐԵՐԱՐ ՋԲԵՋ, ՏԷՐ, ՈՒՆԻՄ» (Էջ 436)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 39ա—40ա:

Տնապետին տառերը հոգում են «Ի Սուրբատէ»:

Ինչպես երևում է 34-րդ տողի «ՄԻՋԻԴ Է» ծածկագրից, գրված է 1702 թ.:

24. «Ի ԲՈՂՈՐ ՍՐՅԷ ԿԵՂՈՒՑԵԱԼ ՄԱՐԿՆՈՅԱ» (Էջ 437)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 40ա—40բ:

Տնազդուի տառերը հոդում են «Ի Սուրբասէ»:

Ինչպես երևում է 34-րդ տողի «Միջի՞դ է» ծածկագրից, գրված է 1702 թ.:

25. «ԻՐԱԽԱՄԻ ՄԱՏՆԵԱԼ ԵՍ ԵՄ ՄԵՂԱՒՈՐ» (Էջ 438)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 52բ—53բ:

Տնազդուի տառերը հոդում են «Ի Սուրբասէ»:

Ինչպես երևում է 42-րդ տողից, որտեղ «հազար» և «հարիւր» բառերին հետևում է «Ձիւ» ծածկագիրը, գրված է 1707 թ. ($1000 + 100 + 6 + 20 + 30 + 551 = 1707$):

26. «Ի ՍԿՁԲԱՆԷ ԵՂԵԻ ՅՈՒՑԵԱԼ» (Էջ 440)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1635 ձեռագրից, թերթ 41ա—42բ:

Տնազդուի տառերը հոդում են «Ի Սուրբասէ»:

27. ՏԱՂ ՎԱՍՆ ՈՒՐԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ Ի ՍՈՒՔԻԱՍԷ (Էջ 442)

(«Յատուր միում, որ էր մեզ նոր կիրակի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 41ա—41բ, վերջից թերթ է:

Այլ օրինակներ

Ա. Ղալաթիա, ձեռ. № 141, թերթ 81ա—82ա (տե՛ս Կյուլեսերյան, Յուցակ, Ղալաթիայի, էջ 884):

Բ. Ջամատ, ձեռ. № 593, թերթ 48բ (տե՛ս Ալիևյան, Ոսկյան, Յուցակ, հտ. Բ, էջ 203):

Երեմիա Քյումուրճյան

1. ԵՐԴ ՍԻՐՈՅ (Էջ 444)

(«Գլուխդ է օծեալ իսլով պալասան»)

Արտատպվում է «Անահիտից», 1903, էջ 189: Հրատարակել է Ա. Ջոպանյանը: Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 556 ձեռագրից:

Այլ հրատարակություններ

ա) Հ. Սահակյան, Երեմիա Քյումուրճյան, Երևան, 1964, էջ 129: Արտատպություն է «Անահիտից»:

բ) Մարգարիտներ հայ բնակչության, էջ 229: Արտատպություն է «Երեմիա Քյո-
ժուրճյան» գրքից:

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, Վիեննա, 1933,
էջ 189):

2. Ի ՎԵՐԱՅ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ (էջ 445)

(«Առեգակն որ ստեղծեալ յԱրարչին, իւրում գործն Լըրայ»)։

Արտատպւում է «Անահիտից», 1903, էջ 192: Հրատարակել է Ա. Չոպանյանը:
Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 556 ձեռագրից:

Այլ օրինակ

Հալեպի ս. Քառասուն մանկունը, ձև. № 1679, Բերթ 13ա (տե՛ս Սուրմեյան, Ցու-
ղակ, էջ 382):

Այլ հրատարակություն

Հ. Սահակյան, Երեմիա Քյոմուրճյան, էջ 133—139: Արտատպություն է «Անահի-
տից»:

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, էջ 185):

3. Ի ՎԵՐԱՅ ԶՐՈՅ (էջ 446)

(«Երամբ Երկնային քոչնոց խմբեցան»)

Արտատպւում է «Անահիտից», 1903, էջ 189—190: Հրատարակել է Ա. Չոպան-
յանը: Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 556 ձեռագրից:

Այլ հրատարակություններ

ա) Տաղարան փոքրիկ .. էջ 43—48: Աղբյուրը չի հիշատակված:

բ) Հ. Սահակյան, Երեմիա Քյոմուրճյան, էջ 130—132: Արտատպություն է «Անա-
հիտից»:

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, էջ 186):

4. Ի ՎԵՐԱՅ ԶՐՈՅ (էջ 448)

(«Ա՛յ ջուր, պսաֆելոց դու զովացարան»)

Արտատպւում է «Անահիտից», 1903, էջ 190: Հրատարակել է Ա. Չոպանյանը:
Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 556 ձեռագրից:

Այլ հրատարակություն

Հ. Սահակյան, Երեմիա Քյոմուրճյան, էջ 133—134: Արտատպություն է «Անահի-
տից»:

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, էջ 184):

5. Ի ՎԵՐԱՅ ՋՐՈՅ (Էջ 449)

(Այ չար, յորդախաղ գետոյդ, յորդական գետ յորդարականն)

Արտատպւում է «Անահիտից», 1903, էջ 191, Հրատարակել է Ա. Չոպանյանը: Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 556 ձեռագրից:

Այլ հրատարակություն

Հ. Սահակյան, Երեմիա Քյոմուրճյան, էջ 135—137: Արտատպություն է «Անահիտից»:

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Զէկւլի Քէօմիւրճեան, էջ 184):

6. ԹՈՒՂԹ ՍԻՄՈՅ ԱՌ ՆԻՎՈՄԻԳԱՅԻՍ (Էջ 451)

(«Երգ գեղապար ըղծիւք լցեալ»)

Արտատպւում է «Սիոնից», 1933, № 4, էջ 393: Հրատարակել է Ն. Մովսէսյանը: Բնագիրը հանված է Երուսաղեմի № 1059 ձեռագրից, թերթ 42ա—44ա:

Առաջին վեց տան տնապոլիս տառերը հոգում են «Երէմիա»:

Ինչպէս երևում է 104-րդ տողի «ՃԱԹ» ծածկագրից, գրված է 1652 թ. (100 + 1 + 1000 + 551 = 1652):

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Զէկւլի Քէօմիւրճեան, էջ 152—153):

7. ՅԱՂԱԳՍ ԳԵՐԱ ՔՐԻՍՏՈՍՅՈՒՆ. ՈՐ ԿԷԼՏԻ-ԿԷԼՏԻ ԱՍԻ, ԱՐԱՐԵԱԼ ՆԻ
ՇԱՐԱԳՐԵԱԼ ԵՐԵՄԻԱ ԴՊՐԻ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈԼՍԵՅԻՈՅ, ՈՐ ԷՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՅ
ԵՆ ՏԵՍՈՂ ԻՐԱՅՆ, ԹՃԺՆ ԹԻՈՁ (Էջ 455)

(«Սապերայ անուն հրէայ ոմն յայտնեալ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

Ա. «Բաղմավոյ» 1967, էջ 89—94: Հրատարակել է Հ. Քյուրտյանը՝ իր անձնական հավաքածուի, 1680 թ. գրչության, № 44 ձեռագրից, թերթ 2ա—14բ:

В = 3730, թերթ 3ա—16բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Երուսաղեմ, ձեռ. № 605, թերթ 14ա—24ա (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Գ, էջ 4):

Բ. Երուսաղեմ, ձեռ. № 957, թերթ 805ա (նույն տեղում, 510):

Այլ հրատարակություն

Տետրակս այս կոչի Սապլթայի Սեու համբաւեալ ի հրէից. ոմն խարհրայ Սապլթայ անուն կամեր կրկին մոլորել զմոլորեալսն, Կ. Պոլիս: Հրատարակության թվականը հայտնի չէ: Մեր ձեռքի տակ չի եղել:

Վերջին՝ սկսած 1976 թվականից և զարգացող է հրապարակվել իր շահագործման համարժեքի հաշվարկի տարածումը և սկսած 1976 թվականից և զարգացող է հրապարակվել իր շահագործման համարժեքի հաշվարկի տարածումը:

2. Քյուրտյանն այն կարծիքն է հայտնի, թե իր հավաքածուի № 14 ձեռագրի գրիչը ինքն է՝ Երևանի Քյուրտյանն է: Այս կարծիքը մեզ համոզման չի թվում, քանի որ ձեռագրում բաղադրված տառատեսակներ կան, որոնք հաղիվ թե թույլ տաք ելման Քյուրտյանը:

Առարկի Դավրիժեցի, որը բաղադրված մանրամասն շարադրել է Ստեփանյանի պատմությունը (տե՛ս Պատմություն Առարկի վարդապետի Դավրիժեցու, էջ 651—665), ըստ երևույթի, ծանոթ է եղել Երևանի Քյուրտյանի երկին, բայց որ վկայում է, որ Ստեփանյանի ուղերձը հռչակելից հայտնի է թարգմանվել «ի ձեռամբ ուսման ճարտարագիր Երևանի կոլեգիայի, որ ի նոյն Կոստանդնուպոլիս բաղադրել էր» (էջ 659):

Հիշատակել է ն. Ալիյանը (տե՛ս Երևանի Զեյթունի Քյուրտյան, էջ 120—123):

Տ. ՎԱՍՆ, ՎԵՐՍՏԻՆ, ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀՐԷՅ, ՆՈՐԻՆ ԵՐԵՄԻԱՅԻ
ՇԱՐԱԳՐԵԱՆՈՒ ՈՏԱՆԱԴՐՈՒՄ (էջ 176)

(«Է՛ս և այս խորհուրդ մեծ իմն հրաշխ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = «Բաղմալի», 1976, էջ 143—144: Հրատարակել է Հ. Քյուրտյանը՝ իր անձնական հավաքածուի № 44 ձեռագրից:

B = 8780, թերթ 17ա—17բ:

Այլ օրինակ

Երուսաղեմ, ձեռ. № 605, թերթ 24ր (տե՛ս Պապարյան, Մայր ցուխ, հտ. Գ, էջ 4):

Տնադուրի տառերը հոգում են «Երևանյան»:

Քանի որ իր աղբյուրում անխորադիր է և գրված «Լուսնի Լուսնի Լուսնի Տի-մոյի...» պոեմից անմիջապես հետո, Հ. Քյուրտյանը ենթադրում է, թե ուսումնասիրելու աղբյուրի շարունակությունն է:

Հիշատակել է ն. Ալիյանը (տե՛ս Երևանի Զեյթունի Քյուրտյան, էջ 123):

Գ. ՎԱՍՆ ԷՔՄԷՔԻ ԱՌԱՍՏՈՒՄ ՏԻՄՈՅԻ ՈՒՄԵՄՆ, ՈՐ ՍԻՐԵԱՅ
ԶԱՂՋԻՍ ՄԻ ՀՐԷԻ ՄԻԳԱՏԱՅ ԱՆՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՐԳՈՎ
ՔԱՐՈՋԷ ՆՄԱ ԶՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԱՂՋԻՍ ԽՈՐՀՐԳՈՎ
ԸՆԴ ՆՄԱ ՈՒՐ ԵՒ ԿԱՄԵՅԻ ՄԱՆՈՒՐՆ (էջ 178)

(«Յիսուսից լուսնի դուռն ուն հրաշխ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = «Բաղմալի», 1967, էջ 144—149: Հրատարակել է Հ. Քյուրտյանը՝ իր անձնական հավաքածուի № 44 ձեռագրից:

B = 7715, թերթ 67ր—74ր:

C = 8780, թերթ 17ր—30ա:

Այլ օրինակ

Երուսաղեմ, ձև. № 60, թերթ 24ա (տե՛ս Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Գ, էջ 4):

Այլ հրատարակություն

«Բանբեր Մատենադարանի», 1962, № 6, էջ 409—427: Ե և Շ օրինակների հիման վրա կազմված համեմատական բնագիր է: Հրատարակել է տողերիս հեղինակը:

ա և Շ օրինակներում պոեմի տրամաբանական ավարտից հետո կա մի շարժվող հիշատակարան, որի տողերի սկզբնատառերը հոգում են «Երեմիայի»:

Հիշատակել է ն. Ակինյանը (տե՛ս Երեմիա Զելեյի ՔեօմիւրՏեան, էջ 123—124):

Երեմիա Քյոմուրեյան (Երկբայելի)

«ԵՍ ՔԵՂ ՈՂԶՈՅՆ. ՈՂ ՍԻՐԵԼԻ» (էջ 502)

Արտատպվում է «Բազմավէպից», 1966, էջ 175—178: Հրատարակել է Ն. Քյուրտյանը՝ իր անձնական հավաքածուի, Ժէ դարի գրչության, մի ձեռագրից, թերթ 18բ—21ա: Տնագրվում տառերը հոգում են «Եւ խաշ Դո է քնկալ, Արբաւո՛ Զէլէպր»:

Հակոբ (Ա)

ՏՏՂ ՈՒՐԵՆՈՒԹԵԱՆ ԱՍԱ (էջ 506)

(«Տում օրհնութիս Տեառն աստուծոյն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 7715, թերթ 20ա—21բ:

B = 9271, թերթ 105ա—106բ:

C = 4426, թերթ 70ա—71ա:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Հովհաննէս Հալեպցի (Վալամբար)

1. ՀԱՆԱԳԵՑԻ ՂԱԼԱՄՔԱՐ ԱՅՐԻ ՏԷՐ ՈՎԱՆՆԱՆ ԱՍԱՅՆՐ Է

Ի ՎԻՐԱՅ ԻՐԻՑԿՆՈՉ (էջ 510)

(«Մէ՛կ ման, հեա ինձ ինչ արբո, իրիցկինս ինձմէ՛ րամնցիր»)

Արտատպվում է Սուրմեյանի Ցուցակից, էջ 385: Բնագիրը հանված է Հալեպի մատենադարանից, թերթ 55ա, որի գրչին ինքը՝ Հովհաննէս Հալեպցին է:

Տողերի սկզբնատառերը մեկրնգմեջ հոգում են «Ովանէս էրէջ ասաց»: Մայրակապից հետո կա երկու հիշատակարանային տող:

2. ՀԱՎԷՊՅԻ ՏԷՐ ՈՎԱՆՔՆԵՐ Ե ԱՍԱՅԷՐ (ԼՋ 512)

(«Գաճաղատ ունեւ Լս ինձաճէ»)։

Արտատպւում է Սուրմեյանի Յուցակից, ԼՋ 386: Բնագիրը հանված է Հալեպի մասնավորաց Ն 28 ձեռագրից, թերթ 59ա: Վերջից թերթ է:

3. ՀԱՎԱՊՅԻ ՂԱՎԱՄՔԱՐ ԱՅՐԻ ՏԷՐ ՈՎԱՆՔՆԵՐ Ե ԱՍԱՅԷՐ, Ի ՎԵՐԱՅ ՍՈՒՐԵ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՆՆԵ, ԳԱՎԱԻ ԳՈՅՆ Ե (ԼՋ 513)

(«Ո՛վ գեղեցիկ կոյս, տալիրայ Մարիեամ»)։

Արտատպւում է Սուրմեյանի Յուցակից, ԼՋ 386: Բնագիրը հանված է Հալեպի մասնավորաց Ն 28 ձեռագրից, թերթ 60ա: Հրատարակիչը դուրս է բողէլ թուրքերեն, ինչպէս նաև 25—40-րդ տողերը: Մենք զրանք վերցրել ենք Մատենադարանի Ն 44 ձեռագրից, թերթ 135ա—136ա:

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Ովանէս էրէց»:

4. ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ՈՎԱՆՔԻՍԻ ԱՍԱՅՆԱԼ (ԼՋ 515)

(«Այսօր էի Լս իսաւ տրամ»)։

Ըստ Ա. Սուրմեյանի Յուցակի (ԼՋ 386) այս ոտանավորի ինքնագիրը Լս պահպանվել է Հալեպի մասնավորաց Ն 28 ձեռագրում, թերթ 63ա: Յուցակում բերված է միայն ոտանավորի խորագիրն ու առաջին տունը, որը և մենք օգտագործել ենք: Ոտանավորի մնացած մասի համար ստիպված ենք եղել կազմել համեմատական բնագիր՝ օգտագործելով մեր ձեռքի տակ եղած հետևյալ աղբյուրները.

A = 2394, թերթ 40ր—41ա, նույնը՝ թերթ 215ա—216ր:

B = 7714, թերթ 90ր—91ր:

C = Վիեննա, ձեռ. Ն 671, թերթ 194ր—195ա (Մատենադարան, մանրագրատպւմ Ն 707):

D = 5668, թերթ 73ա—74ր:

E = 7717, թերթ 166ր—167ր:

F = 9597, թերթ 152ա—152ր:

Գ = Գիրք գպրութեան և տաղարան վաչկուշ..., 1714, ԼՋ 229—230: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Ի = Գրքուկս որ կոչի տաղարան..., 1740, ԼՋ 358—359: Աղբյուրը չի հիշատակված:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. Ն 1259, թերթ 161ա, «Տաղ վասն սիրոյ» խորագրով (տե՛ս Ոսկյան, Յուցակ, հտ. Բ, ԼՋ 899):

Բ. Բրիտանական թանգարան, հայերեն ձեռ. Ն 108, թերթ 263ա (տե՛ս Conybe-rue, Catalogue, ԼՋ 280):

Այլ հրատարակություններ

ա) Կ. Կոստանյանց, Նոր ժողովածու, պրակ Գ, ԼՋ 16—17: Հրատարակված է Է աղբյուրից:

բ) Հովհաննէս Թլիսուանցի. Տաղեր (աշխատասիրությամբ է. Պիվազյանի), էջ 219—220: Հրատարակված է B աղբյուրից, որպէս Հովհաննէս Թլիսուանցու համար երկրայելի տաղ:

D օրինակի հավելյալ 16 տողերը զգալիորեն տարբերվում են մյուսներից և մէք կարծիքով այլ տաղից պոկված և արհեստականորեն կցված են այս ոտանավորին:

Տնագլուխ տառերը, բացի առաջին տնից, հոգում են «միւսնեւի»:

Գլխիկի Մանուկ

ԳՈՎԱՍԱՆԲ ՎԱՐԳԱՆ ՎԱՐԿԱՊԵՏԻՆ ԲԱՂԻՇԵՅԻՈՅ, ԱՄԱՅԵԱԼ ՅԱՇՂՆԵՐԱՅ (էջ 519)

(«Գու և Բիստոնէից զազին»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 737 ձեռագրից, թիւթ 48ր:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, հրատարակել է Ն. Ալիկնյանը (տե՛ս Բաղէշի զպրոցը, էջ 267—268): Հրատարակիչը տներն իրարից չի անջատել և այդ պատճառով չի նկատել, որ երկու տեղ պակասում են երկուական տող: Նա չի նկատել նաև, որ 43-րդ տողում պահպանվել է հեղինակի անունը «Գովնիկի Մանուկ» ձևով, ուստի հրատարակել է որպէս անանուն տաղ:

Կրկնակ տողը պահպանված է միայն IV, V, VIII, IX տներում, մյուսներում ավելացրել ենք մենք:

Նազարեք (Ա)

ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ՈՒՐՈՒԻ (էջ 521)

(«Երկու բլրով բաղին միջումն խօսէին, խօսէին»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 1265 ձեռագրից, թիւթ 1ա:

Հրատարակություն

Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», 1950, № 2, էջ 195: Հրատարակել է Աս. Մնացականյանը, նույն աղբյուրից:

Տաղին ձեռագրում հաջորդում է հետևյալ հիշատակագրությունը. «Ես անաթան Տէր Նազարեթս զրեցի քոյր Շահանի համար: Գիրքս մնայ, ձեռքս կնայ»: Այստեղից հետևում է, որ ձեռագրի գրիչն ու տաղի հեղինակը նույն Նազարեթն է, թեև ոտանավորի վերջում նա ինքն իրեն կոչում է «աշըղ Նազար»: Իրեն այդպես է կոչել նաև «Գովասանութիւն սրբոյն Գրիգորի...» տաղի հեղինակ Նազար Բասենցին, բայց նա ժԶ դարի հեղինակ է, մինչդեռ, ինչպիսի նկատել է նաև Աս. Մնացականյանը, այս ոտանավորի հեղինակը պետք է հանդես եկած լինի ժէ դարում:

Նազարեք (Բ)

ԽՐԱՏՔ ՈՒՆ ՆԱԶԱՐԵԹԷ ԱՄԱՅԵԱԼ ՎԱՍՆ ՄԱՐԳԿԱՆ ՕԴՏԻ (էջ 523)

(«ՈՐԲ ԲԱՐԻ ԽՆ ԲԱՐՈՒ՝ ՆԱՅ ՂՈՒԱՐՔ ԼԵՆՍՈՒՑ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 1495 ձեռագրից, թիւթ 149ր:

721

Անդրեաս Արժեկցի

1. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ՂԱՐԻՊԻ, ԱՍՍՅԵԱՆ Ի ԱՆԴՐԵԱՍ ՎԱՐԳՅԱՆՏԷ (Էջ 527)

(«Աւա՛ղ, անկայ օտար յերկիր ամալի»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 4285, թերթ 181ա:

B = 2436, թերթ 87ա:

C = 8255, թերթ 121ա—121բ:

D = 8274, թերթ 32ա—32բ:

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 156, թերթ 74բ, «Տաղ ասացեալ ի վերայ զարիպոյեան իւր անձին» խորագրով (տե՛ս Տաշյան, Յուդակ, էջ 6):

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 412, թերթ 20բ, «Տաղ զարիպոյեան, ասացեալ ի Անդրեաս Արժեկցոյ, վասն անձին իւրոյ» խորագրով (նույն տեղում, էջ 862):

Գ. Վրացական ՍՍՀ ԳԱ ձեռագրերի ինստիտուտ, ձեռ. № 183, թերթ 59ա (տե՛ս Ս. Լալաֆարյան, Յուդակ հայերեն ձեռագրաց վրացական ՍՍՀ ԳԱ ձեռագրերի ինստիտուտի, անտիպ):

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրների հիման վրա քննական բնագիրը հրատարակել է Մ. Մկրտչյանը (տե՛ս Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 53—54):

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Անդրեաս»:

Հիշատակել, առաջին երկու տողերն ու վերջին տունը մեջ է բերել Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, հտ. Ա, էջ 853—854):

2. ՏԱՂ ՂԱՐԻՊԻ, ԱՍՍՅԵԱՆ ՅԱՆԴՐԵԱՍ ՊԱՐՎՆՏԻՐԷ (Էջ 529)

(«Աւա՛ղ, անձն իմ յայժ տրամեալ է»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 2339 ձեռագրից, թերթ 272ա—272բ:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, հրատարակել է Մ. Մկրտչյանը (տե՛ս Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 55):

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Անդրեաս»:

Հիշատակել, առաջին երկու տողերն ու վերջին տունը մեջ է բերել Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, հտ. Ա, էջ 853):

3. ՏԱՂ ՎԱՐԳԻ ԵՒ ՊԼՊՈՒԼԻ ՅԱՆԴՐԵԱՍԷ ԱՍՍՅԵԱՆ (Էջ 530)

(«Ահա եղև այլի գարուն»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2339 ձեռագրից, թերթ 272բ—273բ:

Տնագլուխ տառերը հոգում են «Անդրեասի երգ է»:

Հիշատակել, առաջին երկու տողերն ու վերջին տունը մեջ է բերել Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, հտ. Ա, էջ 853):

4. ՇԱՐԱԿԱՆ ԱՌԱՍՊԱՆ, ԱՍԱՅՑԱԿ Է ՈՒՄԵՄՆԷ ԲԱՆԱՍԻՐԷ,
ԱԶՆԻԻ ԵՒ ՈՒՐԱՆ (Լջ 532)

(«Արևելք առաջին»)

Օգտագործված աղբյուրներ

a = «Բաղմալէպ», 1866, էջ 20—23: Աղբյուրը չի հիշատակված:

B = 3751, թերթ 1036—1038:

Ամբողջական բնագիրը հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնագրուի տառերը այբբենական կարգով են:

Հիշատակել է Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտություն, հտ. Ա, էջ 854): Սակայն նրան հայտնի է եղել միայն B օրինակը: Այդ մասին նա գրում է. «Բնագիրն սկզբից թերի է, մնացել է միայն վերջին՝ «ե»—«թ» մասը»: Այս բերում է վերջին տունը և ձեռագրի լուսանցքում փակագծերի մեջ դրված «Տաղ սեղանոյ և ուրախութեան» խորագիրը:

5. ՏԱՂ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԶԱՐՄԱՆԱԿԻ (Լջ 540)

(«Ամեն զարեան ծաղկունք բացուեա հաւասար»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 597 ձեռագրից, թերթ 195բ—196ա:

Տնագրուի տառերը հոգում են «Անգրէ»: Զեռագրում շփոթված են «Դ» և «Բ» տառերով սկսվող տները:

ԵՎԻՐԵՄ ՂԱՄԻԱՆԿԻ

1. ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԿ ՇԱՐԱԴՐԻ ՏԵԱՌԻ, ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ (Լջ 542)

(«Շնորհոք Տեսնոն գործս սկսայ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 259ա—260ա:

Եփրեմ Ղամիանցին այս ձեռագիր ժողովածուի կազմողն ու պատվիրատուն է: 1695 թ. նա ժողովածուի նյութերը՝ 272 տաղ և շարական, հանձնել է Մինաս էտրենցուն բնօրինակելու: Այս մասին ձեռագրում նրա անունից Մինաս էտրենցու ձեռքով կա գրված մի հիշատակարան, որի մեջ, ի միջի այլոց, կարդում ենք. «Արդ ես նուստ եփրեմ վարդապետս, որ եմ աշակերտ սրբոյ էջմիածնի սրբազան հայրապետի՝ տեառն Յակոբայ, ամենայն հայոց կաթողիկոսի, վերափոխեցելոյն առ Քրիստոս, ի յոյսն ամենեցուն... Զոր կարի ըղձամբ և փափազանօք ժողովեցի զայսքան տաղերս և ոտանաւորներս ի յերկրէն Բիթանացոց և ի յերկրէն Թրակացոց և ի Մակեդոնացոց և զրել ետու ի հալալ արդեանց իմոց սոյն այս էտղէնցի ուէր Մինաս քահանային, ՌՃԵՊ հայոց թուկանին» (տե՛ս ձեռ. № 7717, թերթ 274ա—274բ): Ժողովածուի ոտանավորներից 20-ր իր՝ Եփրեմ Ղամիանցու սանդղագործություններն են:

Ինչպես երևում է 52-րդ տողի «ՃԱՌԻս» ծածակագրից, սրտեղ «ս»-ն դիմորոշ հոգն է, գրված է 1672 թ. ($100+1+1000+20+551=1672$):

2. ՏԱՂԱՉԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ (Լջ 543)

(«Գրեալ սլաոմեմ վասն իմ բանի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 246ա—250ա:

Գրված է 1675 թ.:

3. ՏԱՂԱՉԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ (Լջ 548)

(«Ձևոաց բասս այս է արծաթի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 256ա:

Նույն ձեռագրի 252ա թերթում կա մի խառնված ոտանավոր, որի առաջին մասը, թվում է, այս ոտանավորի տարբերակն է:

Ստորև բերում ենք այդ հատվածը.

Ճամթասս շինուաւ վասն ջրի,
Երբեմն ըմպեն սովաւ զինի,
Բայց մի լցեալ ամենայնի,
Զի մի տարցէ հանճար մարդի:

Այլ թէ լսեն բան խրատի,
Սակաւ լցեն, անուշ լինի,
Ի վայելումն տեառն Եփրեմի,
Քաղցրանուզ վարդապետի:

Հաղար հարիւր քսան թուի,
Յարաբարդեալ իննեակ մէկ մի,
Տաղալափեալ շարադրի,
Տեառն Եփրեմէ վարդապետի...

Դատելով այլ հատվածից՝ հորինված է 1680 թ.:

4. ՏԱՂԱՉԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ (Լջ 548)

(«Աստուածածին, մայր Քրիստոսի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 250ա—252ա:

Գրված է 1681 թ.:

5. Ի ՏԷՐ ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ՇԱՐԱԳՐԵԱԼ ՅԱՂԱԳԱ ՊԱՏԱՐԱՅԻ ՔՇՈՅԻ (Լջ 550)

(«Կազմեցաւ կահս վասն տանարի»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 256ա—256բ:

Գրված է 1688 թ.:

6. ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ (Էջ 551)

(«Նախկին զաշխարհս, որ չի եղեր»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 257ա—259ա:

Գրված է 1691 թ.:

7. ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ (Էջ 553)

(«Թէ հարցանէ՛ք վասն իմ բանիս»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 270բ—273ա:

Գրված է 1691 թ.:

8. ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻՆ (Էջ 556)

(«Հազար հարիւր հայոց բռնին»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 260բ—264ա:

Գրված է 1693 թ.:

9. ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ ՇԱՐԱԳՐԻ ՏԵԱՌՆ ԵՓՐԵՄԷ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻՆ (Էջ 560)

(«Կամակցոյքեամբն աստուածային»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7717 ձեռագրից, թերթ 264բ—270ա:

Ձեռագրում գրովյան լվականը ցույց տվող տառերը ջնջված են, բայց կարելի է հենթադրել, թե հորինված է 1693 թ.:

10. ԵՒ ԶԱՅՍ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ՎԱՍՆ ԱՅՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ

ՀԱԿԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ԳՐԲԻՍ, ԸՆԴԴԷՄ ԵՐԿԱՐՆԱԿԱՅՆ Ի ՏԷՐ

ԵՓՐԵՄ ՎԱՐԳԱՊԵՏԷ ՏԱՂԱԶԱՓԵԱԼ (Էջ 567)

(«Տէրն տէրանց՝ պետն վերնական»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7255 ձեռագրից, թերթ 299բ—304բ:

Գրովյան լվականն ստույգ հայտնի չէ: Հավանաբար գրվի է ժէ դարի 90-ական թվականներին, համեմայն դեպս ո՛չ ուշ, քան 1701 թվականը, երբ, ըստ գրիչ Մինաս էտրենցու հիշատակարանի, ավարտվել է ձեռագրի ընդօրինակությունը: Ստորև բերում ենք գրչի հիշատակարանը.

Քանակ թուոյս մեր Հայկազեան
 Հաղար հարիւր յիսուն ամեան,
 Իսկ տարիլի աւուրք ամեան
 Եւ էր թուով ութսուսան,
 Ներ բազարիս յԱնդրիսյօլսեան
 Եւ ի դրան սուրբ Թորոսեան,
 Դիրքս այս զրեալ աւարտեցան,
 Զեռամբ շնչին տէր Մինասեան:
 Ով որ յիշէ զմեզ յապագայն,
 Տէրն ողորմի մեզ և նոցայն,
 Ուստի հայցեմք ազերսական,
 Զի ասասցիր զՀայր մեղայն: (Զեռ., թերթ 304ր):

Սահակ Վանեցի

ՏԱՂ ՂԱՐԻՊԻ, ԱՍԱՅԵԱՒ Ի ՎԱՆԵՅԻ ՍԱՀԱԿ ԳՊՐԷ (Էջ 573)

(«Արտաբէկյալ կամ Երեւոն եւ անհար»)։

Հրատարակւում է Մատենագորանի № 2339 ձեռագրից, թերթ 273ր—274ր:
 Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Մ. Մկրտչյանը (տե՛ս Հայ միջ-
 նադարյան պանդխտութեան տաղեր, էջ 78):

Թերթ է: Տնագրութիւն տառերը հոգում են «Սահ»: Զեռագրում այս հրատարակւող
 հատվածին հետևում է Անդրեաս Արծկեցու «Աւա՛ղ, անկայ օտար յերկիր ամայի»
 սկսվածքով տաղի երկրորդ տան մի տարբերակը, որը կապ չունի ոտանավորի հետ,
 ինչպես նկատել է նաև Մ. Մկրտչյանը, հավանաբար, զրչի ավելացրածն է:

Աստվածատուր Քահանա

«ԱՐԳ ՊԱՏՈՒԻՐԵՄ, ԿԱՐԻԱ, ԵՒ ՏԵՍ» (Էջ 574)

Արտատպւում է Պաղարյանի Մայր ցուցակից, հտ. Բ, էջ 173—174: Բնագիրը հան-
 ված է Երուսաղեմի № 2497 ձեռագրից, թերթ 6ա—7ր: Նույն ձեռագրի 266ա թերթում
 կա մեկ այլ, թերթ օրինակ (տե՛ս հիշյալ ցուցակի էջ 175):

Ինչպես երևում է 50-րդ՝ «Զառածեալ զծողս յիշեա» տողից, ձեռագրի գրիչն ինքը՝
 Աստվածատուր քահանան է:

Հակոբ Գրիգորենց

ԳՈՎՔ ՊՐԻԹԱՆԻՈՅ (Էջ 576)

(«Երկրորդ Քաջօրուս քաղաւորի»)

Արտատպւում է «Գովք Պրիթանիոյ» գրքից (Վենետիկ, 1875): Այստեղ տպագրւած
 է անդերերն թարգմանութեամբ հանդերձ, Բնագիրը հանված է Վենետիկի № 307 ձեռ-
 գրից (տե՛ս Աւագիսյան, Մայր ցուցակ, հտ. Բ, էջ 1186):

Գրքի մեր ձեռքի տակ եղած միակ օրինակից թերթ է բնկած: Այդ պատճառով
 բացակայում է բնագրի սկզբնամասը: Դրա առաջին շարս տողը վերականգնել ենք ըստ

Քարդինալան, Եռուցակի, իսկ «միւ որ կամի այս կղզին դոյն» տողով սկսվող և «Ինձ նման ողորմելի է» տողով ավարտվող հատվածը՝ ըստ Լեոի Հայոց պատմության մեջ Եղան բազմաձրի (տե՛ս Լեո, Հայոց պատմություն, հտ. Գ, Երևան, 1946, էջ 415—416)։ Այս երկու հատվածների արանքում բացակայող 6 տողը մեր խնդրանքով անգլերենից փերարարոսանել է Մատենադարանի գրտ. աշխատակից Ա. Քյոշկերյանը, որի համար հայտնում ենք շնորհակալություն։ Ահա այդ տողերը.

Քաղաքն արժանավոր է և հոյակապ,
Քրիստոնյաները զարդացած են և ազնիւի:
Հյուրասեր ու շատ սիրուն կանայք
Ինձ նեղեցին բաղձաթիւ հարցերով:
Այս Բրիտանիան ամբողջապես
Ներփակ է իր կատաղի ծովերով:

Գրված է 1675 թ.:

Հիշատակել է Ա. Ղազիկյանը (տե՛ս Հայկական նոր մատենադատություն և հանրագիտարան հայ կենսերի, Վենետիկ, 1909—1912, էջ 509)։

Բաղձաթիւ մեջերոմենիք անելով վերլուծել և մեկնարանել է Լեոն (տե՛ս «Հայոց պատմություն», հտ. Գ, էջ 414—417)։

Մեկփոխեցիկ եպիսկոպոս

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԳԱՐԻՊՈՒԹԵԱՆ Ի ՏԷՐ ՄԵԼՔՈՍԵԴԵՍԻ (էջ 585)

(«Ի ԲԷՆ ճայցեմ ստեղծող աստուած գրական»)

Արտաստվում է Ն. Ակինյանի «Զաքարիա եպիսկոպոս Գնունհաց և իւր տաղերը» գրքից, Վրեննա, 1919, էջ 78—79: Բնագիրը հանված է Վիեննայի № 466 ձեռագրից, թերթ 291ա—292բ:

Ինչպես երևում է տողատակի «Վերնագիրն մեզմէ է» ծանոթությունից, խորագիրը գրել է Ակինյանը:

Տնայ. ալի տառերը հոգում են «Ի ասի Մելքիս» թերթի ծայրակապը, որից հետևում է, թե մեզ է հասել թերթի Գաղատում են «Ե», «Դ», «Ե», «Կ», «Է» տառերով սկսվող տները, իսկ «Ս» տառով սկսվող տունը վերջին՝ չորրորդ տողը չունի:

Այլ հրատարակւթյուն

Մ. Մկրտչյան, Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 23—24: Արտաստվում է նույն աղբյուրից:

Հեղինակի մասին

Ն. Ակինյանի կարծիքով Մելքիսեդեկը եղել է Զաքարիա եպիսկոպոս Գնունյանցի ժամանակակիցը: Այս ենթադրության համար հիմք են ծառայել սույն ոտանավորի և Զաքարիա Գնունյանցի «Տաղ վասն զարիպութեան» բանաստեղծության նմանությունները: Նա, նույնիսկ, հակված է Մելքիսեդեկի ոտանավորը համարել Զաքարիա Գնունյանցի: Բանաստեղծության նոր խմբագրություն. «Առ այս պետք է յաւելուլ այժմ, թէ

թ. 10 տաղն ունի նաև նոր խմբագրություն մը, Տէր Մելքիսեղիկ անուն տաղասացի 3ևօրս: (3ևօս հիշյալ զիրքը, էջ 2): Այս կարծիքի հետ զվար է համաձայնել, բանի ր վերը հիշված ստանալորների միայն առաջին աներն են նման, շարունակության մեջ զրանք միմյանցից բավականաչափ տարրեր են, իսկ նման արտահայտությունները նրանք են, որոնք առհասարակ հատուկ են պանդխտության երգերին: Այդ ախի նմանություններ կան, օրինակ, նաև Մկրտիչ Նաղաշի և Զաքարիա Գնունյանցի պանդխտության տաղերում:

Մելքիսեղիկի և Զաքարիա Գնունյանցի տաղերի նմանությունները, մեր կարծիքով, վկայում են ոչ թե երկու բանաստեղծների ժամանակակից լինելը, այլ, բնագավառակը, այն, որ Մելքիսեղիկն ապրել և ստեղծագործել է Զաքարիայից հետո, ժէ դարավերջին և իր ժամանակակիցների նման աշխատել նմանվել անցյալի զարգացման լավագույն օրինակներին: Ի դեպ, թեև Մ. Մկրտչյանը, հետևելով Ն. Ակինյանին, Մելքիսեղիկին համարում է ժգ զարի հեղինակ (տե՛ս Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 121), սակայն նույնպես նկատում է, որ երկու տաղերի միջև եղած նմանությունները հիմք չեն տալիս Մելքիսեղիկի ոտանավորը համարելու Զաքարիայի տաղի նոր խմբագրություն (հմտ. էջ 122):

Մի քայլ

1. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԱՂԱԶՍՓԵՍՈՒ ՈՏԱՆԱԹՈՐ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԱՆ ԳԱԹԻԹ ԽԵՐԱՍՏՈՅԻՈՅ (էջ 587)

(«Ի պատմութիւնս Եդոյ տաղաչափական»)՝

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 1547 ձեռագրից, թերթ 220բ—229բ:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, հրատարակել են Հ. Մանանդյանն ու Հ. Աճառյանը (տե՛ս Հայոց նոր վիպեր, Վաղարշապատ, 1915, էջ 504—516):

313—323-րդ տողերի պատասխանը հոգում են «Միքայիլի բանս»:

Գրված է, հավանաբար, 1677 թ., բանի որ այդ թվականին է տեղի ունեցել Գալիթ Սեբաստացու նահատակությունը:

2. «ԱՅՐԱՍ ԱՅՍ ԱՆՈՒՆ ԳԱՍՊԱՐ, Ի ՅԱՂԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱՅ» (էջ 595)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 1547 ձեռագրից, թերթ 229բ—231ա:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից, հրատարակել են Հ. Մանանդյանը և Հ. Աճառյանը (տե՛ս Հայոց նոր վիպեր, էջ 518—519):

Գրված է, հավանաբար, 1677 թ., բանի որ այդ թվականին է տեղի ունեցել Գասպար Կուլանի նահատակությունը:

Գառնար

«ԳԱՆԿԱՏ ՈՒՆԻՄ ՁԵՁ, ԼՍԵՅԷՔ» (էջ 600)

Արևատպվում է Պողոսյանի Մայր ցուցակից, հտ. 2, էջ 385—387: Բնագիրը հանված է երեսագրի № 1921 ձեռագրից, թերթ 189ա—191ա, որի զրին ինքը՝ Գառնարն է: Տնադուր տառերը (բայց վերջին երեք տներից) հոգում են «Գառնարն է ասեր ողբս ի վերայ ոխատորաց»:

Գրված է 1695 թ.:

Պաճարիա Երևոյ

ՏԱՂ ՎԱՍՆ ԸՆԿԵՐԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԿԱՆ, ԶԱՔԱՐԻԱՅԷ (ԼՁ 506)

(«Ձառաշն պարս Է մեծ վարդապետին»)

Հրատարակվում է տաշին անգամ, Մատենադարանի № 3366 ձեռագրից, թերթ 248ր—249ա:

Տեղագրութի տառերը հոգում են «Ջարարեայ» Հեղինակի անունը պահպանված է նաև վերջին տողում «Ջարէի» ձևով:

Պաճարիա

ՍԵՂԵԴԻ (ԼՁ 607)

(«Հայեաց և տես յարեկայ»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 7715 ձեռագրից, թերթ 29ա—30բ:

Հակոբ Արզումանի

1. ՅԱՂԱԴՍ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ ՊԱՂԴՍԱՍՐԱՅ ԹՕԽԱԹԵՑԻՈՅ, ՈՐ Է ԿԱՏԱՐԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ ԿԱՐԻՆ, ԱՍՍՅԵԱԼ Ի ՅԱԿՈՐ ՔԱՀԱՆԱՅԷ ԱՐՁՐՈՒՄԵՑԻՈՅ (ԼՁ 610)

(«Յամենայն ժամ օրհնեալ Հայրն անեղական»)

Հրատարակվում է տաշին անգամ, Մատենադարանի № 9114 ձեռագրից, թերթ 3ա—6ա:

Պաղղասար Թոխաթցու մասին «Հայոց նոր վիպանք» գրքում տպագրված են Երկու արձակ վիպագրանություն (ԼՁ 490—494 և 494—499):

Ինչպես երևում է 109—110 տողերից, Պաղղասար Թոխաթցու նահատակությունը տեղի է ունեցել 1672 թվականին, ոտանավորն էլ հորինված է դրանից անմիջապես հետո:

Տեղագրութի տառերը, բացի վերջին երկու տնից, հոգում են «Յակոբ քահանայի տառացեալ և բանս աշտ»:

2. ՅԱՂԱԴՍ ՄԻԻՍ ՆԱՀԱՏԱԿԻՆ ՅԱԿՈՐԱՅ ԿԱՐԵՑԻՈՅ, ՈՐ ԿԱՏԱՐԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՍ ԿԱՐԻՆ, Ի ՆՈՅՆ ՅԱԿՈՐ ՔԱՀԱՆԱՅԷ ԱՍՍՅԵԱԼ (ԼՁ 614)

(«Յորժամ աստուածային զուրն հայրական»)

Հրատարակվում է տաշին անգամ, Մատենադարանի № 9414 ձեռագրից, թերթ 6ա—9ա:

128-րդ տողից հետո կա ևս 12 տող, որ հավանաբար ձեռագրի գրիչն է ավելացրել: Ինչպես երևում է 121—122-րդ տողերից, Հակոբ Կարենցու նահատակությունը տեղի է ունեցել 1673 թվականին, որից, ըստ երևույթին, որոշ ժամանակ անց գրվել է այս ոտանավորը:

Տեղագրութի տառերը, բացի վերջին չորս տնից, հոգում են «Յակոբ քահանայի տառացեալ և բանս աշտ»:

Ավետիք Վարդապետ (Եվդոկացի)

1. ՏԱՂ ԱՒԵՏԻՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍՍՑԵՍԱԼ (ԼՁ 620)

(«Անա Լոկ օրինեալ զարուն»)

Օգտագործված աղբյուրներ

A = 10167, թերթ 30ա—31ա:

B = 6517, թերթ 26բ—27ա:

C = 7708, թերթ 55բ—56ա:

d = «Բազմավէպ», 1884, էջ 17: Բնագիրը հանված է Փարիզի ս. Ժենեվա եկեղեցու մատենադարանի հայերեն ձեռագրից:

e = «Բազմավէպ», 1873, էջ 333: Աղբյուրը չի հիշատակված:

ı = «Բիրական», 1898, էջ 423: Հրատարակել է Տ. Պալյանը: Աղբյուրը չի հիշատակված:

q = Տ. Պալյան, Հայ աշուղներ, տետր Ա, էջ 284—285: Աղբյուրը չի հիշատակված:

h = Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. Բ, էջ 83: Բնագիրը հանված է Երևանի Ն 2878 ձեռագրից (թերթ 12ա):

Այլ օրինակներ

Ա. Վիեննա, ձեռ. № 156, թերթ 57ա (տե՛ս Տաշյան, Զուցակ, էջ 466):

Բ. Վիեննա, ձեռ. № 412, թերթ 33բ (նույն տեղում, էջ 863):

Գ. Վիեննա, ձեռ. № 740, թերթ 7բ (տե՛ս Ոսկյան, Զուցակ, հտ. Բ, էջ 229):

Դ. Վենետիկ, ձեռ. № 307, թերթ 78բ (տե՛ս Սարգիսյան, Մայր ցուցակ, հտ. Բ, էջ 1179):

Այլ բառարանություններ

ա) Կ. Կոստանյանց, Նոր ժողովածու, պրակ. Բ, էջ 22—23: Արտատպություն է 1873 թ. «Բազմավէպի» օրինակից:

բ) Կ. Սասունի, Գրական դժգոհներ միջնադարեան աշխարհարար գրականության և ժողովրդական բանահյուսության, Պեյրոթ, 1949, էջ 322:

Տնագրված տառերը հոդում են «Ավետիք»:

Հ. Անասյանի կարծիքով այս տաղը հորինված է «Ավետիքի» կյանքի ամենալիրքին շրջանում, երբ նա Բաստիլյի բանտից դուրս գալուց հետո (այն է՝ 1710-ից հետո— Հ. Ս.) ապրում էր Թարգման Պետիս դը Լա Կրուայի (Խաչատրի) բնակարանում և նրա հսկողության տակ» (Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հտ. Բ, էջ 984): Այս կարծիքը ճիշտ պետք է համարել, քանի որ ոտանավորի վերջում Ավետիքը, որպես իրեն հյուրընկալողի, հիշատակում է այդ Խաչատրի անունը:

Զեռարացուցանելու մասը պատահում է նաև Սահակ Տիրացուի անունով: Սխալ է Սահակ Տիրացուն № 7708 ձեռագրի գրիչն է, որը ոտանավորի վեբջում Ավետիքի անվան փոխարեն գրել է իր անունը:

2. ՏԱՂ ԱԻԵՏԻՔԷ ԱՍԱՅԵԱԼ (ԼՁ 622)

(«ԱՆԻՐԱՒ ԱԻԱՐ Ե ԱՆԱՅԻՏԱՆ ՄԱՐԴԻՆ ԻՄ»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 10167 ձեռագրից, թերթ 31ա—32ա:

Տեսագլուխ տառերը հոդում են «Անետիրէ»:

Ինչպես երևում է 27-րդ տողի «ԼԱՄԱՊԷՃ» ծածկագրից, հորինված է 1690 թ.
(30+1+200+1+800+7+100+551=1690):

Սահակ Տիրացու

1. ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԱՍԱՅԵԱԼ Ի ՍԱՀԱԿ ՏԻՐԱՅՈՒԷ (ԼՁ 623)

(«Սիրական Էառ, կուգեմ քէ քեզ գովել»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2436 ձեռագրից, թերթ 118բ—120բ:

Այլ օրինակ

Վիեննա, ձեռ. № 412, թերթ 178բ, «Տաղ ասացեալ ի Տիրացու Սահակէ» խորագրով (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 865):

Տեսագլուխ տառերը հոդում են «Սահակի»:

2. ՏԱՂ Ի ՎԵՐԱՅ ԱՐՁՐՈՒՄԱՅ ԱՌԱՋՆԱԴՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՆ (ԼՁ 624)

(«Տէր Յիսուս, տուր կարողութիւն»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 2436 ձեռագրից, թերթ 27ա—30բ:

Այլ օրինակ

Վիեննա, ձեռ. № 412, թերթ 77բ, «Տաղ և ոտանաւոր ասացեալ ի վերայ էրզրումայ առաջնորդ խաչատուր վարդապետին, ասացեալ ի Սահակէ» խորագրով (տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 863):

Տեսագլուխ տառերը հոդում են «Տիրացու Սահակի»:

Սահակ Սպահանցի

ՏԱՂ ՆԱԻԻ ԵՒ ԾՈՎՈՒ (ԼՁ 626)

(«Սաստիկ հողմոյ հանդիպեցայ»)

Օգտագործված աղբյուրներ

Ա = 7051, թերթ 29բ—30բ:

Ե = Ա. Տեկանց, Հայերգ, էջ 180—181: Աղբյուրը չի հիշատակված:

C = 597, թերթ 196թ—197ա:
 D = 5946, թերթ 18ա—18բ:
 E = 2339, թերթ 281ա—281բ:
 F = 9934, թերթ 55թ:

Այլ հրատարակություններ

ա) «Արարատ», 1910, № 5, էջ 474: Ազդյուրը չի հիշատակված: Հավանաբար հրատարակված է F օրինակից. ունի նույն տարբերակը զվածները և նույն պակաս հատվածները, բացի դրանից այստեղ ևս, ինչպես V օրինակում, 33 տողն ունի «Որ իմ տեղակ էրկվանայ» խալիվարված ձևը: Ի միջի այլոց, սրա վրա հենվելով հրատարակիչները ոտանավորը վերագրել են Սիմեոն Երեանցուն:

բ) Մ. Մկրչյան, XIII—XVIII դարերի հայ աշխարհիկ գրականություն, էջ 189: Արտաստություն է «Հայերգից»:

դ) «Սիրոն», 1932, № 2, էջ 52: Խիստ պակասավոր և խառնված օրինակ է: Հրատարակել է Հ. Քյուրաչյան՝ 1725 թ. գրչավյան իր սեփական մի ձեռագրից:

դ) Մ. Մկրտչյան, Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր, էջ 79—80: Համեմատական բնագիր է կազմված միայն Ա և C օրինակների հիման վրա: Ընդ որում C օրինակի «Որ իմ տեղաւ քսպահանայ» տողը պարունակող տունը համարելով անհարապատ, հրատարակիչը տարել է առդատակ և առանց որևէ բանասիրական կոմանի ոտանավորը վերագրել Սահակ Վանեցուն (այս մասին տե՛ս Ա.ս. Մնացականյանի գրախոսությունը. «Պատմա-բանասիրական հանդես», 1980, № 4, էջ 286):

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Սահակէ»:

Հարություն (Ա)

«ՈՂԻՍԱՄ ԶՔԵԶ, ԽԱՐՈՂ ԱՇԽԱՐՀ» (էջ 630)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 5954 ձեռագրից, թերթ 66թ—67ա:

Թերթ է:

Հարություն (Բ)

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ Է (էջ 631)

(«Աննմանդ ի մէջ մարդկային»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 5941 ձեռագրից, թերթ 4ա—4բ:

Հակոբ (Բ)

ՏԱՂ ԱՍԱՏԵԱՆ Ի ՅԱԿՈԲԷ ՈՒՄԵՄԷԷ (էջ 633)

(«Գարնանային հոգմոյն հնչեալ Բաղդադին»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 6588 ձեռագրից, թերթ 15թ—16բ:

Տնագլուխ տառերը հոդում են «Գարուն»:

Ստեփան

ՏԱՂ ՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻՆ (ԼՁ 634)

(«Ի ծովակին վասպուրական»)

Ոգտագործված աղբյուրներ

A = 7051, թերթ 13ր—14ր:

B = 5954, թերթ 17ր—18ա:

C = 8908, թերթ 13ա—13ր:

Հրատարակվում է առաջին անգամ:

Տնաղյուխ տառերը հոդում են «Ի Ստեփանէ»: Սակայն թանի որ երեք աղբյուրներն էլ թերի են ու աղավաղված, ծայրակապն ստացվում է միայն զրանց համադրությամբ կազմված քննական բնագրում:

Մատենադարանի «Ցուցակ ձեռագրացում» այս տաղը սխալմամբ վերագրված է Ստեփանոս Վարդգեսուն: Դրա պատճառն այն է, որ A և C օրինակներում խորագրի մեջ հիշատակվում է «Վարդա» տեղանունը, իսկ բովանդակությունից երևում է, որ Վարդի կամ Վարդա խաչի հետ առնչություն չունի:

Պետրոս

«Ի ԽՈՐՈՅ ԿԱՐԳԱՆՎ ՈՐՊԷՍ ՀԱՌԱՋԵՄ» (ԼՁ 637)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 26ր—27ա:

Տնաղյուխ տառերով հոդվող «Ի Պետրոսէ» ծայրակապի «Բ» և «է» տառերը գրված են, սակայն զրանցով սկսվող տները չեն արտադրված, ձեռագրում զրանց համար թողնված են բաց տեղեր:

Տէր Մինաս

«ՏՈՒՓ ԵՍ ԽՆԿԱԼԻ, ԼՅԵԱՆ ԶԱՐԴԱՐ ՇՆՈՐՀՈՔ ԱՐՓԻՆԷ» (ԼՁ 639)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 9597 ձեռագրից, թերթ 25ա—26ա:

Տողերի սկզբնատառերը մեկընդմեջ հոդում են «Տէր Մինասի հ»:

Անանուն (Է)

ՏԱՂ ՍԻՐՈՅ ԱՌ ՍԻՐԵԼԻՆ (ԼՁ 641)

(«Առաւօտուն. պարզեղ հովուն»)

Արտաստվում է Պողարյանի Մայր ցուցակից, հտ. Բ, էջ 266—267: Բնագիրը հանված է Երուսաղեմի Ժէ դարի գրչության № 3052 ձեռագրից, թերթ 225ա:

Անաւուն (Ը)

ՊԱՏԱՌԻՐԻՒՆ ՊԻՂՄ ԻՌԻՐՈՒՆԻՆ (Էջ 643)

(«է՛ք՝ ԲԻՍԱՌՆԵՅԿ, ականջ արէ՛ք»)

Սգտագործված աղբյուրներ

ա = Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. և, էջ 17—19: Բնագիրը հանված է Երուսաղեմի № 1376 ձեռագրից, թերթ 422—427:

Բ = Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. 2, էջ 100: Բնագիրը հանված է Երուսաղեմի № 1760 ձեռագրից, թերթ 541ա: Այստեղ բերված է հասվածարար, ընդամենը 44 տող:

Այլ օրինակ

Մատենադարան, ձեռ. № 1978, թերթ 144ա—144բ: Խիստ պակասավոր և աղավաղված օրինակ է:

Քանի որ մեզ հասած ամենավաղ օրինակը (Բ օրինակ) պահպանվել է 1701 թ. զրչության ձեռագրում, ենթադրում ենք, որ հորինված է ժէ դարավերջին, Հովհաննեսի (Բ), «Վասն թութունի» բանաստեղծության աղբյուրյամբ, Երրեմն, նույնիսկ, բառացի նմանությամբ:

Անաւուն (Թ)

«ԻՐԱՆԱՄԻ ԺՈՂՈՎՐԴՈՅ ՊԱՐՏ Է ԳՐԵԼ» (էջ 618)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 7703 ձեռագրից, թերթ 71ա—72բ:

Քանի որ պահպանվել է 1713 թ. զրչության ձեռագրում, ենթադրում ենք, որ հորինված է ժէ դարավերջին:

Ավետի Դաշտեցի

1. ԶԱՏԿԻՆ ՎՐԷՆ ԱՍՍՅԵԱԼ, ԱՐԴԻՆ (էջ 650)

(«Հավերճ կու կարդան խաւաւն»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 3692 ձեռագրից, թերթ 4բ—5ա:

2. ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՇՏԵՅԻ ԱԻՆՏԻՎԻ ԱՍՍՅԵԱԼ (էջ 651)

(«Աչերդ է կանքեդ կազմեալ, ուներդ է կամար»)

Հրատարակվում է առաջին անգամ, Մատենադարանի № 3692 ձեռագրից, թերթ 6բ—7ա:

Տնագլուխն առոհը հոդում են «Ավերբդ», որից երևում է, որ ռտանավորը մեզ թեր է հասել:

նույն ձեռագրում պահպանվում են նաև Ավետիք Դաշտեցու աշուղական տաղաչափությամբ գրված 5 հայատառ թուրքերեն ոտանավորներ:

Օֆուլգ Ավետիք

ՏԱՂ ՍԻՐԱՅ (Էջ 653)

(«ՏԵՎ զԱՖԻԼ ԷԱՅԵԿԱՅ, ԱՍԻԿԱՐ ԲՈՑԱ»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9271 ձեռագրից, թերթ 146ր—147ա:

Հրատարակություն

Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», 1950, № 2, էջ 199—200: Հրատարակել է Աս. Մնացականյանը, նույն աղբյուրից:

Ոտանավորում հեղինակի անունը հիշատակվում է միայն «Աւետիք» ձեռվ: Լրիվ ձևը վերականգնել է հրատարակիչը նկատի ունենալով նույն ձեռագրում այս տաղին հաջորդող՝ հեղինակի հայատառ թուրքերեն ոտանավորը:

Քոստ Նրեց

1. «ՀԵՏ Ի ՁԷԿՈՒՆ ԲԱՐԻ ԼՈՒՍՈՒՆ» (Էջ 654)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9266 ձեռագրից, թերթ 2ր:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Աս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 273—274):

Զեռագրից թերթեր ընկած լինելու պատճառով տաղը վերջից թերի է:

Քանի որ հորինված է Բասենի բարբառով, բնագրին չենք միջամտել, այլ ուղղել ենք միայն գրչի թույլ տված ակնհայտ սխալները: Նույնը վերադրում է 2, 3, 4 և 5-րդ բանաստեղծություններին:

2. «ԳՈՒՆ ԿՐՈՂԷՆ ԷՎ ԱՅԷ ՉՈՒՆԻՍ» (Էջ 655)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9266 ձեռագրից, թերթ 3ա:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Աս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 274—275):

Զեռագրից թերթեր ընկած լինելու պատճառով, թվում է, տաղն սկզբից թերի է:

3. «ՓԱՌԶ ՈՒ ՊԱՏԻ ԱՍԵՄ ԵՍ ՔՈ ԱՐԱՐՁԻՆ» (Էջ 656)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9266 ձեռագրից, թերթ 3ա—3բ:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Աս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 272—273):

4. «ՔՈ ԱՏԵՂԾՈՂԻՆ ՏԱՄ ԳՈՀՈՒԹԻՒՆ» (Էջ 657)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9266 ձեռագրից, թերթ 3բ—4ա:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Աս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 271—272):

5. «ԿՈՒՅԵՄ ԿԱՆԿԱԳԻ ԱՆԵՄ Ի ՍՍՏԱՆԱՅԷ» (Էջ 658)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 9266 ձեռագրից, թիվ 4ա—4ր:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Ա.ս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 270—271):

6. «ՅՕ՝ ԱՆԻՄԱՐ, ՍՈՒՏ ԱՇԽԱՐՀՍ ԳԻՆՉ ԷԿԻՐ» (Էջ 659)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 3826 ձեռագրից, թիվ 160ր—161ա:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Ա.ս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 275):

7. «ՅՈՐԺԱՍ ԽԵԼՔԻ ԱՌԻՐ, ԱՆԱԶԱՅՅԻՐ ՏԷՐԿ» (Էջ 660)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 3826 ձեռագրից, թիվ 160ա—160ր:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Ա.ս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 275—276):

8. ԽԱՂ (Էջ 661)

(«Սիրուն լիարճ Լիւր Լ. ԿԼԻՐԱՆ»)

Հրատարակվում է Մատենադարանի № 7715 ձեռագրից, թիվ 49ա—49ր:

Առաջին անգամ, նույն աղբյուրից հրատարակել է Ա.ս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 272):

9. «ԴԷՂԷՆ ՎԵՐԵՆ ԶԵՐԿԵՐ—ՄԵՐԿԵՐ» (Էջ 661)

Արտատպվում է Ե. Լալայանի «Ջալալիարի բուրժուան» գրքից (Թիֆլիս, 1892, Բ, էջ 22): Աղբյուրը չի հիշատակվում:

Նույն գրքից արտատպել է Ա.ս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 274): Ն՞վ Ե. Լալայանը, և՛ Ա.ս. Մնացականյանը «նազլու» բառը դիտել են որպես հատուկ անուն: Մեր կարծիքով այս դեպքում դա հատուկ անուն չէ, այլ միջնադարյան քնարերգության մեջ շատ տարածված էպիտետը, որով բանաստեղծները ցանկացել են շեշտել սիրած կնոջ նազելիությունը:

10. ԿԻՏՈՒՐ (Էջ 662)

(«Նա նա, նա նա»)

Արտատպվում է «Մասիս» թիվից (Կ. Պոլիս, 1884, № 1045): Աղբյուրը չի հիշատակվում:

«Մասիսից», «Կիտուր» խորագրով, արտատպել է Ա.ս. Մնացականյանը (տե՛ս «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, № 3, էջ 269—270):

Հայտնի են այս թեմայով հորինված ժողովրդական երգի բաղմամբով տարբերակներ՝ գրի առնված ԺԸ—ԺԹ դարերում: «Մասիսում» էս ոտանավորը ապագրվել է որպես ժողովրդական երգ, քանի որ հրատարակիչը չի նկատել 18-րդ տողում («Քօսէն մատաղ կանչից դիր ճեռ») պահպանված՝ հեղինակի, կամ լեզուի գրում է Ա.ս. Մնացականյանը, ժողովրդական երգը «մշակող-տարածող երգիչներից մեկի»՝ Քոսա երեցի

ԿԵՆՆԵՐ:

ԳՐԻԳՈՐ ԿԵՍԱՐԱՅԻ

Գրիգոր Կեսարացու մասին որոշ տեղեկություններ տալիս է Առաքել Դավրիժեցին¹, սակայն նրա կենսագրության հիմնական աղբյուրը հղորորդում² Հակոբ Երեց Կեսարացու հիշատակարանն է, որ պահպանվում է Մատենադարանի № 1268 ձեռագրի 297ա—299ա թերթերում³։ Այդ հիշատակարանից իմանում ենք, որ Գրիգոր Կեսարացին աշակերտել է Կաթողիկոս Սրապիոն Ուռնայեցուն և նրանից էլ, 1595 թ. ստացել վարդապետական գավազան։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ սիրտի ծնված լինի ժՁ դարի 60-ական թվականներին։

Դուրս գալիս հի ստակարանի՝ 1607 թ. Կեսարիայի Կապադովիկա բազարի ս. Սարգիս գորավոր եկեղեցում գրել է իր տաղերն ու գունձերը։ 1621 թ. սկսել է մի կամուրջի շինումը (Գերմանիայի և Կեսարիայի սահմանի վրա), որն ավարտել է 1632 թ.։ Նույն աղբյուրից տեղեկանում ենք, որ նրա հորը կոչել են Աղուպ, մորը՝ Վարդխաթուն։ Վերջապես՝ այդ հիշատակարանից ենք իմանում նաև, որ Գրիգոր Կեսարացին վախճանվել է 1636 թ. Կ. Պոլսում, նյութական ծանր կացության մեջ, այնպես, որ նրա բուռն Կեսարի Նազար Նուբար Եկարորդին՝ հիշատակարանի հեղինակ Հակոբը, ստիպված է եղել վաճառել նրանից ժառանգություն մնացած գրքերը։

Հակոբ Կեսարացին առաջինն է կազմել նաև Գրիգոր Կեսարացու երկերի մատենագիտությունը՝ հիշելով նրա «Թուականը», «Պատմությունը չկգամա մինչև ի մեր ՌՁԵ թիվն» ինքնություն և արարելներից թարգմանած «Ուստուլուպին և երկրաշափականին ի և անխրիստ» սկսվածքով ու բազմաթիվ այլ երկեր։

Ըստ Ն. Սրվանձտյանի հրատարակած հիշատակարանների՝ Գրիգոր Կեսարացին հեղինակել է նաև «Քարոզգիրք», «Դատաստանագիրք» և «Կանոնգիրք»⁴։

Մ. Օրմանյանը ավել է Գրիգոր Կեսարացու կրոնաբաղարական գործունեության պատկերը։ Ըստ նրա՝ Գրիգոր Կեսարացին հղել է բավական ակտիվ կրոնական գործիչ։ Դեռ 1601 թ. գահադուրկ անելով Հովհաննես Խուլ վարդապետին, նա դարձել է Կ. Պոլսի պատժաբեր⁵։ Գրանից հետո նա, Ջարարիտ Վանեղյին և Հովհաննես Խուլը տարիներ շարունակ փոփոխակի չափողությամբ պայքարել են միմյանց դեմ պատրիարքական

¹ Տե՛ս Պատմություն Առաքել վարդապետի Դավրիժեցույ, էջ 11, 285—287, 366—372, 440։

² Այս հիշատակարանից բազմաձև տեղեկությունների և այլ փաստերի հիման վրա Գրիգոր Կեսարացու կենսագրականը գրել է Ա. Ալսոյաճյանը (տե՛ս Գրիգոր Կեսարացի տաճարագիրք, իր ժամանակը, Երուսաղեմ, 1936)։

³ Տե՛ս Գ. Սրվանձտյան, Սորոս աղբար, մասն Ա, Կ. Պոլիս, 1879, էջ 294։

⁴ Տե՛ս Ա. Օրմանյան, Ազգապետություն, Տ. Բ. գիրք Բ, Պեչրաթ, 1960, էջ 2308։

աթուրի համար¹։ Բացի դրանից Գրիգոր Կեսարացիին երեք անգամ՝ 1606—1608, 1611—1612, 1623—1626 թվականներին, եղել է Կեսարիայի հայոց առաջնորդ²։ 1632 թ. նրկին դարձել է Ս. Պոյսի պատրիարքի և այդ պաշտոնում մնացել մինչև էյսանքի վերջը³։

Ողջ կյանքում Գրիգոր Կեսարացիին պաշարքի մեջ է եղել ընդգնմ կաթողիկոսյան և լուսավորչական եկեղեցուց թույլ տված ամեն տիպի շեղումների։ Այդ բանը ցույց տան կերպով երևում է նրա «Թղթերից»՝ հասցեագրված Մովսես Տաթևացի և Փյոնիկոս կաթողիկոսներին ու էջմիածնի սխարաններին⁴։

ԱՎԵՏԻՓ ՄԱՀՏԵՍԻ

Ավետիք Մահտեսին 1602—1618 թթ. ընդօրինակել է Մատենադարանի № 1570 ձեռագիրը՝ դրա մեջ զետեղելով իր երեք ուսանալորներին ու յոթ հիշատակարանները։ «Մեկ քուս յհասակ» սխալմամբով ուսանալորից (թերթ 260ր.—262ա) տեղեկանում ենք, որ 1604 թ. նա արգեն եղել է ութ զավակների հայր, այսինքն՝ ըստ երևույթին՝ 50—40 տարեկան։ Այստեղից կարելի է ենթադրել, որ սխալ ձեռագրում ժ. 9 դարի 60—70-ական թվականներին։

Գրչությամբ սկսել է գրադվել ժե դարասկզբից, քանի որ նույն ձեռագրի 210ա թերթի հիշատակարանում խոստովանում է. «Ես Աւետիկս օրինակս առի ի թուրն Հայոց հաղար ԾԲ (1603), չէի հմուտ գրչութեան, անմեղադիր լերուք»։

Նույն հիշատակարանից խմանում ենք նաև, որ 1603-ին եղել է Հայկազուն Իսկ 1607-ին եղել է Սպահանում, ինչպես երևում է «Բանք պիտանի ոչ հմ կարող» սխալմամբով ուսանալորից։

Նրա մասին մեր ունեցած վերջին տեղեկությունը վերաբերում է 1620 թ., երբ ընդօրինակել է Փարիզի Ազգային մատենադարանի № 184 ձեռագիրը, որի 77ա թերթի հիշատակարանում կրկին հիշում է հորը՝ խոջա Բարաբին, մորը՝ Ուլուխաթանին և տաս զավակներին՝ Բարաշանին, Խալաֆին, Ուղուրլուն, Սոփիկին, Աննային, Ոսկիհատին, Դադամխոյլուն, Ավգամսին, Բարաբին և Հոսիլիպին⁵։

Հիշատակարաններից և հատկապես ուսանալորներից երևում է, որ Ավետիք Մահտեսին կանոնավոր հոգևոր կրթություն է ստացել, սակայն բոստ երևույթին, հոգեւորական չի եղել, այլապես այդ մասին կհիշատակեր, ինչպես անընդհատ շեշտում է իր մահաժամի լինելից։

ԴԱՎԻԹ ԳԵՂԱՄԵՅԻ

Ինչպես երևում է նրա թողած մի հիշատակարանից⁶, Դավիթ Գեղամեցին աշակերտել է եղբի Շահ Արասի 1587 թ. կատարած առաջին արշավանքին և Դեղամա գավառի հայերի գերեվարությանը։ «Ողբք ի Զուղա» երկից խմանում ենք, որ ժամանակակից է եղել նաև Շահ Արասի՝ զեպի Արարատյան դաշտ, Երևան և Զուղա կատարած արշավանքին, որը տեղի է ունեցել 1604 թ.։

¹ Նույն տեղում, էջ 2309—2310։

² Նույն տեղում, էջ 2429—2430։

³ Նույն տեղում, էջ 2432։

⁴ Բնագրերը պահպանվում են Մատենադարանի № 1771 ձեռագրում՝ թերթ 255ա—298բ և 301ա։

⁵ Տե՛ս Սարգիսյան, Մայր ցուցակ, հ. Բ, էջ 1013։

⁶ Տե՛ս Ղ. Ալիշան, Սխական, Վենետիկ, 1893, էջ 34։

կազմել է Երզնկացի, բանի որ Կաֆա է գաղթել Երզնկայից:
Ուսանողներում իրեն անվանում է արեղա:
Մահվան թվականը հայտնի չէ:

ՆՆԲՍԵՍ ԱՆՁՆԱՊԱՏՅԻՆ

Ժ. դարասկզբի գործիչ Հարապետ Ղուլթիկցու մի հիշատակարանից՝ 1603-ական
հնք, որ նա իր ուսուցիչ Ներսես Անձնապատեցու հետ 1609—1610 թթ. Բաղլիքի ձեռնել
է Ղրիմ, աչնտեղ ստա տարի՝ մինչև 1619—1620 թթ. աշակերտել նրան Հոսուքչի
մահից հետո վերադարձել հայրենիք: Այսինքն՝ աշտեղից պարզվում է Ներսես Անձնա-
պատեցու մահվան մոտավոր ժամանակը՝ 1619—1620 թթ.: Հարապետ Ղուլթիկցին իր
ուսուցչի մահն անվանում է «տարամամ», որից կարելի է ենթադրել, թե վաղաժամից
Ներսես Անձնապատեցին 45—50 տարեկանից ավելի չի եղել: Սակայն, ինչ նկատի
ունենանք, որ, նույն Հարապետ Ղուլթիկցու վկայությամբ, արդեն 1610-ական թվական-
ներին նա եղել է «մեծ հոռտոր», որն ունեցել է իր աշակերտները և աչնպիսի ազդեցիկ
հոգևորական, որ իրավունք է ունեցել վարդապետ ձեռնադրելու, թվում է, թե ավելի
Երիտասարդ էլ չի եղել:

Այստեղից հետևում է, որ պիտի ծնված լինի ժ. դարի 70-ական թվականներին:

Ներսես Անձնապատեցու մեզ հայտնի 4 բանաստեղծությունները գրված են 1616—
1618 թթ., բայց զրանցից հրեում է, որ նա կարող էր ուսանալորենի հորինած լինել
նաև ավելի վաղ՝ ժ. դարավերջին, մանավանդ, որ բանաստեղծություն հորինելու աջակց
հատուկ է Երիտասարդ մարդկանց:

ՄՈՎԱԽԱՍՏԱՆԻ ԱՅԻՆ

Մնվել է 1578 թ., Սյունիքի Բաղրի գավառի Խոտանան գյուղում:

Մենդյան թվականը պարզվում է Մկրտիչ Զուղայիցու նրան ձոնած Լեզից: որտեղ
կարդում ենք, թե 1628 թ. եղել է «ի չափ հասակի, ամաց հիսնեկի, յորիկան կարգի»
(էջմիածնի ձև. Պ 1171, էջ 236բ):

Մանկությունն անցել է ծննդավայրում, ապա տեղափոխվել է Տաթևի վանք: Հա-
վանորեն 15 տարեկան հասակում ձեռնադրվել է կուսակրոն արեղա և սուսցւյ մոմսես
Տաթևացի անունը:

Ըստ Սիմեոն Երևանցու՝ 1595—96 թթ., ապրել է Աշտարակում և այդտեղ մի այլ
է գնել («Ջամբո», Վաղարշապատ, 1873, էջ 176): Այնուհետև տեղափոխվել է Սմիդ,
որտեղ աշակերտել է Սրապիոն Ուռհայեցուն: Ամիդում ապրել է մինչև 1603 թ.:
1604-ին Արարատյան դաշտի Ժողովրդի հետ գնացել է Սպահան: Վերադարձել է 1605-ին:
1606-ին Սրապիոն Ուռհայեցու մահից հետո մեկնել է Սուրբ: 1607-ին գրել է Սրապիոն
Ուռհայեցուն նվիրված ողբը: 1608-ին մեկնել է Կ. Պոլիս: 1609-ին այդտեղ Դանդաղակ
է Գրիգոր Դարանապետին, որի վկայությամբ այդ ժամանակ զեռ աշակերտելիս է գել
Գրիգոր Կեսարացուն («Իրիգոր Դարանապետին», ժամանակագրություն, էջ 136): 1609-ին

1 Այս հիշատակարանի մասին գրել և գրանից ընդարձակ մեջբերում է Ե. Բարեկ
2. Քյուրտյանը, տե՛ս «Բաղմազիկ», 1955, էջ 100—105:

2 Մոմսես Տաթևացու մասին տեղեկությունները բաղված են ն. Ալիքյանի «Մոմսես
Գ. Տաթևացի հայոց կաթողիկոսն և իր ժամանակը» գրքից, էջ 7—34:

Գրիգոր Կեսարացու հետ կրկին վերադարձել է Ամիդ և 1610-ին գրառվել քարոզչություն (Առաքել Գալստիսյանի, Պատմություն, էջ 285)։

1611-ին կարգվել է ս. Հարություն վանքի լուսարար (նույն տեղում, էջ 286)։ Այստեղ, ի միջի այլոց, սովորել է մոմ սպիտակեցնելու արհեստը։

1611-ին տեղափոխվել է Կ. Պոլիս, 1612-ին տեղի պատրիարք Գրիգոր Կեսարացուց ստացել վարդապետական գավազան (նույն տեղում, էջ 286—287)։

1613 թ. վերադարձել է հայրենիք, ապրել նախ Տաթևի վանքում, ապա Զեղզիս գյուղի մոտ գտնվող Նոր Անապատում։

Ըստ Մ. Օրմանյանի՝ եպիսկոպոս է ձեռնադրվել 1623-ին (Մ. Օրմանյան, Ազգայնագրություն, Բ, էջ 2365)։

1624-ին նորջողացիների խնդրանքով գնացել է Սպահան, շրջել հայկական հաղթավարչություն և իր քարոզչերով աշխատել ժողովրդի մեջ ամուր պահել քրիստոնեական հավատը։

1627 թ. դարձել է էջմիածնի Մայր աթոռի լուսարար։ Շահ Արամի մահից հետո ներկայացել է նրա հաջորդ Շահ Անթրիսին, որը նրա խնդրանքով գիշել է Մայր աթոռի վրա Շահ Արամի դրած տարեկան 100 թուման հարկը Սովսես Տաթևացու այս արարքը գոհունակությամբ է ընդունվել։ Հոգևորականության ու ժողովրդի կողմից և բարձրացրել է նրա հեղինակությունը։

1628 թ. վերջին օծվել է ամենայն հայոց կաթողիկոս։ Կաթողիկոսության տարիներին նորոգել է ավել ըզմամբիվ ավերակ եկեղեցիներ, բացել դպրոցներ, բարենորոգել կաթողիկոսական աթոռը։

Վախճանվել է 1633 թ. 55 տարեկան հասակում (էջմիածնի ձեռ. № 507)։

Մովսես Տաթևացու հարազատներից հայտնի է միայն քեռորդին՝ Գրիգորիս անունով, որը նույնպես եղել է հոգևորական և «բանասեր»։

ՆԵՐՍԵՍ ԲԱՂԻՇԵՑԻ

Ըստ Ղ. Ալիշանի՝ 1623 թ. նոյեմբերի 10-ին Երզնկացի երկու վաճառականներ՝ Խոջա Սեֆեր որդի Դևորդի և Արարհամ որդի Հովհաննեսի, Վենետիկի նոտարին են ներկայացրել Հայաստանից ժամանած, Բաղեշի խնդրակատար ս. Աստվածածին վանքի թմբի առաջնորդ արքեպիսկոպոս Ներսեսին, որն ըստ նկարագրության՝ միջահասակ, սև, կլոր մորուքով, 42 տարեկան մարդ է եղել։

Այստեղից հետևում է, որ Ներսես Բաղիշեցին ծնվել է 1581 թ.։

Ն. Ալիշանն ասում է, թե Ներսեսն Խալիլա է մեկնել ուղղակի Բաղեշից, 1623-ին Եղեկ է վենետիկում, իսկ 1624-ին՝ Հոռմում։

Որ 1624-ին նա եղել է Հոռմում, երևում է նաև երկու ուրիշ փաստից։ Նախ ինքն է վկայում, որ այդ տարին Հոռմում գրել է իր «Առանել պարզարանություն քրիստոնեական» գիրքը, ապա, ինչպես պարզվում է Հոռմի «Տարածման հաստոյ ժողովի» արձանագրության մի կետից, 1624 թ. մայիսի 31-ին ներկայացրած մի խնդրագրով նա ապրուստի միջոց է խնդրել, և ժողովն էլ բավարարել է նրա խնդրանքը՝ հատկապես 50 սկուդ։

Հոռմի ս. Վլաս հայկական հյուրանոցում ցարդ պահվում է Ներսես Բաղիշեցու յուզաների դիմանկարը, որը հյուրանոց է բերվել նույն քաղաքի ս. Մարիամ Եզրպատուցի հայկական եկեղեցուց։ Նկարի տակ կա տարեթիվ՝ «Ամ յորեկան 1650)։ Ն. Ալիս-

1 Տե՛ս Ղ. Ալիշան, Հայ-վենետ. վենետիկ, 1896, էջ 341—342։

յանն իրավացիորեն սա համարում է սխալ, բանի որ 1650-ին ներսևսր պետք է լինէր մոտ 70 տարեկան, մինչդեռ նկարում շատ ավելի երիտասարդ է, սև մազերով ու մոբուրով:

Հստ ն. Ակինյանի՝ ներսևս Բաղիշեցին վախճանվել է 1634 թ.² Բէ ինչ աղբյուրից է բաղված այս տեղեկությունը մեզ հայտնի չէ:

Ն. Ակինյանը ներսևս Բաղիշեցուն վերագրելով ներսևս Անձնապատշու մեզ հայտնի 4 բանաստեղծությունները, երկու հեղինակների կյանքի որոշ զրվագներ խառնել է իրար: Այսպես՝ նրա տված տեղեկություններն այն մասին, որ Ժէ դարի տասական թվականներին ներսևսն ապրել է Կաֆայում, եղել ուսուցիչ, 1616—1618 թթ. զրել վերը հիշատակված բանաստեղծությունները, ոչ թե ներսևս Բաղիշեցուն, այլ ներսևս Անձնապատշուն են վերաբերում: Արդեն ինքը՝ Ն. Ակինյանն էլ, ինչպես տեսանք, ասում է, թե ներսևս Բաղիշեցին Բաղեշից անմիջապես մեկնել է Խտալիա, մինչդեռ բոտ վարդան Բաղիշեցու՝ ներսևս վարդապետ Մոխրարեկեցին, նույն ինքը՝ ներսևս Անձնապատշին է, որ Բաղեշից գնացել է Ղրիմ: Շփոթություն արդյունք է նաև Ն. Ակինյանի պնդումը, թե ներսևս Բաղիշեցին «ծննդեամբ Մոխրարեկեցի է. բնակությունամ Բաղիշեցի»³:

Ներսևս Բաղիշեցուց մեզ է հասել միայն իր ուսուցիչ Կարապետ Բաղիշեցուն նվիրված ներբողը, որ նա արտագրել է իր ընդօրինակած՝ Մատենադարանի № 519 ձեռագրում:

ՍԻՄԵՈՆ ԼԵՆՍԵՅԻ

Սիմեոն Լեհացու «Ուղեգրութիւն, տարեգրութիւն և յիշատակարանք» երկից տեղեկանում ենք, որ 1608 թ., երբ Լվովից դուրս է եկել ճանապարհորդելու, հղել է 24 տարեկան: Ըստ այդմ՝ ծնվել է 1584 թ.:

Մնողները՝ բնիկ կաֆացիներ, ԺՁ դարի երկրորդ կեսին (Ն. Ակինյանի կարծիքով 1580 թ.) գաղթել են Լեհաստանի Զամոսցյա դյուշաբաղար:

Սիմեոն Լեհացին որոշ ժամանակ աշակերտել է Հակոբ Թոխավցուն, որը 1602-ից նույնպես ապրել է Զամոսցյայում:

1607 թ. Լեհացին թողել է Զամոսցյան և գնացել Լվով, իսկ 1608-ին մեկնել է Կ. Պոլիս՝ այդտեղից Նրուսաղեմ անցնելու համար: Կ. Պոլսում ծանոթացել է Մովսես Տաթևացու և Աղարիա Սասնեցու հետ: Վերջինիս խնդրանքով 1609 թ. ընդօրինակել է նրա «Լանսնգիրքը»⁵ և զրա հիշատակարանում տվել իր հարազատների անունները, հոր անունը՝ Մարտիրոս (մահտեսի), մորը՝ Տովվաթ Խաթուն, եղբորը՝ Հովհաննես, քույրերինը՝ Ճուհար և Հովսիսիմե:

¹ Յարդ բերված տեղեկությունները, բացի Ղ. Ալիշանի հաղորդածից, քաղել ենք Ն. Ակինյանի «Բաղեշի դպրոցը» գրքից, էջ 170—173: Ի դեպ նույն գրքի 173-րդ էջում ապագրված է ներսևսի հիշյալ նկարը:

² Նույն տեղում, էջ 172:

³ Նույն տեղում, էջ 167:

⁴ Սիմեոն Լեհացու մասին տեղեկությունները քաղել ենք «Սիմեոն դպրի Լեհացու Ուղեգրութիւն, տարեգրութիւն և յիշատակարանք» գրքի ներածությունից, որտեղ Ն. Ակինյանը չարագրել է Լեհացու ընդարձակ կենսագրությունը (էջ ԺԳ—ԼԿ):

⁵ Անկյուրայի № 43 ձեռագիրն է (տե՛ս Կյուլեսեյան, Յուդակ Անկյուրայի, էջ 242—243):

1610—1612 թթ. եղել է Զմուռնիայում, Միջերկրականի ծովափնային քաղաքներում, Վենետիկում, Հռոմում, Պուրսայում, Մարզվանում, Ամասիայում, Թոխաթում, Սև-
րաստիայում, Խարբերդում, Մուշում, 1615-ին գնացել է Աղեքսանդրիա, Կահիրե, Նի-
սադում, Հենց այս ճանապարհորդությունն է, որ նկարագրել է իր «Ուղեգրութեան...»
մեջ։

1620 թ. կլովում ամուսնացել է և վերադարձել Զամոսցա՝ Այդոնդ վատ է ընդուն-
վել տեղի հոգևորականության կողմից և 1624-ին, վաճառելով հայրենական ունեցվածքը,
կրկին մեկնել է կլով և հաստատվել ալեքսիզ՝ Որպես ուսուցիչ պաշտոնավարել է կլո-
վի հայկական դպրատանը։

Սիմեոն Լեհացին իր «Ուղեգրութեանը...» կից տարեգրության մեջ նկարագրել է
1620-ից ընդհուպ մինչև 1635 թ. տեղի ունեցած անցքերը։

1636 թ., երկու այլ գրիչների հետ, ընդօրինակել է Մատենադարանի № 1004 ձե-
ռագիրը (Վարդան Արևելցու «Մեկնութիւն Հնգամատեանին») և 189—193 թթ. թերթերում
թողել մի ընդարձակ հիշատակարան։ Սա Սիմեոն Լեհացու մասին մեր ունեցած վեր-
ջին տեղեկությունն է։

Նզել է գրասեր, սիրել է գրերը հավաքել։

Ամենուրեք իրեն կոչում է գլխի։

Մասվան թվականը հայտնի չէ։

ԲԱՐՍԵՂ ՎՍՐԻԱՊԵՏ

Ինչպես տեղեկանում ենք Մշո ս. Առաքելոց վանքի № 67 ձեռագրի հիշատակարա-
նից¹, 1610 թ. Բարսեղն արզեն վարդապետ է եղել։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ այ-
տի ծնված լինի ժՁ դարի 70—80-ական թվականներին։

Մատենադարանի «Ցուցակ ձեռագրացի» կազմողները այս Բարսեղին քննականորեն
նույնացրել են ժՁ դարի հեղինակ Բարսեղ Վարդգեսու հետ², Այս ենթադրությունը
հիշատակել չի կարող, քանի որ վերը նշված հիշատակարանում՝ գրված 1621 թ., այս
Բարսեղ Վարդապետը որպես իր ուսուցիչ հիշում է Սրապիոն Ուհայեցուն, որը չէր կա-
րող լինել ժՁ դարի կեսերին հանդես եկած Բարսեղ Վարդգեսու ուսուցիչը։

Այս Բարսեղին շուտաքիչ է շփոթվել նաև Բարսեղ Աղուակեցու հետ, բրի կենսագրու-
թյունից հայտնի չէ, թե ոտանավորներ է հորինել։

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԿԱՖԱՅԻ

Խաչատուր Կաֆացու «Գովառանություն Մելքիսեդեկ կաթողիկոսի...» ոտանավորն
ընդօրինակված է 1622 թ. գրչության, Նրուսադեմի № 1455 ձեռագրում, Ոտանավորը
հորինելիս, այսինքն՝ 1622-ից փոքր-ինչ առաջ, Խաչատուր Կաֆացին արդեն վարդա-
պետ է եղել։ Բացի դրանից՝ նրա անվանակից, բանաստեղծ և տարեդիր Խաչատուր Կա-
ֆացին (Խաչգուռը) վկայում է, որ նա 1620—1630 թթ. եղել է Կաֆայի հոգևոր առաջ-
նորդներից մեկը. «Ասում էր շաբաթ ի սուրբ Ցակուրայ և Մծրնայ հայրապետի արքե-
պիսկոպոսություն և տեր Խաչատուր վարդապետին և տեր Թորոս հայրապետին, որք
առաջնորդ են Կաֆային»³։

1 ՏԼ՝ Սուրադյան, Մարտիրոսյան, Ցուցակ, էջ 60—61։

2 ՏԼ՝ Ցուցակ ձեռագրաց, Վ. Ա, էջ 1464։

3 ՏԽ՝ Վ. Հակոբյան, Մանր ժամանակագրություններ, Վ. Ա, Երևան, 1951, էջ 209։

Նույն աղբյուրից խմանում ենք, որ 1629—1630 թթ., որպես Մովսես Գ. կաթողիկոսի նվիրակ, բոսն գործունեություն է ծավալել Կաֆացում¹։

Այս ամենից կարելի է ենթադրել, որ խաչատուր Կաֆացին պիտի ծնված լինի ժջ պարի 70—80-ական թվականներին²։

Վախճանվել է 1631 թ.³։

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԿԱՖԱՑԻ (ԽԱՉԱՌՈՒՉ)

Մատենադարանի № 7709 ձեռագրի, 1655 թ. իր հիշատակարանում (թերթ 148ր—150ա), խաչատուր Կաֆացին գրում է, ին այդ ժամանակ եղել է 6½ տարեկան։ Այստեղից հետևում է, որ ծնվել է 1592 թ.⁴։

Նույն հիշատակարանից տեղեկանում ենք, որ նրա աշխարհական անունը եղել է Խաչգուդ, և որ նրան կոչել են նաև Խաչերես։ Խաչատուր անունն ընդունել է 1624 թ., ձեռնադրվելով քահանայ։

Բնունակացել է 1617 թ., 25 տարեկան հասակում⁵։

Բացի վերը հիշատակված ձեռագրից, գրել ու կազմել է նաև Մատենադարանի № 3206 ձեռագիր ժողովածուի երկրորդ կեսը⁶։

Վննետիկի № 1371 ձեռագիր ատղարանում պահպանվում է «Խնայիս մարդասէր աստուած» սկսվածքով մի ոտանավոր, որի տեղավորի տառերը հոգում են «Խաչիկ անարժանի երգ»։ Ոտանավորին կցված է հետևյալ հիշատակարանը. «Առաջառ սակաւ բանս մեղսորդ է անորժան ծառայել Կաֆացի ԳնՏ, ԺՃԽ, ԷՀԻ, ԲՄՈ, ԶՈՅ Լ՝ յվրին ՌՎԶ (1647)»։ Վերջին ծածկագիրը վերծանելով, Մ. Պոտուրյանն ստացել է հաշիկ անունը և այս բոլորից եզրակացրել, թե ոտանավորն ու նրան կից հիշատակագրանը պատկանում են խաչատուր Կաֆացու գրչին⁷։ Այս ենթադրությունը մեկ հավանական է թվում նախ՝ բանի որ 1617 թ. իսկուպես ապրել ու ստեղծագործել է խաչատուր Կաֆացին, և ապա՝ նա ուրիշ ոտանավորներում ևս երբեմն իրեն կոչում է Խաչիկ⁸։

Խաչատուր Կաֆացին հայկական ժողովրդական երգերի մեկ հայտնի առաջին գրի առնողն է։ № 7709 ձեռագրում, 1608 թ. նա գրի է առել երկու տասնյակից ավելի երգեր, որոնք ստորած է կղել մանուկ հասակում⁹։

Խաչատուր Կաֆացու գրչին է պատկանում նաև նույն՝ № 7709 ձեռագրի 220ա—244բ թերթերում պահպանվող «Տարեգրութիւնը», որի մեջ նա պատմում է 1620—1658 թթ. տեղի ունեցած իրադարձությունները։ Այս երկը գրված է ոչ միանգամից, այլ օրագրության ձևով, ու բանի որ ավարտվում է 1658 թ. տեղի ունեցած անցքերի նկարագրությամբ, Վ. Հակոբյանն այստեղից, ոչ տուանց հիմքի, ենթադրում է, թե խաչատուր Կաֆացին վախճանվել է կամ 1658 թ. վերջին, կամ 1659 թ. սկզբին¹⁰։

¹ Նույն տեղում, էջ 215։

² Նույն տեղում։

³ Տե՛ս Մատենադարանի Զույգակ ձեռագրաց. Դ. Ա., էջ 369։

⁴ Տե՛ս Մ. Պոտուրյանի «Նախնեաց նոր ծածկանուն մը» հոդվածը, «Բաղմավույ», 1906, էջ 847։

⁵ Տե՛ս Ա. Մնացականյան, Հայկական միջնադարյան ժողովրդական երգեր, Երևան, 1956, էջ 10—11։

⁶ Տե՛ս Վ. Հակոբյան, Մանր ժամանակագրություններ, Դ. Ա., էջ 206։

Խաչատուր Խասպեկ Կաֆացին ծնվել է 1610 թ. Կաֆայում: Մատենադարանի՝ Իր ընդօրինակած № 1558 ձեռագրի, 393ա թիվի հիշատակարանից տեղեկանում ենք, որ «Դա հորս Կուչկ ևն Անդրեաս, մորս՝ Խանում»:

«Օրհնեալ, փառաւորեալ տնուն սոսկալիս սկսվածքով ոտանավորի խորագրում ասվում է, որ աշակերտել է ժամանակի անվանի բաճանա ումն Հովհաննեսի Գրչության արվեստն, ինչպես երևում է իր ընդօրինակած ձեռագրի հիշատակարանից, սովորել է Գալուստ սարկավաղից: Որոշ ժամանակ (ըստ երևույթին 1643—1663 թթ.) ապրել է Ղարասուում: Դա երևում է նույն՝ № 1558 ձեռագրի հիշատակարանից (թիվ 395բ) և այն փաստից, որ 1663 թ. այնտեղ ընդօրինակել է Սերաստիայի ս. Նշան վանքի № 232 ձեռագիրը:

Գրանից հետո գնացել է Կ. Պոլիս: Այնտեղ եղել է նաև 1668—1671 թթ.: Եյանքի այս շրջանի մասին տեղեկություններ է տալիս 1668-ին ընդօրինակած, Փարիզի Ազգային մատենադարանի հայերեն № 61 ձեռագրի հիշատակարանում, Փանի որ 1671-ին հետո Կ. Պոլսում նա ալլես որևէ ձեռագիր չի ընդօրինակել, զբաղվել է մեկնությամբ, ինչպես նաև լեզուներով: Բնագրում է, թե այդ թվականին վերադարձել է Կաֆա և մինչև կյանքի վերջն ապրել Կաֆայում: Որոշ 1642 թ. էղել է զգիր, ապա ձեռնագրվել է բաճանա: Հաս հիշատակարանների՝ 1653 թ. նա արդեն ունեցել է մի քանի աղջիկ և մի տղա:

Ոտանավորներից և ժամանակակիցների վկայություններից երևում է, որ Կանոնավոր հոգևոր կրթություն է ստացել, ծանոթ է եղել անցյալի դպրությանն ու մշակույթին: Նաղկել է Մատենադարանի №№ 7382, 7408, 7794, 7668, 6606, 7357, 7765, 7414 ձեռագրերը: Որպես նկարիչ-ծաղկող աղբի է ընկել ինքնատիպությամբ և գույների նրբությամբ, ընդօրինակել է Մատենադարանի №№ 1154, 2008, 1558, Վիեննայի № 1554, Զմմառի №№ 481, 515 և այլ ձեռագրեր: Գրչությամբ զբաղվել է մինչև խորին ծերություն: Մի ժամանակ հավարել, վերանորոգել ու վերականգնել է բազմաթիվ մաշված ու քայքայված գրքերի մատյաններ:

Վախճանվել է 1686 թ.:

Նրա մահվան կապակցությամբ ողբեր են գրել Սիմեոն և Հովհաննես Կաֆացիները: Այդ ողբերում Խաչատուր Խասպեկ Կաֆացին բնութագրվում է որպես ժամանակի բանիմաց, տաղանդավոր մարդկանցից մեկը, որը եղել է նաև երաժիշտ և երգիչ: Իր բազմակողմանի գիտելիքներով և արգասավոր գործունեությամբ վաչել է շրջապատի սերն ու հարգանքը: Հովհաննես Կաֆացին, օրինակ, նրա մասին գրում է.

«Սորայ հանդոյն ալլուստ ոչ գտանի

ի մէջ րարունեաց և մենաստանի»:

¹ Խաչատուր Խասպեկ Կաֆացու մասին տեղեկությունները քաղել ենք ն. Ակինյանի «Խաչատուր Խասպեկ երկը Կաֆացի» հոգվածից (տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ», 1935, էջ 336—343),

² Հմմտ. Յ. Корхмазян, Армянская миниатюра Крыма, стр. 85—87:

Ինչպես տեղեկանում ենք Մատենադարանի № 2706 ձեռագրի, 673ա թերթի չափածո հիշատակարանից՝ Վարդան Կաֆացին ծնվել է 1615 թ. Կաֆալում։ Հոր անունը եղել է Ենավր, մորը՝ Աննա։ Մինչ 14 տարեկան հասակը, 8 տարի սովորել է Կաֆայի ծխատեր քահանա Ներսեսի մոտ, որից հետո գիտելիքներ է ձեռք բերել ինքնակրթությամբ։ շաբաթական է ուսումնասիրել Վին մատենադարան թյուր, ծանոթացել է հունական գրականությանը, օրինակ՝ 16 տարեկան հասակում կարդացել է Հոմերոսի երկերը։

1635 թ., հոր հետ, ըստ հրեայթին առևտրական նպատակներով, մեկնել է Կ. Պոլիս։ Հայրն այդտեղ վախճանվել է։ Ինքը՝ հոր գերեզմանի վրա տապանադար քաշելուց հետո վերադարձել է Կաֆա։ Ամուսնացել է, սակայն շուտով զրկվել է նաև կնոջից։ Դրանից հետո դնացել է Սուրբաթ՝ ուսումը շարունակելու։ Աշակերտել է Զարարիա աբեղային, ուսումնասիրել տոմարագիտություն և այլ տարեկաներ։ Հինգ տարի Սուրխաթում մնալուց հետո վերադարձել է Կաֆա և աշակերտել ժամանակի աշրի բնկնող հոգևորականներից մեկին՝ Խաչատուր Եպիսկոպոսին, որի կողմից էլ 1637 թ. ձեռնադրվել է քահանա։ Քահանայություն է արել մինչև 1643 թ., այնուհետև դարձել է ս. Աննայի վանքի վանահայրը։ 1659-ին գնացել է Նրուսազեմ, փնտրագտնալով կրկին ստանձնել այդ վանքի վանահայրությունը։

Վարդան Կաֆացին բնօրինակ է բազմաթիվ ձեռագրեր, որոնց մեջ ամենանշանալիսը վերը հիշատակված № 2706 ձեռագրն է, որի վրա աշխատել է երկար տարիներ և աշտարակ մեկ այլ Վարդան քահանայի աջակցությամբ։

Քաջի տաղերից հայտնի է նաև Վարդան Կաֆացու չափածո տոմարը՝ գրված 1676 թ. Կաֆայի ս. Աստվածածին վանքում։

Երկարամյա, արդասավոր գործունեությամբ, Վարդան Կաֆացին ձեռք է բերել մեծ հեղինակություն։ 1680 թ., հայկական համայնքի միջնորդությամբ, կաթողիկոս Հակոբ Զուղայեցին նրան ձեռնադրել է Եպիսկոպոս և նշանակել Ղրիմի հայոց հոգևոր առաջնորդ։ Այդ պաշտոնում մնացել է մինչև մահ, որը տեղի է ունեցել 1712 թ.։

ՀԱՎՀԱՆՆԵՍ ԿԱՖԱՅԻ

1636 թ., Խաչատուր Խաչակի Կաֆացու մահվան առթիվ գրված «Ի սուգ կոծոյ, ողբոյ դառն աղետագոյն» սկզբածրով ոտանավորում, Հովհաննես Կաֆացին աշակերտի տկնածանքով ու սիրով է իրատմ հանգուցյալի մասին։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ նա իսկապես աշակերտել է Խաչակին և, ուրեմն, պետք է նրանից կրտսեր եղած լինի գոնե մի տաս տարով, այսինքն՝ հին նկատի ունենանք, որ Խաչակիը ծնվել է 1610-ին, ապա Հովհաննես Կաֆացին պետք է ծնված լինի Ժե գարի 20-ական թվականներին։

Եվ վերայ աշխարհիս երկը իրը են վատք» սկզբածրով ոտանավորից տեղեկանում ենք, որ հայրը՝ Գեորգը, եղել է քահանա, խոյ ինքը՝ Հովհաննեսը՝ վաճառական։

Հ. Տաշյանի «Ցուցակում» (էջ 974) Հովհաննես Կաֆացու անունով հիշատակվում են մեկ անձանոթ չորս ոտանավոր, որոնցից մեկը, ինչպես երևում է Տաշյանի մեջ բերված մի քանի տողից, ավարտվում է «Վարդապետ եմ Կաֆայիս» տողով։ Այս և սույն

† Վարդան Կաֆացու մասին տեղեկությունները քաղել ենք Ա. Արրահամյանի «Վարդան Կաֆացու չափածո տոմարը» հոդվածից (տե՛ս «Էջմիածին», 1954, № 9, էջ 27—31)։

հատորում հրատարակվող ոտանավորների բանականները գրեթե նույնն են, բայց մեզ թվում է, որ կամ մեզ անծանոթ ոտանավորների հեղինակը նույն Հովհաննես Կաֆացին չէ, այլապես նա իր կրոնական կոչումը կհիշատակեր նաև մեր ձեռքին հղած ոտանավորներում և դրանցից մեկում էլ չէր գրի, թե ինքը վաճառական է, կամ կյանքի վերջում Հովհաննեսը ձեռնադրվել է վարդապետ և դրանից հետո հորինել Տաշյանի հիշատակած կրոնական ոտանավորները։ Ասենք նաև, որ նույն ժամանակ Կաֆացում ապրել է մեկ այլ Հովհաննես ևս՝ քարձրաստիճան հոգևորական և ուսուցիչ։

Հովհաննես Կաֆացու մահվան թվականը հայտնի չէ։

ՍԻՄԵՈՆ ԿԱՖԱՅԻ (ԽՐԴՊԵՏԻ ՈՐԴԻ) 1

Սիմեոն Կաֆացու ոտանավորներում հիշատակվում են 1683, 1685 և 1686 թվականները։ Սրանցից պարզվում է նրա գործունեության մոտավոր ժամանակը։ Նա մի ողբ է գրել 1686 թ. վախճանված խաչատուր խասպեկ Կաֆացու մահվան կապակցությամբ, որին ներկայացնում է որպես պատկառելի մի անձ, նրա մասին խոսում այնպես, ինչպես կիսուներ աշակերտն ուսուցչի մասին։ Այստեղից ն. Ակինյանը ենթադրում է, թե նա եղել է խաչատուր խասպեկ Կաֆացու աշակերտը, ուրեմն և՛ ինչ-որ չափով նրանից կրտսեր։ Բայց այդպիսի պիտի ծնված լինի ժեղարի 20-ական թվականներին։

Ինչպես երևում է մեզ հասած ոտանավորներից, ապրել ու ստեղծագործել է Կաֆացում։

Թեև կանոնավոր հոգևոր կրթություն է ստացել, ծանոթ է եղել անցյալի դպրությանն ու բավական հմուտ գրարարի գործածության մեջ, սակայն, բայց երևույթին, հոգևորական չի եղել, նախ քանի որ ոչ մի տեղ այդ մասին չի տխարվում, ապա երբեմն իրեն կոչում է իրմպելի կամ իրմպելի որդի, մի ձև, որ ավելի շատ ընդունված էր ժամանակի աշուղական դրականության մեջ։

«Սիրուն է վարդն ի մէջ ծաղկանցն ամէնէն՝ սկսվածքով բանաստեղծության ԵԶԳԷ զօշիկ կարին, ահա մահ հասաւ տողից ն. Ակինյանը ենթադրում է, թե եղել է կոշկակար։

ՀԱԿՈՐ ԿԱՖԱՅԻ

Հակոր Կաֆացու ապրած ժամանակը որոշվում է նրանից մեզ հասած միակ՝ «Կամաւ սարը հողույն ոմն դիտնական» սկսվածքով բանաստեղծությամբ, որը գրված է 1694 թ.։ Քանի որ ոտանավորը գրելիս նա արդեն վարդապետ է եղել, ապա կարելի է ենթադրել, որ ծնվել է ոչ ուշ, քան ժեղարի 50—60-ական թվականները։

ՍՏԵՓԱՆՈՍ

Ստեփանոսից մեզ հասած միակ՝ «Բլրույն ի վարդն ասաց. Դու չես հոգածին» սկսվածքով ոտանավորի ամենավաղ ընդօրինակությունը պահպանվում է Մատենադարանի ժեղարի գրչության № 6099 ձեռագրում²։ Այստեղից, ինչպես նաև ոտանավորի

1 Սիմեոն Կաֆացու մասին տեղեկություններ է տվել ն. Ակինյանը (տե՛ս «Էջանդէս ամսօրեակ», 1936, էջ 200—202 և Մատենագրական հետազոտութիւններ, հ. Դ, էջ 193—198)։

2 Մատենադարանի «Յուցակ ձեռագրացում» (հ. Բ, էջ 250) այս ձեռագրի ժամանակի համար գրված է 1601 թ.։ Սակայն ձեռագրի հիշատակարաններում այդ տարեթիվ

լեզվական առանձնահատկություններից, ենթադրում ենք, թե հորինված պիտի լինի ժէղարասկերին:

ՍԱՐԳԻՍ ԼԱԼԵՊՅԻ

Ենվել է 1592 թ., Հալեպում: Հայտնի է «Սիրազան» մականունով, որ նշանակում է կնիք պատրաստող: Եղել է փաշայի կնիքագործը և զրամահատը:

Պատանի հասակում բազմակողմանի կրթություն է ստացել: Իմացել է արարերեն, տաճկերեն, ֆրանսերեն, երբայերեն: Հետագայում նոր Զուղայի վաճառականներից սովորել է հաշվապահություն և ակնագործություն: Մահով է եղել բժշկագիտությունը, սովորագիտությունը, տիեզերագիտությունը: Ունեցել է կրոնական ընդարձակ գիտելիքներ: Եղել է սադասաց և Սարգմանիչ: Որպես Սարգմանիչ նրա անունը հիշատակում է Հովհաննես Մոկացին՝ 1651 թ. երեսագեմի Հրեշտակապետաց եկեղեցու վերանորոգումը նկարագրող ոտանավորում:

Հալեպից տեղափոխվել է Իզմիր, զբաղվել վաճառականությամբ և ակնագործությամբ: Գրել է Առաքել Դավրիժեցու պատմության «Վասն անուանց և որպիսութեանց պատուական ականց» գլուխը:

1634-ին ձեռնադրվել է քահանա: 1635-ին վերադարձել է Հալեպ և մինչև կյանքի վերջը քահանայություն արել:

«Սիրուն, գեղեցիկ պատկեր...» սկսվածքով ոտանավորից տեղեկանում ենք, որ Սարգիս Հալեպցու կինը վախճանվել է տասնչորս տարեկան հասակում, ըստ երեւոյթին, հենց նոր ամուսնացած:

Ինքը մեռել է 1662 թ., 70 տարեկան հասակում:

ԱՐԻՍՏԱԿԵՍ ԽԱՐԲՆԻՔՅԻ

«Ժէ վարի տաղերգու—մատենագիր, խարբերդի եղեպ պուղից, որդի Կիրակոս քհ-ի և իւր նորաշալիս Աշակերտակ և Մարտիրոս Շնրշեցուն, որից վարդապետական դավապան է ստացել 1618 թ.»¹:

Ենթադրում ենք, թե ծնված պիտի լինի ժՁ դարի 80—90-ական թվականներին: 1624-ին վերանորոգել ու կազմել է տվել Մատենադարանի № 2039 ձեռագիրը և զրա 321ա թերթում թողել մի հիշատակարան, որի մեջ, ի միջի այլոց, իրեն անվանում է «սոսկ վարդապետ»: Այնուհետև պատվիրել է նաև մի քանի ուրիշ ձեռագրեր:

1651 թ. դեռևս կենդանի է եղել: Այդ թվականին զոչագրված՝ Մատենադարանի № 1771 ձեռագրում, նա, որպես ստացող, արտագրել է տվել իր երկու ոտանավորները և 238Ը. թերթում թողել մի հիշատակարան: Հենց այս հիշատակարանից ենք տեղեկանում՝ Դարձպատենի անունները (նաև մոր անունը՝ Հովիտիմե և հորեղբոր անունը՝ Ղազար):

մասին որե՛կ նշում չկա: Որ ձեռագիրը բնագործնակված է ժէ դարում, երևում է հնագրական և զրչագրական տվյալներից:

¹ Սարգիս Հալեպցու մասին տեղեկությունները քաղել ենք Կ. Սուրմեյանի «Պատմություն Հալեպի քահանայից» հոդվածից («Բաղմավեպ», 1934, էջ 214 և 1939, էջ 14):

² Հ. Անուսյան, Հալեպական մատենագիտություն, հ. Բ, էջ 765:

Աղարիա Սասնեցին ապրել և ստեղծագործել է ժՁ դարի վերջին և ժէ դարի առաջին տասնամյակներում:

Առաջին հայտնի է նրա օկանոնգիրք հաւաքածոյ տէր Ազարիայ քահանայի Սասնեցոյս երկը², որի հիշատակարաններից մեկում³ (ձեռագրի թերթ 1147ա—1159ա) նա որպէս ականատես նկարագրում է ջալալիների արշավանքի ժամանակ հայ ժողովրդի կրած տառապանքները Նույն ձեռագրի մեկ այլ հիշատակարանից⁴ (թերթ 1140ա—1147ա) տեղեկանում ենք, որ գերի է ընկել ջալալիների ձեռքը և Ե... յետ բազում շարժաւանց և դառն կտառանց, մօրէ մերկ եղեալ, հազիւ մազապոյրծ ազատվել, ապա շրջագայելով Փոքր Ասիայի շատ վայրերում ի վերջո 1603 թ. հաստատվել է Կ. Պոլսում: Այս նույն հիշատակարանում նա տալիս է իր հարազատների անունները: Հորը կոչել էն Մելքիսեթ, մորը՝ Նոնֆ, եղբայրներին՝ Սահակ և Նատար, քույրերին՝ Շահկուլ, Մուշալ և Հոթիսիմե, հորեղբայրներին՝ տեր Ներսես և Կարապետ:

Կ. Պոլսում Ազարիա Սասնեցին աշակերտել է Գրիգոր Կեսարացուն, Մկրտիչ Խարբերցուն (Վեղձուկ մականունով), ապա կրկին Գրիգոր Կեսարացուն, որի կողմից 1609 թ. ձեռնադրվել է վարդապետ⁵:

Գրել է քաղմաթիվ աստղագիտական, տոմարագիտական, պատմական և այլ աշխատութիւններ⁶, իմացել է իտալերեն և 1616 թ. իտալերենից թարգմանել Պտղեմեոսի Աշխարհագրութեան մի մեկնութիւն⁷:

Ըստ Գրիգոր Դարանաղեցու՝ հետադարձան մեծ ձիրք է ունեցել, հիմնադրել է միահաւակների մի վանք: Հալածվել է Կ. Պոլսի պատրիարք Գրիգոր Կեսարացու կողմից ու նրանից փախչելով վախճանվել 1628 թ.. ծովի վրա, նվաղտոսի ճանապարհին: Դիակը նետել են ծովը⁸:

ԱՌԱՔԵԼ ԴԱՎՐԻՃԵՅԻՑ

Հրատարակելով «Տաղ վասն մահաւմայի» ոտանաւորը, Կ. Կոստանյանցն այն կարծիքն է հայտնել, որ դրա հեղինակը ժէ դարի հայտնի պատմագիր Առաքել Դավրի-

¹ Ոգտմելով Գրիգոր Դարանաղեցու «Ժամանակագրութիւնից» և ձեռագրական գաղաղան տվելներից, Ազարիա Սասնեցու մանրամասն կենսագրութիւնը զրել է Ն. Ակինյանը «Քրտարիւ վ. Սասնեցի, աստղագէտ, տոմարագէտ և տաղաշուփ» հոդվածում (տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ», 1936, էջ 297—320): Ավելի համառոտ, ռակայն Ն. Ակինյանի վրիպումներն ուղղելով՝ կենսագրական ակնարկ տվել է Հ. Անասյանը (տե՛ս Հայկական մատենագիտութիւն, հ. Ա, էջ 280—281):

² Անկյուրայի ձեռ. № 43 (տե՛ս Կլավեսեւրյան, Տոպակ Անկյուրայի, էջ 242):

³ Նույն տեղում, էջ 249—262:

⁴ Նույն տեղում, էջ 242—247:

⁵ Տե՛ս Ժամանակագրութիւն Գրիգոր վարդապետի Կամախեցույ կամ Դարանաղեցույ, էջ 410:

⁶ Իրկնրի մատենագիտութիւնը տե՛ս Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտութիւն, էջ 291—293:

⁷ Նույն տեղում, էջ 281:

⁸ Ժամանակագրութիւն Գրիգոր վարդապետի Կամախեցույ կամ Դարանաղեցույ, էջ 411—413:

⁹ Առաքել Դավրիժեցու մասին տեղեկութիւնները քաղել ենք Հ. Անասյանի «Հայոց

ժեղին է՝ Հետադաշտում Հ. Աճառյանը, Հ. Անասյանը և մյուս բանասերները՝ անվերապահորեն ընդունել են Կ. Կոստանյանցի տեսակետը:

Առաքել Դավրիժեցին ծնվել է հավանաբար ժՁ դարավերջին, Ասրպատականի Դավրեժ (Բավրիզ) քաղաքում:

Եղել է էջմիածնի միաբան՝ 1651 թ. Փրկիպոս Աղբակեցի կաթողիկոսի հրամանով ազատ է դրել իր Հայոց պատմությունը, որը հիմնականում ավարտել է 1662 թ.: Այս երկի առաջին տպագրությունը տեղի է ունեցել հեղինակի կենդանության օրոք՝ 1669 թ.: Ամստերդամում:

Վախճանվել է 1670 թ.: Թաղված է էջմիածնում:

ՍԻՄԵՈՆ ԶՈՒԴԱՅԵՅԻ

Ըստ Առաքել Դավրիժեցու՝ Սիմեոն Զուղայեցին ծնվել է 1595—1600 թթ. Հին Զուղայում², Տակավին մանուկ՝ 1605 թ., Շահ Արասի կողմից հայերի բռնազավթի ժամանակ տարվել է Պարսկաստան՝ նոր Զուղա, որտեղ ստացել է սկզբնական կրթությունը: 1620-ից աշակերտել է տեղի հոգևոր առաջնորդ Խաչատուր Կեսարացուն՝ Ամենափրկիչ վանքին կից նրա բացած դպրոցում³:

1626 թ. նրա բնագործնական մի ձևապրի հիշատակարանից՝ տեղեկանում ենք, որ Սիմեոն Զուղայեցու հորը կոչել են Աղապար, մորը՝ Բեկում, եղբայրներին՝ Պարոն Զինն, Աղոթիրարի, Պարոն Դատ և Հովհան: Նույն հիշատակարանից իմանում ենք նաև, որ այդ ժամանակ արդեն քահանա է եղել:

1629 թ. Խաչատուր Կեսարացու հետ շրջագայության է մեկնել զեպի Կեսարիա, Կ. Պոլիս, Ղրիմ, ապա Լվով: Վերադարձել է 1631 թ. և երևանում ու էջմիածնում կարճ ժամանակ աշակերտել Մելքիսեթ վարդապետ Վանեցուն⁴:

1633-ին կրկին եղել է նոր Զուղայում, որտեղ այդ թվականին բնագործնակ է Մատենադարանի № 256 ձեռագիրը: Նույն ժամանակ փրկսոփայություն և բերանաբանություն է ավանդել նոր Զուղայի Ամենափրկիչ վանքի դպրոցում: 1637-ին դրել է հայեր լեզվի բերանաբանության մի համառոտ դասագիրք⁵, իսկ 1649-ին՝ իր «Գիրք տրամաբանության» աշխատությունը⁶:

Խաչատուր Կեսարացու հետ հիմնադրել է նոր Զուղայի հայկական տպարանը: Այդտեղ տպագրված մի «Հարանց վարքի» հիշատակարանից տեղեկանում ենք, որ 1641-ին Խաչատուր Կեսարացուց ստացել է վարդապետական գավազան⁸:

անձնանունների բառարանից» (հ. Ա, երևան, 1941, էջ 210) և Հ. Անասյանի «Հայկական մատենագիտությունից» (հ. Ա, էջ 1144 և 1152—1153):

1 Տե՛ս Կ. Կոստանյանց, նոր ժողովածու, պրակ Բ, էջ 40:

2 Սիմեոն Զուղայեցու մասին ստույգ տեղեկություններ է ապրիս նրա աշակերտ, պատմագիր Առաքել Դավրիժեցին (տե՛ս «Պատմություն...», էջ 461—467):

3 Տե՛ս Հ. Միրզյան, Սիմեոն Զուղայեցի, էջ 26—27:

4 Տե՛ս Ս. Տեր-Ավետիսյան, Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց նոր Զուղայի (ՀՍՍՀ ԳԱ Պատմության ինստիտուտի արխիվ, դոք. 188, էջ 1302):

5 Մ. Օրմանյան, Աղգապատում, հ. Բ, դիրք Բ, էջ 2414—2415:

6 Հ. Միրզյան, Սիմեոն Զուղայեցի, էջ 37:

7 Նույն տեղում, էջ 48:

8 Նույն տեղում, էջ 47:

Պետրոս Առաքելոսի հրավերով 1646-ից գասավանդել է նախ Հովհաննավանքում, ապա Էջմիածնում: 1648 թ. գրված մի հիշատակարանում իրեն անվանում է Գեղամա երկրի լուսն:

1651 թ. հոկտեմբերի 1-ին Պետրոսյի արքեպիսկոպոս, 1656-ին որպես նվիրակ և բարոդիչ, շրջադարձել է Թուրքիայի տիրապետության տակ գտնվող հայկական գավառներում:

Վախճանվել է 1657 թ. փետրվարի 17-ին Ռոմաում²:

ՀԱՆՈՐ ՍՍԵՅԻ

Հանոր Սսեյի ոտանավորներում ծածկագրերով պատկանվել են դրանց հորինման թվականները 1635, 1636, 1642, 1643, 1649, 1650:

Ըստ Ա. Սուրմեյանի՝ «Այ տնգին գոհար» սկավադրով, 1636 թ. գրված ոտանավորը, Հանոր Սսեյին նվիրել է կնոջ հիշատակին³: Արց, էթն նկատի ունենալ, որ դա վշտաճար ու սիրատուշոր Էրիտասարգ խոյզերի արտահայտություն է, պիտի համաձայնենք Ա. Ակինյանի և Աս. Մնացականյանի հետ, թե Հանոր Սսեյին ծնվել է մոտավորապես 1590-ական թվականներին՝ մահավանդ, որ այս եսթադրությունը հաստատվում է մի բանից փաստով՝ հա Մատենադարանի № 979 ձեռագրի 475ր թերթի տողատակում Հանոր Սսեյին գրել է, որ 1628 թ. ինչը եղել է Նիրիկիայի ս. Լուսավորիչ Եկեղեցու գրականալը, հակ Բ. Կյուրյանբջանն աչառեղից եզրակացնում է, որ բանաստեղծը կինը վախճանվել է 1628-ից առաջ, այլապես այդ թվականին նա չէր կարող վանք մտած լինել և դառնալ ս. Լուսավորիչ Եկեղեցու փակակալ:

1643-ից հետո Հանոր Սսեյին եղել է Ղարասուում, Կ. Պոլսում, նաև Կաֆայում, բայց ըստ երևույթին կարճ ժամանակով, րանի որ Ղարասուին և Կ. Պոլսին նվիրված ոտանավորներն ավելի շատ հանապարհորդական տպավորություններ են հիշեցնում:

Հանոր Սսեյի ոտանավորներով կարելի է որոշել, թե որ թվականներին ինչ հոգևոր տոտիճաններ ու պաշտոններ է ունեցել: Այսպես՝ էթն 1628 թ. նա փակակալ է, ապա, ինչպես երևում է «Այ տնգին գոհար» սկավադրով ոտանավորի ծայրակապից, 1636-ին եղել է րահանաւ 1643 թ. «Ռոտանուր վասն ցուցանելոյ զերգոյ շարականաց» բանաստեղծավրյան ծայրակապում իրեն անվանում է վարդապետ 1649 թ. հորինված «Այս տաղ դոտանան Ակոր լեզուն» սկավադրով ոտանավորից, որի մեջ նա իր մասին գրում է «Աշպան, շարդապետ, սոսկ րարուն», Ն. Ակինյանը եզրակացնում է, թե այդ ժամանակ արդեն Լուսն ուղարկվել է եկեղեցի:

Հանոր Սսեյին Աջպոնյան տունից է Այգդեհ էր կոչվում այն գերդաստանը, որի ձեռքով էր Սին րաղարում գտնվող հայտնի սրբություններից մեկի՝ Գրիգոր Լուսավորչի կարծիքով Լուսն պահպանությունը⁴:

¹ Եսեյ տեղում:

² Հանոր Սսեյին Ասարկ վարդապետի Դավրիժեցոյ, էջ 407:

³ Ճեւ Ասարկյան, Մայր ցուցակ Հանայի, էջ 82:

⁴ Ճեւ Ն. Ակինյանի «Եկեղեցու հուշերու հուշ տաղասաց մը՝ Յակոր Սսեյի» հոդվածը («Հայաստանի կոչնակ», Նյու Յորք, 1931, №2, էջ 37) և Աս. Մնացականյանի «Անտիպ էջեր միջհասարակ հայկական պոեզիայից» հոդվածը (Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», № 2, Երևան, 1950, էջ 195):

⁵ Ճեւ «Հայաստանի կոչնակ», էջ 39:

⁶ Հմմտ. Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հ. Ա, էջ 1057:

Սաի կաթողիկոս եփրեմը, որը նույնպես Աջպահյան տոհմից էր, իր անսխալ լինելով և շարակարգություն կաթողիկոսացն հայոց աշխատության հիմնական սղոցիս Աջպահյան գլխում որոշ տեղեկություններ է տալիս Հակոբ Սահյան մասին, որինակ, որ նրա հայրը՝ Աջպահ մահառաի Մինասը վախճանվել է 1613 թ., որ Հակոբն ունեցել է մի քահանա եղբայր (իրենից ավագ), Սահակ անունով, որ ինչը էլի է լայն ընդունում և գիտնական, մանավանդ քաջամուտ յարուստս աստղագրաշխութեան: Եւ են առ մեզ ի ամանէ աստղեայ ոտանաորբ և աստղագուծք համեղութեամբ աուցեալը»¹:

Եւ Ակիւնյանը ենթադրում է, թէ Հակոբ Սահյան պետք է վախճանված լինի Ժ. դարի 60-ական թվականներին²:

ՀԱՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ (ՎԱՀԱՌԱՅԱՆ)

Հակոբ Զուղայեցու կենսագրության ավյայները բաղկի ենը 1674 թ. նույնի վառքում նրա ընդօրինակած և ծագեալ, Վենետիկի Ն. 410 ձեռագրի 320-րդ թերթի հիշատակարանից³, որտեղ գրում է, թէ ձեռագրին ընդօրինակելիս եղել է 70 տարեկան (այս ամաց էր)՝ Այստեղից հետևում է, որ ծնվել է 1604 թ.:

Նույն հիշատակարանից իմանում ենք, որ նախ եղել է վաճառական, ապա դարձել կրթնավոր:

Ձողեորական է դարձել 1661 թվականից հետո: Այդ թվականին է հորինված նրա թղթ Յակոբ վաճառականինն է» ոտանավորը, որը պահպանվում է 1665 թ. նրա գրադրած, Սշո Ն. 80 ձեռագրում⁴, և որի մեջ նա իրեն վաճառական է կոչում՝ 19-րդ տարում:

Վենետիկի Ն. 410 ձեռագրի հիշատակարանից տեղեկանում ենք նաեւ, որ Հակոբ Զուղայեցու հորը կոչել են Ավագ, մորը՝ Եղիսարեթ, կնոջը՝ Անձրեւարդ, եղբորը՝ Հովհան, քրոջը՝ Աննա, որդիներին՝ Նաշատուր և Էլիսայ:

Մահվան թվականը հայտնի չէ:

ԱՄԻՐԱՍ ԵՐԶԱՆԱՅԻ

Մատենադարանի Ն. 10200 ձեռագրերը, ինչպես էրևում է գրա 293-րդ թերթի հիշատակարանից, Ամիրաս Երզնկացին ընդօրինակել է Տրապիզոնում, 1634 թ.: Այդ հիշատակարանում նա իր մասին գրում է. «Քանի որ տխմար էի՝ Ի մեղաց ի գառ կու փախչէի՝ Երբ որ մեղատուր եղայ՝ Դժոխաց ճանապարհ ևս ուսայս Մեղ թվում է, թէ այստեղ ակնարկ կա այն մասին, որ հեղինակն այնքան էլ երիտասարդ չէ: Այստեղից ենթադրում ենք, թէ ծնված պիտի լինի ԺԶ դարի վերջին կամ ԺԷ դարի առաջին տարիներին:

Հայտնի է, որ 1638—1657 թթ., դարձյալ Տրապիզոնում նա ընդօրինակել է նաեւ Վիեննայի Ն. 885 և Վենետիկի Ն. 2876 ձեռագրերը, այսինքն՝ 1657 թ. գեոհս էջերանի է եղել:

¹ «Հայաստանի կոչնակ», էջ 37:

² Նույն տեղում, էջ 39:

³ Տէ՛ս Սարգիսյան Բ., Սարգիսյան Գ., Մայր ցուցակ, հ. Գ, էջ 519:

⁴ Տէ՛ս Մուրադյան, Մառախոսյան, Յուցակ, էջ 76—77:

⁵ Տէ՛ս Տաշյան, Յուցակ, էջ 347—356:

⁶ Տէ՛ս Սարգիսյան, Մայր ցուցակ, հ. Բ, էջ 939—953: Ի դեպ՝ այս ձեռագրի 77-րդ—78-րդ թերթերում պահպանվում է Ամիրաս Երզնկացու մի ոտանավորը ևս՝ «Ոտանաւորք առաւ մարգարէին Մահմէտին» խորագրով:

Դատելով ստանալորից՝ կանոնավոր կրթություն է ստացել և հավանաբար եղել է հոգևորական:

ՀԱՆՈՐ ԱԿՆԵՅԻ

1647 թ. վերանորոգելով և ծաղկելով Վիեննայի № 180 ձեռագիրը², դրա հիշատակարանում Հակոբ Ակնեցին թվարկում է իր բազմաթիվ գավազների անունները, որից հետևում է, թե այդ ժամանակ արդեն բազմաթիվ ընտանիքի հայր է եղել, ըստ երևույթի բավական առաջացած տարիքով: Այստեղից կարելի է ենթադրել, որ ծնված պիտի լինի ժե դարասկզբին: Այս ենթադրությունը հաստատվում է նաև նրանով, որ 1627 թ. նա արդեն գրել է «Պատմություն յաղագս առնելոյ տաճկաց զսուրբ Նիկողայոս եկեղեցին ի ձեռաց Հայոց և տալոյն զսուրբ Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ Հայոց փոխանակ նորա» խորագրով երկը³:

1643 թ. րեդորինակել է Մատենադարանի № 188 ձեռագիրը, որի հիշատակարաններում (թերթ 100ա և 449բ) իրեն կոչում է զպիր:

«Պատմություն նոր վկային սրբոյն Գարբիելի» երկում⁴ Հակոբ Ակնեցին որպես տկանատես է նկարագրում Գարբիել Ղալաթեցու նահատակությունը 1662 թ., ուրեմն այդ ժամանակ զեռևս կենդանի է եղել:

Մահվան թվականը հայտնի չէ:

Հակոբ Ակնեցու կենսագրության ուշագրավ կետերից մեկն այն է, որ եղել է 1635—36 թթ. Սուլթան Մուրադի Կ. Պոլսից աքսորած հայերի թվում, սակայն, ինչպես երևում է № 188 ձեռագրից, որի ընդօրինակման վայրը Կ. Պոլիսն է, 1643-ին արդեն աքսորից վերադարձած է եղել:

Նույն ձեռագրի հիշատակարանից տեղեկանում ենք, որ Հակոբ Ակնեցու հորը կոչել են Վահրամ, մորը՝ Շաղասաց:

ՄԽԻԹՅՈՒ ՄԵՂՐԵՅԻ

Ինչպես երևում է «Տաղ Մեղրեցի Մխիթար վարդապետէ ասացելոյ ի ժամանակս սրբազան Փիլիպոս կաթողիկոսին» խորագրից, ոտանավորը գրված է ո՛չ ավելի վաղ, քան 1633 և ո՛չ ավելի ուշ, քան 1655 թթ., քանի որ Փիլիպոսը կաթողիկոս է եղել այդ տարիներին⁵: Սակայն նկատի ունենալով, որ ոտանավորի մեղ հասած հնագույն օրինակը պահվում է 1647 թ. գրչության ձեռագրում (Մատենադարանի ձեռ. № 1989), այս ժամանակահատվածը կարելի է կրճատել ևս ութ տարով: Այսպիսով՝ ոտանավորը գրված է 1633—1647 թթ.: Ինչպես վկայում է նույն խորագիրը, հորինելիս Մխիթարը բավական առաջացած տարիք պիտի ունեցած լինի, եթե արդեն վարդապետ է եղել: Այստեղից ենթադրում ենք, թե հավանաբար ծնվել է ժե դարի սկզբին:

Մխիթար Մեղրեցու մասին կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք:

¹ Հակոբ Ակնեցու մասին տեղեկությունները քաղել ենք Աս. Մնացականյանի «Անտիպ էջեր միջնադարյան հայկական պոեզիայից» հոդվածից (տե՛ս Մատենադարանի «Գիտական յուրյների ժողովածու», 1950, № 2, էջ 187):

² Տե՛ս Տաշյան, Ցուցակ, էջ 498—497:

³ Մատենադարան, ձեռ. № 1113, թերթ 113ա—116ա:

⁴ Նույն տեղում, թերթ 116բ—118ա:

⁵ Տե՛ս Մ. Օրմանյան, Աղգապատում, հ. Բ, գիրք Բ, էջ 2423 և 2486:

«Յրդ առ սուրբ առճարն զեղեցիկ սրբոց Յակոբեանց, ասացեալ ի Սարգիս Վարդապետէ՝ ոտանավորը պահպանվում է 1683 թ. գրչության մի ձեռագրում: Այստեղից հետևում է, որ հորինված պիտի լինի փոքր-ինչ ավելի վաղ, հավանաբար ժէ դարի 50—60-ական թվականներին: Եթե այդ ժամանակ Սարգիսը վարդապետ է եղել, ինչպես իրեն հոչում է ոտանավորում, ապա կարելի է ենթադրել, թէ ձեռք է ժէ դարի տառջին տասնամյակներին:

ԽՈՋԱՄԻՐ ՎԱՆՆՑԻ

Ոտանավորներում իրեն անվանում է նաև Ղուլ Ամիր և Ամիր Վարդեցի:

«Ն Վամիր ծառայ՝ հասցել բեղ ողջոյն՝ առղավ սկսեալ ռաւանավորի մեզ հասած ամեն-
ապաղ բնգորինակութունը պահպանվում է Մատենադարանի 1652—1653 թթ. գրչության № 562: ձեռագրում: Այստեղից կարելի է ենթադրել, թէ հորինված է ժէ դարի առաջին կեսին: Մյուս կողմից՝ ոտանավորը ձեռնված է ոմն «վարպետ» Բարսեղի, որի մասին արտակարգ մեծարանքով է խոսում հեղինակը: Մեր կարծիքով սա կարող է լինել ԺԶ դարավերջին հանգիս եկած և մինչև ժէ դարի տառջին տասնամյակն ապրած բանաստեղծ Բարսեղ Վարդեցին, մանավանդ, որ նույն ձեռագրում, Խոջամիր Վանեցու հայտատա թուրքերին ոտանավորներից գրելիս անմիջապես հետո (թերթ 177ր—180ր) արտագրված է «Բարսեղի Վարդեցու» խորագրով հայտատա թուրքերին ոտանավորը: Արդ, եթե իսկապես Խոջամիր Վանեցու ոտանավորը ձեռնված է Բարսեղ Վարդեցուն, ապա պիտի հորինված լինի ավելի վաղ՝ ժէ դարի առաջին տասնամյակում:

Վերը հիշատակված ձեռագրի 168ա—172ա և Մատենադարանի № 6185 ձեռագրի 68բ—74ա թերթերում պահպանված հայտատա թուրքերին մի ոտանավորի խորագրից լեմանում ենք, որ Խոջամիր Վանեցին եղել է ոսկերիչ («Խոջամիր Վանեցի ոսկերիչ է ասացեալ»):

Կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք:

ՊԱՂՎՈՍ

Պաղվոսի «Պատմեմ ձեռ բան ողորմելի և խղճական» տողով սկսվող ոտանավորի մեկ (թերթ) օրինակը պահվում է Մատենադարանի № 10006 ձեռագրի 59բ—61ա թերթերում: Ձեռագրի այդ մասը, ըստ գրիչ Նիկողոսի հիշատակարանի (աես թերթ 65ր), լնդօրինակված է 1659 թ.: Այստեղից ենթադրում ենք, թէ ոտանավորը հավանաբար գրված է ժէ դարի առաջին տասնամյակներում:

Պաղվոսի մասին կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք:

ԱՍԱԳՈՎ

Ասաղովի «Անճառին տաճար» սկսվածքով ոտանավորը պահպանվում է 1643 թ. գրչության մի ձեռագրում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ հորինված պիտի լինի մի փոքր ավելի վաղ, հավանաբար ժէ դարի 20—30-ական թվականներին: Հայտնի է

1 Տե՛ս «Միտն», 1931, № 9, էջ 275—276:

2 Տե՛ս «Լումայ», 1902, № 3, էջ 218:

նաև, որ 1671—1672 թթ., ոմն Տերոն սարկավազի բնկերակցությամբ, նա նոր Զուգաչուս բնգործանակել է Թեհրանի № 1 ձևագիրը¹։ Այս տարեթվերը համադրելով կարող ենք ասել, որ Ասապովն ստեղծագործել է մոտավորապես Ժե դարի 20—70-ական թվականներին։

Թեհրանի ձևագրի 66-ա թերթում կա «Զխաւար Ասապովն և զՏէրոն գրիչս յիշեալ հիշատակագրութիւնը։ Ուտանալորներում ևս նա հաճախ իրեն տնվանում է «խաւար Ասապովն» Այստեղից ն. Ակինյանն իրավացիորեն ենթադրում է, թե նա տարեց հասակում կուրացել է և հիշյալ ձևագիրն ընդօրինակելիս էլ արդեն կես կույր է եղել, բանի որ տրանչում է. թե երկու տարի «շատ հազիւ» աշխատել է այդ ձևագրի վրա²։ Ըստ երևույթին հենց այդ պատճառով է նա դիմել սարկավազ Տերոնի օգնությանը։

Ասապովն սպահանցի է, ինչպես վկայում է իր ուտանալորներում։

Թեև երևում է, որ կանոնավոր հոգևոր կրթություն է ստացել, սակայն, ըստ երևույթին, հոգևորական չի եղել, այլապես որևէ տեղ կնշեր իր հոգևոր կոչումը։ Ուտանալորների բնույթից ևս երևում է, որ աշխարհական է։

Ն. Ակինյանը ենթադրում է, թե սա հենց Տյուրքիզենի համալսարանի № 17 հայերեն ձևագրի ստացող խոճա Ասապով երևանցին է, որն իրեն այգալս և կոչել ոչ թե երևան քաղաքի, այլ նոր Զուգաչի երևան թագաժառի անունով³։

Ղ. Ալիշանն Ասապովին հիշատակում է ԺԶ դարի հեղինակների շարքում⁴։

ԱՌԱՔՆԵԼ ՇՈՒՈՒՅՆՅՈՒՆ

Թանասիրությունը հայտնի է մեկ Առաքել Շոռոթեցի⁵ ծնված 1613 և վախճանված 1680 թ. և եղել է Երնջակ դավառի առաջնորդ, ապա Նախիջևանի արքեպիսկոպոս, մի մարդ, որ 1662 թ. հունիսի 10-ին Վենետիկի կառավարությանը հղած իր խտալեհեն նամակում, իր զվանդակատական ծառայությունն առաջարկելով, իրեն ներկայացնում է ույսկա «ճաշատանի կաթողիկոսից հետո առաջին անձնավորություն»⁶։

2. Անասյանը սրան է վերագրում «Քննիմք զբնութիւնս մարդկային» տողով սկսվող «ուտանալոր»⁷։

Այս ենթադրությունը մեզ հավանական չի թվում։

Թանասիրությանը հայտնի Առաքել Շոռոթեցին եղել է կրոնական-քաղաքական հայտնի գործիչ և, ինչպես հենվելով մի շարք աղբյուրների վրա գրում է ինքը՝ Հ. Անասյանը, նրանից որևէ գրական երկ հայտնի չէ։ Մինչդեռ Մատենադարանի № 8349 ձևագրի 34ա—36բ թերթերում պահպանված վերոհիշյալ ուտանալորի հեղինակը, ըստ երևույթին, ոչ մեծ կրթության տեր գրիչ է։ Նա ձևագրի 29ա թերթում ունի նաև մի արձակ հիշատակարան, որտեղ ի միջի այլոց նաև կարդում ենք. «Նսիրութենում զլիւնիս րադ և ակուր և ոտըմանիս բորիկ, խիստ դառն և տխուր, որ հայցեմք անմահ Քրիստոսէն և բարեխոս Աստուածածնէն և լուսատու Լուստուրչէն և ամենայն սրբոց յագոթիցն, որ Բարեխոս լինեն անմահ Թագաւորին, որ մեզ ազատէ ալլ այլազգէսս»։

1 Տե՛ս Հ. Անասյան, Տուցակ հայերէն ձևագրաց Թեհրանի, էջ 1—2։

2 Տե՛ս «Հանդէս ամսօրեայ», 1931, էջ 527։

3 Նույն տեղում, էջ 528։

4 Տե՛ս Ղ. Ալիշան, Յուշիկի հայերենեաց Հայոց, հտ. Բ, Վենետիկ, 1870, էջ 125։

5 Տե՛ս Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հ. Ա, էջ 1160։

6 Նույն տեղում, էջ 1159։

Ոչ այս հիշատակարանից և ոչ էլ ոտանավորից չի երևում, թե հեղինակը կանոնա-
վոր կրթություն ստացած այնպիսի հոգեբուական է, որ գոնե չնչին իրավունք ունենար
ինքն իրեն հայոց կաթողիկոսից հետո երկրորդ մեծությունը համարելու Այդ նե վկա-
յում նաև ոտանավորում եղած լեզվական բաղձալիքով կոպիտ սխալները, որոնք ստիպ-
ված շտկել ենր տողատակերում:

Այստեղից ենթադրում ենք, որ ոտանավորի հեղինակը մոտավորապես նույն ժա-
մանակներում ապրած մեկ այլ Առաքել Շոտոթեցի է, որ եղել է գերություն մեջ, Ղրի-
մում ու այդտեղ էլ, 1656 թ. գրչազրել հիշյալ ձեռագիրն ու հորինել ոտանավորը:

Եթե դա այդպես է, ապա բանասիրությանը հայանի Առաքել Շոտոթեցու կենսա-
գրությունից պիտի հանել այն պնդումը, թե նա գերի է ընկել, այն էլ, հավանաբար,
իր լատինասիրական հակումների պատճառով:

Գրիչ և տալերգու Առաքել Շոտոթեցու մասին կենսագրական ուրիշ տեղեկություն-
ներ չունենք:

ՄԻՆԱՍ ԳՐԻԶ

Մատենադարանի Ղ՝ 7273 ձեռագրում պահպանվող «Մի ի թուոյն հաղարին» տողով
սկսվող ուղեգրության մեջ Մինաս գրիչը պատմում է 1634 թ. դեպի Եվրոպա կատարած
իր ճանապարհորդությունը, որի ժամանակ, գատելով երկից, նա շատ երիտասարդ է
եղել: Այստեղից ենթադրում ենք, որ ծնված պիտի լինի ժէ դարի տասական թվական-
ներին:

Նույն երկից երևում է, որ հոգևոր կրթություն է ստացել և, ըստ երևույթին, եղել
է ցածրաստիճան հոգեբուական:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ (Ա.)

«Ի չորս կողմանց մոզովեցան» տողով սկսվող ոտանավորում Հովհաննեսը նկարա-
գրում է 1655 թ. դեպի Երուսաղեմ կատարած իր ճանապարհորդությունը, որտեղից
հետևում է, թե հավանաբար նա պիտի ծնված լինի ժէ դարի տասնին տասնամյակնե-
րին: Ինչպես երևում է ոտանավորի առաջին քառատողից եղել է բահանա:

Հովհաննեսի մասին կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք:

ՎԱՐԴԱՆ ԵՐԵՑ

Վարդան Երեցից մեզ հասած երկու ոտանավորները պահվում են Մատենադարանի
1688 թ. գրչության Ն՝ 7715 ձեռագրում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ պիտի հորինված
լինեն հավանաբար ժէ դարի կեսերին: Այս ենթադրությանը սատարում է նաև «Անձն
իմ, բեզի ըստույզն ասեմ, իմանաս» տողով սկսվող ոտանավորի «Սպահանայ բախտի
նստող՝ այն շահ է» տողը, որտեղ մեր կարծիքով ակնարկվում է Շահ Աբասը՝ Նկատի
ունենալով՝ Վարդան Երեցի և Ստեփանոս Դաշտեցու ոտանավորների լեզվաբանական
նմանությունները և Վարդան Երեցի այլարանորեն արտահայտած գծողությունը իր
ապրած երկրի կարգերից, կարելի է ենթադրել, որ նա ևս, Ստեփանոս Դաշտեցու նման,
Գողթնից Պարսկաստան բռնազաղթված հայերից է:

! Հմմտ. նույն տեղում.

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ (Բ)

«Վասն թուրքերի» ոտանավորի հնագույն և ամբողջական օրինակները պահվում են 1661, 1664 և 1695 թթ. գրչության ձեռագրերում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ Հովհաննեսն ապրել ու ստեղծագործել է ժել դարի առաջին կեսին: Թեև այդ մասին հիշատակություն չկա, բայց ոտանավորի բարոյախոսական խրատների բնույթից, լվում է, կարելի է ենթադրել, որ Հովհաննեսը ծանանա է եղել: Ոտանավորում օգտագործված որոշ բաներից ու դարձվածքներից («թուրքի խմել», «բուֆր», «գողնալ» և այլն), ինչպես նաև այն բանից, որ այլազգի ասելով Հովհաննեսը նկատի ունի թուրքերին կամ քրդերին, ենթադրում ենք, որ Արևմտյան Հայաստանցի է:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ (Գ)

Հովհաննեսի «Յօրինակ ի բարձրելոյն» սկսվածքով ոտանավորը պահվում է Մատենադարանի 1670 թ. գրչության № 2394 ձեռագրում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ Հովհաննեսը ժել դարի 50-ական թվականների հեղինակ է: Դատելով ոտանավորի բնույթից, եղել է հոգևորական:

ԻՔՆԱՏԻՈՍ ԱՄԻՆՅԻ

Իգնատիոս Ամթեցու ոտանավորների ամենավաղ օրինակությունները պահվում են Մատենադարանի, 1673 թ. գրչության, № 678 ձեռագրում: Այստեղից, ինչպես նաև այն փաստից, որ 1661 թ. նա ընդօրինակել է մի «Պիտոյից գիրք» և այդ մասին նշել ձեռագրի հիշատակարանում¹, ենթադրում ենք, որ հանդես է եկել ժել դարի կեսերին:

Ըստ երևույթին ապրել է մինչև ժել դարի վերջին տասնամյակները, կամ, թերևս, մինչև ժել դարասկզբը: Հայտնի է, օրինակ, որ նա ընդօրինակել է ասորերենից թարգմանված մի ժամանակագրություն, որի մեջ պատմվում են ընդհուպ մինչև 1674 թ. դեպքերը², Հասկանալի է, որ մինչև թարգմանվելու աղբյուրն մոտավոր անցյալի դեպքեր պարունակող մի երկ, ապա Իգնատիոս Ամթեցին, ինչպես գրում է Հ. Աճառյանը՝ «հայթաթեր» այն և ընդօրինակել, պետք է որ անցներ առնվազն երկու տասնամյակի:

ԱՎԵՏԻՍ ՎԱՆՆՅԻ

Երաթերոս Ղրիմեցին Անկյուրայի № 77 ձեռագրի մեջ պահպանված իր մի ոտանավորում, 1652 թ. Երուսաղեմում տեղի ունեցած ընդհանուր եկեղեցական ժողովի մասնակիցների շարքում հիշատակում է նաև վարդապետ Ավետիս Վանեցուն³, մինչդեռ «Տաղ Ղարիպի» ոտանավորում Ավետիս Վանեցին իրեն անվանում է «Սուտանուն Յավետիս Էրեց Վանեցի»:

Այստեղից հետևում է, որ ոտանավորը հորինված է 1652 թվականից առաջ, երբ Ավետիս Վանեցին դեռևս բաճանա է եղել:

Ավետիս Վանեցու մասին կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք:

¹ Տե՛ս Թովմյան, Յուդակ Գաղեանի, մասն Ա, էջ 101:

² Հմմտ. Հ. Աճառյան, Հայոց անձնանունների բառարան, հտ. Բ, Երևան, 1944, էջ 380: Տե՛ս Կյուլեսեբյան, Յուդակ Անկյուրայի, էջ 382:

Ղ. Ալիշանն այն կարծիքն է հայտնել, թե Դավիթ Սալաձորցին ապրել է ժՋ կամ ժԷ դարերում¹։ Ն. Բյուզանդացու կարծիքով նա ժԷ կամ ժՁ դարի բանաստեղծ է², իսկ Ն. Ակինյանը նրան անվանում է «ԺԷ դարու շնորհալի տաղասաց»³։ Սալաձորցու ապրած ժամանակի մասին տուջին փաստարկված կարծիքը Ն. Պողարյանին է, բայց որի՝ Դավիթը պիտի ծնված լինի շուրջ 1630-ին⁴։

Մենք համաձայն ենք Ն. Պողարյանի կարծիքին՝ փոքր վերադասությունով։ Բանաստեղծի դստեր՝ Նուանայի հիշատակին նվիրված ողբը հորինված է 1663 թ.։ Ողբից երևում է, որ Նուանան վախճանվել է շափահատ՝ առնվազն 15—16 տարեկան հասակում։ Արդ, եթե ընդունենք, որ դպիր հայրը աղջկանից տարեց պիտի լիներ 20—22 տարով։ ապա ավելի հավանականն այն է, որ ծնվել է 1625—1627 թթ.։

Մանդավլարի մասին տեղեկություն քաղում ենք «Գովասանք ծաղկանց» նրկից, որտեղ բանաստեղծն ասում է. «Նրկիրս Արզրում կասեն, Սալաձոր գեղս իմ օթեան»։

Մոռեների անունները հայտնի չեն։ Բանաստեղծություններում իր համար մի քանի անգամ ասված «որրիկ» բառից Ն. Ակինյանն ու Ն. Բյուզանդացին ենթադրում են, թե մանուկ հասակում գրվվել է ծնողներին⁵։ Ըստ Ն. Ակինյանի՝ խնամակալները նրան հանձնել են տեղի քահանային, որպեսզի «դրապիտութեան ծանոթանա և քահանայութեան պատրաստվի»⁶։

Որ Դավիթն իսկապես պատրաստվել է քահանայության, երևում է «Հայր Արարիչն...» սկիզբիցով և «Նրդ Աստուածածնայ» ոտանավորներից, որոնցից առաջինում կարդում ենք. «Սալաձորցի որրիկ Դավիթ... Պու կարգացող քահանայու, իսկ երկրորդում՝ «Որրիկ Դավիթ Սալաձորցի Տրիր ուրար, գիրս կարգացի»։

Ակինյանի կարծիքով վաղ է վախճանվել նաև բանաստեղծի կինը, և իբր նա մի ողբ է գրել կնոջ մահվան առիթով⁷։

Դստեր հիշատակին նվիրված ողբի՝ Ն. Ակինյանի ձեռքի տակ եղած մի շարքում (որը ուշ ժամանակի ընդօրինակություն է) խորագրի մեջ Դավիթ Սալաձորցին հիշատակվում է որպես վարդապետ։ Սրանից Ակինյանը եզրակացնում է, թե դստեր ու կնոջ մահից հետո Դավիթը հասել է վարդապետության։ Այս վարկածը մեզ հավանական չի թվում, քանի որ ողբի ավելի հին և ավելի ամրոջական օրինակը խորագիրը չունի (խորագիրը գրել է հրատարակիչ Ն. Մովսեփյանը)⁸, բացի դրանից այդ օրինակում հեղինակն իրեն անվանում է դպիր։ Այստեղից դժվար չէ կոահել, որ Ն. Ակինյանի ձեռքի տակ եղած օրինակի խորագիրը, ուրիմն և դրա մեջ տեղ գտած «վարդապետ» բառը պատահանում են ձեռագիրն օրինակից։ Բանաստեղծություններում Դավիթն իրեն կոչում է դպիր, արեղա, կամ սարկավազ և ոչ մի տեղ չի ասում, թե վարդապետ է։

1 Ղ. Ալիշան, Հայրուսակ, Վենետիկ, 1895, էջ 5։

2 «Բանաստեղծ», 1901, Բ և Գ սյուրակ, էջ 87։

3 «Հանդես ամսօրեայ», 1936, էջ 495։

4 Ն. Պողարյան, Հայ գրողներ, Երուսաղեմ, 1971, էջ 563։

5 «Հանդես ամսօրեայ», էջ 495 և «Բանաստեղծ», էջ 87։

6 «Հանդես ամսօրեայ» էջ 495։ Բն Ակինյանը որտեղից էլ բազմի այս տեղեկությունը, մեզ հայտնի չէ։

7 Այս տեղեկության աղբյուրը ևս մեզ հայտնի չէ։ Կնոջ հիշատակին նվիրված ողբը չենք գտնում նաև Սալաձորցու երկերի՝ Ն. Ակինյանի կողմից մոտենադիտության մեջ։

8 Տե՛ս «Սիոն», 1961, № 11, էջ 305—306։

ն. Ակինյանը Դավիթ Սալաձորցուն նույնացնում է այն Դավիթ վարդապետի հետ, որը 1681 թ. Կարինում ձեռագրեր է տրամադրել և զբաղեցրել մեկի հիշատակարանում ձգվել իր ծնոցների առուններով:

Ինչպես նկատում է նաև ն. Ակինյանը, Դավիթ Սալաձորցին մի ժամանակ պանդրխա է և հայրենիքից: Սա երևում է ձեռք տալիս և Սալաձորցի Դավիթ սարկավազի օտանավորից, որտեղ նա իրեն անվանում է «գարիբ» և նկարագրում պանդուխտի ծանր տանջանքները:

«Ծագ ի վերայ գուգալին» բանաստեղծությունից տեղեկանում ենք, որ Դավիթ Սալաձորցին սիրել է Հունիխան առունով մի կնոջ, որ այդ կինը սալաձորցի չի եղել, Դավիթը նրան չի տեսել ամբողջ հինգ տարի ու նրան տեսնելու համար հատուկ գնացել է նրանց գյուղը: Հունիխանի մասին այլ տեղեկություններ չունենք: Ենթադրում ենք միայն, որ Սալաձորցու հիշյալ առանավորը պիտի զբաղված լինի նրա գտնելու մահից առաջ, բանի որ այստեղ նա դեռ ստրկավազ է և իրեն անվանում է «որրիկ» մի բան, որ իբրև մասին հաղիվ թե ասեր որդեկորության մարդը: Հավանական է, որ Հունիխանին նվիրված բանաստեղծությունը գրելիս Սալաձորցին գիտես ամուսնացած չի եղել:

Մեզ վաճառված թվականը հայտնի չէ: Ե. Պաղարյանը, առանց որևէ փաստաթղթի, հարցապահում է 1700 թվականը:

ԹՈՐՈՍ ՍՏԱՄԲՈՒՅՍ

«Եւ թորոս մեղօր լցեալ» առդով սկսվող բանավորից տեղեկանում ենք, որ հորինելիս, 1656 թ. Թորոս Ստամբուլցին եղել է 24 տարեկան: Այստեղից հետևում է, որ ծնվել է 1632 թ.:

Անսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք: Զեյ կարող ենք ասել, որ եղել է աշխարհական, բանի որ միայն աշխարհականը կարող էր իր մասին գրել. «Ոչ եկեղեցի դնացեալ»¹ եւ ոչ քահանայի խոստովանելով:

ՍՈՒԶԻԱՍ

«Ե թորոս սրտ մեղուցեալ մարմնոյս» սկսվածքով բանավորում Սուֆիանն ասում է, թե հորինելիս եղել է 66 տարեկան: Այդ բանավորը, բնա 34-րդ առդի «ՄԻՋԻԳԷ» ծածկագրի, հորինված է 1702 թ.: Այստեղից հետևում է, որ ծնվել է 1636 թ.:

Սուֆիանը սովորություն է ունեցել ծածկագրելով հայտնի իր բանավորների գրության թվականները: Վերջին մեզ հայտնի տարեթիվը 1707-ն է, երբ նա եղել է 71 տարեկան:

«Ե տիրաշէն քաղաք մարմնոյս» սկսվածքով բանավորից երևում է, որ կանոնավոր կրթություն է ստացել («Իստեալ եկի ի շափ ուսման ի կարգի,»² Ան վարդապետս զեզերեցայ ի գրի»): Եղել է վարդապետ: «Ե շխանին դիւաց բանսարկուն» սկսվածքով ստանավորից տեղեկանում ենք, որ ընկերակից հոգևորականների կողմից զրպարավելով ձերբակալվել է և 6 ամիս մնացել բանտում:

Ըստ «Ե գրոսնս հեշտութեան տեսութեան աշաց» սկսվածքով բանավորի, ասվել է Վանում:

¹ «Հանգէս ամսօրեայ», էջ 496:

² Ն. Պաղարյան, Հայ գրողներ, էջ 563:

Նրեմիա Քյոմուրճյանը ծնվել է Կ. Պոլսում, 1637 թ.: Հայրը՝ Մարտիրոսը և երկու եղբայրները (Կեորզ և Կոմիտաս) եղել են քահանաներ:

Գրաճանաչ է դարձել 9 տարեկան հասակում՝ աշակերտելով Կ. Պոլսի ս. Ասրղիս եկեղեցու քահանա Հովհաննեսին, սովորել է նաև եկեղեցական երաժշտություն, իմացել է լատիներեն, հունարեն և թուրքերեն:

Նանուկ հասակից Նրեմիա Քյոմուրճյանին որդեգրել է Հեռապալում իր գործընկերն է դարձրել մոր բոսին՝ հայտնի մեծահարուստ, հացադործ Ամրակումը:

1651 թ., 14 տարեկան Քյոմուրճյանն արդեն եղել է սարկավազ, սակայն, ինչպես խմանուս ենք նրա «Օրացրութիւնից», շուտով հրաժարվել է սրեմից:

Առասնացել է 1654 թ.: Ունեցել է երեք որդի և մի բանի դուստր:

1658 թ. Ամրակումի մահից հետո Նրեմիա Քյոմուրճյանին հովանավորել է մի այլ մեծահարուստ՝ Արքաճամ (Ապրո) Չիլիպին: Իր երկու հովանավորների միջոցով Նրեմիան ծանոթացել է ժամանակի խոշոր կրոնական գործիչներ Մարտիրոս Արմենցու, եփաղար Այնթափցու, Փիլիպոս և Հակոբ Զուղայեցիների հետ: 1659 թ. Նշանակվել է Կ. Պոլսի պատրիարք Մարտիրոս Արմենցու խորհրդական և նոտար: Նույն պաշտոնը վարել է նաև 1663—1664 թթ.: Ակտիվորեն մասնակցել է եկեղեցական—քաղաքական գործերին, հատկապես Նրուսաղեմի և Էջմիածնի կաթողիկոսական աթոռների միջև 1663—1668 թթ. ծավալված պայքարին: Իր ազգային-ազատագրական ծրագրերն իրականացնելու հույսով, հարել է Հակոբ Զուղայեցուն: Ազգային ինքնությունը պահպանելու հիմնական միջոցներից մեկը համարելով հայ զրի ու գրականության տարածումը, 1676 թ. հիմնադրել է մի տպարան՝ գտնալով այդ գործի սահմիրան Կ. Պոլսում: Հակոբ Զուղայեցու մահից և իր ազատագրական ծրագրերի խախտումից հետո, Կ. Պոլսի խավարամիտ հոգևորականության անբարոյացական վերաբերմունքից զգոհ, մեկ առաքի (1682 թ.) շրջագայել է Հայաստանի տարրեր գովառնելու: Եղել է Արարատյան դաշտի, Նուբի, Կարբի, Հովհանավան գյուղերում, ապա Կարսում, Կարինում, Գոյմենում, Շոտթում (որտեղ ծանոթացել է նաղաշ Հովնաթանի հետ), իսկ դարձի հանապարհին՝ այցելել Արմա՝ Վերագոռնելով Կ. Պոլսի և կորցնելով երկու որդիներին, վերջնականապես հեռացել է քաղաքական ասպարեզից և իրեն լիովին նվիրել գրականության: Թողել է գրական մեծ ժառանգություն՝ պոեմներ, սղեր, ուղերձներ, տաղեր, ծրարաշունչ բանաստեղծություններ, պատմագրական արժեք ներկայացնող երկեր. «Ստամպոլոյ պատմութիւն» լատիներեն ուղեգրությունը, թարգմանություններ, նամակներ, դավանանքական երկեր, իր հայտնի «Օրացրութիւնը» և այլն:

Վախճանվել է 1695 թ., Կ. Պոլսում, որտեղ և թաղված է:

ՀԱՆՈՐ (Ա.)

Հակոբի «Տուր օրհնութիւն Տեառն աստուծոյն» առթիվ սկսվող ոտանավորի մեկ հասած ամենահին բնագործնակությունը պահպանվում է Մատենադարանի 1688 թ. գրչու-

¹ Նրեմիա Քյոմուրճյանի համառոտ կենսագրությունը կազմելիս օգտվել ենք Ն. Ակիճյանի «Նրեմիա Չիլիպի Քեօմուրճան» աշխատությունից (Վիեննա, 1933), Քյոմուրճյանի «Շրագրութեան» (Նրուսաղեմ, 1935) Մ. Նշանյանի ներածությունից, Ս. Նրեմյանի, «Նրեմիա Չիլիպի, տարեգրական պատմութիւն» հոգովածից («Քաղմավկոյ», 1904), Աշ. Հովհաննիսյանի «Գրվածքներ հայ ազատագրական մտքի պատմության» Բ գրքից (Երևան, 1960) և Լեոյի «Հայկական տպագրության» Ա հատորից (Թիֆլիս, 1904):

Քյան Ն 7715 ձեռագրում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ հորինված պիտի լինի մի փոքր տվելի վաղ, հավանաբար ժէ դարի 50—60-ական թվականներին:

Կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք: Ուսանավորի քնույթից կարելի է ենթադրել, թե Հակոբը հոգևորական չի եղել:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՀԱՆԿԱՅԻ (ԳԱԼԱՄԳՈՐ) 1

1679 թ. Հովհաննես Հալեպցին գրչադրել է Երուսաղեմի Ն 1299 և Հալեպի մասնավորաց Ն 28, 1685 թ. Երուսաղեմի Ն 2151 և 1685 թ. Երուսաղեմի Ն 1240 ձեռագրերը: Ուսցի դրանից Հալեպի մասնավորաց Ն 28 ձեռագրում (թերթ 136ա) պահպանվել է նրա կնիքը, ըստ որի նա քահանա է ձեռնադրվել 1664 թ.: Այստեղից ենթադրում ենք, որ ծնված պիտի լինի ժէ դարի 30-ական թվականներին: Երուսաղեմի Ն 1240 ձեռագրի հիշատակարանից (թերթ 382ա) տեղեկանում ենք, որ Հովհաննես Հալեպցու հոր անունը եղել է Իմիրզա (նաև՝ Խոջա Ամիր), մորը՝ Կուլիստան, կնոջը՝ Արմաստ, քոջը՝ Մարիամ, եղբայրներինը՝ Պարսոմ և Հովհան: Սրանք բոլորն էլ հորջորջվում են մահտեաի, որից Ա. Սուրմեյանը ենթադրում է, որ այս գերդաստանը բավական հարուստ է եղել և գերդաստանի անդամները հոգևոր կրթություն են ստացել:

Հովհաննեսն ամսանագիւ է երթուստարդ հասակում և շուտով (ըստ Ա. Սուրմեյանի՝ 1670-ին կամ դրանից փոքր-ինչ հետո) այրիացել: Որպես քահանա երկար տարիներ պաշտոնավարել է իր ծննդավայրում, այս 1677-ին գնացել է Երուսաղեմ և դարձել ս. Հակոբա մենաստանի միաբան: 1688-ին Սահ Գրիգոր Բ կաթողիկոսի կողմից ձեռնադրվել է եպիսկոպոս: Քանի որ իր ընդօրինակած երկու ձեռագրերի հիշատակարաններում լինն իրեն անվանում է պարոնտեր (այնպես ինչպես ժէ դարում կոչվում էին Երուսաղեմի պատրիարքները), Սուրմեյանը ենթադրում է, թե նաև եղել է պատրիարք:

Եղել է հմուտ ծաղիկող և գրիչ: Ինչպես տեղեկանում ենք Ն 1240 ձեռագրի հիշատակարանից՝ այդ արվեստները սովորել է Ուրֆայեցի Աստվածատուր վարդապետից («Ավագակ» մականունով):

Գրել է նաև հայատառ լուրբերեն տաղեր, որոնցից մեկ հայտնի են «Գովաստնք ս. Յակոբայ, Հալեպցի ս. Յակոբայ ժամատաց տէր Ովանիսէ»² և «Գովաստնք ի վերայ սուրբ Յարութեան ասաց»³:

Ա. Սուրմեյանը ենթադրում է, թե նա վախճանվել է 1688 թ. փոքր-ինչ հետո:

ԳՎՆԻԿԻ ՄԱՆՈՒԿ

Գվնիկի Մանուկի «Գովաստնք Վարդան վարդապետին Բաղիշեցույ, ասացելալ յաշգնեիրաց» ոտանավորն ընդօրինակված է Մատենադարանի Ն 737 ձեռագրի, 1680 թ. դրվագրված մասում⁴: Այստեղ ենթադրում ենք, որ հորինված պիտի լինի մի փոքր

¹ Հովհաննես Հալեպցու մասին կենսագրական տեղեկությունները մեծ մասամբ քաղել ենք Ա. Սուրմեյանի «Հովհաննէս Եպիսկոպոս Ղալեմեր Կալեպցի» հոդվածից (տե՛ս «Արեւ» 1939, Ն 2, էջ 228—231 և 264—268):

² Տե՛ս Սուրմեյան, Յուցակ, էջ 387:

³ Նույն տեղում:

⁴ Տե՛ս Մատենադարանի Յուցակ ձեռագրաց, հ. Ա, էջ 397:

ավելի վաղ՝ ժէ դարի 50—60-ական թվականներին Դա հավանական է նաև այն պատճառով, որ Վարդան Բաղիշեցին հռչակված է եղել հենց այդ տարիներին¹։

Ուսանավորն իր բնույթով և աշուղական ձևերով հիմք է տալիս Էնթագրեկու, որ Գվնիկի Մանուկը եղել է աշխարհական, մի բան, որ, ինչպես տեսանք, նկատել է նաև ուսանավորն ընդօրինակող գրիչը²։

ՆԱԶԱՐԵԹ (Ա)

Մատենադարանի ժէ դարի գրչության ձեռագրերում, որպես տաղերի հեղինակ, Նազարեթ տնունը հիշատակվում է երեք անգամ՝ ձեռ. № 1113, թերթ 211ր. ձեռ. № 1495, թերթ 149ր և ձեռ. № 1265, թերթ 1ա։

Առաջին երկու դեպքերում ժի յիշատակարանի գրոց և թերառք ոմն Նազարեթի ասացեալ, վասն մարդկան օգտի» բանաստեղծությունները գրված են պարզ գրաբարով, որի մեջ նկատվում են արևմտահայ բարբառների որոշ տարրեր։ Մինչդեռ Լերբոց՝ «Տաղ ի վերայ ըլրուլի» բանաստեղծությունը գրված է միջին հայերենով, որի մեջ կան Սյունիքի և Գողթնի բարբառների տարրեր։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ Լերբոց ուսանալուց հեղինակն ուրիշ մարդ է։ Դա երևում է նաև նրանից, որ լեռն հիշատակագրության մեջ հեղինակն ասում է. «ես անարժան տէր Նազարեթս գրեցի բոյր Շահանի համար», սակայն ուսանավորի վերջին տան մեջ ինքն իրեն անվանում է «աշրղ Նազար»։

Նկատի ունենալով № 1265 ձեռագրի գրչության ժամանակը, Աս. Մեսթականյանը «Տաղ ի վերայ ըլրուլի» ուսանավորի հեղինակ Նազարեթին համարում է ժէ դարի բանաստեղծ։

ՆԱԶԱՐԵԹ (Բ)

Ձերառք ոմն Նազարեթի ասացեալ, վասն մարդկան օգտի» ուսանավորը պահվում է Մատենադարանի 1674—1684 թթ. գրչության № 1495 ձեռագրում։ Ուսանավորից անմիջապես հետո կա հեղինակի հետևյալ հիշատակագրությունը. «Սիրելիք իմ, որք հանդիպիք յայլս յարատեան բանից, բան ինչ օգտուելով, յիշեցէր ի Քրիստոս զեղկելի Նազարեթս, որ սակաւ բանս ստի ի խնդրոյ աշակերտի իմոյ՝ Աւետիս դպրին» (թերթ 149ր)։ Արդ, եթե ուսանավորը հորինելիս Նազարեթը զպր աշակերտ է ունեցել, ապա ինքն առնվազն պիտի եղած լինի քահանա, այն էլ բավական առաջացած տարիքով։ Այստեղից ենթադրում ենք, թե հավանաբար ծնվել է ժէ դարի 30—40-ական թվականներին։

ԱՆԴՐԵԱՍ ԱՐՄԿԵՑԻ

Անդրեաս Արծկեցու անունը հիշատակվում է ժէ դարում Բաղեշի Ամիրզուլու վանքի համալսարանում ուսանած և Վարդան Բաղիշեցուց գաղաղան ստացած վարդապետների շարքում։ Բացի դրանից նա արդեն վարդապետ լինելով որպես վկա ներկա է եղել Քրիզոստ Բաղիշեցու գաղաղանաության արարողությանը, 1680 թվականին՝ Այստեղից հետևում է, որ պիտի ծնված լինի ժէ դարի 30—40-ական թվականներին։

¹ ՏԿ՝Ա Ն. Ակիսյան, Բաղեշի դպրոցը, էջ 235։

² ՏԿ՝Ա Ն. Ակիսյան, Բաղեշի դպրոցը, էջ 208։

2. Անառայանք. նրան տարբերակելով ժԳ—ժԶ դարերում հանդես եկած երկու այլ Անդրեասներից. նույնպես համարում է ժԷ դարի տաղասացի¹:

2. Անառայանք Անդրեաս Արժկեցուն նույնացնում է ժԷ—ժԸ դարերի տաղերգու Բնդրեաս Բարունու հետ. հիմք ունենալով միայն այն փաստը, որ վերջինիս մի հոգևոր, տաղը պահելում է նույն՝ Մատենադարանի № 2339 ձեռագրում, որտեղ պահվում են նաև Անդրեաս Արժկեցու երկու տաղերը²: Անառայանի կարծիքը մեզ համոզվել չի թվում. րանի որ Անդրեաս Արժկեցին երբեք ինքն իրեն չի կոչել Բարունի և Անդրեաս Բարունին, և ոչ մի տեղ չի գրում, թե ինքն Արժկեցի է կոչվել: Բացի դրանից իրենց բնույթով Անդրեաս Արժկեցու տաղերը շատ տարբեր են Անդրեաս Բարունու տաղից:

ԽՓԻՆՄ ՂԱՓԱՆՑԻ

«Շնորհօք Տեառն գործս սկսայ» տողով սկսվող ոտանավորից խմանում ենք, որ եփրեւ Ղափանցին, տակավին պատանի, աշակերտել է Հակոբ Զուղայեցի կաթողիկոսին, որն ինչպես հաշանի է, կաթողիկոս է եղել 1655—1680 թթ.: Մյուս կողմից ժԷ դարի 70—80-ական թվականներին, ինչպես երևում է մեզ հասած ոտանավորներից, նա արդեն եղել է վարդապետ, ապա և եպիսկոպոս: Արդ, եթե նկատի ունենանք, որ վարդապետական զավագան ստանալու համար նա առնվազն 30 տարեկան պիտի եղած լիներ, ապա կարող ենք ասել, որ նրա ուսումնառության շրջանը, որ նույնն է թե պատանեկությանը, համընկնում է Հակոբ Զուղայեցու կաթողիկոսության առաջին տարիներին: Ըստ այդմ՝ Եփրեմ Ղափանցին պիտի ծնված լինի ժԷ դարի 40-ական թվականների սկզբին:

Եղել է բավական տկաիր կրոնական գործիչ: Դարավերջին րանիցս դարձել է Կ. Պոլսի պատրիարք՝ այդ աթոռի համար փոփոխակի հաջորդությանը պայքարելով Կարապետ Կեսարացու և ուրիշ հավակնորդների դեմ³: Վերջին անգամ զահաղուրկ է արվել 1702 թ., բազմաթիվ հակառակորդների պահանջով⁴: 2. Անառայանք գտնում է, թե դրա պատճառն այն է, որ նա եղել է Քաթինամիտների անօղոր հակառակորդ և հայապապական համարձակ պաշտպան⁵:

ԹԷ հարցանէք վասն իմ բանիս» սկսվածքով ոտանավորից տեղեկանում ենք, որ 1691 թ. ամբաստանությունը բռնա է նետվել, ապա բարեկամների օգնությամբ մեծ դուռնա վճարելով ազատվել:

Ինչպես պարզվում է «Նախկին աշխարհս որ չէ կոչր» սկսվածքով ոտանավոր-հիշատակագրանից, եղել է նաև երաժիշտ և երաժշտության ուսուցիչ: Այդ ոտանավորում խոսում է իր ավանդած մեղեդիների տեսակների և խաղանիշների մասին, որից հետևում է, որ ժԷ դարավերջին դեռևս մարդիկ խմացել և ուսուցանել են հայկական երաժշտական խաղերը⁶:

1702 թ. հետո նրա մասին տեղեկություններ չունենք:

Մահվան թվականը հայտնի չէ:

¹ Տե՛ս 2. Անառայան, Հայոց անձնանունների բառարան, հ. Ա, էջ 164:

² Տե՛ս 2. Անառայան, Հայկական մատենագիտության, հ. Ա, էջ 885:

³ Տե՛ս Մ. Օրմանյան, Ապագապատում, հ. Բ, գիրք Բ, էջ 2640 և 2653:

⁴ Նույն տեղում, էջ 2706:

⁵ Տե՛ս 2. Անառայան, Հայոց անձնանունների բառարան, հ. Բ, էջ 155:

⁶ Այլը մասին ավելի մանրամասն տե՛ս Ե. Բահմիդյանի «Խաղաղությանը արվեստն իր պատմական զարգացման մեջ» հոդվածում («Բանբեր Մատենադարանի», 1977, № 12, էջ 106—107):

Ն. Ակինյանը «Բաղնիշի դպրոցը» աշխատության մեջ (էջ 244—246) մի էնթաշյուիս է նվիրել ոմն Սահակ Վանեցիի դպրի, որը ծաղկող և գրիչ է եղել, 1662—1681 թթ. ընդօրինակել է մի շարք ձեռագրեր, իսկ 1674—1676 թթ. Բաղնիշի Ամիրզոլու վանքում վերանորոգել ու կազմել 78 հնացած ձեռագիր: Միաժամանակ նա Ամիրզոլու վանքի հոգևւորականներին սովորեցրել է գրչութիւն, մանրանկարչութիւն և կազմարարութիւն, իսկ կյանքի վերջում՝ 1680—1681 թթ., Բաղնիշի վերադարձել Վան: Բնականաբար չի տատնում, թե հիշյալ Սահակը նաև ոտանավորներ է գրել, սակայն մենք հակված ենք մտածելու, որ Շահ դարիպի, առաջնալ ի Վանեցի Սահակ դպրի ոտանավորը պատկանում է հենց նույն՝ գրիչ և ծաղկող Սահակ դպրի գրչին: Ըստ երևույթին նույն ձարծիրին են նաև Մատենադարանի «Յուցակ ձեռագրացի» կազմողները, քանի որ Սահակ Վանեցու անվան դիմաց գրում են. «Մաղկող, կազմող և տաղերգու յԱմիրզոլու վանք» (հ. Ա. էջ 1601):

Եթե Սահակ Վանեցու ինքնութիւն մասին մեր ենթադրութիւնը ճիշտ է, ապա Հարող ենք տեսնել, որ որոշ տեղեկություններ ունենք նաև նրա հարազատների և շրջապատի մասին: Մատենադարանի № 5640 ձեռագրի հիշատակարանում (թիւրք. 257ր) գրիչ Սահակ Վանեցին հիշում է իր ուսուցչին՝ Սիմեոն էջմիածնեցուն: Այդ, ինչպես նաև Մատենադարանի № 8975 ձեռագրի (որի գրիչը նույնպես Սահակ Վանեցին է) հիշատակարաններից տեղեկանում ենք նաև, որ հորը կոչել են Ամիրջան, մորը՝ Զինար, իսկ եղբորը՝ Սատաղե:

ԱՍՏՎԱԾԱՏՈՒՐ ՔԱՀԱՆԱ

Ինչպես երևում է «Արդ պատուիրեմ, կարգա և տես» տողով սկսվող ոտանավորի 42-րդ հիշատակարանային տողից («Ձառածեալ գծողս հիշես»), Աստվածատուր Քահանան ինքն է ընդօրինակել Երուսաղեմի № 2497 ձեռագիրը, 1672 թ.¹ Այստեղից հետևում է, որ ծնված պիտի լինի ոչ ավելի ուշ ժել դարի կեսերից:

ՀԱՆՈՐ ԳՐԻԳՈՐԻՆՑ

«Գովք Պրիթանիոյ» երկը պարունակող՝ Վենետիկի № 307 ձեռագրի երկու հիշատակարաններից տեղեկանում ենք, որ Հակոբ Գրիգորենցը Անգլիա է գնացել 1674 թ. և որ այդ ժամանակ նա եղել է քահանա, բայց, ըստ երևույթին՝ բավական երիտասարդ, քանի որ իր հյուրընկալ անգլիացի դիտնական զոկոտոր Մարշալից գտնել է առել հասարակական ընդունվելու նպատակով²: Այստեղից ենթադրում ենք, որ ծնված պիտի լինի ժել դարի 40-ական թվականներին: Ըստ երկրորդ հիշատակարանի՝ 1675 թ. հունիսին նա դեռևս Անգլիայում է եղել և հույս է ունեցել նույն տարվա գարնանը վերադառնալ շաղկերի: Սակայն մեզ հայտնի չէ, թե երբ է հեռացել Մանչեսթրից, դիտնար, միայն որ 1684 թ. գտնվել է Լեհաստանում, Լիովում ընդօրինակել մի ձեռագիր և հիշատակարանում նշել ընդօրինակման տարեթիվը³:

Ըստ Առյուծ Հակոբ Գրիգորենցը Անգլիա է մեկնել «քաղաքական առարկութեամբ» և

1 Տե՛ս Պողոսյան, Մարք ցուցակ, հ. Բ, էջ 173—174:

2 Տե՛ս Հակոբ Գրիգորենց, Գովք Պրիթանիոյ, Վենետիկ, 1875, էջ 35:

3 Նույն տեղում, էջ 36:

այդ պատճառով է, որ ջերմությամբ է ընդունվել անգլիական պաշտոնատար անձանց՝ պատրամենտի ղեկավարանների և վիցեկանցիների կողմից¹:

Բե երբ է վախճանվել, հայտնի չէ:

ՄԵԼԻՔԻՍԵԿԵԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷ

ԺԶ—ԺԷ դարերից մեզ հայտնի են երեք Մելիքսեղեկ: Առաջինը ԺԶ դարավերջի հեղինակ Մելիքսեղեկն է, որը գրել է «Մեր մեղքն է սուր զխորոզն զօրաւորս՝ սկսվածքով ոտանավորը և որը, հավանաբար, հոգևորական չի եղել: Երկրորդը Մելիքսեղեկ կաթողիկոսն է, որի մասին հայտնի չէ, թե ոտանավորներ գրած լինի և, վերջապես, երրորդը Մելիքսեղեկ եպիսկոպոսն է, որը ծնվել է, հավանաբար, ԺԷ դարի կեսերին, քանի որ, ինչպես հայտնի է, եղել է Կ. Պոլսի պատրիարք նախ 1698—1699, ապա 1700—1701 թթ.: Երկու անգամ գրվել է պատրիարքական աթոռից՝ հակառակորդների կողմից ամբաստանվելով, թե իբր անկարող է դիմագրավել լատինաբան եկեղեցու հարձակումներին: Վերջին անգամ ներքև Ղափանցու ամրաստանովյամբ, որպես տերովյան թշնամի, 1701 թ. դատապարտվել է թիապարտության:

Մեզ անհայտ աղբյուրի վրա հենվելով՝ Մ. Օրմանյանը գրում է, թե Մելիքսեղեկը հայտնի է եղել նաև «Սուպհի շահիր» մականունով: Մելիքսեղեկ եպիսկոպոսի ոտանավորից չի երևում, ինչո՞ւ կարող էր աշուղական մականուն ունենալ: Այդ մականունն ավելի հարմար է լինում ԺԶ դարավերջի «Մեր մեղքն է սուր զխորոզն զօրաւորս՝ սկսվածքով ոտանավորի» հեղինակ Մելիքսեղեկին, որի մասին, հավանաբար, Օրմանյանը տեղեկություն չի ունեցել:

ՄԵՔԱՅԵԼ

«Պատմութիւն տաղաշափեալ ոտանաւոր նահատակութեան Գալիթ Սերաստացւոյ»² ոտանավորում, որը պահվում է 1682 թ. իր՝ Միքայելի գրչագրած, Մատենադարանի № 1547 ձեռագրում, նկարագրված է 1677 թ. կատարված մի գեղարվեստական նկարի: Երբեք ենք տեսնում ենք, որ Միքայելը ծնված պիտի լինի ԺԷ դարի կեսերին: Ոտանավորից տեղեկանում ենք, որ հորը կոչել են Բարդամ և եղել է գրիչ: Ինքը՝ Միքայելը եղել է գրիչ և ծաղկոց: Անշուշտ նա է 1693 թ. ծաղկել երուսաղեմի № 3156 ձեռագիրը, որի հիշատակարանում (թերթ 480ր) կարդում ենք. «Ընդ որս յիշեսչեք և զՄիքայել ծաղկոց գրոցս, գորդի տեր Բարդամ գրչի»:

ԳԱՈՂԱՐ

Գառհարի «Գանկատ ունիմ ձեզ, լսեցէք» սկսվածքով ոտանավորը, որի մեջ նա պատմում է 1695 թ. իր կատարած ճանապարհորդությունը դեպի երուսաղեմ, պահվում է նրա իսկ ձեռքով 1695 թ. գրչագրված՝ երուսաղեմ № 1921 ձեռագրում³: Ոտանավորից

¹ Տե՛ս Ա. Լ., Հայոց պատմություն, հ. Գ, էջ 416:

² Մելիքսեղեկ եպիսկոպոսի մասին կենսագրական տեղեկությունները բաղկի ենք Լ. Օրմանյանի Ազգապատումից (հ. Բ, գիրք Բ, էջ 2683—2760), Մ. Զամչյանի Հայոց պատմությունից (հ. Գ, Վենետիկ, 1786, էջ 727—729) և Հրանտ Ասատուրի «Կ. Պոլսոյ լատինատեղծ հայ պատրիարքները» հոդվածից (տե՛ս «Ընդարձակ օրացոյց ս. Փրկչեան հիւանդանոցին Հայոց», Կ. Պոլիս, 1905, էջ 400):

³ Տե՛ս Պողաբյան, Մալր ցուցակ, հ. Զ, էջ 335:

ներկում է, որ ուխտագնացության ելած Գառհարը եղել է հասուն տարիքի կի՛ն Այսա-
զից հետևում է, որ նա ժե՛ղ Գարի երկրորդ կեսի հեղինակ է։ Զբաղմունքի մասին տեղե-
կություն չունենք, բայց ստանալորից երևում է, որ ոչ միայն զբաղված է եղել, այլև
ծանոթ հայ անցյալի պարունելու։

ՉԱՔԱՐԻԱ ԵՐԵՅ

«Տաղ վասն ընկերասիրության մարդկան, Զարարիայէ» ստանալորը պահվում է
Մատենադարանի, իրեն՝ Զարարիայի 1688 թ. զրչագրած № 3366 ձեռագրում։ Այստե-
ղից ենթադրում ենք, որ Զարարիան ժե՛ղ Գարի երկրորդ կեսի հեղինակ է։ Նույն ձեռագրի
բերանի հիշատակարանում (թերթ 218ա) նա ինքն իրեն կոչում է «Զարարիա Երեյ»։

ՉԱՔԱՐԻԱ

Զարարիայից մեզ հասած միակ՝ «Հայկաց և տես յարեկես տողով սիսվող ոտա-
նավորը պահվում է Մատենադարանի 1688 թ. զրչության № 7715 ձեռագրում։ Այստեղից
ենթադրում ենք, թե Զարարիան ապրել և ստեղծագործել է ժե՛ղ Գարի երկրորդ կեսին։
Զարարիայի մասին կենսագրական ուրիշ տեղեկություններ չունենք։

ՀԱԿՈՐ ԱՐՋՐՈՒՄՅԻ

«Յաղագս նահատակին Պաղղասարայ Թոխաթիցույ...» և «Յաղագս միւս նահատա-
կին Յակոբայ Կարնեցույ...» ոտանավորներում Հակոբ Արզրումցին որպիս ժամանակա-
կից է պատմում 1672—1673 թթ. տեղի ունեցած զեպերը։ Այստեղից հետևում է, որ
նա ժե՛ղ Գարի վերջին տասնամյակների հեղինակ է։ Ինչպես երևում է «Յաղագս նահա-
տակին Պաղղասարայ Թոխաթիցույ...» ոտանավորից, ծնվել, մեծացել է Արզրումում և
ունեցել «Մարսավոր» մականունը։

ԱՎԵՏԻՔ ՎԱՐԳԱՊԵՏ (ԵՎԳՈՎԱՅԻ)։

Ծնվել է 1657 թ. Եվդոկիայում։ Հորը կոչել են Քեչիշողլի Բաղդասար, մորը՝ Սուլ-
թան, պապին՝ Սարգիս։ Պապը եղել է քահանա, հայրը՝ ջուլհակ։ Հորից Ավետիքը սո-
վորել է կերպասագործություն։

Սկզբում ուսանել է պապի, այնուհետև հինգ տարի տեղի քահանա Պետրոսի մոտ։
Գրանից հետո երեք տարի աշակերտել է Հակոբ վարդապետին, ուսումնասիրել զանա-
զան կրոնական դրքեր։

Եղել է Սեպուհ լեռան Կալիփոսի վանքի, ապա Երզնկայի առաջնորդ Ըստ Մ. Օր-
մանյանի երկու անգամ՝ 1702—1703 և 1704—1706 թթ. եղել է Կ. Պոլսի պատրիարք,
իսկ 1702 թ. հուլիսից, Սուլթանի հրովարտակով նաև Երուսաղեմի հայոց պատրիարք։
Եղել է ակտիվ կրոնական-քաղաքական գործիչ, պաշարել է լատինադավան եկեղեցու
դժմ, հալածվել կաթոլիկների կողմից, բանաստեղծությամբ և Կ. Պոլսի ֆրանսիական դես-

1 Ավետիք վարդապետի մասին կենսագրական տեղեկությունները բաղկի ենք Կ. Բաս-
մաշյանի «Ավետիք պատրիարք Հայոց» (տե՛ս «Բանասեր», Պարիս, 1900, պրակ Բ. էջ
114—116), Մուշե վարդապետի «Ավետիք պատրիարք» (տե՛ս «Արարատ», 1902, էջ 292—
313)։ Դոգմաճներից և Հ. Անասյանի Հայկական մատենագիտության Բ հատորից (էջ 880—
933)։

պան դը Ֆերիուլի ջանքերով արքայորդին է Արաղոս կղզին Տեղի հայերի սուլթանին տված կաշառքով ազատվել ու կրկին գրավել է պատրիարքական աթոռը Երկրորդ անգամ, 1706-ին կրկին գահընկեց է արվել և արքայորդին թնոտոս կղզին, այնտեղից ուղարկվել է Մարտիկի բիապարաների բանար, ապա Լյուդովիգոս 14-րդ թագավորի հրամանով՝ տեղափոխվել է Բաստիլ։ Բաստիլում գրել է մի ինքնակենսագրություն։ Բանտից ազատվել է 1710 թ.՝ ստիպված ընդունելով կաթոլիկություն։ Քաջանայել է Փարիզի Աստվածամոր տաճարում, ապա ս. Սուրբիկե եկեղեցում։

Եղել է գրիչ, ընդօրինակել 6 ձեռագիր, որոնք պահվում են Փարիզի Ազգային մատենադարանում (հայ. ձեռ. №№ 28, 89, 139, 155, 156 և 197)։

Ամենաբնավոր պարզասերն է նույնացրել են Բաստիլի հռչակավոր երկաթե դիմակով կալանավորի հետ։ Մուշե վարդապետը գտնում է, որ երկաթե դիմակով կալանավորը Այլենտի վարդապետ չէ (այս մասին ավելի մանրամասն տե՛ս տողատակի հիշատակված հոդվածում)։

Ամենաբնավոր վարդապետը վախճանվել է 1711 թ.։

ՍԱՀԱԿ ՏԻՐԱՅՈՒ

Սահակ Տիրացուն 1694 թ. գրչագրել ու ծաղկել է Հալեպի Քառասուն մանկունք եկեղեցու № 19 ձեռագիրը և 612ա թերթում թողել մի հիշատակարան։ Արդ, ԼՔԷ 1694 թ. նա արդեն տիրապետել է գրչության ու ծաղկելու արվեստներին, ուրեմն ծնված պիտի լինի ոչ ոչ 1670 թվականից։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ նրա երկու ոտանավորները կարող են գրված լինել ժե՛ղ դարավերջին, մանավանդ՝ «Տաղ սիրոյ ասացեալ ի Սահակ տիրացուէ» ոտանավորը սիրային է և ավելի հավանական է, որ Սահակ տիրացուն այն գրել է երիտասարդ հասակում։

ՍԱՀԱԿ ՍՊԱՀԱՆՅԻ

Մատենադարանի, 1706 թ. գրչագրված № 1444 ձեռագրի ստացողը Սահակ Սպահանյին է՝ Այստեղից ենթադրում ենք, որ ծնված պիտի լինի ոչ ավելի ուշ, քան ժե՛ղ դարի 70-ական թվականներին։

«Տաղ նուրի և ծովու» ոտանավորում Սահակն ասում է, որ ինքը սպահանցի է, ուրեմն նրան չի կարելի շփոթել Սահակ Վանեցու հետ, որքան էլ որ երկուսն էլ Սահակ են և երկուսն էլ գպիր։

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ (Ա.)

Հարությունի «Ողբամ դքեզ, խաբող աշխարհ» տողով սկսվող ոտանավորը պահվում է ԺԼ դարի գրչության, Մատենադարանի № 5954 ձեռագրում։ Այսինքն՝ ձեռագրի գրչության ժամանակով հնարավորություն չունենք գտնել մոտավորապես պարզել բանաստեղծի ապրած ժամանակը։ Սակայն հիշյալ ձեռագիրն ամփոփում է դերադանցորեն ժժ—ժէ դարերի ոտանավորներ, իսկ Հարությունի ոտանավորն իր բնույթով և լեզվաոճական առանձնահատկություններով բավական նման է ժէ դարի երկրորդ կեսին հորինված ոտանավորներին։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ Հարությունը ևս ժէ դարի

1 Տե՛ս Մատենադարանի Յուցակ ձեռագրաց, հ. Ա, էջ 553։

հրկրորդ կեսի հեղինակ է։ Այդ կարծիքին են նաև Մատենադարանի «Յուցակ ձեռագրագիր» կադմոգնիքը (տե՛ս հ. Բ, էջ 219)։

Խառնամուրի բնութիւնը և հեղինակի ինքն իրեն կոչւելու ձևից ենթադրում ենք, թէ Հարությունն աշխարհական է եղել։

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ (Բ)

Հարությունի «Աննամանդ ի մէջ մարդկային» սկսվածքով ոտանավորը պահվում է 1705 թ. գրչության, Մատենադարանի № 5941 ձեռագրում։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ Հարությունը ժէ դարի վերջին տասնամյակների հեղինակ է։

Հնալուս ապրել են գրեթէ նույն ժամանակ, բայց մեր կարծիքով ժողովրդական խառնոց աշխարհ» և «Աննամանդ ի մէջ մարդկային» սկսվածքով ոտանավորների հեղինակները (երկուսն էլ Հարություն) տարբեր մարդիկ են, քանի որ իրենց բնույթով և լեզվաոճական առանձնահատկություններով իշխյալ ոտանավորներն իրարից շատ են տարբերվում։

Գտնելով «Աննամանդ ի մէջ մարդկային» սկսվածքով ոտանավորից, դրա հեղինակը եղել է հոգևորական։

ՀԱՆՈՐ (Բ)

Հակոբի «Գարնանային հոգմայն հնչալ բազմադիր» սկսվածքով ոտանավորը պահվում է 1850 թ. գրչության, Մատենադարանի № 6588 ձեռագրում։ Այսինքն՝ ձեռագրի գրչության ժամանակով հնարավորություն չունենք պահել մոտավորապես պարզել բանաստեղծի ապրած ժամանակը։ Սակայն հիշյալ ձեռագիրն ամփոփում է գերազանցորեն ժՁ—ժէ դարերի ոտանավորներ, իսկ Հակոբի ոտանավորն իր բնույթով և լեզվաոճական առանձնահատկություններով նման է ժէ դարի երկրորդ կեսին հորինված ոտանավորներին։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ Հակոբը ևս ժէ դարի երկրորդ կեսի հեղինակ է։ Նույն կարծիքին են Մատենադարանի «Յուցակ ձեռագրագիր» կադմոգնիքը։

ՍՏԵՓԱՆ

Ստեփանի մասին կենսագրական տեղեկություններ չունենք։ «Տաղ վան բաղարին» ոտանավորը պահվում է ԺԸ և ԺԹ դարերի գրչության, Մատենադարանի № 5954 և № 8908 ձեռագրերում։ Այսինքն՝ ձեռագրերի գրչության ժամանակով հնարավորություն չունենք գտնել մոտավորապես պարզել բանաստեղծի ապրած ժամանակը։ Սակայն հիշյալ ձեռագրերը ամփոփում են մեծ մասամբ ԺԶ—ժէ դարերի ոտանավորներ։ Բացի դրանից Ստեփանի ոտանավորն իր բնույթով և լեզվաոճական առանձնահատկություններով բավական նման է ժէ դարի երկրորդ կեսի բանաստեղծներին (Սուրբաս, Անդրեաս Կրճկեցի և այլն) ոտանավորներին։ Այստեղից ենթադրում ենք, թէ Ստեփանը ևս ժէ դարի երկրորդ կեսի հեղինակ է։

ՊԵՏՐՈՍ

Պետրոսի «Ի խորոց կարգալով որպէս հառաչիմ» սկսվածքով ոտանավորը պահվում է Մատենադարանի, ԺԸ դարասկզբի գրչության № 9597 ձեռագրում։ Այստեղից ենթադրում ենք, որ Պետրոսը ժէ դարավերջի հեղինակ է։

Այս Դեպոստին չպետք է շփոթել ժ.Զ դարում հանդես եկած Պետրոսի հետ, որից մեզ հասած «Ես կանգնեմ ի քո դիմաց» սկսվածքով բանաստեղծությունն իր բնույթով (սիրային) և լեզվատեսական առանձնահատկություններով միանգամայն տարբեր է Քրիստոսը կառգալով որպես հառաչեմ» սկսվածքով մեղալական տաղից:

ՏԵՐ ՄԻՆԱՍԻ

Տեր Մինասի «Տուփ ես խնկալի, լցեալ դարդար շնորհօք արփինե» սկսվածքով ոտանավորը առաջնորդում է Մատենադարանի, ժ.Ը դարասկզբի գրչության, N° 9597 ձեռագրում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ Տեր Մինասը ժ.Ը դարավերջի հեղինակ է:

ԱՎԷՏԻՔ ԳԱՇՏԵՑԻ

Ավետիք Դաշտեցու մեզ հասած հայերեն և հայատառ թուրքերեն ոտանավորները պատկանում են Մատենադարանի ժ.Ը դարի գրչության N° 3692 ձեռագրում: Այստեղից ենթադրում ենք, որ Ավետիք Դաշտեցին ժ.Ը դարի բանաստեղծ է: Անասյանի կարծիքով N° 3692 ձեռագրին իր՝ Ավետիք Դաշտեցու, տաղարանն է: Այս ենթադրությունը մեզ հավանական չի լիովին, քանի որ ինչպես երևում է «Ավետիք» ծաղկապսակից՝ «Հայերէն Դաշտիցի Աւետիկի տաղեալ» ոտանավորը մեզ է հասել թերի և, հասկանալի է, ձեռագրում այն թերի չէր լինի, եթե գրված լիներ հեղինակի ձեռքով:

Ըստ Հ. Անասյանի՝ Ավետիք Դաշտեցին ժապրել է Նոր Զուղայում և հավանաբար Շահ-Աբաս Ա-ի բռնադատվի ժամանակ Արարատյան Դաշտից դեպի Պարսկաստան տարված հայերից էր²:

Ոտանավորներում երբեմն իրեն անվանում է Արդի, որ նշանակում է աստծո ծառա:

ՌԲՍՈՒԶ ԱՎԷՏԻՔ

Մատենադարանի ժ.Ը դարի գրչության N° 9271 ձեռագրից հրատարակելով «Տաղ սիրոյ» ոտանավորը, Աս. Մնացականյանը դրա հեղինակ Օրսուզ Ավետիքին համարում է ժ.Ը դարի բանաստեղծ³: Հ. Անասյանը ես այն կարծիքին է, որ ճապրել է հավանաբար ժ.Ը դարում⁴:

Ոտանավորի բնույթից երևում է, որ Դոգևորական չի եղել:

Օրսուզ Ավետիքի մասին կենսագրական այլ տեղեկություններ չունենք:

ՔՈՍԱ ԵՐԵՑ

Քոսա Երեցի բանաստեղծություններից երկուսն ընդօրինակված են Մատենադարանի ժ.Ը դարի գրչության N° 3826 ձեռագրում: Սրանից և ընդօրինակման որոշ պարագաներից՝ Աս. Մնացականյանը ենթադրում է, թե նա ապրել ու ստեղծագործել է ժ.Ը դարում⁵:

1 Հմմտ. Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հ. Բ, էջ 978:

2 Նույն տեղում:

3 Հնչ. Մատենադարանի «Գիտական նյութերի ժողովածու», 1950, N° 2, էջ 199—200:

4 Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հ. Բ, էջ 977:

5 Հնչ. «Բանբեր Մատենադարանի», 1956, N° 3, էջ 255:

«Փառք ու պատիւ տսեմ էս քո Արարչին» տողով սկսվող ոտանավորից շեղեկանում ենք, որ Քոստ Երեցը Բասենցի է, որ սիրելի է Աննայիս (կամ Աննա) Էմանուել միկնոջ, որն ապրել է Ղարաում, սկեսրայրի տանը, եղել է որդեայրի, կամ ամուսինը գտնվել է օտարության մեջ:

Ինչպես երևում է «Զորմամ խելքդ առիր, հանաչեցիր Տէրդ» և «Ն՛ր. անխմար, թաւ աշխարհս զի՞նչ եկիր» սկսվածքներով ոտանավորներից, լինելով սոսկ քաղանա և հորինելով հիմնականում խիստ բարբառախառն միջին հայերենով, Քոստ Երեցն, այնուամենայնիվ, լավատեղյակ է եղել եկեղեցական գրականությանն ու միջնադարյան հոգեվթր երգերին, մասամբ և գրարարյան սճերին:

Բալան — բալան — բարդ-բարդ, պալան-
 պալան, առատորեն
 Բահ — պահ, պահ մտած, թարնված
 Բայի (արար.) — վաճառող
 Բայդուշ (թրք.) — բու, վայոդ, շարագու-
 շակ
 Բայրամ (պրս.) — տոն
 Բանուշէ (պրս.) — մանուշակ
 Բանդ (պրս.) — թմրեցնող բույս
 Բարդուղար (պրս.) — փոքրիկ պարզե,
 հիշատակ, ընտրություն, կազմակեր-
 պում, հաստատում
 Բարդոց — խոտի կամ օրանի դեղ
 Բարէ (պրս.) — պարիսպ, խրամ, ամրու-
 թյուն
 Բարօշ — բանրուշ, բամբուշ՝ անտրոշ տե-
 սակի ծաղիկ
 Բարբար (պրս., արաբ.) — կրկին, շա-
 րունակարար
 Բաֆա (արաբ.) — համառամություն
 Բեզարեկ (պրս.) — ձանձրանալ, հոգնել
 Բեհալ (պրս.) — սնտրամադիր
 Բէգուման (պրս.) — անտեղյակ, միամիտ
 Բէդիաթ (արաբ.) — հանկարծախոսու-
 թյուն, անակնկալ դեպք
 Բէգէստան (թրք.) — շուկա, վաճառա-
 տուն, կտորեղենի խանութ
 Բիթուն (թրք.) — բոլոր, ամբողջ, ամեն,
 միակտուր
 Բլեկ (թրք.) — փլվիկ, լվանալ, հիմար
 Բոխտան — տե՛ս Բուխտան
 Բորակ (թրք.) — ծաղ՝ գաթա, փախլավա,
 մեղրահաց
 Բուլք — չոկ, խումբ
 Բուլք ի բուլաց — ջոկերից մեկը
 Բուխտան (պրս.) — չարախոսություն,
 զրպարտանք
 Բուշիկ (թրք. բօճ-ից) — դատարկ, ու-
 նայն, անպետք
 Բուվ — տե՛ս Բուֆ
 Բուֆ (արաբ.) — բու
 Բրդուն — պատան

Գ.

Գաղա — թաքցրու

Գաղեկ — թաքցնել
 Գամ — 1. միանգամ, 2. երբեք
 Գաշ (թրք.) — հոնք
 Գաշի գարայ (թրք.) — մրահոն
 Գարայ (թրք.) — սև
 Գարան (թրք.) — ցամաք, հող, դետին
 Գեաուր (թրք.) — աշակերտ, անհավաստ
 Գեհ (թրք.) — ձոր, գերեզման
 Գէմ — հո, իրոք, արդարև
 Գէշ — լեշ, վատ, տղեղ
 Գիդեկ — տե՛ս Կիդեկ
 Գիլլիստան (պրս.) — վարդաստան, պար-
 տեղ
 Գոլուշ — գոլորշի
 Գոճաղմ — կապուտակ թանկագին քար
 Գործելի — փայտի ածուխ
 Գուլգալ (պրս.) — գաղի ծաղիկ
 Գուն — ծունկ, գիրկ
 Գուպէթ (արաբ.) — գարեթ, կամար
 Գու (պրս.) — լիճ, ալագան

Դ

Դահանակ (պրս.) — թանկագին քար՝
 շախմատային կամ ղմբուխտի նման,
 մալախիտ
 Դահանակ — տե՛ս Դահանակ
 Դադ (պրս.) — խարան, սպի, կսկիծ
 Դադեկ — խարանեկ, վիրավորել
 Դամբուռ — տե՛ս Դամբուրայ
 Դամբուրայ (արաբ.) — փանդիտ
 Դայիմ (արաբ.) — շարունակ, մշտապես
 Դան (պրս.) — հատիկ՝ ճորենի գարու և
 այլն
 Դան (պրս.) — ժամանակ, աստիճան (կե-
 րակրի կիվելու)
 Դանկ (պրս.) — կշռաչափ
 Դառեֆլի — տե՛ս Դարաֆլի
 Դաստամալ (պրս.) — թաշկինակ, սրբիչ
 Դաստառակ (պրս.) — թաշկինակ
 Դաստիմալ — տե՛ս դաստամալ
 Դաստուր (պրս.) — հրաման, արտոնու-
 թյուն, կարգադրություն
 Դարաֆլի (պրս.) — դարապղպեշ, նաե՛
 սև պղպեղ
 Դարդ (պրս.) — ցավ, վիշտ

Դարձան (պրս.)—զեղ, ճար, հնար
 Դարչին (պրս.)—դարիճենիկ, դարսինեկ,
 կինամոն
 Դարտ—տե՛ս Դարդ
 Դարուղա (պրս.)—վերակացու, հարկա-
 հան
 Դաւի (արար.)—դատ, պահանջ, ամբաս-
 տանություն
 Դեկան (պրս.)—դահեկան, ոսկե կամ
 արծաթե դրամ
 Դերաբրիտոս—սուտ քրիստոս, նեո
 Դի՛ (պրս.)—կողմ
 Դինար (պրս.)—դրամական միավոր
 Դիւան (պրս.)—դատ, դատաստան, ատ-
 յան
 Դիւանայ (պրս.)—խենթ, խեւ, սիրահար
 Դովրան (արար.)—ժամանակ, շրջան,
 բախտ
 Դուզնարայ—դուզն, շնչին, անշուն
 Դուշման (պրս.)—թշնամի, տխոյան
 Դուր—դուրան, հարթ, տափարակ
 Դուքան (արար.)—խանութ
 Դօղտան (թրք.)—իննսուն
 Դօստ (պրս.)—բարեկամ, ժանդթ
 Դօստում (պրս., թրք.)—բարեկամս

Ե

Եադիճի (թրք.)—զբաղիւր, քարտուղար,
 նոտար
 Եալան (թրք.)—սուտ
 Եադի (արար.)—տպստամբ, օրինազանց,
 թշնամի
 Եադլուղ (թրք.)—թաշկինակ, գլխաշոր
 Եադութ (արար.)—հակինթ
 Եալապաշի (թրք.)—հետեակաղորի պետ,
 նետաձիգների գլխավոր
 Եապանի (պրս.)—վալրի, վալրինի
 Եատախճի (թրք.)—բարապան, զոնա-
 պան, պահակ
 Եարայ (թրք.)—վերք
 Եարան (պրս.)—բարեկամներ, բնկեր-
 ներ, մտերիմներ
 Եարապ (արար.)—Ո՛վ Տեր, Տե՛ր աստ-
 ված, արդյո՞ք
 Եարտում (թրք.)—օգնություն, նեցուկ

Եաի (թրք.)—կամաց, բոլորովին
 Եաիրաղ (թրք.)—տեքն
 Եէնկիչեր (թրք.)—նոր զորք
 Ելրանճի (թրք.)—նավաստի, առադաս-
 տադործ
 Եկուն—եկը հասած, տեղը հասած (հա-
 կառակը՝ անհկ)
 Եղ—եղն, եղնիկ
 Եղունք—եղունդն՝ խնկի տեսակ
 Ենգիչարի—տե՛ս Եէնկիչեր
 Եպարան(ք)—պարսավ, հանդիմանու-
 թյուն
 Երեկ—որսի կենդանի, որսի միս, որս

Զ

Զարուզոն (ասավածաշնչ.)—Հակոբ նա-
 հապետի որդիներից մեկը
 Զալլոմ (արաբ.)—բռնակալ, շարագործ
 Զահր (պրս.)—թույն
 Զամպ—լեռների վրա դիպած ձյուն
 Զալ (արար.)—վառնում, փշտում, եղ-
 ծում
 Զալլոմ (արար.)—ավատատեր, կտրվա-
 ծատեր
 Զանճաֆիլ (արար.)—կոճապղպեղ
 Զապուտ (արար. զապլոթ)—ոստիկան,
 պաշտոնյա
 Զար (պրս.)—ոսկի, ոսկեգույն
 Զատ (արար.)—որեւէ ուտելիք, որեւէ
 բան
 Զար (պրս.)—հառաչանք, ողբ, հեծե-
 ծանք
 Զարար (արար.)—վնաս
 Զաբընճի (պրս., թրք.)—ողբալի, աղե-
 կըտուր
 Զարրար (պրս.)—ոսկիհյուս բանվածք,
 դիպակ
 Զորա—ըստ իմաստի՝ ինչ-որ բույս
 Զէնէհար (պրս.)—զտաշաքիլ, պաշտպա-
 նություն
 Զէնկու (թրք.)—ասպանդակ
 Զերա (պրս.)—որովհետեւ, քանզի
 Զէրպապ—տե՛ս Զարրար
 Զէֆկ (արար.)—ճաշակ, հաճույք
 Զիլֆ (պրս.)—հեր, գլխակ, խոպրոպ

Զիւնիկ — խոստովակ
 Զիւմպիւլ — տե՛ս Սոմպիւլ
 Զմառ (հուն.) — զմուռ, հնքամոմ
 Զնէ՛ւար — տե՛ս Զնէ՛ւար
 Զնէլ (պրս.) — շղթա, կապանք
 Զոսպ (ասոր.) — խնկարեր բույս, մշարիկ
 Զոսու՛մ (արար.) — բոնութիւն, հարստ-
 տա՛ւարութիւն
 Զուհուր (արար.) — ծագումն, երեւման,
 երեւն գալիս
 Զուֆ (արար. «սուֆ») — ասք, բորդ
 Զպնիւ — զբնիկ, զրկիկ, հարստահարիկ
 Զօթվա՛ն — զոգված՝ հոգ, հոգիք
 Զօ՛ւալ (արար.) — երեւակ մոլորակը

Է

Էգիտ (արար.) — եղիգ, Մուսվիյի որ-
 դին, որ բնաջնցեց Ալիի զերդաստանը:
 Զար, անգութ
 Էլ (թրք.) — օտար, ժողովուրդ, հասարա-
 կութիւն
 Էմբ (արար.) — հրաման
 Էնկիլէր՝ — տե՛ս Էնկիլէրի
 Էշիլ (թրք.) — կանաչ, կանաչ գույն
 Էշխիաշ (արար.) — անօրին, անզգամ,
 հարստահարող
 Էպիրշու՛մ — տե՛ս Ապիրշու՛մ
 Էպրիշու՛մ — տե՛ս Ապրիշու՛մ
 Էրդ — երդ. ծուխ, տուն, բնտանիք
 Էրի — Էրի, ոչխարի առջևի ոտքերի ազդ-
 րերի վերին մասը
 Էրկան — երկան, երկանք, ազորիք
 Էրմէնի (պրս.) — հայ
 Էքմէրճի (թրք.) — հացթուխ, հացալուծառ
 Էօմբ — տե՛ս օմբ
 Էֆէհաթի (հուն.) — տեր, պարոն

Ը

Ըոսպ (արար.) — նկար
 Ըոստ — սոստ
 Ըոդակ (արար.) — ինչը, ունեցվածք, պա-
 րեն, մթերք
 Ըոսուն (պրս.) — խորագետ, ճարտար,
 զեղեցիկ

Ըրըղլան (պրս.) — կարմրագույն, ծիրա-
 նագույն

Ք

Քալէ՛ (արար.) — բախտ, ճակատադիր
 Քալիգա (արար.) — կցովի բեռնակառք,
 բեռնանալ
 Քալիպ (արար.) — ուղող, հայցող, խա-
 մական կրօնի ուսանող
 Քալպախան (պրս. թալարբա՛ր) — պար-
 տատեր
 Քա՛ն (պրս.) — վաղ
 Քամամ (արար.) — տմբողջ, լրիվ, տ-
 վարտ, վերջ
 Քանափ (արար.) — սլարան, թոկ
 Քաշխասարաւ (արար. Քաշխոսաթ) —
 հաւակնութիւններ
 Քապալ (արար.) — փայտե մատուցարան,
 սկուտեղ. մեծ պնակ
 Քասի (արար.) — հպտակ
 Քասպիր (արար.) — կարգադրութիւն,
 խորհուրդ, հնարք, պարաստութիւն
 Քառ (պրս.) — թարմ, դալար
 Քարար (պրս.) — թարեր, թոռ, բարձր
 տեղ
 Քարթափ — թարթիչ, ակնթարթ, փորձանք
 Քարիփ (արար.) — զովք, զովասանք
 Քափխոր — հալանարար՝ կոտ գնացած,
 սպրված (հաց)
 Քեզ — տե՛ս Քէզ
 Քէարիկ (արար.) — թոզնի, հրամարվի,
 շկատարէլ, վերջ տալ
 Քէզ (թրք.) — շուտ, արագ, շտապ
 Քէլլալ (արար.) — միջնորդ
 Քէլպիս (արար.) — խարերա, կեղծավոր
 Քէճալ (արար.) — պայծառաստեւ, զուշակ
 Քէնպիհ (արար.) — հանձնարարութիւն,
 պատվեր
 Քէպլիմ (արար.) — անձնատուր, հանձ-
 նումն
 Քէվրէր (արար.) — սնկույր
 Քէրէպլէ (թրք.) — բառակող անիվ, գլուխ
 շէկող զո՛ր
 Քէֆթիշէ (թրք.) — բնիշ, խուզարկու

Թխմար (պրս.) — հոգ, խնամք, զիշտ,
աւատ, կարլամօր
Թորկիկ — թողնիկ, ձեռ քաշիկ
Թութուն (թրք.) — ծխախոտ
Թուման (պրս.) — իրանական դրամական
միավոր
Թումար — տե՛ս Թխմար
Թուրինջ (պրս.) — նարինջ
Թուրլու (թրք.) — տեսակ
Թուրլու-թուրլու — տեսակ-տեսակ, պես-
պես
Թուրվանա (թրք.) — երեխայրիք, նու-
րար
Թօփ (պրս.) — չրանոթ, թնդանոթ
Թօփէի (պրս.) — թնդանոթածիռ
Թֆանր (պրս.) — չրաքան

Ժ

Ժալրմ — տե՛ս Զալրմ
Ժանջ (փոխոր.) — փող, մետաղադրամ
Ժանկառի (պրս.) — ժանգառի գույն՝
բաց կանաչ
Ժուլում — տե՛ս Զուլում

Խ

Խլախ — Մոլդավիա, մոլդավացի
Խնադ (արար.) — համառութիւն, խռով
լինելը, քեն
Խնթիզար (արար.) — սպասում, աչքը
ճամփին, կարոտ
Խնսաֆ (արար.) — խիղճ, գութ
Խնսաֆսըզ (թրք.) — անխիղճ, անգութ
Խշարաթ (արար.) — ականարկ
Խշտէ (թրք.) — ահա
Խշմէ (թրք.) — հանքային բուժիչ ջուր,
աղբյուր
Խսթիզա (արար.) — հարցաքննում, հար-
ցապնդում, բացատրութիւն, պահան-
ջումն
Խսկիկ (թրք.) — նավամատուց
Խնսաֆսըզ — տե՛ս Խնսաֆսըզ
Խստիֆան (հուն.) — ստիֆանոս. ստիփա-
նոս՝ պսակ

Խստիֆանիկ — պսակիկ
Խրք — որե՛է բան

Լ

Լաբրօն (հուն.) — լանպրոն՝ դատիկ, պայ-
ծառ
Լահանայ (արար.) — կաղամօր
Լաճվարդ (պրս.) — զոճազմ, ընտիր կա-
պույտ ներկ
Լայնիս (արար.) — արժանի, պատշաճ,
վայել
Լաւ (պրս.) — շրթունք
Լապլապու (թրք.) — բոված սխտ
Լաք (արար.) — բայց, սակայն
Լէճվլրա — տե՛ս Լաճվարդ
Լիգիրոն — տե՛ս Լիգրոն
Լիգրոն (հուն.) — թանկագին բար, սաթ
կամ հղնդաքար
Լիկամ (պրս.) — սանձ, բերան
Լոկնալ — Լողանալ
Լողակ — Լողացող, Լողորդ
Լուկ — հագլիվ
Լօդիկ — Լող, վերնագլխոս, վերարկու
Լոխման (արար.) — նշանավոր աքաբ
առակախոս, իմաստասեր, բժիշկ, գի-
տուն

Խ

Խարար (արար.) — Լուր
Խազնա (արար.) — զանձ, դանձարան, զան-
ձատուն, հարստութիւն
Խաթուն (թրք.) — կին, տիկին
Խալաթ (արար.) — նվեր, պարգև տրված
զղեստ
Խալիֆա (արար.) — հաջորդ, տիրութեան
հզրպտական և թուրքական սուլթան-
ներին, հայ կաթողիկոսներին և վանա-
հայրերին ուսուցիչ
Խալսել (արար.) — աղատվել, վերջանալ
Խախամ (թրք.) — հրեաների ռաբբի,
առաջնորդ
Խամ (պրս.) — տնմշակ, տհաս, անփորձ,
անորակ

Խամփնր—տե՛ս Ղամար
 Խան (պրս.)—սփռոց, կոտ, թագավոր,
 իշխան, տեր, պարոն
 Խանթ—գիմաղկուն, ամուր
 Խանթ ու մանթ—տե՛ս Խանթ
 Խանտուն (պրս.)—ծրձաղկոտ, գվարթ,
 երգ, բեղզեղանք
 Խապար—տե՛ս Խարար
 Խաս (արար.)—բնտիր, լեռնորակ, հա-
 տուկ
 Խատիֆա—տե՛ս Հատիֆա
 Խար (պրս.)—փուշ
 Խարենֆիլ—տե՛ս Ղերենֆիլ
 Խարճլբիս (թրք.)—առօրյա ծախսերի
 համար անհրաժեշտ զրամ, ձևերի փող
 Խարպիզակ (սլւէ., պրս.)—ձմերուկ
 Խարպուզակ—տե՛ս Խարպիզակ
 Խբէզ (արար.)—հաց
 Խեյալ (արար.)—մտածածոնք, ցնորք
 Խոր—հոր, չրհոր, փոս
 Խորա (արար.)—կտրած
 Խորա (հուն.)—պարուհի, պար
 Խորաշա (արար.)—1. դանձազին ծա-
 ւա, 2. կոկորդ, բերան
 Խորեատ (հուն.)—կտրիտ, ամբարզի, սի-
 մալգամատ
 Խորիեառ—տե՛ս Խորեատ
 Խորոտ—գեղեցիկ
 Խորոտիկ—տե՛ս Խորոտ
 Խամար (արար.)—գինով, արբած, մե-
 ղուշ հալացր
 Խսար (արար.)—պարիսպ, պարսպումն,
 շրջապատումն
 Խօն (պրս.)—արյուն
 Խօնգրար (պրս., թրք.)—թագավոր
 Խօշ (պրս.)—լավ, բարի, երջանիկ,
 գվարթ

Մ

Մաղ—խմորեղեն, փախլավա

Վ

Վազի—կաղ, գաղ, մետաքս, դիպակ
 Վանճուտ—տե՛ս Կենճուի

Վապա (արար.)—պարեգոտ
 Վապուլ (արար.)—ընդունելի, հավանելի
 Վասեայ (հուն.)—ասպուր, դափնու տե-
 սակ
 Վասիայ—տե՛ս Վասեայ
 Վարկեհան (հուն.)—նոնարար
 Վեատուր—տե՛ս Գեատուր
 Վեդ—զեզ, գյուղ
 Վենճուի (թրք.)—մանկուի
 Վեփաղեան (երբ., հուն.)—աղնիմ տե-
 սակի (ոսկի կամ զոնարեղեն)
 Վեօզ (թրք.)—աշր
 Վեօզում (թրք.)—աշրս, աշրիս, լույս,
 սիրելիս
 Վէմի (թրք.)—նավ
 Վթուն—կույք, կլված, հասած
 Վիպար (հուն.)—կիպարիս, նոճի
 Վիտին—կիտիլուս են
 Վիտուր—մարեխ, մարախ
 Վիւղիլ (թրք.)—զիզեցիկ, սիրուն
 Վիւլէշ (թրք.)—կոխ, կատակ
 Վիւլիստան—տե՛ս Վիւլիստան
 Վիւշան (պրս.)—վարդաստան, պարտեզ,
 ճաղկավիտ
 Վլափ—բերան
 Վլումպոդ—սպիկար, անտուկ
 Վշկուտ—հանգույց, թնջուկ
 Վոկոշ—կոկոշ, հաղարճ, հաղարճենի
 Վոճ—կոճ, գերան, կոկորոտ բույսը
 Վուլակ (պրս.)—զիլի զազալի վրա բո-
 լորեկածէ անկլված մաս
 Վուճ (թրք.)—ուժ, բոնոթյուն, դժվարու-
 թյուն
 Վուման (պրս.)—տարակույս, կասկած,
 ենթադրություն
 Վումաշ—տե՛ս Ղումաշ
 Վուտան—կտտ զնացած, ալված հաց
 Վուտապ—պաստից հաց, փոքր լցոնած և
 խորոված ձուկ
 Վւմարտիա—քառորդ, չափի միավոր
 Վոդում—տե՛ս Վեօզում
 Վոլ—տե՛ս Գոլ

Զ

Հազ (արար.)—հաճույք, վայելք

Հաղար—դառնի՛ս, մատուլ, Լղերդակ
 Հազի—տե՛ս Հազ
 Հազրի—հալանարար՝ հազրեկարդ
 Հալ (արար.)—վիճակ
 Հալաւ—շապիկ, հագուստ
 Հալխա (արար.)—օղակ, սլոր
 Հալուկ (հուն.)—ծառ, որի խեժն օղտա-
 գործվում է որպէս խուսկ
 Հալվի—տե՛ս Հալուկ
 Համան (պրս.)—նույն, իսկույն
 Հայեակ—հայեկ, դիտարժան բան
 Հայիֆ (արար.)—ափսոս
 Հանած—վարած—լիր, սրիկա
 Հանցկուն—այնպէս, այնքան
 Հաշ-մաշ—վայրահաշ
 Հապով—ապով՝ մեկի վրա հույս դնելով
 Հասուտ (արար.)—նախանձ, նախանձոտ
 Հասարաֆ (արար.)—կարտա
 Հար (պրս.)—յուրաքանչյուր, ամեն
 Հարամ (արար.)—պիղծ, արգելված, ան-
 բնական
 Հարամխօռ (պրս.)—անբնականաբան ձեռք
 ձեռք բերված որեւէ բան վայելող,
 Էրախտամոռ
 Հարիւր աշամ—ըստ իմաստի՝ ինչ-որ
 Հաղիկ
 Հարիֆ (արար.)—ընկեր, սղամարդ,
 մշտմիտ, անպարծ
 Հար ճիլ (պրս., արար.)—ամեն տեսակ
 Հարպկի—հարբել, զինովանալ
 Հրկզ—տե՛ս Խուկ
 Հեղրէթ (արար.)—սրբութիւն, վսեմու-
 թիւն, մեծութիւն
 Հեճրէթ (արար.)—չու, գաղթ, տեղափո-
 խութիւն
 Հերիկ—տե՛ս Հիրիկ
 Հէդ—հեղ, անգամ
 Հէդիկ—տե՛ս Հէդ
 Հէսրէթ—տե՛ս Հասարաֆ
 Հէրամի (արար.)—աւաղակ
 Հիրիկ—անուշահոտ ծաղիկ, հոտաւետ
 խեժ
 Հիւրի (արար.)—երկնային զեղեցիկուհի,
 շքնաղ
 Հոդ—այգտեղ

Հոռոմ (հուն.)—Հունաստան, Բյուզան-
 դիա, հույն, կաթողիկ
 Հոռոմ—Հունաստան, հունական
 Հոս—այստեղ
 Հուճէթ (արար.)—մուրհակ, փաստա-
 թուղթ, կալվածագիր
 Հումա (պրս.)—փոշեկ թաշտեր
 Հուրմ (արար.)—հրաման, վճիռ
 Հուսնի (արար.)—գեղեցիկ, ընտիր
 Հրատ—մարտ մոլորակը

Պ

Պեկուն—ծագելու ժամանակ, արեւածա-
 գին

Ղ

Ղարի (բր.)—աման, տե՛ս նաե՛ւ Վա-
 փի
 Ղարուլ (արար.)—ընդունումը, հան-
 դարձումը, ընդունելի, հանդուրժելի
 Ղաղալ (բր.)—չբարցած տերէ
 Ղաղան (պրս.)—կապա
 Ղաղի (արար.)—կապովոր
 Ղալամ (արար.)—գրիչ, վրձին
 Ղալատ (արար.)—սխալ, թշուր, վրիպակ
 Ղալվե—տե՛ս Ղալամ
 Ղալիյա (արար.)—շողեկաշ միս, շաղ-
 գամի թթու
 Ղալլին (բր.)—սոնապան, դանդապան
 Ղալփախ—տե՛ս Ղալփախ
 Ղահր (արար.)—վրեժ, ցասում, բռնու-
 թիւն, բռնատնջութիւն, վիշտ
 Ղահրի (արար., պրս.)—գիտաւէժրչալ,
 քինախնդրութիւն
 Ղամ (արար.)—վիշտ, թախիծ, ցավ
 Ղամազ (բր.)—անհատկացող, քսու,
 բանսարկու
 Ղամար (արար.)—լուսին
 Ղալխա (բր.)—նալակ
 Ղալիմ (արար.)—ամուր, հաստատուն
 Ղալփախ (բր.)—կոհած թասակ,
 գլխարկ
 Ղալփախամ (արար.)—տեղապահ, փո-
 խանորդ, գալթառարտ

Ղանաւուզ (թրք.) — հում մետաքսից գործած կտոր
 Ղանթարուն (արար.) — տերեւիտէկ, գետնալեղի
 Ղապուրդա (թրք.) — կսղ, կողոսկր, կերակրի տեսակ
 Ղալէ — տե՛ս Ղօլէ
 Ղատի — տե՛ս Ղաղի
 Ղատիֆա (արար.) — թավիշ
 Ղարա (թրք.) — սև
 Ղարազ (արար.) — ոխ, թշնամանք
 Ղարազեղ — ռիսակալել, թշնամանալ
 Ղարալար (թրք.) — ցամաքներ, երկրներ
 Ղարանֆիլ (արար.) — մեխակ
 Ղարապիպէր (թրք.) — սև պղպեղ
 Ղարատուղան — երաժշտական գործիք
 Ղարար (արար.) — պայման, դաշինք, հաստատուն
 Ղարէնֆիլ — տե՛ս Ղարանֆիլ
 Ղարիպ (արար.) — պանդուխտ, օտարական
 Ղարդ (արար.) — սուղվել, ընկղմվել, շվարել
 Ղաւախ (թրք.) — կաղամախի
 Ղափամա (թրք.) — փոքր բրնձով լցոնված գառ, զոլում և այլն
 Ղափի (արար.) — խարեբա, նենգավոր, պավանդան
 Ղափի (թրք.) — դուռ
 Ղափուճի (թրք.) — դռնապան
 Ղափուճի պաշի (թրք.) — սենեկապետ, գոնապան
 Ղաֆար (արար.) — անեկ, անալի (հաց)
 Ղաֆիլ (արար.) — հանկարծ, հանկարծակի, անգիտորեն, անակնկալ
 Ղզմիշ (թրք.) — տաքացած, սաստկացած, արյան եռք
 Ղրբմրդ — տե՛ս Ղմրդ
 Ղիյմաթի (արար.) — արժեք, դին
 Ղմիշէ (թրք.) — օփստոսալ, խնայել
 Ղու (թրք.) — ծառա, դերի, ստրուկ
 Ղուլաճ (թրք.) — շափի միավոր, գրկաշափ
 Ղուլամ (արար.) — տղա, պատանի, մանկավիկ, ծառա

Ղուլինճ (արար.) — փոքր սաստիկ ցալ
 Ղուլուխ (թրք.) — ծառայութիւն
 Ղումաշ (արար.) — կերպաս, մետաքսյա նուրբ գործվածք
 Ղումսի (արար., խօմսի) — կրոնական տուրք
 Ղումրի (թրք.) — տատարակ
 Ղուռուշ (թրք.) — դրամական միավոր
 Ղուռս (արար.) — անուշարույր (հանդերձանք)
 Ղուսա (արար.) — վիշտ, ցալ, թախիծ
 Ղուրպան (արար.) — մատաղ, զոհ, ողջակեզ
 Ղաէֆ (արար.) — բարիք, հետք, նշան, խաղող
 Ղրմըզ (արար.) — կարմիր, որդան կարմիր
 Ղօլան (թրք.) — փոկ, ձիու փորքաշ
 Ղօնճէ (պրս.) — կոկոն
 Ղօլ (արար.) — խոտք, պայման, դաշինք
 Ղօլ ու դարար (արար.) — խոտք ու պայման, համաձայնութիւն

Ճ

Ճահիլ (արար.) — հիմար, երիտասարդ
 Ճամ — տե՛ս Զամ
 Ճամթաս (պրս., արար.) — բաժակ, դալաթ
 Ճան (պրս.) — հոգի
 Ճանըմ (պրս., թրք.) — հոգյակս, կյանքս, սիրելիս
 Ճապկտալ — ճմկտալ
 Ճարէ (պրս. չարէ) — ճար, հնար
 Ճէլալի (արար.) — խոտարարո, դաժան, ապստամբ
 Ճէլը (արար.) — անիրավութիւն, դաժանութիւն, բարձրամտութիւն
 Ճիլ (արար.) — ցեղ, սիրունգ, տեսակ, տե՛ս Զար ճիլ
 Ճիկէր (պրս.) — լյարդ, թոր
 Ճիկէրճի (պրս., թրք.) — թորավաճառ
 Ճինկէնէ — զնու
 Ճորով (արար.) — գովարույթամբ, զոռով, հաղիւլ

Ճողապ (պրս.) — պտտասխան
Ճուռ — սրունք, ոտք, թև, կուռ
Ճովնի — տե՛ս Ճուռ (հոգն.)

ԼԴ

Մազա (թրք.) — ակոստ
Մազար (արար.) — գերեզման, գամբարան
Մաղարատ (արար.) — վնաս, ներողամտություն
Մաղղայ (հուն. մաղտարի-ից) — հերձի ծառը, որից մաղտարի է ստացվում
Մաթա (արար.) — ապրանք
Մալ (արար.) — ապրանք, ինչը, սեփականություն
Մալալի — տանձի բնտիր տեսակ
Մախմուր (արար.) — գինովություն
Մակար (պրս.) — միթև
Մահանա (պրս.) — պատրվակ, առիթ
Մաշլամ (արար.) — սպիզանի, բեղ
Մահպուտ (արար.) — թույլ, նվազ, երկշտո
Մահա (արար.) — փալլուն, ասկեզություն
Մահասար (արար.) — վկայագիր
Մահրում (արար.) — գուրկ, գրկված
Մաղազա (թրք.) — խոնավ, մթերանոց
Մահլիս — տե՛ս Մեհլիս
Մահռայ — մահուտ, մահուտ՝ նորահաս զոհում, վարունգ, ձմերուկ
Մամամէր — տե՛ս Մամմէր
Մամմէր (ֆր.) — աղա՛, հարստահարիչ
Մանթ-էրկ. կանթի-ի — տե՛ս կանթ ու մանթ
Մանուտ (արար.) — վերաբերություն, հարաբերություն, նշանակում, խնամք, բարեկամ
Մանտալ — անորոշ տեսակի բույս, որը մարտողական զենամիջոց է
Մանտան — մանգակ բույսը
Մանաշէ — տե՛ս Բանաշէ
Մաշի — մաշիկ, հողաթափ
Մաշիլա (խալ.) — դրամական միավոր
Մատաթ (արար.) — օգնություն, օժանդակություն

Մարհում — տե՛ս Մահրում
Մալի (թրք.) — կապույտ, երկնագույն
Մեհրենիկ — Արտամետի ձմեռային տանձ
Մեմար (արար.) — էսրտարապետ
Մերամ (արար.) — ցանկություն, նպատակ, իզձ, դիտավորություն
Մերան (արար.) — տեղ, վայր, բնակավայր
Մելուն (արար.) — անիծյալ
Մելուլ (արար.) — անտառ, հիվանդ, սրտաբեկ, ախուր
Մեմարաշի (թրք.) — ճարտարապետ, որմնադիրների գլխավոր
Մէշիթ (արար.) — մզկիթ
Մէջիս (արար.) — հանգիստ, ժողով, ժողովատեղի, պարլամենտ
Մէսկան (արար.) — բնակարան, բնակավայր
Մէվհուդաթ (արար.) — հրաշքներ, հրաշալիքներ
Մէրթէկ (թրք.) — մարդակ, գերան
Մէրան — տե՛ս Մերեան
Մմէ — մմեղ
Միաննի (պրս.) — միջնորդ
Մինատիկ — միտականի, խելադական, ծագող պակաս, միամիտ
Միջաշորի — միջավորիկ, մեջն առնել
Միրդ (պրս.) — թռչուն, հավթ
Մշլամ — տե՛ս Մաշլամ
Մուլք (արար.) — կալվածք
Մուշտի (արար.) — մաշկական օգնական գետ
Մուղայիթ (արար.) — զոռյշ, հոգատար
Մուդրի — տե՛ս Միրդ
Մուշթարի (արար.) — լուսնթագ մուշթակը
Մուշիբար (հավանաբար՝ արար. և պրս. մուսիղար) — ետանդությունձև սրինգ
Մուրատ (արար.) — իզձ, կամք, նպատակ, մուրադ
Մուրդու — տե՛ս Միրդ
Մուրվաթ (արար.) — բարեբերություն, ողորմածություն
Մոզա (պրս.) — իշխանագույն, դրագիր
Մսէհ (արար.) — մեսիա, Քրիստոս

Մսխըն (արմատ մսխել —ի) — շաւլ,
 շքեղ
 Մօհր (պրս.) — կնիք, կնքադրոշմ
 Մօհրել — կնքել, գրողմել
 Մօռ (թրք.) — մուգ կապույտ

Յ

Յախմար — տն'ս Ախմար
 Յապիսակ (հուն.) — թանկարժեք քար՝
 ազաթի ցեղից
 Յնադարի (թրք.) — գրեկով
 Յեամանի (արաբ.) — սարդիոն

Ն

Նադար (արաբ.) — հայացք, նայվածք,
 տեսակետ
 Նազդե- (թրք.) — նազդդ, նազանի
 Նազլլոմ (թրք.) — նազելիս, սիրելիս
 Նազլու — տն'ս Նազլը
 Նազլուխան (թրք.) — նազանի, տիրուհի
 Նալաթ — տն'ս Նալլաթ
 Նալլաթ (արաբ.) — անեծք, նզովք
 Նաշ (արաբ.) — դազադ, դիակ
 Նաշիհ (ասոր.) — մանր աղացած ընտիր
 ալյուր
 Նար (պրս.) — հուր, կրակ
 Նարդնին — արդին, ներկա ժամանակում
 Նարդաս (հուն.) — հոտավետ ծաղիկ, լա-
 վանդ
 Նարին (պրս.) — տկար, անզոր
 Նափ — տն'ս Նէպի
 Նալուկ (արաբ.) — նավողներ, նվեր, ըն-
 ծա
 Նաֆայիս (արաբ.) — զեղեցիկ, լավ, ըն-
 տիր խորտիկներ
 Նեկէր (թրք.) — ինչեր, ինչպիսի բաներ
 Նեկաթ (եբր.) — հովիվ
 Նէլլէյ — տն'ս Նալլաթ
 Նէպաթ (արաբ.) — բույս, սառնաշաքար
 Նէպի (արաբ.) — մարգարի
 Նէքիլամ (պրս., արաբ.) — առանց խոս-
 քի, անխոս
 Նէֆայիս — անուշահամ

Նիկար (պրս.) — նկար, պատկեր
 Նիկերան (պրս.) — նայող, դիտող, սպա-
 սող, երկմիտ
 Նիկրէ (արաբ.) — գվարձալի
 Նոքտա (արաբ.) — սրամտություն, վի-
 րավորանք
 Նուկի — կշռաշափ
 Նուստա — ուստի, որակից
 Նսէֆ (արաբ.) — խիզ՝
 Նօզլ (արաբ.) — բաղցրավենիքի տեսակ
 Նօմօս (հուն.) — օրենք, կարգ, կանոն

Շ

Շաղ (պրս.) — ուրախ, ուրախություն
 Շախա (պրս.) — վժարձալի բան, խեղ-
 կատակություն
 Շահնա (պրս.) — գյուղերի հարկերը դան-
 ձող կապալառու, հարկահան
 Շահպալուր (պրս.) — շաղանակ
 Շամ (արաբ.) — Գամասկոս, գամասկյան
 Շամ (արաբ.) — դժբախտություն բերող
 Շամշրադ (պրս.) — Գամասկոսի ճրագ,
 պայծառ լուսավորված
 Շամս (արաբ.) — արեգակ
 Շամսի (աբաբ.) — արեգակնային
 Շար (պրս.) — նորր կտոր, շղարշ
 Շիմս — տն'ս Շամս
 Շեր ի շերեանք — լայն-լայն բալլերով
 Շէհրիստան (պրս.) — քաղաք, շահաստան
 Շէն — գլուղ, ավան
 Շէրպէթ (արաբ.) — օշարակ
 Շէքէր (պրս.) — շաքար, քաղցր
 Շէքէրլապ (պրս.) — քաղցրաշուրթ
 Շիդար (ասոր.) — խենթ, շարողի
 Շիմշատ (պրս.) — տոսախ
 Շիմշիր — տն'ս Շիմշատ
 Շիրին (պրս.) — անուշ, քաղցր
 Շիօլ (պրս.) — թառամած, լաց ու կոծ,
 սուլոց
 Շոմին (պրս.) — սպանախ
 Շհադ — տն'ս Շադ
 Շնապի — կորյուն (ըստ իմաստի)
 Շուպաշի — տն'ս Սուպաշի

Շուրք (արար.) — փառք, փառաբանու-
թյուն, գոհաթյուն
Շօռ (պրս.) — արդի, համ

Ո

Ոխր — սրունքի հաստ ոսկորը
Ոմբ — տե՛ս Ոմբ
Որգու — բրինձ
Ութնամազլար (թրք.) — անամոթիներ
Ումկ — տե՛ս Ումուգ
Ումուգ (պրս.) — հույս, տկնկալիք
Ումպր — տե՛ս Ոմբ
Ույմիշ (թրք.) — հեռակել, նմանվել, հար-
մարվել
Ուշախ (թրք.) — երեխա, պատանի, ծառա
Ուտովի (թրք.) — ազվես
Ուտունդաթիւն (պրս.) — գեղեցկություն,
խորագիտություն, ճարպկություն, լըր-
բություն, գինեմոլություն
Ուտուպ (արար.) — քաղաք
Ուտտ — ուտախ, որտեղից
Ուրուշան (պրս.) — լուսավոր, պայծառ,
զիտուն

Չ

Չախ — տե՛ս Չաղ
Չախմախ (պրս.) — հրահան
Չաղ (թրք.) — պահ, ժամանակ
Չայիր (թրք.) — մարդագեղան, զալար
կանաչով վալը
Չայիր-չիման (թրք., պրս.) — մարգագե-
տին, գալարագեղ
Չաշուա (թրք.) — լրտես
Չաուշ (թրք.) — տամնապետ, մունետիկ,
ոստիկան, բարավանապետ
Չատիք (պրս.) — վրան
Չարոտ (պրս.) — շառանկյունի, հրապա-
րակ
Չաւ (արար.) — բնկույզ, մշկբնկույզ
Չեշտա (պրս.) — վեցյար ջութակ
Չիման (պրս.) — մարդագեղան
Չիմեւ — կանաչել
Չինար (պրս.) — սոսի
Չում (պրս.) — ալոճ

Չում (թրք.) — հոն
Չում — մինչև
Չուլխ (թրք.) — ոստ, դավադան, ծխա-
մորճ
Չրաղ (պրս.) — ճրագ, կանթիղ, սուրբ
Չփլաղ (թրք.) — մերկ, ընչազուրկ
Չօնգու — շնգուր, երածշտական գործիք
Չօպան (պրս.) — հովիվ
Չօպուխ — տե՛ս Չփուլխ
Չօպկի (պրս.) — ճարպիկ, արագավազ
Չօրպաճի (թրք.) — տիր, պարոն
Չօփ (թրք.) — փայտ, աղբ
Չփուլխ (թրք.) — աղբանոց
Չֆուտ (արար.) — ճնուդ, հրեա

Պ

Պաղար — տե՛ս Բաղար
Պագրկան (պրս.) — վաճառական
Պահարլամա (թրք.) — գարնանային բան-
ջար
Պաղամ (պրս.) — Բաղաման, որդան
փայտ
Պաղել — սառչել
Պայ (թրք.) — բեկ, իշխան
Պայիր (թրք.) — գառիվայր, հանդ
Պայդուշ — տե՛ս Բայդուշ
Պանկ — տե՛ս Պէնկ
Պաշ (թրք.) — պուխ, ծայր, վերջ
Պաշի (թրք.) — գլուխ, ծայր, վերջը
Պաշաւ — պաշտոնյա, սպասավոր
Պաս պայլու (թրք.) — ակնհայտ, ակնհերե
Պատրի — տե՛ս Պետր
Պարէ (պրս.) — անգամ, գոնի
Պաքրի (թրք.) — մոլի, գինեմոլ
Պետր (արար.) — լիալուսին
Պէդիան (պրս.) — դատապարտված, գե-
րի
Պէկէրպէկ (թրք.) — նահանգապետ
Պէհրի (արար.) — ծովային, ծովահարս
Պէհրիան (արար.) — ծովային, ծովա-
րնակ
Պէլի (արար.) — երկտող բանաստեղծու-
թյուն
Պէնկ (թրք.) — խալ, պիսակ
Պէջան (պրս.) — կյանքով լի

Պէրաթ (արար.) — հրովարտակ, արտո-
նագիր

Պին—ծեծած և քամած կանեփախտի
դիրտ, շեշ, թեփ

Պիպէր (թրք.) — պղպեղ, տաքեղեղ

Պլիւր (թրք.) — թեփահան ցորեն, ձափար

Պլիւրլին (թրք.) — խրամարդի

Պոյ—տե՛ս Պօյ

Պուխախ—երկրորդ կզակ

Պուխտան—տե՛ս Բուխտան

Պուճ—ջրի վրա լողացող յուղի բիծ

Պուճախ (թրք.) — անկյուն, թարստոց

Պուս (թրք.) — հասակ

Պուրճ (արար.) — բուրդ, աշտարակ

Պօլուկ (թրք.) — խումբ, հոտ, երամակ

Պոյ (թրք.) — հասակ

Պօյ—պուս (թրք.) — հասակ, բարձրահա-
սակ, շենք-շնորհք

Պօյհար (սլ.) — բոյար, սեբրիացի

Պօշնախ—բոսնիացի

Պօստանճիպաշի (թրք.) — պալատական
զորախմբի պետ

Ձ

Ջահ—ճահ, տեղին, պատշաճ, հարմար

Ջահառիկ—ճահիկ, հարմարվել

Ջամ (պրս.) — դավ, դավաթ, բաժակ

Ջառահ (արար.) — վիրարույժ

Ջառիմ (արար.) — հանցանք, տուգանք

Ջղդան (պրս.) — թղթապանակ, պոչու-
սակ

Ջիկեար—տե՛ս Ճիկէր

Ջինկէնա—տե՛ս Ճինկէն

Ջիտ (արար.) — ճղնեկ, ջանալ

Ջիւան (պրս.) — երկտասարդ

Ջղա (թրք.) — փետրազարդ, ցցունք, փե-
սայի գլխազարդ

Ջնար—լարավոր նվագարան, նման քը-
նարի

Ջոհար (արար.) — նյութ, էութուն, պոհար

Ջոր (արար.) — բոնություն, անիրավու-
թյուն

Ջորած—խռոված

Ջորովէն—բոնությամբ

Ջուխտակ (պճլ.) — զույգ

Ջուհար—տե՛ս Ջոհար

Խ

Խաթուշ—աստուշա, բաղադրանքան
Խախամ (արար.) — գրութիւն : ամակ,
թիվ, թվարանություն

Խահ (պրս.) — ճանապարհ

Խամ (պճլ.) — երամ, խումբ

Խամէ—խմբում է

Խալիս (արար.) — զվաճար, իշի անավոր,
սևս

Խանգ—տե՛ս Խանկ

Խատ (պճլ.) — մեծ, տեր, անգլիականի,
տիպագոս

Խետին (հուն.) — անուշահոտ բույս

Խզակ—տե՛ս Ըղզակ

Խէմ—սիմ, սիս, չարություն

Վ

Վարար (արար.) — պատճառ

Վազա—տե՛ս Վազաֆ

Վազաֆ (պրս.) — մարգարտաբէշ : շեցե-
մարիու խեցին

Վազ (պրս.) — արեւելյան լարալի : երա-
ժըշտական գործիք

Վազանդաշ (պրս.) — նվագածու, երգիչ

Վալամ—կարավազի թուշուն

Վալաւաթ (արար.) — աղտիք, քոհնու-
թյուն

Վալվի (պրս.) — հոճի

Վախէն (արար.) — տար, ալքոհ

Վահար (արար.) — տեր, պարոն

Վամարցի (աստվածաշնչ.) — անարացի,
Վամարիայի բնակիչ

Վամիր—կորեկից պատրաստված կերա-
կուր

Վամուր (պճլ.) — սամուր

Վաչգան (թրք.) — սեղ

Վանի—տե՛ս Վէնի

Վանճախ—տե՛ս Վանջախ

Վանջախ—տե՛ս Վանջախ

Վանջախ (թրք.) — զավատ, դրոշ

Վաշմա (թրք.) — մանրազնակ, ռուկան,

անագոս (արմ.)

Սաւան — ծածկոց, պատանք

Սապղար (թաթ.) — կաղ, հաշմանդամ

Սասուն — երկնային պատուհան

Սարա (պրս.) — սլաքատ, սպարանք

Սարգիս (հուն.) — թանկարժեք բար

Սարեալդան (պրս.) — վարանդի, տա-
րակուսած, գլուխը կորցրած

Սարվան (պրս.) — սպտապան, գլխավոր,
առաջնորդ

Սաւալու (թրք.) — սիրահար, սիրո տեր

Սարբեւտան (պրս.) — գինեւուն

Սէյր (արար.) — պտույտ, դրոսանք, դի-
տում, զնայելով

Սէյրան — տե՛ս Սէյր

Սէնի (թրք.) — բեզ

Սէրասէր (պրս.) — ծայրեծայր, ամբող-
ջովին, կերպասի տեսակ

Սէրկէտան — տե՛ս Սարկարգան

Սէրվին (պրս.) — նոճի

Սէրտաբ (պրս.) — հրամանատար

Սէֆա (արար.) — սրբություն, բերկրանք,
դրոսանք, գլխործություն

Սէֆիլ (արար.) — թշվառ, ողորմելի, խնդճ

Սէլիս — տե՛ս Սէլճ

Սըլեճ (արար.) — դեմք

Սըղբթմաճ (թրք.) — եզնարած

Սընրֆ (արար.) — դաս, կարգ, տեսակ,
քաղնք

Սթար (արար., պրս.) — ծածկ, ծածկոց,
ապոտոտարան

Սինավելը (պրս.) — բարդի

Սինու (հուն.) — սահման

Սիւմպիլ (արար.) — հոսկ, ամբողջ

Սիրասարա — հիւանդի տեսք, սրանչիլի

Սպահ (պրս.) — զորք

Սորբ — ճեղքեր, խոռոչներ

Սուպ.ճ. (թրք.) — ռատիկանայեփ

Սուրաթ (արար.) — դեմք, պատկեր,
տեսք

Սուրլուս — սրտուն

Սուրկու. (թրք.) — արսոր

Սուրմա (պրս.) — ծափը

Սսփե. (արար.) — գիրք, մատյան

Ստաշիս (պղլ., պրս.) — կնդրուկի նման
բարեմնամիտ խեղ

Ստարօստա (ռուս.) — ավագ, գյուղապետ

Սըլէպ (լատ.) — դամբարան

Սօլախ (թրք.) — ձախ, ձախլիկ, հազա-
րապետ

Սօլեայ (թրք.) — ասա, խոսիր, պատմիր

Սօկիթ (թրք.) — ուռնի

Սօկիթին — ուռնու

Սօհպաթ (արար.) — դրույց

Վ

Վախտ (արար.) — պահ, ժամանակ

Վախֆ (արար.) — կրոնական ընծայարե-
րություն, կրոնական հաստատության
պատկանող հարկերից ազատված կալ-
վածք

Վահա (երբ.) — քահանայական ուսնոց,
զարդարուն, լայն ու բարձր օձիք

Վաշիս (պրս.) — լուսան

Վարամ (արար.) — թորախտ

Վեքիլ (արար.) — փոխանորդ, ներկայա-
ցուցիչ, հավատարմատար, վկա

Վէրամ — տե՛ս Վարամ

Վիշի քանչիլեր — վիցե կանցլեր, փոխ
վարչապետ

Տ

Տալիթա (արար.) — աղջիկ, կույս, Մա-
րիամ աստվածածին

Տադիլ — տե՛ս Դադիլ

Տամ (պրս.) — դամ, ցնծություն, հըրճ-
վանք

Տամբուր — տե՛ս Դամբուրայ

Տայիմ — տե՛ս Դայիմ

Տաշիս — տե՛ս Ստաշիս

Տապաշխան (պրս.) — բաղաշխան, սու-
տակ

Տարիֆիլիֆիլ — տե՛ս Դարաֆիլիլ

Տեւ — շղարշ, քոզ

Տէլի (թրք.) — իբր թի, որպես թի

Տէստիր — տե՛ս Դաստուր

Տէրման — տե՛ս Դարման

Տէրտ — տե՛ս Դարդ

Տէրտիլ (թրք.) — վշտոտ, վշտահար

Տէէֆտէր (արար.) — տետր, մատյան,
ցանկ

Տիւլօլօս (հուն.) — կատու, բանասերկու

Տիւլար (պրս.) — զեղեցիկուհի, սիրուհի

Տինար — տե՛ս Դինար

Տիւան — տե՛ս Դիւան

Տիւլպէնտ (պրս.) — մարմաշ

Տուշման — տե՛ս Դուշման

Տուտի (արար.) — թութակ

Տպադիսն (հուն.) — առաքաղ

Տրաղ (պրս.) — երկար, բարձրահասակ

Տօնանմայ (թրք.) — լուսավորություն,

հանգես, նավատորմ

Տօպրուճալի — Բուլղարիայի Տօպրուճա

(Դորրուշա — Տօլուսիսին) բաղարի բնա-
կիչ, դորրուշացի

Բ

Բաբուն (երբ.) — ռարունի, վարդապետ

Բախ — ուրախ

Բախճան — խրախճան

Բախտ (պրս.) — ձի, ձիասարք

Բահան (արար.) — ռահան

Բամ — տե՛ս Ռամ

Բանկ (պրս.) — երանգ, դուչն

Բաբուլ — զորավոր

Բենական — աստվածային

Բետոր — հանտոր

Բէն — էն, աստված

Բոպե — էակ, դոյացություն

Բոսմ (արար.) — հուչն

Բուպ — նվառ, շնչին, սակալ

Յ

Յինկ — ջրերի մոտ աճող զեղին ծաղիկ

Փ

Փադիշահ (պրս.) — թագավոր

Փաթլ (պրս.) — պատրույզ, պատրույզի
պես կախված

Փալուզայ (պրս.) — փալուզակ՝ օսլայով,
յուղով, մեղրով կամ շաքարով եփած
ջրալի կերակուր

Փախալա (թրք.) — արեւելյան խորեղեն

Փայզան (պրս.) — ավաղակ, աօրուկ

Փայզընակօշ (ազգ. պրս. փաշան — ասր-
բօշ) — նոխազ, բարաշ

Փանջընակոշ — շինարարական բանջար

Փաթիշահ — տե՛ս Փադիշահ

Փարադատ (արար.) — ագաթ, անդրադ

Փարվանա (պրս.) — թիթեռ

Փէշաա (պրս.) — գանիկ, գանվիկ

Փիբ (պրս.) — ձեռ

Փիբեալ — տե՛ս Ֆարեհատ

Փիբիկ — բարեկ

Փլէշ — փիւշ՝ շիւղ ձեւոված կամ կարծ

Փոառ — տե՛ս Պօշար

Փոդպատ — օձիք

Փոշմանիկ (պրս.) — զլչալ

Փուլք — տե՛ս Քուլք

Փոշի (պրս.) — ծածկոց, զլխաշէք

Փուրխ — բարակ կեղևով նուշ, ընկույզ և
այլն

Փեօֆիկ (հուն.) — մարգարիտ

Փսոն (հուն.) — ընկեր, մասնակից, ըն-
կերովի հաշկերովի համար վճարվող
փաշարմին

Փրխին — տե՛ս Փուրխ

Փրիբան (պրս.) — անմեղուկ, անզուր

Ք

Քալանթար (պրս.) — զուգապետ, ոտի-
կանապետ

Քադրան (հուն.) — անզուր, հոտավետ
խեծ

Քամանչայ (պրս.) — արեւելյան լարա-
լին երաժշտական գործիք

Քամար (պրս.) — գոտի, մեջք

Քանջիկեր — կանջիկեր, վարչապետ

Քանուլ — քարուկ՝ մաղափունջ

Քաշկա (պրս.) — երանի

Քարդան — կավե խոր աման

Քարուկ — բարվաղ, բարվաստ, բարվածք,
բարակոփ

Քարաղ — կակա՞ղ

Քհահրուպար (պրս.) — սաթ

Քկլամ (արար.) — խոսք, բան

Քերամի (արար., թրք.)—պատվավոր,
ազնվաշուր, պաշտոնատար
Քեռիկ (պրս.)—ասպարանք
Քէզասլ (արար.)—խարեբա, ստախոս
Քէմանբէշ (պրս.)—աղեղնավոր, նետա-
ձիգ
Քէպէ (թրք.)—բուրձ
Քէրամի (արար.)—վեհանձնութիւն,
առատաձեռնութիւն
Քէրվանսարա (պրս.)—իշխանատուն
Քէֆ (արար.)—ձեռքի ափ
Քէֆ (պրս.)—փրփուր, բափ
Քէֆիլ (արար.)—երաշխավոր, հավա-
տարմատար
Քիլէ (արար.)—բոճ՝ ընդեղենի չափ
Քիմխա (պրս.)—զամասկոսյան մետաք-
սի զործովածք, դիպակ
Քիտուր—տե՛ս Կիտուր
Քուզան (պրս.)—սպուշ, տխմար, մե-
ծամիտ
Քունճ (պրս.)—անկյուն
Քուշա (պրս.)—փողոց
Քուֆտայ (պրս.)—քուֆտա, կոլոլակ
Քուֆր (արար.)—հայհոյանք
Քրիստիան (հուն.)—քրիստոնյա
Քոշ (ասոր.)—այծ, քարայծ
Քովշան (թրք.)—հանդ, դաշտ, սահման,
դշուղասպատկան հողամասերի ամբող-
ջութիւնը
Քօրիա (թրք.)—մանուկ, մանկահասակ

Օ

Օլտիրմէի (թրք.)—մալանուն՝ մեռնե-
լու արժանի
Օղլան (թրք.)—աղա, մանուկ, ծառա

Օղուլ (թրք.)—որդի, դավակ
Օմր (արար.)—կյանք
Օմրում (թրք.)—կյանքս, հոգեյակս, սի-
րելիս
Օուման (թրք.)—անտառ
Օտա (թրք.)—սենյակ, խուց
Օտարիտ (արար.)—փայլածու մոլորակ
Օրդու (թրք.)—բանակ
Օրհասարակ—կեսօր, արեգակ
Օրօճ — օրոճ՝ խխունջի պատյան, կռճակ

Ֆ

Ֆայտա (արար.)—օգուտ, շահ
Ֆարաօն (հուն., արար.)—փարափոն,
բանակալ
Ֆարիատ (պրս.)—օգնութեան կաշի
աղաղակ, ողբ
Ֆարտ (արար.)—կենտ, եղակի
Ֆէլէկ (արար.)—երկինք, բախտ, շա-
կատագիր
Ֆէհրահ (արար.)—զվարթ
Ֆէհէն (հուն., թրք.)—փարոս, փարոսա-
յին վարչութեան պետ
Ֆէրիզ (պրս.)—առունհրի ափերին բուս-
նող հոտաւիտ բույս
Ֆէրիս—տե՛ս Ֆէրիզ
Ֆիդան (թրք.)—նորատունկ, ուղիղ հա-
սակ
Ֆիդան (պրս.)—աղաղակ, ողբ, կոծ
Ֆիրդան—տե՛ս Ֆիդան
Ֆէֆիլ (արար.)—պղպեղ
Ֆստղ (թրք.)—պիստակ, դետնանուշ
Ֆստուխ—տե՛ս Ֆստղ

Բառարանը կազմեց Օ. ԵՊԱՆՅԱՆԸ

ՅԱՆԿԻ ՕՒՏԱԿՈՐՄԱՆ ՁԵՌՈՒԹՅՈՒՆ

- № 1 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1632—1633 թթ., գրիչ՝ Մահակ երեց, տեղ՝ Թոխաթ
- № 41 Ժողովածու, ժամանակ՝ Ժէ, ԺԸ ղզ. (1743-ից առաջ), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 188 Աստվածաշունչ, ժամանակ՝ 1643 թ., գրիչ, ծաղկող՝ Հակոբ Ակնեցի, տեղ՝ Կ. Պոլիս
- № 228 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1457 և վերջում՝ Ժէ գ., գրիչ՝ Սիմեոն, տեղ՝ Դերձկո անապատ
- № 351 Աստվածաշունչ, ժամանակ՝ 1619 թ., գրիչ՝ Թորոս գալիբ, ծաղկող, կազմող, ստացող՝ Ղազար Բաբերդացի, տեղ՝ Իով
- № 395 Խորհրդատուար, ժամանակ՝ 1711 թ., գրիչ, ծաղկող՝ տեր Եղեկիկ, տեղ՝ Կեդղով
- № 466 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1628 թ., գրիչ՝ Ա. մասի՝ Պողոտանի Խաչրո, Ետսբուխ Միոբո, Մերիկի Հանգո, տեղ՝ Լիվ (Լիով)
- № 519 Ժողովածու, ժամանակ՝ Ժէ գ., (1608-ից հետո), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 523 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԸ գ., (1703՞ թ.), գրիչ, ստացող՝ Մելքոն սրկ, տեղ՝ անհայտ
- № 526 Արուեստ բանաստեղծութեան, ժամանակ՝ ԺԲ գ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 597 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1737 թ., գրիչ՝ Մկրտիչ Նախչիվանցի, տեղ՝ Ս. Կարապետ (Մուշ)
- № 678 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1673 թ., գրիչ՝ Սուրբաս Ղափանցի, տեղ՝ Հառիճո վանք (Ղափաղ)
- № 695 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1664 թ., գրիչ, ստացող՝ Եփրեմ Տաթևացի, տեղ՝ Զիլմուն
- № 737 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1680, 1711, 1717, 1719 թթ., գրիչ՝ Տէր Արքատամ (Դ), Սարգիս Լախիոպոս, Դրիգոր Բաղիշեցի (Բ), տեղ՝ Կաֆա, Օրշակա վանք
- № 745 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1607 թ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Ուոհա
- № 833 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1688 թ., գրիչ՝ Իգնատիոս քահանա, տեղ՝ Կերլ
- № 979 Զառոց, ժամանակ՝ 1286 և հետագայի՝ Ժէ գ., (1694 թ.), կազմող՝ Իսկենդեր գալիբ, տեղ՝ անհայտ
- № 1004 Վարդան Արեւիցի, Մեկնութիւն Հնգամատենին, ժամանակ՝ 1636 թ., գրիչ՝ Սիմեոն, տեղ՝ Լիվ (Լիով)
- № 1113 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1648 թ., 1662 թ., գրիչ, ստացող՝ Հակոբ Ակնեցի, տեղ՝ Կ. Պոլիս
- № 1265 Դրիգոր Տաթևացի, Մեկնութիւն Մաթթիի, ժամանակ՝ Ժէ գ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 1268 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1603 թ., գրիչ, ծաղկող՝ Միքայէլ քահանա, տեղ՝ Խուփ
- № 1424 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1620 թ., գրիչ՝ Հովհաննես վրդ., Պաղշի գալիբ, տեղ՝ Ղոնեայ

- № 1437 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԸ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 1444 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1706 թ., գրիչ՝ Աստվածատուր երեց, ստացող՝ Սահաչ
 Իսպահանցի, տեղ՝ Կ. Պոլիս
 № 1495 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1674—1684 թթ., գրիչ, ստացող՝ Նփրեմ վրդ., տեղ՝
 Կ. Պոլիս
 № 1547 Ներսէս Շնորհալի, Բանբ չափաւ, ժամանակ՝ 1682 թ., գրիչ՝ Միքայէլ (Եղե-
 Բարդաւմ գրիչ), տեղ՝ անհայտ
 № 1558 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1643 թ., գրիչ, ծաղկող՝ Խասպէկ, տեղ՝ Ղարասու
 № 1635 Տաղարան, ժամանակ՝ 1778 թ., գրիչ՝ Նիկողայոս դպիր, տեղ՝ Կ. Պոլիս
 № 1636 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԸ դ. (1758-ից առաջ), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 1721 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1696 թ., գրիչ՝ Ղազար քահանա, տեղ՝ Նոր Զուղա
 № 1737 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԷ դ. (1697-ից առաջ և հետո), գրիչ՝ Աստր ՍԼԲա-
 տացի, տեղ՝ անհայտ
 № 1771 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1500 թ., 1651 թ., ԺԷ դ., գրիչ՝ Գրիգորիս (Ա), Վա-
 դան երեց (Բ), Հոհան, Հովհաննէս դպիր, Տովլէթ (Գ), ստացող՝ Արիստակէս Խա-
 բրդցի, տեղ՝ անհայտ
 № 1786 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԸ դ. (1723 թ.), գրիչ՝ Մարտիրոս դի Առարէլ, տեղ
 անհայտ
 № 1838 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1724 թ., գրիչ՝ Միքայէլ Գողթնեցի, Գևորգ տեր-Մա-
 թիստէան, տեղ՝ Ագուլիս
 № 1870 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1602—1618 թթ., գրիչ, ստացող՝ Աւետիք մահտէսի,
 տեղ՝ Հաւապ
 № 1989 Տաղարան, ժամանակ՝ 1647 թ., գրիչ՝ Մարգար դպիր, տեղ՝ Նոր Զուղա
 № 1990 Տաղարան, ժամանակ՝ 1808 թ., գրիչ՝ Մկրտիչ, տեղ՝ Բայազիդ
 № 2039 Տօնապատճառ, ժամանակ՝ 1357 թ., գրիչ, ստացող՝ Անտոն քահանա, կաշէրդ
 (1624)՝ Արիստակէս Խարբերդցի, տեղ՝ Կաֆա
 № 2197 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1707—1710 թթ., գրիչ՝ Հարսիստի, Մինաս էտրէնէսի,
 Նիկողայոս երեց, տեղ՝ Պրոսա
 № 2229 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1689 թ., գրիչ՝ Մինաս էտրէնէցի, ստացող՝ Նիքի-
 վարդապետ, տեղ՝ անհայտ
 № 2339 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԸ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 2389 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1643 թ., գրիչ, ստացող՝ Մկրտիչ, տեղ՝ անհայտ
 № 2393 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԷ դ., գրիչ՝ Սարգիս, տեղ՝ անհայտ
 № 2394 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԷ դ. (1670-ից հետո), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 2436 Տաղարան, ժամանակ՝ 1755 թ., գրիչ՝ Մակար, տեղ՝ անհայտ
 № 2672 Գանձարան, ժամանակ՝ 1607 թ., գրիչ՝ Ստեփանոս Թովսաթցի, տեղ՝ Կաֆա
 № 2706 Աստվածաշունչ, ժամանակ՝ 1668 թ., գրիչ՝ Վրթանէս, Վարդան երեց, Ստեփան-
 նոս, տեղ՝ Կաֆա
 № 3081 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1617 թ., գրիչ՝ Զաքարիա երզնկացի, տեղ՝ Կաֆա
 № 3119 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1694 թ., գրիչ, կազմող՝ Դավիթ Ղրիմեցի, ստացող՝
 Վարդան արքեպիսկոպոս Կաֆայու, տեղ՝ Կաֆա
 № 3229 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԹ դ., գրիչ՝ Մարկոս վրդ., տեղ՝ անհայտ
 № 3276 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԷ դ. (1640-ից հետո), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 3366 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1698 թ., գրիչ՝ Զաքարիա երեց, տեղ՝ Ասկի Զազար
 («Հոռոմելի երկիրն»)

- № 3411 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 3417, Տաղարան, ժամանակ՝ ժԼ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 3467 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 3594 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1676, 1692 թթ., գրիչ՝ Վարդան Լալիսկյան, Ստեփանոս (Ֆ), Հովհաննես (Բ), տեղ՝ Կաֆա
- № 3692 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 3751 Հայ աշուղներ և երգիչներ, ժամանակ՝ ժԲ դ., գրիչ և բանահավաք՝ Գևորգ Հախվերդյան, տեղ՝ Տփլիս
- № 3812 Հայտնավոր (Խմբ. Գր. Մերենց), ժամանակ՝ 1610 թ., գրիչ՝ Գավրիլ Լուս., Հովհաննիս երկ, Լուսի, տեղ՝ Գարամորատ գյուղ
- № 3826 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԲ դ., գրիչ՝ Տեր Գասպար, տեղ՝ անհայտ
- № 3869 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԲ դ. (1863-ից առաջ), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Շուշի
- № 4236 Շարակնոց, ժամանակ՝ 1587 թ., գրիչ, ծաղկող՝ Աստվածատուր քահանա, տեղ՝ Խարբերդ
- № 4256 Տաղարան, ժամանակ՝ 1845 թ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 4285 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ, ժԼ դդ., գրիչ՝ Ստեփաննոս Համատանցի (Բ), տեղ՝ անհայտ
- № 4296 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԲ դ. (1842 թ.), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 4335 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԲ դ. (1810-ից հետո), գրիչ՝ Ստեփաննոս Զուղալեցի, տեղ՝ Էջմիածին
- № 4426 Նաղաշ Հովնաթան՝ Տաղարան, ժամանակ՝ 1765 թ., գրիչ, ստացող՝ Հայրապետ Խրեացու, տեղ՝ անհայտ
- № 4618 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1596, 1693, 1695, 1696, ժէ դ., 1706, 1714 թթ., գրիչ՝ Գրիգոր (Բ), Իգնատիոս Ամթեցի (Գ, Է), Մելքոն Արզրումցի, տեղ՝ Վան, Արզրում, Մանձկեր
- № 4996 Աւետարան, ժամանակ՝ ժԶ դ., նաև ժէ դ., գրիչ՝ Թումաս, տեղ՝ անհայտ
- № 5277 Աւետարան, ժամանակ՝ 1675 թ., գրիչ, ստացող՝ Նազարեթ երկ, տեղ՝ Վան
- № 5283 Աւետարան, ժամանակ՝ 1689 թ., գրիչ՝ տէր Թումայ, տէր Նազարեթ, տեղ՝ Վան
- № 5337 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ Գրիգոր, տեղ՝ անհայտ
- № 5623 Տաղարան, ժամանակ՝ 1649, 1652, 1653 թթ., գրիչ՝ Հովհաննես Ավանցի, տեղ՝ անհայտ
- № 5628 Շարակնոց, ժամանակ՝ 1673 թ., գրիչ՝ Վարդան, տեղ՝ Ավրնդաց գյուղ
- № 5631 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1620 թ., գրիչ, ստացող՝ Խաչատուր արեղա, տեղ՝ Ե. Հրեշտակապետաց վանք (Սեբաստիա)
- № 5640 Աւետարան, ժամանակ՝ 1674, 1375 թ., գրիչ՝ Հովհաննես Բ., տեղ՝ Կ. Պոլիս (Ա), Ամրդուլ վանք
- № 5663 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ Միրզա սարկավազ, տեղ՝ անհայտ
- № 5934 Տաղարան, ժամանակ՝ ժԼ դ. (1793 թ.), գրիչ՝ Միրզահան Խրեացու, տեղ՝ անհայտ
- № 5941 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1705 թ., գրիչ՝ Աստվածատուր Մաշտոցի (մատմբ), տեղ՝ անհայտ
- № 5954 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԼ դ.: (1780—1799 թթ. միջև), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Աստրախան
- № 6099 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1601 թ., գրիչ՝ Երզամ, Զաքարիա վրդ., տեղ՝ Կարուն քղ.

- № 6185 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ Հովնանես Ավերակցի, տեղ՝ անհայտ
 № 6440 Տաղարան, ժամանակ՝ ժԹ դ. (1809—1830-ի միջև), գրիչ, ծաղկող՝ Հովհան-
 նես սարկավազ, տեղ՝ անհայտ
 № 6517 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԸ դ., 1842 թ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Հառիճ (Բ)
 № 6562 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԸ դ. (1771-ից առաջ), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 6588 Տաղարան, ժամանակ՝ 1850—1851 թթ., գրիչ՝ Հովնանես տեր Հովհաննիսեան,
 տեղ՝ Խրիբլիս
 № 6958 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԸ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7039 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7051 Տաղարան, ժամանակ՝ ժԸ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7057 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԸ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7097 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ Իսրաէլ, տեղ՝ անհայտ
 № 7098 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1647, 1664 թթ., գրիչ՝ Դրիգոր Ամթեցի, Խաչատուր վրդ.
 (Ա), Ներսէս (Բ), տեղ՝ անհայտ
 № 7193 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7255 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1701 թ., գրիչ՝ Մինաս քհ., ստացող՝ Նփրեմ վրդ. Ղա-
 փանցի, տեղ՝ Աղրիանուպոլիս
 № 7259 Տաղարան, ժամանակ՝ ժԸ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7273 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժէ դ. (շուրջ 1625 թ.), գրիչ՝ Մինաս, տեր Առաքել,
 տեղ՝ անհայտ
 № 7670 Տաղարան, ժամանակ՝ 1818 թ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Դրիգորիպոլ
 № 7703 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1750 թ., գրիչ՝ Դրիգոր վրդ., տեղ՝ անհայտ
 № 7707 Տաղարան, ժամանակ՝ 1611, 1614 թթ., գրիչ՝ Ամիրզատու սարկավազ, Զաքա-
 րիա տրեզա, տեղ՝ անհայտ
 № 7708 Տաղարան, ժամանակ՝ 1713 թ., գրիչ, ստացող՝ Սահակ տիրացու, տեղ՝ անհայտ
 № 7709 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1608—1678 թթ., գրիչ՝ Խաչգուզ (Խաչատուր քահա-
 նա), տեղ՝ Կաֆա
 № 7712 Տաղարան, ժամանակ՝ ժԸ դ., գրիչ, ծաղկող՝ Մկրտիչ (Միգիթ) Մոռոզեան,
 տեղ՝ անհայտ
 № 7714 Տաղարան, ժամանակ՝ ժէ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
 № 7715 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԸ դ. (1717-ից հետո), գրիչ՝ Պապիկ մահտեսի, Անտոն,
 Դրիգոր, տեղ՝ անհայտ
 № 7717 Տաղարան, ժամանակ՝ 1695 թ., գրիչ՝ Մինաս էտրէնցի, տեղ՝ Աղրիանուպոլիս
 № 7744 Սաղմոսարան, ժամանակ՝ 1604, 1615 թթ., գրիչ՝ Ստեփաննոս Թոխաթցի, Զա-
 քարիա աբեղա, տեղ՝ Կաֆա
 № 8044 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1780 թ., գրիչ՝ Ստեփանոս Կ. Պոլսեցի, տեղ՝ Կ. Պոլիս
 № 8064 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1835 թ., գրիչ՝ Աղեքսանդր Դարբինեան, տեղ՝ Շա-
 քեռուլի, Վաքիլխասի (Մամիրվան Նահանգ)
 № 8083 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1812—1825 թթ., գրիչ՝ Սարգիս Առուստամեան, տեղ՝
 Նշիսաբեթուպոլիս
 № 8111 Նոստիանոս Դաշտեցի, Ընդդիմ կաթողիկէ Եկեղեցեաց լատինացոց և յունաց.
 ժամանակ՝ 1714—15 թթ., գրիչ հեղինակը, տեղ՝ Սուրաբ Բանդար
 № 8158 Ժողովածու, ժամանակ՝ ժԹ դ., գրիչ՝ Նսայի, տեղ՝ անհայտ
 № 8255 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1756—1758, 1792 թթ., գրիչ՝ Տէր Մինաս (Ա), տեղ՝
 անհայտ
 № 8298 Մաշտոց, ժամանակ՝ 1655 թ., գրիչ՝ Հովհաննես, տեղ՝ Բաղչասարա՞ն

- № 8349 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1656, 1657 թթ., գրիչ՝ Մարգարե զպիր Երեանքի, տեղ՝
Տարաբուլուս
- № 8482 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1664, 1714 թթ., գրիչ՝ Մարտիրոս Տիգրանակերտցի,
տեղ՝ անհայտ
- № 8689 Ժողովածու, ժամանակ՝ Ժե. դ. (1636-ից առաջ), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 8699 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1671 թ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 8780 Երեմիա Քեօմիւրեհեան, Զափարեհականը, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ անհայտ,
տեղ՝ անհայտ
- № 8908 Տաղարան, ժամանակ, ԺԲ դ., գրիչ՝ Ղեոնդ Փերդալամեան, տեղ՝ անհայտ
- № 8975 Աւետարան, ժամանակ՝ 1673 թ., գրիչ, ծագելով՝ Սահակ Վանեցի, տեղ՝ Մուշ
- № 9049 Ստեփանոս Դաշտեցի, Ընդդիմ կաթողիկէ եկեղեցեաց լստինացւոյ և լուսաց,
ժամանակը՝ 1714, գրիչ՝ հեղինակը, տեղ՝ Սուրաթ Բանդար
- № 9266 Վարդան Այգեկցի, Խրատը, ժամանակ՝ Ժե. դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Կ. Պոլիս
- № 9271 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 9362 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 9414 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 9536 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ. (1845—1853), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ Երբեան
խիջեան
- № 9587 Ժողովածու, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ տեղի Մարտիրոս, տեղ՝ անհայտ
- № 9597 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ. (1706-ից հետո), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 9600 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1691, 1695 թթ., գրիչ՝ Խիկար Էրէջ (Ա.), տեղ՝ Պրուսա
- № 9681 Սարգիս Զալայեան, Ճանապարհորդութիւն ի Մեծ Հայաստան, ժամանակ՝ ԺԲ դ.,
գրիչ՝ հեղինակը, տեղ՝ անհայտ
- № 9696 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1802 թ., գրիչ՝ Հարութիւն Խոսրոբբի, տեղ՝ Կ. Պոլիս
- № 9826 Ժողովածու, ժամանակ՝ Ժե. դ. (1607-ից հետո), 1651, գրիչ՝ Հակոբ Էրէջ (Բ),
տեղ՝ Կեսարիա (Բ)
- № 9863 Ժողովածու, ժամանակ՝ Ժե. դ. (1677-ից առաջ), ԺԲ դ., գրիչ՝ Վարապետ
Սալմաստեցի, տեղ՝ անհայտ
- № 9934 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 9966 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1775 թ., գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 10006 Տաղարան, ժամանակ՝ ԺԲ դ., գրիչ՝ Մանր Մանրճանց, տեղ՝ Մոսկվա
- № 10167 Տաղարան, ժամանակ՝ 1698 թ., գրիչ՝ Մաղիկ Խորճնեցի (— Հոստի գրագիր),
տեղ՝ անհայտ
- № 10200 Ժողովածու, ժամանակ՝ 1624, 1634, 1666 թթ., գրիչ՝ Սարգիս Ամիրան Երզնկա-
ցի, տեղ՝ Տրապիզոն
- № 10208 Ժողովածու, ժամանակ՝ Ժե. դ. (1672-ից հետո), գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ
- № 10253 Տաղարան, ժամանակ՝ 1835 թ., գրիչ, ստացող՝ Հակոբ Ղազարեանց Պապով,
տեղ՝ Աստրախան
- № 10523 Մանրամունք, ժամանակ՝ 1329 թ., գրիչ՝ Կարապետ, տեղ՝ Ակնք
- № 10723 Տաղարան, ժամանակ՝ 1696—1777 թթ., գրիչ՝ Բարսեղ զպիր Քանաբեցի,
տեղ՝ անհայտ

Այլ մատենադարանների ձեռագրեր

Երուսաղեմ, ձեռ. № 1445 (Մատենադարան, մանրամասնակն № 916) Տաղարան, ժամա-
նակ՝ 1622 թ., գրիչ՝ Ստեփանոս Թոխաթցի, տեղ՝ Կաֆա

- Վիկենցա, ձև. N 32 (Պ. Խաչատրյանի սեփական մանրամասնագրված), ժողովածու, ժամանակ՝ ժի. դ. (1829-ից հետո), գրիչ՝ զանազան, տեղ՝ Վիկենցա, էջմիրածին
- Վիկենցա, ձև. N 343 (Մատենադարանի մանրամասնագրված, N 692), Հաւաքածու, ժամանակ՝ 1671 թ., գրիչ՝ Մինաս Երեց (ալլալլ առձիւր), տեղ՝ Նոր Գեղ Սերաստիա
- Վիկենցա, ձև. N 369 (Մատենադարանի մանրամասնագրված N 366), Ճաշոց, ժամանակ՝ 1720 թ., գրիչ՝ Հակոբ, տեղ՝ անհայտ
- Վիկենցա, ձև. N 671 (Մատենադարանի մանրամասնագրված, N 707), Տաղարան և զանազանք, ժամանակ՝ 1668-ից սուտջ, գրիչ՝ անհայտ, տեղ՝ անհայտ

ՅԱՆԿ ՕԳՏԱԿՈՐԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Ա. ԳՐԵՆ

- Ալիշան Գ., Կամենից, Վենետիկ, 1896
- Ալիշան Գ., Հայապատում, հտ. Ա և Բ, Վենետիկ, 1901
- Ալիշան Գ., Հայրուսակ, Վենետիկ, 1895
- Ալիշան Գ., Հայ-Վենետ, Վենետիկ, 1896
- Ալիշան Գ., Յուշիկր հայրենեաց Հայոց, հտ. Բ, Վենետիկ, 1870
- Ալիշան Գ., Սիսական, Վենետիկ, 1896
- Ալիշան Գ., Սիսուան, Վենետիկ, 1885
- Ալյուշանցան Ա., Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք և իր ժամանակը, Երուսաղեմ, 1936
- Ակիբյան Ն., Բաղէշի գյուղացի, Վիկենցա, 1952
- Ակիբյան Ն., Երեմիա Չէլէպի Քէօմիրճեան, Վիկենցա, 1933
- Ակիբյան Ն., Զարարիա Կալիսկոպոս Գնունեաց և իր տաղերը, Վիկենցա, 1910
- Ակիբյան Ն., Մատենադարանի հետազոտութիւններ, հտ. Գ, Վիկենցա, 1938
- Ակիբյան Ն., Մովսէս Գ. Տաթևացի Հայոց Կաթողիկոսն և իր ժամանակը, Վիկենցա, 1936
- Ակիբյան Ն., Ոսկյան Հ., Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառի վանքի մատենադարանին, հտ. Բ, Վիկենցա, 1971
- Անադյան Հ., Հայոց անձնանունների բառարան, Երևան, հտ. Ա, 1941, հտ. Բ, 1944, հտ. Գ, 1946
- Անադյան Հ., Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Թարիզի, Վիկենցա, 1910
- Անադյան Հ., Հայկական մատենագիտութիւն, Երևան, հտ. Ա, 1959, հտ. Բ, 1976
- Առաքել Դավրիժեցի. Պատմութիւն Առաքել վարդապետի Դարիժեցոյ, Վաղարշապատ, 1896
- Գիրք դպրութեան և տաղարան վայելուչ... Կ. Պոլիս, 1714
- Գիրք գլխութեան և տաղարան վայելուչ... Կ. Պոլիս, 1738
- Դրիգոր Դուրանդեցի. Ժամանակագրութիւն Դրիգոր վարդապետի Կամախեցոյ կամ Դաբաշեցոյ, Երուսաղեմ, 1915
- Դրեմա ու կռիւ տաղարան... Կ. Պոլիս, 1740
- Երեմիայ Քէօմիրճեան, Օրագրութիւն (հրատարակել է Մ. Նշանյանը), Երուսաղեմ, 1935
- Զուրաբյան Մ., Արեմոյան Հայաստանի XVI—XVII դդ., Երևան, 1980
- Զուրաբյան Մ., Զալալիների շարժումը և հայ ժողովրդի վիճակը Օսմանյան կայսրութեան մեջ (XVI—XVII դդ.), Երևան, 1966
- Թովմյան Հ., Յուցակ ժողովածուաց Դադեան Խաչիկ վարդապետի, մասն Ա, Վաղարշապատ, 1988

- Լալայան Ն., *Ջալալաբի բուրժուաներ, Թիֆլիս, 1892*
- Լևո, *Հայկական տպագրություն, հտ. Ա, Թիֆլիս, 1904*
- Լևո, *Հայոց պատմություն, հտ. Գ, Երևան, 1946*
- Խաչատրյան Պ., *Հայ միջնադարյան պատմական ողբեր, Երևան, 1969*
- Կյուլենսերյան Բ., *Յուդակ ձեռագրաց Անկիրոյ Կարմիր վանուց և շրջակայից, Անթիլիաս-Լիրանան, 1957*
- Կյուլենսերյան Բ., *Յուդակ ձեռագրաց Ղալաթիոյ ազգային մատենադարանի Հայոց. Անթիլիաս-Լիրանան, 1961*
- Կոստանյանց Կ., *Մկրտիչ Նազաշ և իւր տաղերը, Վաղարշապատ, 1898*
- Կոստանյանց Կ., *Նոր ժողովածու, պրակ Ա, Թիֆլիս, 1892*
- Կոստանյանց Կ., *Նոր ժողովածու, պրակ Բ, Թիֆլիս, 1892*
- Կոստանյանց Կ., *Նոր ժողովածու, պրակ Գ, Թիֆլիս, 1896*
- Կոստանյանց Կ., *Նոր ժողովածու, պրակ Դ, Վաղարշապատ, 1903*
- Корхмазян Э., *Армянская миниатюра Крыма, Ереван, 1976.*
- Հակոբյան Վ., *Մանր ժամանակագրություններ, հտ. Ա, Երևան, 1951*
- Հովհաննես Թվկուրացի, *Տաղեր (աշխատասիրություններ էմ. Պիլազյանի), Երևան, 1960*
- Հովհաննեսյան Աշ., *Դավադներ հայ տպագրական մտքի պատմության, գիրք Բ, Երևան, 1960*
- Ղազիկյան Ա., *Հայկական նոր մատենագրություն և հանրագրատարան հայ կենսագրի, Վենետիկ, 1909—1912*
- Մանանդյան Հ., Անադյան Հ., *Հայոց նոր վկաներ, Վաղարշապատ, 1915*
- Մարգարիտյան Գայ Բագրևորյան (կազմեցին Գ. Հակոբյան, Գ. Դիրիկյան, Լ. Միրիջանյան), *հտ. Ա, Երևան, 1971*
- Մինաս Թժկյան, *Ճանապարհորդություն ի Լեհաստան և չալս կողմանս բնակեալս ի Հայկազանց սերիւոց ի նախնեաց Անի քաղաքին, Վենետիկ, 1830*
- Մինասյան Լ., *Յուդակ ձեռագրաց Նոր Ջուղայի ս. Ամենավրկիչ վանուց Բանդաբանի, հտ. Բ, Վենետիկ, 1972*
- Միրզայան Հ., *Սրմեհն Ջուղայիցի, Երևան, 1971*
- Միրզայան Վ., *Ղրիմի հայկական գաղութի պատմություն, Երևան, 1964*
- Մկրչյան Մ., *XIII—XVIII դարերի հայ աշխարհիկ գրականություն, Երևան, 1938*
- Մկրչյան Մ., *Մուղալ (աշխատասիրություններ էդ. Խոնդկարյանի), Երևան, 1965*
- Մկրչյան Մ., *Հայ միջնադարյան պանդխտության տաղեր (XV—XVIII դդ.), Երևան, 1979*
- Մնացականյան Աս., *Հայ միջնադարյան ժողովրդական երգեր, Երևան, 1956*
- Մուրադյան Ս., Մարտիրոսյան Ն., *Յուդակ ձեռագրաց Մշոյ ս. Առաքելոց-Բարգմանչաց վանքի և շրջակայից, Երուսաղեմ, 1967*
- Ոսկյան Հ., *Յուդակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան մատենադարանին ի Վիեննա, հտ. Բ, Վիեննա, 1963*
- Չամչյան Մ., *Պատմություն Հայոց, հտ. Գ, Վենետիկ, 1786*
- Պալյան Տ., *Հայ աշուղներ, հտ. Ա, Ջմյուսնիա, 1911, հտ. Բ, Իդմիր, 1914*
- Պողարյան Ն., *Հայ գրողներ, Երուսաղեմ, 1971*
- Պողարյան Ն., *Մայր ցուցակ ձեռագրաց սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղեմ, հտ. Ա, 1966, հտ. Բ, 1967, հտ. Գ, 1968, հտ. Դ, 1969, հտ. Ե, 1971, հտ. Զ, 1972, հտ. Է, 1974, հտ. Ը, 1977, հտ. Թ, 1979*
- Պատուրյան Մ., *Առաքել Սիւնեցի և իւր բերթուածները, Վենետիկ, 1914*
- Սանակյան Հ., *Երեմիա Քյոմուրճյան, Երևան, 1964*

Սասունի Կ., Գրական զոհարներ միջնադարեան աշխարհարար գրականութեան և ժողովրդական բանահիւտութեան, Պեյրով, 1949

Սարգիսյան Բ., Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի վեհտիկ, հտ. Ա, 1914, հտ. Բ, 1924

Սարգիսյան Բ., Սարգիսյան Գ., Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի վեհտիկ, հտ. Գ, վեհտիկ, 1966

Սիմեոն Երեանցի, Զամբու, Վաղարշապատ, 1873

Սիմեոն զպրի Լեւոնայ ուղեգրութիւն. տարեգրութիւն և յիշատակարանը (հրատ. Ն. Ալիսյան), Վիեննա, 1936

Սմբատյանց Մ., Տեղեկագիր Գեղարքունի ժողկազարդ գովառի. Վաղարշապատ, 1895

Սուրմէյան Ա., Մայր ցուցակ հայերէն ձեռագրաց երուսաղէմի սրբոց Յակոբեանց վանքի, հտ. Ա, Երուսաղէմ, 1948

Սուրմէյան Ա., Մայր ցուցակ Հալպի և Անթիլիասի ու մասնաւորաց, հտ. Բ, Հալպ, 1936

Սուրմէյան Ա., Գուցակ հայերէն ձեռագրաց Հալպի ու Քառասուն մանկունը եկեղեցւոյ և մասնաւորաց, Երուսաղէմ, 1935

Սրվանձաթան Գ., Բորոս աղբար, մասն Ա, Կ. Պոլիս, 1879

Սրվանձաթան Գ., Համով-հատով, Կ. Պոլիս, 1884

Տաղաւուն վայելուչ և գեղեցիկ..., Կ. Պոլիս, 1701

Տաշյան Հ., Գուցակ հայերէն ձեռագրաց մատենադարանին Մխիթարեանց ի վիեննա, հտ. Ա, վիեննա, 1895

Տեր-Ավետիսյան Ա., Գուցակ հայերէն ձեռագրաց Նոր Զուլայի ու Ամենափրկիչ վանքի, հտ. Ա, վիեննա, 1970

Տեկանց Ա., Հայերդ, Թիֆլիս, 1882

Գուցակ ձեռագրաց Մաշտոցի անվան Մատենադարանի (Կազմեցին՝ Օ. Եղանյան, Ա. Զեյ-թունյան, Փ. Անթարյան), Երեւան, հտ. Ա, 1965, հտ. Բ, 1970

Քեշիշյան Մ., Գուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառի վանքի մատենադարանին, վիեննա, 1964

Քուշնեյան Զ., Պատմութիւն գաղթականութեան Երիմու հայոց, վեհտիկ, 1898

Քրմանյան Մ., Ազգապատում, հտ. Բ, դիւր Բ, Պեյրով, 1960

Բ. Պարբերականներ

Անանյա, Պոլիս, 1903

Արաբատ, Էջմիածին, 1868—69, 1893, № 5, 1902, № 4, 1910, № 5

Արեւելեան մամուլ, Զմյուռնիա, 1884, № 3

Բագմալէյ, վեհտիկ, 1866, 1873, 1879, 1884, 1885, 1904, 1906, 1934, 1939, 1955, 1966, 1967

Բանասէր, Պարիս, 1900, պրակ Բ, 1901, պրակ Բ և Գ

Բանբէր Երեւանի համալսարանի, Երեւան, 1975, № 2

Բանբէր Մատենադարանի, Երեւան, 1956, № 3, 1962, № 6, 1977, № 12

Ռիւսկն, Կ. Պոլիս, 1898

Ռիւսկն հայրերի ժողովածու (Մատենադարան), Երեւան, 1950, № 2

Պիլյան, Պոլսքեշ, 1923

Ներկագունդ, Կ. Պոլիս, 1884

Էջմիածին, *Էջմիածին*, 1944, № 11—12, 1954, № 9

Ընդարձակ օրացոյց ս. Փրկչեան հիւանդանոցին Հայոց, *Կ. Պոլիս*, 1905

Լումայ, *Կ. Պոլիս*, 1902, № 3

Հայաստանի կոչնակ, *Նյու Յորք*, 1931, № 2

Հանդէս ամսօրեայ, *Վիեննա*, 1931, 1933, 1934, 1935, 1936, 1966

Հասկ, *Անկիւրա*, 1945, № 1—2

Մասիս, *Կ. Պոլիս*, 1884, № 1045

Մեղու Հայաստանի, *Մոսկւլա*, 1858, № 3

Պատմա-բանասիրական հանդէս, *Երևան*, 1980, № 4

Սիոն, *Երուսաղէմ*, 1931, № 9, 1932, № 2, 1933, № 4, 1937, № 5, 1939, № 2, 1960.

№ 1, 1961, № 11

ՅԱՆԿ ԱՆՁՆԱՆՈՒՆԵՐԻ

Աբրահամ (Երզնկայի վաճառական) — 741
 Աբրահամյան Ա. — 746
 Աբրահամ Չեկալի (Ապրա. Երեմիա Քյո-
 մուրճաւի յնամակալը) — 503, 719,
 760
 Ագարիա (Ղարատուի ավազերէն) — 135
 Ագարիա Սասնեցի — 688, 742
 Ալեքսիս (Ղարատուի ավազերէն) — 135
 Ալիշահ Ղանդ — 668, 673, 693—694,
 738—739, 741—742, 755, 758
 Ալլանկերդի (Եղեարայի խոջա) — 234
 Ալլանկերդի (Հոգևորական, պատվիրակ)
 — 546—547
 Ալմաստ (Հովհաննէս Հակոբցու կինը) —
 761
 Ալպոյանյան Ա. — 665—667, 737
 Ալիբեյան Ն. — 663, 669—675, 683—
 684, 687, 689, 692, 698, 706, 708,
 711—713, 715—719, 721, 727—728,
 740—742, 745, 747, 749, 751—752,
 755, 758—760, 762, 764
 Անմաշ տոյրան — 240
 Աղագար (Սիմեոն Զուղայեցու հայրը)
 — 750
 Ալեքսանդր Մակեդոնացի — 118, 253,
 307
 Աղաթիւր (Սիմեոն Զուղայեցու կրտս-
 րը) — 750
 Աղուկ (Գրիգոր Կեսարացու հայրը) —
 737
 Անաոյան Հ. — 663, 692, 697, 728,
 745—750, 755, 757, 763
 Ամբակում Մանուկի (Երեմիա Քյոմուր-
 ճաւի Տօր Բեռիկ և յնամակալը) — 760
 Ամիր Դուհա խան — 692
 Ամիրզադե (Եղեարայի մեծահարուստ) —
 235

Ամիր Խալա (կամ Խմիրգա, Հովհաննէս
 Հակոբցու հայրը) — 761
 Ամիրջան (Սահակ Վանեցու հայրը) —
 764
 Անալիս (կամ Աննա, Քոստ Երեցի սիրած
 կինը) — 650, 770
 Անապան Հ. — 688—690, 697, 722—
 723, 730, 748—751, 763, 766, 769
 Անդրեաս (Խաչատուր Խոսովիկ Կաֆացու
 հայրը) — 140, 745
 Անդրեաս Բարունի (ԺԸ դարի բանա-
 տեղդ) — 763
 Անրարյան Փ. — 663
 Անճրեկաւոյ (Հակոբ Զուղայեցու կինը) —
 732
 Աննա (Ավետիք Մահալու դուստրը) —
 738
 Աննա (Հակոբ Զուղայեցու բուրբը) —
 732
 Աննա (Վարդան Կաֆացու մայրը) — 746
 Ապուսի (չալալիների հրամանատար) —
 248
 Առաքել Բաղիշեցի — 671, 687
 Առաքել Իսալիմեցի — 700, 737, 741,
 748, 750—751
 Առաքել Շոտրեցի (Երեմիա գաղտնի
 առաջնորդ և Նախիջևանի արքեպիսկո-
 պոս) — 756
 Առաքել Սյունեցի — 690
 Ասծատուր (Նիկոմիդիա բաղարի բահա-
 նա) — 454
 Աստվածատուր Խոսովիկ (Եղեարայի
 խոջա) — 234
 Ավագ (Հակոբ Զուղայեցու հայրը) — 752
 Ավղմանե (Ավետիք Մահալու սրդին)
 — 38, 41, 738

Ավետիս (գղեր, նազարեթ Բ-ի աշա-
կերար) — 762
Ավետ Մղղթի (Ղարաոռում) — 276
Արիոս (ազանդի հիմնադիր) — 36, 555,
568
Արիստակես (հասպեկ Կաֆացու ընկեր) —
136
Արիստոտել — 578
Արշակ քազավոր — 114
Բաբաջան (Ավետիք Մահառու որդին) —
738
Բաբաջ (Ավետիք Մահառու հայրը) —
338, 607, 738
Բաղդասար Քելիշոլի (Ավետիք Եվդոկա-
ցու հայրը) — 766
Բաղդաս Ջուղայեցի (Ջոշուռնիայի խոջա) —
544
Բասմաջյան Կ. — 766
Բառլամ (ղրիչ, բանաստեղծ Մերայեկի
հայրը) — 596, 765
Բարսեղ Աղբակեցի (վարդապետ) — 743
Բարսեղ Կևառացի (վարդապետ) — 295
Բարսեղ Վառազեցի (ԺԶ դարի բանա-
ստեղծ) — 295, 743, 754
Բեկլամ (Սիմեոն Ջուղայեցու մայրը) —
750
Բժշեկյան Մինաս — 686
Բյուզանդացի Ն. — 704, 758
Գաբրիել Ղալաբեցի (վկա) — 753
Գալուստ Ամասիացի (Կայծակ) — 5
Գալուստ Սարկավազ (հասպեկ Կաֆացու
ուսուցիչը) — 745
Գառաբար (եղեւնայի խոջա) — 234
Դասպար Կովան (վկա) — 598, 728
Դենաբիոս (գորական) — 313
Դեռոզ (Հովհաննես Կաֆացու հայրը) —
178, 180, 183—184, 746
Դեռոզ (բահանա, Երեմիա Քյատարճյա-
նի եղբայրը) — 760
Դրիգոր (բրիտանական գիտնական, աստ-
վածաբան) — 578
Դրիգոր (Ղարաոռի հոգևորական) —
276
Դրիգոր Բաղիշեցի (վարդապետ) — 762
Դրիգորիս (Մովսես Տաթևացու բրոջ որ-
դին) — 741

Դրիգոր Լուսավորիչ — 22, 69, 85, 108,
113, 130, 134—135, 153—154, 166,
173—174, 544, 550, 751
Դրիգոր Կամախեցի (Կամ Կարաճաղեցի) —
740, 749
Դրիգոր Նաբեկացի — 29, 131
Դրիգոր Տաթևացի — 551
Դրիգոր Տառնեցի (վարդապետ) — 76
Դրիգոր Տգա — 676
Դրիգոր Բաճայեցի — 20—21, 25, 29,
75, 666
Դադամխուրլու (Ավետիք Մահառու գու-
արը) — 38, 41, 738
Դավիթ (Եղեւնայի բահանա) — 230
Դավիթ Աննադր — 551
Դավիթ Սեբաստացի (վկա) — 587—590,
593—594, 597—599, 765
Դեբեկյան Գ. — 705
Եսգեհի (ջալալիների գործադետ) —
242—244, 247
Եզանյան Օ. — 663, 785
Եղիազար Այնթապցի (կաթողիկոս) —
622, 760
Եղիաբեր (Հակոբ Ջուղայեցու մայրը) —
756
Էնոփ (Վարդան Կաֆացու աշխարհ) —
746
Եղապարտ (ջալալիների շարժարտ-
պետ) — 248
Եւսեբյան Ս. — 760
Եփրեմ (Սահ Կաթողիկոս) — 752
Եփրեմ Եսոբ — 236
Ջաֆարիա Աբեղա (Վարդան Կաֆացու
ուսուցիչը) — 670, 746
Ջաֆարիա Գեուրյայ Եպիսկոպոս (ԺԶ
դարի բանաստեղծ) — 727—728
Ջաֆարիա Վանեցի (Կ. Պոլսի պատ-
րիարք) — 737
Ջեյրանյան Ա. — 663
Ջրգմունդ քազավոր (Լեհաստանի) — 118
Ջիլիֆգար (ջալալիների շարժարտադետ)
— 247
Ջուղայան Մ. — 338, 694

Էլիազ (Հակոբ Զուգալեցու որդին) — 752

Էփրաթն կամ Ալաֆարոն (Պլատոն) — 270, 535

Էսեփիկ (Ավետիք Մահաեսու որդին) — 738

Բանմիզյան Ն. — 763

Բավել (Հալալիների հայրության) — 247

Բեմուր Կանկ (Կամ Բամուր Կանկ) — 498

Բեկկի (Զմտոնիայի Լրեցիբեխան) — 544—545

Բովմաս (Բրիտանական զինական) — 573

Բորոս (Եղեսիայի խոջա) — 235—236

Բորոս (Կաֆայի ավաղներեց) — 124

Բորոս (Կաֆայի հոգևորական) — 743

Բորոս (Ղարաուսի ավաղներեց) — 135, 274

Բովչյան Հ. — 563, 757

Իբրահիմ սուլթան — 129, 309, 675

Իբրահիմ (Հալալիների զորապետ) — 249

Լալայան Ն. — 736

Լալաֆաթյան Ս. — 722

Լեո — 727, 760, 764—765

Լյուպովիկոս (Լուի) XIV (Ֆրանսիայի թագավոր) — 767

Լոմման (Լոխման, միջնադարյան բժիշկ) — 203, 333

Խարուն Թիկին (Հիշատակում է Դավիթ Սալաձորցին) — 362—364

Խալաֆ (Խասսեկ Կաֆացու մայր) — 745

Խաչատրյան Պ. — 668, 670, 739

Խաչատուր (Կոստանդուպոլս, Վարդան Կաֆազու ուսուցիչ) — 746

Խաչատուր (Հակոբ Զուգալեցու որդին) — 752

Խաչատուր (Հոնաց Լրկրի արքեպիսկոպոս) — 135

Խաչատուր (սյարոն) — 621

Խաչատուր (Վարդապետ, Արդրումի ասադ-նարդ) — 624—625

Խաչատուր Կևսարացի (Նոր Զուգալե առաջնորդ) — 750

Խաչատուր Ղալսարցի (Նովրակ) — 163, 106, 110

Խաչիկ (Դավիթ Գեղամեցու հայր) — 739

Խարափզան (Հալալիների զորապետ) — 247

Խոնդկարյան Էդ. — 669

Խորշա (Արխատակես Խարբերդցու հայր) — 748

Կարլա (Քարոլա) Երկրորդ (Բրիտանիայի թագավոր) — 576—577, 726

Կարապետ (Աղարիա Սասնեցու հորեղբայր) — 749

Կարապետ (Կաֆայի վանատական) — 52—53, 678, 739

Կարապետ Քաղիշցի (ԺՁ դարի բանաստեղծ) — 78—90, 672, 742

Կարապետ Կևսարացի (Կ. Պոլսի պարար) — 763

Կիրակոս (Արխատակես Խարբերդցու հայր) — 748

Կիրակոս (բահանա, Արխատակես Խարբերդցու ուսուցիչ) — 748

Կիրակոս Ալիփառացի (գրիչ) — 654

Կյուլսերյան Բ. — 636, 665, 678, 684, 688—689, 691, 710, 713, 715, 742, 749—751, 757

Կամիտա (Երեմիա Քյամուրճյանի հայր, բահանա) — 760

Կենիբեհ Գ. — 693

Կոստանդին Մեծ — 37, 138, 309, 452, 577

Կոստանյանց Կ. — 350, 670—678, 680, 684, 689, 691—693, 700, 762, 765, 790, 790, 749—750

Կոստանյանց Է. — 677, 684, 745

Կուլխան (Հովհաննես Հալեուցու հայր) — 761

Հակոբ (Ավետիք Մահաեսու որդին) — 38, 41

Հակոբ (Եղեսիայի խոջա) — 235

Հակոբ (Մծրինի հայրության) — 314

Հակոբ Ռոխարցի (ԺՁ դարի բանաստեղծ) — 742

Հակոբ Կարենցի (վկա) — 614—615, 729
 Հակոբ Կեսարացի (Գրիգոր Կեսարացու
 Էդրոս սրբին և կենսագիրը) — 666,
 737
 Հակոբյան Գ. — 705
 Հակոբյան Վ. — 743—744
 Հակոբ Ջալալ (Սիմեոն Կաֆացու մը-
 տերիմը) — 189
 Հակոբ Ջուղայեցի (կաթողիկոս) — 542—
 543, 546—547, 680, 746, 760, 763
 Հակոբ Սրենցի — 236
 Հակոբ Ջաղի (մահմեդականություն ըն-
 դառնալ հրեա, թարգմանիչ) — 472
 Հուլյայ Խարբերդցի (եղեսիայի մեծա-
 ռարոստ) — 235—236
 Հասան բեգ (ջալալիների զորավար) —
 244—246
 Հորատալ (եղեսիայի խոջա) — 235
 Հրատալ Գուրիկցի (ներսես Անձնա-
 պատյու աշակերտ) — 57, 699—670,
 740
 Հոմերոս — 152, 239, 746
 Հովհան (Հովհաննես Հալեպցու եղբայրը)
 — 761
 Հովհան (Սիմեոն Ջուղայեցու եղբայրը)
 — 750
 Հովհաննես (Դավիթ Գեղամեցու եղբայ-
 րը) — 739
 Հովհաննես (երեմիա Բյուրեղձյանի ու-
 սուցիչը) — 760
 Հովհաննես (Խառակե Կաֆացու ուսու-
 ջիչը) — 128, 135, 140, 675, 745
 Հովհաննես (Հակոբ Ջուղայեցու եղբայրը)
 — 752
 Հովհաննես (Ղարասուի ավագերեց) —
 135, 274
 Հովհաննես (նոր Ջուղայի ավագերեց) —
 99
 Հովհաննես (Սիմեոն Լեհացու եղբայրը)
 — 742
 Հովհաննես Թլկուրացի — 703
 Հովհաննես Խոյ (Կ. Պոսթի պատրիարք)
 — 737
 Հովհաննես Կախիկ (վարդապետ) — 75
 Հովհաննես Համշենցի (վարդապետ) — 76
 Հովհաննես Մակայի (վարդապետ) — 748

Հովհաննես Շիրաֆ (վարդապետ) — 76
 Հովհաննես Սևրաստացի (վարդապետ) —
 168, 170, 209—210
 Հովհաննիսյան Ա. — 760
 Հովհաննիսյան Գ. (բժիշկ, բանաստեղծ)
 — 677
 Հովսեփ (եղեսիայի խոջա) — 235
 Հովսեփ Սանցի (Ղարասուի բահանա) —
 274
 Հովսիսիմ (Ազարիա Սասնեցու բույրը) —
 749
 Հովսիսիմ (Արիստակես Խարբերդցու մալ-
 րը) — 748
 Հովսիսիմ (Սիմեոն Լեհացու բույրը) —
 142
 Հրանտ Ասատուր — 765
 Հրանտի (եղեսիայի խոջա) — 235
 Հրանտիսյան (Դավիթ Սալամոնցու սիրած
 աղջիկը) — 358—362, 759
 Դավաթ (Արիստակես Խարբերդցու հորեղ-
 բայրը) — 748
 Դավիթյան Ա. — 727
 Դավթ Բերա (Թաթարների սուլթան) —
 276
 Դավաթուր Օղլի (ջալալիների հարյուրա-
 պետ) — 247
 Դավաթա իշխան (Բուրբուրյան) — 130
 Դարա Մանրիշ (հրեա բարոյիչ Սաղեթա-
 յի հայրը) — 455
 Դուլիջան (վկա, Հակոբ Կարենցու հայրը)
 — 614
 Դուկաս (Խառակե Կաֆացու ընկերակի-
 ցը) — 135
 Էպիփանոս (արևելյան հյանավոր բժիշկ)
 — 333
 Էդալ Օղլի — 250—251, 253
 Էռնար (Սիմեոն Լեհացու բույրը) — 742
 Մագոյան Ա. — 686
 Մանմալ սուլթան — 309, 587
 Մանմեղ (Սևրաստիայի կառավարիչ) —
 587
 Մանմեղ Բարա (Մաթար խան) — 139
 Մանմալ շան — 470

Սաղաթիա (եղևտիա) — 230
 Մանանդյան Հ. — 728
 Մանինիայի (Զմյուռնիայի հոգևորական) — 545
 Մարգար (բանասերևու հոգևորական) — 431
 Մարգար (Զմյուռնիայի բանահա) — 547
 Մարգարե (Ավետիք Մանասեսու եղբայրը) — 38
 Մարիամ (Հովհաննես Հալեպցու բույրը) — 761
 Մարշալ (գեղարք, բրիտանական գիտնական) — 579, 764
 Մարտիրոս (երևմտա Քրիստոսյանի հայրը, բանահա) — 760
 Մարտիրոս (Սիմեոն Լեհացու հայրը) — 742
 Մարտիրոս Ղրիմեցի (Ժէ դարի բանաստեղծ) — 5, 760
 Մարտիրոսյան Ն. — 663, 684, 694, 743, 752
 Մարտիրոս Շենքեցի (Արիստակես եւրբերդցու ուսուցիչը) — 748
 Մելիքոն (Դավիթ Սեբաստացու հայրը) — 558
 Մելիքեղիկ (կաթողիկոս) — 96—99, 102, 121, 674, 743, 765
 Մելիքեք (Ազարիա Սասնեցու հայրը) — 749
 Մելիքեք Վանեցի (վարդապետ, Սիմեոն Քուղաշեցու ուսուցիչը) — 750
 ՄԼՄԼՆ (չառ) — 555—556
 ՄԼՄՈՎ Մաշտոց — 551
 Մինաս Աջլան (Հակոբ Սսեցու հայրը) — 752
 Մինաս Էտեմեցի (գրիչ) — 723, 725—726
 Մինաս Մղլեքի (Ղարասուի երեքփոխան) — 276
 Մինասյան Լ. — 663
 Սիր Զատե (չալալիների հարյուրապետ) — 251—252
 Սիրգայան Հ. — 691, 750
 Սիրիշանյան Լ. — 705
 Սիր Մանուկ (չալալիների հարյուրապետ) — 250

Սիր Շարաֆ (չալալիների հարյուրապետ) — 251—252
 Սիմայիկ Ասուրի — 42
 Սիմայիկյան Վ. — 678, 680, 683—686, 692
 Սիսիկ (բանասերևու հոգևորական) — 431
 Սկրյան Հ. — 693
 Սկրյան Մ. — 678, 691—692, 732
 Սկրաիչ (գրիչ) — 57
 Սկրաիչ (Դավիթ Գեղամեցու եղբայրը) — 739
 Սկրաիչ Խարբերդցի (վարդապետ, Երեմիա մականունով) — 749
 Սկրաիչ Նադաշ — 669, 687, 728
 Սկրաիչ Զուղայեցի (Ժ2 դարի տաղասաց) — 740
 Սկրաշյան Մ. — 669, 672—673, 681, 691—693, 705, 707, 722, 726—728, 732
 Սեդաղիանյան Աս. — 680—681, 686, 691, 694—695, 705, 707, 721, 732, 735—736, 744, 751, 753, 762, 768
 Սովսես — (Բչնու վանքի առաջնորդ) — 547
 Սովսես Գ. Տարեացի (կաթողիկոս) — 738, 742, 744
 Սովսես Խորենացի — 551
 Սսեյան Մ. — 679
 Սեզատա (Քրիստոսյանի պոեմի հերոսուհի, իրական տիկ) — 478, 480—481, 486, 488—489
 Սեմամեղ — 128—129, 139, 752
 Սոպալ (Ազարիա Սասնեցու բույրը) — 749
 Սուշեղ Մամիկոնյան — 585
 Սուշե Վարդապետ — 766—767
 Սուսուլ (Իշխան) — 227—228
 Սուրապյան Ս. — 663, 684, 694, 746, 752
 Սուրապ սուլթան — 228, 281, 695, 752
 Տաղանյան Ս. — 704
 Նադարեք Զուղայեցի (Զուղայի խոջա) — 319—321, 700

Նաբան (հրեա բարոյիչ Սապեթայի բն-
կեցը) — 456—457

Նազաք Հովնարան — 5, 760

Նաուր փաշա (շալալիների զորապետ) —
217

Նաուր (Աղարիա Սասնեցու եղբայրը —
749

Նաուր Մանեկոնացի — 555, 558

Նաուր (Աղարիա Սասնեցու հորեղբայրը,
բաշան) — 749

Նաուր (եղևիսայի խոջա) — 235

Ներսես (Վարդան Կաֆացու ուսուցիչը,
բաշան) — 746

Ներսես Բաղիշեցի — 669—670

Ներսես Կամբրանացի — 139

Ներսես Մանուկեց (Վարդապետ) — 669

Ներսես Մեծ — 138

Ներսես Մոկացի — 669

Ներսես Շնորհալի — 675—676

Նիկոլ Բարսուկիչ (կաթողիկոս զործիչ, Եփեսոս-
ապոստոլ) — 96—108, 110—112, 115—
118

Նիկոլայոս (եղևիսայի մեծարպաշի
բժնաբիւրնների գլխավոր կամ հարստա-
բապետ) — 234

Նիկոլոս (գրիչ) — 751

Նուրադ Մ. — 760

Նաշան (Նավիկ Սալաձորցու զուտորը)
— 383—387, 758

Նսեֆ (Աղարիա Սասնեցու մայրը) — 749

Նսի Աշխ — 48—50, 226, 321, 692,
790, 738, 741, 750, 756, 769

Նախափղ երվանդ — 698

Նախն (ոտանավորի պատվիրատու) —
721, 762

Նանկու (Աղարիա Սասնեցու բույրը) —
749

Նան Սևիկ — 741

Նադաուզ (Հակոբ Ակնեցու մայրը) —
754

Նադան (շալալիների հարչուրապետ) —
247

Նադալ (Մուշի կատավարիչ) — 249,
251

Նադան Չափուզ (շալալիների զորապետ)
— 243

Նիքին Կեսարացի (Վարդապետ) — 554

Ոսկինառ (Ավետիք Մահախու զուտորը)
— 738

Ոսկրան Հ. — 663, 674, 678, 687, 690,
694—695, 697—698, 702, 704, 708,
711—713, 715, 732

Չամչյուն Մ. — 765

Չարեկ եղիշ — 702

Չիբուր — (Սահակ Վանեցու մայրը) —
764

Չոպանյան Ա. — 716—717

Պալի (եղևիսայի խոջա) — 234

Պալյան Տ. — 664—666, 668—669, 678,
730

Պաղտասար Դոլբարցի — (Վիա) — 610,
729, 765

Պալյան փաշա — 281

Պանոսկեմոն (միջնադարյան բժիշկ և
վիա) — 454, 562—563, 565

Պարան Պառ (Սրմեն Ջուլալեցու եղ-
բայրը) — 750

Պարան Ջիկե (Սրմեն Ջուլալեցու եղ-
բայրը) — 750

Պարոն Լույս (վիա) — 173

Պարսամ (եղևիսայի խոջա) — 233

Պարսամ (Հովհաննես Հալալեցու եղբայ-
րը) — 761

Պետիս զր լա Կուսա (Խաչատուր, թարգ-
մանիչ) — 730

Պետրոս (Ավետիք եվդոկացու ուսուցիչը,
բաշան) — 676

Պետրոս (եղևիսայի բաշան) — 230

Պեկիր Խասեֆին (տաճիկ հրամանատար)
— 493

Պիվազյան Էմ. — 721

Պողարյան Ն. (Սովական) — 663, 665—
667, 669, 671, 698—699, 700, 702,
706, 717, 719, 726, 730, 733—734,
758—759 761—765

Պողոս (Խոջամիր Վանեցու եղբայրը) —
295—296

Պուսուրյան Մ. — 690, 714

Պուրոմես — 749

Պրիմ (շալալիների զորապետ) — 250

Ռատուլիս (Բրիտանիայի վիցեկանցիներ
ժէ դարավերջում) — 578

Սանակ (Ազարիա Սանեկոս եղբայր) —
749

Սանակ (Հակարչաի սրգին, վանքի շինա-
րար) — 166

Սանակ (Հակոբ Սանկոս եղբայր) — 753

Սանակյան Հ. — 715—717

Սանակյան Բ. (վարդապետ) — 671

Սանակ Պարթև — 45, 84, 551

Սանակ Տիրացու (գրիչ) — 730

Սանիկ (վարդապետ) — 135

Սապերա (Նրեա բարդիչ՝ էժ դարի վեր-
ջում) — 455—458, 462—466, 468—
473, 717—718

Սառա (Օրսուկ Ավետիքի սիրած կինը) —
653, 694—695

Սասունի Կ. — 730

Սատաղ (Սահակ Վանեկոս եղբայր) —
764

Սարգիս (Ավետիք Եվդոկացու պապ,
բաճանա) — 766

Սարգիս (Գալիկ Գեղամեկոս եղբայր)
— 733

Սարգիս (Եղևսիայի խոջա) — 234

Սարգիս (Եղևսիայի բաճանա) — 230

Սարգիս (Ղարասուի բաճանա) — 276

Սարգիս (վկա) — 128, 130—132, 135—
136

Սարգիսյան Բ. — 663, 669—670, 696,
726—727, 730, 738, 752

Սարգիսյան Գ. — 663, 671—672, 693,
696, 752

Սեան Ջեխ — 588, 591, 593

Սեֆեր (բանադնաց կաթնոմ) — 96, 106

Սեֆեր (Նոյա, Երզնկայի վանառական) —
741

Սեֆեր (ժահախի, Սարգմանիչ) — 313

Սեֆի շան — 281, 741

Սիմեոն Երեանցի — 732, 740

Սիմեոն Էջմիածնեցի (Սահակ Վանեկոս
տառադր) — 764

Սմբատյան Կ. — 739

Սովիա (Ավետիք Սահակոս գոտարր) —
738

Ստեփանոս (Եղևսիայի խոջա) — 234

Ստեփանոս (Ղարասուի բաճանա) — 274

Ստեփանոս Գալսեցի (ժէ—ժԸ զդ. բա-
նաստեղծ) — 15, 756

Ստեփանոս Թախարցի (ժԶ—ժէ զդ. բա-
նաստեղծ) — 666, 739

Ստեփանոս Մեղրեցի (վարդապետ) — 544

Ստեփանոս Վարազեցի (ժԶ դարի բա-
նաստեղծ) — 733

Սրապիոն (Սիմեոն Կաֆացու բարեկամը)
— 208

Սրապիոն Ուռնայեցի (կաթողիկոս) —
15, 18, 25, 71, 76, 667, 671, 737, 740,
743

Սրվանձադան Գ. — 704—705

Սուրբան (Ավետիք Եվդոկացու մայրը) —
766

Սուրմեյան Ա. — 663—664, 666—667,
671, 687, 693, 701, 716, 719—720,
748, 751, 761

Վանան Գողթնեցի — 611

Վանաձ (Հակոբ Ակնեկոս հայր) — 753

Վաղարշ րազավոր — 253

Վասակ իշխան — 108

Վարդան (Կաֆայի կաթողիկոս) — 153,
679

Վարդան (Ղարասուի բաճանա) — 274

Վարդան Արևելցի — 743

Վարդան Բաղրեցի (վարդապետ) — 519
— 520, 669—670, 742, 761—762

Վարդապետ (Գրիգոր Կեսարացու մայ-
րը) — 737

Վաղդիսավուս (Լեհաստանի թագավոր
ժէ դարում) — 118

Տաշյան Հ. — 664—667, 694, 699—700,
702, 711, 713, 722, 730—731, 746,
752—753

Տեր-Ավետիսյան Ա. — 664, 747, 750

Տերոն Սարկավազ (գրիչ) — 755

Տիմո (ալբանացի երիտասարդ. Քյոմուրճ-
յանի պոեմի հերոսը) — 478—482,
485—486, 488, 490, 492, 494, 497,
718

Տովար խաբուն (Սիմեոն Հեռացու մայրը) — 742

Տրդատ Երուրդ — 24, 37, 114

Տեկանց Ա. — 678, 731

Ուլոխարուն (Ավետիք Մահտեսու մայրը) — 38, 738

Ուղուրու (Ավետիք Մահտեսու դուստրը) — 738

Փիանդա (Դավիթ Դեղամեցու մայրը) — 739

Փիլի (չալալիների զորապետ) — 248

Փիլիպոս Աղբակեցի (կաթողիկոս) — 135, 260, 738, 750, 753, 760

Փիլիպոս Գալիլիացի — 82

Փիւրում (Դավիթ Դեղամեցու եղբայրը) — 739

Փամալյան Ա. — 702

Փափանակողի (չալալիների զորապետ) — 248

Փեշիշյան Մ. — 664, 691, 697—698

Փյոշկերյան Ա. — 727

Փյուրոյան Հ. — 669, 696, 717—719, 732, 740

Փոմոս (Զմյուռնիայի աբեղա) — 545

Փոսս Սաֆար (չալալիների զորապետ) — 250

Փոշեներյան Ք. — 686

Փուրդ Ալի (չալալիների զորապետ) — 252

Օլալուրմեկ (Զմյուռնիայի աբեղա) — 545

Օսման սուլթան — 225—226, 244

Օրմանյան Մ. — 737, 741, 750, 753, 763, 765

Ֆելիոլ դը (ֆրանսիական զեսպան Թուրքիայում, Ժէ դ.) — 767

ՅԱՆԿ ԲՆԱԳՐԵՐՈՒՄ ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ

Ադրիանապոլիս — 571

Ազիա (Ասիա) — 193

Ալպիաստան (քաղաք Մաքաշի մոտ) — 242

Ալպիաստանի դաշտ — 243

Ալեալցիս — 225—226

Աղբաբես — 50

Աղբակ (Վասուդուրականի գաղառներից մեկը) — 254

Ամասիա — 246

Ամիդ, Տիգրանակերտ — 10, 12, 24, 27, 227—228, 242—243, 247, 250—252, 284

Այազմա (գյուղ Դուզարքում) — 562—564

Այնթափ — 250

Անատոլի (Անատոլիա) — 281

Անկյուրա — 247

Անտիոք — 498

Ասորիք — 252

Արարատյան գավառ — 48, 610

Արգուն, Էրզրում, Կարին — 225, 248, 250, 254, 358, 610, 614

Արտավիլ, Երտեպիլ — 49

Ափրիկե (Աֆրիկա) — 82

Աֆսոնիա (քաղաք Բրիտանիայում) — 577

Բաբելոն — 83, 226—228

Բալյազեդ — 57

Բասենի գավառ — 656

Բերիա (քաղաք) — 284

Բուզանդ (Բյուզանդիա) — 281, 452, 543

Բուրանիա (քաղաք) — 284

Դագա (քաղաք Պաղեստինի ժողովրդին) — 456

Դադատիա (Դալաթիա) — 226, 284

Դանգրիա — 239

Դաննու, Դանջա (Դանձադ) — 49, 253

Դողքան գավառ — 47

Դուրի — 50

Դանոք, Տոնավիս (Դանուք) — 311, 490, 550

Դարանդյաց գավառ — 284

Դիլինիկ (գյուղ Տարոնում) — 288

Պաղովյան (Պաղար Ղրիմում) — 98
 Նալի (Ճովափ Կ. Պոլսում) — 478
 Նարադայիս — 284
 Նգիպոս — 496—497
 Նդեհիա, Ունույ, Ուրֆա — 11—12, 24,
 27, 139, 229—233, 236, 239, 242—243,
 252, 284
 Նդեգաց Նար — 48
 Նմրաշ, Նմրաց (Նմրոպա) — 193, 310—
 311
 Նրախան (Նրասխ. Պրաքս) — 47
 Նրևան — 43, 249, 253, 611, 663
 Նրզնկա — 284
 Նուսադեմ — 153, 166, 170, 173—174,
 313, 455—456, 458, 462, 464, 561,
 600—604
 Նիրաա — 178, 231
 Էյուպ սուլթանի իսկուկ (Բերդ Թուրքիա-
 լում) — 489
 Էջմիածին — 21, 29, 105—106, 108,
 111, 154, 174, 178, 257, 271, 499—
 500, 542, 544, 548, 556, 561, 572,
 611
 Շարեն, Հաթրեն — 465—471
 Շարաբխան — 52
 Շավրեզ, Ֆերֆիզ, Պավրեմ (Քավրիզ) —
 48—49, 253—254,
 Փեղդապոլիս — 284, 358, 612, 614, 625
 Փեհապոլիս (Սալոնիկ) — 460
 Փեսեկ — 545
 Փեխիստապ, Փեխիստակ (Փոքոստո) —
 545, 557, 562, 566
 Փիֆլիս, Տփլիս — 50, 253, 349
 Փոխաք (Նվդոկիա) — 243—246, 284,
 610
 Փումանիս (Բերդ) — 50, 253
 Փրակացոյ Երկիր, Փրակիա — 311
 Փզմիր, Ջմյուն (Ջմյունիա) — 455—
 457, 459—460, 470, 543—544, 547,
 553, 603, 610
 Կլախ, Ուլանաց Երկիր (Մոլդավիա) —
 113, 481—482, 485—486
 Քնինի (Բնակավայր) — 315
 Խարսեկ — 178, 497
 Խիլարապու (քաղաք) — 314

Կրան, Կիրի (Կրանան) — 149, 193, 369,
 608
 Ան (Անտառան) — 95—96, 106, 109,
 112, 114, 116, 177, 254, 469
 Լիկիա — 456
 Լիով, Լեմպերի, Լեոպոլ, Լեոպոլիս, Լյով,
 Լով — 94, 96, 98—99, 101—102, 110,
 113, 115—117
 Լոնդինում (Լոնդոն) — 576
 Լամլ Բերդ (Տուրուքերանում) — 330
 Լանրուման (քաղաք) — 313
 Լառանու Երկիր — 252
 Լարբերդ — 247
 Լեոս — 248, 330
 Լորասան — 386, 390
 Լովեր (գյուղ Տարսնի գավառում) — 662
 Կազարիա (քաղաք Ղրիմում) — 193
 Կաղզվան — 48
 Կամենից (քաղաք Հեհաստանում) — 100,
 109, 112
 Կամուրն (գյուղ Բաղեշի իլյաթ ավանի
 մաս) — 230, 235
 Կապադովիա (Գամիրք) — 281
 Կարս, Ղարս — 254, 656
 Կաֆա, (Քեդոսիա, քաղաք Ղրիմում) —
 52, 157—158, 168, 180, 193
 Կեզով (Կոզով) — 168
 Կեզու Երկիր (Կեզի գավառ) — 248
 Կեշառիս — 253
 Կեսարիա — 281, 284
 Կիլիկյուս (Կալկապոլիս) — 471
 Կիլիկիա — 543
 Կիրիս (Կրեոն կղզի) — 462
 Կոնիս — 228
 Կոստանդնուպոլիս, Խոստանպոլ, Ստամպոլ
 — 96, 101, 103, 110, 129, 246, 254,
 281, 285, 460, 478, 485, 640
 Հալապ (Հալեպ) — 34, 313
 Համա (քաղաք) — 314
 Համուս (քաղաք) — 314
 Հալաստան — 12—13, 19, 21, 23, 25,
 79—80, 88, 138, 166, 247, 253—254,
 544—545, 547, 611
 Հասնեֆ (քաղաք) — 251
 Հարին (քաղաք Բրիտանիայում) — 570

Հզան (բաղար) — 251
 Հինո, Հնդստան (Հնդկաստան) — 150, 569
 Հոնաց աշխարհ — 135, 139, 226
 Հորդանան — 73, 86, 370, 475, 570
 Հոռո — 114, 568
 Ղալսարի (բաղար) — 248
 Ղարալար (բաղար) — 314
 Ղարամուրատ (գյուղ Սեանա լճի մոտ) — 50
 Ղարասու (բաղար Ղրիմում) — 130, 135, 139, 168, 273—276
 Ղարաֆիլիսա — 659
 Ղոնբար (բաղար) — 315
 Ղրիմ, Խրիմ, Ղրում, Ղրիմա Երկիր — 52, 54, 159, 168, 193, 462
 Ղուլիա — 249
 Ղումբաղի (գյուղ) — 565
 Ղուշ Ատասի (բերդ) — 603
 Ճանիկ (գյուղ, Թոխաթի մոտ) — 244
 Ճիգրու Երկիր — 251
 Մառան (բաղար) — 313
 Մասիս — 330
 Մատան — 251
 Մելիտինե — 247
 Մերտին (բաղար) — 227, 250
 Մեջան — 656
 Մինա (ծովկերյա բաղար Թուրքիայում) — 315
 Միջագետք — 12, 24, 229, 231, 252
 Միջերկրական ծով — 462
 Մլես — 327
 Մծբին — 250—251
 Մղերք — 251
 Մշո դաշտ — 249
 Մոսոնով (Մոսկվա) — 118
 Մուշ (բաղար) — 240
 Մուսուլ — 227, 252
 Նախջվան (Նախիջևան) — 48, 253
 Նապլուս (բաղար Նրուսադեմից Հալես ճանապարհին) — 316
 Նիկիա — 138, 239
 Նիկողիմյա (Նիկոմիդիա) — 284, 452—454

Նինոկ — 326
 Նանրագուլ (բաղար) — 252
 Նանուպալ — 267
 Նամ (բաղար) — 314—315
 Նամախի — 50, 258
 Նարվան (Շիրվան) — 50, 251
 Նիրակավան — 48
 Չարախ (գյուղ) — 50
 Չարա Մուրատ (բաղար) — 50
 Չեչմեկու (բաղար) — 316
 Չինումաշին (Չինաստան) — 582
 Պանչիսարայ (Բախչիսարայ) — 168
 Պաղեսթին — 85, 561
 Պաղտատ (Բաղդադ) — 252, 390
 Պանատոզ (գյուղ) — 565
 Պասկալայի դուռ (Բերդ) — 565—566
 Պասրու (Բասրա) — 390
 Պարսից աշխարհ — 47, 462
 Պելկրատ (Բելգրադ) — 311
 Պլեյց (բաղար Լեհաստանում) — 106
 Պոդազ Հիսար — 461—462, 469—471, 473, 601
 Պոնոու — 284, 627, 629
 Պուղտան (Բուլղարիա) — 251
 Պուրսա (Բուրսա) — 102, 247
 Պրիբանիա (Քրիտանիա) — 576—577
 Ջուղա — 48, 99, 258
 Ռոյեց (բաղար Լեհաստանում) — 513
 Ռոնա (գետ) — 311
 Սալանոռ (գյուղ Արդրումում) — 358
 Սալմաստ — 254
 Սարույաղուր (բաղար) — 313
 Սերասախ — 228, 243, 284, 351, 587—588
 Սեկերակ — 242
 Սինո — 19, 25, 79, 85, 139—140, 156, 169
 Սպանան, Իսպանան, Շոշ — 41, 47—48, 317, 321, 628
 Սուլխար (Սուրխաթ) — 168, 193, 195

Սուչուրախ (բաղար Ղրիմում) — 52
Սուսամ Առասի — 601
Սոսուախ Թարա (բաղար Ղրիմում) — 52

Վաղարշի բաղա՝ (Վաղարշասպառ) —
24

Վան — 254, 474, 634—636

Վասպուրականի ծով (Վանա լիճ) — 334

Վենեժ (Վենետիկ) — 29

Վրաստան — 50

Վրականի գավառ — 251

Տանկազ աշխարհ, Տանկաստան — 481—
482, 486

Տարոն — 330

Տեմիր Ղարու (Իերդ) — 253

Տերգին (բաղար) — 251

Տիգրիս — 231

Տիգրոն — 228

Տյուրիկ (բաղար) — 254

Տուրա Երկիր — 251

Քալբեդոն — 112

Քեմերլի — 562, 566

Քրդաստան — 430

Քֆրա — 251

Ֆրանկազ տուն, Ֆրանկիստան (Ֆրան-
սիա) — 92, 462

Արամիւմ Բանասիր

1. Տաղ սուրբ Աստուածածնի է. տէր Արամիւմ պիտակ բանասիրէ

(«Արև պայծառ և երկնային»)

Ձև. № 2339, թերթ 263ր—264ր:

2. Տաղ յարութեան ի յԱրամիւմ վարդապետէ

(«Արքայ և Տէր զբեղ բոլորից»)

Ձև. № 2339, թերթ 280ր—281ա:

3. Բան ասացեալ յովեմնի բանագոյի բանասիրէ.

Աղէրս առ տիրոմին կայսն Աստուածածին

(«Աղէրս արկեալ առաջի բոյ»)

Ձև. № 932, թերթ 130ա:

Անանուն

«Գրուակ բանից իւրառական»

Ձև. № 6562, թերթ 41ա:

Անանուն

«Էին անեղին»

Ձև. № 10006, թերթ 64ա—65ա:

Անանուն

Մեղայ վերայ ասացեալ

(«Մեղայ թեզ, Քրիստոս աստուած»)

Ձև. № 9271, թերթ 15ա—15ր:

Անդրէ

Տաղ Աստուածածնին

(«Մարիամ, մայր աստուծոյ, հաւատամ, հաւատամ»)

Ձև. № 9708, թերթ 35ա—36ա:

Ասապով

1. «Ով լուսերամ դասք Բանանայից լուսատեսիլ մանկանց պանծալի»
Հրատարակվել է՝ «Հանդէս ամսօրեայ», 1931, էջ 528—529:

2. Այլ տաղ անոյշ և գեղեցիկ, Մախիլիին ձայն է
(«Ան քեզ աղողակեմ հառաչմամբ ձայնիւ, տէր Յիսուս»)
Ձեռ. № 7717, թերթ 103բ—104ա:

3. Տաղ վասն սուրբ Աստուածածնի, Քարքմ բարսուի ձայնն է
(«Անարատ տաճար, մայր ամէնօրհնեալ, Տիրամայր»)
Ձեռ. № 7717, թերթ 105ա—105բ:

Աստուածատուր

Տաղ սուրբ Աստուածածնի դատաստանին

(«Անարատ կոյս, սուրբ Տիրածին»)
Հրատարակվել է՝ Տ. Պալլան, Հայ աշուղներ, հտ. Ա, տետր Ա, էջ 254—256:

Արիստակէս Խարբերիցի

Ոտանաւոր ասացեալ Արիստակէս վարդապետի, վասն ծոպատկին
Հսոռմոց, որք Յոյնք կոչին

(«Արիստակէս խնդրող բանի»)
Ձեռ. № 1771, թերթ 330բ—335ա:
Ձեռ. № 3488, թերթ 156ա—170ա:

Գևորգ Նրեց

Տաղ պանուց ասաց

(«Գովեմ զքեզ խոնարհ և հեզ»)
Հրատարակվել է՝ Տ. Պալլան, Հայ աշուղներ, հտ. Բ, էջ 68:

Գրիգոր Գանձակեցի

Տաղ ի վերայ սուրբ Կարապետի ասացեալ առակաւ ի Գրիգորէ.
պատարացի սրբոյ Նրուսաղէմի համեղ զունով

(«Ի սէր սիրեցելոյդ սիրահարեցայ սիրով»)
Ձեռ. № 10523, թերթ 85բ—86ա:

Գրիգոր Կեսարացի

Գրիգոր Բաշ հոնտորի Կեսարացոյ ասացեալ է ողբս,
առ վարժապետն իւր Մրապիոն կարողիկոսն Հայոց

(«Աստուծոյ և Յիսուսի Քրիստոսի նուաստս...»)
Ձեռ. № 1838, թերթ 247ա—251բ:

Ձեռ. № 6562, թերթ 193ա—195բ:

Ձեռ. № 9826, թերթ 244ա—250ա:

Հրատարակվել է՝ «Սիոն», 1953, էջ 19—24 (բնագիրը հանված է Երուսաղեմի № 1042 ձեռագրից, թերթ 49ա):

Գրիգոր Ոստանցի

Տաղ ի Գրիգոր վարդապետ: Ոստանցույ

(«Այսօր նոր խառնումն հղեալ»)

Ձեռ. № 7057, թերթ 100ա—101ա:

Գրիգոր Վարազեցի

«Ի հայկազան մեր տումարին»

Ձեռ. № 4723, թերթ 386բ:

Նղիազար վարդապետ

1. Տաղ ի վերայ հոգույ, ասացեալ Նղիազար վարդապետ

(«Նղկելի եմ, հղկելի, ողբալի եմ ես»)

Ձեռ. № 2436, թերթ 105բ—107ա:

2. «Նկեալ այսօր և զնկ տեսեալ»

Ձեռ. № 833, թերթ 129ա—130ա:

Նրեմիա Քլոմոսրճյան

1. «Ելք արեաւ ծագող լուսոյ անեղին»

Ձեռ. № 523, թերթ 135ա—135բ:

2. Նրեմիա Չլկպոյ զանձ և ողբ ի վերայ Յակոբ կաթողիկոսի

(«Նրգս ողբաց արժան, երգս կականաւան, ողորմ ողբական»)

Հրատարակվել է՝ «Հանդէս ամսօրեայ», 1933, էջ 589—595:

3. Գովեստ առ սուրբ Աստուածածին, ասացեալ Նրեմիայի բանասիրէ

(«Նրանեալ կոյս սուրբ տալիթայ Մարիամ»)

Ձեռ. № 8690, թերթ 191ա—192ա:

Ձեռ. № 3504, թերթ 182ա—182բ:

Ձեռ. № 7717, թերթ 127բ—128բ:

Ձեռ. № 41, թերթ 136ա—137ա:

Ձեռ. № 7193, թերթ 131բ—133ա:

Ձեռ. № 9271, թերթ 79բ—80բ:

Ձեռ. № 8219, թերթ 142բ:

Վիեննա, ձեռ. № 671, թերթ 63ա—64բ:

Վիեննա, ձեռ. № 678, թերթ 40ա:

Վիեննա, ձեռ. № 979, թերթ 9ա:

Վենետիկ, ձեռ. № 2394, Թերթ 43ա:

Հրատարակվել է՝ «Տաղարան վալսետի և դիդեքի...», Կ. Պոլիս, 1701, էջ 80—82:

«Գիրք դպրութեան և Տաղարան վալսետի...», Կ. Պոլիս, 1714, էջ 193—194:

«Գիրք դպրութեան և Տաղարան վալսետի...», Կ. Պոլիս, 1738, էջ 266—268:

«Բիւրակն», Կ. Պոլիս, 1897, էջ 612—613:

«Բազմավայր», 1966, էջ 178—179:

Նվերեմ Ղափանցի

1. Տաղաչափեալ շարադրի տետն նվերեմ վարդապետի

(«Տաղուք միշտ փառք երրորդութեան»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 252ա—253բ:

2. Գովասանութիւն վասն Նղիազար կարողիկոսին ըստ անուան խում, ի տէր նվերեմ վարդապետէ շարադրեալ

(«Եւ քառակի եղեր օծեալ»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 254բ—255ա:

3. Գովասանութիւն քախտի, վասն էջմիածնայ կարողիկոսին, ի տէր նվերեմ վարդապետէ շարադրեալ

(«Տեառնդ իմոյ հարազատի»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 255բ:

4. Ի տէր նվերեմ վարդապետէ շարադրեալ յաղագս իւր վախճանեալ աշակերտին

(«Այս է տաղան դիր հանգստի»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 256բ—257ա:

5. Գովասանութիւն վասն Նահապետ կարողիկոսի, պահաւանի բղբին վերագրեցեալ, ըստ անուան իւրում, ի տէր նվերեմ վարդապետէ շարադրեալ

(«Նախընթաց ճանապարհի»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 270բ:

6. «Եկեղեցի հանգոյն կուսի»

Ձեռ. № 5193, Թերթ 1ա:

7. Գովասանութիւն վասն Նղիազար կարողիկոսի...

(«Եղեալ երբեմն քարզեղ գնացեալ»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 255ա—255բ:

8. Ի նվերեմ վարդապետէ շարադրեալ ի վերայ սուրբ էջմիածնայ արքայախին

(«Մաքրասնունդ փաղերայի»)

Ձեռ. № 7717, Թերթ 273ա:

9. Յիշատակարան է վասն գայս Խորհրդատեսորիս ի տէր Եփրեմ
վարդապետէ շահադեալ

(«Տէրն Քրիստոս ընթրիս բազմիս»)

Հրատարակվել է՝ Մ. Պողարյան, Մայր ցուցակ, հտ. է, էջ 357—358

Զաֆարիա

«Զարքիւ մանուկ դու ի մեղաց»

Հրատարակվել է՝ Ս. Տեր-Աւետիսյան, Յուցակ, հտ. Ա, էջ 653 (բնագիրը հանված
է Նոր Զուղայի № 428 ձեռագրից, թերթ 534ա)։

Զաֆարիա

Տաղ ի վերայ բարեկենդանին

(«Զեղանակն ձմեռնային»)

Ձեռ. № 5954, թերթ 62բ—63ա։

Զաֆար

Տաղ ի վերայ գարնան

(«Զգարունն եկեալ, ծաղկունքն ամէն պատուական, աննման»)

Ձեռ. № 5954, թերթ 64ա—64բ։

Քաղեօս Եփրեմկացի

Տաղ ոգեալ ի Քաղեօս վարդապետէ Յնդոկեացայ,
Մաֆուր տատրակի գունով է ասացեալ

(«Իսկ և տատրակդ դառն աստուծոյ վկայեալ»)

Ձեռ. № 8274, թերթ 47ա—48ա։

Վիեննա, ձեռ. № 1042, թերթ 203ա։

Իգնատիոս

Նորին Իգնատիոսէ

(«Ի գալստեան քո դատաստան»)

Ձեռ. № 678, թերթ 173ա—173բ։

Խաչատուր Դպիր

1. Ռտանաւոր ի Խաչատուր Դպրէ առաջեալ

(«Արարիլն աստուած, որ զԱղամ ստեղծեաց»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 59ա—61ա։

2. Տաղ առ Խաչելութեան Քրիստոսի

(«Մայր Յիսուս կոյս առ Խաչին»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 62ա։

3. Ոսանատուր ի Խաչատուր

(«Ի ձրիարաշխ արդեանց շոգույն»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 76ր:

4. Նորին գեւազայն զովեստ առ սուրբ Աստուածածին Մարիամ

(«Ի յարմատոյն յեւսյան ծաղիկ ընծուղեալ»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 77ա—77բ:

5. Տաղ հորին Խաչատուր առ սուրբ Աստուածածին

(«Կարող բանին օթարան»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 82ա—82բ:

6. Տաղ հորին ասացեալ զղջման և ապաշաւանաց անձին իւրոյ

(«Խաւար մօտ խտորեցայ»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 85ա—85բ:

7. Տաղ պատարագի հաղորդութեան

(«Խորհուրդն ծածկեալ այսօր յայտնեցաւ»)

Ձեռ. № 3357, թերթ 86բ:

Կարապետ

1. Տաղ ի վերայ սուրբ Աստուածածնայ, ասացեալ Կարապետէ

(«Կոյս Մարիամ, սրբուհի Աստուածածին»)

Ձեռ. № 7193, թերթ 150ա—151բ:

2. Տաղ սուրբ Աստուածածնի

(«Արև լուսատու»)

Ձեռ. № 9597, թերթ 249ա, 5954, թերթ 22ա, 10253, թերթ 61ա—61բ:

3. Տաղ սուրբ Աստուածածնի

(«Կոյս անարատ, մարտիր տաճար բնակողին»)

Ձեռ. № 10253, թերթ 61բ—62բ:

Հրատարակիլ է՝ «Գրքուկս որ կոչի տաղարան...», Կ. Պոլիս, 1740, էջ 229—230:

4. Տաղ սուրբ Աստուածածնի

(«Մառ կենաց, ծաղիկ անթառամելի»)

Ձեռ. № 10253, թերթ 62բ—63բ:

Հրատարակիլ է՝ «Գիրք զպրութեան և տաղարան վայելուչ», Կ. Պոլիս, 1738, թերթ 217—218,

«Գրքուկս, որ կոչի տաղարան...», էջ 230—231:

Հակոբ Ակեւեցի

«Տարտամս յիմաստոցս այսմ գրոց»

Ձեռ. № 188, թերթ 516ա:

Հակոբ Սսեցի

1. Շարադրութիւն վարդապետաց Հայոց ի Դօշայն եւտէ, ոտիւ
չափեալ, որ ըստ աճուան երգողի և շափողի

(«Յատատուր Հայրդ գթած»)

Հրատարակիլ է՝ «Հասկ», 1945, № 1—2, էջ 28—29 (ընդգիրը հանված է Երու-
սաղեմի № 68 ձեռագրից, թիւը 79բ—81ա)։

2. Ոտանաւոր վասն ցուցանելոյ զերգող շարականացս,
յոգեալ ըստ նախագիծ տանց

(«Յայտնում բանից բոց լուսաւոր»)

Ձեռ. № 3107, թիւը 137ա—139ա։

Ձեռ. № 7217, թիւը 70ա—72ա։

Հրատարակիլ է՝ Հ. Անասյան, Հայկական մատենագիտութիւն, հտ. Ա, էջ LXXII—
LXXIV։

Հակոբ Տիրացու

Տաղ սուրբ Կարապետին

(«Յարեւելս կոյս ի Տարօն, ի Տարօն»)

Ձեռ. № 8660, թիւը 15ա—16բ։

Ձեռ. № 5946, թիւը 16բ—17բ։

Ձեռ. № 8274, թիւը 48բ—49ա։

Հովասապի

«Ձեռքս փտի և ողորմայ»

Հրատարակիլ է՝ Ս. Մուրադյան, Ն. Մարտիրոսյան, Յուցակ, հտ. Բ, էջ 162։ (Բնա-
գիրը հանված է ՄշՊ մասնատւրաց № 20 ձեռագրից)։

Հովնանեա Դպիր

«Գրեցի զսա յանձն եղկելի»

Ձեռ. № 4403, թիւը 282ա։

Հովնանեա Կրօնավոր

«Յաղրեալ խաբմամբ բանսարկաին»

Ձեռ. № 2358, թիւը 360բ—361բ։

Հովնանեա Համբեցի

Գտնե ի Յամբեցի Յովանեա վարդապետ, ասացեալ
վասն ննջեցեալ տղայոց

(«Յանեղղ յէութեան»)

Ձեռ. № 2482, թիւը 111բ—117բ։

Հովհաննէս Մոկացի

«Աստուած, որ լոյս է պարգաւոյն»

Զեռ. № 2079, թերթ 410—413ա:

Հովհաննէս Զուղայեցի (Մբբուզ)

1. «Յար և յանժմ մաշիմ կիզմամբ»

Զեռ. № 1935, թերթ 242բ—243ա:

2. «Յարաբերեալ ծփիմ յալեաց»

Զեռ. № 1935, թերթ 288բ:

Հովհաննէս Բոտին

Տաղ Յարութեան

(«Գովեստ ներբողական պարտ է և արժան»)

Զեռ. № 2002, թերթ 149բ—143բ:

Զեռ. № 7193, թերթ 139բ—145ա:

Հովհաննէս Քէֆեցի

Եւզ ի վերայ գլխատուրեան Պետրոսի առ այն յորինեալ ի Քեֆեցի
Յովաննէ եպիսկոպոսէ, վարդապետէ, որ էր այր բարեմիտ
և վախճանեցաւ ի Պէլլորատ

(«Ռմանք սրանչափեալ ասեն վասն է՞ր է»)

Զեռ. № 9834, թերթ 6բ—7բ:

Պապար Բաբերդացի

«Փառք ամենասուրբ Երեւոյթեան անեղական»

Զեռ. № 351, թերթ 562բ—565ա:

Մարտիրոս

«Մարտն կու գայ գարնանաբեր»

Զեռ. № 1635, թերթ 31ա—32ա:

Մխիթար Մեղրեցի

1. Տաղ Մխիթար վարդապետի

(«Ներանուհի Մարեամ, կոյս դրուատելի»)

Զեռ. № 7708, թերթ 56բ—57ա:

2. Տաղ մեղրեցի Մխիթար վարդապետ, ասացել է ժամանակս
սրբազան Փիլիպոս կարողիկոսին

(«Մառախլօրէն շուրջանակի պար առին զգերիս, պար առին»)

Ձեռ. № 1989, թերթ 191բ—192բ:

Ձեռ. № 9600, թերթ 80ա—80բ:

Ձեռ. № 7717, թերթ 87ա—88ա:

Ձեռ. № 10167, թերթ 38ա—38բ:

Ձեռ. № 4285, թերթ 18բ:

Ձեռ. № 6958, թերթ 240ա—241ա:

Նահապետ Դուլնազարի որդի

«Ի բոլին հազար հաւիւրէկ»

Հրատարակվել է՝ Պարզարանութիւն հոգննուող սաղմոսացն Դաւիթ մարգարէին,
Վենետիկ, 1687, էջ 3—4:

Նիկողայոս Կոստանդնուպոլսեցի

Տաղ է նիկողայոսէ Կոստանդնուպոլսեցոյ ասացելով

(«Տենչալի փափաղմամբ ըղձական»)

Ձեռ. № 8466, թերթ 214բ—218բ:

Ձեռ. № 10006, թերթ 26բ—27ա:

Սահակ Դպիր

Ի Սահակ դպրէ ասացելով

(«Սափոր ոսկեղէն լցեալ»)

Ձեռ. № 5668, թերթ 26բ—27բ:

Ձեռ. № 7192, թերթ 137ա—138ա:

Սահակ Տիրացու

Տաղ վասն հոգոյ, ասացելով ի Սահակ:

(«Սուտ կենցաղոյս վտարանդեալ վարանիմ, վա՛յ ինձ, վարանիմ»)

Ձեռ. № 2436, թերթ 85ա—86բ:

Սուփիաս

1. Այլ տաղ ասացելով առ սուրբ Աստուածածինն
նոյն Սուփիաս վարդապետէ

(«Անարատ կոյս, անրիժ սրբուհի»)

Ձեռ. № 1208, թերթ 185ա—188բ:

Ձեռ. № 1635, թերթ 60ա—63բ:

2. Նոյն Սուփաս վարդապետի ասացել առ սուրբ Աստուածածինն

(«Անհնօրնեայ կուս. Մարիամ Աստուածածին»)

Ձեռ. № 1208, Թերթ 188բ—191բ:

Ձեռ. № 1635, Թերթ 64ա—67բ:

3. «Ի բերան դրանց համայնից»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 23ա—23բ:

4. «Ի մէջ մահու մեղաց ազահութեան յոյժ վտանգեցայ»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 22բ—23ա:

5. Ի Սուփաս վարդապետէ ասացել, Երգ սուրբ խաչին

(«Ի ընդ պարծինք, պարծանք մարդկան»)

Ձեռ. № 1635, Թերթ 3ա—5ա:

6. «Ի Բէն խնդրէ. աստուած, անձն իմ անպիտան»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 17ա—18ա:

7. «Ինն ողորմեա, Տէ՛ր, ողորմեա»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 26բ—27բ:

8. «Ի դէմս Երեսաց կնիք, սուրբ խաչն է»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 29բ—30ա:

9. «Ի մեծ յարութեան սուրբ տօնիս»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 32ա—33ա:

10. «Իմ գեղեցիկ և պատուական»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 33բ—34բ:

11. «Ի Բէն խնդրեմք, հոգիդ բարութեան»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 34բ—35բ:

12. «Իմաստութեան Հօր, բան՝ Որդիդ միածին»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 38ա—39ա:

13. «Իսկապէս առիք մահու դիպումծոյս»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 42բ—43բ:

14. «Իմ ստեղծող և արարիչ, բնաւից դու իշխես»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 43բ—44բ:

15. «Ինքնագործ դատախազ, զիս դատապարտեմ»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 45բ—46բ:

16. «Ի քո սիրոյդ օտարացայ»

Ձեռ. № 1635, Թերթ 44բ—45բ:

17. «Ի մարզ Գալսեայ Գան ճեմեսցում»

Ձեռ. № 1635, թերթ 46ր—47ա:

18. «Ի Տեառնէ միշտ լսեմ, փրկիչ քո ես եմ»

Ձեռ. № 1635, թերթ 51ա—52ր:

19. «Ի Բեզ, աստուած իմ, յուսացայ»

Ձեռ. № 523, թերթ 139ր:

Ձեռ. № 1635, թերթ 8ր—9ր:

Ձեռ. № 6588, թերթ 26ր—27ա:

20. «Ի հեշտութիւնս ունայնական, մեղայ Բեզ, Տէր»

Ձեռ. № 1635, թերթ 47բ—48ա:

21. «Ով հրաշալի, խորհուրդք Էին աստուածութեան»

Ձեռ. № 10208, թերթ 183ր—185ա:

Ձեռ. № 1635, թերթ 57ր—60ա:

22. «Ի լսկիս արարածոց»

Ձեռ. № 1635, թերթ 50ա—50ր:

23. «Աստուածային բարեաց լսեալ»

Ձեռ. № 1635, թերթ 67բ—69ա:

24. «Ի Բոց շրքանց համբուրի»

Ձեռ. № 1635, թերթ 33ա—33ր:

25. «Ի դառնութեան սրտիս հեծեծեմ»

Ձեռ. № 1635, թերթ 49ա—50ա:

26. «Տաղս այս չափեալ ի հուսատէ...»

Ձեռ. № 1635, թերթ 53ր—57ա:

Ստեփան

«Սիրով կատարեալ խոստովանողիդ»

Ձեռ. № 8216, թերթ 269ա:

Ստեփան

Տաղ վասն վշտացելոց

(«Սիրա իմ առ քեզ, Յիսուս, տենչայ»))

Ձեռ. № 6998, թերթ 59ր:

Ստեփանոս

«Ի սէր սիրոյդ տենչիս վարիմ»

Ձեռ. № 7424, թերթ 1ա:

Ստեփանոս Եղիշեցի

Երգ Ստեփաննոսի առ տէր Ներսէս Կալեցիին

(«Սուրբ Երջանիկ տէրդ Ներսէս»)

Ձեռ. № 3290, թերթ 46ր:

Երուսաղեմ, ձեռ. № 1597, թերթ 229ա—230ա:

Վրեհնա, ձեռ. № 160, թերթ 150ա:

Վրեհնա, ձեռ. № 514, թերթ 85ա:

Վրեհնա, ձեռ. № 1042, թերթ 521ա:

Ստեփանոս Հին Զուղայեցի (Ձիգ)

Յիշատակարան Աւետարանի, արարեալ յոգնամեղ Ստեփաննոսի
իրիցէ Զուղայեցոյ, որդի Ստեփաննոսի

(«Ազիս Հայոց թուականին»)

Ձեռ. № 8444, թերթ 35ա—37ա:

Ձեռ. № 9245, թերթ 33ա—38ա:

Ձեռ. № 9931, թերթ 2ա—6ա:

Վարդան

Տաղ սուրբ Կուսին Թամարիոյ Շախիբերտացոյ

(«Վերջին վկայ, Կոյս Թամարեայ, յաղթող բանսարկուն»)

Հրատարակվել է՝ Պողարյան, Մայր ցուցակ, հա. Դ, էջ 123—124 (բնագիրը հաշ-
ված է Երուսաղեմի № 2460 ձեռագրից, թերթ 565):

Վարդան Կաֆացի

1. Նորին Վարդանայ տաղ յարուբեան

(«Վասն յարութեան աւուր Փրկչին մերոյ»)

Ձեռ. № 10006, թերթ 4ա—5ր:

2. Վարդան եպիսկոպոս Քաֆայեցոյ ասացեալ է

(«Զմեղսամկարդ յողիս յոռի»)

Ձեռ. № 3504, թերթ 176ր:

Ձեռ. № 1636, թերթ 139բ—140ա:

3. Նորին Վարդան եպիսկոպոսի ասացեալ, սուրբ Օգսէնտ եկեղեցոյ

(«Վերստին կազմեցաւ սուրբ եկեղեցի»)

Ձեռ. № 3504, թերթ 229ա—229բ, № 1636, թերթ 115ր—117ա, № 3119, Բերթ
193բ—194ա:

4. «Վերստին կազմեալ սուրբ եկեղեցի»

Ձեռ. № 3504, թերթ 228բ—229ա:

Ձեռ. № 1636, թերթ 113բ—115բ:

Ձեռ. № 319, թերթ 193ա—193բ:

ՏԵՐ ԳՐԻԳՈՐ

Տաղ խաչ գիտին ի Գրիգորէ

(*«Աւօր եղև դաւ Դժխոյին»*)

Ձեռ. № 9597, թերթ 178ա—179բ:

Ձեռ. № 8466, թերթ 118ա—118բ:

ՏԵՐ ԶԱԲԱՐԻԱ

«Տունկ եւ ամենայն ծաղկանց»

Ձեռ. № 9597, թերթ 39բ—40բ:

ՏԵՐ ՀՈՒՄԱՆ

Յիշատակարան նկարողիս

(*«Տունք և տաճար զարմանաւոր»*)

Ձեռ. № 2407, թերթ 347ա—348ա:

ԱՅՐԲԵՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿ

(Ըստ բանաստեղծությունների առաջին տողերի)

Ալի փեյտա եղաւ զարդ մը — 389
 Ահա եկեալ է զարուն — 297
 Ահա եղև ալլի զարուն — 330
 Ահա եղև օրհնեալ զարուն — 620
 Ամէն գործան ծաղկունք բացուեք հաւա-
 տար — 540
 Այն անգին գոհար — 267
 Այդոյ իրաճառի եղար նմանի, որ ցանկն
 բախի — 29
 Այգուցն Յիսուսի — 18
 Այդ գեղեցիկ պատկեր ունիս — 328
 Այն ջուր յորգախաղ գետոյց, յորգական
 գետ յորգորական — 449
 Այն ջուր, պատրելոց գոյ զովացարան —
 448
 Այս կեանքս է իւրաքով, եղբարք, անցաւոր
 է խիստ և ունայն — 277
 Այս տաղ գոտական բեր Ակոր լեզուն —
 273
 Այսպէս էի ևս խիստ տրտում — 515
 Այսու այս անուն Գասպար, ի յաղղէս Հայ-
 կայ — 598
 Անեղն աստուած անճառական — 62
 Անեղն աստուածն ամենակալ — 78
 Անիրաւ միտք և անպիտան մարմին իմ
 — 622
 Անձամբ տրտմագին — 260
 Անձինք աստի հագներգական — 211
 Անձն իմ, քեզի ըստոյգն ասեմ, իմանաս
 — 317
 Անճառին տաճար — 300
 Աննմանդ ի մէջ մարդկային — 631
 Անոկիդրն անճառ աստուած, արարող
 էիցս ամենայն — 65
 Աշերդ ծով, խիստ փառաւոր — 332
 Աշերդ է կանթեղ կազմեալ, ունբերդ է
 կամար — 651

Աշր իմ յուսատու, զիա՞րդ խաւարեցաւ
 — 71
 Առաստուն պարզեղ հովուն — 641
 Առ բեղ գոչեմ արտասուելով — 298
 Աստուածածին ամէնօրհնեալ — 304
 Աստուածածին կոյս Մարիամ, սրբուհի,
 սրբուհի — 258
 Աստուածածին, մայր Քրիստոսի — 543
 Աստուածային հրաման սր կայ — 9
 Աստուածայնոց բանից լսեալ — 409
 Աստուած անհաս, անեղբ, անպար — 57
 Աստուած արար զիս ի հողոյ — 256
 Աստուած երկնից խոնարհեալ — 255
 Աստուած, իմ բարի աստուած, բո ճա-
 ոայդ եմ, զիս խրատէ — 186
 Աստուած և Տէր ամենակալ — 157
 Արարչագործ Տէրն երկնից — 303
 Արդ Հայկազնեան մեծ տօմարի — 240
 Արդ պաշտօնիմ, կարգա և տես — 572
 Արեգակն որ ստեղծեալ յԱրարչէն, իւրում
 գործն երթալ — 445
 Արեկ, որ պաղչան մտնումք ու վարդ
 բաղեմք ծաղկած յալցին — 150
 Արեւիք առաջին — 532
 Արքայաշէն տաճար — 302
 Աւա՛ղ, անկայ օտար չերկիր ամալի —
 527
 Աւա՛ղ, անձն իմ յոյժ տրտմեալ է —
 529
 Աւա՛ղ անցաւորիս, որ մոլորեցալ — 305
 Բանք պիտանի ոչ եմ կարող — 43
 Բոյուլն ի վարդն ասաց. Գու չես հողածին
 — 217
 Գանգատ ի մտաց մարդկան ո՞ւստ ելնէ
 կամ ո՞ւր դադարի — 322

Դանգատ ունեւ ես ինձանէ — 512
 Դանկատ ունիմ ձեզ, լսեցէր — 600
 Պարնանային հովմոյն հնչեալ բաղցրա-
 գին — 633
 Դեշէն վերև հերկեր-մերկեր — 661
 Դլուխդ է օծեալ իւրով պալատան — 444
 Դուսն հանուրց ազգին կանանց — 147
 Դռնմ լալական, ձայն ողբերգական, երգ
 դամբանական — 21
 Դավեալ անուն տէր Արապիոն, բարունի
 յարգ — 15
 Դռեալ պատմեմ վասն իմ բանի — 543
 Դու ես քրիստոնէից դադին — 519
 Դռն կրողէն էլ աշհ շունիս — 655
 Դռն ողջ կեցիր, մայրդ մեռաւ — 388
 Եկայք եղբարք ամենեւեան — 225
 Եկ, պիւլիւլ իմ գարնանային — 197
 Եկ՝ սիրելի, ուրախացուր, ահա աչգին
 ծաղկեցաւ — 146
 Եզեւ ահա այսօր ժամանակ ողբոց — 192
 Ես Աւետիքս մօտք խաւար — 38
 Ես էի աղատ ազգի — 262
 Ես թորոս մեղօք լցեալ — 391
 Ես մեղաւոր եւ անարժան — 126
 Ես քեզ ողջօջն, ո՞վ սիրելի — 502
 Երամդ ոչխար է, դու բօրփայ գտնիկ —
 362
 Եւամք Երկնային թռչնոց խմբեցան —
 446
 Երգ գեղապար ըզձիւր լցեալ — 451
 Երգ դարմանաղան ձայնիս հրաշաղան —
 119
 Երբեմն, չի կենամ ի հոռ, ուր երթամ՝
 հոն ալ չի կենամ — 171
 Երկնուց որ իջաւ տնսէր գօտին — 361
 Երկու բլրուլ բաղի միջումն խօսէին, խօ-
 սէին — 521
 Երկրորդ Փարօսու թագաւորի — 576
 Զականջդ բաց, զրանս լսէ — 270
 Զառաջն պարտ է մեծ վարդապետին —
 605
 Զերեսս ի չեալ գարծուցին — 47
 Զինչ ծառի ճգերն ի գող կու լինի — 348
 Էանց ցօրտ եւ ձմեռն եւ վիշտն աշխարհի
 — 190

է՝ եւ այս խորհուրդ մեծ իմն հրաշխ —
 476
 Էշն որ ախոսն կապ մնայ — 125
 Է՝ բրիտանեալ, ականջ արէր — 643
 Թէ հարցանեմք ի սուրբ գրոյն — 335
 Թէ հարցանէր վասն իմ բանիս — 553
 Ի բնութենէս բողոք բարձեալ գանգատիմ
 — 183
 Ի բոլոր սրտէ մեղուցեալ մարմնոյս —
 437
 Ի գարնան ամսին՝ մարտին, ապրիլին —
 431
 Ի գարշտիկնս տղմոյ մեղաց թաւակցայ
 — 392
 Ի գրախտն անմահ կենաց — 434
 Ի դրօստան հեշտութեան տեսութեան աշաց
 — 393
 Ի թուականիս Հայոց ազգի — 52
 Ի ժամ գարնանային մօտ մարտի ամսոյն
 — 407
 Ի խորոց կարգալով սրպէս հառաչեմ —
 637
 Ի խորոց կարգալով սրտիս հառաչեմ —
 427
 Ի ծագս երկրի ծաւալական — 121
 Ի ծովակին վաստորական — 634
 Ի հոգի խոցեալ եմ գլուխ — 396
 Ի ձեռաց վարդին գանգատ պիւլպիւլին —
 432
 Իմանալի արեգակն արդարութեան — 143
 Իմ աշաց լոյս, իմ սիրելի — 395
 Իմացայ թէ աշխարհս ունայն — 341
 Իմ զեղեցիկ ակն ու պատկեր — 422
 Իմ զեղեցիկ, հրեշտակատիպ, լուստտեսիլ,
 եկ առ իս — 182
 Ի մէջ մեծին սուրբ Սաղեմայ — 291
 Իմ մեղաստեր միտք ու մարմին — 400
 Ի միտս եկեալ երբեմն — երբեմն արթ-
 նապէս — 403
 Ի մոլորեալ մտաց յոյժ տկարագոյն — 140
 Ի մոլորիկնս հրոյ բարկութեան սաստիկ
 — 426
 Իմամ բնութեան հաւանելով սիրեցի — 180
 Իմ սիրուն պիւլպիւլ անմեան — 418

Իմ տէր և ստեղծող աստուած — 95
 Իմ տիրաշէն բաղար մարմնոյս — 401
 Ի յլեմի բառայլ հասցէ բեզ ողջոյն — 294
 Ինձի նման լալտ աշօր բեզէ՞ր ևս — 405
 Ինձ ունկն դիր, աստանօր բարբառիմ առ-
 քեզ — 201
 Ինձիլ շարիֆ հումլա բիլապ, բի Էլնաի
 կոկտան — 346
 Ի նորաջան գրչէս խնդրի — 137
 Իշխանին՝ դրաց բանտարկունի — 428
 Ի շորս կողմանց ժողովեցան — 313
 Ի պատմութիւնս երգոյ տաղաշափական
 — 587
 Իսկական գերարբուն լուսոյն անթարգման
 — 202
 Իսկապէս բարերար գրեզ, Տէր ունիմ — 436
 Ի սկզբանէ եղև ցուցեալ — 440
 Ի սուզ կոծոյ, ողբոյ գառն աղէտագոյն — 176
 Ի սուտ կենցաղս սրովհետեւ — 398
 Ի վերայ աշխարհիս երեք իրբ Էն վատր
 — 179
 Ի տուռնս ծուլութեան մահաշափ մեղաց
 — 423
 Իրաւամբ ժողովրդոց պարտ է գրել — 648
 Իրաւամբ մատնեալ, ևս Էմ մեղաւոր — 438
 Իւրաքանչիւրոց այս յայտնի լիցի — 424
 Ի բեզ լուսամ, հոգով տաճար անեղին — 145
 Ի բեզ լուսամբ, ապաւինիմք — 344
 Ի րէն հալցեմ ստեղծող աստուած գլխա-
 կան — 585
 Ի քս սիրտդ յազիլ երբէք, Է՞րբ իցէ, սէր
 իմ, Է՞րբ իցէ — 414
 Խորան լուսադարձ Հայրական բանին — 185
 Մառայ Քրիստոսի Յիսուսի — 229
 Մօ՛, անիմար, սուտ աշխարհս զի՞նչ էկիր
 — 659

Կազմեցաւ կահս վառն տաճարի — 550
 Կամակեղութեամբն աստուածային — 560
 Կամաւ սուրբ հոգւոյն ոմն գիտնական — 209
 Կուզեմ կանկադ անեմ ի սատանայլ — 658
 Հաղար հարիւր Հայոց թուին — 556
 Հայեաց և տես յարեկս — 607
 Հայր արարիչ, Տէր կենդանի — 372
 Հայրերն կու կարդան խանտան — 650
 Հետ ի ձէկուն բարի լուսուն — 654
 Հօրն երկնաւոր անսկզբնական — 279
 Չեռաց թատս այս է արծաթի — 548
 Ղարիպին սիրան է ի սուզ, դարդն է
 խորուն — 364
 Ղարիպն յորժամ արար խորհուրդ գնա-
 լոյ — 54
 Մարտր տաճար և քնակարան անմահին,
 անմահին — 286
 Մեղաւորիս յիշատակ — 34
 Մի ի թուոցն հաղարին — 310
 Յամենայն ժամ օրհնեալ Հայրն անեղա-
 կան — 610
 Յայտնեմ ձեզ իրս ժամանակի — 281
 Յաշխարհս ևս ի շուրջ եկի, շի գտա սըր-
 տով սիրելի — 93
 Յաւուր միում, որ էր մեզ նոր կիրակի
 — 442
 Յիստամպօլ քաղաք գուտար ոմն հրէի — 478
 Յոյժ ցնծացեալ բերկրիմ կատարեալ սի-
 րով — 177
 Յորժամ աստուածային գուքն հայրական
 — 614
 Յորժամ ելայ ևս իմ տանէն — 388
 Յորժամ խեղիւղ առիւր, ճանաչեցիր Տէրդ
 660
 Յօրինեալ ի բարձրելոյն — 340
 Նախկին զաշխարհս, որ չէ եղիր — 551
 Նա, նա, նա, նա — 662
 Ներհակ ՚ւ անմիաբան կացար — 94

Շատ շախ էր բեզ շէր տեսեր — 358

Շնորհօր Տեառն դործս սկսայ — 542

Ո՞վ գեղեցիկ կոյս, տալիթայ Մարիամ — 513

Ողբամ գրեզ, խարսզ աշխարհ — 630

Ո՞վ մահ, հետ ինձ ինչ արիւր, իրիցկինս ինձմէ բաժնեցիր — 510

Որբ բարի են բարուր՝ նայ դուարթ երեսօր — 523

Պատմեմ ձեզ բան ողորմելի և խղճական — 295

Պարծանք դասուցն վերնական — 368

Կապեթայ անուն հրէայ ոմն յայտնեալ — 455

Սաստիկ հողմոյ հանդիպեցայ — 626

Սէր բո ահեղ, անտանելի, անկաւ ի սիրտ իմ այսօր — 189

Սթարիս վերան կապեր ևս սթարայ — 327

Սիրական եար, կուգեմ թէ բեզ դովել — 623

Սիրով ուրախութեան ծամ է, դիտացիր — 194

Սիրուն, գեղեցիկ պատկեր, հասակաւ տասնչորս ամաց — 224

Սիրուն է վարդն ի մէջ ծաղկանցն ամենէ — 200

Սիրուն յեարն կլել է սեյրան — 661

Սիրտ իմ ապարհնել բաղձամ ի սգոյս — 205

Սիրտ իմ, բեզ խրատ մի տամ, դու լսէ — 317

Սկսեալ ողբամ, թէ ինչ դարձայ — 220

Սպեղանի իմ խոցերոյս — 207

Սրտաբեկեալ կամ երերուն ևս անձար — 573

Սրտիկս խոցեալ է սրով — 265

Սրտով և հոգովս մոլար, հեռացեալ եմ ևս աշխարհէն — 221

Սրանշէլյագործ, անճառ արբալից արբայ — 204

Վարդան Լպիսկոպոս, ծառայ Քրիստոսի — 173

Վարդ, անթառամ ծաղկի նման կու փայլես — 166

Վարդապետն Յիսուս, աստուածն համայնի — 168

Վարդն է բացողը առաւօտեան գոյնզգոյն — 162

Վերստին կազմեցաւ սուրբ եկեղեցի — 153

Տեփ զաֆիլ նալեցայ, աւելցաւ բոցս — 653

Տէր Յիսուս, առը կարողութիւն — 624

Տէրն ազատէ զմեզ աստի — 91

Տէրն տէրանց՝ տեսն վերնական — 567

Տուփ ևս խնկալի, լցեալ զարգար շնորհօր արփինէ — 639

Տուր օրհնութիւն Տեսն աստուծոյն — 506

Փառք ու պատիւ ասեմ ես բոլոր արարչին — 656

Փառք բեզ թաղաւոր փառաց, լէզ փառք տան յաշխարհս ամենայն — 352

Քանի ման զաս կը քուչէնիդ — 319

Քեզի համբով օր էր տաժ — 366

Քննեմք գրնութիւնս մարդկային — 306

Քո տակզծողին տամ զստութիւն — 657

Քրիստոս, տէր իմ արբայ — 92

Օրհնեալ ևս դու, Հայր երկնաւոր. անբրն-նելի աստուածութիւն — 350

Օրհնեալ, փառաւորեալ, անուն սոսկալիք — 128

Բ Ո Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

Քրկոս	5
ԲՆԱԳՐՆԸ	

Գրիգոր Կեսարացի

Տաղ ի Գրիգորէ Կեսարացոյ առ ի վարդապետն իւր	9
Ողբ պիտանի	15
Ներբողեան Ներշնչական բանիւ առ մեծ բարունապետն Սրապիոն, ի Գրիգորէ՝ նորին աշակերտէ	18
Փանձ առաջին վասն մահուան տեառն Գրիգորի կաթողիկոս Ուռհայեցոյ, ոգեալ յաշակերտէ նորին՝ սոսկ անուն Գրիգոր Կեսարացոյ	21
Փանձ երկրորդ վասն մահուան Գրիգորի կաթողիկոսի, ասացեալ ի նոյն Գրի- գորէ՝ աշակերտէ նորին	29

Ավետիք Մանուսի

«Մեղաւորիս լիշատակ զայս գրեցի Հաւատք բազար»	34
«Ես Աւետիքս մտօր խաւար»	38
«Բանք պիտանի ոչ եմ կարող»	43

Դավիթ Գեղամեցի

Ողբ ի Զուղա	47
-----------------------	----

Զաւարիա Նոգեկացի

Նորին դարձեալ ասացեալ ի վերայ Կարապետին և շարժին Ջաբարիայ տրեղայէ	52
---	----

Ներսէս Անճնապատցի

Տաղ Ներսէս վարդապետէ, որ հանգուցեալ է ի Խրիմ Աստուածածին	54
Բան իւրատու տաղիւ չափեալ ի Ներսէս վարդապետէ ի խնդրոյ Հերապետ աշակերտի	57
«Անեղն աստուած անճառական»	62
Ողբ ի Ներսէս վարդապետէ առ աստուած	65

Մովսէս Տաթևացի

Ողբ ի մահն Սրապիոն կաթողիկոսի, Մովսէսի միոյ, որ է տեղեալ Տաթևացի, սակաւ բան	71
--	----

Ներսէս Բաղիշեցի

Առ երջանիկ եռամեծ և արդիւնաբան տէր Կարապետ բարունապետն գրեալ բան գովեստից, ոտանաւոր տաղիւ չափեալ, ի տրուպ և ի ներդեւեալ անձնէ, ի Ներսէս եպիսկոպոս գրոց աշակերտէ, ի պատճառ աւուրն գտաւա՛ն առնելոյ	78
--	----

Արմեն Լեւոյի

«Տէրն ազատէ զմեզ աստի»		91
«Իմ տէր և ստեղծող աստուած»		92
«Քրիստոս, տէր իմ արքայ»		92
«Յաշխարհս ևս ի շուրջ եկի, շի գտայ սրտով սիրելի»		93
Վերադարձնա՞նք ինչպէս		94

Բարսեղ Վարդապետ

Բարսեղ վարդապետէ ասացեալ զովասանք ի վերայ սուրբ Աստուածածինն, անուշ	119՝
---	------

Խաչատուր Կաֆայի

Գովասանութիւն Մկրիսեղէկ կաթողիկոսի ի խաչատուր վարդապետէ Կաֆայեցոյ	121՝
---	------

Խաչատուր Լեւոյ (Խաչգոռոյ)

«Էշն որ արտոն կապ մնայ»		125
«Ես մեղաւոր և անարժան»		126
Տաղ ի վերայ փարատելոյ պատու		126

Խաչատուր Խաչակի Կաֆայի

Ողբս ասացեալ տաղիւ շափիւ և ոտանաւոր կսկիծս դառն ժամանակի. ի վերջին տոնի, ի խաչակի գղերիկոսէ, աշակերտէ սուրբ Յովհաննէսի, վասն իւր աստիճանակցի և եղբայրակցի և բնակիւրակցի իւրոյ՝ անպարտ Սարգսի		128:
Ջափածոյ չիշատակարան խաչակի գրչի		137
Գովասանութիւնն ի սուրբ Աստուածածինն ի խաչակի խաչատուր մեղաւոր երիցէ		140
Տաղ խաչակի իրիցուէ ասացեալ		143
Տաղ սուրբ Աստուածածնի		145
Տաղ սիրոյ և ուրախութեան		146:
Նորին խաչակի ասացեալ ի վերայ սուրբ Աստուածածինն		147
Տաղ ի վերայ վարդին և անուշահոտ ծաղկանց		150:

Վարդան Կաֆայի

Սուրբ Աստուածածնի վանից նորոգման, ասացեալ Վարդան Եպիսկոպոս Կաֆայեցոյ	153՝
Վարդանայ վարդապետի օրհնութիւն ի վերայ Կաֆայու	157
Տաղ վարդի ի Վարդան արեւելայէ ասացեալ	162
«Վարդ, անթառամ ծաղկի նման կու փայլես»	166.
Դրո՞ւմա սուրբ Խաչի վանուցն, Վարդան Եպիսկոպոսէ ասացեալ	168
«Երթամ, շի կենամ ի հոռ, ուր երթամ՝ հոռ ալ շի կենամ»	171
Վասն աւերմանն սուրբ Աննայի վանիցն և վերստին նորոգման, ասացեալ Վարդան Եպիսկոպոսէ	173:

Հովհաննէս Կաֆայի

Գրածեալ ի վերայ խաչակի րահանայի, որ փոխեցաւ առ Քրիստոս, ասացեալ ի Յովհաննէս Կաֆայեցոյ		176
Ետեղ ասացեալ Կաֆայեցոյ		177

Ժ վերալ իշուառութեանց մարդկան, ասացեալ Կաֆայեցոյ ըստ անուան տանց	179
Տաղ ուրախութեան մարդկան, Կաֆայեցոյ ումհմնկ ասացեալ	180
Նորին Կաֆայեցոյ ասացեալ վասն ուրախութեան մարդկան	182
Նորին Կաֆայեցոյ, ըստ անուանագիծ տանց	185

Սիմեոն Կաֆայի (Խրմայէի որդի)

Խրմայէի որդի Սիմեոն առ սուրբ Աստուածածին	185
«Սէր բո աշեղ, անտանելի, անկաւ ի սիրտ իմ այսօր»	288
Նորին Սիմեոնի է այս	190
Ի վերալ մահուան խաղաղէի բաշանալի, ասացեալ ի Սիմեոնի Խրմայէի Օղլը կոչեցելոյ	192
Տաղ սիրոյ	194
Նորին Սիմեոնի է ասացեալ	197
Տաղ Սիմեոնէ ասացեալ	200
Նորին Սիմեոնէ ասացեալ	201
Նորին Սիմեոնէ ասացեալ	202
Նորին Սիմեոնէ ասացեալ	204
«Սիրտ իմ ապարիների բաղձամ ի սգոյս»	205
Նորին Սիմեոնի	207

Հակոբ Կաֆայի

«Կամաւ սուրբ Հոգւոյն ոմն գիտնական»	209
------------------------------------	-----

Անանուն (Ա)

«Անձինք ասեմ հագներգական»	211
---------------------------	-----

Ասեփանոս

Տաղ պուրադոյի, լաւ ասա ե զմեղապարտս յիշեա	217
---	-----

Սարգիս Հալեպցի

Նորին սիբաղան տէր Սարգիս ասացեալ է	220
Տաղ Հալեպցի սիրաղան տէր Սարգիս ասացեալ է իւր վերալ, վասլի հալ ես եմ կորուսեալին դուն է	221
«Սիրուն, զեղեցիկ պատկեր, հասակաւ տասնչորս ամաց»	223

Արիստակես Խարբերդցի

Ռտանաւոր ասացեալ Արիստակէս վարդապետէ	225
Բտանաւոր ե ներքողեան, ասացեալ Արիստակէս վարդապետի Խարբերդցու վասն շրհեալ բաղարին Յեղեօիոյ, որ է ի Մէջագետս Ասորոց	229

Ազարիա Սասնեցի

«Արշ Հալկապնեան մեծ տօմարի»	240
-----------------------------	-----

Առաքել Դավրիժեցի

Տաղ վասն մահրամալի	256
Տաղ վասն սրբոյ Աստուածածնի, ի Իւկրվիզցի Առաքել վարդապետէ ասացեալ	258

Սիմևոն Զուղայեցի

Տէր Սիմէոն վարդապետի Զուղայեցւոյ	260
Տաղ աղնիւ և գեղեցիկ ի Սիմէոն վարդապետէ ասացեալ	262
Տաղ վասն դարիսի համար	265

Հակոբ Սեւցի

Տաղ Յակոբայ վարդապետին	267
Վասն պախարակելոյ օրինազանցիցն	270
ԵԱյս տաղ գոսական բեր Ակոբ լեզուն»	273

Հակոբ Զուղայեցի (վաճառական)

Ողբս Յակոբ վաճառականին է	277
--------------------------	-----

Ամիրսա երգեկացի

«Հօրն երկնաւոր անսկզբնական»	279
-----------------------------	-----

Հակոբ Ակնեցի

Ձաղագս սուրկունին, որ յատուս սուլթան Մուրատի Լղև	281
--	-----

Մխիթար Մեղրեցի

Տաղ սուրբ Աստուածածնին, Մխիթար վարդապետէ ասացեալ	286
Տաղ ի տէր Մխիթար վարդապետէ	288

Սարգիս վարդապետ

Երգ առ սուրբ տաճարն գեղեցիկ սրբոց Յակոբեանց, ասացեալ ի Սարգիս վարդապետէ	291
---	-----

Խոջամիր Վանեցի

«Ի յԱմիր ծառայէ հասցէ բեղ ողջոյն»	294
-----------------------------------	-----

Պաղոս

«Պատմեմ ձեզ բան ողորմելի և խղճական»	295
-------------------------------------	-----

Ասապով

Տաղ գեղեցիկ ի յԱստուածապօլէ	297
Տաղ վասն սուրբ Աստուածածնի, Յուսիիամ գիլանի ձայնն է	298
Տաղ անոյշ և գեղեցիկ, վասն սրբոյն Աստուածածնի, Ռաֆտամ պըլպաղի ձայնն է ասացեալ	300
Այլ տաղ վասն սուրբ Աստուածածնին, Վարայիս գիտայիմի ձայնն է	302
Մյլ ևս տաղ անուշ, վասն սուրբ Աստուածածնի, Ըռաստի ըռախին է	303
Այլ ևս տաղ, վասն սուրբ Աստուածածնի, Ասպիսիայի ձայնն է	304
Այլ տաղ գեղեցիկ, Արղումդանդէ շարիմի ձայնն է	305

Աստվել Շոտթեցի

«Քննեմք զԲնութիւնս մարդկային»		305
Մինաս գրիչ		
«Մի ի թուոյն հազարին»		310
Հովհաննէս (Ա)		
«Ը չորս կողմանց ժողովեցան»		313
Վարդան Երեց		
«Անձն իմ, քեզի ըստոյզն ասեմ, իմանաս»		317
«Սիրտ իմ, քեզի խրատ մի տամ, դու լսէ»		317
Անանուն (Բ)		
Տաղ վասն Զուղայեցի նազարէթին		319
Անանուն (Գ)		
«Գանգատ ի մտաց մարդկան ոչստ ելնէ կամ ո՞ւր դադարի»		322
Անանուն (Դ)		
Տաղ սիրոյ		327
Անանուն (Ե)		
«Այլ՝ Գեղեցիկ պատկեր ունիս»		328
Անանուն (Զ)		
«Աչերդ ծով խիստ փառավոր»		332
Հովհաննէս (Բ)		
Վասն թովթանի		335
Հովհաննէս (Գ)		
Տաղ սիրոյ և ուրախութեան, Այսօր էի խիստ տրտում դոյն է		340
Իգնատիոս Ամրեցի		
Տաղ Իգնատիոս իրիցուէ ասացեալ		341
Նորին Իգնատիոս իրիցուէ ասացեալ		344
Տաղ ի աէր Իգնատիոսէ		346
Ավետիս Վանեցի		
Տաղ դարիպի		348
Դավիթ Սալամոնցի		
Դովասանք ծաղկանց		350
Տաղ ի վերայ գուլալին		358

Խաղ	361
Խաղ մոլորեալ Խանութին ասած է	362
Ողբ ասացեալ է Սալաձորցի Գաւիթ սարկաւաղէ	364
«Քեզի Համբով օր էր տաժ»	366
Երջ Աստուածածնայ	368
«Հայր արարիչ, Տէր կենդանի»	372
Դաւիթ Սալաձորեցոյ սիր ի մահն դստերն իւրոյ. տաղս այս համեղագոյն է, ի յերերումն Դաւիթ վարդապետի է, զեղջիւ Սալաձորցի	382

Դաւիթ Սալաձորցի (Երկրալի)

«Յորժամ ելայ ես իմ տունէն»	388
Տաղ ի վերայ զուգարին	388
Խաղ զուգարին այսպէս է	389

Թորոս Ստամբուլցի

«Ես Թորոս մեղօք լցեալ»	391
------------------------	-----

Սուրիաս

«Ի դարշուքինս տղմոյ մեղաց թաւալեցայ»	392
«Ի զբոսանս հեշտութեան տեսութեան աշաց»	393
«Իմ աշաց լոյս, իմ սիրելի»	395
Տաղ հոգեոր ի Սուրիաս վարդապետէ	396
«Ի սուտ կենցաղս որովհետեւ»	398
«Իմ մեղասէր միտք ու մարմին»	400
Ի Սուրիաս վարդապետէ ասացեալ զայս	401
Տաղ անառակ որդոյն	403
Նորին վասն մխիթարութեան մարդկան	405
Տաղ զարնան ասացեալ	407
«Աստուածայնոց բանից լսեալ»	409
Տաղ ի Սուրիաս վարդապետէ	414
Տաղ պիւլպիւլի և վարդի, ասացեալ ի Սուրիաս վարդապետէ	418
«Իմ գեղեցիկ ակն ու պատկեր»	422
«Ի տոռունս ծուլութեան մահաչափ մեղաց»	423
«Իւրարանչիրոց այս չափնի լիցի»	424
«Ի մոլութիւնս սաստիկ հրոյ բարկութեան	426
«Ի խորոց կարգալով սրաիւ հառաչեմ»	427
«Իշխանին զիւաց բանասերութիւն»	428
«Ի դարնան ամսին՝ մարտին, ապրիլին»	431
«Ի ձեռաց վարդին գանգատ պիւլպիւլին»	432
«Ի դրախտն անմահ կենաց»	434
«Ի սկսալս բարերար զբեզ, Տէր, ունիմ»	436
«Ի բոլոր սրտէ մեղուցեալ մարմնոյս»	437
«Իրաւամբ մատնեալ, ես եմ մեղաւոր»	438
«Ի սկզբանէ եղե ցուցեալ»	440
Տաղ վասն ուրախութեան մարդկան ի Սուրիաս	442

Երևմիա Քյոմուրնյան

Երգ սիրոյ		444
Ի վերայ սիրոյ և ուրախութեան		445
Ի վերայ ջրոյ		446
Ի վերայ ջրոյ		448
Ի վերայ ջրոյ		449
Թուզի սիրոյ առ նիկոմիդացիս		451
Ճաղագս դերա Քրիստոսին, որ կէտի-կէտի ասի, արարեալ և շարադրեալ Երեմիա զսրբի Կոստանդնուպօլսեցոյ, որ էր ժամանակակից և տեսող իրացն, ՌՃԺԵ Թուշ		455
Վասն վերոտին խաչառակութեան Հրէից, նորին Երևմիայի շարադրեալ ուսանաւորս		458
Վասն Հրմեքի առնաւորա Տիմօշի ումեմն, որ սիրեաց զաղչիկ մի հրէի Մրգատալ անուն և սուրբ խորհրդով բարոյէ նմա Քրիստոս և աղչիկն խոստանալ երթալ բնդ նմա ուր և կամիցի մանուկն		459

Երևմիա Քյոմուրնյան (Երկրայելի)

«Ես բեզ ողջոյն, ո՛վ սիրելի»		512
-----------------------------	-----------	-----

Հակոբ (Ա)

Տաղ ուրախութեան ասա		513
---------------------	-----------	-----

Հովնանէս Հալեպցի (Ղալամբար)

Հալապեցի Ղալամբար ալբի տէր Ովանէսն ասացեր է ի վերայ իրիցկնոջն		518
Հալեպցի տէր Ովանէսն է ասացէր		518
Հալապեցի Ղալամբար ալբի տէր Ովանէսն է ասացէր, ի վերայ սուրբ Աստուածածնին, ֆալակի դոյն է		519
Տաղ սիրոյ Ովանիսի ասացեալ		519

Դիմիկի Մանուկ

Գովասանք Վարդան վարդապետին Բաղիշեցոյ, ասացեալ յաշղներաց		519
---	-----------	-----

Նազարեք (Ա)

Տաղ ի վերայ բլրուի		521
--------------------	-----------	-----

Նազարեք (Բ)

Խրատը ոմն Նազարեթի ասացեալ, վասն մարդկան ոգաի		523
---	-----------	-----

Անդրեաս Արծկեցի

Տաղ ի վերայ դարիպի, ասացեալ ի Անդրեաս վարդապետ		527
Տաղ դարիպի, ասացեալ յԱնդրեաս պարոնարիէ		528
Տաղ վարդի և պլպուլի յԱնդրեաս ասացեալ		530
Շարական առաւոյան, ասացեալ է ումեմնէ բանասիրէ, աղնիւ և ուրախ		532
Տաղ գեղեցիկ և զարմանալի		540

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԱՐԿԱՆԵՐԸ

Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	542
Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	543
Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	544
Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	545
Ի տեղ երեք փոփոխություն շարադրի յաղագրի պատմության բնույթի	550
Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	551
Տեղանքի փոփոխություն տաղաչափի շարադրի	553
Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	556
Տաղաչափի շարադրի տեղանքի փոփոխություն	560
Ի դեպ յիշատակարաններ վրան ալս աստուածաբանության և հակահոգևորական դրոշմ, ընդդեմ երկաթեղանակի, ի տեղ երեք փոփոխություն տաղաչափի	567

ՄԱՐԿԱՆԵՐԸ

Տաղ դարձի, աստուած ի վանքի Սահակ դպրի	573
---------------------------------------	-----

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՔԱՆՈՒՆԱՆ

Մեր պատմություն, կարգա և տեղ	574
------------------------------	-----

ՀԱՅԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ի տեղ Պրիմանի	576
---------------	-----

ՄԵԼԻՍԵՆԵԿԻ ԵՎԻԼԻՍԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Տաղ վանքի դարձիության ի տեղ Մելիսենեկի	585
--	-----

ՄԻՆԵՐԸ

Ղաթմուխի տաղաչափի ոտանալի նահատակության Դաւիթ Սեբաստացու	587
Երբ ալս անուն Դասպուր, ի յաղագրի Հայկալ	593

ԴԱՏԱՆ

Վանքի ունիմ ձեղ, լույսիք	600
--------------------------	-----

ԶԱՐԿԱՆ ԵՐԵՎ

Տաղ վանքի ընկերասիրության մարդկան, Զարարիակ	605
---	-----

ԶԱՐԿԱՆ

Մեղեղի	607
--------	-----

ՀԱՅԿԱՆ ԱՐԿԱՆԵՐԸ

Տաղաչափ նահատակին Պաղպատայ Թոխաթեղույ, որ է կատարի ի բաղաչա	610
Կարին, աստուած ի Յակոբ բահանայ Արդարանեղույ	610
Տաղաչափ միւս նահատակին՝ Յակոբայ Կարնեղույ, որ կատարեղալ ի բաղաչա	614
Կարին, ի նոյն Յակոբ բահանայ աստուած	614

Ավետիք վարդապետ (Եվդոկացի)

Տաղ Աւետիք վարդապետէ ասացեալ		620
Տաղ Աւետիքէ ասացեալ		622

Սանակ Տիրացու

Տաղ սիրոյ ասացեալ ի Սահակ Տիրացուէ		623
Տաղ ի վերայ Արդրումայ առաջնորդ Խաչատուր վարդապետին		624

Սանակ Սպանանցի

Տաղ նաւի և ծովու		626
------------------	-----------	-----

Հարություն (Ա)

«Ողորմ զբեզ, խաբող աշխարհ»		630
----------------------------	-----------	-----

Հարություն (Բ)

Տաղ սիրոյ է		631
-------------	-----------	-----

Հակոբ (Բ)

Տաղ ասացեալ ի Յակոբէ ումեմնէ		633
------------------------------	-----------	-----

Ստեփան

Տաղ Վան բաղարին		634
-----------------	-----------	-----

Պետրոս

«Ի խորոց կարգաւով որպէս հառաշեմ»		637
----------------------------------	-----------	-----

Տէր Մինաս

«Տույ՛ ևս խնկալի, լցեալ զսրբաբ շնորհօք արփինէ		638
---	-----------	-----

Անանուն (Է)

Տաղ սիրոյ առ սիրելին		641
----------------------	-----------	-----

Անանուն (Ը)

Պատմութիւն պիղծ թութունին		643
---------------------------	-----------	-----

Անանուն (Թ)

«Իրաւամբ մոլորւորոց պարտ է զրել»		645
----------------------------------	-----------	-----

Ավետիք Դաշտեցի

Զատկին վրէն ասացեալ, արդին		650
Հայերէն Դաշտայի Աւետիկի ասացեալ		651

Յուսուց Ավետիք

Տւղ սիրոյ 653

Քոստ Երեց

«Նա ի ձեկուն բարի յուսուն»	654
«Դուն կրողէն էլ աշհ շունիս»	655
«Փառք ու պատիւ ասեմ ես քո արարչին»	656
«Քո առեղծոգին տամ զոհոյթին»	657
«Գողճմ կանկատ անեմ ի ստտանայլ»	658
«Մո, անիմար, սուտ աշխարհս զի՞նչ էկիր»	659
«Յոբէամ խելից ստիր, ճանաչեցիր Տէրդ»	660
«Գէղնս վերե հերկեր-մերկեր»	661
Կրտսեր	662
Մանգրագրութիւններ, բանասիրական զիտողութիւններ, կենսագրութիւններ	663
Բառարան, ցանկեր	771

ՈՒՇ ՄԻՋՆԱԳԱՐԻ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

(XVI—XVII դդ.)

Բ Ն Ա Վ Բ Ե Ր

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

Աշխատասիրութեամբ ՀԱՍՄԻԿ ՍԻՄՅԱԿ ՍԱՀԱԿՅԱՆԻ

Հրատ. խմբագիր՝ Ս. Վ. Հովակիմյան

Կազմը՝ Ս. Վ. Պողոսյանի

Տեխ. խմբագիր՝ Հ. Մ. Մանուչարյան

Սրբագրիչ՝ Է. Ա. Սոխիկյան

Հանձնված է շարվածքի 11. 03. 1986 թ.։ Ստորագրված է տպագրութեան 30. 01. 1987 թ.։
Ընդր. 50×90¹/₁₆, թուղթ Ն 1։ Տառատեսակ «Գրբի սովորական», բարձր տպագրութեան
Տպագր. 52.0 մամուլ։ Հրատ.-հաշվարկ. 46,3 մամուլ։ Տպարանակ 2000։ Հրատ Ն 6752,
Պատվեր Ն 251։ Գինը 5 ս. 90 կ.։

ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ, 375019, Երևան, Մարշալ Բաղրամյանի պող. 24 գ.։

Издательство АН АрмССР, 375019, Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24 г.

ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ, 375019, Երևան, Մարշալ Բաղրամյանի պող. 24.

Типография Издательства АН АрмССР, 375019, Ереван,

пр. Маршала Баграмяна, 24.

